

วารสารสันติศึกษา

ปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ISSN : 2985-1556 (Online)

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1
Vol. 14 No. 1

(มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569)
(January - February 2026)

หลักสูตรสันติศึกษาและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569)

Vol. 14 No. 1 (January-February 2026)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September - October and 6th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● เจ้าของ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
082-551-5991, 084-320-3962
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● ที่ปรึกษา

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● บรรณาธิการบริหาร

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆกิจจติก, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Owner

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.

Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528

082-551-5991, 084-320-3962

journalpeacemcu@gmail.com

Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● Advisors

The Rector

Vice-Rector for Academic Affairs

Dean, Faculty of Buddhism

Dean, Graduate School

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute

The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● Executive Editor

Prof. Dr. Phra Medhivajarpundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Dr. Phra Pramote Vadakovid
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phrakhrusangkhitdilok
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Kriangsak Indhapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาดิเดช สติวโร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.ชลัท ประเทืองรัตน

สถาบันพระปกเกล้า

ดร.อภิญา ดิสสะมาน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ผศ.ดร.วิญญู กิณะเสน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Asst. Prof. Dr. Phramaha Adidej Sativaro

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Mr. Suchaya Siritanyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc. Prof. Dr. Rattana Panyapa

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc. Prof. Dr. Nisanart Sopapol

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Krairoek Silakom

Udon Thani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Pramote Yotkaew

Suan Dusit University

Asst. Prof. Dr. Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

Dr. Chalath Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Dr. Apinya Tissamana

King Prajadhipok's Institute

Assoc. Prof. Dr. Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst. Prof. Dr. Winyou Kinasen

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

ดร.ประติษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: pradisist.pra@mcu.ac.th

นายสมพร หลั่งแก้ว,

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ธราธิป วรสาพันธ์,

มือถือ : 089-642-8287 Line ID: tea.taratip

อีเมล : taratip.vor@mcu.ac.th

Coordination and Management

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: pradisist.pra@mcu.ac.th

Mr. somporn Langkeaw,

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Taratip Vorasayan,

Tel. 089-642-8287 Line ID: tea.taratip

Email: taratip.vor@mcu.ac.th

- ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

- ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตนโน (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

- จัดรูปเล่ม (Content designed)

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

นายสมพร หลั่งแก้ว, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Mr. Somporn Langkaew

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่าทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นคว้าและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันหรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วม

ตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเฟื้อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญน่าอยู่อาศัยอย่างอารยชนยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตาม อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับ ไปด้วยความยินดียิ่ง

(พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย : Research Articles	
Co-production in Rural Land Management: An Integrated Model for Collaboration of the Thai Community and the Public Sector	1-11
<i>Patcharasalid Kanittasen and Sirirat Choonhaklaib</i>	
A Developmental Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in the New Era in Shaanxi Province, People's Republic of China...	12-26
<i>Xu Shujie, Nawamin Prachanant and Narumon Sakpakornkan</i>	
Identity of the Rishis and the Learning Process for Well-being in the Northeastern Society of Thailand	27-37
<i>Phrakrusangkharukphatchara Saiyod Tiratummo, Apinyawat Phosan and Theerapong Meethaisong</i>	
How Educational Motivations Shape the Intention Among Chinese Lecturers to Pursue Graduate Studies in Thailand: The Impact of Language Proficiency.....	38-49
<i>Yan Chen and Chalermchai Panyadee</i>	
การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยและสมรรถนะการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ: Development of a Thai Language Project-Based Learning Curriculum for Society to Enhance Coaching and Mentoring Competencies of Pre-Service Thai Language Teachers and Communication Competencies for Peaceful Coexistence among Gifted Students in Northern Thai Language.....	50-64
<i>สิระ สมนาม:</i>	
<i>Sira Somnam</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร: The Development of a Professional Learning Community Model to Promote Active Learning Management of Teachers under the Secondary Educational Service Area Offices of Surat Thani and Chumphon.....	65-79
กิตติพงศ์ ณ นคร, ชุศักดิ์ เอกเพชร และ นพรัตน์ ชัยเรือง: <i>Kittipong Na Nakorn, Chusak Ekphet and Nopparat Chairuang</i>	
การศึกษาและการพัฒนาแนวทางการถอดความและการอธิบายความใบเขียนชีภาษาจีน : กรณีศึกษา ศาลเจ้าจีน อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี: A Study and Development of Guidelines for Transcribing and Interpreting Chinese Fortune Stick Texts: A Case Study of a Chinese Shrine in Saiburi District, Pattani	80-90
ภากร นพฤทธิ์: <i>Phakorn Noparit</i>	
ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่: The Relationship between Working Stress and Teaching Efficiencies of Teachers under the Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi.....	91-107
จารุวัชร ภูมิพงศ์, สุตคณิง อาจชอบการ และ นริศ แก้วสินวล: <i>Charuvajhara Bhumibhong, Sutkhanueng Autchobkarn and Narit Kaewsinuan</i>	
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย: Causal Factors Influencing the Success of Developing Chinese Learning Center of the Chinese Monastery.....	108-119
พระคณาจารย์จันทรามวชิรานุวัตร, สโรชนี ศรีวิวัฒนา, ดวงสมร รุ่งสวรรค์โพธิ์ และ พระสุชิน ปัญญะสิน: <i>Phra Ganajarncheen Dhrama Vajiranuvata, Srochinee Siri wattana, Duangsamorn Rungsawanpho and Phra Suchin Panyasin</i>	
ภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง: Thai Wisdom in the Arrangement of Khan Mak in Traditional Wedding Ceremonies in the Central Region of Thailand.....	120-131
อัศรพล ไวเชียงคำ, ชญาภัทร กี่อารีโย และ สุชีรา ผ่องใส: <i>Akkarapol Waichiangkha, Chayapat Kee-ariyo and Sucheera Phongsai</i>	

เรื่อง	หน้า
แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้น ของครู โรงเรียนขนาดเล็ก : Guidelines for Developing Digital-Age Learning Management Skills for Multigrade Teaching among Small-School Teachers.....	132-147
สุพรเทพ เรณูมาน, สติรพร เซาวนชัย, ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ ทศนะ ศรีปัดดา: <i>Suporntep Ranuman, Sathiraporn Chaowachai, Thirasak Uppamaiathichai, and Tassana Sripatta</i>	
อนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดอุดรธานี : Future Scenarios for Driving Education to Promote Soft Power in Uttaradit Provincial Education Office.....	148-160
อโนทัย สูดวังยาง, ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, กฤตยาภาณุจัน โดพิทักษ์ และ ณัฐกานต์ ประจันบาน: <i>Anothai Sudwangyang, Thirasak Uppamaiathichai, Krittayakan Topithak and Nattakan Prachanban</i>	
ความสุขของผู้สูงอายุกับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และ วิธาน: Happiness among the Elderly and Retirement Planning: An Analytical, Appreciative and Applicative Study.....	161-172
ร่มธง สินธุประสิทธิ์, รวิช ตาแก้ว และ กิรติ บุญเจือ: <i>Romthong Sinthuprasit, Ravich Takaew and Kirti Bunchua</i>	
แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการ จัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา: Best Practices in Supervision through a Research-Based Process for Developing the Learning Management Competencies of Secondary School Science Teachers.....	173-185
อินนรา สมอินทร์, ชีรวุฒิ เอกกะกุล และ อุดมเดช ทาระหอม: <i>Innara Somin, Theerawut Ekakul and Udomdet Tarahom</i>	
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อ ส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1: The Development of Learning Activities Using the Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) Technique to Enhance Reading Comprehension Skills of Grade 1 Students.....	186-198
เยาวเรศ จันทโสม, ปิยาพัชญ์ นิธิอัครานนท์ และ ปิยาภรณ์ พิชญาภีรัตน์: <i>Yaowaret Chanthasom, Piyaphat Nithitakkharanon and Piyaporn Pichayapirat</i>	

เรื่อง	หน้า
กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน: Integrated Marketing Communication Strategies to Enhance Distribution Channel Efficiency for Community Enterprises.....	199-214
วีรวิทย์ ปิยนนทศิลป์: <i>Weerawit Piyanonthasin</i>	
การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือสารสาสน์: The Development of a School Administration Model in the Digital Era for Administrators of Sarasas Affiliated Schools	215-222
ศุภวรรณ หล้าผาสุข, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ อีระภาพ เพชรมาลัยกุล: <i>Supawan Lampasuk, Chakrit Ponathong and Theeraphab Phetmalhkul</i>	
จิตรกรรมโรแมนติกที่สะท้อนถึงสถาบันทางสังคมของเยอรมนี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1840-1880: Romantic Paintings Reflecting German Social Institutions from 1840 to 1880	223-241
ธนพล สุริยะโชติตระกูล และ ประมพร ศิริกุลชยานนท์: <i>Tanapol Suriyachottakul and Paramaporn Sirikulchayanont</i>	
สื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี: Social Media and Marketing Mix (7Ps) Affecting Decision-Making on Using the Service Beauty Clinic in Chonburi Province.....	242-257
พรกุล สุขสด, พีระยุทธ มั่งคั่ง, อมรา อารีย์ และ มัทนิน พฤติธนาภ์: <i>Pornkul Suksod, Peerayut Mungkung, Amara Aree and Mattanin Phrutthanapat</i>	
แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชน ของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี: Guidelines for Leadership Development to Enhance and Increase Social Opportunities for the People of Trakan Phuet Phon District, Ubon Ratchathani Province.....	258-270
ปรีดี ทุมเมฆ และ สุมิตรชา ซาเสน: <i>Preedee Thummake and Sumitcha Sasen</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ: The Development of a School Management Model toward an Innovative Organization to Enhance Educational Quality in Secondary Schools under Chaiyaphum Secondary Educational Service Area Office	271-285
สุชาติ รักษาชนม์ และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์: <i>Suchat Raksachon and Sutum Tummatasananon</i>	
โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: A Program to Enhance Teachers' Instructional Management Skills to Promote Students' Critical Thinking Skills under the Office of the Basic Education Commission.....	286-299
เกสร คำวิไล และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์: <i>Kesorn Khamwiso and Sutum Tummatasananon</i>	
การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม: Formulating Participatory Development Model Approaches to Propel the Community-Driven Plan in Bang Phasi Sub-District, Bang Len District, Nakhon Pathom Province.....	300-312
ชานิกา อินทร์กรุงเก่า, พระมหาประกาศิต สิริเมโธ และ สัญญา สดประเสริฐ: <i>Chanika Inkrungkao, Phramaha Prakasit Sirimetto and Sanya Sodsaprasert</i>	
พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถาน ของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร: The Buddhist Methods for Resolving Crematorium Management Issues at Wat Sarod, Bangkok	313-323
วรมน อรินทร์ชัย และ พระครูสังฆกิจดิลก: <i>Woramon Arinchai and Phrakhrusangkhitdilok</i>	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: A Model for Developing Teacher Leadership in Learning Management for the New Normal Era at Lower Secondary Sangha Schools in Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic.....	324-338
พระมาลี กอนฮูลัร, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์ และ ธวัชชัย ไพไธล: <i>Malee Konhoulai, Sikan Pienthunyakorn and Tawatchai Pailai</i>	

เรื่อง	หน้า
ชุมชนสมานฉันท์ : กลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรม ชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผ่านธรรมนูญชุมชน จังหวัดอุดรธานี: Reconciliatory Community: Mechanisms for Driving Cooperation in Conflict Resolution through Community Justice under the Dispute Mediation Act, B.E. 2562 via Community Charters in Udon Thani Province	339-351
สูตรรัตน์ เพ็งคำ: <i>Sudarat Pengkham</i>	
กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้าง สันติสุขของชุมชนวัดसारอด กรุงเทพมหานคร: The Participatory Process in Developing a Drinking Water Production System to Promote Peace at Wat Sarod, Bangkok.....	352-363
รัฐไท พร้อมอาษา, อุทัย สติมัน และ พระครูสังฆกิจดิลก: <i>Ratthai Phromasa, Uthai Satiman and Phrakhrusanghakitdilok</i>	
แนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่: Guidelines for Implementing the Medical Cannabis Liberalization Policy in Chiang Mai Province.....	364-379
ณิชาธิม ชุตินพงศ์พัชญ์, ปิยะ พละปัญญา, ภาวิณี อารีศรีสม และ อนูวัฒน์ จรัสรัตนไพบูลย์: <i>Nicharat Chutipongphat, Piya Palapanya, Pawinee Areesrisom and Anuwat Jaradrattanapaiboon</i>	
แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดเชียงราย: Guidelines for Tourism Management in Secondary Cities to Promote Sustainable Tourism in Chiang Rai Province.....	380-392
ณัชชิตา อมรภักติพล, ปิยะ พละปัญญา, กอบลาภ อารีศรีสม และ รัชนีวรรณ คำตัน: <i>Natthicha Amornkitiphon, Piya Palapanya, Koblap Areesrisom and Ratchaneewan Kamton</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวดิจิทัลเพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี: Development of Cultural Tourism Management Model Based on the Concept of Digital Tourism to Promote Intangible Cultural Heritage Suphanburi Province..... รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์, อุทัย สติมัน, กัญญทอง ทรดาล และ ศุภิสรา ทองจรรยา: Runghapa Lertpatcharapong, Uthai Satiman, Kanyathong Horadal and Supitsara Thongjaroons	393-409
การขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เป็นโรงเรียนแห่งความสุข: Driving Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Phor Ngern Anusorn School Toward a Happy School Model..... กานดา หงส์เวียงจันทร์: Kanda Hongwiengchaniengchan	410-423
การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: A Study of The Current Situations, Needs Assessment for Sustainable School Development to Enhance Student Competency According to the Royal Guidelines for Agricultural Civilization under the Office of the Basic Education Commission..... นำพงศ์ จันทร์โท และ ณิรดา เวชญาลักษณ์: Numpong Janto and Nirada Wechayaluck	424-438
บทความวิชาการ : Articles	
แนวโน้มความต้องการในอนาคตของผู้เข้ารับบริการวิชาการ : บทเรียนจากวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล: Future Trends in Academic Service Demand: A Case Study of Mahidol University International College..... พรชนก เขียวกิตติธนา และ วันวิสาข์ ลำตระกูล: Pornchanok Tanekittana and Wanwisa Lamtrakul	439-450
เจาะลึกการข่าวความมั่นคงในยุค AI : มุมมองรัฐศาสตร์กับความเป็นจริงในพื้นที่: Security Intelligence in the Age of AI: Political Science perspectives and Local Realities..... ภูวดิษฐ์ นันทสกุลสิทธิ์: Phuwaditz Nunthasakulzit	451-460

เรื่อง	หน้า
การทุเลาการบังคับตามกฎหรือคำสั่งทางปกครองกับการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว: Suspension of Enforcement of Administrative Rules or Orders and Temporary Injunction in the Administrative Court.....	461-469
ลักษณา ดวงตาทิพย์: Lakkana Dountatip	
อุเบกขาทางการเมืองสู่การตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทย: Political Equanimity and the Emergence of a New Form of Political Awareness among Thai Youth.....	470-478
ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูศรีปวรบัณฑิต บวรวิทย์ आयुมนัน, พัชรียา ฟองจันทา และ อนรรักษ์ วงศ์เขียว: Silawat Chaiwong, Phrakrusripavarabandit Bowronwit Aryumun, Patchareeya Fongchanta and Anuruk Wongkhiao	
การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดอภิปัญญาเพื่อการบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้: The Integration of Buddhist Principles and Metacognitive Concepts to Enhance Learning Outcomes	479-492
ระวีวรรณ แก้ววิทย์: Raweewan Kaewwit	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Co-production in Rural Land Management: An Integrated Model for Collaboration of the Thai Community and the Public Sector*

¹Patcharasalid Kanittasen and Sirirat Choonhaklaib

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: bomb2114@gmail.com

Abstract

This research article aims to analyze 1) the key components that contribute to co-production between civil society and government in the management of land tenure in Thailand, and 2) the appropriate co-production process for rural land and housing governance in the Thai context. This is a qualitative research study based on three case studies in the northern region of Thailand: Ban Klang (Phrae), Mae Tia–Mae Tae (Chiang Mai), and Bua Yai (Nan). The target population included community leaders, members of local land management networks, government officers, and representatives from civil society organizations. Data collection involved in-depth interviews, participatory observation, and document analysis. Data was analyzed using content analysis and descriptive interpretation based on a framework of co-production and collaborative governance theories.

The findings revealed the following results in accordance with the research objectives: 1) The success of co-production requires fundamental components on the part of community members, including (1) empowered co-producers with strong leadership and communication skills (2) positive attitudes towards collaboration with the state (3) cultural foundations such as local norms, shared trust, and informal institutions and (4) social capital and collective pressure resulting from land insecurity. 2) The appropriate co-production process in the rural Thai context consists of three essential steps (1) collaborative goal setting through community-led mapping and consensus building (2) negotiating mutual benefits between state and community actors by establishing flexible and adaptive agreements and (3) co-implementation mechanisms including local working groups, participatory monitoring, and platforms for joint review.

The study synthesizes an integrated co-production model that connects input factors, co-productive processes, and multi-dimensional outcomes. These outcomes include individual empowerment, strengthened community cohesion, and a shift in government roles from control to facilitation. The model offers an applicable framework for sustainable rural land governance through participatory and adaptive policy approaches.

*Received August 17, 2025; Revised September 10, 2025; Accepted September 23, 2025

Keywords: Co-production; Collaboration; Rural Land Management

Introduction

This study examines the factors and processes of co-production between government and civil society in rural land governance in Thailand. The research aims to develop a conceptual framework that promotes equitable, participatory, and sustainable land management in diverse cultural contexts. Thailand's land issues are deeply rooted in structural inequality, with historical shifts from an agricultural to an industrial economy concentrating land ownership among large capital groups (Baker and Phongpaichit, 2014; Puengboon Na Ayudhya et al., 2016). Over half of all agricultural households do not own the land they cultivate, and many residents in protected forest areas are classified as "de facto encroachers" due to unclear boundaries and inflexible laws (Office of Agricultural Economics, 2024; Panyaveeratham et al., 2024; Secretariat of the House of Representatives, 2022; Thai PBS, 2024; Thanee and Suriyasai, 2022).

While the state has introduced policies to address these issues, they often remain centralized and have, at times, led to large-scale evictions without community safeguards, as seen with NCPO Orders No. 64/2557 and 66/2557 (iLaw, 2022; Kaiyurawong et al., 2005; Phongpaichit et al., 2021). The lack of community self-determination in land use, combined with laws like the 2019 National Park Act, which expands state authority without adequate local input, highlights the need for a new approach (iLaw, 2020). Co-production, as a principle, offers a promising alternative by shifting citizens from passive recipients to active participants in policy design and implementation (Bovaird, 2007; Pestoff, 2012). For successful co-production, three conditions are necessary: mutual trust, shared goals, and organizational capacity within civil society (Voorberg, Bekkers, and Tummers, 2015). This study explores how co-production, through co-targeting, interest harmonization, and organizational empowerment, can provide a more sustainable and just solution to Thailand's land crisis.

Objectives of the Research

This study aims to analyze:

1. The key components that contribute to co-production between civil society and government in the management of land tenure in Thailand.
2. The appropriate co-production process for rural land and housing governance in the Thai context.

Research Methodology

This qualitative study utilized a multiple case study approach to examine co-production between public and civic sectors in managing rural land and housing in Thailand, focusing on three purposively selected communities: Ban Klang Subdistrict (Phrae Province),

the Mae Tia–Mae Tair Basin Network (Chiang Mai Province), and Bua Yai Subdistrict (Nan Province). These sites, each with distinct socio-political, ecological, and institutional contexts, highlight diverse challenges and practices in land management, from state-community tensions over forest conservation in Ban Klang, indigenous land rights advocacy in Mae Tia–Mae Tair, to formal communal land titling efforts in Bua Yai, providing a robust basis for comparative analysis of co-production dynamics.

The research unfolded in three phases: first, exploring government perspectives through documentary analysis and interviews with public officials; second, conducting a comparative case study to identify effective co-production components across the three sites; and third, refining co-production models for the Thai context using feedback from focus group discussions and additional interviews. These phases collectively offer insights into institutional, cultural, and governance factors shaping co-production, with findings enhanced by the varied ecological settings, policy frameworks, and civic engagement levels across the communities.

Participants: Key informants were selected through purposive sampling and were divided into two groups (1) public sector representatives, including local administrative officials, public officers, and staff from relevant state agencies and (2) civic sector representatives, such as community leaders, residents, and members of civil society organizations actively engaged in land and housing issues. All participants had at least one year of direct experience with co-management of land and housing and consented to participate in the study.

Data Collection: Data was collected using five primary methods (1) documentary research (2) in-depth interviews guided by semi-structured protocols (3) participant observation during community meetings and field activities (4) unstructured observation to capture informal dynamics and (5) focus group discussions to validate and enhance the co-production framework.

Data Analysis: Data was analyzed using a grounded theory approach. The process included initial coding, axial coding, and theoretical coding to identify themes, categorize patterns, and generate conceptual models. Data triangulation was employed to ensure validity by cross-checking findings across sources, methods, and informants. Saturation was reached when no new themes emerged from subsequent data collection. This methodological framework enabled the researcher to derive a contextually grounded understanding of co-production processes and to formulate policy-relevant insights for participatory governance of land and housing in rural Thailand.

Research Results

The 1st Objective: The research identified four key components essential for successful co-production between civil society and government in Thai land governance.

1) Characteristics of co-producers: Successful co-producers are not just land users but skilled policy negotiators and resource managers with strong social and organizational skills. For example, communities in Ban Klang demonstrated unified cultural identity and leadership, while those in Mae Tia–Mae Tae used their networked collaboration to manage resources and resolve conflicts. The Bua Yai case highlighted a robust organizational structure that enabled them to partner with state agencies directly. The presence of skilled leaders and collective organization is fundamental to sustainable co-production.

2) Attitudes toward co-production: "Trust capital" must be intentionally built, as communities often start with negative perceptions due to past state-led conflicts. In Ban Klang and Mae Tia–Mae Tae, historical tensions over natural resources created initial mistrust. However, these communities transformed negative attitudes through joint processes, active listening, and evidence-based collaboration, which fostered mutual understanding. Bua Yai's constructive approach through formal negotiation also exemplifies this shift. Building trust requires genuine participation and consistent communication.

3) Cultural values and social norms: Local culture, including mutual aid and communal resource management, functions as social capital that guides collective action. In Ban Klang, traditions like shared labor and forest ceremonies supported land stewardship, while the Mae Tia–Mae Tae network used rituals to delineate protected areas. When state agencies engage with and adapt to these local cultures, they enhance the sustainability of policy and its acceptance.

4) Driving forces and social capital: Co-production is not simply a result of state openness but is driven by community-level necessity, such as land insecurity and eviction risks. Existing social capital—strong leaders, networks, and organizations—provides the bargaining power to turn these needs into negotiation leverage. Each case was propelled by a crisis that unified stakeholders. For instance, Mae Tia–Mae Tae's co-production efforts were born out of violent conflicts, while Bua Yai's were motivated by a need for formalized agreements.

The 2nd Objective: The study identified three stages for an effective co-production process in rural Thai land governance.

1) Collaborative goal-setting: This stage is essential because top-down policies are often insufficient. Successful processes require community-initiated agendas and dialogue to integrate goals into mutually accepted agreements. For example, the Ban Klang community created participatory maps of their historical land use to negotiate new plans with forestry officials. Mae Tia–Mae Tae's network of 23 villages jointly classified land types, leading to government recognition of their conservation efforts.

2) Negotiating mutual benefits: This involves creating flexible institutional mechanisms and recognizing community practices to achieve a win-win scenario. In the Ban Klang case, the community proposed group land use instead of individual titles, satisfying both state

conservation requirements and community stability. Similarly, the Mae Tia–Mae Tae network's self-regulation of resource use allowed the state to ease restrictions. In Bua Yai, community-defined resource rules were officially accepted as valid conservation measures. These successes highlight that effective negotiation relies on both community negotiation skills and state flexibility, with joint agreements serving as a central instrument.

3) Co-production implementation mechanisms: This final stage is crucial for sustainability and requires sustained coordination and monitoring. The study found that clear organizational structures, such as joint committees and networks, are vital. All three communities used various methods, including regular joint meetings, reporting systems, and participatory review platforms, to maintain a continuous feedback loop between community members and government officials. Semi-formal joint mechanisms, like the Bua Yai's Community Organization Council, provide the flexibility and legal legitimacy needed for effective long-term collaboration. In essence, successful co-production cannot be achieved through unilateral enforcement but requires multi-stakeholder dialogue, mutual gains, and flexible, trust-based monitoring.

The New Body of Knowledge

Based on empirical findings across three diverse rural case studies in northern Thailand, this research proposes an Integrated Co-production Model as a new conceptual framework to guide policy and practice. This model consists of three interrelated dimensions as follows.

1. Input Conditions: Co-production does not arise in a vacuum. It depends upon foundational enabling factors that must already exist or be intentionally developed. Capacity of Co-producers: This refers to communities with respected local leadership, prior experience in collective organization, and strong communication capacity with external agencies. These individuals are not merely land users, but act as resource managers and policy negotiators. Cultural and Social Capital: Informal institutions such as shared cultural norms, trust, consensus traditions, and customary land-use practices serve as a base for participatory decision-making and reduce resistance to collaboration. Driving Forces and External Networks: Urgency from land tenure insecurity motivates community action. At the same time, support from civic networks and NGOs enables communities to mobilize, strategize, and negotiate effectively.

2. Co-production Process: Rather than viewing governance as a top-down imposition of policy, the co-production process consists of three interlinked stages. Collaborative Goal Setting: This begins with community-initiated data production, such as participatory mapping and historical land-use records, leading to dialogues with government stakeholders. The outcome is a co-owned agreement or mutual recognition of land-use zones. Negotiating Mutual Benefits: Rather than enforcing rigid regulations, the state adopts flexible governance approaches, while communities propose solutions compatible with public interests. The result

is a win-win compromise that blends legal recognition with community autonomy. Joint Implementation Mechanisms: Implementation is sustained through semi-formal structures such as local joint committees, participatory monitoring systems, and regular review forums. These bodies ensure accountability, feedback loops, and dynamic adaptation over time.

3. Transformative Outcomes: The integrated model generates systemic changes across multiple levels: Individual Level: Community members are empowered as citizen-managers who actively participate in negotiation, planning, and governance. Community Level: Social ties and inter-village collaboration become stronger, improving resilience and collective capacity. State Level: Public agencies evolve from a supervisory role to that of facilitators who recognize, legitimize, and co-develop grassroots institutions.

This integrated co-production model offers both a conceptual and operational roadmap for transforming rural land governance in Thailand. It highlights the importance of local agency, flexible institutions, and multi-level collaboration in solving deeply embedded land and housing inequalities. The model can be adapted and scaled in other rural contexts where formal state systems intersect with vibrant local traditions and urgent socio-environmental needs.

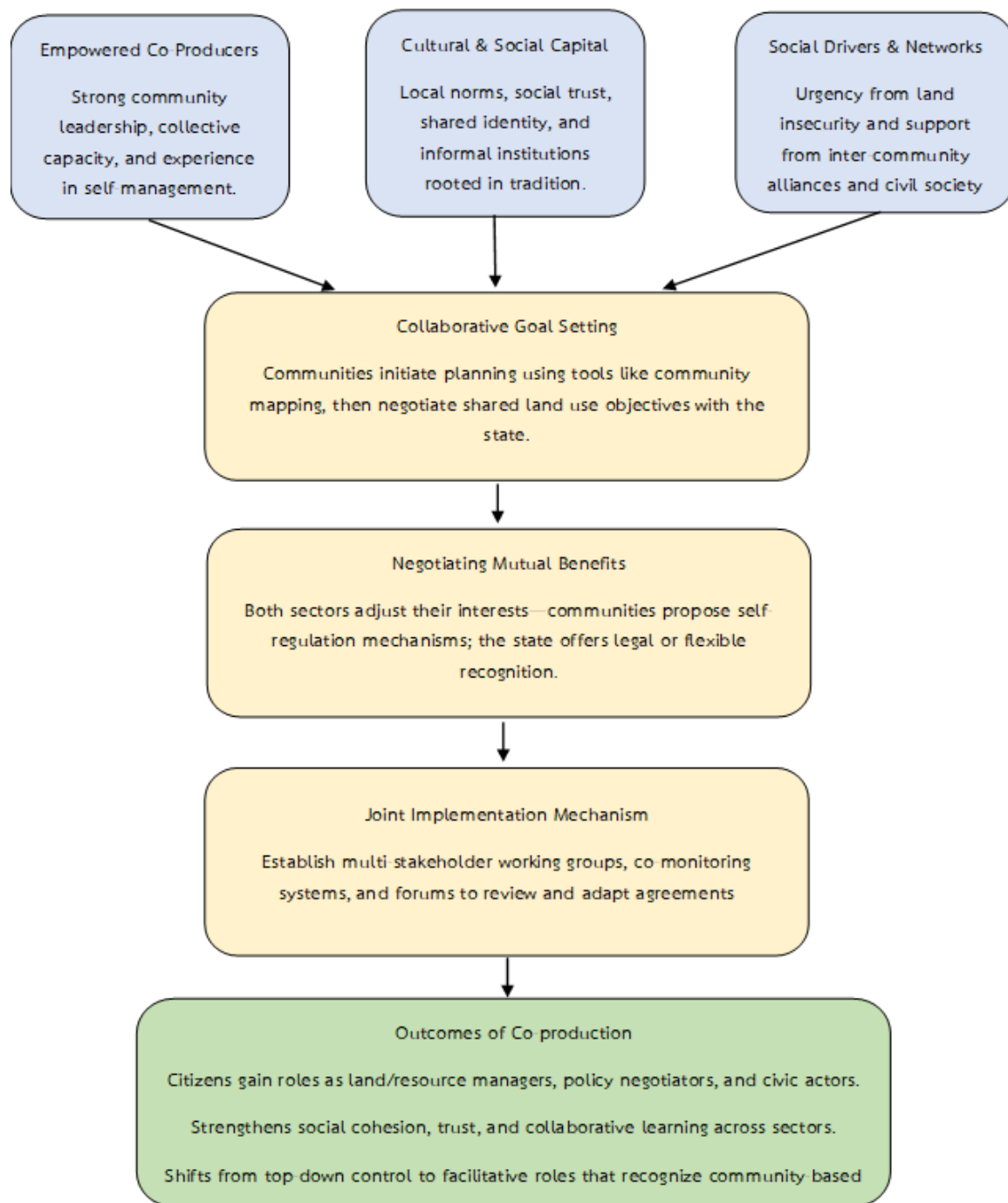

Figure1: The Integrated Co-Production Model for Rural Land Management in Thailand

Discussion of Research Results

Discussion for the 1st objective: The research findings indicate that the key components of co-production in the context of rural land management in Thailand include: (1) the characteristics of co-producers who possess the capacity to organize themselves and communicate effectively with the state, (2) positive attitudes toward the government and a sense of community self-reliance, (3) local relational cultures that promote mutual trust, and

(4) driving forces stemming from distress over land rights, as well as social capital and community-based networks. These components are consistent with the concept proposed by Elinor Ostrom (1996), who argued that sustainable management of public resources requires the capacity to design co-produced institutional arrangements, which are grounded in trust, local norms, and mechanisms for self-regulation.

Similarly, Pestoff (2012) contended that sustainable co-production can only occur when there is integration between the state and civil society, with cultural capital forming the foundation for public service delivery, rather than relying solely on top-down administration.

Furthermore, the findings support Putnam, Leonardi, and Nanetti (1993) democratic proposition that social capital in the form of networks, norms, and trust strengthens citizens' social power in political participation and enhances the sustainability of collective resource management.

Discussion for the 2nd objective: The study synthesizes the co-production process into three essential steps: (1) establishing shared goals between the state and the people, (2) aligning interests to achieve mutual agreement, and (3) establishing co-driving mechanisms at the local level. This process aligns with the concept of Collaborative Governance proposed by Ansell and Gash (2008), which emphasizes public administration based on “deliberative collaboration” and “joint learning.” All stakeholders must engage with mutual trust, equality, and shared motivation in their operations. The step of interest alignment between the public sector and civil society observed in the case studies also resonates with the concept of Public Value Governance introduced by Bryson, Crosby, and Bloomberg (2014) which asserts that co-creating public value requires negotiation platforms and interlinkages among government agencies, civic organizations, and communities. Additionally, the study finds that co-monitoring mechanisms such as subdistrict committees, annual forums, and reporting to provincial agencies serve as key tools that transform shared agreements into practical implementation. These mechanisms also allow for flexible adaptation to situational changes, which signifies the success of institutionalized co-production.

The new knowledge from this study is the integrated model, which reveals that these processes are not isolated. The Transformative Outcomes, the third dimension of the new model, are a direct result of the co-production process driven by the input conditions. Specifically, the model shows systemic changes at three levels: Individual empowerment, where community members become active citizen-managers; Strengthened community cohesion, where social ties and inter-village collaboration improve; and a shift in the State's role from a supervisory to a facilitative one. The findings show that the sustainability of co-production depends on these multi-level outcomes and the structural relationships among stakeholders, rather than legal procedures alone.

Conclusion

This research article demonstrates that collaboration in the context of rural land and social management is not symbolic participation but a dynamic and context-driven practice. Its effectiveness relies on evidence-based operations, bottom-up engagement, multi-sectoral collaboration, and sustainability. The findings indicate that co-production works only when communities have collective capacity, strong and legitimate leadership, and the ability to engage the state purposefully, while the state itself must adapt and create space for mutual learning and recognition of community knowledge.

The study further reveals that shared goals between the state and civil society are critical for transforming conflict into cooperation. Through participatory processes, communities can generate their own proposals, which, once acknowledged by the state, foster procedural legitimacy and rebuild trust. The outcomes are not limited to sustainable agreements on land use but also include a foundation for inclusive governance.

Ultimately, the research argues that command-and-control policymaking alone cannot succeed in addressing ageing and land-related challenges. Instead, tangible participatory processes and horizontal relationships are required. The integrated co-production model developed in this study thus provides a practical framework for government agencies and communities to collaboratively managing land and resource-related challenges sustainably and inclusively.

Suggestions

1. The suggestions from the research

Based on the 1st objective, effective co-production requires co-producer capacity, cultural capital, social capital, and driving forces from land rights issues. Agencies should take these actions to foster them:

1.1 The Community Organizations Development Institute (CODI) should build the capacity of local community organizations through leadership training and financial support to help them serve as genuine "co-producers."

1.2 Local administrative organizations (LAOs) should act as intermediaries, connecting communities with state agencies and fostering inter-village networks.

Based on the 2nd objective, the co-production process for rural Thailand involves establishing shared goals, harmonizing interests, and using joint implementation mechanisms. To apply this, relevant agencies should take these actions:

2.1 The Office of the National Land Policy Board should adopt this co-production approach for national land policy to ensure collaborative, flexible, and well-accepted policies.

2.2 The Department of National Parks and Royal Forest Department should shift from a "controller" to a "facilitator" role by establishing joint working groups with communities in conservation zones.

2. The suggestions for future research

2.1 Future research should focus on the "processes for advancing co-production between the state and communities into law and policy." Subsequent studies should investigate the approaches and mechanisms that can elevate these agreements to have legal force or to be officially adopted in state policy.

2.2 Research should also examine the "dynamics of state-civil society relations in co-production areas," particularly in locations transitioning from top-down control to collaborative governance. Studies should explore which factors influence the state's willingness to "relinquish" or "share" power with communities, as well as the institutional resistances or limitations that hinder co-production in practice.

References

- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Baker, C., & Phongpaichit, P. (2014). *A History of Thailand*. (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Bovaird, T. (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Co-Production of Public Services. *Public Administration Review*, 67(5), 846–860.
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2014). Public Value Governance: Moving Beyond Traditional Public Administration and the New Public Management. *Public Administration Review*, 74(4), 445–456.
- iLaw. (2020, October 15). *The Enactment of New National Park and Wildlife Conservation Acts: Policy Continuity of the NCPO's 'Reclaim the Forest' Agenda*. Retrieved November 2, 2025, from <https://www.ilaw.or.th/articles/4777>
- iLaw. (2022, October 5). *Call to Suspend the Conservation Forest Emergency Decree and Urgently Address Problems in the Enforcement of Forest and Land Laws*. Retrieved November 2, 2025, from <https://www.ilaw.or.th/articles/51734>
- Kaiyurawong, S. et al. (2005). *Study and Survey on Land Disputes and Conflicts in Thailand: Phase 1 – Final Research Report*. Office of the National Science, Research and Innovation Promotion Commission (TSRI).
- Office of Agricultural Economics. (2024). *Agricultural Statistics of Thailand: 2023/2024 Crop Year*. Office of Agricultural Economics.
- Ostrom, E. (1996). Crossing the Great Divide: Coproduction, Synergy, and Development. *World Development*, 24(6), 1073–1087.
- Panyaveeratham, N., Seedakham, A., & Pontin, P. (2024). Sustainable Land and Housing Management in Forest Conservation Areas: A Case Study from Northern Thailand. *Journal of Public Administration College*, 7(4), 132–150.

- Pestoff, V. (2012a). Co-Production and Third Sector Social Services in Europe: Some Concepts and Evidence. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1102–1118.
- Pestoff, V. (2012b). *New Public Governance, Co-Production and Third Sector Social Services in Europe: Crowding in and Crowding out*. In V. Pestoff, T. Brandsen, & B. Verschuere (Eds.), *New Public Governance, the Third Sector, and Co-Production* (pp. 361–380). Routledge.
- Phongpaichit, P., et al. (2021). *Land Governance Systems for Future Development: Policy and Land Use Alternatives for the Next 20 Years*. Office of the National Science, Research and Innovation Promotion Commission (TSRI).
- Puengboon Na Ayudhya, P. et al. (2016). *The Future Role of Land in Thailand: Final Report of the Study Project*. Office of the National Science, Research and Innovation Promotion Commission (TSRI).
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Secretariat of the House of Representatives. (2022). *Report of the Special Commission on Land Problems and Land Title Issuance*. Secretariat of the House of Representatives.
- Thai PBS. (2024, May 20). *Survey of 4.2 Million Rai of Agricultural Land in Conservation Forests Scheduled for Completion by 2026*. Retrieved October 19, 2025, from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/344433>
- Thanee, S., & Suriyasai, S. (2022). Land Allocation in Community and Agricultural Areas in Forest Conservation Areas: A Case Study of Khlong Lan District, Kamphaengphet Province and Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima. *Journal of MCU Phetchaburi Review*, 5(2), 58-72.
- Voorberg, W. H., Bekkers, V. J. J. M., & Tummers, L. G. (2015). A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the Social Innovation Journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333–1357.

A Developmental Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in the New Era in Shaanxi Province, People's Republic of China*

¹Xu Shujie, Nawamin Prachanant and Narumon Sakpakornkan

Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 660427090007@bru.ac.th

Abstract

This study aimed (1) to analyze the leadership needs of private kindergarten principals, (2) to develop a leadership enhancement model, (3) to implement the model, and (4) to evaluate the model in Shaanxi Province, People's Republic of China. The research employed a mixed-methods design across four phases. In Phase 1, a quantitative survey was conducted with 285 teachers from 15 private kindergartens, and qualitative interviews were held with 12 stakeholders, including principals, teachers, and parents from award-winning kindergartens. Data were analyzed using descriptive statistics, priority needs index (PNI Modified), and content analysis. In Phase 2, the model was developed based on literature synthesis and expert validation from five specialists in early childhood leadership. Phase 3 implemented the model with six principals over a two-month period, with pre- and post-tests administered to measure leadership improvement. Phase 4 involved evaluation by seven experts in early childhood education and administration, using accuracy, propriety, feasibility, and utility as criteria.

The research results were found as follows: (1) The priority leadership needs identified were value and transformational leadership, followed by human and structural leadership. Communication, culture building, and idealized influence were highlighted as the most critical indicators requiring improvement. (2) The developed VHTS Model, integrating value, human, transformational, and structural leadership within the PDCA cycle, was validated as theoretically sound and practically applicable. (3) Implementation results showed that principals' leadership scores increased significantly from pre-test to post-test, with an average improvement of 10.33 points, and participants reported higher confidence, deeper understanding, and satisfaction with the model. (4) Expert evaluations rated the model highly across all criteria, with accuracy scoring the highest, confirming its relevance, applicability, and contribution to leadership enhancement in private kindergartens.

Keywords: Leadership; Private Kindergartens; Private Kindergarten Principals; Model Development

*Received September 2, 2025; Revised September 28, 2025; Accepted October 8, 2025

Introduction

Education is vital in a globalized world, and early childhood education (ECE) forms the foundation for lifelong learning. The early years are critical for children's cognitive, emotional, and social development. In China, expanding kindergarten access and improving quality have become priorities to prepare future talent and reduce rural disparities (Zhang and Liu, 2017). Globally, investment in ECE supports academic readiness, emotional well-being, and social equity.

Kindergarten principals play a decisive role, as their leadership shapes teacher development, student growth, and institutional quality. They create nurturing environments (Osler and Flack, 2008), manage resources, provide teacher training, and engage families (Chan, 2013). Increasingly, principals are expected to act as visionary leaders, guiding strategic planning and fostering positive school cultures (Laker and Pereira, 2024). This requires expertise in childcare and curriculum design to support continuous learning (Hansen, 2023). Despite the importance of their role, research on preschool leadership remains limited, and this study helps address that gap.

This study specifically examines the current state of kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province and proposes evidence-based strategies for improvement. Enhancing leadership in kindergartens is critical, as it directly impacts the quality of education. Strong leadership improves teacher performance, optimizes resources, and creates a positive learning environment, thereby promoting the holistic development of young children and advancing early childhood education across the province.

Objectives of the Research

1. To analyze the priority needs of leadership of the private kindergarten principals in Shaanxi Province, People's Republic of China.
2. To develop the model for enhancing the private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China.
3. To implement the model for enhancing the private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China.
4. To evaluate the model for enhancing the private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China.

Research Methodology

The 1st Step: Literature Review

The research involved reviewing the 13 relevant research papers and theories published after 2020. This included the following scholars and years: Lai and Liu (2024), Zhang, Ma and Ma (2024), Pan (2023), Wang, Ren and Fu (2023), Zheng and Yang (2022), Liu

(2022), Zhao and Ai (2022), Bai and Zhao (2022), Zhu (2022), Hu (2022), Wang (2021), Yuan, Zhang and Sun (2021) and Wang (2020). There are so many educational leadership ideas and models that have been discussed in 13 previous relevant research papers and theories, and each of them focuses on or includes different components. Therefore, a table was generated to illustrate which components are included in existing theories and models (Table 1).

Table 1: Components of Kindergarten Principals' Leadership

No.	Scholars	Types	Value-based Leadership	Human Leadership	Transformational Leadership	Structural Leadership	Distributed Leadership	Servant Leadership	Adaptive Leadership	Educational Leadership	Relational Leadership	Enabling Leadership
1.	Lai & Liu (2024)		✓	✓		✓		✓				
2.	Zhang, Ma & Ma (2024)		✓	✓	✓		✓					
3.	Pan (2023)		✓	✓		✓	✓		✓	✓		
4.	Wang, Ren and Fu (2023)		✓		✓			✓				
5.	Zheng and Yang (2022)		✓		✓			✓				
6.	Liu (2022)		✓	✓		✓		✓				
7.	Zhao and Ai (2022)			✓	✓		✓	✓	✓			
8.	Bai and Zhao (2022)		✓	✓	✓	✓					✓	
9.	Zhu (2022)		✓			✓				✓		✓
10.	Hu (2022)		✓		✓	✓	✓					
11.	Wang (2021)				✓	✓						
12.	Yuan, Zhang and Sun (2021)		✓	✓								
13.	Wang (2020)		✓	✓	✓		✓		✓			
Frequency (%)			85	61	61	54	38	31	23	15	8	8

In Table 1, from literature review, there were 10 relevant leaderships that discussed in the 13 previous relevant research papers and theories. This study selected the four observable variables with a frequency of more than 50% as components for kindergarten principals' leadership, and they are 1) value leadership, 2) human leadership, 3) transformational leadership and 4) structural leadership.

Value leadership emphasizes integrity, fairness, and accountability, aligning actions with core values to build trust, shared purpose, and sustainable success. Human leadership centers on empathy, communication, and relationship-building, creating supportive environments that recognize individual contributions and foster collaboration. Transformational leadership inspires and motivates followers through vision, trust, and innovation, encouraging personal growth and collective progress beyond expectations. Structural leadership focuses on

organizing and managing formal systems, roles, and processes within an organization to ensure order, efficiency, and goal achievement.

Table 1 reveals which factors should be included in the model of enhancing kindergarten principals' leadership. To sum up, literature reviews highlight the importance of enhancing kindergarten principals' leadership, so as to provide theoretical support for the enhancement of leadership of kindergarten principals in the Shaanxi Province, People's Republic of China.

The 2nd Step: Research instruments and methods used in the study

This research methodology is divided into 4 phases as follows:

Phase 1: Analyzing Priority Needs of Leadership of the Private Kindergarten Principals in Shaanxi Province, People's Republic of China

This phase investigated the priority leadership needs of private kindergarten principals in Shaanxi Province through two steps. First, the researcher reviewed documents, textbooks, and prior studies to build a theoretical foundation. Second, a survey was conducted with 285 teachers, sampled from a population of 1,043 across 15 private kindergartens in 2024, using Krejcie and Morgan's table with stratified and simple random sampling to ensure reliability and representativeness.

Phase 2: Developing the Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China

In this phase, findings from Phase 1 and documentary analysis were used to build the Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China. The process included reviewing theories and prior studies, synthesizing data to identify key elements, drafting the model, and refining it through validation by five experts.

Phase 3: Implementing the Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China

In this phase, the researcher implemented the model for enhancing private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China. The implementation was carried out with six principals from private kindergartens in the province, selected on a 50% voluntary basis. These kindergarten principals completed pre- and post-tests of their leadership skills when implementing the model.

Phase 4: Evaluating the Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China

In this phase, seven connoisseurs were invited to evaluate the model and provide comments and suggestions, which served as valuable input for further improvement. Based on the identified issues and recommendations, the researcher then revised and edited the model to ensure its accuracy, relevance, and effectiveness in addressing the leadership needs of private kindergarten principals in the province.

The 3rd Step: Conceptual Framework

The research was confined to private kindergartens within Shaanxi Province and spanned the current academic year. The study aimed to propose a leadership framework with a theoretical basis and practical guidance value to enhance the management of the private kindergartens in Shaanxi. The research conceptual framework diagram is shown in Figure 1.

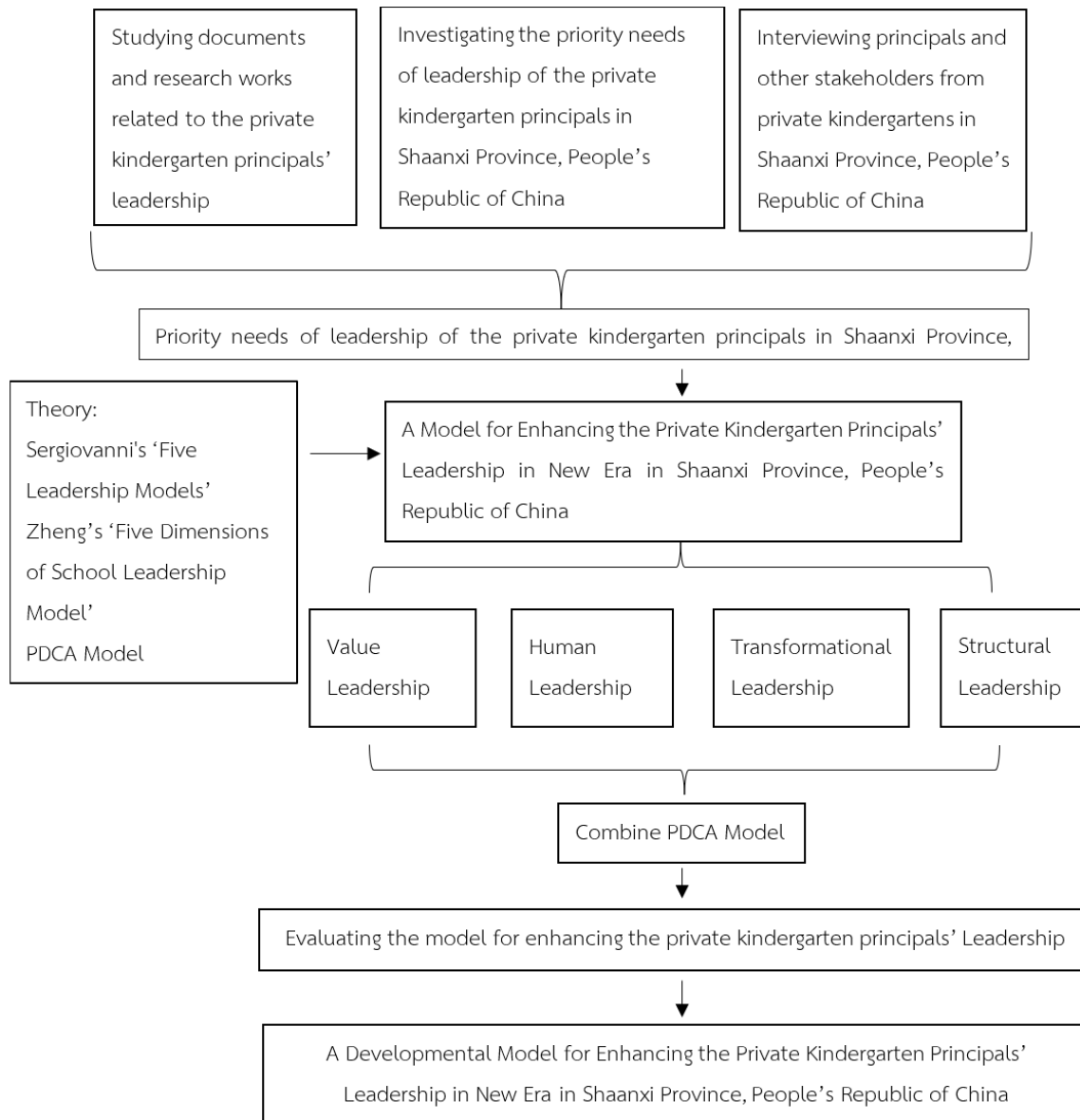

Figure 1: Research Conceptual Framework

Research Results

The 1st objective is to analyze the priority needs of leadership of the private kindergarten principals in Shaanxi Province, People's Republic of China. It was found that: From Table 2, it can be explained as follows;

The overview of the mean scores and standard deviation reflecting the current states and ideal states of private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's

Republic of China. As a whole, teachers in almost every kindergarten believe that the current state of the principal's leadership is below expectations, so it is urgent to improve the leadership of kindergarten principals (See Table 2).

Table 2: Mean, Standard Deviation, Level and Ranking of Priority Needs of Leadership of the Private Kindergarten Principals in Shaanxi Province, People's Republic of China

Components	Current States (D)			Ideal States (I)			PNI _{Modified} (I-D)/D	Order of Needs
	$\bar{X}$	S.D.	Level	$\bar{X}$	S.D.	Level		
1. Value Leadership	3.36	0.86	Moderate	3.66	0.92	High	0.09	1
2. Human Leadership	3.37	0.88	Moderate	3.64	0.98	High	0.08	2
3. Transformational Leadership	3.34	0.88	Moderate	3.67	0.98	High	0.09	1
4. Structural Leadership	3.42	0.89	Moderate	3.62	0.99	High	0.06	4
Total	3.37	0.88	Moderate	3.65	0.97	High	0.08	

From Table 2, it is clear that the highest priority leadership that need to be improved are value leadership and transformational leadership (PNI_{Modified}=0.09), followed by human leadership (PNI_{Modified}=0.08). The last one is structural leadership (PNI_{Modified}=0.06). Therefore, when constructing the model, the strategies to enhance value leadership and transformational leadership need to be considered at the first place. Table 3 shows the priority needs of each specific indicators of leaderships of private kindergarten principals in Shaanxi Province, People's Republic of China.

Table 3: Mean, Standard Deviation, Level and Ranking of Priority Needs of Each Leadership of the Private Kindergarten Principals in Shaanxi Province, People's Republic of China

Specific Indicators		Current States (D)			Ideal States (I)			PNI _{modified} (I-D)/D	Order of Needs
		$\bar{X}$	S.D.	Level	$\bar{X}$	S.D.	Level		
Value Leadership	1. Planning Capacity	3.32	0.91	Moderate	3.57	0.92	High	0.08	2
	2. Culture-building Capacity	3.40	0.81	Moderate	3.75	0.98	High	0.10	1
	Total	3.36	0.86	Moderate	3.66	0.92	High	0.09	
Human Leadership	1. Communication	3.34	0.92	Moderate	3.78	0.99	High	0.13	1
	2. Team-building	3.40	0.84	Moderate	3.50	0.97	Moderate	0.03	2
	Total	3.37	0.88	Moderate	3.64	0.98	High	0.08	
Transformational Leadership	1. Idealized Influence	3.26	0.91	Moderate	3.82	0.91	High	0.17	1
	2. Inspirational Motivation	3.42	0.85	Moderate	3.52	1.05	High	0.03	2
	Total	3.34	0.88	Moderate	3.67	0.98	High	0.10	

Specific Indicators		Current States (D)			Ideal States (I)			PNI _{modified} (I-D)/D	Order of Needs
		$\bar{X}$	S.D.	Level	$\bar{X}$	S.D.	Level		
Structural Leadership	1. Internal Management	3.46	0.83	Moderate	3.65	0.97	High	0.05	2
	2. Coordination of External Resources	3.38	0.95	Moderate	3.59	1.01	Moderate	0.06	1
	Total	3.42	0.89	Moderate	3.62	0.99	High	0.08	

Table 3 presents a priority needs analysis of four leadership dimensions and each dimension is evaluated through two specific indicators. The analysis is guided by the PNI Modified, which helps prioritize development needs.

This ranking table reveals that transformational and human leadership demand the most urgent investment, particularly in idealized influence, communication, and culture building. These are the intangible aspects of leadership that directly affect staff morale, school identity, and educational outcomes. While structural leadership is a strength to be maintained, it must be leveraged to support broader developmental goals.

In conclusion, this priority needs analysis provides a strategic framework to guide the leadership development of kindergarten principals. By clearly identifying the most significant gaps between current and desired leadership capacities, stakeholders, including educational administrators, training institutions, and policymakers, can design targeted interventions that cultivate transformational, communicative, and value-based leadership. Such focused development will ensure that kindergarten principals are not only efficient managers but also inspiring, empathetic, and visionary leaders in the evolving landscape of early childhood education.

The 2nd objective is to develop the model for enhancing the private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China. It was found that:

The PDCA Model for Enhancing Private Kindergarten Principals' Leadership provides a cyclical framework integrating value, human, transformational, and structural leadership. This integrated approach offers a holistic and adaptable pathway for strengthening principals' leadership in private kindergarten settings. The following figure shows the details of the PDCA model (Figure 2).

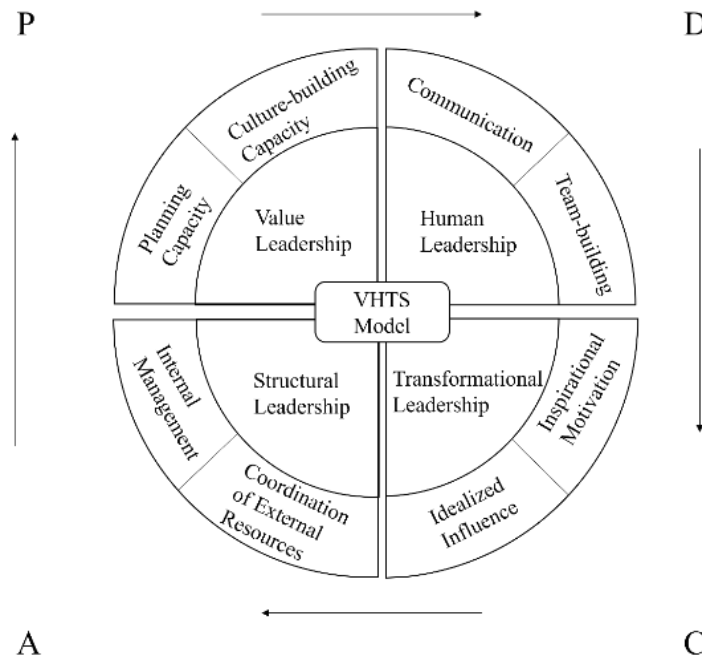

Figure 2: VHTS Model

The 3rd objective is to implement the model for enhancing the private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China. It was found that:

This model was implemented in six kindergartens and a pre- and post-test was conducted on these six principals and their leadership improved significantly after the implementation of the model. The results of tests were shown in Table 4.

Table 4: The Comparison of the Private Kindergarten Principals' Leadership between Pre-test and Post-test Mean Scores

Principals	Pre-test	Post-test	Difference
1	65	69	4
2	76	89	13
3	71	86	15
4	60	73	13
5	76	85	9
6	76	84	8
Total	424	486	62
$\bar{X}$	70.67	81.00	10.33

As revealed in Table 4 above, it indicates the principals who implemented the VHTS Model obtained the pre-test mean scores at 70.67 and post-test mean scores at 81.00. The mean score increased by 10.33 after the intervention. The notable increase in mean scores suggests that the VHTS Model's framework implemented was effective in enhancing the private kindergarten principals' leadership.

The 4th objective is to evaluate the model for enhancing the private kindergarten principals' leadership in Shaanxi Province, People's Republic of China, it was found that:

In this step, seven connoisseurs were invited to evaluate its quality. These connoisseurs, selected for their extensive expertise in early childhood education and leadership, critically reviewed the model based on its accuracy, propriety, feasibility and utility of the model. Their evaluation involved examining the model manual, its theoretical foundations, implementation procedures, and expected outcomes. The evaluation results were shown in Table 5.

Table 5: Evaluating the VHTS Model

Evaluation Contents	Propriety			Accuracy			Feasibility			Utility		
	$\bar{X}$	S.D.	Level	$\bar{X}$	S.D.	Level	$\bar{X}$	S.D.	Level	$\bar{X}$	S.D.	Level
Part 1: Introduction	4.46	0.58	More propriety	4.43	0.50	More accuracy	4.29	0.49	More feasibility	4.43	0.47	More utility
1.1 Background	4.43	0.79	More propriety	4.43	0.53	More accuracy	4.43	0.53	More feasibility	4.71	0.49	most utility
1.2 Significant of research	4.43	0.53	More propriety	4.14	0.38	More accuracy	4.14	0.38	More feasibility	4.29	0.49	More utility
1.3 Purpose of the Guideline	4.29	0.49	More propriety	4.57	0.53	most accuracy	4.14	0.38	More feasibility	4.14	0.38	More utility
1.4 Expected Benefits	4.71	0.49	most propriety	4.57	0.53	most accuracy	4.35	0.47	More feasibility	4.57	0.53	most utility
Part 2: VHTS Model	4.39	0.53	More propriety	4.45	0.50	More accuracy	4.34	0.51	More feasibility	4.24	0.44	More utility
2.1 The overall VHTS Model	4.29	0.49	More propriety	4.14	0.38	More accuracy	4.43	0.53	More feasibility	4.29	0.46	More utility
2.1.1 Value Leadership	4.43	0.53	More propriety	4.57	0.53	most accuracy	4.29	0.49	More feasibility	4.14	0.38	More utility
2.1.2 Human Leadership	4.43	0.53	More propriety	4.71	0.49	most accuracy	4.25	0.44	More feasibility	4.43	0.53	More utility
2.1.3 Transformational Leadership	4.43	0.53	More propriety	4.14	0.38	More accuracy	4.43	0.53	More feasibility	4.29	0.49	More utility
2.1.4 Structural Leadership	4.57	0.53	most propriety	4.71	0.49	most accuracy	4.29	0.49	More feasibility	4.14	0.38	More utility
2.2 Roles for Implementing the VHTS Model	4.57	0.53	most propriety	4.43	0.53	More accuracy	4.29	0.49	More feasibility	4.43	0.53	More utility
2.3 Success Indicators for the VHTS Model	4.00	0.58	More propriety	4.43	0.53	More accuracy	4.57	0.53	most feasibility	4.14	0.38	More utility
Total	4.41	0.53	More propriety	4.44	0.49	More accuracy	4.33	0.49	More feasibility	4.30	0.44	More utility

This evaluation table summarizes the assessments of key components related to the Developmental Model for Enhancing the Private Kindergarten Principals' Leadership in Shaanxi

Province, People's Republic of China. The mean scores across the evaluation contents suggest a high level of satisfaction with the model's structure and details.

The evaluation shows that the guideline and VHTS model are highly rated for propriety ($\bar{x}=4.41$), with sections such as expected benefits and structural leadership seen as especially relevant, though success indicators scored slightly lower. Accuracy is also strong ($\bar{x}=4.44$), with the purpose and structural leadership most trusted, while areas like research significance and transformational leadership could be refined for greater precision. Feasibility ($\bar{x}=4.33$) indicates the model is practical and applicable, particularly regarding expected benefits and success indicators, though human leadership needs slight attention. Utility is well supported ($\bar{x}=4.30$), with background and expected benefits viewed as most valuable, while structural leadership and success indicators remain useful though somewhat lower. Overall, with all mean scores above 4.0, connoisseurs confirm the model's appropriateness, clarity, and practical value, suggesting only minor refinements are needed to strengthen precision and applicability.

The New Body of Knowledge

The new body of knowledge of this research is presented in the form of the VHTS Model, which integrates four essential leadership dimensions, which are Value leadership, Human leadership, Transformational leadership, and Structural leadership, within the PDCA cycle. This framework synthesizes theoretical and practical insights into a holistic and systematic leadership development pathway for private kindergarten principals.

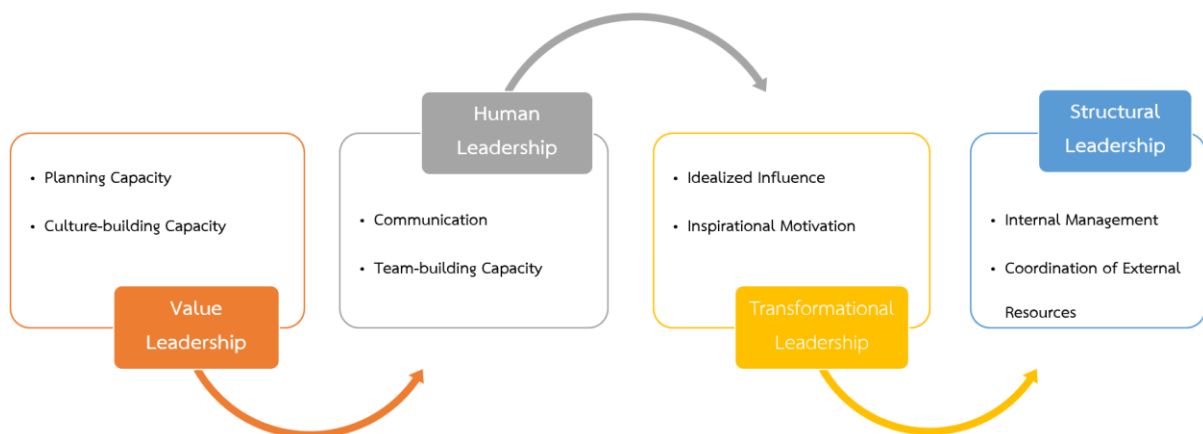

Figure 3: VHTS Model

1. Theoretical Contribution

The model integrates multiple leadership theories into a unified framework. It demonstrates that leadership effectiveness is achieved when ethical values, interpersonal relationships, transformational vision, and structural systems are combined. This provides a comprehensive theory tailored to early childhood education leadership.

2. Methodological Innovation

The VHTS Model applies the PDCA quality management cycle to leadership development, turning leadership improvement into a continuous, cyclical process. This methodological innovation offers practical steps for planning, implementation, evaluation, and refinement of leadership practices.

3. Practical Application

The model was implemented with six kindergarten principals and showed measurable improvements in leadership skills, including communication, strategic planning, and team management. It translates theoretical leadership dimensions into concrete tools and guidelines that can be replicated in real educational contexts.

4. Contextual Relevance

Unlike general leadership models, the VHTS Model was developed within the cultural and educational realities of private kindergartens in Shaanxi Province, China. It is context-sensitive while maintaining global adaptability, making it a novel contribution to both local practice and international research on educational leadership.

In summary, the new body of knowledge provides a clear and applicable model and guideline for enhancing the leadership of kindergarten principals. It contributes to promoting professional development, improving organizational management, and supporting innovation and reform in early childhood education.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that the priority leadership needs of private kindergarten principals in Shaanxi Province were value and transformational leadership, followed by human and structural leadership. This is because transformational leadership plays a decisive role in fostering innovation, shaping organizational culture, and inspiring professional motivation. The finding is consistent with Wang, Ren, and Fu (2023), who pointed out that transformational leadership is essential in improving kindergarten curriculum leadership. Similarly, Lai and Liu (2024) emphasized that value-based leadership is a core element in reducing urban-rural disparities and enhancing overall leadership effectiveness. These consistencies confirm that transformational and value leadership are not only practical priorities but also theoretically grounded dimensions of leadership development.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the VHTS Model, integrating value, human, transformational, and structural leadership within the PDCA cycle, provides a systematic and cyclical framework for leadership enhancement. This is because the PDCA principle allows for continuous improvement and ensures that leadership development is iterative and sustainable. The finding is consistent with Pan (2023), who noted that cyclical approaches such as reflective evaluation are effective in strengthening leadership among rural kindergarten principals. It is also similar to Bai and Zhao (2022), who emphasized that

combining ethical values with structural organization enhances principals' ability to lead effectively. This demonstrates that the VHTS Model is theoretically robust and aligned with existing research.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the implementation of the VHTS Model with six kindergarten principals significantly improved their leadership performance, as reflected in the increased post-test scores and participants' reported confidence and understanding. This is because the integration of value, human, transformational, and structural leadership dimensions addressed both practical and developmental needs of principals. The finding is consistent with Zhao and Ai (2022), who found that ethical and communicative leadership strengthens teacher motivation and institutional trust. It is also in line with Yuan, Zhang, and Sun (2021), who demonstrated that transformational leadership promotes instructional leadership and professional growth. Therefore, the practical application of the model confirms its effectiveness and extends prior research by offering measurable evidence of leadership improvement.

From the research result of the 4th objective, it was found that expert evaluations rated the VHTS Model highly in terms of accuracy, propriety, feasibility, and utility. This is because the model combines theoretical foundations with practical applicability, ensuring that it is both academically rigorous and operationally relevant. The finding is consistent with Zhang, Ma, and Ma (2024), who argued for the importance of constructing instructional leadership models that are scientifically grounded and contextually adaptable. It is also supported by Liu (2022), who highlighted that effective leadership models should integrate multiple dimensions to remain sustainable and relevant in practice. These consistencies indicate that the VHTS Model is not only innovative but also validated within the broader academic and professional discourse on kindergarten leadership.

Conclusion

This study concludes that the leadership of private kindergarten principals in Shaanxi Province can be effectively advanced through a model that integrates value, human, transformational, and structural dimensions within the PDCA cycle. The findings highlight that transformational leadership, particularly idealized influence, and human leadership, particularly communication, represent the most critical areas for development, while value and structural leadership provide a stable foundation for growth. Stakeholder perspectives further emphasized the importance of cultural continuity, empathetic human relations, and adaptability to systemic reforms in shaping effective leadership. The model developed in this study was validated by experts, implemented with six principals, and demonstrated significant improvements in leadership capacity alongside high satisfaction levels. Overall, the research establishes a contextually grounded and practically effective framework that contributes new

knowledge to the field of early childhood educational leadership and offers a scalable pathway for strengthening kindergarten principals' leadership in similar contexts.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the following suggestions:

1. The suggestions from the research

From the research result of the first objective, it was found that value and transformational leadership were the most urgent needs of private kindergarten principals in Shaanxi Province. Therefore, the related institutes such as the provincial education bureau and kindergarten management associations should apply the VHTS Model to design training programs focusing on communication, culture building, and idealized influence in order to strengthen leadership capacity.

From the research result of the second objective, it was found that the VHTS Model, integrating value, human, transformational, and structural leadership with the PDCA cycle, is theoretically sound and practically useful. Therefore, teacher education institutions and professional development centers should apply this model as a guideline in leadership development courses, ensuring that principals engage in continuous planning, implementation, evaluation, and refinement.

From the research result of the third objective, it was found that the implementation of the VHTS Model significantly improved principals' leadership performance and satisfaction. Therefore, private kindergarten governing bodies should apply this model in practice by organizing systematic workshops and on-site mentoring, enabling principals to translate leadership theory into effective management practices in their schools.

From the research result of the fourth objective, it was found that experts rated the model highly in accuracy, propriety, feasibility, and utility. Therefore, policymakers and educational administrators should apply this validated model as a strategic framework to enhance principal leadership, promote consistency in training standards, and improve early childhood education quality across the province.

2. The suggestions for future research

The future research should involve the following issues:

2.1 Expand the sample size and diversity by applying the VHTS Model to a larger and more varied group of principals, including those from public kindergartens and rural areas, to test its generalizability and broader applicability.

2.2 Conduct longitudinal impact evaluations to assess the sustained effects of the model on principals' leadership practices and institutional outcomes over a 6-month to 1-year period.

2.3 Undertake comparative studies between the VHTS Model and other leadership development models in early childhood education to evaluate relative effectiveness, adaptability, and contextual relevance.

2.4 Explore technology integration in model delivery, such as using digital platforms or online modules for training and implementation, to enhance accessibility, scalability, and engagement in diverse educational contexts.

References

- Bai, M. H., & Zhao, J. (2022). Current Situation and Reflection on Curriculum Leadership of Kindergarten Principals in Yanbian Prefecture. *Journal of Yanbian College of Education*, 3, 184–187.
- Chan, C. W. (2013). The Leadership Styles of Hong Kong Kindergarten Principals in a Context of Managerial Change. *Educational Management Administration & Leadership*, 42(1), 30–39.
- Hansen, L. S. (2023). Building Professional Capital for High-Quality Early Childhood Education and Care. *International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, 49–72.
- Hu, C. X. (2022). Research on the Problems and Enhancement Strategies of Curriculum Leadership of Rural Kindergarten Directors. *Journal of Sichuan College of Arts and Sciences*, 3, 119–122.
- Lai, D. C., & Liu, J. (2024). Analysis of Urban-Rural Differences in Leadership of Kindergarten Principals and Influencing Factors. *Research on Preschool Education*, 7, 25–37.
- Laker, B., & Pereira, V. (2024). Strategic Operations as the Heartbeat of Healthcare Excellence: Cultivating a Culture of Strategic Fit in Health Institutions. *BMJ Leader*, 8(4), 1-16.
- Liu, P. F. (2022). Hot Spots, Trends and Prospects of Leadership Research on Kindergarten Principals in China: Based on Cite Space Visualisation Analysis. *Educational Observation*, 21, 55–59.
- Osler, J., & Flack, J. (2008). Creating a Positive Learning Environment. *Whose Learning Is It*, 6, 55–80.
- Pan, Y. (2023). A Narrative Study of Curriculum Leadership Enhancement of Rural Kindergarten Directors. *Educational Observation*, 30, 35–38.
- Wang, J. S. (2021). Exploring the Leadership of Private Kindergarten Directors. *Employment and Security*, 1, 131–132.
- Wang, L. J. (2020). Research on the Status Quo and Enhancement Strategy of Kindergarten Principals' Leadership in the Context of Educational Change: A Case Study of Kindergarten Principals in Linxia Area. *Scientific Consultation (Educational Research)*, 1, 87.

- Wang, L. J., Ren, D. C., & Fu, L. P. (2023). Current Situation and Enhancement Strategies of Kindergarten Principals' Curriculum Leadership Under the Perspective of Rural Revitalisation. *Journal of Gansu Higher Education Teachers*, 1, 102–107.
- Yuan, J., Zhang, Y. C., & Sun, F. R. (2021). A Study on the Construction of Kindergarten Principals' Curriculum Leadership Index System Under the Perspective of Transformational Leadership: An Empirical Analysis Based on 1077 Questionnaire Data. *Journal of Guangdong Second Normal College*, 6, 101–112.
- Zhang, L., & Liu, Q. (2017). Early Childhood Education in Economically Disadvantaged Rural Areas of China. *International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, 111–130.
- Zhang, L., Ma, X., & Ma, L. T. (2024). Research on the Construction and Application of the Index System of Instructional Leadership of Kindergarten Principals. *Journal of Tianjin Academy of Education*, 2, 84–95.
- Zhao, Y. X., & Ai, T. T. (2022). Ethical Leadership of Private Kindergarten Directors: A Case Study of Kindergarten C. *Educational Observation*, 21, 50–54.
- Zheng, Y. L., & Yang, Y. Y. (2022). A Qualitative Study on the Leadership Practices of Directors of Newly Built Public Kindergartens in Guizhou Province: Experiences and Insights of 23 Directors of Newly Built Public Kindergartens. *Journal of Guizhou Normal College*, 12, 65–72.
- Zhu, L. X. (2022). Analysis of Interpersonal Leadership Stress of Kindergarten Principals at the Beginning of Their Tenure: A Narrative Study Based on Principals' Voices and Experiences. *Educational Observation*, 18, 78–81.

Identity of the Rishis and the Learning Process for Well-being in the Northeastern Society of Thailand*

¹Phrakrusangkharukphatchara Saiyod Tiratummo, Apinyawat Phosan
and Theerapong Meethaisong

Faculty Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 62010162002@msu.ac.th

Abstract

The objectives of this research are to study 1) the identity and development of knowledge of Rishis in the Northeast, and 2) the process of learning about health care for the public. This research used qualitative methods by studying documents and collecting field data by surveys, interviews, observations, group discussions, and workshops. From a group of 60 person providing information, the analysis was based on the objectives and the results were presented in a descriptive analytical manner.

The research results were found that: 1) Rishis are the descendants of Brahman-Hinduism that was introduced along with Buddhism, as evidenced in both literature and stories. They lived in the peaceful forests, and later, when the forest area became smaller, they established monasteries to help the people. 2) They have adapted to the changes in modern society, playing the role of both spiritual and material developers to the people, including providing careers to farmers, which is considered beneficial to society. 1) Buddhism has meditation or methods to train the mind to be calm and free from defilements until the mind is not distracted all the time. It is a method to calm defilements. There are many methods of meditation that aim for happiness and the release of the mind to be free. 2) The application of meditation for health care, which has a variety of postures, including standing, walking, and sitting, makes one healthy and complete. It is an important exercise and relaxation, creates a sense of comfort, is a good state of mind, and reduces physical illnesses because one understands the reality of life, so there is no stress, which has a positive effect on physical and mental health. In conclusion, the results of this study can be used as a guideline for application in mental and physical health. They have adapted to the changes in modern society, playing the role of both spiritual and material developers to the people, including providing careers to farmers, which is considered beneficial to society.

Keywords: Rishis; Identity; Learning Process; Northeastern of Thailand

*Received June 30, 2025; Revised November 14, 2025; Accepted November 26, 2025

Introduction

The phenomenon of Rishis has been around since the era of the Vedic scriptures of Hinduism and the Tripitaka of Buddhism. The monks of both religions were related and spread to Thailand including the Northeastern region which was thousands of years ago. The Rishi sect in Thai society can be seen through many legendary literatures that have appeared until the present (Yaemnatda, 1979). The Vedas written by the first generation of Rishis were divided into 4 scriptures: Rigveda, Yajurveda, Samaveda and Atharvaveda. The Rigveda is the oldest scripture, dating back approximately 1,500 years before Christ (Yaemnatda, 1979). Rishis and the belief in Rishis do not only exist in India; they also appear in Southeast Asia.

Thai literature and the Northeastern Rishi have been very important since ancient times and have influenced the belief in the agricultural society (Yaemnatda, 1979). The Northeast is an agricultural society that has entered a new way of life since 1987 because there is a push to create a new identity for modern advancement or rather than backward. There is economic, social, and political awareness. New imagination is rooted in knowledge and worldviews that are shaped by education (Chammarat, 2018). People in society still have dreams and inspirations based on pushes. People adapt to changes in society. They are open to cultural exchanges with diverse people. They are connected to other countries in terms of economy, society, and politics, which eventually causes problems in people's lives (Kittiasa, 2014). The economy and society of this region have changed according to government policies, which sometimes cause problems for people who used to rely on nature and wisdom related to ecology and culture that create worldviews, especially beliefs in supernatural things and beliefs in ghosts that gradually hurt and cause illness. Important people who will help are Buddhist monks and Rishis who have both magic and herbal medicine knowledge.

The Rishis entered the context of Isan society and combined the beliefs of Brahman-Hinduism and Buddhism. In the past, Rishis lived in forests and caves. Later, they adapted to live in communities and played the role of spiritual leaders, medicine men, forest guardians, and helped people by benefiting the agricultural society of this region.

Meditation is practiced in all religions, especially Theravada Buddhism, an ancient sect. Theravada originated from the disagreement of monks in the Indian subcontinent regarding certain practices according to the Dharma and Vinaya, which led to the Second Buddhist Council, about a century after the passing of the Buddha. This caused the monks to split into two groups: one group called “Sthiravada” was the origin of Theravada, while the other group called “Mahasanghika” was the origin of Mahayana (Bretfeld, 2019). In this regard, the word “Theravada” was originally called “Hinayana”, which means small vehicle, referring to the teachings of the Buddha and the principles of practice that follow the Tripitaka. It is currently widespread in Sri Lanka, Burma, Laos, Cambodia, and parts of Vietnam, Bangladesh, and Malaysia, including Thailand today (Skilling, 1997). Buddhist culture in Thailand is diverse in

form. The philosophy of religion has more methods and practices according to people's opinions (McDaniel, 2006). In addition to the teachings, there is also a practice of meditation.

Meditation is the path leading to the cessation of suffering that arises from the cycle of rebirth, which is the highest goal in Buddhism. Meditation is said to lead to heedfulness and will bring about benefits appropriate to the accumulated training (Simon and Schuster, 2012). The value of Nirvana is highlighted in three aspects: 1) present benefit is the peacefulness of life; 2) future benefit is the success in a good life; and 3) the highest benefit is the final destination of life (Thanissaro, 1998). Meditation practice is not only a protection against suffering that may arise in daily life, but also a guarantee of prosperity in future life. The successful results of meditation practice are therapeutic treatment and development of body and mind, which is in line with the view of UNESCO (1980). It is suggested that meditation practice is a holistic starting point for human development.

Meditation practice in contemporary Thai Buddhist culture Theravada Buddhism has a dynamic relationship with the Lankawong sect that has been passed down to the present day. It was developed during the reign of King Rama IV of Thailand, who established the Thammayut Nikaya sect focusing on meditation practice and the Mahanikaya sect focusing on religious knowledge education (Keyes, 1971). Meditation practice in contemporary Thai Buddhist culture has therefore diversified into various forms, which are dynamic and respond to the diverse needs of people in Thai society.

Meditation practice in contemporary Thai Buddhist culture can provide complete benefits in both present and future life (U Nyi Nyi, 1978). Tanang Lenang Chalermrat 60th Anniversary Meditation Center is located in Ban Pan Lang, Samranrat Subdistrict, Doi Saket District, Chiang Mai Province, Northern Thailand. This place reflects the image of success in the line of meditation practice propagation. The management of the place, people, and environment is suitable for therapy and the development of quality of life in both physical and mental aspects. This research therefore focuses on studying only the case of meditation centers to reflect the application of meditation therapy in health care.

Objectives of the Research

1. To study the identity and development of the knowledge of Rishis in the Northeast.
2. To study the process of learning about health care for the public.

Research Methodology

This research used qualitative research methodology to collect and analyze data obtained from related research documents and field data. There were 4 research methods as follows:

The Step 1st. Data collection from documents and research is a study of primary data, such as the Vedas and other scriptures, Buddhist scriptures, and secondary data, such as

related documents and research, academic articles, to use the data as basic data for the research.

The Step 2nd. The researcher collected field data using participatory observation methods in conversations with the heads of the five sects and members who were faithful and participated in various ceremonies organized by each sect, as well as observing the community and ecosystem to see the relationship between the heads of the sects, the hermits, and the people in the community, and observing the behavior of various social groups that were related to the hermits, monks, local politicians, and government officials.

The Step 3rd. Data analysis has the following important steps:

- 1) Organizing data obtained from studying documents and related research and from interviews, collecting and organizing data ready for analysis.
- 2) Analyzing the obtained data by selecting the analysis according to the research objectives.

The Step 4th. Presenting the analyzed data to write the thesis content using the analytical descriptive method, summarizing the results, discussing the results, and publishing the results in international journals.

Research Results

The results of the study appear as follows:

1. The identity and development of knowledge of Rishis in the Northeast.

Humans have created beliefs to be a spiritual refuge since the introduction of spirits of ghosts, developing into a more systematic form until it became a religion. Sometimes religion does not have the answers to human life, so people must seek to escape suffering. Brahmanism-Hinduism, monks seek ways to escape suffering. Buddhism received its principles from Brahmanism-Hinduism before the Buddha, before finding a way to relieve suffering, went to the disciples of the Rishis as well. Rishis are therefore related to Buddhism and Brahmanism-Hinduism. In ancient times, about a thousand years ago, they spread from India into Southeast Asia via the trade route called the Silk Road. Both religions were mixed with local beliefs, giving them characteristics of a philosophy of knowledge that was superior to the original cults. The new customs were therefore a model for the formation of a culture that was a religious system with cities of leaders and kings under the control of the people.

In the northeast, the Rishi is represented in stone carvings in Khmer castle architecture that is over a thousand years old and has stories in Buddhist inscriptions mixed with local folklore. The role of Rishi is found in many places. Local performing arts also play a role as a respected religious leader who must give a speech before the performance begins. The shadow puppet show called "Nang Pramothai" and the stage play "Mor Lam Rueang Tor Klon" often feature the Rishis. Rishis and their existence, therefore, in social and cultural contexts, there are stories that have been passed down. They will go out to practice asceticism in the

forests and mountains in mysterious lands. Sometimes, Buddhist monks will learn the principles of meditation together. Later, the forest was destroyed, leaving only the reserved forest that the government declared as a restricted area. These people had to leave the forest to find their own place to establish their own headquarters to help the people and society.

The real identity in society began with Rishi Buddhacharan who claimed that he had learned the yoga sutras from a great sage in India, which allowed him to meditate until he attained trance and had the power to show his ability to float in the air for people to know and see in 2011, which was news in newspapers and other media, causing people in society to be excited. The number of Rishis increased in 2017. There was the 2nd World Rishi Gathering at Rishi Ko's office, Ban Saen Suk, Maha Sarakham Province, with 300 participants who participated in the Rishi's rites and academic seminars until it became famous news through various media and spread widely.

The Rishi gathered again in Mueang District, Maha Sarakham Province at the Rishis gathering to discuss culture, local wisdom and beliefs in 2019, which led to the establishment of 5 Rishis sects in Maha Sarakham Province, which is considered a phenomenon that shows people to be aware and see as the inheritors of knowledge that helps people who are farmers and other professions.

Figure 1: Shrine of the Hermit who Preserves the Community's Forest Area

2. The process of learning about health care for the public.

Modern Northeastern society has changed through adaptation to the situation that occurs under the development of the economy and society, convenient transportation, and modern communication via Facebook, Line, TikTok, etc. Rishis who appear in modern society have built Rishis ages in agricultural communities, which are parallel to Buddhist temples. There are 6 types of Rishi adaptations: 1) The sage cult has been accepted according to the

principles of Buddhism mixed with the sage cult which is also considered as a monk but has different precepts. The Rishis study magic which is a way to rely on the belief of the people. 2) The Rishis have rejected the old form of practice and adapted it to a new form which used to live in the forest or in caves and later lived in modern communities to help the people. 3) The Rishis, as a person whom the people believe to be a holy person who can perform rituals for the villagers, is invited to bless the sacred objects together with the Buddhist monks. 4) The Rishis has combined his own beliefs with the principles of Buddhism in many aspects, such as the arrangement of the altar to worship the Triple Gem and the worship of the gods, which reflects the rituals of Buddhists. 5) The Rishis as a consultant in the activities of the faithful, gives advice on auspicious times for marriage, housewarming, farming, trading and performing other auspicious rituals, including being a consultant in Buddhist merit-making ceremonies and 6) Creating the identity of the Rishis as a social developer, a spiritual leader, performing rituals for the faithful to have a stable mind, hope for success and comfort, being a donor of funds for the construction of permanent objects in government agencies, the construction of permanent objects in religion, being a donor of scholarships for students and schools, including providing livestock and things for agricultural funds.

Figure 2: The Hermit Distributes Items to People in the Community

The New Body of Knowledge

Thai and northeastern literature mentions the role of many Rishis. Rishis have always played a social role as monks living in the forests and mountains, practicing asceticism until they have magic and herbal medicines to treat the sick. The agricultural society in this region originally cultivated for subsistence, hunting and gathering forest products. Sometimes, people got sick, which was believed to be caused by ghosts, so they relied on Rishis for black magic

and holistic health care. The economy, society and culture of this region have changed, but people still have faith in this group of monks who play a role as encouragement in life.

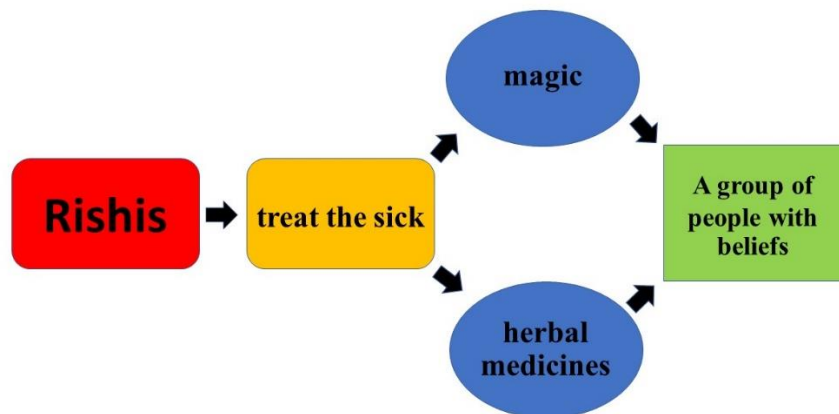

Figure 3: A Model for the Treatment of Rishis

Discussion of Research Results

The research results were found to be consistent and different from theoretical concepts and research results as follows:

From the research result of the 1st objective. The identity and development of knowledge of Rishis in the Northeast, it was found that. Archaeological evidence shows that the ancient state has existed since the 6th Buddhist century, developed from a port city that traded with India and developed under the foundation of Indian civilization until it developed in present-day Cambodia and nearby areas. The castle has the image of a great sage and priest, including images of gods, which the building was built as a residence of gods in the Brahman-Hindu religion, consistent with the study results of Wongpongkhama et al. (2020). The research result shows that the Khmer architectural form of Vat Phou, Champasak, Lao PDR, is in line with Khmer beliefs, which were the beliefs and culture related to the deities. The temple was built as a place to pay respect to the deities and for holding religious ceremonies. The result is in line with cultural diffusion theory, which has helped provide an explanation of the interaction between two groups of people with similar cultures and where both parties accepted the cultures. It is also believed that all the cultures in the world were influenced by one majestic culture, which originated in one area. For instance, the Khmer culture, which was the mightiest culture in Southeast Asia, received its influence from a mighty civilization with its central originating point in India.

Rishis are ascetics who practice asceticism in the peaceful forests. It is unknown when they first appeared. Later, they became important figures in Brahmanism-Hinduism as well as Buddhism. They were the ones who taught knowledge and performed rituals for the people. Another role of some of them was to preserve the forests, which is consistent with the study

of Phatthanapraiwan (2018). The research results found that the cultural heritage of the Karen community, the Rishis s are the highest spiritual leaders and the philosophy of planting upstream forests and rotational conservation forests. They know sustainable agricultural patterns. The Rishis have the identity of having a bun and being men. The study also found that it is the inclusion of the community's cultural heritage in the special social and cultural zone, showing the special zone area that has both Physical Space, Social Space, and Spiritual Space, with the Rishis' office as the central area for cultural exchange and discussion of the community.

From the research result of the 2nd objective. The process of learning about health care for the public, it was found that the people of the Northeast of Thailand have the main factor of their livelihood which is rice production in the agricultural system. Therefore, there is both stability and risk in the plateau area, which affects the belief of the people of the Northeast who believe that stability and risk come from something that can inspire rain or nature to follow the power of that thing, which is called something with supernatural power, collectively called "ghost". From the belief in creating encouragement, therefore, rituals are performed regarding fertility for the agricultural occupation. The rituals are a mixture of ghosts, Brahmins, and Buddhism, which is consistent with the results of the study of Ativanichayapong (2014). It is found that, over the past decade, Isan rural communities have become modernized while at the same time remain largely traditional. Under modern capitalist system, Isan rural villagers earn their living from various sources of income. Some of them engage in market economy, employ modern technology and enter contract-farming system. Some others increase their local products' value by reviving their cultural identity and hence gain financial support from state institutions. However, many Isan villagers keep their traditional economic and socio-cultural life such as practicing subsistent rice cultivation and hosting and participating in Buddhist ceremonies as they did in the past (Nakham, Pongsiri, and Meekaew, 2021). The agricultural society in the Northeast has local beliefs or beliefs about ghosts before. Even though later, Brahmanism and Buddhism were spread, the belief in ghosts did not disappear or become less important. The agricultural occupation that has beliefs about ghosts is linked to the treatment of diseases. Even though agriculture has changed, people still put their hopes in beliefs, which is consistent with the results of the study (Meekaew, 2021). Farmers and capitalists have become closer in recent times. Villagers have changed their occupation to rely on human capital in the form of factory production activities. Such changes have caused villagers to negotiate informal political power with social structures such as state regulations, laws, or even local traditions that are a mix of counting ghosts, Brahmanism, and Buddhism, which encourage villagers to express their will in public through communication activities. Local politicians will respond to problems that occur to villagers because villagers know about their actions, which may affect their political activities in rural areas. Buddhism and forests are inseparable. The Rishis sect is also inseparable from the forests. Monks in the

Northeast play a role in conserving forests because people who want community forests in each village will be public areas for use by collecting forest products. Another type of forest is a religious area where the village ghosts reside, called "Don Pu Ta", which is an area for Buddhist monks and Rishis to set up a monastery and take care of the forest. It is consistent with and close to the results of the study of Thongthao and Liamprasert (2020). Belief in ghosts plays a role in conserving natural resources in the community. Ghosts live or dwell in various places, both buildings and places of belief. The study found that most ghosts are in natural resources. North easterners believe that each place or resource has an origin and has someone protecting it. The role of belief in ghosts has a good effect on the conservation of natural resources in the community. The community in this region that the villagers respect is "Don Pu Ta", who believes that the ghost of the grandfather resides. The area of Don Pu Ta is usually located on a high hill, dense forest, with wild animals. The atmosphere and environment encourage belief in ghosts. This type of forest is home to monks' residences and Rishis and provides activities for the community while preserving the forest.

The principles of meditation : Meditation is a principle that humans have known for thousands of years, especially Brahman-Hindu monks. In Buddhism, the Lord Buddha discovered deeply from the beginning to the freedom of the mind. Meditation in Buddhism has two levels: Samatha meditation is the practice of meditation or the method of training the mind to be calm and still from defilements, defilements, and heat until the mind is not distracted all the time when those defilements are calmed. Vipassana is the development of wisdom to see clearly, which is the wisdom of meditation to see the impermanence beyond the emotions of men and women along with both permanence and happiness. But the basic principle that the public uses is meditation by means of Anapanasati, which is to control the breath in and out. The Tanang Lenang Chalermrat 60th Anniversary Meditation Center has meditation that can be done at any time in these 4 postures. When the mind is concentrated, the word "No" can be used in meditation when standing, walking, sitting, or lying down. Standing upright, placing the right hand on the left hand, turning both hands down, closing or opening the eyes, depending on what is convenient, using the method of focusing until the mind is calm. Walking is called walking meditation. Determine the shortness and length of the path to be walked. You should find a place and the right time to set the prayer while stepping on the ground. Sitting means to sit comfortably, set the breath in and out and focus the mind on the prayer in a calm mood. Sleeping means to lie on the right side, place the right hand under the head, stretch the left hand along the body or lie on your back and focus the mind firmly by praying to be in a calm mood. Meditation has principles and many methods. It is a trick to trick the mind to focus on one thing for a long time to consider the body and see the truth.

There are 8 types of knowledge that can be applied to develop the state of the Dhamma during meditation practice, especially drowsiness, which is considered a problem

and obstacle in the practice: 1) Revoking mental contracts that cause drowsiness 2) Remembering and considering the Dhamma that has been studied 3) Chanting a particular prayer 4) Putting fingers in both ears and rubbing the body with the palms 5) Standing up or going to the bathroom to wash the face and looking up at the sky in various directions 6) Remembering the light 7) Walking meditation faster than usual and 8) Lying on the side, making a mental contract that if drowsiness and fatigue are gone, they will get up and continue their efforts. There are methods of meditation that can be applied together according to the practitioner's ability.

Conclusion

In the past, the Rishis lived in caves in the forests and mountains. As the forests were decreasing, they built hermitages in the community. They played a role in developing society. They participated in the integration and maintenance of Buddhism. They applied it to develop people in the community through practical methods until the villagers were able to elevate their minds from vices. They also conserved ancient objects and sites by being thought leaders and providing education. The Rishis also supported youth groups and housewives in the community by providing funds and career promotion. They gave opportunities for those who wanted to consult about life problems. They gave advice and performed rituals to encourage them, created awareness, and instilled morality, ethics, and honesty in their careers and society.

The Rishi in the agricultural society is a person who has the status of a social developer. The role consists of 1) a leader in performing rituals to make believers feel comfortable. The rituals performed have psychological effects, so they are called social developers in the spiritual sense. 2) a donor of funds to schools, hospitals, and other government agencies to purchase equipment and build permanent structures in the agencies and is a material developer. 3) providing scholarships to students to encourage them to study at a higher level. In summary, they are people whom the people can rely on through their beliefs and material possessions.

Suggestions

The researcher divided the issues into 2 topics:

1. The suggestions from the research

1.1 Rishis in the context of modern Isan society have created their own identities and set different practices and schools in many matters. The agencies responsible for beliefs and religion should supervise and ensure that they are in good morals.

1.2 Rishis and Rishi sects are considered another option for people who believe in sacredness and beliefs that modern Isan society, people with personalities that are not suitable for Buddhism, should have guidelines to advise and make people understand.

2. The suggestions for future research

2.1 Comparative study of the existence of Rishis in modern society and the need for having standard rules and regulations in the right way, like the current Thai Sangha.

2.2 Study the beliefs and identities of monks who are both monks and Rishis in the context of modern Isan society.

References

- Ativanichayapong, N. (2014). Livelihood of People in Rural Isan: Changes over the Past Decade. *Journal of Sociology and Anthropology*, 33(2), 176–195.
- Chammarat, T. (2018). The Pluralism of Social Networks in Rice Field Management of Isan Farmers in the Transition to Thailand 4.0. *Journal of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University*, 35(3), 25–38.
- Kittiasa, P. (2014). *Towards a New Isan Way of Life*. Bangkok: Wibhasa.
- Mahanarongchai, S. (2019). Rishis in Ancient India: A Study of the “Monasticism” of Rishis. *Naresuan University Journal of Humanities*, 16(2), 32–44.
- Meethaisong, T. (2021). An Adaptation of Culture and Beliefs in Isan Society. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 21(2), 56–70.
- Nakham, M., Pongsiri, M., & Meekaew, N. (2021). The ESAN in Transition: Socio-Economic Restructuring and Structure of Feeling in Rural Northeastern Thailand. *Humanities & Social Sciences*, 38(1), 87–101.
- Phatthanapraiwan, S. (2018). The Form of the Special Social and Cultural Zone of the Karen Community, Ton Talay People, Ban Mo Tha-Mong Kwa, Mae Chan Subdistrict, Umphang District, Tak Province. *Journal of Fine Arts*, 9(1), 112–126.
- Ruamsuk, W. (1979). *History of Sanskrit Literature in the Vedic Period*. Bangkok: Sahasayam Phatthana.
- Thongthao, P., & Liamprasert, S. (2020). The Roles of Beliefs about the Spirit in Isan Society: A Case Study of Ubon Ratchathani. *Journal of Liberal Arts, Rangsit University*, 15(2), 61–76.
- Wongpongkhama, H., Sriuksab, K., & Apiratingc, P. (2020). The Reconstruction of Architecture in Vat Phou, Champasak District, Lao PDR. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 14(11), 147–161.
- Yaemnatda, S. (1979). *“Rishi” in the Ancient City*. Bangkok: Amarin.

How Educational Motivations Shape the Intention Among Chinese Lecturers to Pursue Graduate Studies in Thailand: The Impact of Language Proficiency*

¹Yan Chen and Chalermchai Panyadee

Maejo University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Wendychen8410@gmail.com

Abstract

This study investigates examines the role influence of educational motivations and language proficiency in shaping on Chinese lecturers' intentions to study for pursue a graduate degree in Thailand. The research addresses the growing demand for international education among Chinese academics, particularly in Kunming, Yunnan Province, where studying abroad is viewed as a pathway to career advancement, academic development, and global exposure. Drawing on the Theory of Planned Behavior and Self-Efficacy Theory, the study argues that while educational motivations are crucial, language proficiency functions as a critical enabler that transforms motivation into concrete study decisions.

The study had four objectives: (1) to examine the influence of educational motivations on the intention to study in Thailand; (2) to assess the effect of educational motivations on language proficiency; (3) to analyze the impact of language proficiency on study intention; and (4) to evaluate the mediating role of language proficiency in this relationship. A quantitative design was employed, with data collected from 692 valid questionnaires distributed to lecturers in Kunming. The survey instrument, adapted from established scales, demonstrated high reliability. Data analysis involved confirmatory factor analysis, structural equation modeling, and mediation testing using bootstrap methods.

The findings revealed that: (1) educational motivations had a positive and significant direct effect on the intention to study graduate in Thailand; (2) educational motivations significantly enhanced language proficiency; (3) language proficiency directly predicted study intention; and (4) language proficiency partially mediated the relationship between educational motivations and study intention. These results highlight that although strong educational motivations are necessary, they are not sufficient unless reinforced by adequate language skills, which act as both a predictor and mediator of study intentions. The study contributes new theoretical insights by identifying language proficiency as a bridging mechanism that converts motivation into intention.

Keywords: Educational Motivations; Language Proficiency; Pursue Graduate; Thailand

*Received September 14, 2025; Revised October 10, 2025; Accepted October 23, 2025

Introduction

In the current era of globalization, obtaining a graduate degree has become a strategic decision for those seeking to enhance their careers and compete internationally. The number of overseas students has surged, with Asia becoming a prominent center for higher education (OECD, 2020). Thailand has established itself as a regional educational hub, drawing students from adjacent nations owing to its affordable tuition, English-language curricula, and cultural affinities (Hawthorne, 2018). For Chinese educators, pursuing a graduate degree overseas serves not only as a career advancement option but also as a means to attain global exposure and garner respect among their professional colleagues (Cai, 2020). Nonetheless, linguistic proficiency remains a difficulty for pupils whose primary language is not English. Language competence significantly influences students' academic achievement and their propensity to seek higher education abroad (MacIntyre, Noels, & Clément, 1997).

This study effort concentrates on Chinese professors employed in Kunming, Yunnan Province, China. A substantial cohort of educators seeks to advance their education by enrolling in graduate courses in Thailand. The Ministry of Education of the People's Republic of China (2023) reports that over 34,000 instructors are employed by universities and vocational schools in Kunming. This indicates that to improve teaching skills and academic credentials, there is an increasing need for certificates from other nations. This study examined data from 692 genuine survey replies, indicating that language competence, in conjunction with educational aspirations, significantly influences the decision to pursue studies in Thailand. This research elucidates the role of language proficiency in enabling the transition from the desire to study to the genuine intention to pursue education, specifically examining the circumstances of students attending school in Thailand or China while residing in the alternate nation.

This study is grounded in the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991) and Bandura's Self-Efficacy Theory (Bandura, 1997). These theories underscore the importance of perceived behavioral control and self-efficacy in influencing intentions. Proficiency in a language is seen as a kind of human capital (Zhang, 2008), significantly impacting the capacity of Chinese lecturers to adapt to the academic demands and cultural environment of Thailand. The Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) (Venkatesh, Morris, Davis, and Davis, 2003) elucidates the interplay between social influence, performance expectations, and language proficiency in the context of academic decision-making. Previous studies confirm that language proficiency enhances self-confidence, reduces academic anxiety, and facilitates cultural adjustment (Dörnyei and Ryan, 2015; MacIntyre et al., 1997). Thus, language proficiency is not only an independent factor but also a mechanism that links educational motivations to the concrete intention of studying abroad.

Despite the increasing recognition of Thailand as an attractive study destination, limited research has systematically explored the mediating role of language proficiency in the

relationship between educational motivations and graduate study intentions among Chinese lecturers. Addressing this gap is crucial, as linguistic readiness directly determines whether strong educational motivations can be effectively translated into actionable decisions. This study contributes both theoretically and practically by examining how language proficiency functions as a bridge between motivation and intention.

Objectives of the Research

1. To examine the influence of educational motivations on the intention to study for a graduate degree in Thailand.
2. To investigate the effect of educational motivations on language proficiency among Chinese lecturers.
3. To analyze the influence of language proficiency on the intention to study for a graduate degree in Thailand.
4. To evaluate the mediating role of language proficiency in the relationship between educational motivations and the intention to study for a graduate degree in Thailand.

Research Methodology

This study utilized a quantitative methodology to investigate the associations between educational motivations, language proficiency, and the intention to study for a graduate degree in Thailand. The technique comprised seven key phases as detailed below:

The 1st Step: Documentary Study

To create the conceptual framework and foundational assumptions, an extensive analysis of significant concepts, theories, and contemporary research was undertaken. The Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991), Human Capital Theory (Zhang, 2008), and Self-Efficacy Theory (Bandura, 1997) were the primary theoretical frameworks employed. Moreover, empirical studies examining educational motivations, language proficiency, and the intention to study for a graduate degree in Thailand have been assessed (MacIntyre, Noels, and Clément, 1997; Dörnyei and Ryan, 2015; Mazzarol and Soutar, 2002).

The 2nd Step: Field Study

Field data were collected from Chinese lecturers in Kunming, Yunnan Province, China, who represent a key group of prospective graduate students considering study in Thailand. A survey method was employed to obtain quantitative data regarding educational motivations, language proficiency, and intention to study for a graduate degree in Thailand.

The 3rd Step: Participants

The study population consisted of 34,326 lecturers employed at universities and vocational institutions in Kunming (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2023). Using Yamane's (1973) formula with a 95% confidence level, the required sample size was determined to be 395. To ensure reliability, 750 questionnaires were distributed. After

eliminating incomplete responses, 692 valid questionnaires were used for analysis, yielding a response rate of 92.3%.

The 4th Step: Research Instrument

The research instrument was a structured questionnaire divided into four sections:

1. Demographic information.
2. Educational motivations, adapted from Eccles and Wigfield (2002) and Deci and Ryan (1985).
3. Language proficiency, adapted from MacIntyre et al. (1997).
4. Intention to study for a graduate degree in Thailand, based on Mazzarol and Soutar (2002).

The questionnaire was translated into Chinese, and back-translation procedures were applied to ensure semantic equivalence. Content validity was confirmed by three experts, with Item-Objective Congruence (IOC) values between 0.80 and 1.00. A pilot test with 50 respondents was conducted. Cronbach's alpha coefficients for all constructs exceeded 0.70, demonstrating reliability (Hair, Black, Babin, and Anderson, 2010).

The 5th Step: Data Collection

The questionnaires were distributed both offline through institutional administrators and online via official channels. Participation was voluntary, and confidentiality was assured. Data were collected over a two-month period. Completed questionnaires were reviewed, and invalid responses were discarded.

The 6th Step: Data Analysis

Data analysis was carried out using SPSS version 25 and AMOS version 26. The following procedures were applied:

- Descriptive statistics were used to summarize demographic data.
- Confirmatory Factor Analysis (CFA) was performed to test the measurement model, assessing factor loadings, Average Variance Extracted ($AVE \geq 0.50$), and Composite Reliability ($CR \geq 0.70$).
- Structural Equation Modeling (SEM) in AMOS was applied to test the causal
- Relationships among constructs.
- To test mediation effects, PROCESS Macro (Hayes, 2013) was employed to examine indirect effects using bootstrap methods with 5,000 resamples.

The 7th Step: Presentation of Results

Results were presented according to the research objectives. Descriptive results were shown in frequency tables, while CFA and SEM outputs were displayed in path diagrams with standardized coefficients and significance values. Mediation results were reported with bootstrapped confidence intervals. The findings were then interpreted in light of relevant theories and empirical evidence.

Research Results

The results of this study are presented in accordance with the four research objectives and hypotheses. Structural equation modeling (SEM) using AMOS 26 was applied to test the measurement and structural models, while mediation was analyzed using PROCESS Macro (Hayes, 2013) with bootstrapping.

The measurement model was first assessed for reliability and validity. All constructs achieved satisfactory levels of internal consistency, convergent validity, and discriminant validity. Table 1 presents the composite reliability (CR), average variance extracted (AVE), and Cronbach's alpha values. All CR values exceeded the recommended threshold of 0.70, while AVE values were above 0.50, confirming convergent validity. The measurement model demonstrated acceptable fit indices ($\chi^2/df = 2.008$, RMSEA = 0.038, CFI = 0.925, IFI = 0.925, TLI = 0.923).

Table 1: Summary of Measurement Model (Convergent Validity)

Construct	CR	AVE	Cronbach's α	Model Fit Indices
Educational Motivations	0.851	0.533	0.966	$\chi^2/df = 2.008$; RMSEA = 0.038; CFI = 0.925; IFI = 0.925; TLI = 0.923
Language Proficiency	0.933	0.585	0.932	
Intention to Study Graduate (ISGT)	0.941	0.615	0.940	

To further establish discriminant validity, the Fornell–Larcker criterion was examined. As shown in Table 2, the square root of AVE (diagonal) exceeded the inter-construct correlations (off-diagonal), confirming discriminant validity among constructs.

Table 2: Discriminant Validity (Fornell–Larcker Criterion)

Construct	EM	LP	ISGT
Educational motivations (EM)	0.730		
Language proficiency (LP)	0.615	0.765	
Intention to study for a graduate degree in Thailand (ISGT)	0.587	0.642	0.784

From the 1st objective, the SEM analysis demonstrated that educational motivations had a positive and statistically significant effect on intention to study for a graduate degree in Thailand (β significant at $p < 0.001$). This indicates that lecturers with stronger educational motivations were more likely to develop a concrete intention to continue their studies in Thailand. This result confirms Hypothesis 1 (H1) and is consistent with the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991) and related research emphasizing the motivational basis of educational choices (Eccles & Wigfield, 2002).

From the 2nd objective, the findings revealed that educational motivations had a significant and positive effect on language proficiency (β significant at $p < 0.001$). Lecturers with higher educational motivations demonstrated greater self-assessed language ability, particularly in English communication. This supports Hypothesis 2 (H2) and aligns with prior studies that motivation is a critical driver of language learning outcomes and self-efficacy (MacIntyre, Noels, & Clément, 1997; Dörnyei & Ryan, 2015).

From the 3rd objective, the results indicated that language proficiency had a direct and significant impact on the intention to study for a graduate degree in Thailand (β significant at $p < 0.001$). Respondents who reported higher levels of language proficiency expressed stronger intentions to pursue graduate education in Thailand. This finding supports Hypothesis 3 (H3) and reinforces Human Capital Theory (Zhang, 2008), which suggests that language skills constitute a form of capital that enhances academic opportunities and decision-making regarding study abroad. The structural model results for H1–H3 are summarized in Table 3.

Table 3: Structural Model Results (Direct Effects: H1–H3)

Hypothesis	Path	β	S.E.	C.R.	p-value	Supported
H1	EM $\rightarrow$ ISGT	0.216	0.051	4.235	< .001	Yes
H2	EM $\rightarrow$ LP	0.547	0.062	8.823	< .001	Yes
H3	LP $\rightarrow$ ISGT	0.169	0.048	3.521	< .001	Yes

From the 4th objective, the mediation analysis, conducted using PROCESS Macro (Hayes, 2013) with 5,000 bootstrap resamples, confirmed that language proficiency served as a partial mediator between educational motivations and intention to study for a graduate degree in Thailand. The indirect effect was statistically significant at the 95% confidence interval, showing that educational motivations influenced study intentions not only directly but also indirectly through enhanced language proficiency. This result supports Hypothesis 4 (H4) and highlights the mechanism through which motivation translates into intention, echoing prior evidence from international student mobility research (Mazzarol & Soutar, 2002). The structural model results for H4 are summarized in Table 4.

Table 4: Mediation Analysis (Bootstrap Indirect Effect: H4)

Path	Indirect Effect	S.E.	95% CI (Lower–Upper)	Result
EM $\rightarrow$ LP $\rightarrow$ ISGT	0.092	0.032	[0.035, 0.158]	Significant

The New Body of Knowledge

This study contributes new insights into the mechanisms by which educational motivations translate into graduate study intentions within the context of Chinese lecturers considering Thailand as a study destination. The findings confirm both direct and indirect effects, leading to the development of a new conceptual model that explains the dynamic relationships among educational motivations, language proficiency, and study intention.

1. Direct Influence of Educational Motivations.

The research establishes that educational motivations exert a significant direct influence on the intention to study for a graduate degree in Thailand. This finding reinforces the role of intrinsic and extrinsic educational goals as critical determinants of study intention.

2. Link between Motivations and Language Proficiency.

The study highlights a new pathway showing that stronger educational motivations foster improved language proficiency. This indicates that motivated lecturers are more willing to invest effort in enhancing their language skills, thereby preparing themselves for international study.

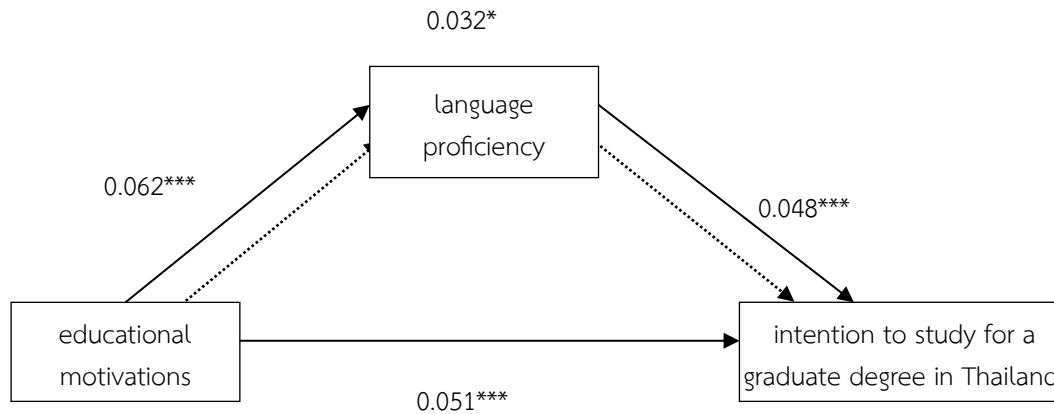
3. Language Proficiency as a Predictor.

The findings confirm that language proficiency itself significantly predicts graduate study intention. Beyond motivation, the ability to use language effectively emerges as an independent determinant that strengthens the decision to study abroad.

4. Mediating Role of Language Proficiency.

Most importantly, the study identifies language proficiency as a partial mediator between educational motivations and study intention. This mediating pathway represents the new knowledge generated by the research: educational motivations alone are not sufficient; they must be reinforced through adequate language competency to transform into actionable intentions.

The integrated framework is presented in Figure 1, which illustrates the new body of knowledge. The model emphasizes the dual role of language proficiency, functioning both as a direct predictor of study intention and as a mediator of educational motivations.

Note: direct $\longrightarrow$ effect; mediating $\cdots\longrightarrow$ effect, * $p < .05$, *** $p < 0.001$.

Figure 1: Mediation Model of Educational Motivations, Language Proficiency, and Intention to Study for a Graduate Degree in Thailand

Discussion of Research Results

From the result of the 1st objective, it was found that educational motivations significantly influenced the intention to study for a graduate degree in Thailand. This indicates that Chinese lecturers who are driven by aspirations for career advancement, academic development, and international exposure are more likely to pursue graduate studies abroad. The finding is consistent with the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991), which posits that attitudes and motivations are central predictors of behavioral intentions. It also aligns with research by Eccles and Wigfield (2002), who emphasized the role of educational goals in shaping study-related decisions.

From the result of the 2nd objective, it was shown that the provision of incentives for educational motivations has a positive impact on language proficiency. Teachers who exhibit high levels of motivation are more likely to invest time and energy in enhancing their language proficiency, which will render them more prepared for studying in a foreign country. This is the meaning of the statement. The conclusion is consistent with the assertion made by Dörnyei and Ryan (2015), who asserted that motivation is a critical component in the process of acquiring a second language. This is corroborated by the findings of the study conducted by MacIntyre, Noels, and Clément (1997), which revealed that students who are motivated to learn generally possess a higher level of confidence and competency in their language skills.

From the result of the 3rd objective, it was confirmed that the level of language proficiency significantly influenced the intention to study for a graduate degree in Thailand. This illustrates that instructors who are proficient in English or Thai are more likely to possess the self-assurance required to complete academic assignments, feel at home in the classroom, and meet the criteria for academic writing. The discovery is in accordance with Human Capital

Theory (Zhang, 2008), which regards language proficiency as a form of capital that improves employability and increases access to opportunities.

From the result of the 4th objective, it was demonstrated that the intention to study for a graduate degree in Thailand was somewhat influenced by language proficiency in relation to educational motivations. This implies that, despite the significance of the reasons, they are more likely to be translated into genuine study intentions when a high level of language proficiency supports them. This mediating function emphasizes the significance of language as a determinant of academic mobility, whether through direct or indirect effects. Language proficiency is a critical factor that influences the study destinations of students, as Mazzarol and Soutar discovered in their 2002 research on international student mobility. These findings are consistent with the findings of this study.

Overall, the discussion illustrates that simply setting educational goals is inadequate to inspire an individual to engage in attentive study. Acquiring linguistic skills is a necessity for advancing from desire to intention. This indicates that to attract and retain international students, Thai schools must establish language assistance programs alongside focused recruiting strategies.

Conclusion

This study aims to investigate the influence of educational motivations and language proficiency, as well as their combined effects, on the intention of Chinese instructors in Kunming to pursue graduate studies in Thailand. The findings corroborated four principal discoveries. Initially, educational motivations significantly increased the aspiration to attain graduate education, illustrating that individuals are driven to learn by goals such as professional progression, intellectual growth, and cultural experience. Secondly, it was demonstrated that educational motivations positively influence language proficiency, suggesting that motivated individuals are more committed to enhancing their linguistic skills. Third, language proficiency appears to be a significant predictor of intention, underscoring the importance of linguistic preparedness in facilitating academic mobility. The relationship between educational motivations and study intentions was partially influenced by language proficiency. This indicates that for study decisions to be definitive, motivation must be underpinned by sufficient language proficiency.

In conclusion, the study's findings indicate that language proficiency serves as both a facilitator and a mediator in the decision to study abroad. At the same time, educational motivation is also a key variable in the decision-making process. This underscores the necessity for robust language support systems, initiatives that aid kids in college preparation, and transparent communication of academic expectations for Thai institutions. Schools may more successfully recruit and support international students by taking this measure, ensuring that motivated individuals acquire the requisite abilities to excel in their studies.

Suggestions

Based on the research findings, the researcher presents the subsequent suggestions.

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, the research demonstrated that the desire to undertake postgraduate studies in Thailand was markedly affected by educational motivations. This indicates that motivated teachers are more inclined to make specific selections for studying abroad. To enhance student intentions, Thai institutions and authorities must execute targeted academic advising and recruitment initiatives that specifically address professional advancement, academic development, and global exposure.

From the research result of the 2nd objective, the research demonstrated that educational motivations significantly influenced language proficiency. This indicates that instructors with a profound motivation to improve their language proficiency are more inclined to exert the requisite effort to achieve this goal. Consequently, to aid international students in preparing for communication in English or Thai, Thai colleges and universities must implement extensive language preparation programs that encompass pre-sessional courses in English or Thai.

From the research result of the 3rd objective, the research demonstrated that language proficiency significantly influenced the intention to study for a graduate degree in Thailand. This indicates that instructors with higher language proficiency are more likely to pursue PhD studies. Consequently, Thai educational institutions must incorporate language support into their curricula, ensuring that international students have numerous opportunities to enhance their language proficiency during their academic tenure.

From the research result of the 4th objective, the research indicated that language proficiency exerted a marginal influence on the relationship between educational motivations and the intention to study for a graduate degree in Thailand. This illustrates that language skills may facilitate the conversion of inspiration into action. Consequently, Thai universities and affiliated educational institutions must formulate comprehensive programs that integrate ongoing language training with strategies designed to enhance motivation. This is used to guarantee that international students are both motivated and linguistically equipped for academic achievement.

2. The suggestions for future research

2.1 To ascertain the generalizability of the findings, further research should broaden the analysis to encompass instructors from other cultural backgrounds or different regions of China.

2.2 Future research may need the inclusion of other variables to expand the range of factors influencing study intentions. However, these metrics do not encompass all aspects.

Assistance may encompass financial support, institutional aid, or acclimatization to a new culture.

2.3 Researchers must assess the feasibility of utilizing mixed methods designs that combine quantitative surveys with qualitative interviews to produce both statistical correlations and in-depth insights into individuals' lives.

2.4 Longitudinal studies tracking students before, during, and after their graduate studies in Thailand would provide valuable insights into the progression of motivations, language skills, and objectives.

References

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman.
- Cai, Y. (2020). Internationalization of Higher Education in China: Opportunities and Challenges. *International Journal of Chinese Education*, 9(1), 1–17.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Springer Science & Business Media.
- Dörnyei, Z., & Ryan, S. (2015). *The Psychology of the Language Learner Revisited*. New York: Routledge.
- Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational Beliefs, Values, and Goals. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 109–132.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hawthorne, L. (2018). Attracting International Students to Asian Universities: Factors Influencing Regional Mobility. *Higher Education*, 76(3), 563–580.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York: Guilford Press.
- MacIntyre, P. D., Noels, K. A., & Clément, R. (1997). Biases in Self-Ratings of Second Language Proficiency: The Role of Language Anxiety. *Language Learning*, 47(2), 265–287.
- Mazzarol, T., & Soutar, G. N. (2002). “Push–Pull” Factors Influencing International Student Destination Choice. *International Journal of Educational Management*, 16(2), 82–90.
- Ministry of Education of the People’s Republic of China. (2023). *Statistical Report on Education Development in China*. Beijing: Ministry of Education of the People’s Republic of China.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View. *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

Zhang, W. (2008). Human Capital and Educational Investment: Theory and Evidence. *Journal of Economic Perspectives*, 22(2), 31–54.

การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม เพื่อส่งเสริม
สมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย
และสมรรถนะการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สำหรับนักเรียนที่มี
ความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ*

Development of a Thai Language Project-Based Learning Curriculum for
Society to Enhance Coaching and Mentoring Competencies of Pre-Service
Thai Language Teachers and Communication Competencies for Peaceful
Coexistence among Gifted Students in Northern Thai Language

สิระ สมนาม

Sira Somnam

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiang Mai University, Thailand.

Corresponding Author's Email: sira.s@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนาและหาคุณภาพหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม 2. ศึกษาผลการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) นักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย จำนวน 33 คน 2) นักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทย ภาคเหนือ จำนวน 320 คน 3) กลุ่มเป้าหมายโครงงานภาษาไทย ได้แก่ เยาวชน และกลุ่มบุคคลในชุมชน สังคม ภาคเหนือ จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) หลักสูตรฯ 3) แผนการจัดกิจกรรม 4) แบบประเมินคุณภาพหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรม 5) แบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง 6) แบบประเมินสมรรถนะการใช้ภาษาไทยในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 7) ประเด็นการสนทนากลุ่ม 8) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยกระบวนการของหลักสูตรได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์ 2) การใช้พลังคำถาม 3) การให้ข้อมูลกระตุ้นการเรียนรู้ 4) การลงมือปฏิบัติ 5) การประเมินให้ข้อมูลย้อนกลับ 6) การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาต่อยอด 2. ผลการใช้หลักสูตร พบว่า สมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย อยู่ในระดับมาก สมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยและของกลุ่มเป้าหมายโครงงานภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด

*Received September 1, 2025; Revised September 24, 2025; Accepted September 30, 2025

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร; โครงการภาษาไทยเพื่อสังคม; ภาษาเพื่อสันติ; ความสามารถพิเศษด้านภาษาไทย

Abstract

This research article aimed to 1) develop and evaluate the quality of a Thai language project-based learning curriculum for society, and 2) examine the outcomes of implementing the Thai language project-based learning curriculum for society. The sample consisted of three groups: 33 pre-service Thai language teachers; 320 gifted students in Thai language from Northern Thailand; and 210 youth and community members in Northern Thailand who participated as target groups in the Thai language projects. The research instruments included questionnaires, curriculum, activity plans, quality assessment forms for curriculum and activity plans, assessments of coaching and mentoring competencies, assessments of Thai language communication competencies for peaceful coexistence, focus group discussion guides, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean and standard deviation.

The research findings revealed the following: 1) The Thai language project-based learning curriculum for society was found to be of high quality. The curriculum process consisted of core components, including principles, objectives, learning activities, and measurement and evaluation. The learning activities were organized into six stages: (1) building relationships, (2) using the power of questioning, (3) providing information to stimulate learning, (4) hands-on practice, (5) assessment and feedback, and (6) reflection and lesson synthesis for further development. 2) The results of the curriculum implementation indicated that the coaching and mentoring competencies of pre-service Thai language teachers were at a high level. Additionally, the Thai language communication competencies for promoting peaceful coexistence among gifted Thai language students and the target groups participating in the Thai language projects were at the highest level.

Keywords: Curriculum Development; Thai Language Project-Based Learning for Society; Language for Peace; Giftedness in Thai Language

บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในปัจจุบันมุ่งเน้นการเตรียมคนไทยแห่งศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister, 2022) ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (Office of the Education Council, Ministry of Education, 2017) มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาให้เป็นเครื่องมือลดความเหลื่อมล้ำและเข้าถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะทางภาษาไทยที่ดี เพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และสื่อสารเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน ประกอบกับประเทศไทยกำลังประสบภาวะความขัดแย้งทางภาษาอันเนื่องมาจากสถานการณ์ปัญหาสังคมและการเมืองในรูปแบบของการใช้ภาษาในเชิงอคติ ดังนั้นครู อาจารย์

นักวิชาการด้านภาษาจึงควรเร่งแก้ปัญหาและส่งเสริมการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ว่าด้วยตัวบ่งชี้ที่ 16 คือ Peace and Justice (United Nations, 2015) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารอย่างสันติ (Rosenberg & Gandhi, 2003) ซึ่งสามารถนำมาเป็นเป้าประสงค์ในการแก้ปัญหาภาวะความขัดแย้งทางภาษาของสังคมประเทศได้

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยที่จะช่วยแก้ปัญหาภาวะความขัดแย้งทางภาษานั้นสามารถดำเนินการในหลักสูตรเพิ่มพูนประสบการณ์สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทย (Gifted Thai) ซึ่งเป็นหลักสูตรห้องเรียนพิเศษด้านภาษาไทยตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (Office of the National Education Commission, 2002; Chaiyasarn, 2009) โดยจากการประชุมสะท้อนคิดของกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ พบว่าการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยผ่านกิจกรรมโครงงานเพื่อสังคมสามารถส่งเสริมความรู้และทักษะทางภาษาไทยของผู้เรียน และชุมชน สังคม และส่งเสริมการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้

จากหลักการข้างต้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคมที่ส่งเสริมการใช้ภาษาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบตามความสนใจ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี (Hargis, 2005; Somnam, 2018) นอกจากนี้ยังได้ใช้แนวคิดการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) ร่วมด้วย ซึ่งการสอนงาน (Coaching) เป็นเทคนิคในการพัฒนาบุคลากร โดยผู้สอนงานจะต้องนำความรู้และประสบการณ์มาทำหน้าที่ฝึกอบรมให้แก่ลูกน้อง โดยผลลัพธ์สำคัญของการสอนงานจะครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ภาวะจิตใจ และความเป็นอยู่ (Thammawithikul, 2009; Wang, Kang and Choi, 2021; Jarosz, 2023) ในขณะที่ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) จะมุ่งเน้นการให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือให้น้องเลี้ยงสามารถพัฒนาศักยภาพสูงขึ้น (Thammawithikul, 2009; Al Hilali, Al Mughairi, Kian and Karim, 2020) นอกจากนี้งานวิจัยครั้งนี้ยังได้ใช้แนวคิดการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มาเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนหลักสูตร ซึ่งแนวคิดนี้ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการจัดการกับความรุนแรงผ่านการสื่อสารเชิงบวก (Schäffne, and Wenden, 2005; Oxford, 2013; Gerencsér, 2021) โดยแนวทางที่เป็นที่นิยมคือการสื่อสารอย่างไม่ใช่ความรุนแรง (Rosenberg, 2002; Rosenberg, and Chopra, 2015)

ทั้งนี้หลักสูตรโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคมนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย ในบทบาทการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มโครงงานของน้อง ๆ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางภาษาไทย ที่สำคัญหลักสูตรนี้จะช่วยส่งเสริมสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสำหรับนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผลลัพธ์การเรียนรู้จากการพัฒนาหลักสูตรโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคมนี้จะช่วยเป็นฟันเฟืองสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของมวลมนุษยชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาและหาคุณภาพหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม
2. ศึกษาผลการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม
 - 2.1 ศึกษาสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย
 - 2.2 ศึกษาสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ และของกลุ่มเป้าหมายโครงงานภาษาไทยของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ประชากรการวิจัย ได้แก่

1. นักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทั้ง 4 ชั้นปี จำนวน 135 คน
2. นักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ จำนวน 1,560 คน
3. กลุ่มเป้าหมายโครงงานภาษาไทย ได้แก่ เยาวชน และกลุ่มบุคคลในชุมชน สังคม เขตภาคเหนือ จำนวน 850 คน

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คำนวณด้วยวิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตร ทาโร่ ยามาเน่ ในระดับความคลาดเคลื่อน .05 (Ninphan, 2012) จำแนกเป็น

1. นักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย ชั้นปีที่ 2-4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม จำนวน 33 คน
2. นักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเลือกจากโรงเรียนเครือข่ายในโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนจักรคำคณาทร โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย และโรงเรียนลำปางกัลยาณี รวมจำนวน 320 คน โดยรับสมัครจากโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์การอบรมและจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานอย่างน้อย 1 ปี เข้าร่วมโครงการวิจัย และเปิดโอกาสให้นักเรียนในกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวสมัครเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ
3. กลุ่มเป้าหมายโครงงานภาษาไทย ได้แก่ เยาวชน และกลุ่มบุคคลในชุมชน สังคม ภาคเหนือ จำนวน 210 คน โดยเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการทำโครงงานของนักเรียน จำนวน 5 โรงเรียน ละคร 2-3 กลุ่มโครงงาน รวมจำนวน 12 กลุ่มโครงงาน โดยแต่ละกลุ่มโครงงานมีกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงงานจำนวนกลุ่มละ 15-20 คน รวมกลุ่มเป้าหมายหลักที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงงานทั้งสิ้น 210 คน

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. สมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย
2. สมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ และของกลุ่มเป้าหมายโครงงานภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ผ่านโครงการภาษาไทยของนักเรียน และนักศึกษา ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach จากการทดลองใช้ (Try Out) อยู่ที่ 0.70 และแบบสอบถามสำหรับครูประจำการ ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach จากการทดลองใช้ (Try Out) อยู่ที่ 0.72

2. หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคม ประเมินคุณภาพด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.95 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72

3. แผนการจัดกิจกรรม ประเมินคุณภาพด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 และมีค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach จากการทดลองใช้ (Try Out) อยู่ที่ 0.80

4. แบบประเมินคุณภาพหลักสูตรและคุณภาพแผนการจัดกิจกรรม ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00

5. แบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach จากการทดลองใช้ (Try Out) อยู่ที่ 0.85

6. แบบประเมินสมรรถนะการใช้ภาษาไทยในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทย และของกลุ่มเป้าหมายโครงการของนักเรียน ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อของแบบประเมินทั้ง 2 กลุ่ม มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 โดยค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach จากการทดลองใช้ (Try Out) อยู่ที่ 0.78 และ 0.82 ตามลำดับ

7. ประเด็นการสนทนากลุ่ม ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 โดยคัดเลือกและสังเคราะห์ประเด็นการสนทนากลุ่มจากการทดลองใช้ (Try Out) ที่ผ่านเกณฑ์มาจำนวน 12 ข้อ

8. แบบสอบถามความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักเรียนและกลุ่มนักศึกษา ประเมินคุณภาพ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยข้อคำถามทุกข้อของแบบประเมินทั้ง 2 กลุ่ม มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 โดยค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach จากการทดลองใช้ (Try Out) อยู่ที่ 0.85 และ 0.82 ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม 2567-กุมภาพันธ์ 2568 โดยดำเนินการตามกระบวนการจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย (Certificate of Approval) ฉบับที่ CMUREC No. 67/012 จำแนกตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (research and development) ดังนี้

1. การวิจัย (Research: R1)

1.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสอบถามสภาพ ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้โครงการภาษาไทย จากนักเรียนและนักศึกษา และครูประจำการ

1.2 นำผลการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการสอบถามมาสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม

2. การพัฒนา (Development: D1)

2.1 ผู้วิจัยออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคมในการสื่อสารเพื่อสันติที่เน้นกระบวนการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง จากนั้นผู้วิจัยและนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการของหลักสูตรโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม

2.2 ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรมแล้วนำแผนการจัดกิจกรรมไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนและนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวนกลุ่มละ 10 คน ในโรงเรียนที่มีบริบทสอดคล้องกับโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จากนั้นจึงปรับปรุงและพัฒนาเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

3. การวิจัย (Research: R2)

3.1 ผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการปฏิบัติที่ดีตามกระบวนการของหลักสูตร โดยจัดอบรม ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 2 ครั้ง ๆ ละ 3 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง

3.2 ผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการปฏิบัติที่ดีตามกระบวนการของหลักสูตร โดยจัดอบรม ณ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายโรงเรียนในโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนผู้ที่มีความสามารถด้านภาษาไทย ภาคเหนือ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 วัน รวม 6 ชั่วโมง

3.3 นักเรียนแต่ละกลุ่มโครงงานร่วมกันออกแบบโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคมตามกระบวนการของหลักสูตรโดยมีครูประจำการคอยให้คำปรึกษาที่โรงเรียนในเบื้องต้น

3.4 นักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยปฏิบัติการให้ข้อเสนอแนะการจัดทำโครงงานผ่านกระบวนการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับน้องนักเรียนแต่ละกลุ่ม โดยใช้ระบบออนไลน์ Zoom Meeting ตามแผนการจัดกิจกรรม จำนวน 10 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ยกเว้นแผนที่ 8 ที่น้องนักเรียนแต่ละกลุ่มโครงงานได้ลงมือปฏิบัติโครงงานตามแผนดำเนินงาน จำนวน 12 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง

4. การพัฒนา (Development: D2)

4.1 สอบถามความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรของนักเรียน และนักศึกษา

4.2 ผู้วิจัย ครูประจำการ นักเรียน นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ร่วมกันสนทนากลุ่มสะท้อนคิดผลการใช้หลักสูตร ณ ห้องประชุม 40 ปี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ผลการตอบแบบสอบถามและผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามแบบประเมินคุณภาพหลักสูตรและความพึงพอใจ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม จำแนกเป็น 2 ประเด็น ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานก่อนการออกแบบหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทย ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทย

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม	ปัญหาอุปสรรค			ความต้องการจำเป็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
นักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทย	4.33	0.61	มาก	4.27	0.72	มาก
นักศึกษาวิชาชีพรุภาษาไทย	3.99	0.79	มาก	3.89	0.94	มาก
ครูประจำการ	4.09	0.70	มาก	3.65	0.83	มาก

จากตาราง พบว่า นักเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ผ่านโครงงานภาษาไทยและมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.61), ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ ในขณะที่นักศึกษาวิชาชีพรุภาษาไทย มีปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ผ่านโครงงานภาษาไทยและมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.79), ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.94) ตามลำดับ ส่วนครูประจำการมีปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ผ่านโครงงานภาษาไทยและมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.70), ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.83) ตามลำดับ

2. ผลการออกแบบหลักสูตร

หลักสูตรโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม ออกแบบหลักสูตรโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ร่วมกับแนวคิดการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) และแนวคิดการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Language for Peaceful co-existence) ประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรดำเนินการผ่านแผนจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน จำนวน 10 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ยกเว้นแผนที่ 8 ว่าด้วยการลงมือปฏิบัติโครงงานตามแผนดำเนินงาน จำนวน 12 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 กระบวนการหลักสูตรและชั่วโมงการจัดกิจกรรม

กระบวนการ	ชั่วโมงการจัดกิจกรรม 30 ชั่วโมง
ขั้นที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ Relation	
แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 การสานสัมพันธ์และละลายพฤติกรรม	2 ชั่วโมง
ขั้นที่ 2 การใช้พลังคำถาม Power questions	
แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 การสืบสอบเชิงคุณค่าหัวข้อโครงการผ่านพลังคำถาม	2 ชั่วโมง
แผนการจัดกิจกรรมที่ 3 การอภิปรายคุณค่าสถานการณ์ความขัดแย้งทางภาษา	2 ชั่วโมง
ขั้นที่ 3 การให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ Information for Learning	
แผนการจัดกิจกรรมที่ 4 การกำหนดโครงร่างโครงการ	2 ชั่วโมง
แผนการจัดกิจกรรมที่ 5 การกำหนดภาพอนาคตการใช้ภาษาเพื่อสันติ	2 ชั่วโมง
ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติ Acting	
แผนการจัดกิจกรรมที่ 6 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	2 ชั่วโมง
แผนการจัดกิจกรรมที่ 7 การตรวจสอบคุณภาพของโครงการ	2 ชั่วโมง
แผนการจัดกิจกรรมที่ 8 การลงมือปฏิบัติโครงการตามแผนดำเนินงาน	12 ชั่วโมง
ขั้นที่ 5 การประเมินให้ข้อมูลย้อนกลับ Feedback	
แผนการจัดกิจกรรมที่ 9 การสะท้อนคิดและวัดประเมินผลโครงการ	2 ชั่วโมง
ขั้นที่ 6 การถอดบทเรียนเพื่อการพัฒนาต่อยอด Lesson learned	
แผนการจัดกิจกรรมที่ 10 การนำเสนอผลโครงการและถอดบทเรียนร่วมกัน	2 ชั่วโมง

หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคม มีผลประเมินคุณภาพหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.95 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคม ผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

การวิจัยตามหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคม ทำให้ได้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคม จำนวน 12 โครงการ สามารถสังเคราะห์แนวคิดการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้จำนวน 6 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) การลดความเหลื่อมล้ำในการสื่อสาร 2) การให้เกียรติภาษาถิ่นและภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ 3) การสื่อสารผ่านความศรัทธาด้านศาสนา 4) การเชิดชูอัตลักษณ์ภูมิปัญญาภาษาเพื่อเข้าใจความต่างวัฒนธรรม 5) การใช้ภาษาเชิงบวก 6) มารยาทการสื่อสารบนชุมชนออนไลน์

โดยผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรโครงการภาษาไทยเพื่อสังคม ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการศึกษามรรคนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาวิชาชีพรูภาษาไทย ประเมินโดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตร สามารถนำเสนอผลได้ดังนี้

ตารางที่ 3 สมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
สมรรถนะการเป็นผู้สอนงาน			
1. การถ่ายทอดความรู้การออกแบบกิจกรรมโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม	4.52	0.51	มากที่สุด
2. การถ่ายทอดทักษะปฏิบัติในการทำโครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม	4.76	0.44	มากที่สุด
3. ทักษะการสอนงาน ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์	3.97	1.02	มาก
4. ทักษะการสอนงาน ขั้นตอนที่ 2 การใช้พลังคำถาม	3.94	1.09	มาก
5. ทักษะการสอนงาน ขั้นตอนที่ 3 การให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้	4.58	0.50	มากที่สุด
6. ทักษะการสอนงาน ขั้นตอนที่ 4 การลงมือปฏิบัติ	3.94	1.09	มาก
7. ทักษะการสอนงาน ขั้นตอนที่ 5 การประเมินให้ข้อมูลย้อนกลับ	3.88	0.86	มาก
8. ทักษะการสอนงาน ขั้นตอนที่ 6 การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาต่อยอด	4.61	0.50	มากที่สุด
รวม	4.28	0.75	มาก
สมรรถนะการเป็นพี่เลี้ยง			
1. การให้คำปรึกษาน้องนักเรียนกลุ่มโครงงาน และการให้ข้อเสนอแนะเทคนิคการเก็บข้อมูลและเขียนรายงานโครงงานเพิ่มเติม	4.76	0.44	มากที่สุด
2. การช่วยเหลือและเสริมกำลังใจแก่น้องนักเรียนกลุ่มโครงงาน	4.82	0.39	มากที่สุด
3. ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์	3.88	0.86	มาก
4. ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 2 การใช้พลังคำถาม	3.97	1.02	มาก
5. ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 3 การให้ข้อมูลกระตุ้นการเรียนรู้	4.06	0.83	มาก
6. ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 4 การลงมือปฏิบัติ	3.94	1.09	มาก
7. ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 5 การประเมินให้ข้อมูลย้อนกลับ	3.94	1.09	มาก
8. ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 6 การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาต่อยอด	4.52	0.51	มากที่สุด
รวม	4.24	0.78	มาก
รวมทุกด้าน	4.25	0.76	มาก

จากตาราง พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยมีสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.25 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 จำแนกรายด้านพบว่า ด้านสมรรถนะการเป็นผู้สอนงาน มีระดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 4.28 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 รองลงมาเป็นสมรรถนะการเป็นพี่เลี้ยง มีค่าเฉลี่ย 4.24 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78

2. ผลการศึกษาสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ ประเมินโดยครูที่ปรึกษาโครงงานร่วมกับนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยที่ช่วยสอนงานและเป็นพี่เลี้ยงให้ในแต่ละกลุ่มโครงงาน สามารถนำเสนอผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4 สมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. การใช้ภาษาที่สุภาพในการสื่อสารกับสมาชิกกลุ่มโครงการ	4.81	0.38	มากที่สุด
2. การใช้ภาษาที่แสดงออกถึงการให้เกียรติสมาชิกกลุ่มโครงการ	4.58	0.60	มากที่สุด
3. การใช้ภาษาที่ส่งเสริมกำลังใจแก่เพื่อนสมาชิกกลุ่มโครงการ	4.88	0.30	มากที่สุด
4. การใช้ภาษาเพื่อสันติ ในกิจกรรมที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์	4.38	0.78	มาก
5. การใช้ภาษาเพื่อสันติ ในกิจกรรมที่ 2 การใช้พลังคำถาม	4.76	0.43	มากที่สุด
6. การใช้ภาษาเพื่อสันติ ในกิจกรรมที่ 3 การให้ข้อมูลกระตุ้นการเรียนรู้	4.86	0.33	มากที่สุด
7. การใช้ภาษาเพื่อสันติ ในกิจกรรมที่ 4 การลงมือปฏิบัติ	4.89	0.30	มากที่สุด
8. การใช้ภาษาเพื่อสันติ ในกิจกรรมที่ 5 การประเมินให้ข้อมูลย้อนกลับ	4.81	0.39	มากที่สุด
9. การใช้ภาษาเพื่อสันติ ในกิจกรรมที่ 6 การถอดบทเรียนพัฒนาต่อยอด	4.35	0.80	มาก
รวม	4.70	0.48	มากที่สุด

จากตาราง พบว่า นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือมีสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.70 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 โดยการใช้ภาษาเพื่อสันติในกิจกรรมที่ 4 การลงมือปฏิบัติ มีระดับสมรรถนะมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.89 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.30

3. ผลการศึกษาสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างสันติของกลุ่มเป้าหมายโครงการภาษาไทย ได้แก่ เยาวชน และกลุ่มบุคคลในชุมชน สังคม ประเมินโดยนักเรียนที่เป็นผู้ทำโครงการ สามารถนำเสนอผลได้ดังนี้

ตารางที่ 5 สมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มเป้าหมายโครงการภาษาไทย

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
การใช้ภาษาที่เหมาะสมตามกาลเทศะ	4.75	0.44	มากที่สุด
การใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานภาพบุคคล	4.39	0.78	มาก
การใช้ภาษาที่สุภาพในการสื่อสาร	4.81	0.39	มากที่สุด
การใช้ภาษาที่แสดงออกถึงการให้เกียรติผู้อื่น	4.39	0.78	มาก
การใช้ภาษาที่ส่งเสริมกำลังใจผู้อื่น	4.77	0.42	มากที่สุด
การคิดก่อนพูดและแสดงพฤติกรรมออกมา	4.82	0.39	มากที่สุด
การรู้จักกล่าวคำขออนุญาต	4.76	0.43	มากที่สุด
การรู้จักกล่าวคำขอโทษ คำขอบคุณ	4.80	0.41	มากที่สุด
การพูดหรือเขียนแสดงความชื่นชมยินดีต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ	4.39	0.78	มาก
การพูดหรือเขียนถึงวัฒนธรรมอื่นอย่างเข้าใจความต่างทางวัฒนธรรม	4.85	0.36	มากที่สุด
รวม	4.67	0.52	มากที่สุด

จากตาราง พบว่า กลุ่มเป้าหมายโครงการมีสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.67 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 โดยประเด็นการ

พูดหรือเขียนถึงวัฒนธรรมอื่นอย่างเข้าใจความต่างทางวัฒนธรรม มีระดับสมรรถนะมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.85 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36

4. ความพึงพอใจของนักเรียนและนักศึกษาที่มีต่อการร่วมกิจกรรม

4.1 นักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยมีความพึงพอใจต่อการร่วมกิจกรรมหลักสูตรโครงการภาษาไทยเพื่อสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.49)

4.2 นักศึกษาวิชาชีพรูภาษาไทยมีความพึงพอใจต่อการร่วมกิจกรรมหลักสูตรโครงการภาษาไทยเพื่อสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.79)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบนวัตกรรมเชิงกระบวนการ ได้แก่ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคมที่มุ่งเน้นกระบวนการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงร่วมกับแนวคิดการใช้ภาษาเพื่อสันติ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์ 2) การใช้พลังคำถาม 3) การให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ 4) การลงมือปฏิบัติ 5) การประเมินให้ข้อมูลย้อนกลับ 6) การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาต่อยอด ซึ่งช่วยส่งเสริมสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรูภาษาไทย และสมรรถนะการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสำหรับนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ ดังแผนภาพที่ 1

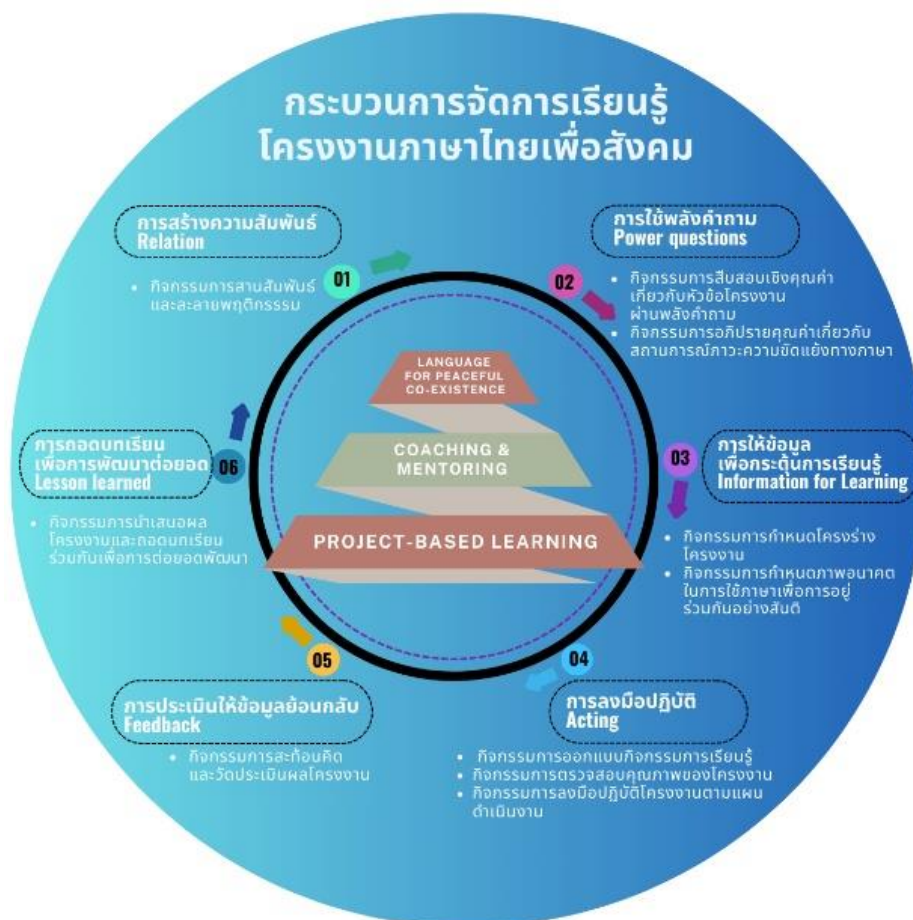

Figure 1: A Curriculum Model for Thai-Language Project-Based Learning for Society

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคม มีผลประเมินคุณภาพหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา เริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น สอดคล้องกับที่ Chitchayavanich (2022) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาร่างหลักสูตรโดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ (Try-out) ซึ่งสอดคล้องกับ Aajin (2021) ที่กล่าวว่าการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้หรือไม่ จากนั้นจึงจะนำหลักสูตรไปใช้แล้วประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับที่ Kaewurai (2021) ที่กล่าวว่าการประเมินหลักสูตรเป็นการตรวจสอบผลของการใช้หลักสูตร ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลว่าหลักสูตรสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตรงตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ จากกระบวนการศึกษาความต้องการจำเป็นและการออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ข้างต้นจึงทำให้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงงานภาษาไทยเพื่อสังคมมีคุณภาพที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัยได้จริง

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จำแนกเป็น 3 ข้อ ดังนี้

1. ผลการประเมินสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทย พบว่า สมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะเป็นผลมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานมาเป็นแนวคิดหลักในการวิจัยนี้ ซึ่งช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะปฏิบัติด้านภาษาไทยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Somnam (2019) ที่ได้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมโครงงานทักษะภาษาไทยเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาไทยของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเชียงใหม่ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Somnam (2020) ที่ได้จัดการเรียนรู้เชิงรุกรูปแบบโครงงานวรรณคดีมีชีวิตด้วยแนวคิดเขาวงกตปัญหาเชิงปฏิบัติ ร่วมกับกระบวนการสืบสอบเชิงคุณค่าและวิธีการรื้อสร้างทางวรรณคดี โดยผลการวิจัยทั้งสองเรื่องพบว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมโครงงานภาษาไทยช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาและทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Jung (2021) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Perceptions of Collaborative Video Projects in the Language Classroom: A Qualitative Case Study” ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาผ่านโครงงาน โดยเฉพาะการแสดงบทบาทสมมติที่บันทึกวิดีโอ บทสนทนา และภาพยนตร์สั้น

ในด้านสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงนั้น นักศึกษาวิชาชีพครูภาษาไทยได้ฝึกทักษะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงกิจกรรมโครงงานให้แก่เพื่อนนักเรียน โดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบเค้าโครงโครงงาน การออกแบบกิจกรรมโครงงาน การดำเนินการโครงงาน การวิเคราะห์ผลโครงงาน วิพากษ์ผลการนำเสนอผลโครงงาน และร่วมให้ข้อเสนอแนะในกระบวนการถอดบทเรียนโครงงาน อีกทั้งที่นักศึกษาได้มีบทบาทในการเสริมกำลังใจแก่น้องนักเรียน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ช่วยเพิ่มศักยภาพในการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงซึ่งถือเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้ที่จะไปประกอบวิชาชีพครู สามารถเพิ่มโอกาสในการทำงานด้านการศึกษาและมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jones and Smith (2022) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “A Comparative Study of Formal Coaching and Mentoring Programmes in Higher Education” โดยผลการวิจัยพบว่าการประเมิน

โปรแกรมการโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยงก่อให้เกิดการส่งเสริมเป้าหมายในการเพิ่มโอกาสการได้งานระดับมืออาชีพสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพรูภาษาไทยที่มีต่อการร่วมกิจกรรมพบว่า นักศึกษาพึงพอใจในระดับมาก และเห็นว่าการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงช่วยส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Susanto (2023) ที่ได้วิจัยเรื่อง “Coaching and Mentoring Education to Improve the Competence of Final-Semester Students” ซึ่งพบว่า การสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสามารถพัฒนาสมรรถนะในการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพสำหรับนักศึกษาภาคการศึกษาสุดท้ายได้

2. ผลการประเมินสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนที่พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดนั้น ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้สกัดประเด็นการใช้ภาษาเพื่อสันติ โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาวิชาชีพรูได้กระตุ้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกันภายในสมาชิกกลุ่มโครงการของน้องนักเรียนในลักษณะของมารยาทการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ช่วยฝึกทักษะการสื่อสารภาษาเพื่อสันติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Balume (2024) ที่ได้วิจัยเรื่อง “Role of Language in Promoting Social Cohesion and Peace: Insights and Examples” ซึ่งพบว่า พลังภาษาสามารถส่งเสริมสันติภาพและความสามัคคีทางสังคมได้

ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยที่พบว่านักเรียนพึงพอใจต่อการร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องด้วยนักเรียนเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาเชิงบวกซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันในสมาชิกกลุ่มโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nesterova and Kim (2024) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Peace as Social Cohesion, Equity, and Democracy: Local Peace Builders’ Conceptualizations of Peace” ซึ่งพบว่า การมุ่งเน้น “สันติภาพเชิงบวก” ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเท่าเทียม การมีส่วนร่วม สิทธิมนุษยชน และเสรีภาพ

3. ผลการประเมินสมรรถนะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มเป้าหมายโครงการ ที่พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดนั้น ทั้งนี้เพราะการออกแบบกิจกรรมได้มุ่งส่งเสริมการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มเป้าหมายโครงการ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่เรียนร่วมกันในสถานศึกษาและใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนและโลกในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจำเป็นต้องมีสมรรถนะการสื่อสารเพื่อสันติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koettip (2022) ที่ได้พัฒนารูปแบบการสื่อสารอย่างสันติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งผลวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายการวิจัยมีการรับรู้ผลของการสื่อสารอย่างสันติ มีการสื่อสารแบบเปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง และมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก

สรุป

หลักสูตรการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคมที่มุ่งเน้นกระบวนการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงร่วมกับแนวคิดการใช้ภาษาเพื่อสันติ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยกระบวนการของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน และการวัดและประเมินผล ผลการใช้พบว่า หลักสูตรช่วยส่งเสริมสมรรถนะการเป็นผู้สอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรูภาษาไทย และสมรรถนะการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสำหรับนักเรียนผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยภาคเหนือ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาและนักเรียน ทั้งกิจกรรมการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยง และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะการใช้ภาษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้โครงการภาษาไทยเพื่อสังคมที่เน้นความเข้าใจต่างวัฒนธรรมและความต้องการเฉพาะกลุ่มผู้เรียน อาทิ ผู้เรียนชาติพันธุ์ ผู้เรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ ผู้เรียนภาวะสองภาษา

References

- Aajin, S. (2021). *Curriculum Development*. (6th ed.). Khon Kaen: Khon Kaen University Press.
- Al Hilali, K. S., Al Mughairi, B. M., Kian, M. W., & Karim, A. M. (2020). Coaching and Mentoring: Concepts and Practices in Development of Competencies: A Theoretical Perspective. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 10(1), 41–54.
- Balume, B. M. (2024). Role of Language in Promoting Social Cohesion and Peace: Insights and Examples. *International Journal of African Society, Cultures and Traditions*, 12(1), 16–27.
- Chaiyasarn, Ch. (2009). *Needs for Improving Teaching of Gifted Students in Thai Language: A Case Study of Montfort College*. Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University.
- Chitchayavanich, K. (2022). *Rapid Curriculum Development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Gerencsér, B. S. (2021). The Law of Coexisting Languages: Examining the Quartet of Language Policy Fields. *Foreign Policy Review*, (2), 88–102.
- Hargis, J. (2005). Collaboration, Community and Project-Based Learning—Does It Still Work Online? *International Journal of Instructional Media*, 32(2), 157–166.
- Jarosz, J. (2023). The Cube of Coaching Effectiveness. *International Journal of Evidence Based Coaching & Mentoring*, 21(1), 31–49.
- Jones, J., & Smith, H. A. (2022). A Comparative Study of Formal Coaching and Mentoring Programmes in Higher Education. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education*, 11(2), 213–231.
- Jung, Ch. D. (2021). Perceptions of Collaborative Video Projects in the Language Classroom: A Qualitative Case Study. *International Journal of Instruction*, 14(4), 301–320.
- Kaewurai, W. (2021). *Curriculum Development: From Theory to Practice*. Phitsanulok: Naresuan University Press.

- Koettip, Ch. (2022). Research and Development on a Nonviolent Communication Model Based on Contemplative Education in Schools under Pattani Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Information and Learning*, 33(2), 84–97.
- Nesterova, Y., & Kim, E. J. A. (2024). Peace as Social Cohesion, Equity, and Democracy: Local Peace Builders’ Conceptualizations of Peace. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 36, 531–544.
- Ninphan, M. (2012). *Educational Research Methods*. (7th ed.). Nakhon Pathom: Research and Development Center for Education, Faculty of Education, Silpakorn University.
- Office of the Education Council, Ministry of Education. (2017). *National Education Plan 2017–2036*. Bangkok: Prikwan Graphic Co., Ltd.
- Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister. (2022). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023–2027)*. Retrieved October 9, 2024, from https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173518.pdf
- Office of the National Education Commission. (2002). *Teacher’s Handbook and Lesson Plans for Accelerated Curriculum and Enriched Curriculum for Gifted Students in Thai Language at the Upper Secondary Level*. Bangkok: ONEC.
- Oxford, R. L. (Ed.). (2013). *The Language of Peace: Communicating to Create Harmony*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Rosenberg, M. B. (2002). *Nonviolent Communication: A Language of Compassion*. Encinitas, CA: Puddle Dancer Press.
- Rosenberg, M. B., & Gandhi, A. (2003). *Nonviolent Communication: A Language of Life*. Encinitas, CA: Puddle Dancer Press.
- Rosenberg, M. B., & Chopra, D. (2015). *Nonviolent Communication: A Language of Life: Life-Changing Tools for Healthy Relationships*. Encinitas, CA: Puddle Dancer Press.
- Schäffner, C., & Wenden, A. L. (2005). *Language & Peace*. London: Routledge.
- Somnam, S. (2018). *Learning Activities for Developing Thai Language Skills*. Chiang Mai: Thanapon Printing.
- Somnam, S. (2019). The Development of a Thai Language Skills Project Activities Model Using Project-Based Learning, Practical Intelligence, and a Language Sub-Skills Approach to Enhance Thai Language Skills of Basic Education Learners in Chiang Mai. *Community Research Journal, Nakhon Ratchasima Rajabhat University*, 14(3), 15–27.
- Somnam, S. (2020). *Active Learning Management Through the “Living Literature Project” Model Based on Practical Intelligence Combined with Value Inquiry and Deconstruction Methods in Literature*. Chiang Mai: Teaching and Learning Innovation Center (TLIC), Chiang Mai University.
- Sriprapai, Ph. (2021). *Project-Based Learning Management to Enhance Learners’ Innovation Ability* (Master’s thesis). Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok.

- Susanto, P. C. (2023). Coaching and Mentoring Education to Improve the Competence of Final-Semester Students. In *Proceedings of the International Conference on Education of Suryakancana* (pp. 508–517). Cianjur: Universitas Suryakancana.
- Thammawithikul, A. (2009). *Supervision Techniques: Mentoring System and Counseling*. Retrieved December 15, 2024, from <https://panchalee.wordpress.com/2009/07/28/mentoring/>
- United Nations. (2015). *The 17 Goals*. Retrieved October 17, 2024, from <https://sdgs.un.org/goals>
- Wang, W., Kang, S. W., & Choi, S. B. (2021). Effects of Employee Well-Being and Self-Efficacy on the Relationship between Coaching Leadership and Knowledge Sharing Intention: A Study of UK and US Employees. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(20), 1–16.

การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร*

The Development of a Professional Learning Community Model to Promote Active Learning Management of Teachers under the Secondary Educational Service Area Offices of Surat Thani and Chumphon

¹กิตติพงษ์ ณ นคร, ชุศักดิ์ เอกเพชร และ นพรัตน์ ชัยเรือง

¹Kittipong Na Nakorn, Chusak Ekphet and Nopparat Chairuang

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: krukitlevecom@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร 2) เพื่อพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ผู้ให้ข้อมูลคือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม และ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 3 ระยะ โดยการเลือกแบบเจาะจง และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 184 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ดัชนีความจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง และความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการสร้างรูปแบบและคู่มือที่พัฒนาขึ้นมี 5 ส่วน ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ วิธีการดำเนินการพัฒนา และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) ความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.54) และ 3) ผลตรวจสอบรูปแบบมีความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) และความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.41) อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; ชุมชนแห่งการเรียนรู้; การเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This research article aimed at the following: 1) to examine the current conditions, expected conditions, and needs of the Professional Learning Community (PLC) in promoting

active learning management among teachers under the Secondary Educational Service Area Office of Surat Thani and Chumphon; 2) to develop a PLC model to enhance teachers' active learning management; and 3) to analyze the utility and feasibility of the developed model. The key informants consisted of nine experts for the evaluation of accuracy and appropriateness, and eleven experts for the assessment of utility and feasibility. This study employed a mixed-methods approach and was conducted in three phases. The participants included 184 teachers selected through stratified random sampling. The research instruments were a questionnaire and evaluation form, while the data were analyzed using content analysis, percentage, mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI).

The findings revealed that: (1) the current condition of the PLC was at a moderate level, while the needs for developing the PLC to promote active learning management were at the highest level; (2) the developed PLC model and its implementation manual consisted of five components: principles, objectives, elements, development procedures, and success factors. The model was found to have a high level of accuracy ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) and propriety ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.54); and (3) the evaluation results showed that the model had the highest level of feasibility ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) and utility ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.41).

Keywords: Model Development; Professional Learning Community; Active Learning

บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ อีกทั้งมาตรา 24 ยังระบุให้ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการสาระความรู้และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ และการวิจัย เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ (Ministry of Education, 2001) นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ขณะเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดเป้าหมายให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น (Active Learning) ผ่านการคิด วิเคราะห์ ค้นคว้า และการลงมือปฏิบัติ (Khammani, 2014) ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัด เนื่องจากครูจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่วนใหญ่ยังคงเน้นการสอนแบบบรรยายและการท่องจำ มากกว่าการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้หรือการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง (Chiangglu, 2016; Suttirat, 2018) ส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและ

ประเทศไทย คือ การสร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ครูทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนานวัตกรรม และสร้างแรงบันดาลใจในการจัดการเรียนการสอน งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ (Hord, 1997; DuFour and Eaker, 1998; Mitchell and Sackney, 2001; Khammani, 2017) ยืนยันว่า PLC สามารถช่วยลดความโดดเดี่ยวของครู เพิ่มความรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดีขึ้นอย่างชัดเจน

จากผลการประเมินรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า มีสถานศึกษาที่ดำเนินการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ PLC ร้อยละ 87.32 แต่ยังมีสถานศึกษาที่ไม่ดำเนินการถึงร้อยละ 12.68 แสดงให้เห็นว่ายังมีช่องว่างในการพัฒนาและขยายผลการดำเนินงานดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุราษฎร์ธานี ชุมพร

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบหัวหน้างานวิชาการ ครูผู้สอน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 66 คน และครู (หัวหน้างานวิชาการ) จำนวน 190 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ปีการศึกษา 2567 รวมจำนวน 256 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบหัวหน้างานวิชาการ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร จำนวน 184 คน โดยใช้ตารางการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Krejcie and Morgan, (1970) กำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 และผู้วิจัยคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรที่ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นตัวแทนแต่ละโรงเรียน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และมีวิธีปฏิบัติที่ดี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือของแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการวิจัยทางการศึกษา ด้านภาษาไทย เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.914

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการ โดยใช้สูตร Priority needs index (PNI) และวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ผู้วิจัยเป็นผู้ยกร่างจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของครู เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยจากระยะที่ 1 มายกร่างรูปแบบ และยกร่างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและนำไปปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และใช้แบบประเมินมาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy) และความเหมาะสม (Propriety) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Selection) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 1) นักวิชาการ อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยตำแหน่งทางวิชาการผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป หรือการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหาร จำนวน 2 คน 4) ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบด้านการบริหาร จำนวน 1 คน 5) ครูหัวหน้างานวิชาการของสถานศึกษา จำนวน 1 คน 6) ครูผู้สอนวิทยฐานะเชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน เครื่องมือในการวิจัยประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและใช้แบบประเมินมาตรฐานความ

ถูกต้อง (Accuracy) มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.54) และความเหมาะสม (Propriety) มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.54)

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบและยืนยันรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Selection) ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพิจารณาและยืนยันความสมบูรณ์ของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยผู้เชี่ยวชาญได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Selection) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 1) นักวิชาการ อาจารย์ ระดับมหาวิทยาลัยตำแหน่งทางวิชาการผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปหรือการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหาร จำนวน 3 คน 4) ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบด้านการบริหาร จำนวน 1 คน 5) ครูหัวหน้างานวิชาการของสถานศึกษา จำนวน 2 คน 6) ครูผู้สอนวิทยฐานะเชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน เครื่องมือในการวิจัย ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและใช้แบบประเมินมาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility) มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) และความเป็นประโยชน์ (Utility) มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.41)

ขั้นตอนที่ 2 ปรับปรุงและนำเสนอ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบที่ผ่านกระบวนการจากขั้นที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ เพื่อให้รูปแบบสมบูรณ์และเหมาะสม จากนั้นก็นำรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เสนอต่อสาธารณะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมรายด้าน

องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การสร้างทีมชุมชนวิชาชีพ	3.09	0.80	ปานกลาง	4.65	0.50	มากที่สุด	0.34	1
2. การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน	3.51	0.54	มาก	4.79	0.40	มากที่สุด	0.27	5
3. การเรียนรู้ร่วมกัน	3.24	0.81	ปานกลาง	4.73	0.46	มากที่สุด	0.32	2
4. การสะท้อนผลการสอน	3.42	0.68	ปานกลาง	4.64	0.47	มากที่สุด	0.30	4
5. การประเมินผล	3.47	0.54	ปานกลาง	4.71	0.45	มากที่สุด	0.26	6
6. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.25	0.43	ปานกลาง	4.74	0.45	มากที่สุด	0.31	3
โดยรวม	3.33	0.63	ปานกลาง	4.71	0.46	มากที่สุด	0.30	

จากตาราง 1 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.63) สภาพที่คาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.46) ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการสร้างทีมชุมชนวิชาชีพ (PNI_{modified} = 0.34) ลำดับที่ 2 ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน (PNI_{modified} = 0.32) ลำดับที่ 3 ด้านการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (PNI_{modified} = 0.31) ลำดับที่ 4 ด้านการสะท้อนผลการสอน (PNI_{modified} = 0.30) ลำดับที่ 5 ด้านการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน (PNI_{modified} = 0.27) และลำดับที่ 6 ด้านการประเมินผล (PNI_{modified} = 0.26) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้	3.04	0.56	ปานกลาง	4.67	0.41	มากที่สุด	0.35	1
2. การออกแบบการเรียนรู้	3.10	0.57	ปานกลาง	4.64	0.47	มากที่สุด	0.33	3
3. การพัฒนาองค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยี	3.03	0.72	ปานกลาง	4.57	0.85	มากที่สุด	0.34	2
4. การวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ	3.18	0.57	ปานกลาง	4.62	0.49	มากที่สุด	0.31	5
5. การสนับสนุนและให้กำลังใจ	3.13	0.55	ปานกลาง	4.57	0.52	มากที่สุด	0.32	4
โดยรวม	3.10	0.59	ปานกลาง	4.61	0.55	มากที่สุด	0.33	

จากตาราง 2 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.59) สภาพที่คาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.55) ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ (PNI_{modified} = 0.35) ลำดับที่ 2 ด้านการพัฒนาองค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยี (PNI_{modified} = 0.34) ลำดับที่ 3 ด้านการออกแบบการ

เรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.33$) ลำดับที่ 4 ด้านการสนับสนุนและให้กำลังใจ ($PNI_{\text{modified}} = 0.32$) และลำดับที่ 5 ด้านการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ($PNI_{\text{modified}} = 0.31$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบความถูกต้องและความเหมาะสม ของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

รายการ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของรูปแบบ	4.79	0.43	มากที่สุด	4.82	0.43	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.82	0.39	มากที่สุด	4.79	0.49	มากที่สุด
3. องค์ประกอบของรูปแบบ	4.77	0.49	มากที่สุด	4.76	0.48	มากที่สุด
4. วิธีการดำเนินการพัฒนา	4.73	0.55	มากที่สุด	4.76	0.47	มากที่สุด
5. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.79	0.49	มากที่สุด	4.85	0.37	มากที่สุด
โดยรวม	4.78	0.47	มากที่สุด	4.71	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า มีความถูกต้อง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) และมีความเหมาะสม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.54) ซึ่งมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ วิธีการดำเนินการพัฒนา และเงื่อนไขความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

รายการ	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. บทนำ	4.73	0.58	มากที่สุด	4.82	0.45	มากที่สุด
2. รายละเอียดของการพัฒนารูปแบบ	4.75	0.48	มากที่สุด	4.75	0.49	มากที่สุด
3. แนวทางการใช้รูปแบบและบทบาทที่เกี่ยวข้อง	4.86	0.35	มากที่สุด	4.91	0.30	มากที่สุด
โดยรวม	4.78	0.47	มากที่สุด	4.82	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า มีความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) และมีความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.41) ซึ่งมี 3 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

ส่วน 1 บทนำ ได้แก่ ความสำคัญ วัตถุประสงค์ของคู่มือ นิยามศัพท์เฉพาะ

ส่วน 2 รายละเอียดของการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ วิธีการดำเนินการพัฒนา และเงื่อนไขความสำเร็จ

ส่วน 3 แนวทางการใช้รูปแบบและบทบาทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวทางการใช้รูปแบบ บทบาทที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดล “TOLREI MODEL” ดังนี้

Figure 1: Development of a Professional Learning Community Model to Promote Teachers' Active Learning Management under the Secondary Educational Service Area Office Surat Thani-Chumphon

จากแผนภาพข้างต้น ประกอบด้วย 5 ส่วน มีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบ ส่วนที่ 4 วิธีดำเนินการพัฒนา และ ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ

ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ

1. หลักการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) หมายถึง การรวมตัว ร่วมมือ ร่วมใจ และร่วมเรียนรู้ของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบ

กลายมิตร์มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีมการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารเป็นผู้ดูแลสนับสนุนสู่การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้

2. หลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning Principles) หมายถึง แนวคิดและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาท “ลงมือกระทำ” และ “มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น” ในกระบวนการเรียนรู้ แทนการเรียนรู้แบบเน้นรับสารเพียงฝ่ายเดียวจากผู้สอน โดยผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

3. หลักการมีส่วนร่วม (Participative Management) หมายถึง การที่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน กำหนดแนวทางการตัดสินใจ แก้ไขปัญหา สนับสนุน และติดตามการดำเนินงาน ให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเหมาะสมในทุกกระบวนการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับจึงมีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกัน ส่งเสริมความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้บริหาร อันนำไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. เพื่อใช้เป็นกลไกในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

3. เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนด้านสมรรถนะจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบ

1. องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 6 กระบวนการ ดังนี้ 1) การสร้างทีมชุมชนวิชาชีพ 2) การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การสะท้อนผลการสอน 4) การเรียนรู้ร่วมกัน 5) การประเมินผล และ 6) การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ดังนี้ 1) การสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การออกแบบการเรียนรู้ 3) การพัฒนาองค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยี 4) การวัดและประเมินอย่างเป็นระบบ และ 5) การสนับสนุนและให้กำลังใจ

ส่วนที่ 4 วิธีดำเนินการพัฒนา

1. การวางแผน เป็นกระบวนการกำหนดหัวข้อ เนื้อหาสาระ การกำหนดเป้าหมายและกระบวนการที่จะใช้ในการบรรลุผลลัพธ์ของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. การดำเนินการพัฒนา เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการตามแผนการไปสู่การดำเนินการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การระดมสมอง การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น

3. การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา หมายถึง หลังจากดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบแล้ว ผู้วิจัยจะทำการศึกษาผลที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงของครูและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีวิธีการดำเนินการสถานศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบประเมิน

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และผลงานของนักเรียน มีใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. การสะท้อนผล และการประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อให้ครูมีโอกาสสะท้อนผลจากประสบการณ์จริงในการเข้าร่วมกิจกรรม และประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ

5. การปรับปรุงแก้ไข หมายถึง กระบวนการในการนำแนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์ผลสะท้อนคิดมา กำหนดแผนการดำเนินการ เพื่อเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพื่อให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 5 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ภาวะผู้นำของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการชี้นำ ส่งเสริม และสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ร่วมกันพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและบุคลากร ตลอดจนการส่งเสริมการใช้ข้อมูลและผลสะท้อนกลับในการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืนและเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียน

2. การสร้างความตระหนักรู้และแรงจูงใจ หมายถึง การส่งเสริมให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนแนวทางการสอนจากรูปแบบเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ครูมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการยกระดับศักยภาพของผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะยาว

3. การพัฒนาศักยภาพและการมีส่วนร่วมของครู หมายถึง ผู้บริหารได้มีกระบวนการส่งเสริม สนับสนุน และยกระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของครูให้สามารถออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ผ่านการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการประเมินผล ด้านการสะท้อนผลการสอน ด้านการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน และด้านการสร้างทีมชุมชนวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาร่วมมือกันกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และค่านิยมร่วม เพื่อขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยตระหนักถึงคุณค่า

ในตนเองและงานที่ทำสร้างความตระหนักรู้ เจตนาธรรม และข้อตกลงในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพพร้อมกัน พร้อมส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตรที่เคารพความแตกต่าง กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ และศักยภาพให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความก้าวหน้าของชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องแนวคิดของ Nanchaiwong (2021) ที่สรุปไว้ว่า การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ตลอดจนวิธีการแนวทางปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน มีภาวะผู้นำในการพูดคุยแลกเปลี่ยน สื่อสารถึงประโยชน์และข้อดี ทั้งนักเรียน ครูและโรงเรียน รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Lueanoy (2018) ที่ได้ศึกษาว่า ครูผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมกันมือกันในการสร้างภาพความเชื่อมโยงและทิศทางร่วมไปสู่โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีความตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและของงาน ตลอดจนมีวิสัยทัศน์เชิงอุดมการณ์ร่วมกันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Rattichot (2018) ที่ได้ศึกษาวิสัยทัศน์ร่วมกันยังเป็นแรงบันดาลใจและพลังขับเคลื่อนให้สมาชิกทุกคนทุ่มเทความสามารถเพื่อให้บรรลุตามที่ตั้งไว้ นำมาซึ่งความสามัคคี การประสานงานที่ราบรื่น และความต่อเนื่องในการพัฒนา แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรหรือสภาพแวดล้อมภายนอก วิสัยทัศน์ก็ยังคงเป็นเข็มทิศนำทางให้องค์กรเดินไปในทิศทางที่กำหนดไว้

1.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า การวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ การสนับสนุนและให้กำลังใจ การออกแบบการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้ และการพัฒนาองค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการประเมินเพื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะประเมินร่วมกันระหว่างนักเรียน และครูผู้สอน กระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายร่วมกัน แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปลงค์ความรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน นำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติการกิจกรรมร่วมกันเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ Office of the Basic Education Commission (2018) กล่าวว่า ได้กำหนดองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก ในการตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ครูหรือผู้สอนดำเนินการวางแผนและใช้วิธีการต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เรียนอย่างมีขั้นตอนและมีระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง นำเชื่อถือ และนำไปใช้ในการปรับปรุงการสอนหรือพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสร้างรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มี 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบ ส่วนที่ 4 วิธีดำเนินการพัฒนา และส่วนที่ 5 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ผลการประเมินมีความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.54) ทั้งนี้รูปแบบมีความชัดเจนในการดำเนินการสามารถนำไปใช้ได้จริง และเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chatakarn (2014) ได้สรุปว่า องค์ประกอบของรูปแบบไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระของแต่ละเรื่องว่าจะนำเสนอรูปแบบที่มีองค์ประกอบใด แต่ส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบที่ใกล้เคียงกัน เช่น ชื่อรูปแบบ แนวคิด หลักการ องค์ประกอบและแนวทางหรือกระบวนการนำไปใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Srikanthana (2018) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ บริบทสถานศึกษา ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ได้แก่ กระบวนการพัฒนา ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ได้แก่ การเตรียมการดำเนินงาน การดำเนินงานการประเมินผลการดำเนินงาน การสรุปผล

การดำเนินงาน และส่วนที่ 4 เจาะใจความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของ Raekrun (2018) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการแนวคิด 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู และ 5) แนวทางการดำเนินงานและเจาะใจความสำเร็จ ในการนำรูปแบบไปใช้ และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pongsrida (2018) กล่าวว่า องค์ประกอบของ รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การนำรูปแบบไปใช้ 5) ข้อจำกัดของรูปแบบ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves (1997) กล่าวว่า องค์ประกอบของ รูปแบบประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ 1) ส่วนนำ ได้แก่ สภาพแวดล้อม หลักการแนวคิด วัตถุประสงค์ผลลัพธ์ ตลอดจนการรวบรวมปัญหา ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาเป็นอันดับแรก นำไปสู่การทำนาย (Prediction) และการทดสอบ 2) การจัดร่างโครงสร้างต้องมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้ อธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ 3) การนำไปทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลการนำไปใช้ทำให้มีการปรับปรุงคุณภาพ ในการปฏิบัติงานซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ การทดลองย้อนหลัง โดยใช้ข้อมูลย้อนกลับ และการทดลองใช้ในปัจจุบัน 4) มีเงื่อนไข คือ มองเห็นภาพแห่งความสำเร็จ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการตรวจสอบรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร จาก การประเมินมีความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) และมีความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.41) อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีหลักการที่สามารถนำไปใช้ได้จริง มีวัตถุประสงค์ ชัดเจนในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มุ่งองค์ประกอบและขั้นตอนการดำเนินงานที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้กับสถานศึกษาทุกขนาด ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ngamsanguan (2017) สรุปไว้ว่า การตรวจสอบรูปแบบเป็นการตรวจประเมิน ที่มีเป้าหมายสำคัญ เพื่อตรวจสอบยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบ ซึ่งผลของการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับ หรือการปฏิเสธรูปแบบ และนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ ทำการทดสอบรูปแบบบางเรื่องนั้น ไม่สามารถกระทำ ได้เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ การประเมินรูปแบบนั้นสามารถทำได้หลายวิธีคือ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การประเมินเฉพาะทาง ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน รูปแบบการประเมินที่มีความยืดหยุ่น และ การประเมินรูปแบบมุ่งเน้นการประเมินในมาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Prasongsuk (2021) สรุปไว้ว่า ขั้นตอนสุดท้ายในการพัฒนารูปแบบคือ การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะเลือกวิธีใดวิธี หนึ่งตามความเหมาะสม

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังโดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับ ที่ 1 ด้านการสร้างทีมชุมชนวิชาชีพ ลำดับที่ 2 ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ลำดับที่ 3 ด้านการปรับปรุงและพัฒนา อย่างต่อเนื่อง ลำดับที่ 4 ด้านการสะท้อนผลการสอน ลำดับที่ 5 ด้านการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน และ ลำดับที่ 6 ด้านการประเมินผล ตามลำดับ การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มี 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบ

ส่วนที่ 4 วิธีดำเนินการพัฒนา และส่วนที่ 5 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ผลการประเมินและการตรวจสอบรูปแบบ มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรต้องมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู รวมถึงแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

1.2 ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู รวมทั้งสนับสนุน เสริมสร้างแรงจูงใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง

1.3 ควรนำรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูไปใช้ในระดับสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม และสะท้อนผลการสอนในการพัฒนาครู เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมโดยการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน (ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่) หรือโรงเรียนในพื้นที่ชนบทและในเมือง เพื่อศึกษาความเหมาะสมและการปรับใช้ในแต่ละบริบท

2.2 ควรวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาแบบที่มีประสิทธิภาพในการบริหารการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ของครู

References

- Chatakarn, W. (2014). *Research for the Development of Educational Administration*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chiangglu, W. (2016). *Report on the State of Thai Education 2014/2015: How to Reform Thai Education to Keep Pace With the 21st Century*. Bangkok: Pimdee Printing.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional Learning Communities at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement*. Bloomington, IN: Solution Tree.
- Hord, S. M. (1997). *Professional Learning Communities: Communities of Inquiry and Improvement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Hotong, R. (2020). *The Development of a Learning Management Model to Improve the Quality of Institutions under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. Nakhon Si Thammarat.

- Keeves, J. P. (1997). *Educational Research, Methodology, and Measurement*. Leeds, UK: Emerald Group Publishing Limited.
- Khammani, T. (2014). *Knowledge Management Science for Managing Effective Learning Processes*. (18th ed.). Bangkok: Dansuthakha Printing.
- Khammani, T. (2017). *Collected Academic Articles: Strategies for Improving the Quality of Schools, Teachers, Curriculum, and Instruction*. Bangkok: Institute of Academic Quality Development.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Lueanoy, A. (2018). *The Management Model of Professional Learning Communities of International Standard Schools*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Ministry of Education. (2001). *Basic Education Curriculum B.E. 2544*. Bangkok: Kurusapa Ladprao Printing.
- Mitchell, C., & Sackney, L. (2001). *Communities of Leaders: Developing Capacity for a Learning Community*. Paper Presented at the Annual Conference of the American Educational Research Association, Seattle, WA.
- Nanchaiwong, S. (2021). Creating a Professional Learning Community to Enhance Academic Achievement at Thoeng Witthayakhom School under Secondary Educational Service Area Office 36. *Kasalongkham Research Journal, Chiang Rai Rajabhat University*, 15(1), 41–56.
- Ngamsanguan, J. (2017). *A Model for Developing High-Performance Organizations in Large Special Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission* (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Office of the Basic Education Commission. (2018). *Guidelines for Supervision to Develop and Promote Active Learning Management*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Pongsrida, S. (2018). Developing Teaching Skills of New Generation Teachers in the Thailand 4.0 Era. *Journal of MCU Haripunchai Review*, 2(1), 73–82.
- Prasongsuk, K. (2021). *A Model for Developing Teachers' Leadership in Educational Quality Assurance of Basic Education Institutions Through Knowledge Management Process*. (Research Report). Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University.
- Rattichot, S. (2018). *Guidelines for Developing Professional Learning Communities for Classroom Research of Teachers in Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission, Bangkok*. (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.

- Srikanchana, D. (2018). *A Model for Developing Academic Leadership Based on Buddhist Principles for Secondary School Administrators under Bangkok Metropolitan Administration*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Sutthirat, C. (2018). *80 Child Centered Learning Innovation*. Nonthaburi: P Balance D Science Printing.

**การศึกษาและการพัฒนาแนวทางการถอดความและการอธิบายความ
ใบเขียนซีภาษาจีน : กรณีศึกษา ศาลเจ้าจีน อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี***
**A Study and Development of Guidelines for Transcribing and Interpreting
Chinese Fortune Stick Texts: A Case Study of a Chinese Shrine
in Saiburi District, Pattani**

ภากร นพฤทธิ์

Phakorn Noparit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: phakorn.n@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาลักษณะวรรณกรรมและรูปแบบทางภาษาในใบเขียนซีภาษาจีน 2) เพื่อวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำ กลวิธีทางวรรณศิลป์ และความหมายเชิงคติธรรม และ 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการถอดความใบเขียนซีภาษาจีนโบราณเป็นภาษาจีนปัจจุบัน และแปลอธิบายเป็นภาษาไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสารวิเคราะห์ด้วยบทตั้งเดิม (พ.ศ. 2511) ของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง จำนวน 60 บท ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านลักษณะวรรณกรรม ตัวบทเขียนซีมีลักษณะทางวรรณกรรมจีนคลาสสิกชัดเจน โดย 58 บท (ร้อยละ 96.07) ใช้ฉันทลักษณ์กวีเจ็ดคำสี่วรรค และ 55 ใบ (ร้อยละ 91.70) อ้างอิงวรรณกรรมและนิทานพื้นบ้านจีนเพื่อสร้างกรอบเรื่องเล่า 2) ด้านเนื้อหา พบว่าเขียนซีทำหน้าที่เป็น "คู่มือชีวิต" ที่มุ่งเสริมสร้าง "ความเข้มแข็งทางจิตใจ" โดยผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าร้อยละ 96.70 ของตัวบท (58 ใบ) เน้นย้ำแนวคิด "พลังของผู้กระทำ" เพื่อกระตุ้นความเชื่อมั่นในการกระทำของตนเอง ควบคู่กับการยอมรับใน "การรอเวลา" (ร้อยละ 51.70) "พรหมลิขิต" (ร้อยละ 40.00) และ "กฎแห่งกรรม" (ร้อยละ 20.00) และ 3) ด้านการพัฒนาแนวทาง องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือการสังเคราะห์ "แนวทางการถอดความและอธิบายความ 5 ด้าน" ซึ่งประกอบด้วย ด้านการปริวรรต การถอดความเป็นภาษาจีนปัจจุบัน การแปลไทย การขีดเกลาภาษา และการประยุกต์ใช้เชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นต้นแบบในการฟื้นฟูมรดกทางปัญญาที่กำลังสูญหายให้กลับมามีชีวิตในบริบทสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: เขียนซี; ภาษาจีนโบราณ; การถอดความ; การแปล; ศาลเจ้าจีน

*Received November 25, 2025; Revised January 8, 2026; Accepted January 17, 2026

Abstract

This qualitative research aimed to: 1) study the literary characteristics and linguistic forms of Chinese Fortune Stick texts; 2) analyze language usage, artistic techniques, and moral meanings; and 3) develop guidelines for transcribing Classical Chinese Fortune Stick texts into modern Chinese and translating them into Thai. The methodology involved documentary research analyzing 60 original texts (circa 1968) from the Chifu Wangye Shrine, combined with in-depth interviews with 3 key informants.

The findings revealed that: 1) regarding literary characteristics, the fortune stick texts clearly adhere to classical Chinese literary traditions, with 58 texts (96.70%) following the 7-character quatrain structure, and 55 texts (91.70%) referencing Chinese literature and folklore to construct narrative frameworks; 2) in terms of content, the texts function as a "life manual" aimed at fostering "Psychological Resilience." The analysis indicated that 96.70% of the texts (58 leaves) emphasize the concept of "Human Agency" to encourage confidence in one's own actions, coupled with an acceptance of "Waiting for Timing" (51.70%), "Fatalism" (40.00%), and "Karma" (20.00%); and 3) regarding guideline development, the new knowledge contribution is the synthesis of a "5-Aspect Guideline for Transcription and Interpretation," consisting of transcription, modern Chinese paraphrasing, Thai translation, linguistic polishing, and cultural application. This guideline serves as a concrete model for revitalizing endangered intellectual heritage in the contemporary social context.

Keywords: Fortune Stick; Classical Chinese; Transcription; Translation; Chinese Shrine

บทนำ

เซียมซี (筮詩) เป็นวรรณกรรมคำทำนายที่มีรากฐานจากคติความเชื่อจีน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอคำแนะนำในการดำเนินชีวิต การเสี่ยงเซียมซีซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนโพ้นทะเล ได้รับความนิยมและปรากฏอยู่ในศาลเจ้าและวัดทั่วประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Jarunkiet, 2006; Phukaew, 2019; Ruengtragul and Laksanawong, 2023) อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเซียมซีเหล่านี้มิได้มีสถานะเป็นเพียงเครื่องมือทำนายโชคชะตา แต่ยังเป็นมรดกทางภาษาและวัฒนธรรมที่สะท้อนการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมของจีนเข้ากับคตินิยมในสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน (Skinner, 1957; Bunnag, 1973; Angsumalee, 2019)

กรณีศึกษาของงานวิจัยนี้คือ ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ชายแดนใต้มายาวนานกว่า 106 ปี (Noparit and Muentlueng, 2025) ศาลเจ้าแห่งนี้ครอบคลุมมรดกทางปัญญาชั้นสำคัญ คือ ชุดเซียมซีฉบับดั้งเดิมที่เขียนขึ้นด้วยลายมือเป็นภาษาจีนโบราณ เมื่อราวปี พ.ศ. 2511 ทว่า ปัจจุบันเกิด "ภาวะการสูญหายเชิงปฏิบัติ" ขึ้น กล่าวคือ เมื่อขาดผู้สืบทอดที่มีความสามารถในการอ่านและถอดความภาษาจีนโบราณ ทำให้เซียมซีชุดประวัติศาสตร์นี้ต้องถูกเลิกใช้ และถูกแทนที่ด้วยใบเซียมซีสำเร็จรูปที่จัดซื้อจากร้านค้าทั่วไป (Guardian of the Shrine, 2025)

การฟื้นฟูวรรณกรรมเชื่อมชีวิตนี้จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางวิชาการที่ชัดเจน 3 ด้าน ได้แก่ 1) แนวคิดด้านวรรณกรรมจีน เพื่อทำความเข้าใจชนบทการประพันธ์ที่สำคัญอย่าง บทกวีเจ็ดคำสี่วรรค (七言绝句) และการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์หลักอย่าง "อุปมาอุปไมย" (比喻) และ การใช้ "การใช้ถ้อยคำคู่" (对偶) (Li, 2007; Wang, 2000) 2) แนวคิดด้านภาษาจีนโบราณ เพื่อทำความเข้าใจระบบคำ (词汇) และ โครงสร้างไวยากรณ์ (句法) ที่แตกต่างจากภาษาจีนปัจจุบัน (Beijing Daxue, 2019; Shi, 2019) และ 3) ทฤษฎีการแปล โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่าง "การแปลที่เน้นภาษาต้นฉบับ" เพื่อรักษาความซึ้งลึก และ "การแปลที่เน้นการสื่อสาร" เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยในปัจจุบันเข้าใจคำเตือนได้อย่างชัดเจน (Newmark, 1981; Nida, 1964)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (เช่น Thunwaniwat, 1999; Phukaew, 2019) พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการ "วิเคราะห์" ตัวบทเชื่อมชีวิตที่มีอยู่ แต่ยังขาดงานวิจัยที่มุ่ง "สังเคราะห์" เพื่อสร้าง "แนวทางปฏิบัติ" ที่สามารถนำไปใช้ฟื้นฟูมรดกทางปัญญาได้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่พื้นที่กรุงเทพมหานครหรือเมืองท่องเที่ยวหลัก ทำให้ยังขาดองค์ความรู้ที่เจาะจงในบริบท "ศาลเจ้าท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้" เช่น สายบุรี ด้วยช่องว่างทางวิชาการนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาวรรณกรรมเชื่อมชีวิตอย่างเป็นระบบ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ลักษณะทางวรรณกรรม และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคติธรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนา "แนวทางการถอดความและอธิบายความ" เพื่อเป็น "ต้นแบบ" ในการชุบชีวิตมรดกทางปัญญาให้กลับมามีชีวิตอีกครั้งในบริบทสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะวรรณกรรมและรูปแบบทางภาษาในใบเชื่อมชีวิตภาษาจีนของศาลเจ้าจีน อำเภอ สายบุรี จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำ กลวิธีทางวรรณศิลป์ และความหมายเชิงคติธรรมที่ปรากฏในใบเชื่อมชีวิต ภาษาจีนของศาลเจ้าจีน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการถอดความใบเชื่อมชีวิตภาษาจีนโบราณเป็นภาษาจีนปัจจุบัน และแปลอธิบายเป็นภาษาไทยที่สละสลวยและตรงตามต้นฉบับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ร่วมกับการ สัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาลักษณะวรรณกรรมและรูปแบบทางภาษา มุ่งเน้นการศึกษาเอกสารและตัวบท เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีแหล่งข้อมูลหลัก คือ ตัวบทเชื่อมชีวิตดั้งเดิม (พ.ศ. 2511) จำนวน 60 บท (ประชากรทั้งหมด) ของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) แบบ บันทึกรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตัวบทเชื่อมชีวิต ที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และ 2) พจนานุกรมที่เกี่ยวข้อง 3 ฉบับ (จีนโบราณ จีนปัจจุบัน และจีน-ไทย) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อจำแนกชั้นหาลักษณะกวีนิพนธ์ โครงสร้างภาษา และการใช้ภาพพจน์ โดยผู้วิจัยอ่านตัว บทซ้ำหลายครั้งเพื่อสร้างรหัสข้อมูลให้ถูกต้องแม่นยำ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์เนื้อหาและคติธรรม มุ่งเน้นการตีความความหมายเชิงลึกเพื่อตอบ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการรวบรวมตัวบทและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อสอบถามข้อมูลบริบททางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการ

วิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากตัวบทเชี่ยมซีเป็นหลัก โดยการอ่านตัวบทซ้ำเพื่อสร้างรหัส รวมถึงวิเคราะห์ลักษณะทางภาษา โครงสร้าง กลวิธีทางวรรณศิลป์ และจัดกลุ่ม "แนวคิดหลัก" ที่ปรากฏซ้ำ เช่น สัญลักษณ์ธรรมชาติ แนวคิดพรหมลิขิต และกฎแห่งกรรม จากนั้นนำผลการวิเคราะห์รหัสและแนวคิดหลักที่ได้ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการตีความ ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาใช้เฉพาะในส่วนของการอธิบายบริบทประวัติความเป็นมาและความศรัทธาของชุมชน เพื่อสนับสนุนความเข้าใจภูมิหลังของตัวบท

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแนวทางการถอดความและอธิบายความ มุ่งเน้นการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษา (จากขั้นตอนที่ 1) และผลการวิเคราะห์ กลวิธีทางวรรณศิลป์และเนื้อหาเชิงคติธรรม (จากขั้นตอนที่ 2) มาสังเคราะห์เป็นแนวทางปฏิบัติ การวิเคราะห์และนำเสนอ ดำเนินการโดยการถอดความตัวบทเป็นภาษาจีนปัจจุบันและแปลอธิบายเป็นภาษาไทยตามหลักทฤษฎีการแปล จากนั้นนำร่างผลการแปลเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และสังเคราะห์สรุปเป็น "แนวทางการถอดความและอธิบายความ 5 ด้าน" เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการฟื้นฟูวรรณกรรมเชี่ยมซีต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวบทเชี่ยมซีทั้ง 60 บท สามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาลักษณะวรรณกรรมและรูปแบบทางภาษา ผลการวิจัยพบว่า ตัวบทเชี่ยมซีของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง มีลักษณะทางวรรณกรรมที่สืบทอดขนบกวีนิพนธ์จินคลาสสิกอย่างชัดเจน 2 ประการหลัก ดังนี้

1. ด้านฉันทลักษณ์ พบว่า ตัวบทส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด (58 บท จาก 60 บท หรือคิดเป็นร้อยละ 96.70) คงรักษาฉันทลักษณ์แบบ "บทกวีเจ็ดคำสี่วรรค" (七言绝句) ไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นรูปแบบที่กระชับ สมบูรณ์ในตัวเอง และสื่อความหมายได้ทรงพลัง ดังตัวอย่างใน ใบที่ 1 :

日出便見風雲散 (ดูจตะวัน ส่องสว่าง กลางเวหา ชับเมฆา มีดมัว ที่มีลมมี)

光明清淨照四方 (แสงสว่าง บริสุทธิ์ ส่อง ทัวหล้า)

一向前途通大道 (หนทางหน้า กว้างใหญ่ และราบรื่นดี)

萬事清吉保平安 (ทุกสิ่งหวังไว้ จักได้การและปลอดภัย)

นอกจากนี้ ยังพบข้อยกเว้นที่น่าสนใจ คือ บทกวีสองวรรค ดังตัวอย่างใน ใบที่ 7 :

平生富貴成祿位 (ชั่วชีวิตจะรุ่งเรืองเฟื่องยศศักดิ์ ทุกสิ่งจักสำเร็จดังประสงค์)

此中必定無損失 (เรื่องทั้งปวงที่ทำนั้นมันคง ไม่มีเรื่องเสียหายให้กังวล)

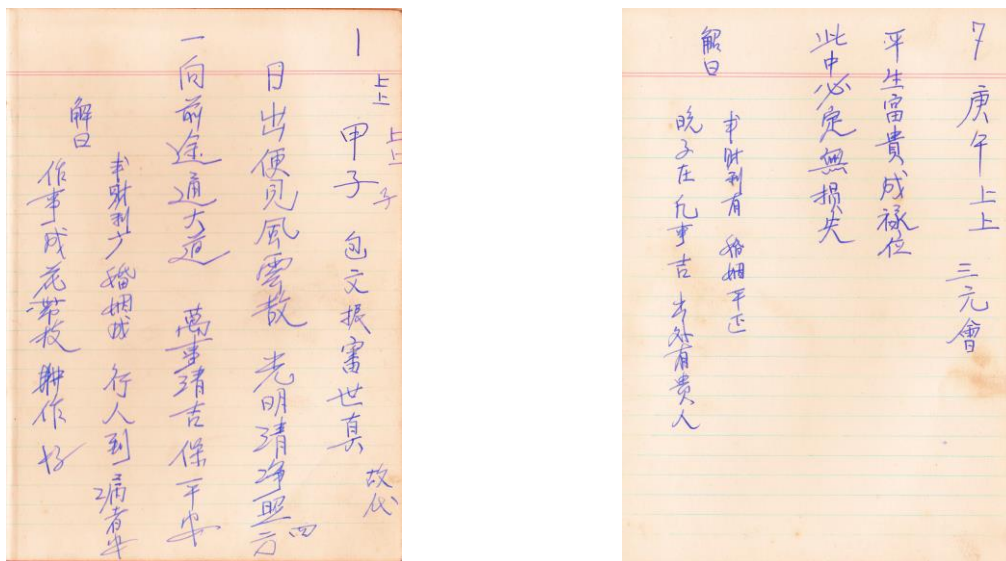

Figure 1: Comparison of Literary Forms: The Standard 7-Character Quatrain (Left: No. 1) and the Special 2-Line Verse (Right: No. 7)

2. ด้านการใช้ภาพพจน์ พบว่า ลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ การใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ เพื่อสื่อความหมายของคำทำนาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอุปมาโดยใช้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การใช้ภาพพจน์เหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความไพเราะให้กับบทกวี แต่ยังช่วยสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและเป็นสากลเกี่ยวกับสภาวะต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ โดยสามารถจำแนกการใช้สัญลักษณ์ที่ชัดเจนได้ 2 รูปแบบ คือ

1) สัญลักษณ์แห่งความหวัง (เมฆเปิด-จันทร์ส่อง) เช่น ใน ใบที่ 24 ใช้วรรคที่ว่า 月出光輝四海明 (ดั่งจันทร์ทราส่องสว่างทั่วสี่ทิศ) และ 浮雲掃盡終無事 (หมู่เมฆร้ายจะจางไปในเร็ววัน) เพื่อสื่อความหมายว่า "เมฆลอย" (浮雲) (สัญลักษณ์ของปัญหา) จะถูก "กวาดจนสิ้น" (掃盡) นำมาซึ่งความสงบสุขและความปลอดภัย

2) สัญลักษณ์แห่งการพลิกผัน (จากร้ายกลายเป็นดี) เช่น ใน ใบที่ 56 ใช้วรรคที่ว่า 去蛇反轉變成龍 (งูจะย้อนกลับร่างเป็นมังกร) เพื่อสื่อถึงการพลิกชะตาจาก "งู" สัญลักษณ์ของสิ่งที่ต่ำต้อยหรือเลวร้ายไปสู่ "มังกร" สัญลักษณ์ของความสูงส่งและอำนาจ

3. ด้านการอ้างอิงตำนาน พบว่า มีเชื่อมโยงถึง 55 ใบ จาก 60 ใบ (คิดเป็นร้อยละ 91.70) ที่มีการใช้ "ชื่อหัวข้อ" ที่อ้างอิงถึงตำนานประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และนิทานพื้นบ้านจีน เพื่อสร้าง "กรอบเรื่องเล่า" ให้กับคำทำนาย กลวิธีนี้ช่วยให้ผู้เสี่ยงทายเข้าใจความหมายเชิงลึกได้ทันที โดยมีการใช้ที่หลากหลาย เช่น

1) การอ้างอิงเชิงบวก (การรอคอยความสำเร็จ) เช่น ใบที่ 53 (上上) ใช้ชื่อหัวข้อ 渭水釣魚故事 (เรื่องราวการตกปลาที่แม่น้ำเว่ย) เพื่ออ้างอิงถึงตำนาน "เจียงไท่กง" ที่รอคอยพระเจ้าเหวินแห่งโจวในวัย 80 ปี เป็นการสื่อสารว่าแม้จะต้องรอคอยอย่างยาวนาน แต่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่จะมาถึงในบั้นปลาย

2) การอ้างอิงเชิงลบ (โศกนาฏกรรม) เช่น ใบที่ 47 (下下) ใช้ชื่อหัวข้อ 孟姜女送寒衣故事 (เรื่องราวนางเมิ่งเจียงส่งเสื้อกันหนาว) เพื่ออ้างอิงถึงตำนานความพยายามที่สูญเปล่าและความโศกเศร้า เป็นการสื่อสารที่ทรงพลังว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่อาจไม่ประสบผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำ กลวิธีทางวรรณศิลป์ และความหมายเชิงคติธรรม พบว่าเนื้อหาของคำทำนายมีความซับซ้อนและหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านภาษาวรรณกรรม การสร้างภาพพจน์ และคติธรรมที่สะท้อนโลกทัศน์แบบจีนโบราณ โดยสามารถจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญได้เป็น

3 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านการใช้ภาษา 2) ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา และ 3) ด้านคติธรรมและคำสอน ซึ่งนำเสนอได้ดังนี้

1. ด้านการใช้ภาษา ภาษาที่ใช้ในเซียมซีเป็น ภาษาจีนวรรณกรรม (文言文) ที่มีลักษณะสั้น กระชับ ไม่ใช้คำเชื่อม และไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน ทำให้ต้องอาศัยการตีความตามบริบท โดยพบรูปแบบภาษาหลัก 2 ลักษณะ ซึ่งจำแนกตามหน้าที่หลักของตัวบท ได้แก่

1) การใช้ภาษาเชิงแนะนำโดยตรง ลักษณะบทกวีที่สื่อสารใจความสำคัญด้วยถ้อยคำเชิงประกาศหรือเป็นประโยคคำสั่งโดยตรง เพื่อให้คำเตือนหรือคำแนะนำอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างใน ใบที่ 4 ซึ่งมีใจความสำคัญปรากฏในวรรคที่ว่า 前途功名未得意 (หนทางชื่อเสียงยังไม่สมหวัง) และวรรคที่ว่า 劝君且退莫咨嗟 (จงถอยตั้งหลักก่อนอย่าโอดครวญ) ลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้ทำหน้าที่เป็น "ข้อเตือน" เพื่อชี้แนะการกระทำของผู้เสี่ยงทาย มากกว่าจะเป็นการพยากรณ์ด้วยสัญลักษณ์ที่ต้องตีความซับซ้อน

2) การใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบ ลักษณะของบทกวีที่สื่อสารความหมายโดยอาศัยภาพพจน์ และสัญลักษณ์จากธรรมชาติเป็นแกนหลัก ซึ่งผู้เสี่ยงทายต้องอาศัยการตีความความหมายด้วยตนเอง ดังตัวอย่างใน ใบที่ 16 ซึ่งปรากฏวรรคที่ว่า 龍虎相鬥在門前 (มังกรกับพญาคobraต่อสู้กันอยู่หน้าประตู) และ 黃金忽遇變成鉄 (ทองคำพลันเปลี่ยนกลายเป็นเหล็ก) ภาพพจน์เหล่านี้ทำหน้าที่สะท้อนถึงอุปสรรค ความขัดแย้งที่รุนแรง และความผันผวนในชีวิต โดยไม่ได้บอกกล่าวผลลัพธ์ออกมาตรง ๆ

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวบทส่วนใหญ่จำนวน 51 ใบ (ร้อยละ 85.0) ใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบ และมีเพียง 9 ใบ (ร้อยละ 15.00) ที่ใช้ภาษาแบบเชิงแนะนำโดยตรง

2. ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา จากการจำแนกเนื้อหาในคำทำนาย พบว่าเซียมซี 60 ใบประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

1) การประเมินโชคชะตาโดยรวม แบ่งเป็น: ดีมาก (上/上上) 22 ใบ (36.70%) ปานกลาง (中上/中/中平/中中/下上) 25 ใบ (41.70%) และ ไม่ดี (下/下下) 13 ใบ (21.70%) ใบที่ดีมักมักใช้ภาพพจน์ทางธรรมชาติที่งดงามและสมบูรณ์ เช่น “จันทร์วันเพ็ญ” (中秋月一輪) หรือ “ลมสงบคลื่นนิ่ง” (風和浪靜) ในขณะที่ใบที่ไม่ดีมักเน้นภาพอุปสรรคที่ยากลำบาก เช่น “สายน้ำหนึ่งชั้นภูเขาหนึ่งชั้น” (一重江水一重山)

2) คำทำนายเฉพาะด้าน (解曰) จากการวิเคราะห์ส่วนคำอธิบายในตัวบทดั้งเดิม พบหมวดคำทำนายที่ปรากฏบ่อยที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ การเงิน (求財) : ปรากฏ 57 ใบ (95.00%) การแต่งงานและคู่ครอง (婚姻) : ปรากฏ 57 ใบ (95.00%) สุขภาพ (病者) : ปรากฏ 55 ใบ (91.70%) และ การมีบุตร (孕/子) : ปรากฏ 36 ใบ (60.00%) โดยใบที่โชคดีมักมีถ้อยคำว่า “利” (ราบรื่น) “合” (สมพงศ์) “安” (ปลอดภัย) “大吉” (มงคลยิ่ง) กลุ่มใบระดับปานกลางมักปรากฏคำว่า “少” (น้อย) “平” (ราบเรียบ) หรือ “未” (ยังไม่...) ส่วนใบที่ไม่ดีมักมีถ้อยคำว่า “不利” (ติดขัด) “难在” (ยากจะคงอยู่) หรือ “凶” (ร้าย)

3. ด้านคติธรรมและคำสอน ส่วนสำคัญที่สุดของเนื้อหาในเซียมซีคือ “คติธรรม” ซึ่งเป็นแก่นของคำทำนายที่มุ่งชี้แนะการดำเนินชีวิต จากการวิเคราะห์ตัวบททั้ง 60 ใบ พบว่าเซียมซีชุดนี้ทำหน้าที่เป็น “คู่มือชีวิต” ที่เน้นการปลูกฝังทัศนคติในการเผชิญปัญหา มากกว่าเพียงการทำนายอนาคต โดยสามารถจำแนกแนวคิดที่ปรากฏซ้ำได้ 4 ประการหลัก ดังแสดงในตารางที่ 1

Table 1: An analysis of the moral concepts in 60 Chinese Fortune Stick Texts (Note: one slip may contain multiple concepts)

แนวคิดหลัก	จำนวนใบที่ปรากฏ	สัดส่วน (%)	ตัวอย่างตัวบท
1. พลังของผู้กระทำ	58 ใบ	96.70%	決意之中保清吉 (ใบที่ 37)
2. การรอเวลา	31 ใบ	51.70%	劝君且守待运通 (ใบที่ 53)
3. พรหมลิขิต	24 ใบ	40.00%	不須作福不須求 (ใบที่ 43)
4. กุศลแห่งกรรม	12 ใบ	20.00%	積善之家慶有餘 (ใบที่ 9)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 1 พบข้อค้นพบที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ แนวคิดเรื่อง "พลังของผู้กระทำ" ปรากฏอยู่ในเซียมซีเกือบทุกใบ (ร้อยละ 96.70) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า แม้เซียมซีจะยอมรับในอำนาจของ "พรหมลิขิต" (ร้อยละ 40.00) หรือความจำเป็นต้อง "รอคอยเวลา" (ร้อยละ 51.70) แต่แก่นแท้ของคำทำนายยังคงมุ่งเน้นให้ผู้เสี่ยงทาย "มีส่วนร่วม" ในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองเสมอ ไม่ว่าจะเป็นผ่านการตัดสินใจ ความอดทน การปรับทัศนคติ หรือการสร้างบุญกุศล

ผลการวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่า เซียมซีชุดนี้มีได้ทำหน้าที่เพียงคำทำนายโชคชะตา แต่เป็นเสมือน “คู่มือชีวิต” ที่ช่วยเสริมสร้าง “ความเข้มแข็งทางจิตใจ” ให้กับผู้คนในชุมชน โดยเน้นย้ำให้ผู้เสี่ยงทายมีความหวัง อดทนรอคอย และเชื่อมั่นในพลังของการกระทำและความดี เพื่อเปลี่ยนแปลงชะตาชีวิตของตนเองในที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการพัฒนาแนวทางการถอดความและอธิบายความ จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ "แนวทางการถอดความและอธิบายความใบเซียมซีสองภาษา (จีน-ไทย)" ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ โดยสรุปเป็นแนวทางสำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปริวรรตและรักษารูปแบบ ต้องคงโครงสร้างฉันทลักษณ์เดิม (เช่น 4 บรรทัด 7 คำ หรือ 2 บรรทัด) ปริวรรตอักษรจีนตัวเต็ม (繁體字) เป็นอักษรจีนตัวย่อ (简体字) และระบุหมายเหตุสำหรับอักษรโบราณ (异体字)

2. ด้านการถอดความเป็นภาษาจีนปัจจุบัน ต้องใช้หลัก “แปลตามใจความ ไม่ติดตัวอักษร” (以意译意) โดยมุ่งรักษาภาพพจน์และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในตัวบท เช่น 雲開月出 (เมฆจางจันทร์กระจ่าง) รวมถึงการอ้างอิงบุคคลและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม เช่น 薛仁貴 (ชียินกั๊ย) ควบคู่กับการเติมคำเชื่อม (虚词) และการปรับโครงสร้างประโยคให้สมบูรณ์ตามไวยากรณ์จีนปัจจุบัน

3. ด้านการแปลและอธิบายความเป็นภาษาไทย ต้องดำเนินการสองส่วน คือ (1) การแปลบทกวีหลัก ต้องรักษาความงามทางวรรณศิลป์โดยใช้สำนวนไทยแบบกวี และ (2) การแปลคำทำนายเฉพาะด้าน (解曰) ต้องเน้นความ สั้น กระชับ และชัดเจน นอกจากนี้ ต้องมีการเพิ่มเชิงอรรถเพื่ออธิบายบริบททางวัฒนธรรมของตำนานต่าง ๆ ที่ผู้อ่านชาวไทยอาจไม่คุ้นเคย

4. ด้านการขัดเกลาภาษาและการนำเสนอ ภาษาที่ใช้อธิบาย "คติสอนใจ" ควรมีน้ำเสียงกึ่งทางการกึ่งกวี และเน้นการใช้ภาษาที่สร้างแรงบันดาลใจและให้ความหวัง เช่น ใน ใบที่ 21 ซึ่งมีวรรคที่ว่า 命逢太白守身邊 (โชคชะตาพบไท่โป่เฝ้าข้างกาย) การขัดเกลาภาษาควรใช้คำว่า "จะปลอดภัยเพราะมีดาวคุ้มครอง" แทนที่จะใช้คำปฏิเสธว่า "ไม่เกิดเหตุร้าย" เพื่อสร้างความรู้สึกอุ่นใจและปลงบวักแก่ผู้เสี่ยงทาย

5. ด้านการประยุกต์ใช้แนวทางในเชิงวัฒนธรรม แนวทางนี้สามารถใช้เป็น "ต้นแบบ" สำหรับการบูรณะเซียมซีในศาลเจ้าอื่น และเป็น "สื่อการสอนวัฒนธรรมจีน" ที่ช่วยถ่ายทอดแนวคิดปรัชญาสำคัญ อาทิ พลังของผู้กระทำ และการรอคอยเวลาที่เหมาะสม ให้กลับมาเป็นมรดกทางปัญญาที่มีชีวิตในสังคมปัจจุบัน

เพื่อให้เห็นภาพการนำแนวทางไปประยุกต์ใช้จริง ผู้วิจัยได้นำใบเชื่อมโยงข้อที่ 1 มาเป็นกรณีศึกษา โดยสรุปการประยุกต์ใช้ “แนวทางการถอดความ 5 ด้าน” ดังแสดงในตารางที่ 2

Table 2: Application Examples of the 'Guidelines for Paraphrasing and Explanation in 5 Aspects' (Case Study 1)

ขั้นตอน	แนวทางการประยุกต์ใช้
1. การปริวรรตและรักษารูปแบบ	ตัวบทเดิม (ตัวเต็ม): 日出便見風雲散 (4 วรรค 7 คำ) ปริวรรต (ตัวย่อ): 日出便見风云散 (คงฉันทลักษณ์ 4 วรรค 7 คำ ไว้)
2. การถอดความเป็นภาษาจีนปัจจุบัน	วิเคราะห์สัญลักษณ์: 日出 (ตะวันขึ้น) + 風雲散 (ลมเมฆกระจาย) ประโยคภาษาจีนปัจจุบัน: 太阳升起, 风云也就消散了。 ถอดความ: เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้น ลมและเมฆหมอกก็พลันสลายไป (หมายถึงอุปสรรคกำลังจะผ่านพ้นไป)
3. การแปลและอธิบายความเป็นไทย	แปลบทกวี (เน้นวรรณศิลป์): “ดูจะวัน ส่องสว่าง กลางเวหา ชับเมฆา มีดมัว ที่มวลมี” แปลคำทำนายเฉพาะด้าน (เน้นความชัดเจน): 丰财大利 “อุดมทรัพย์ ผลประโยชน์ใหญ่”
4. การขีดเลาภาษาและการนำเสนอ	สรุปคติสอนใจ (ภาษาที่สร้างแรงบันดาลใจ): “เป็นช่วงเวลาที่อุปสรรคคลี่คลายให้มีความหวังและมุ่งหน้าทำต่อไป” (แทนที่จะบอกแค่ว่า “ดีมาก”)
5. การประยุกต์ใช้เชิงวัฒนธรรม	นำเสนอสองภาษา (จีน-ไทย): จัดพิมพ์คำทำนายฉบับใหม่โดยวางตัวบทภาษาจีนตัวย่อ ฟินอิน และคำแปลไทย ควบคู่กันเพื่อการเรียนรู้

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวทางทั้ง 5 ด้านอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งยืนยันว่าโมเดลนี้สามารถทำหน้าที่เป็น “ต้นแบบ” ที่มีประสิทธิภาพในการแปลงข้อมูลจากตัวบทภาษาจีนโบราณ (ขั้นตอนที่ 1-2) ให้กลายเป็น “ผลลัพธ์ที่นำไปใช้ได้จริง” (ขั้นตอนที่ 3-5) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้อ่านในปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ “โมเดล 5 ขั้นตอนในการฟื้นฟูมรดกวรรณกรรมเชื่อมโยง” ซึ่งเป็นการสังเคราะห์กระบวนการที่เป็นระบบในการแปลง “มรดกที่จับต้องไม่ได้ซึ่งอยู่ในภาวะเสี่ยง” (ในที่นี้คือตัวบทภาษาจีนโบราณ) ให้กลายเป็น “มรดกที่มีชีวิต” ในรูปแบบเชื่อมโยงสองภาษา (จีน-ไทย) ที่สามารถเข้าถึงได้ในสังคมปัจจุบัน ดังแผนภาพที่ 1

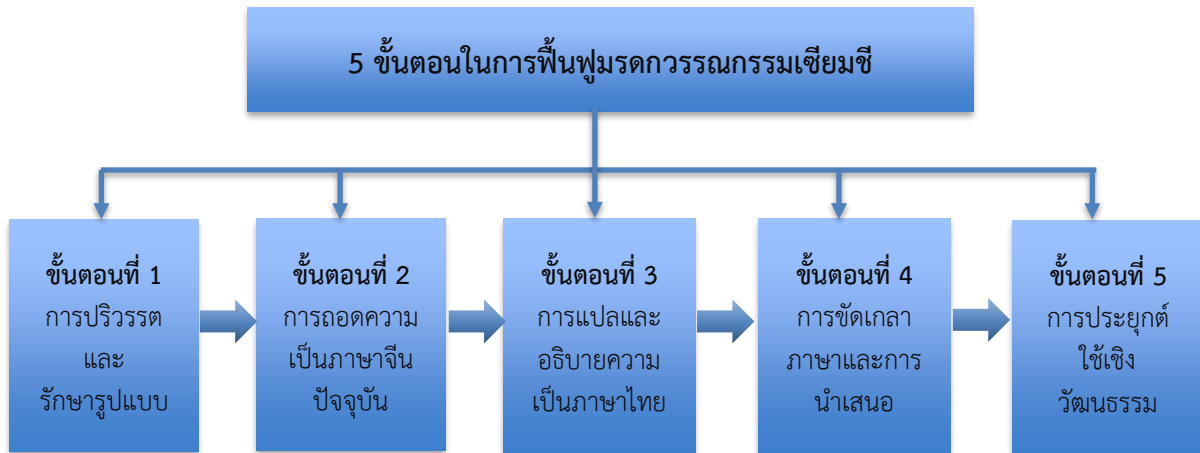

Figure 2: A Five-Step Model for Revitalizing the Literary Heritage of Fortune Sticks

โมเดลนี้เป็นการบูรณาการหลักภาษาศาสตร์จีน วรรณศิลป์ และการแปลเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความถูกต้องและความมีชีวิตของต้นฉบับ กับการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนแก่ผู้อ่านในยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็น "ต้นแบบ" สำหรับการบูรณะเชี่ยมซีในศาลเจ้าท้องถิ่นอื่น ๆ ที่กำลังเผชิญปัญหาการสูญหายของมรดกทางปัญญาในลักษณะเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าเชี่ยมซีของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงมีการใช้ฉันทลักษณ์แบบ "บทกวีเจ็ดคำสี่วรรค" (ร้อยละ 96.70) และมีการอ้างอิงตำนานถึงร้อยละ 91.70 นั้น สอดคล้องอย่างยิ่งกับวรรณกรรมที่ได้ทบทวนไว้ (Li, 2007; Wang, 2000) ซึ่งระบุว่าเชี่ยมซีสืบทอดขนบกวินพนธ์จีนคลาสสิก และยังสนับสนุนงานวิจัยของ Angsumalee (2019) และ Ruenstragul and Laksanawong (2023) ที่ชี้ว่าเชี่ยมซีในไทยมีการใช้ภาพพจน์ธรรมชาติและมีการอ้างอิงบุคคลในประวัติศาสตร์ ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ การที่เชี่ยมซีชุดนี้ซึ่งเขียนในปี พ.ศ. 2511 อ้างอิงตำนานพื้นบ้าน (เช่น ซิยิ่นกั๋ว นางเม้งเจียง) อย่างเข้มข้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ไม่เพียงมีความรู้ในวรรณกรรมกระแสหลัก (เช่น ไซอิ๋ว สามก๊ก) แต่ยังเชื่อมโยงลึกซึ้งกับวัฒนธรรม "อุปรากรจีน" ที่ได้รับความนิยมในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลในยุคนั้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาของเชี่ยมซีไม่ได้ทำหน้าที่เพียงพยากรณ์อนาคต แต่ยังทำหน้าที่เป็น "คู่มือชีวิต" ที่มุ่งเน้นการสร้าง "ความเข้มแข็งทางจิตใจ" ให้แก่ผู้เสี่ยงทาย ข้อค้นพบที่โดดเด่นที่สุดคือการปรากฏของแนวคิดเรื่อง "พลังของผู้กระทำ" สูงถึงร้อยละ 96.70 (58 ใบ) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้เชี่ยมซีจะยอมรับในอำนาจของ "พรหมลิขิต" (ร้อยละ 40.00) แต่กลับเน้นย้ำให้ผู้เสี่ยงทาย "มีส่วนร่วม" ในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเข้มข้น ผ่านการตัดสินใจ การปรับทัศนคติ และการรู้จัก "รอคอยจังหวะเวลาที่เหมาะสม" (ร้อยละ 51.70) ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์การกระทำรูปแบบหนึ่ง มิใช่การยอมจำนน รวมถึงการสร้างเหตุปัจจัยใหม่ผ่าน "กฎแห่งกรรม" (ร้อยละ 20.00) ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับงานของ Jarunkiet (2006) และ Poosawisot (2008) ที่พบว่าเชี่ยมซีเป็นสื่อทางพุทธศาสนาที่แฝงคำสอนด้านศีลธรรมและการดำเนินชีวิต แต่ในกรณีศึกษานี้มีความพิเศษที่เน้นย้ำศักยภาพของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ทำให้เชี่ยมซีเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมพลังใจให้ผู้คนสามารถเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนได้อย่างมีสติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นข้อค้นพบใหม่ของงานวิจัยนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ (เช่น Thunwaniwat, 1999; Phukaew, 2019; Angsumalee, 2019) มุ่งเน้นการ "วิเคราะห์" สิ่งที่มีอยู่ งานวิจัยนี้ได้ก้าวไปอีกขั้นสู่การ "สังเคราะห์" เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ "แนวทางปฏิบัติ" แนวทางนี้แตกต่างจากงานวิจัยด้านการแปลทั่วไป (เช่น Sathirawatkul, 2022) ที่มุ่ง "ศึกษาวิธีการแปล" ที่เกิดขึ้นแล้ว แต่งานวิจัยนี้มุ่ง "สร้างแนวทาง" สำหรับการแปลในอนาคต ซึ่งเป็นการตอบโจทย์ปัญหาที่ตั้งไว้อย่างตรงจุด คือภาวะที่มรดกทางปัญญากำลังจะสูญหายไปเพราะขาดผู้สืบทอด

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดบางประการ ประการแรก การวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาเฉพาะศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเพียงแห่งเดียว ผลการวิเคราะห์จึงอาจไม่สามารถนำไปอ้างอิงในภาพรวมกับเชียมซีในศาลเจ้าอื่นได้ ประการที่สอง งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวบทเป็นหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ดูแลศาลเจ้าเป็นข้อมูลบริบท แต่ยังไม่ได้ศึกษาในมุมมองของผู้ใช้งาน หรือผู้เสี่ยงทายโดยตรง ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรศึกษาต่อไปในอนาคต

สรุป

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการ โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าตัวบทเชียมซีดั้งเดิมจำนวน 60 บท ของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี เป็นวรรณกรรมจีนคลาสสิกที่ทรงคุณค่า ซึ่งสืบทอดขนบกวีนิพนธ์โบราณอย่างเคร่งครัด โดยร้อยละ 96.70 ของตัวบทใช้ฉันทลักษณ์แบบบทกวีเจ็ดคำสี่วรรค และร้อยละ 91.70 มีการอ้างอิงวรรณกรรมและนิทานพื้นบ้านจีนเพื่อสร้างกรอบเรื่องเล่า ในด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา พบว่าเชียมซีชุดนี้ทำหน้าที่เป็นคู่มือชีวิตที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้แก่ผู้เสี่ยงทาย โดยข้อค้นพบที่สำคัญที่สุดคือการปรากฏของแนวคิดเรื่องพลังของผู้กระทำสูงถึงร้อยละ 96.70 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแก่นแท้ของคำทำนายมุ่งกระตุ้นให้ผู้เสี่ยงทายมีความเชื่อมั่นในศักยภาพการกระทำของตนเอง ควบคู่ไปกับการยอมรับในความจำเป็นของการรอคอยจังหวะเวลาที่เหมาะสมร้อยละ 51.70 การยอมรับในพรหมลิขิตร้อยละ 40.00 และการสร้างเหตุปัจจัยใหม่ตามกฎหมายร้อยละ 20.00 นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ คือแนวทางการถอดความและอธิบายความใบเชียมซีสองภาษาจีนไทย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการปริวรรตและรักษารูปแบบ ด้านการถอดความเป็นภาษาจีนปัจจุบัน ด้านการแปลและอธิบายความเป็นภาษาไทย ด้านการขัดเกลาภาษาและการนำเสนอ และด้านการประยุกต์ใช้เชิงวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางนี้ทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการฟื้นฟูมรดกทางปัญญาที่กำลังสูญหายให้กลับมาเป็นมรดกที่มีชีวิตและสอดคล้องกับบริบทสังคมในปัจจุบันได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ตัวบทเชียมซีมีคุณค่าสูงทางวรรณศิลป์และการอ้างอิงตำนานจีน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ หน่วยงานวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวควรจัดทำสื่อเรียนรู้ เช่น แผ่นพับหรือ QR Code ภายในศาลเจ้า เพื่อให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์และวรรณกรรมแก่นักท่องเที่ยว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เนื้อหาเชื่อมโยงเน้นสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและกระตุ้นพลังของผู้กระทำ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้ดูแลศาลเจ้าควรใช้ผลการวิจัยนี้ในการให้คำแนะนำผู้เสี่ยงหาย โดยเน้นการสร้างขวัญกำลังใจและการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ได้โมเดลแนวทางการถอดความและอธิบายความ 5 ด้านที่เป็นมาตรฐาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ศาลเจ้าและชุมชนควรนำโมเดลนี้ไปผลิต "เชื่อมโยงสองภาษา (จีน-ไทย)" เพื่อนำกลับมาใช้จริง ซึ่งจะช่วยฟื้นฟูมรดกทางปัญญาให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การวิจัยเปรียบเทียบลักษณะเชื่อมโยงของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงกับศาลเจ้าอื่นในพื้นที่ชายแดนใต้ เพื่อเห็นภาพรวมทางวัฒนธรรม

2.2 การศึกษาเชิงสังคมวิทยาเกี่ยวกับประสบการณ์และการรับรู้ของผู้ใช้งานที่มีต่อเชื่อมโยงฉบับแปลใหม่

2.3 การสืบค้นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับผู้ประพันธ์เชื่อมโยงชุดนี้เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลท้องถิ่นที่สูญหาย

References

- Angsumalee, W. (2019). The Chinese Cultural Symbolic Words in Chinese Fortune Leaflets of Sangtham Shrine, Phuket. In *Proceedings of the 12th Phuket Rajabhat University National Conference: Interdisciplinary Research Based on the 5.0 Era* (pp. 1139–1148). Phuket: Phuket Rajabhat University.
- Beijing Daxue Zhongwenxi Gudai Hanyu Jiaoyanshi. (2019). *Gudai Hanyu (Ancient Chinese)*. Beijing: Shangwu Yinshuguan.
- Bunnag, J. (1973). *Buddhist Monk, Buddhist Layman: A Study of Urban Monastic Organization in Central Thailand*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Guardian of the Shrine. (2025). Local Philosopher. *Interview*. October 18.
- Jarunkiet, M. (2006). *A Study of the Prediction Leaflet Literature at the Temples in the Central Region Provinces*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Li, L. F. (2007). *Shiyong Gudai Hanyu Jichu Zhishi (Practical Basic Knowledge of Ancient Chinese)*. Shenyang: Liaoning Renmin Chubanshe.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Noparit, P., & Muentlueng, T. (2025). Myth of Chifu Wangye Shrine Saiburi District, Pattani Province: Beliefs and Roles. *Journal of Social Science and Cultural*, 9(3), 355–366.
- Phukaew, T. (2019). *Language, Content and Beliefs in Chinese Fortune Stick Texts at Wat Mangkon Kamalawat and Wat Boromracha Kanchanapisek Anusorn*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.

ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่*

The Relationship between Working Stress and Teaching Efficiencies of Teachers under the Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi

¹จารุวัชร ภูมิพงศ์, สุดคณิง อาจชอบการ และ นริศ แก้วสินวล

¹Charuvajhara Bhumibhong, Sutkhanueng Autchobkarn and Narit Kaewsinuan

คณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

Faculty of Education and Social Sciences, Southern College of Technology, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: charuvajhara@pcsstrg.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเครียดในการทำงานของครู 2) ศึกษาประสิทธิภาพการสอนของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู 4) พยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูด้วยความเครียดในการทำงานและ 5) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ จำนวน 331 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วนสองขั้นตอนตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์พหุคูณ และการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเครียดในการทำงานของครูอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านลักษณะงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ประสิทธิภาพการสอนของครู อยู่ในระดับดีมาก 3) ความเครียดในการทำงานโดยรวมไม่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -.041$) 4) องค์ประกอบความเครียดในการทำงานสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนของครูได้ร้อยละ 6.2 (Adjusted $R^2 = .062$) และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานสำหรับทำนายประสิทธิภาพการทำงานของครู ประกอบด้วย ลักษณะงาน บทบาทในที่ทำงาน สัมพันธภาพในที่ทำงาน ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ และโครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน เท่ากับ .342, -.269, -.047, -.025 และ .063 ตามลำดับ และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ครูผู้สอนประสบปัญหาความเครียดจากภาระงานนอกเหนือการสอนที่มากเกินไป ความซ้ำซ้อนและเร่งด่วนของงาน รวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการและความสัมพันธ์ในองค์กรส่งผลให้เวลา และคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนลดลง ข้อเสนอแนะ คือ ควรลดงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน เคารพเวลาส่วนตัวของครู ปรับระบบการบริหารให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม พร้อมจัดบุคลากรสนับสนุนและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อลดภาระงานเอกสาร

คำสำคัญ: ความเครียด; ความเครียดในการทำงาน; ประสิทธิภาพการสอนของครู

Abstract

This study aimed to 1) examine the level of working stress among teachers, 2) investigate teachers' teaching efficiency, 3) analyze the relationship between working stress and teaching efficiency, 4) predict teaching efficiency from working stress, and 5) explore problems and suggestions concerning working stress and teaching efficiency. The sample consisted of 331 teachers under the Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi, selected using two-stage proportional stratified random sampling based on school size. Data were collected through a five-point Likert scale questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, multiple correlation analysis, and multiple regression analysis.

The findings indicated that: 1) teachers experienced a high level of working stress, with stress related to job characteristics ranked the highest; 2) teaching efficiency was rated at a very high level; 3) working stress illustrated no statistical significance relationship with teaching efficiency ($r = -.041$, $p > .05$); 4) components of working stress jointly elaborated 6.2% of the variance in teaching efficiency (Adjusted $R^2 = .062$), with standardized regression coefficients for job characteristics, workplace roles, workplace relationships, career achievement and advancement, and organizational structure of .342, $-.269$, $-.047$, $-.025$, and $.063$, respectively; and 5) Problems indicated that teachers have experienced stress from excessive non-teaching workloads, overlapping and urgent tasks, as well as issues of management and organizational relationships, all of which diminished instructional time and quality. Recommendations included reducing non-instructional tasks, respecting teachers' personal time, improving administrative clarity and fairness, providing adequate support staff, and adopting digital technology to alleviate redundant paperwork.

Keywords: Stress; Working Stress; Teaching Efficiency

บทนำ

ปัจจุบัน องค์การต่าง ๆ ต้องปรับกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบด้านอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคลากรเผชิญกับภาวะความเครียดที่กระทบทั้งสุขภาพกาย จิตใจ และประสิทธิภาพการทำงาน จากรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2025) รายงานว่า ในปีงบประมาณ 2567 ประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายประมาณ 5,217 คน หรือ 8.02 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งสูงที่สุดในรอบทศวรรษ อีกทั้งยังมียุพยายามฆ่าตัวตาย 33,926 คน หรือเฉลี่ยวันละ 93 คน ในขณะเดียวกัน กรมสุขภาพจิตรายงานว่า ไนโตรมาส 2 ปี 2568 มีผู้เข้ารับการประเมินสุขภาพจิตมากกว่า 290,000 คน โดยพบผู้มีความเสี่ยงภาวะซึมเศร้าร้อยละ 7 และผู้มีความเครียดสูงร้อยละ 6.3 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2567 (Detsakhong, 2025)

ความเครียดสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกอาชีพ โดยเฉพาะงานที่มีความรับผิดชอบสูง ชั่วโมงการทำงานยาวนาน และขาดสมดุลชีวิตและงาน ซึ่งครุถือเป็นอาชีพเสี่ยงที่เกิดภาวะความเครียดได้อย่างง่าย เนื่องจากต้อง

รับภาระงานที่หลากหลาย แบกรับความคาดหวังสูงจากผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง และสังคม (Thai Health Project, 2024) ภาวะเครียดดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยกรอบการประเมินความเครียดและการเผชิญปัญหาของ Lazarus and Folkman (1984) ที่ชี้ว่า ความเครียดเกิดจากการที่ครูประเมินขั้นต้นว่าภาระงานที่ตนได้รับมีมากเกินไปกว่าทรัพยากรที่ตนมี เช่น เวลา ความสามารถ หรือการสนับสนุน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเครียด แต่หากครูมีทรัพยากรเพียงพอ ความกดดันจะถูกมองเป็นความท้าทายที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพการทำงาน อย่างไรก็ตาม หากความเครียดสะสมโดยไม่ได้รับการแก้ไข ย่อมนำไปสู่ภาวะหมดไฟ (Maslach & Jackson, 1981) ซึ่งสะท้อนผ่านความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ การลดความผูกพันกับนักเรียน และการรู้สึกด้อยคุณค่าในตนเอง อันส่งผลโดยตรงต่อสุขภาวะครูและคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

ความเครียดมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของครู โดยครูที่มีความเครียดอยู่ในระดับที่เหมาะสมสามารถเป็นแรงจูงใจให้ครูทุ่มเทกับการสอนมากขึ้น แต่หากเกินขอบเขตจะก่อให้เกิดความเหนื่อยล้าและประสิทธิภาพลดลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีตัว U กลับด้าน (Inverted-U Theory) ของ Yerkes and Dodson (1908) ที่ระบุว่าประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นภายใต้ความเครียดระดับปานกลาง นอกจากนี้ แนวคิดความเครียดเชิงทำลายและเชิงอุปสรรคของ Perrewé and Ganster (2007) ชี้ว่า ความเครียดมีได้มีเพียงด้านลบเท่านั้น โดยความเครียดเชิงทำลาย เช่น งานที่ยาก ความคาดหวังจากภายนอก หรือการจัดการพฤติกรรมนักเรียน จะกระตุ้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่ครูที่เผชิญความเครียดเชิงอุปสรรคอย่างต่อเนื่องจะทำให้ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานลดลงและเสี่ยงต่อภาวะหมดไฟในอนาคต

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ เป็นหน่วยงานที่ต้องขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน ในพื้นที่มีโรงเรียน 44 แห่ง และครู 2,343 คน (Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi, 2024) โดยครูต้องเผชิญภาระงานที่มีปริมาณมาก ต้องรักษาและพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะความเครียดและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอนของครูในสังกัด จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครูในบริบทดังกล่าว ช่องว่างทางวิชาการนี้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้งานวิจัยมีความจำเป็น โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย อันจะนำไปสู่การดูแลสุขภาพภาวะครู การปรับปรุงสภาพการทำงาน และการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเครียดในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูด้วยองค์ประกอบของความเครียดในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราบึง กระจบปี ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผลการวิจัยมีความตรงภายใน (Internal Validity) และความตรงภายนอก (External Validity) กำหนดรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดบูรณาการระหว่างทฤษฎีความเครียดในที่ทำงานและการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดย Cooper and Cartwright (1997) ซึ่งว่าความเครียดเกิดจาก 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ลักษณะงาน บทบาทในที่ทำงาน สัมพันธภาพในที่ทำงาน ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ และโครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและประสิทธิภาพของงาน ขณะที่ Borich (2017) เสนอว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย การสร้างความชัดเจนในบทเรียน การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่หลากหลาย การแสดงความใส่ใจในงานสอน การทำให้กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ โดยความเครียดอาจบั่นทอนหรือเสริมสร้างประสิทธิภาพการสอนขึ้นอยู่กับระดับและการจัดการความเครียดของครูแต่ละบุคคล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Skaalvik and Skaalvik (2021) พบว่า ความเครียดเรื้อรังจะลดทอนแรงจูงใจและคุณภาพการสอนของครู ขณะที่ Hussain (2021) และทฤษฎี Yerkes–Dodson (1908) ซึ่งว่า ความเครียดในระดับที่เหมาะสมสามารถกระตุ้นประสิทธิภาพการทำงานได้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยคือครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราบึง กระจบปี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,343 คน (Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi, 2024) กลุ่มตัวอย่างกำหนดตามตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน คือ 331 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วนสองขั้นตอน (Two-stage proportional stratified random sampling) คือ วิธีการสุ่มใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วนสองขั้นตอน (Two-stage proportional stratified random sampling) โดยกำหนดชั้นตามขนาดโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ พิเศษ ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง โดยสุ่มเลือกโรงเรียนร้อยละ 50 ของแต่ละขนาดด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนั้นสุ่มรายชื่อครูผู้สอนในโรงเรียนที่ถูกเลือกตามสัดส่วนของจำนวนครูในแต่ละชั้นจนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบตามเกณฑ์

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม (Questionnaire) 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (Check list) ตอนที่ 2 ความเครียดในการทำงาน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพการสอนของครู ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) และ ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ เก็บข้อมูลด้วยคำถามปลายเปิด

ขั้นตอนที่ 4 การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วย ด้านการบริหาร การศึกษา 3 คน การจัดการเรียนรู้ 1 คน และนโยบายระบบสุขภาพ 1 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 33 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยสูตร Cronbach's Alpha (Ounaronmlot, 2011) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.968

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ พร้อมทั้งแนบบแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในลักษณะแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวบรวมและตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด 301 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.93 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Sombutteera and Thavornpitak, 2015) และข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและสะท้อนลักษณะประชากรได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลความเครียดในการทำงานในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามแต่ละข้อไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับ 5 ระดับ (Silcharu, 2007)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพการสอนของครูในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามแต่ละข้อไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับ 5 ระดับ (Silcharu, 2007)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับ (Vanichbancha, 2018)

ตอนที่ 5 วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธีการ Enter Regression และสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้องค์ประกอบทุกตัวของความเครียดทั้งหมดเป็นตัวแปรอิสระ และมีการตรวจสอบสมมติฐานของการถดถอยพหุคูณ ประกอบด้วย ความเป็นเชิงเส้น ความปกติของค่าคลาดเคลื่อน ความแปรปรวนสม่ำเสมอ ความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อน และการไม่มีภาวะร่วมเชิงพหุ

ตอนที่ 6 วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะความเครียดในการทำงานและประสิทธิภาพการสอนของครู โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสอบถามปลายเปิดโดยนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 301 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 70.10 อายุอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 45.20 มีประสบการณ์การทำงานอยู่ระหว่าง 10 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.80 และมีครูในโรงเรียนขนาดใหญ่มากที่สุด จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 35.90 และมีผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความเครียดในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับของความเครียดในการทำงานโดยรวมและรายด้าน

ความเครียดในการทำงาน (X)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ลักษณะงาน (X_1)	4.26	0.51	มาก	1
2. บทบาทในที่ทำงาน (X_2)	3.70	0.87	มาก	2
3. สัมพันธภาพในที่ทำงาน (X_3)	3.28	0.98	ปานกลาง	3
4. ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ (X_4)	3.04	1.16	ปานกลาง	5
5. โครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน (X_5)	3.14	1.23	ปานกลาง	4
รวม	3.47	0.84	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความเครียดในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = .84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด จากสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก คือ ลักษณะงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .51) บทบาทในที่ทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = .87) และ สัมพันธภาพในที่ทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = .98) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 1.16)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมและรายด้าน

ประสิทธิภาพการสอนของครู (Y)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. การสร้างความชัดเจนในบทเรียน (Y_1)	4.56	0.47	ดีมาก	1
2. การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย (Y_2)	4.51	0.50	ดีมาก	3
3. การแสดงความใส่ใจในการสอน (Y_3)	4.49	0.48	ดี	5
4. การทำให้กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ (Y_4)	4.52	0.51	ดีมาก	2
5. การส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ (Y_5)	4.50	0.53	ดีมาก	4
รวม	4.52	0.45	ดีมาก	

จากตารางที่ 2 ประสิทธิภาพการสอนของครู พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ การสร้างความชัดเจนในบทเรียน ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = .47) รองลงมา คือ การทำให้กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .51) และ การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = .50) ตามลำดับ อยู่ในระดับดีมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การแสดงความใส่ใจในการสอน ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = .48) อยู่ในระดับดี

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตวันบุรี ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู

ความเครียดในการทำงาน (X)	ประสิทธิภาพการสอนของครู (Y)					รวม
	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	
1. ลักษณะงาน (X ₁)	0.134*	0.142*	0.156**	0.190**	0.145*	0.170**
2. บทบาทในที่ทำงาน (X ₂)	- 0.102	- 0.600	- 0.025	- 0.040	- 0.090	- 0.070
3. สัมพันธภาพในที่ทำงาน (X ₃)	- 0.127*	- 0.047	- 0.011	- 0.011	- 0.088	- 0.063
4. ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ (X ₄)	- 0.105	- 0.040	- 0.020	- 0.020	- 0.079	- 0.058
5. โครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน (X ₅)	- 0.087	- 0.031	- 0.023	- 0.031	- 0.076	- 0.055
รวม	- 0.089	- 0.026	- 0.001	- 0.003	- 0.006	- 0.041

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความเครียดในการทำงานโดยรวมไม่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ตัวแปรลักษณะงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการสอน ได้แก่ การสร้างความชัดเจนในบทเรียน ($r = 0.134, p < .05$) การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ($r = 0.142, p < .05$) การแสดงความใส่ใจในการสอน ($r = 0.156, p < .01$) การทำให้กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ ($r = 0.190, p < .01$) และ ด้านการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ($r = 0.145, p < .05$) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.170, p < .01$) ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ บทบาทในที่ทำงาน สัมพันธภาพในที่ทำงาน ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ และโครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน ไม่พบความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครูทั้งรายด้านและโดยรวม

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูด้วยองค์ประกอบของปัจจัยความเครียดในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตวันบุรี งบปี ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยใช้ความเครียดในการทำงานต่อประสิทธิภาพการสอนของครูเป็นตัวพยากรณ์

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized		Standardized	t	p
	Coefficients		Coefficients		
	b	Std.Error	Beta		
ค่าคงที่	3.777	0.216	-	17.521	0.000
1. ลักษณะงาน	0.306	0.063	0.342	4.827	0.000
2. บทบาทในที่ทำงาน	- 0.139	0.054	- 0.269	- 2.589	0.010
3. สัมพันธภาพในที่ทำงาน	- 0.022	0.054	- 0.047	- 0.405	0.686
4. ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ	- 0.010	0.054	- 0.025	- 0.180	0.857
5. โครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน	0.023	0.044	0.063	0.522	0.602
R = 0.279 ^a R ² = 0.078 R ² _{adj} = 0.062 F = 4.987 SEest = 0.438 Durbin Watson = 1.953					

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยความเครียดทั้ง 5 ด้าน สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนได้ ร้อยละ 6.2 (Adjusted R² = .062, R = .279) โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ คือ ลักษณะงาน ($\beta = .342$, $p < .001$) และ บทบาทในที่ทำงาน ($\beta = -.269$, $p < .01$) ส่วนสัมพันธภาพ ความก้าวหน้าในอาชีพ และโครงสร้างองค์กรไม่พบอิทธิพลที่มีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การตรวจสอบสมมติฐานของการถดถอยพหุคูณ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีลักษณะเชิงเส้น ค่าความคลาดเคลื่อนกระจายใกล้การแจกแจงปกติและมีความแปรปรวนสม่ำเสมอ ค่า Durbin-Watson เท่ากับ 1.953 แสดงว่าคลาดเคลื่อนมีความเป็นอิสระ และค่าความทนทาน มีค่าระหว่าง 0.17 ถึง 0.62 รวมถึง ค่า VIF มีค่าอยู่ระหว่าง 1.60–5.96 ไม่พบปัญหาภาวะร่วมเชิงพหุ และสมการถดถอยที่ได้มีลักษณะดังนี้

สมการเชิงคะแนนดิบ (Raw Score Equation)

$$Y' = 3.777 + 0.306X_1 - 0.139X_2 - 0.022X_3 - 0.010X_4 + 0.023X_5$$

สมการเชิงคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score Equation)

$$Z'Y = 0.342Z_1 - 0.269Z_2 - 0.047Z_3 - 0.025Z_4 + 0.063Z_5$$

โดยที่

Y' , $Z'Y$ = คะแนนพยากรณ์ของประสิทธิภาพการสอน

X_1 , Z_1 = ลักษณะงาน

X_2 , Z_2 = บทบาทในที่ทำงาน

X_3 , Z_3 = สัมพันธภาพในที่ทำงาน

X_4 , Z_4 = ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ

X_5 , Z_5 = โครงสร้างและบรรยากาศในที่ทำงาน

วัตถุประสงค์ที่ 5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตวัน กระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ครูจำนวนมาก ภาระงานนอกเหนือการสอนเกินความเหมาะสม ทั้งงานเอกสาร งานประเมิน และกิจกรรมตามนโยบายที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนการสอน ภาระเหล่านี้ใช้เวลาและกระทบต่อคุณภาพการสอน อีกทั้งงานจากหลายหน่วยงานมีลักษณะซ้ำซ้อนและมีกำหนดส่งกระชั้นชิด ทำให้ครูต้องเร่งรัดการสอนและลดความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ ความคาดหวังสูงจากผู้บริหาร การสื่อสารภายในองค์กรที่ขาดประสิทธิภาพ และการบริหารที่ไม่เป็นธรรม ล้วนบั่นทอนขวัญกำลังใจและบรรยากาศการทำงาน ขณะเดียวกัน ครูยังเผชิญแรงกดดันจากพฤติกรรมนักเรียนที่ขาดวินัย และความคาดหวังของผู้ปกครองที่ไม่สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน ส่งผลให้ครูต้องใช้เวลาและพลังงานมากขึ้นในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งภาระด้านสุขภาพร่างกาย ความเหนื่อยล้าสะสม และภาระครอบครัวเป็นปัจจัยซ้ำเติมความเครียด ขณะเดียวกัน การขาดสื่อและอุปกรณ์การสอน รวมถึงความไม่พร้อมของเทคโนโลยีการศึกษา ทำให้กระบวนการสอนไม่ราบรื่นและลดทอนประสิทธิภาพโดยรวม ภาพรวมนี้สะท้อนความท้าทายรอบด้านที่ควรได้รับการแก้ไขในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการอย่างจริงจัง

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยพบว่า ความเครียดของครูมีทั้งมิติเชิงทำลาย และเชิงอุปสรรค ความเครียดเชิงทำลาย เช่น การจัดการพฤติกรรมนักเรียน การพัฒนานวัตกรรมการสอน หรือความคาดหวังจากผู้บริหาร หากได้รับการจัดการเหมาะสมจะเป็นแรงกระตุ้นเชิงบวกที่ช่วยยกระดับคุณภาพการสอนและผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนในทางกลับกัน ความเครียดเชิงอุปสรรค เช่น ภาระงานนอกการสอน การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์เชิงลบในองค์กร และข้อจำกัดด้านทรัพยากร กลับลดแรงจูงใจและประสิทธิภาพของครูอย่างชัดเจน การจัดการความเครียดจึงไม่อาจใช้แนวทางเดียว แต่ควรใช้มาตรการที่หลากหลาย ทั้งการลดภาระงาน ปรับโครงสร้างองค์กร ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก และใช้เทคโนโลยีสนับสนุน กลไกเหล่านี้จะช่วยเปลี่ยนความเครียดเป็นพลังสร้างสรรค์และลดผลกระทบด้านลบให้น้อยที่สุด ผลลัพธ์ไม่เพียงทำให้ครูมีสุขภาพกายใจดีขึ้นและลดภาวะหมดไฟ แต่ยังสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อวิชาชีพ เกิดนวัตกรรมใหม่ในระดับวิชาชีพ ส่งเสริมความร่วมมือภายในองค์กร และในระดับสังคมก่อให้เกิดครูคุณภาพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถอธิบายได้ตาม Figure 1 ดังนี้

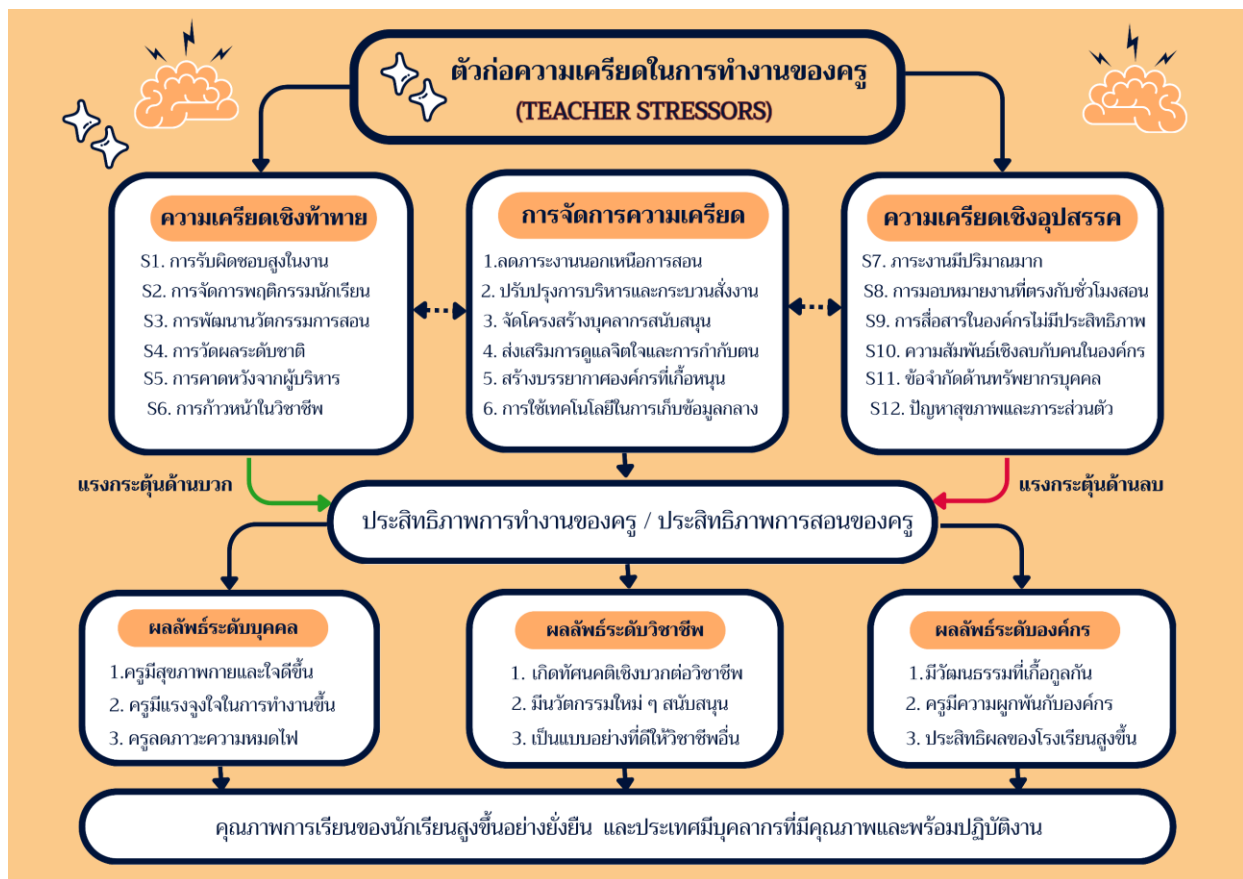

Figure 1: Teacher Stress Management Model for Enhancing Teaching Effectiveness

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราบัง กระบี่ มีความเครียดในระดับสูง โดยเฉพาะด้านลักษณะงานมีค่าเฉลี่ยความเครียดสูงสุด เพราะครูต้องรับผิดชอบงานการจัดการเรียนการสอน งานเอกสารและงานธุรการ งานตามนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีข้อจำกัดของการดำเนินงานในด้านเวลาและทรัพยากรที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าจำนวนภาระงานที่มีมากเกินไปเป็นปัจจัยหลักของความเครียดซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Suwanmalee (2022) Skaalvik and Skaalvik (2021) และ Creagh (2023) ที่พบว่าภาระงานนอกเหนือจากการสอนเป็นตัวกระตุ้นความเครียด และส่งผลต่อภาวะความหมดไฟ นอกจากนี้บทบาทหน้าที่ที่ไม่ชัดเจน การทับซ้อนระหว่างการสอนกับงานธุรการ ทำให้รับแรงกดดันจากความคาดหวังที่สูงจากฝ่ายบริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Travers และ Cooper (1996) ที่อธิบายว่าความไม่ชัดเจนของบทบาทและการทับซ้อนของบทบาทหน้าที่สัมพันธ์กับความเครียดของครูที่เพิ่มสูงขึ้น และสอดคล้องกับ Hussain (2021) ที่ระบุว่าบทบาทที่ซับซ้อนส่งผลให้ความพึงพอใจในการทำงานลดลง ขณะเดียวกันสัมพันธภาพในที่ทำงานที่ผู้บริหารเน้นผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานมากกว่าการสนับสนุนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนร่วมงานที่ไม่ให้การช่วยเหลือ และพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนที่เพิ่มสูงขึ้นยิ่งเพิ่มระดับความเครียดให้กับครูซึ่งสอดคล้องกับ Bottiani (2021) และ Riiska (2025) ที่ยืนยันว่าความสัมพันธ์ในโรงเรียนที่ขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารและปัญหาวินัยของนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเครียดให้กับครู ในด้านโครงสร้างและบรรยากาศการทำงาน พบว่านโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยและการสื่อสารทั้งจากเขตพื้นที่สู่โรงเรียน รวมถึงภายในโรงเรียนที่ยังขาดความชัดเจน ส่งผลให้ครูต้องปรับเปลี่ยน

การทำงานและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับนโยบายใหม่ อีกทั้งยังต้องตีความภารกิจที่ไม่ชัดเจนด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความเครียดและแรงกดดันในการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงสอดคล้องกับ Emeljanovas, Sabaliauskas, Mėžienė, and Istomina (2023) ที่ยืนยันว่า การบริหารจัดการที่ไม่ต่อเนื่องและการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนบั่นทอนความผูกพันในงานของครู ข้อค้นพบนี้สะท้อนภาพรวมความเครียดของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราบึง กระบี่ ว่าความเครียดไม่ใช่เพียงแค่ประเด็นส่วนบุคคลของครู หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานปฏิบัติหน้าที่และคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการสอนของครูอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เพราะได้รับการพัฒนาผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำ PLC และการสนับสนุนจากผู้บริหาร ทำให้สามารถวางแผนการสอนเป็นระบบและถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Tumsuk, Tawee and Suntawan (2025) และ Sorsai (2024) ที่ชี้ว่าความชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนมีผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูสามารถประยุกต์ใช้จิตวิทยาการศึกษาและการเสริมแรงเชิงบวก เช่น การชื่นชมและการให้คะแนน เพื่อสร้างบรรยากาศเชิงบวก ซึ่งตรงกับผลของ Khanum (2025) และ Doe (2024) ที่ชี้ว่าการเสริมแรงเชิงบวกช่วยเพิ่มทักษะและแรงจูงใจของผู้เรียนในการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ขณะเดียวกัน ครูยังใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ การทำโครงงาน และการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น สอดคล้องกับ Heilporn (2022) López (2021) และ Shaath (2021) ที่ชี้ว่าความหลากหลายของการจัดกิจกรรมการสอนช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงรุกของผู้เรียน อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้น ส่วนการแสดงความใส่ใจแม้ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเพราะภาระงานมากจำกัดเวลาการดูแลรายบุคคล แต่ครูยังรักษาคุณภาพการสอนสูงได้ด้วยแรงจูงใจภายในและความมุ่งมั่นต่อวิชาชีพ สอดคล้องกับ Puangmalai and Chantarayukol (2021) ที่ระบุว่า แรงจูงใจภายในมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า โดยรวม ความเครียดในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านลักษณะงานที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการสอน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานและแตกต่างจากผลการศึกษาของ Suwanmalee, Srinualchan, Kaewmuangchan, and Sribunrueang. (2022), และ Jittarunotai (2022) ที่ผลการวิจัยพบว่าความเครียดมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน แม้จะอยู่ในระดับต่ำหรือเป็นความสัมพันธ์เชิงลบก็ตาม ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าความเครียดของครูในเขตพื้นที่ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนโดยตรง เนื่องจากครูมีความยืดหยุ่นทางจิตใจ (psychological resilience) ที่ช่วยบรรเทาผลกระทบของความเครียด มีทักษะการจัดการเวลา การจัดการทางอารมณ์ ทักษะการแก้ปัญหา และการจัดลำดับความสำคัญของงาน ส่งผลให้ครูที่เผชิญความเครียดอยู่ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิด Yerkes and Dodson (1908) ที่เสนอว่าความเครียดในระดับปานกลางช่วยกระตุ้นสมาธิและเพิ่มความพยายาม ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ Perrewé and Ganster (2007) ที่ชี้ว่าความเครียดจากภาระงานสอนหรือการจัดการพฤติกรรมของนักเรียนเป็นความเครียดเชิงทำลายที่ช่วยส่งเสริมการใช้ศักยภาพของครู แต่ความเครียดจากงานธุรการ นโยบายเร่งด่วน และงานที่ซับซ้อนเป็นความเครียดเชิงอุปสรรคที่ลดแรงจูงใจและบั่นทอนประสิทธิภาพการสอน ในขณะที่ความเครียดของครูไม่ได้มีผลในเชิงลบเสมอไปหากได้รับแรงเสริมเชิงบวก เช่น คำชื่นชมจากผู้บริหารหรือการเห็นความสำเร็จของนักเรียน ครูสามารถปรับสมดุลความเครียดให้อยู่ในระดับที่จัดการได้และยังรักษาประสิทธิภาพการสอนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเหตุผลทางอารมณ์ (AET) ของ Weiss and Cropanzano (1996) อธิบายว่าเหตุการณ์เชิงบวกช่วยปรับอารมณ์และพฤติกรรมการทำงานให้มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามครูที่เผชิญความเครียดเรื้อรังต่อเนื่อง

โดยไม่ได้รับการจัดการที่เหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อสมาธิในการปฏิบัติงาน ความคิดสร้างสรรค์ ประสิทธิภาพการสอนที่ลดลง ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง และนำไปสู่ภาวะหมดไฟ และลาออกจากงานในที่สุด (Robbins, 1986; CCOHS, 2018)

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ความเครียดในการทำงาน 2 ด้าน คือ ลักษณะงาน และบทบาทในที่ทำงาน สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยลักษณะงานเป็นตัวแปรที่มีอำนาจทำนายสูงสุดรองลงมาคือบทบาทในที่ทำงาน ข้อค้นพบนี้ชี้ว่า ลักษณะงานที่มีความท้าทายและชัดเจนสามารถกระตุ้นให้ครูใช้ศักยภาพในการสอนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความรู้สึกที่มีคุณค่าและแรงจูงใจที่จะเอาชนะความยากลำบาก จึงทำให้การสอนของครูยังคงมีประสิทธิภาพ ถึงแม้จะเผชิญความเครียด ในขณะที่ความไม่ชัดเจนหรือการทับซ้อนของบทบาทส่งผลให้ประสิทธิภาพการสอนของครูลดลง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Suwanmalee, Srinualchan, Kaewmuangchan and Sribunrueang (2022) ที่พบว่าความเครียดด้านงานที่ได้รับมอบหมายสามารถพยากรณ์การปฏิบัติงานของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ Hussain (2021) ที่ยืนยันว่าความเครียดจากภาระงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในระดับนัยสำคัญ

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่า ครูเผชิญความเครียดหลายมิติที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอน โดยเฉพาะภาระงานนอกเหนือจากการสอน เช่น งานเอกสาร งานประเมิน และงานตามนโยบายที่ไม่เกี่ยวข้องกับห้องเรียนโดยตรง ทำให้เวลาและพลังงานที่ควรใช้กับการเตรียมการสอนและดูแลผู้เรียนลดลง สถานการณ์นี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนความเครียดและการรับมือ (Transactional Model of Stress) ของ Lazarus และ Folkman (1984) ที่อธิบายว่าความเครียดเกิดขึ้นเมื่อทรัพยากรไม่เพียงพอต่อภาระงาน อีกทั้งภาระงานซ้ำซ้อนและเร่งด่วนจากหลายหน่วยงานยังคุกคามสมดุลชีวิตและสุขภาพจิตของครูโดยตรง ผลการศึกษายังพบว่าความเร่งด่วนของงานทำให้ครูต้องลดเวลาในคาบเรียนหรือเร่งรัดเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ความเครียดเชิงอุปสรรค และความเครียดเชิงทำลายของ Perrewé และ Ganster (2007) ที่มองว่าความเครียดจากอุปสรรค เช่น งานธุรการและคำสั่งเร่งด่วน จะบั่นทอนแรงจูงใจและประสิทธิภาพการทำงาน อย่างไรก็ตาม ความเครียดจากลักษณะงานสอนในระดับที่เหมาะสมสามารถทำหน้าที่เป็น ความเครียดเชิงทำลายที่กระตุ้นให้ครูพัฒนานวัตกรรมการสอนและสร้างแรงบันดาลใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Hussain (2021) ที่ยืนยันว่าภาระงานสอนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการสอน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในที่ทำงานยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญ โดยพบว่าการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง การเลือกปฏิบัติ และการบริหารที่ไม่ยุติธรรม ทำให้ครูรู้สึกขาดแรงสนับสนุน

สรุป

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเครียดในระดับสูง โดยเฉพาะจากลักษณะงานที่ซับซ้อนและภาระงานหลากหลาย ทั้งงานสอน งานธุรการ และงานตามนโยบายที่ต้องรับผิดชอบพร้อมกัน ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ความไม่ชัดเจนและการทับซ้อนของบทบาทหน้าที่ยังสร้างแรงกดดันเพิ่มเติม ขณะที่ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน บรรยากาศการบริหาร พฤติกรรมของนักเรียน และความคาดหวังจากผู้ปกครอง ล้วนซ้ำเติมภาวะความเครียด อย่างไรก็ตาม ครูยังคงรักษาประสิทธิภาพการสอนในระดับสูง โดยมีจุดแข็งด้านการสร้างความชัดเจนในบทเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ แม้การดูแลรายบุคคลจะเป็นความท้าทายเพราะภาระงานที่มาก แต่แรงจูงใจภายในและความมุ่งมั่นในวิชาชีพช่วยให้คุณภาพการสอนยังคงสูง ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดและประสิทธิภาพการสอนพบว่า โดยรวมไม่มีความสัมพันธ์ที่อย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นด้านลักษณะงาน

ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการสอน ภาระงานที่ชัดเจนและท้าทายสามารถกระตุ้นศักยภาพของครูในทางกลับกัน บทบาทที่ซ้ำซ้อนและไม่ชัดเจนกลับลดทอนแรงจูงใจ โดยสรุป ความเครียดไม่ได้ส่งผลในด้านลบเสมอไป หากแต่ขึ้นอยู่กับลักษณะ ระดับ และกลไกการจัดการที่ครูและโรงเรียนมี นอกจากนี้ยังพบปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ภาระงานเอกสารซ้ำซ้อน ความเร่งด่วนของคำสั่ง ความสัมพันธ์ภายในองค์กรที่ไม่เกื้อหนุน พฤติกรรมนักเรียน ความคาดหวังจากผู้ปกครอง ปัญหาสุขภาพของครู และข้อจำกัดทรัพยากร ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขเชิงระบบ ทั้งด้านการบริหาร การจัดโครงสร้างบุคลากรสนับสนุน และการเสริมสร้างสุขภาวะครู

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ครูมีความเครียดในการทำงานในระดับสูง จึงควรมีมาตรการจัดการในหลายระดับ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ การปรับลดงานธุรการและงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน จัดทำปฏิทินงานที่ชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ควบคู่กับการจัดสรรบุคลากรสนับสนุนด้านการเงิน พัสดุ และงานโครงการ เพื่อคืนเวลาให้ครูมุ่งเน้นการสอน นอกจากนี้ควรส่งเสริมระบบนิเทศแบบพี่เลี้ยง การจัด PLC และกิจกรรมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูล เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งจัดสรรทรัพยากรและพื้นที่พักผ่อนเพื่อสร้างสมดุลชีวิต ขณะเดียวกัน ครูควรได้รับการพัฒนาทักษะการจัดการตนเอง เช่น การบริหารเวลา การควบคุมอารมณ์ และการสร้างแรงจูงใจภายใน เพื่อรักษาคุณภาพการสอนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสะท้อนว่าครูมีศักยภาพในการออกแบบการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นควรมีมาตรการเพื่อสนับสนุนให้ครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้มากกว่าผู้ปฏิบัติตามตัวชี้วัด จัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรด้านสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเรียนรู้ รวมถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์เพื่อยกระดับการสอนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการอบรม การนิเทศเชิงสร้างสรรค์ และการสร้างแรงจูงใจด้วยการยกย่องและเผยแพร่ผลงานที่โดดเด่น ในขณะเดียวกัน ครูควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการออกแบบบทเรียน การใช้เทคโนโลยี การประเมินตามสภาพจริง และการจัดการชั้นเรียนเชิงบวก เพื่อรักษามาตรฐานการสอนที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความเครียดในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ การพัฒนากลไกเสริมแรงเชิงบวก เช่น การยกย่องและเผยแพร่ตัวอย่างการสอนที่ประสบความสำเร็จ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู และการจัดระบบนิเทศแบบพี่เลี้ยง ที่เน้นการให้คำปรึกษาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเปลี่ยนความกดดันในงานสอนให้เป็นแรงผลักดันที่สร้างสรรค์ ขณะเดียวกัน ครูควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาทักษะการจัดการความเครียดและการสร้างแรงจูงใจภายใน รวมทั้งมีศูนย์สำหรับการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาแก่ครูในการให้คำแนะนำเชิงจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาในแต่ละเขต เพื่อรักษาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ความเครียดในการทำงาน จำนวน 2 ด้าน คือ ลักษณะงาน และบทบาทในที่ทำงาน สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ การออกแบบมาตรการที่สร้างความสมดุลระหว่างการมอบหมายงานและการกำหนดบทบาทหน้าที่ เช่น การกำหนดขอบเขตงานสอนที่ชัดเจน การแบ่งภารกิจที่เหมาะสมกับความเชี่ยวชาญของครู และการสร้างระบบสนับสนุนเพื่อช่วยลดความซ้ำซ้อนของบทบาทหน้าที่ เพื่อให้ความท้าทายในงานสอนเป็นแรงผลักดันที่เสริมพลังเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน ขณะเดียวกันควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบบทบาทและภารกิจของตนเอง เพื่อเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของงานและแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 5 พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการะงานที่นอกเหนือการสอนมีมากขึ้นไป จนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน ประสิทธิภาพการสอน และสมดุลในการใช้ชีวิต ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาภาระงานที่ไม่จำเป็นและไม่เกี่ยวข้องกับห้องเรียน ปรับระบบงานธุรการและงานเอกสารไปสู่รูปแบบดิจิทัลที่สะดวกและไม่ซ้ำซ้อน รวมทั้งเพิ่มบุคลากรสายสนับสนุนในโรงเรียนเพื่อช่วยแบ่งเบาภารกิจทางธุรการและงานโครงการต่าง ๆ ควบคู่กับการจัดโครงสร้างเวลาการทำงานที่ชัดเจนและเหมาะสม เพื่อคืนครูสู่บทบาทหลักในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันควรมีมาตรการดูแลสุขภาวะกายใจของครูและกิจกรรมสร้างสมดุลชีวิต เพื่อป้องกันความเหนื่อยล้าเรื้อรังและรักษาคุณภาพวิชาชีพในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเจาะลึกประสบการณ์ของครู เช่น ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม หรือการสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน เพื่ออธิบายประสบการณ์จริง และกลยุทธ์การรับมือ

2.2 การบูรณาการตัวแปรด้านสุขภาวะและแรงจูงใจ จากผลการวิจัยสะท้อนว่าครูจำนวนมากยังคงสามารถรักษาประสิทธิภาพการสอนแม้จะมีภาวะความเครียดในระดับสูง ซึ่งอาจอธิบายได้จากแรงจูงใจภายในและความผูกพันในวิชาชีพ การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรพิจารณาตัวแปรด้านสุขภาวะจิต เช่น ความผูกพันในงาน ความยืดหยุ่นทางจิตใจ แรงจูงใจทั้งภายใน และภายนอก เพื่อให้เข้าใจกลไกที่ช่วยให้ครูสามารถรักษาคุณภาพการสอนภายใต้ความเครียดที่สูงได้

References

- Borich, G. D. (2017). *Effective Teaching Methods*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Bottiani, J. H. (2021). Teacher Stress and Burnout in Urban Middle Schools: Associations with Job Demands, Resources, and Effective Classroom Practices. *Journal of School Psychology, 77*, 442–465.
- Canadian Centre for Occupational Health and Safety. (2018). Workplace Stress – General. Retrieved February 18, 2025, from <https://www.ccohs.ca/oshanswers/psychosocial/stress.html>
- Cooper, C. L., & Cartwright, S. (1997). Healthy Mind; Healthy Organization-A Proactive Approach to Occupational Stress. *Human Relations, 47*(4), 14–17.
- Creagh, S., Thompson, G., Mockler, N., Stacey, M., & Hogan, A. (2023). Workload, Work Intensification, and Time Poverty for Teachers and School Leaders: A Systematic Research Synthesis. *Educational Review, 77*(2), 661–680.

- Detsakhong, T., et al. (2025). Final Research Report: The Mental Health Situation of Thai People Through Mental Health Check In. Mental Health Knowledge Center, Department of Mental Health. Retrieved September 9, 2025, from <https://dmhelibrary.org/items/show/1759>
- Doe, A., Sulong, A., & Haengyama, M. (2024). The Development of Learning Management by Using Positive Reinforcement Towards Responsibility on Al-Tarikh Subject for Secondary Islamic Studies Stage Students, Year 2. *Al-Nur Journal*, 19(37), 16–25.
- Emeljanovas, T., Sabaliauskas, S., Mėžienė, B., & Istomina, N. (2023). The Relationships between Teachers' Emotional Health and Stress Coping. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–11.
- Galton, M., & MacBeath, J. (2008). *Teachers under Pressure*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Heilporn, G. (2022). An Examination of Teachers' Strategies to Foster Student Engagement in Blended Learning in Higher Education. *Education and Information Technologies*, 26(1), 1–14.
- Hussain, W. (2021). Correlation between Organizational Stress and Workload Stress Effect the Academic Performance of Elementary School Teachers. *Ilkogretim Online – Elementary Education Online*, 20(2), 1165–1170.
- International Health Policy Program. (2023). *Thai Health Watch 2024*. Bangkok: Ministry of Public Health.
- Jittarunotai, J. (2022). Work Stress Factors and Work Performance Efficiency of Customs Officers Related to Tariff Classification. (Master's Thesis). Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. Bangkok.
- Khanum, B. (2025). Role of Positive Reinforcement Strategies in Students' Learning Performance at Elementary Level. *Advance Social Science Archive Journal*, 4(1), 2218–2235.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–608.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer.
- López, F. E. (2025). Effectiveness of Teaching Methods in Higher Education Within an Education Sustainable Development Context: A Comparison Study. *Educational Point*, 2(1), 2–18.
- Marzano, R. J. (2009). *The Art and Science of Teaching: A Comprehensive Framework for Effective Instruction*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2(2), 99–113.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2025). *Thai Social Conditions: Quarter 2, 2025*. Retrieved September 9, 2025, from <https://www.nesdc.go.th/?p=74855&ddl=74851>

- Ounaronloet, T. (2011). *Statistics and Social Science Research*. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Perrewé, P. L., & Ganster, D. C. (2007). *Exploring the Work and Non-Work Interface* (Vol. 6). UK: Elsevier JAI.
- Puangmalai, N., & Chantarayukol, P. (2021). Intrinsic and Extrinsic Motivations Affecting Remote Working Efficiency During the COVID-19 Pandemic. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 13(2), 96–118.
- Riiska, C. H. (2025). Teacher Stress Survey: 45% Say This Is Their Most Stressful Year Yet. Prodigy Education. Retrieved May 10, 2025, from <https://www.prodigygame.com/main-en/blog/teacher-stress-survey>
- Robbins, S. P. (1986). *Organizational Behavior: Concepts, Controversies, and Applications*. (3rd ed.). New Jersey, USA: Prentice-Hall.
- Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi. (2024). *Annual Action Plan for Fiscal Year 2025*. Trang: Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi.
- Shaath, M. S. (2021). Evaluating the Effectiveness of Faculty Teachers' Performance at Gaza Strip Universities in the Light of Total Quality Standards. *Journal of Al-Aqsa University, Humanities Series*, 14(1), 280–297.
- Silcharu, T. (2007). *Research and Statistical Data Analysis Using SPSS*. Bangkok: Business R&D.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2021). Teacher Stress and Coping Strategies. *Education Inquiry*, 12(1), 1273–1291.
- Slavin, R. E. (2006). *Educational Psychology: Theory and Practice*. New York: Allyn & Bacon.
- Sombutteera, K., & Thavornpitak, Y. (2015). Response Rate and Factors Associating Mailed Questionnaire Response Rate in Nursing Sciences and Public Health Research. *KKU Research Journal (Graduate Studies)*, 15(1), 105–116.
- Sorsai, S., & Uppamaiathichai, T. (2024). Guidelines Development of Teaching Efficiency of Teachers under the Phrae Primary Educational Service Area Office 2. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 7(2), 130–141.
- Suwanmalee, S., Srinualchan, S., Kaewmuangchan, S., & Sribunrueang, P. (2022). Stress Factors Affecting Teachers' Performance in Schools under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 1. *Sakon Nakhon Rajabhat University Academic Journal*, 14(40), 185–195.
- Thai Health Project. (2024). Stress: The Silent Threat to Thai Society. In *Thai Health 2024*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Travers, C. J., & Cooper, C. L. (1996). *Teacher Under Pressure: Stress in Teaching Profession*. New York: Routledge.

- Tumsuk, S., Tawee, S., & Suntawan, T. (2025). The Relationship Between Transformational Leadership of School Administrators and Teachers' Teaching Efficiency under Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1. *Sakon Nakhon Rajabhat University Journal of Education*, 6(2), 175–186.
- Vanichbancha, K. (2018). *Statistics for Research* (12th ed.). Bangkok: Samlada Partnership Ltd.
- Weiss, H. M., & Cropanzano, R. (1996). Affective Events Theory: A Theoretical Discussion of the Structure, Causes, and Consequences of Affective Experiences at Work. In B. M. Staw & L. L. Cummings (Eds.), *Research in Organizational Behavior* (Vol. 18, pp. 1–74). UK: JAI Press.
- Yerkes, R. M., & Dodson, J. D. (1908). The Relation of Strength of Stimulus to Rapidity of Habit Formation. *Journal of Comparative Neurology and Psychology*, 18(5), 459–482.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน คณะสงฆ์จีนนิกาย*

Causal Factors Influencing the Success of Developing Chinese Learning Center of the Chinese Monastery

¹พระคณาจารย์จีนธรรมวชิรานุวัตร, ²สโรชนี ศิริวัฒนา, ³ดวงสมร รุ่งสวรรค์โพธิ์
และ ⁴พระสุชิน ปัญญะสิน

¹Phra Ganajarncheen Dhrama Vajiranuvatara, ²Srochinee Siri wattana,
³Duangsamorn Rungsawanpho and ⁴Phra Suchin Panyasin

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ และสามเณรที่บรรพชาและกำลังศึกษาภาษาจีนในวัดจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย และสำนักสงฆ์จีน 19 แห่ง รวม 212 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน มากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารองค์กร สมรรถนะบุคลากร และงบประมาณ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวม พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน ได้รับอิทธิพลรวมจาก งบประมาณ มากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารองค์กร และสมรรถนะบุคลากร ตามลำดับ

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้; ภาษาจีน; คณะสงฆ์จีนนิกาย; ความสำเร็จ

Abstract

This research article aims to study causal factors influencing the success of developing Chinese learning center of the Chinese monastery. This research employed a quantitative research methodology. The sample group consisted of 212 Buddhist monks and novices who were ordained and studying Chinese language in 19 Chinese Buddhist temples and Chinese monastic institutions. The sample size was determined using the criterion of 10 times the observed variables. The research instrument used were questionnaires. The statistical analysis employed structural equation modeling.

*Received August 21, 2025; Revised September 13, 2025; Accepted September 25, 2025

The research findings revealed that the causal factors influence the success of the developing Chinese Learning Center of the Chinese Monastery consisted of the participation of the people the most directly influenced by public participation, followed by organizational management, personnel competency, and budget, respectively. When considering total effects, the success of developing Chinese language learning centers received the greatest total influence from budget, followed by public participation, organizational management, and personnel competency, respectively.

Keywords: Learning Center; Chinese Language; Chinese Monastery; Success

บทนำ

ภาครัฐมีความพยายามส่งเสริมการสอนภาษาจีน โดยการบรรจุไว้ในหลักสูตรและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยมีประวัติการจัดการเรียนการสอนอย่างยาวนาน แต่ยังคงพบปัญหาต่าง ๆ หลายประการซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหา ที่พบคือ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ต่ำ ผู้เรียนจำนวนมากไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและแบบเรียนที่ใช้ในประเทศไทยขาดความเหมาะสมตลอดจนวิธีการสอนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของ ผู้เรียน ครูผู้สอนขาดเทคนิคการสอนที่จะดึงดูดให้ผู้เรียนตั้งใจและสนใจเรียนภาษาจีน การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยโดยทั่วไปยังใช้ระบบเก่า เน้นการท่องจำ อ่านคัด เขียนโดยไม่เกิดแรงจูงใจในการที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งตำราที่ใช้ ยังมีความล้าหลัง ปัญหาหลักอยู่ที่ครูผู้สอนขาดหลักสูตรและแบบเรียน รวมไปถึงการขาดการสนับสนุนของรัฐ (Wu, 2023) บริบททางศาสนาที่เชื่อมโยงกับการใช้ภาษาจีน เริ่มมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีคณะสงฆ์จีนเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย เรียกว่า เป็นยุคแรกของวางรากฐานของคณะสงฆ์จีนนิกาย มีการสื่อสารโดยใช้ภาษาจีนกลางเป็นหลัก มีการเรียน การสอน ภาษาจีนในวัดจีนนิกาย แต่ยังจำกัดอยู่แต่ภายในวัดและลูกหลานชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยที่มาเรียนภาษาจีนในวัดเท่านั้น (Chongsanguan, Siri Wattana, and Rusmee, 2023) ต่อมาเริ่มมีการนำครูจีน พระครูจีนและฆราวาสเข้ามาสอนภาษาจีนให้กับคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยมากขึ้น มีการสร้างวัดโพธิ์แมนคุณารามซึ่งเป็นวัดจีนนิกายวัดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการปกครองของคณะสงฆ์จีนนิกาย (Punyasins, Charoenwiriyaikul, Siri Wattana, and Saichalard, 2023) ต่อมาในยุคที่สอง การศึกษาภาษาจีนในนี้มีการพัฒนา ยกกระดานการศึกษาด้วยการจัดครูสอนภาษาจีนมาสอนตามวัดจีนมากขึ้น แต่ยังคงเป็นการศึกษาอยู่ภายในวัดหรือสำนักสงฆ์จีนนิกายสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายเท่านั้น

พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (ฉายาเย็นเต็ก) เจ้าคณะใหญ่จีนนิกายรูปที่ 7 มีแนวคิดการพัฒนาภาษาจีนต่อยอดโดยการอนุญาตให้วัดภายใต้การปกครอง จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญสามแห่ง และจัดวิชาภาษาจีนเสริมเป็นพื้นฐานภาษาจีน HSK 1 - 6 สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ในหลักสูตรสายสามัญ มีการเพิ่มจำนวนพระภิกษุ สามเณรจีนนิกาย ด้วยการเปิดรับสมัครเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรจีนนิกายศึกษาเล่าเรียนในสามโรงเรียน ภายหลังบรรพชาของสามเณรจีนนิกายแล้ว มีการศึกษาภาษาจีนใหม่ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม สามเณรจีนนิกายเหล่านี้ไม่สามารถพูด อ่าน เขียนหรือการสื่อสารภาษาจีนได้ เนื่องจากเป็นเด็กนักเรียนที่มาจากต่างจังหวัดและไม่ได้มีการเรียนรู้ภาษาจีนเป็นพื้นฐานมาแต่เริ่มต้น (Kaewsing, Charoenwiriyaikul, and Charoen-Rajapark, 2023)

ปัจจุบันปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่า ไม่มีแบบแผนการเรียนรู้ คณะครูผู้สอนมีทักษะภาษาจีนจำกัด ขาดการปลูกฝังอัตลักษณ์ของคณะสงฆ์จีนนิกาย

เมื่อสำเร็จการศึกษา พระสงฆ์และสามเณรจีนนิกายจึงยังขาดความรู้ ความเข้าใจด้านภาษาจีน และขาดอัตลักษณ์ของคณะสงฆ์จีนนิกาย จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภาษาจีนในระดับมาตรฐานสากล ให้แก่พระสงฆ์สามเณรจีนนิกายในเบื้องต้น เพื่อให้มีการเรียนรู้ภาษาจีนเป็นพื้นฐานทุกรูป รวมทั้งการนำการสอนภาษาจีนเข้าสู่คนไทยเชื้อสายจีน และประชาชนคนไทยที่มีความต้องการในการเรียนภาษาจีนด้วย การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภาษาจีนจึงจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างมาตรฐานด้านการสอนภาษาจีนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับประเทศไทยและประชาชนชาวไทยในอนาคต (Muangmala, Rusmee, and Siri Wattana, 2023)

ศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนของคณะสงฆ์จีนนิกายในปัจจุบันที่ประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านทรัพยากร การบริหารจัดการ และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ปัญหาหลัก คือ การขาดแคลนครูผู้สอน อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย และสถานที่ที่เหมาะสม รวมถึงการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ เช่น การสนับสนุนไม่เพียงพอและการประสานงานที่ขาดประสิทธิภาพผู้เรียนยังเผชิญความท้าทายจากพื้นฐานภาษาที่แตกต่างกัน แรงจูงใจต่ำ และการขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมจีน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้ตอบโจทย์ยุคปัจจุบัน (Wang, 2020; Liu, 2018) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนจึงเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน และผู้ที่สนใจในการเรียนรู้ภาษาจีนให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่ต้องการ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภาษาจีนของคณะสงฆ์จีนนิกาย เพื่อให้มีข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการสร้างแหล่งเรียนรู้ภาษาจีนของวัดคณะสงฆ์จีนนิกาย เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยและลูกหลานชาวจีนที่มีความสนใจและต้องการเรียนรู้ภาษาจีนมีโอกาสในการเข้าถึงศูนย์การเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง และสามารถเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ภาษาจีนที่มีมาตรฐาน อันจะนำไปสู่โอกาสในชีวิตที่มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้ 1) คณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย 2) การสอนภาษาจีน คณะสงฆ์จีนนิกาย 3) แนวคิด และทฤษฎีการจัดการเรียน การสอนภาษาจีน ในประเทศไทย 4) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ 5) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน 6) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารองค์กร 7) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับงบประมาณ และ 8) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะบุคลากร เพื่อใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรในการวิจัย คือ พระสงฆ์ และสามเณรที่บรรพชาและกำลังศึกษาภาษาจีนในวัดจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย 16 วัด คือ 1) วัดมังกรกมลาวาส 2) วัดโพธิ์แมนคุณาราม 3) วัดบำเพ็ญจีนพรต 4) วัดคิซูกุวิหาร 5) วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม 6) วัดบรมราชากาญจนานิกะอนุสรณ์ 7) วัดโพธิ์เย็น 8) วัดฉ้อฉาง 9) วัดโพธิ์ตัดตาราม 10) วัดเทพพุทธาราม 11) วัดทิพย์วาริวิหาร 12) วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ 13) วัดจีนประชาสโมสร 14) วัดมังกรบุปผาราม 15) วัด

พุทธคุณ และ 16) วัดจันทาราม (ท่าบ่อ) สำนักสงฆ์จีน 3 แห่ง คือ 1) สำนักสงฆ์ธรรม และ 2) สำนักสงฆ์
กวางเม้งเจงเสี่ย 3) สำนักสงฆ์เขตนวน จำนวนประชากรพระสงฆ์และสามเณร 419 รูป

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ และสามเณรที่บรรพชาและกำลังศึกษาภาษาจีนในวัดจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย
16 วัด และสำนักสงฆ์จีน 3 แห่ง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 10 เท่าของตัวแปรสังเกต
ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ 200 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากพระ 106 รูป และสามเณร 106 รูป ใช้วิธีการ
สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content
validity) มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้
(Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่ามากกว่า 0.70 ทุกตัวแปร

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บแบบสอบถามทั้งแบบเก็บด้วยตนเอง โดยทำหนังสือขออนุญาตเก็บ
ข้อมูล และประสานเจ้าอาวาสวัดจีน และเจ้าอาวาสสำนักสงฆ์จีนนิกายทั้ง 19 แห่ง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การ
วิจัย การพิทักษ์สิทธิ์ของอาสาสมัครโดยกลุ่มตัวอย่างไม่ต้องระบุชื่อ สกุล ลงในแบบสอบถาม และขอความ
ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กับพระสงฆ์และสามเณรที่อยู่ภายใต้การดูแล จากนั้นผู้วิจัยประสาน
ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสของวัด หรือสำนักสงฆ์เพื่อจัดส่งแบบสอบถามทั้งแบบ
เอกสารและแบบออนไลน์ไปยังพระสงฆ์และสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละวัด และแต่ละสำนักสงฆ์ ตาม
จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด หลังจากนั้นกำหนดระยะเวลาในการรับแบบสอบถามกลับคืน เมื่อได้รับ
แบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยและทีมงานตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับ นำแบบสอบถามที่มี
ความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (structural equation modeling:
SEM) และทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ (Kline, 2023)

ภายหลังจากการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ทำการประเมินแบบจำลองที่สร้างขึ้น
นั้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าเข้าได้ดี หรือมีความพอเหมาะพอดีหรือไม่ โดยพิจารณาจากสถิติความเข้ากันได้
ของ ซึ่งในเบื้องต้นพิจารณาจากดัชนีชี้วัดความเข้าได้ดีของแบบจำลองในภาพรวม ได้แก่

(1) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (relative chi-square) น้อยกว่า 2.00 ถือว่าแบบจำลองกับข้อมูล
เชิงประจักษ์เข้ากันได้ดี หรืออยู่ระหว่าง 2.00-5.00 ถือว่าแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์เข้ากันได้

(2) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (root mean square
error of approximation, RMSEA) มีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์เข้ากันได้ดี
มาก หากมีค่าระหว่าง 0.05-0.08 ถือว่าแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกัน หากมีค่า 0.08-0.10
ถือว่าแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกันเล็กน้อย หากมีค่ามากกว่า 0.10 ถือว่าแบบจำลองกับ
ข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่สอดคล้องกัน

(3) ค่า standardized RMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกัน

(4) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสมบูรณ์ ได้แก่ GFI ควรค่ามากกว่า 0.90 CFI ควรค่า
มากกว่า 0.90 PGFI ควรค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

(5) ดัชนีแสดงขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (CN) ควรค่ามากกว่า 200

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างก่อนปรับแบบจำลอง พบว่า ดัชนีการเข้าได้ดี (fit index) บางตัวยังไม่ผ่านเกณฑ์ความสอดคล้องตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแบบจำลอง (modification) ตามค่าดัชนีการปรับเปลี่ยนแบบจำลอง (modification indices) และคำนึงถึงเหตุผลเชิงทฤษฎี โดยปรับที่ละพารามิเตอร์ให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ การปรับแบบจำลองตามคำแนะนำของโปรแกรมแบบจำลองสมการโครงสร้าง ที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้ให้ค่าดัชนีการปรับแบบจำลอง ผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงแก้ไขแบบจำลองให้ดีขึ้น เพื่อได้แบบจำลองที่เหมาะสมเข้ากับข้อมูลได้ดีที่สุด ซึ่งในกระบวนการปรับปรุงแบบจำลองนี้ โปรแกรมแบบจำลองสมการโครงสร้างได้แนะนำผู้วิจัย โดยให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพิจารณาจากดัชนีการปรับเปลี่ยนแบบจำลอง (modification indices) ที่ได้จากผลการวิเคราะห์ ผลของดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูลแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับ แบบจำลอง	หลังปรับแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	2.520	0.933
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.823	0.936
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.767	0.906
NFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.900	0.965
NNFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.925	1.000
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.937	1.000
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.015	0.012
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.087	0.001
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	95	240

ผลจากการปรับแบบจำลอง ได้ผลลัพธ์ของการปรับแบบจำลองโดยรวมดังตาราง 1 ทั้งนี้ภายหลังการปรับแบบจำลอง พบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูล เป็นไปตามเกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกาย

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ				R ²
		BUDG	MANA	CITI	EMPL	
MANA	DE	0.84	-	-	-	0.70
	IE	-	-	-	-	
	TE	0.84	-	-	-	
CITI	DE	-	0.17	-	-	0.20
	IE	-	-	-	-	
	TE	-	0.17	-	-	
EMPL	DE	-	0.41	0.93	-	0.85

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ				R ²
		BUDG	MANA	CITI	EMPL	
CENT	IE	0.34	-	-	-	0.52
	TE	0.34	0.41	0.93	-	
	DE	0.32	0.44	0.52	0.44	
	IE	0.65	0.34	0.41	-	
	TE	0.97	0.78	0.93	0.44	

จากตารางที่ 2 แสดงอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรที่ศึกษา พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน (CENT) ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การมีส่วนร่วมของประชาชน (CITI) มากที่สุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.52 รองลงมาคือ การบริหารองค์กร (MANA) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.44 สมรรถนะบุคลากร (EMPL) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.44 และงบประมาณ (BUGD) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.32 ตามลำดับ

อิทธิพลทางอ้อมพบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน (CENT) ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก งบประมาณ (BUGD) มากที่สุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.65 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (CITI) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.41 และการบริหารองค์กร (MANA) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.34 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวม พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน (CENT) ได้รับอิทธิพลรวมจาก งบประมาณ (BUGD) มากที่สุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.97 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (CITI) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.93 การบริหารองค์กร (MANA) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.78 และสมรรถนะบุคลากร (EMPL) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.44 ตามลำดับ

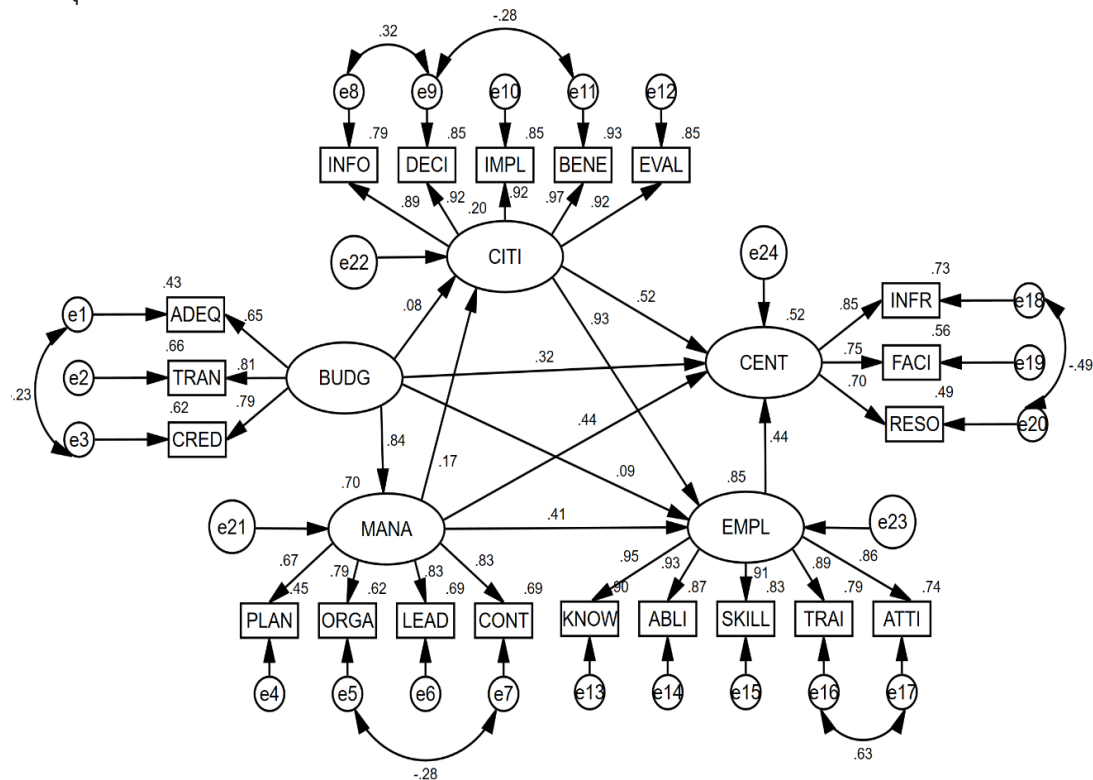

Figure 1: Structural Equation Model (SEM)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกายเป็นผลจากการบูรณาการหลายปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทสำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จในเชิงอิทธิพลทางตรง แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุน การเข้ามามีส่วนร่วม และความร่วมมือจากชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะบุคลากรที่เพียงพอมีบทบาทสำคัญในลำดับถัดมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าศูนย์การเรียนรู้จำเป็นต้องมีกลไกการจัดการที่ดีและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกัน งบประมาณแม้จะไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูงสุด แต่กลับมีอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุดต่อความสำเร็จของการพัฒนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทเชิงโครงสร้างของทรัพยากรทางการเงินที่ช่วยเอื้อต่อการสร้างระบบสนับสนุนอื่น ๆ เช่น การพัฒนาบุคลากร การจัดหาสื่อการเรียนการสอน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทำให้เมื่อพิจารณาในภาพรวม งบประมาณจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อความสำเร็จของการพัฒนา รองลงมาคือการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารองค์กร และสมรรถนะบุคลากรตามลำดับ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการจัดสรรทรัพยากรทางการเงิน การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างระบบบริหารองค์กร และการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องประสานเพื่อขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ให้เติบโตอย่างยั่งยืน จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ดังภาพ 2

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน คณะสงฆ์จีนนิกาย

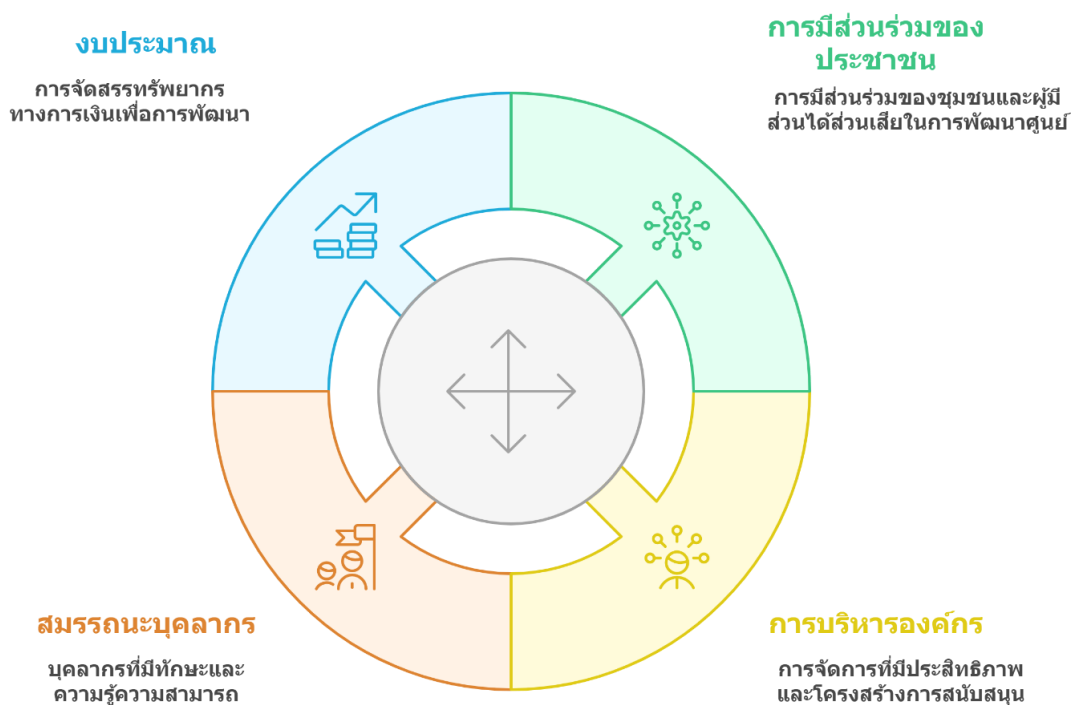

Figure 2: Success Factors for the Development of Chinese Language Learning Centers of the Chinese Buddhist Sangha

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า งบประมาณมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนมากที่สุด ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากว่า ศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนของคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทยต้องพึ่งพาทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับผู้เรียนและกิจกรรมทางการศึกษา ดังนั้น งบประมาณที่เพียงพอ ย่อมมีบทบาทสำคัญในการจัดสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรการเรียนรู้ที่จำเป็น ความเพียงพอของงบประมาณเป็นปัจจัยแรกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีน เพราะการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคารเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา ตลอดจนระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก หากงบประมาณมีจำกัด อาจทำให้ศูนย์การเรียนรู้ไม่สามารถจัดเตรียมสิ่งเหล่านี้ให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียนและบุคลากร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการศึกษา นอกจากนี้ งบประมาณที่เพียงพอยังช่วยให้สามารถจ้างบุคลากรผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูงได้ ผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่างบประมาณ (ในแง่ของความเพียงพอ ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือ) มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนนั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Barney (1991) ซึ่งระบุว่าองค์ประกอบภายในขององค์กรหรือสถาบันที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและไม่สามารถหาแทนได้จากภายนอก เช่น งบประมาณที่เพียงพอและการบริหารจัดการที่โปร่งใส ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและความสำเร็จในระยะยาว สำหรับศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนในบริบทของคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย การมีงบประมาณที่มั่นคงและได้รับการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์มีความยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการงบประมาณของ Wildavsky (1979) ที่เสนอว่า การที่งบประมาณมีความเพียงพอและถูกใช้ไปในทางที่เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับการวางแผนและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในอนาคตอีกด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pollitt and Bouckaert (2011) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการภาครัฐที่มุ่งเน้นความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณ สามารถสร้างความไว้วางใจจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้

2. จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนมากเป็นอันดับสอง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและเนื้อหาของการพัฒนา เมื่อประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ ประชาชนจะมีความเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ที่ศูนย์นี้มอบให้แก่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstein (1969) ที่ได้นำเสนอแนวคิดในรูปแบบของขั้นบันไดที่จำแนกระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับที่ต่ำซึ่งประชาชนมีบทบาทเพียงแค่การรับข้อมูล ไปจนถึงระดับที่สูงขึ้นที่ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจอย่างแท้จริง แนวคิดนี้อธิบายได้ว่าหากประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการรับรู้ข้อมูล การตัดสินใจ และการดำเนินงานอย่างเต็มที่ ประชาชนจะรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการและมีความผูกพันที่จะสนับสนุนและตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Rowe and Frewer (2000) ที่ได้วิเคราะห์และจำแนกวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ พบว่า การมีส่วนร่วมในรูปแบบที่เปิดกว้างและเข้าถึงง่ายนั้นจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความโปร่งใสระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานที่ดำเนินโครงการ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ostrom (1990) ที่เน้นย้ำว่า การบริหารจัดการทรัพยากรส่วนรวมให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากกลุ่มผู้ใช้

ทรัพยากรอย่างแท้จริง โดยมีการกำกับดูแลร่วมกันและมีการสื่อสารที่เปิดเผย และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Ostrom (1990) ที่กล่าวว่า ความร่วมมือในระดับชุมชนเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรและการพัฒนา

3. จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารองค์กรมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ภาษาจีน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การบริหารองค์กรที่มีขั้นตอนที่เป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ ทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน การบริหารองค์กรที่ดีเป็นการกำหนดทิศทางและจัดสรรทรัพยากรในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้และสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานได้อย่างทันท่วงที ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fayol (2013) ที่ได้ระบุหลักการบริหารที่สำคัญไว้ว่า องค์กรที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบไปด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ (หรือการนำ) การประสานงาน และการควบคุม ผลการวิจัยที่เน้นถึงความสำคัญของการวางแผนและการควบคุมในกระบวนการบริหารของศูนย์เรียนรู้ภาษาจีน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Fayol (2013) ที่ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการบริหารที่เป็นระบบสามารถส่งเสริมความสำเร็จขององค์กรได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Drucker (2006) ที่ได้เน้นถึงแนวทางการบริหารจัดการตามวัตถุประสงค์ (management by objectives) ซึ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน พบว่า การมีการวางแผนและการควบคุมที่ดีช่วยให้การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้มีประสิทธิภาพนั้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ Drucker (2006) ที่มองว่าการบริหารที่มีเป้าหมายชัดเจนและการติดตามผลเป็นกุญแจสำคัญในการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kotter (1996) ที่ได้เน้นถึงความสำคัญของบทบาทผู้นำในการนำองค์กรผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จว่า การนำที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างความร่วมมือภายในองค์กรนั้น มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้

4. จากผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะของบุคลากรมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ภาษาจีน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า บุคลากรในฐานะทรัพยากรบุคคลเป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างและรักษาคุณภาพการให้บริการทางการเรียนรู้ เมื่อบุคลากรและครูผู้สอนมีความรู้ที่ลึกซึ้งและทักษะที่เกี่ยวข้องกับภาษาจีน บุคลากรและครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะเหล่านั้นให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Boyatzis (1982) ที่ระบุว่า ความสามารถของผู้บริหารและบุคลากรที่มีสมรรถนะในด้านต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการบริหารจัดการองค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของ Spencer and Spencer (1993) ที่ได้เน้นย้ำว่า การระบุและพัฒนาสมรรถนะที่ชัดเจนในแต่ละบทบาทของบุคลากรเป็นองค์ประกอบที่ขับเคลื่อนผลการปฏิบัติงานที่เหนือกว่าโดยการมุ่งเน้นในด้านคุณลักษณะและทัศนคติควบคู่ไปกับความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องนั้น ช่วยให้บุคลากรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้อย่างครบถ้วน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Shulman (1986) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของความรู้ในด้านเนื้อหาและความรู้ในด้านการสอนในการสร้างพื้นฐานของการเรียนการสอนที่มีคุณภาพโดยได้ชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาและมีความสามารถในการวางแผนการสอนที่เหมาะสม จะสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Shulman (1986) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้านสำหรับการเรียนการสอน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Darling-Hammond (2000) ที่ได้แสดงให้เห็นว่า คุณภาพของครูและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อครูมีความรู้ ความสามารถในการวางแผนการสอนที่เหมาะสม และมี

ทัศนคติที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนก็จะมีโอกาสพัฒนาความสามารถและประสบความสำเร็จได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในแง่ที่ว่า สมรรถนะของบุคลากรและครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ภาษาจีน และ ที่เน้นถึงความสำคัญของคุณภาพครูในการสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

สรุป

ความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนคณะสงฆ์จีนนิกายเกิดจากหลายปัจจัยที่ทำงานร่วมกัน โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญมากที่สุดต่อความสำเร็จในเชิงอิทธิพลทางตรง หมายความว่า การสนับสนุน การเข้ามามีส่วนร่วม และความร่วมมือจากประชาชนและชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ การบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะของบุคลากรที่เหมาะสมก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน แม้งบประมาณจะมีอิทธิพลทางตรงน้อยกว่า แต่กลับมีบทบาทสำคัญในด้านอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุด เพราะงบประมาณที่เพียงพอช่วยสนับสนุนการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ ทั้งการพัฒนาบุคลากร การจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมถึงการสร้างระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาผลในภาพรวมจะเห็นว่า งบประมาณเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อความสำเร็จ รองลงมาคือการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารองค์กร และสมรรถนะบุคลากรตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือจากประชาชน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้ต้องทำงานร่วมกันจึงจะทำให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถพัฒนาและเติบโตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดงบประมาณประจำปีที่เพิ่มขึ้นสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนโดยเฉพาะ หน่วยงานดังกล่าวควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดทางการเงินที่ชัดเจนในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรการเรียนรู้ โดยให้หน่วยงานเหล่านี้ดำเนินการวิเคราะห์ความต้องการอย่างรอบด้านจากภาคสนามและจัดทำแผนงบประมาณที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและแนวโน้มการเรียนรู้ในอนาคต เพื่อให้แน่ใจว่าเงินที่จัดสรรมานั้นสามารถนำไปลงทุนในโครงการที่สร้างประโยชน์อย่างยั่งยืน เนื่องจากการมีงบประมาณที่มั่นคงและเพียงพอจะช่วยให้ศูนย์สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน

1.2 หน่วยงานระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ควรออกแนวทางและมาตรการชัดเจนในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ภาษาจีน โดยการจัดทำคู่มือและแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาภาษาจีนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยให้มีการระบุบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในศูนย์อย่างชัดเจน รวมถึงการกำหนดกระบวนการตัดสินใจและระบบประเมินผลการบริหารจัดการที่สามารถปรับปรุงได้ตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา นโยบายดังกล่าวควรถูกเผยแพร่และอบรมให้กับผู้บริหารในศูนย์เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับชุมชน โดยการจัดตั้งคณะทำงานที่รวมผู้แทนจากชุมชน ประชาชน และผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากภาคประชาชนโดยตรง การกำหนดกรอบการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดประชุมสาธารณะเป็นระยะ หรือการใช้เครื่องมือออนไลน์ในการรวบรวมความคิดเห็น จะช่วยให้ประชาชนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและสามารถติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์ได้อย่างโปร่งใสและเป็นระบบ

1.4 สถาบันการศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการส่งเสริมสมรรถนะของครูผู้สอนและบุคลากรในศูนย์เรียนรู้ ต้องมีการออกแบบหลักสูตรอบรมเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับความต้องการของการสอนภาษาจีนในยุคดิจิทัล โดยควรมีความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และศูนย์การเรียนรู้ในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมที่มีเนื้อหาทันสมัย ทั้งในเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมการสอน เพื่อให้ครูและบุคลากรได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา

1.5 ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ควรร่วมมือกันในเรื่องการลงทุนและบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ โดยจัดตั้งคณะกรรมการหรือเครือข่ายความร่วมมือที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนนี้เพื่อประสานงานและกำหนดนโยบายร่วมกัน โดยมีการทำข้อตกลงความร่วมมือหรือ MOU ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรและการบริหารจัดการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรและครูผู้สอนในศูนย์เรียนรู้ภาษาจีนในแง่มุมที่ละเอียดและครอบคลุมมากขึ้น หัวข้อวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจว่าการฝึกอบรมและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในแต่ละด้านมีผลอย่างไรต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนและการพัฒนาศูนย์ในระยะยาว นอกจากนี้ยังสามารถนำไปสู่การออกแบบโปรแกรมพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะด้านของการศึกษาภาษาจีนได้อีกด้วย

References

- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
- Boyatzis, R. E. (1982). *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*. New York: John Wiley & Sons.
- Darling-Hammond, L. (2000). Teacher Quality and Student Achievement: A Review of State Policy Evidence. *Education Policy Analysis Archives*, 8(1), 1–44.
- Drucker, P. F. (2006). *The Practice of Management*. (Reissue ed.). New York: Harper Business.
- Chongsanguan, S., Siri Wattana, S., & Rusmee, A. (2023). Causal Factors That Influence Decided to Make Merit, Fix the Year, Brew Chinese Temples, Sects of the Group Generation Y. *Journal of MCU Social Development*, 8(3), 340–349.
- Fayol, H. (2013). *General and Industrial Management*. (13th ed.). Santa Fe, NM: Martino Fine Books.

- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Brighton, MA: Harvard Business School Press.
- Kaewsing, P. T., Charoenwiriyaikul, C., & Charoen-Rajapark, N. (2023). Causal Factor Affecting Effectiveness of Phrapariyattidhamma. *Journal of MCU Social Development*, 8(1), 265–277.
- Kline, R. B. (2023). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Publications.
- Kotter, J. P. (1996). *Leading Change*. Boston: Harvard Business Review Press.
- Liu, J. (2018). *Challenges in Managing Community Chinese Learning Centers*. Shanghai: Shanghai Education Press.
- Muangmala, P. N., Rasmee, A., & Siri Wattana, S. (2023). Guidelines for Developing Chinese Language Skills of Mahayana Chinese Buddhist Novices of Phrapariyattidhamma Schools Under Chinese Buddhist Sect. *Journal of MCU Social Development*, 8(3), 233–237.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis-New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State*. (3rd ed.). UK: Oxford University Press.
- Punyasin, P. S., Charoenwiriyaikul, C., Siri Wattana, S., & Saichalard, A. (2023). The Role of Mahayana Chinese Buddhist Monks in Community Development. *Journal of MCU Social Development*, 8(1), 278–289.
- Rowe, G., & Frewer, L. J. (2000). Public Participation Methods: A Framework for Evaluation. *Science, Technology, & Human Values*, 25(1), 3–29.
- Shulman, L. S. (1986). Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14.
- Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. New Jersey: Wiley.
- Wang, L. (2020). *Improving Resource Allocation in Cultural Education Centers*. Beijing: Beijing University Press.
- Wildavsky, A. (1979). *The Politics of the Budgetary Process*. UK: TBS The Book Service.
- Wu, X. (2023). Reflexivity in Multilingual and Intercultural Education: Chinese International Secondary School Students' Critical Thinking. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 44(1), 35–49.

ภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง*

Thai Wisdom in the Arrangement of Khan Mak in Traditional Wedding Ceremonies in the Central Region of Thailand

¹อัศรพล ไวเชียงคำ, ²ชญภัทร์ ก่ออาริโอ และ ³สุชีรา ผ่องใส

¹Akkarapol Waichiangkha, ²Chayapat Kee-ariyo and ³Sucheera Phongsai

คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Faculty of Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

³Corresponding Author's Email: sucheera.p@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยเลือกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งประกอบด้วย 17 จังหวัด จำนวน 4 กลุ่มจังหวัด โดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบโควต้า (Quota Sampling) และกำหนดสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน คือ กลุ่มจังหวัดละ 10 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธีการสกัดและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีการจัดขันหมากในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง มีการเปลี่ยนแปลง อย่างมีนัยสำคัญจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้เรียบง่าย กระชับขึ้น และยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยนิยมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แก่นแท้ของความหมาย ความสำคัญ และนัยยะอันเป็นมงคลของขันหมากยังคงได้รับการรักษาและสืบทอดต่อไป ต้องอาศัยองค์ประกอบภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง จำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 2) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 3) การคัดเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 4) ขั้นตอนและวิธีการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 5) รูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 6) งบประมาณการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน และ 7) การถ่ายทอดและลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทยุคสมัย อันจะทำให้ประเพณี อันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทยต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลุ่มจังหวัดภาคกลาง; การจัดขันหมาก; ประเพณีแต่งงาน; ภูมิปัญญาไทย

Abstract

This research aims to study the Thai wisdom of "khan mak" arrangement in wedding traditions of the central provinces. The population for this study was selected from residents in the 17 central provinces, which were divided into four provincial clusters. A quota sampling method was used, with an equal proportion of 10 participants selected from each of the four

*Received August 29, 2025; Revised September 26, 2025; Accepted October 6, 2025

clusters, for a total of 40 participants. The research tools were a structured in-depth interview and content analysis, using a method of extracting and synthesizing qualitative data.

The research findings indicate that the tradition of "khan mak" arrangement in the central provinces has undergone significant changes from the past to the present. There is a tendency for it to become simpler, more concise, and more flexible to align with the modern lifestyle, economic conditions, and values of the younger generation. However, to ensure that the core essence, significance, and auspicious meaning of "khan mak" are preserved and passed on, it is necessary to rely on seven key components of the Thai wisdom of "khan mak" arrangement in wedding traditions of the central provinces. These components are: 1) Knowledge of "khan mak" arrangement in wedding traditions; 2) Beliefs and rituals related to "khan mak" arrangement in wedding traditions; 3) Selection of raw materials and equipment for "khan mak" arrangement in wedding traditions; 4) Steps and methods of "khan mak" arrangement in wedding traditions; 5) Styles of "khan mak" arrangement in wedding traditions; 6) Budget for "khan mak" arrangement in wedding traditions; and 7) Transmission and characteristics of knowledge transfer for "khan mak" arrangement from generation to generation.

Keywords: Central Provinces; "Khan Mak" Arrangement; Wedding Tradition; Thai Wisdom

บทนำ

การแต่งงานเป็นประเพณีที่สำคัญสำหรับวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นการบ่งบอกว่า ผู้ที่แต่งงานนั้นมีความพร้อมเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แล้ว พร้อมทั้งจะเป็นครอบครัวและรับผิดชอบชีวิตอีกหลายคนเพิ่มขึ้นนอกจากชีวิตของตนเอง (Sathiankoses, 2010) จากการนิยามความหมายของนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวว่า การแต่งงานคือการที่ชาย - หญิง มีความรักใคร่ต่อกันจนสูงส่ง มีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างสามัคคี ภรรยา การแต่งงานเป็นประเพณีที่แสดงถึงความเจริญของงานทางวัฒนธรรมด้านจิตใจ (Chayantrakom, 2024) ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและวิถีชีวิตของบุคคลสองคน ต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกัน กิจกรรมในการแต่งงานที่จัดขึ้น เช่น พิธีแห่ขันหมาก พิธีรดน้ำสังข์ พิธีบายศรีสู่ขวัญจะช่วยเตรียมความพร้อมในเรื่องนี้โดยความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีและการรับรู้ของชุมชน (Chotikasemsri, 2019) ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่เป็นเรื่องการสะสมและสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่ต่อเนื่อง และเป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ (Chimplee, 2012) ปัจจุบันสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการรับอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งความเจริญเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถูกเบียดแทรกจากภูมิปัญญาสากล และการแข่งขันสมัยใหม่ในสังคมฐานความรู้ ทำให้ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติกำลังหมดคุณค่า ขาดความสนใจ ไม่ได้รับการสืบทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน ที่ปัจจุบันจะเลือนหายไปเรื่อย ๆ ตามสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง (Kattiyawara, Sombhoon, and Samerjai, 2012)

การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีประวัติและเรื่องราวยาวนานมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยมีชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้สืบทอดและเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพ

สังคมที่เปลี่ยนตามยุคสมัย (Sangiam, 2022) ถือเป็นตัวกลางสำคัญในการสร้างดุลยภาพให้ชุมชนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง นอกจากนี้การจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงานของแต่ละภูมิภาคสามารถบ่งบอกชาติพันธุ์หรือกลุ่มได้ เพราะแต่ละชาติพันธุ์หรือกลุ่มชนจะมีการประดิษฐ์ มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปสามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาไทยบางเรื่องเชื่อว่าเป็นเคล็ดลับที่ไม่เปิดเผย (Varundee, 2014) โดยเฉพาะการจัดชั้นหมากประเพณีแต่งงานที่มีขั้นตอน พิธีกรรม ความเชื่อความศรัทธา ที่สืบทอดกันมาสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเคารพนับถือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และเพื่อความสบายใจของคู่บ่าวสาวและเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นใช้ชีวิตใหม่ แต่เนื่องจากการจัดชั้นหมากที่ต้องจัดให้ถูกต้องตามประเพณีนั้นมีรายละเอียดค่อนข้างสูง จึงทำให้การจัดชั้นหมากได้รับความนิยมลดน้อยลง ประกอบกับการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงานมีผู้สืบทอดเลือนหายและลดน้อยลง เนื่องจากปัจจุบันผู้มีความรู้ ความสามารถด้านภูมิปัญญาการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงานที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีอายุมากขึ้น และเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก คนรุ่นหลังที่รับการสืบทอดต่อมามีจำนวนน้อย จึงทำให้ขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน อีกทั้งการสืบทอดที่ไม่เป็นระบบชัดเจน เนื่องจากการถ่ายทอดกันแต่เฉพาะหมู่เครือญาติหรือคนสนิทชิด ไม่ให้ความสนใจที่จะช่วยกันเพิ่มพูนความรู้ให้พัฒนาก้าวหน้า ทำให้ภูมิปัญญาสูญหายจากไปพร้อมกับคนจากไปของบุคคลผู้มีความรู้เหล่านั้น นอกจากนี้ การกลืนกลายทางวัฒนธรรมอันเนื่องจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา ซึ่งมีความสะดวกสบายมากกว่า ทำให้การจัดชั้นหมากต้องปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย มีผลทำให้รูปแบบชั้นหมากเปลี่ยนไป ส่งผลให้แต่ละชุมชนต้องสร้างความรู้ใหม่ขึ้นใช้เองโดยไม่จำเป็น รวมทั้งรูปแบบการจัดชั้นหมากขาดการรวบรวมจากต้นแบบที่ยังไม่เป็นระบบ (Suwanthong, 2019) เพราะมีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านจากต้นแบบสู่คนรุ่นใหม่ ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ที่ไม่ให้ความสำคัญกับการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และอาจจะหมดไปในที่สุดหากไม่ได้รับการส่งเสริม การคิดค้นความรู้เพิ่มเติม การถ่ายทอดความรู้ การอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งยังไม่มีการจัดระบบความรู้ องค์ความรู้ที่ดั้งเดิมและมีคุณค่านี้อาจสูญหายไปจากท้องถิ่นได้ (Waiyabot, 2009)

ดังนั้น การรวบรวมองค์ความรู้จึงเป็นสิ่งหนึ่งในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการฝึกฝนตนเอง โดยการนำเอาความรู้ที่ฝังลึกภายในองค์กรหรือชุมชนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง มีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ นำทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทุนทางปัญญา นำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นการรักษาคำคมความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่กับองค์กรหรือชุมชนตลอดไป ซึ่งองค์กรหรือชุมชนต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสมที่จะสามารถอนุรักษ์ สืบสาน จัดการและพัฒนาภูมิปัญญาของตนเองให้ดำรงอยู่ได้ ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนงานด้านคหกรรมศาสตร์ จึงมีความสนใจศึกษาภูมิปัญญาไทยการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีเศรษฐกิจ ภาวะสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นองค์กรและชุมชนแห่งการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยกระดับองค์ความรู้สร้างความเชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้ หากงานคหกรรมศาสตร์ในด้าน รูปแบบภูมิปัญญาไทยการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน มีรูปแบบความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนตนเองแล้ว ก็สามารถที่จะนำไปสู่การวางแผนปรับปรุงพัฒนางานและจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการจัดชั้นหมากเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ยั่งยืน องค์กรหรือชุมชนสามารถใช้ความรู้และนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

ท้องถิ่นโดยเป็นการเชื่อมโยงมิติของการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและพัฒนาองค์กร/ชุมชนสู่ความเป็นเลิศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภูมิปัญญาไทยการจัดชันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาไทยการจัดชันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยการจัดชันหมาก รวมถึงบริบทของประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง เพื่อให้เข้าใจบริบทของพื้นที่อย่างลึกซึ้งจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น บทความวิชาการ บทวิเคราะห์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยและครอบคลุมงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 พื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ภาคกลาง ด้วยเป็นภาคกลางมีประวัติศาสตร์ยาวนานและเคยเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง ทำให้ประเพณีการแต่งงานและการจัดชันหมากในพื้นที่นี้ทำหน้าที่เป็น รูปแบบพื้นฐานหรือแม่แบบของวัฒนธรรมด้านนี้ การศึกษาจึงสามารถเป็นรากฐานในการทำความเข้าใจประเพณีในระดับประเทศได้ดี ซึ่งประกอบด้วย 17 จังหวัด จำนวน 4 กลุ่มจังหวัด โดยแบ่งตามประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ เรื่อง การจัดตั้งภาค กลุ่มจังหวัด และกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด (Integrated Area-Based Management Policy Committee, 2024) เพื่อศึกษาความแตกต่างและความหลากหลาย ของภูมิปัญญาและบริบททางสังคมภายในภาคเดียวกันอย่างครอบคลุม ได้แก่ 1) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดชัยนาท จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง 2) กลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑล ประกอบด้วย จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรปราการ 3) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี และ 4) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 ประกอบด้วย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดสมุทรสาคร

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกจากประชากรที่อยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งประกอบด้วย 17 จังหวัด โดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบโควตา (Quota Sampling) และกำหนดสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน คือ กลุ่มจังหวัดละ 10 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 40 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาภูมิปัญญาไทยการจัดชันหมาก ประกอบด้วย 3 กลุ่มวิชาชีพ/ประสบการณ์ คือ 1) นักปราชญ์ชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ต่อกลุ่มจังหวัด ต้องมีประสบการณ์ในการจัดชันหมาก 10 ปี 2) ผู้ประกอบการจัดทำชันหมาก ประเพณีแต่งงาน จำนวน 4 คน ต่อกลุ่มจังหวัด ต้องมีประสบการณ์ในการจัดชันหมาก 5 ปี และ 3) นักวิชาการด้านการจัดชันหมาก จำนวน 2 คน ต่อกลุ่มจังหวัด ต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับชันหมาก 10 ปี การคัดเลือกผู้ที่มีประสบการณ์หลากหลายกลุ่มและกำหนดเกณฑ์ประสบการณ์ที่ชัดเจนนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความรู้ รูปแบบการปฏิบัติ และแนวโน้มการปรับเปลี่ยนของการจัดชันหมากในพื้นที่ภาคกลางได้อย่างรอบด้าน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview) สำหรับใช้สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยการจัดชันหมากใน

ประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ถูกสร้างขึ้นโดยอ้างอิงจากกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ซึ่งได้มาจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหลายด้าน คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีแต่งงานแบบไทย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดขันหมาก แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ บริบทของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นคำถามจะครอบคลุม 7 องค์ประกอบของภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมาก ได้แก่ องค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน การคัดเลือกวัตถุติดและอุปกรณ์การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน ขั้นตอนและวิธีการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน รูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน เงื่อนไขการการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน การถ่ายทอดและลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานจากรุ่นสู่รุ่น ลักษณะและโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล (เพศ อายุ อาชีพ ประสบการณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด) และ ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากตามกรอบแนวคิด แบ่งเป็น 7 ประเด็นหลักตามองค์ประกอบข้างต้น

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข นำไปสัมภาษณ์นักปราชญ์ชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการจัดทำขันหมากประเพณีแต่งงาน นักวิชาการด้านการจัดขันหมาก จำนวน 40 คน โดยมีประสบการณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างรูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของภูมิปัญญาไทย การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางอย่างเป็นระบบ เพื่อทำความเข้าใจความหมาย รูปแบบ และแนวโน้มที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหาเหล่านั้น ด้วยวิธีการสกัดและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจะถูกนำมาสรุปและนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ซึ่งเป็นการจัดลำดับความรู้จากผลการวิเคราะห์ให้เป็นระบบที่นำไปสู่การพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง พบว่า การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานของกลุ่มจังหวัดภาคกลางทั้ง 4 กลุ่มจังหวัด มีการสืบทอดและส่งต่อภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น โดยขันหมากไม่ได้เป็นเพียงแค่พิธีการ แต่แฝงไปด้วยความหมายเชิงสัญลักษณ์อันลึกซึ้ง และสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม โครงสร้างทางสังคมและความเชื่อของคนในพื้นที่ โดยการจัดเตรียมและพิธีแห่ขันหมากในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมากทั้งในด้านรูปแบบการจัด ของที่ใช้ การเตรียมการไปจนถึงความนิยมของคู่บ่าวสาว จากเดิมที่เน้นความเคร่งครัดตามโบราณประเพณี และคติความเชื่ออย่างเต็มที่ มาสู่ยุคปัจจุบันที่มีความยืดหยุ่นลดทอนรายละเอียดบางส่วนเพื่อความสะดวกสบายและทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามแก่นแท้และความหมายอันเป็นมงคลของขันหมากยังคงอยู่ คือ การแสดงออกถึงความตั้งใจจริง ความเคารพและความปรารถนาดีที่จะสร้างครอบครัวที่มั่นคงและมีความสุขร่วมกัน แม้รูปแบบจะเปลี่ยนไป แต่คุณค่าทางจิตใจและวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่คู่สังคมไทยเสมอมา ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเพณีการจัดขันหมากในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้เรียบง่าย กระชับขึ้น และยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยนิยมมากขึ้น ซึ่งแก่นแท้ของความหมาย ความสำคัญ และนัยยะอันเป็นมงคลของขันหมากยังคงได้รับการรักษาและสืบทอดต่อไป โดยอาศัยกลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่หลากหลายและมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้ประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทย

ต่อไปในอนาคตได้นั้น โดยมีภูมิปัญญาไทยการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง 7 ประเด็น ดังนี้

1) องค์ความรู้การจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน การปรับเปลี่ยนองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบัน ในอดีตองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดชั้นหมากถูกให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด ผู้คนเชื่อมั่นในความหมายและสิริมงคลของสิ่งของที่นำมาใช้ทุกขั้นตอนล้วนถูกสืบทอดและปฏิบัติอย่างพิถีพิถันโดยผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และช่วยดูแลทุกรายละเอียด แต่ในปัจจุบันองค์ความรู้เหล่านี้มีความยืดหยุ่นและเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและค่านิยมมากขึ้น ทำให้การจัดชั้นหมากเน้นไปที่ความสะดวกสบายและความทันสมัย รวมถึงความต้องการของคู่บ่าวสาวคนรุ่นใหม่ที่อาจไม่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับธรรมเนียมโบราณ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดบทบาทของผู้รับจัดงานแต่งงาน (Wedding Planner) ที่เข้ามาดูแลจัดการทุกอย่างแทนการพึ่งพาคนในครอบครัวและชุมชนเช่นในอดีต โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็น (1) พิธีแต่งงาน และขั้นตอนการจัดงานแต่งงาน ตามแบบประเพณีไทย (1.1) ก่อนแต่งงาน ประกอบด้วย การพูดคุยเพื่อสู่ขอ การหาฤกษ์ยามกำหนดวันเวลา การเตรียมงานแต่งงาน การหมั้น การเตรียมทำอาหาร การเยี่ยมบ้าน การปลุกเร้าหอ (1.2) วันแต่งงาน ประกอบด้วย พิธีสงฆ์ พิธีแห่ขันหมาก พิธีนับสินสอดทองหมั้น พิธีรับไหว้ พิธีรดน้ำสังข์ พิธีฉลองมงคลสมรส พิธีส่งตัวเข้าหอ พิธีสวมแหวน พิธีหมั้น พิธีเปิดขันหมาก พิธีไหว้ผี การนอนหอ 3 คืน พิธีฝากเขยฝากสะใภ้ (2) ความหมายของสิ่งของในขันหมากที่ใช้ในพิธีแต่งงาน (2.1) ขันหมากเอก ประกอบด้วย พานขันหมากเอก (หมาก พลู ไข่ไม้มงคล ธัญพืช ดอกไม้มงคล อาหารคาว อาหารหวาน) พานสินสอด/ทองหมั้น พานรูปเทียนแพ พานเชิญขันหมาก พานแหวนหมั้น (2.2) ขันหมากโท ประกอบด้วย อาหารหวาน ต้มกล้วย ต้มอ้อย ผลไม้ อาหารคาว ผ้า เหล้า

2) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน การปรับเปลี่ยนความซับซ้อนและคุณค่าของพิธีกรรม ในอดีต พิธีกรรมการจัดเตรียมขันหมากและขั้นตอนต่าง ๆ ในงานแต่งงานล้วนเต็มไปด้วยความพิถีพิถันและยึดโยงกับข้อห้ามหรือความเชื่ออย่างเคร่งครัด พิธีกรรมมีความซับซ้อนและใช้เวลานาน มีขั้นตอนและรายละเอียดมากมายรายละเอียดเล็กน้อยล้วนมีความสำคัญ เช่น คุณสมบัติของผู้จัดชั้นหมากที่ต้องเป็นบุคคลที่เหมาะสมตามความเชื่อ การทองบทสวดก่อนจัดชั้นหมากเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือแม้กระทั่งขั้นตอนการเรียงหมากพลูลงในขันที่ต้องทำอย่างประณีตและนับจำนวนอย่างถูกต้องเพื่อให้มั่นใจในความสมบูรณ์และเป็นมงคลที่สุด นอกจากนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับการเปลี่ยนมือการถือขันหมากในระหว่างการแห่ขบวน ซึ่งในอดีตถือเป็นข้อห้ามที่เคร่งครัดมาก ในปัจจุบันขั้นตอนเหล่านี้ได้ถูกลดทอนลงอย่างเห็นได้ชัด พิธีกรรมมีความกระชับและเรียบง่ายขึ้นมีการปรับลดขั้นตอนและรายละเอียดที่ไม่จำเป็น แนวคิดของผู้ใช้งานเปลี่ยนไปคู่บ่าวสาวต้องการเพียงแค่มิของที่จำเป็นใช้ในงานเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนที่การจัดเตรียมวัตถุดิบต้องผ่านการคัดเลือก นับจำนวนและดูความสมบูรณ์ของสิ่งของต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน สะท้อนให้เห็นว่าความยืดหยุ่นและการปฏิบัติที่สะดวกสบายเข้ามามีบทบาทสำคัญแทนที่ความเชื่อดั้งเดิมที่เข้มงวด โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็น (1) ความเชื่อเรื่องจำนวนตัวเลข (2) ความเชื่อเรื่องคุณสมบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับขันหมาก (3) ความเชื่อเรื่องสิ่งของ (4) ความเชื่อเรื่องทิศ (5) ความเชื่อเรื่องพิธีกรรม (6) ความเชื่อเรื่องการบูชาภูตผี

3) การคัดเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์การจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน การคัดเลือกวัตถุดิบและส่วนประกอบหลัก ในอดีตการคัดเลือกวัตถุดิบจะเน้นไปที่ความสมบูรณ์แบบตามตำราโบราณและความหมายมงคลเป็นหลัก ทุกอย่างต้องเป็นของแท้จากธรรมชาติและหาได้ในท้องถิ่น สะท้อนวิถีชีวิตเกษตรกรรมเน้นความสดใหม่และคุณภาพดีที่สุดในปัจจุบันการคัดเลือกวัตถุดิบยังคงยึดหลักความหมายมงคล แต่มีความยืดหยุ่นและคำนึงถึงความสะดวกสบายมากขึ้น บางอย่างอาจมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มสิ่งของให้เข้ากับยุคสมัย รวมถึง

สิ่งของที่อาจไม่ได้มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในวัฒนธรรมไทยมากนักหรือหาซื้อได้ง่ายขึ้น หากพลู ยังคงเป็นส่วนประกอบหลักแต่บางครั้งอาจไม่ได้เน้นความสมบูรณ์แบบเท่าอดีต หรือมีการใช้หมากพลูพลาสติกในการตกแต่งร่วมด้วยในบางกรณี พืชพรรณมงคล ยังคงใช้ใบเงิน ใบทอง ใบนาถ และดอกไม้มงคลแต่บางครั้งอาจมีการใช้ดอกไม้ประดิษฐ์มาตกแต่งเพื่อความสวยงาม โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็น (1) ความสดใหม่และสมบูรณ์ของวัตถุดิบ (2) ความหมายเป็นมงคล (3) ความสวยงามประณีตในการจัดเรียงตกแต่ง (4) งบประมาณ

4) ขั้นตอนและวิธีการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน ขั้นตอนการจัดเรียงพานขันหมาก ในอดีตการจัดเรียงสิ่งของในพานขันหมากเป็นศิลปะที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในความหมายและระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด ในปัจจุบัน การจัดเรียงเน้นความสวยงามและมีความหลากหลายในรูปแบบการตกแต่งและการออกแบบ พานขันหมากโท จำนวนพานลดลงอย่างเห็นได้ชัดบางครั้งอาจเหลือเพียงพานขนมมงคลและพานผลไม้เท่านั้น โดยอาหารสดประเภทเนื้อสัตว์มักถูกตัดออกไปเพื่อความสะดวกในการจัดการ พานแหวนหมั้นและพานเชิญขันหมากเป็นพานที่เพิ่มเข้ามาใหม่เน้นความโดดเด่นของแหวนหมั้นและใช้ในการเชิญขันหมากก่อนเริ่มพิธีหลัก โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็น (1) ขั้นตอนก่อนการจัดขันหมาก ประกอบด้วย การตกลงถึงสิ่งของที่ใช้ในขันหมาก การจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ในขันหมาก การเตรียมสถานที่ตั้งขบวนขันหมาก การตกลงราคาการจัดขันหมาก การจัดเตรียมขันหมากที่บ้านฝ่ายชาย (2) ขั้นตอนการจัดขันหมาก ประกอบด้วย ขันหมากเอก ขันหมากโท (3) ลำดับการจัดขบวนขันหมาก (4) ขั้นตอนหลังการจัดขันหมาก ประกอบด้วย การตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน การจัดการกับขันหมากหลังผ่านพิธีกรรม การตอบแทนน้ำใจ

5) รูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน ความแตกต่างของรายละเอียดการตกแต่ง การตกแต่งขันหมากในพิธีแต่งงานของไทยได้พัฒนาไปอย่างมากจากความเรียบง่ายในอดีตสู่ความประณีตและสวยงามในปัจจุบัน โดยมีการเพิ่มรายละเอียดและองค์ประกอบใหม่เข้ามาเพื่อยกระดับความน่าสนใจของพิธี ในอดีตการตกแต่งขันหมากค่อนข้างจำกัดและเน้นความเป็นธรรมชาติ สมัยก่อนแค่เด็ดดอกไม้ที่ต้นมาประดับประดาเพียงเล็กน้อย สิ่งของในขันหมากจะวางอยู่ในถาด และอาจมีเพียงการปักธงแดงเพื่อบ่งบอกถึงความมงคลเท่านั้น อย่างไรก็ตามแนวคิดด้านความสวยงามได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงในยุคปัจจุบัน มีการเพิ่มรายละเอียดการตกแต่งให้สวยงามมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขันหมากถูกจัดวางอย่างประณีต ของทั้งหมดใส่ลงในพานแทนที่จะเป็นถาดแบบเดิมและมักใช้ผ้าชีฟองโปร่งคลุมทุกพานเพื่อเพิ่มความหรูหราและปกป้องสิ่งของ โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็น รูปแบบไทยโบราณ รูปแบบไทยสากลนิยม

6) งบประมาณการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน มีงบประมาณที่หลากหลายและขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยสำคัญ ได้แก่ รูปแบบการจัด จำนวนและประเภทของพาน วัสดุที่ใช้ตกแต่ง ความประณีตของงาน และชื่อเสียงของผู้ให้บริการ การคิดงบประมาณแบ่งเป็น 2 ลักษณะหลัก คือ ลักษณะที่ 1 เน้นน้ำใจและช่วยเหลือเกื้อกูล มักเป็นคนรู้จักหรือเครือญาติ ผู้จัดคิดค่าวัสดุตามจริง ไม่คิดค่าแรง แต่อาจมีค่าเช่าอุปกรณ์เพิ่มเติม การตอบแทนขึ้นอยู่กับน้ำใจเจ้าภาพ โดยอาจไม่เรียก礼金และรับเป็นสิ่งของหรือความช่วยเหลือแทน ลักษณะที่ 2 เชิงธุรกิจของผู้ประกอบการ มีทั้งบริการเช่าซื้อ (ใช้ดอกไม้ประดิษฐ์) และขายขาด (ใช้ดอกไม้สด/งานประณีต) ราคาขึ้นอยู่กับต้นทุนวัสดุ แรงงาน ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน กำไรที่ต้องการ งบประมาณการจัดขันหมากแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มราคาประหยัด (ประมาณ 6,000 - 10,000 บาท) เน้นองค์ประกอบสำคัญตามประเพณี ใช้ดอกไม้ประดิษฐ์ เน้นความเรียบง่าย กลุ่มราคากลาง (ประมาณ 10,000 - 20,000 บาท) ให้ความสมดุลระหว่างงบประมาณและความครบครัน จัดโดยร้านมืออาชีพ ใช้ดอกไม้สดคุณภาพดี มีการตกแต่งที่ประณีตขึ้น และ กลุ่มราคาสูง (เริ่มต้น 20,000 - 40,000 ขึ้นไป) สำหรับผู้ที่ต้องการความสมบูรณ์แบบสูงสุด เน้นความหรูหราอลังการ ใช้วัสดุและดอกไม้พิเศษ การเลือกงบประมาณการจัดขันหมากจึงขึ้นอยู่กับ

กับความต้องการ งบประมาณ และคุณค่าที่คู่บ่าวสาวให้ความสำคัญกับประเพณีในพิธีมงคลสมรสของตนเองเป็นหลัก โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็น แบบหรรษา แบบมาตรฐาน แบบเรียบง่าย

7) การถ่ายทอดและลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานจากรุ่นสู่รุ่น บทบาทของผู้จัดขันหมากและอาชีพใหม่ บทบาทของผู้จัดเตรียมขันหมากได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาของสังคมและเศรษฐกิจ ในอดีต แม่ครู หรือสตรีผู้สูงวัยที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านการจัดขันหมากจะเป็นผู้รับหน้าที่สำคัญนี้ พวกท่านมักได้รับความไว้วางใจให้มาช่วยจัดเตรียมขันหมากในชุมชนโดยไม่มีค่าจ้าง เพราะถือเป็นงานที่อาศัยความรู้ที่สืบทอดกันมาและการช่วยเหลือกันในหมู่ญาติมิตรหรือคนในชุมชน ปัจจุบัน มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดขันหมากเกิดขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาและประยุกต์รูปแบบของขันหมากให้มีความสวยงามและประณีตมากขึ้น ผู้ที่เข้ามาประกอบอาชีพนี้มักนำความรู้ที่เรียนมาสร้างสรรค์ผลงาน ถือเป็นงานอนุรักษ์งานฝีมือและเพิ่มคุณค่าให้กับประเพณีดั้งเดิมอย่างเป็นรูปธรรม โดยองค์ความรู้ที่แบ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษา จากเครือข่าย จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง จากหน้าที่การงานของตนเองและสามี

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้ได้รับองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ทำให้ทราบว่า ประเพณีการจัดขันหมากในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้เรียบง่าย กระชับขึ้น และยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตสภาพเศรษฐกิจ และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยนิยมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แก่นแท้ของความหมาย ความสำคัญ และนัยยะอันเป็นมงคลของขันหมากยังคงได้รับการรักษาและสืบทอดต่อไปได้นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง จำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 2) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 3) การคัดเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 4) ขั้นตอนและวิธีการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 5) รูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 6) งบประมาณการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน และ 7) การถ่ายทอดและลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและยุคสมัย อันจะทำให้ประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทยต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน ดังภาพ

ภูมิปัญญาไทยการจัดชั้นหมากในประเพณีงานแต่งงานกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

KHAN MAK model

Figure 1: KHAN MAK Model

จากภาพ รูปแบบภูมิปัญญาไทยการจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง (KHAN MAK model) ซึ่งแสดงถึงองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ที่จำเป็นต่อการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาการจัดชั้นหมาก ในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน องค์ประกอบเหล่านี้ถูกจัดเรียงเป็นชั้น ๆ เพื่อแสดงความสัมพันธ์และความสำคัญต่อกัน กล่าวคือ (1) ฐานรากของความรู้ เป็นส่วนที่อยู่ชั้นบนสุดและเป็นแกนของการปฏิบัติ โดยประกอบด้วยองค์ความรู้ดั้งเดิม 4 ด้านที่เชื่อมโยงกัน คือ องค์ความรู้การจัดชั้นหมาก (Knowledge) คือความรู้ที่ได้จากการสืบทอดและปฏิบัติเกี่ยวกับชั้นหมาก ความเชื่อและพิธีกรรม (Hallowed) ครอบคลุมความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดชั้นหมาก ซึ่งสะท้อนถึงนัยยะอันเป็นมงคล การคัดเลือกวัตถุดิบ (Arrangement) เน้นที่การคัดเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดชั้นหมาก และขั้นตอนและวิธีการ (Norms) คือระเบียบแบบแผน ขั้นตอน และวิธีการที่ถูกต้องในการจัดและแห่ชั้นหมาก (2) ผลลัพธ์จากการปฏิบัติ คือ รูปแบบการจัดชั้นหมาก (Motif) เป็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการนำองค์ความรู้ ความเชื่อ การคัดเลือกวัตถุดิบ และขั้นตอนวิธีการ มาประยุกต์ใช้และสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปแบบชั้นหมากที่เห็นได้จริง และ (3) ปัจจัยขับเคลื่อนในยุคปัจจุบัน เป็นองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจในยุคสมัยใหม่ คือ งบประมาณการจัดชั้นหมาก (Allocated money) เป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจจัดและปรับเปลี่ยนรายละเอียดของพิธีในปัจจุบัน การถ่ายทอดองค์ความรู้ (Knowledge Transfer) เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการรักษาประเพณีไว้ในอนาคต โดยเน้นการส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า พบว่า การจัดชั้นหมากในประเพณีแต่งงานของกลุ่มจังหวัดภาคกลางทั้ง 4 กลุ่มจังหวัด มีการสืบทอดและส่งต่อภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น โดยชั้นหมากไม่ได้เป็นเพียงแค่พิธีการ แต่แฝงไปด้วย

ความหมายเชิงสัญลักษณ์อันลึกซึ้ง และสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม โครงสร้างทางสังคมและความเชื่อของคนในพื้นที่ โดยการจัดเตรียมและพิธีแห่งขันทองในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมากทั้งในด้านรูปแบบการจัด ของที่ใช้ การเตรียมการไปจนถึงความนิยมของคู่บ่าวสาว จากเดิมที่เน้นความเคร่งครัดตามโบราณประเพณีและคติความเชื่ออย่างเต็มที่ มาสู่ยุคปัจจุบันที่มีความยืดหยุ่นลดทอนรายละเอียดบางส่วนเพื่อความสะดวกสบายและทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามแก่นแท้และความหมายอันเป็นมงคลของขันทองยังคงอยู่ คือการแสดงออกถึงความตั้งใจจริง ความเคารพและความปรารถนาดีที่จะสร้างครอบครัวที่มั่นคงและมีความสุขร่วมกัน แม้รูปแบบจะเปลี่ยนไป แต่คุณค่าทางจิตใจและวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่คู่สังคมไทยเสมอมา ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเพณีการจัดขันหมากในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้เรียบง่าย กระชับขึ้น และยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยนิยมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แก่นแท้ของความหมาย ความสำคัญ และนัยยะอันเป็นมงคลของขันทองยังคงได้รับการรักษาและสืบทอดต่อไป โดยอาศัยกลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่หลากหลายและมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้ประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทยต่อไปในอนาคตได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบของภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง จำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 2) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 3) การคัดเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 4) ขั้นตอนและวิธีการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 5) รูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 6) งบประมาณการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน และ 7) การถ่ายทอดและลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทยุคสมัย อันจะทำให้ประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทยต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย Nunart (2017) พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้และแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน (Kaitpao, 2009) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสังเคราะห์เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ พบว่า ในด้านของคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้ นั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม โดยการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ ให้มาสัมพันธ์กันจนเกิดมิติรอบด้าน สะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่นและจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น เป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหา หรือจรรโลงชีวิต ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนและชาติผ่านพ้นวิกฤตและดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนไว้ได้ สอดคล้องกับ Office of the National Education Commission (2018) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นรากเหง้าที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของท้องถิ่นหรือสังคมนั้น มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการส่งเสริมหรือพัฒนาภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นให้ดำรงอยู่และเกิดความภาคภูมิใจในผลผลิตของบรรพบุรุษ ซึ่งในการพัฒนาคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การศึกษาที่ยั่งยืน (Trairatsinghakul, 1995) เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าภูมิปัญญาเป็นรากฐานและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาคน และการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถกำหนดนโยบายและแนวทางการนำภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งทุกภาคส่วนควรตระหนักและให้ความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง (Zangphukieo, 2020)

สรุป

ประเพณีการจัดขันหมากในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้เรียบง่าย กระชับขึ้น และยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยนิยมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แก่นแท้ของความหมาย ความสำคัญ และนัยยะอันเป็นมงคลของขันหมากยังคงได้รับการรักษาและสืบทอดต่อไป โดยอาศัยกลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่หลากหลาย และมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้ประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทยต่อไปในอนาคต ต้องอาศัยองค์ประกอบภูมิปัญญาไทยการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 2) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 3) การคัดเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 4) ขั้นตอนและวิธีการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 5) รูปแบบการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน 6) งบประมาณการจัดขันหมากในประเพณีแต่งงาน และ 7) การถ่ายทอดและลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดขันหมากในประเพณีแต่งงานจากรุ่นสู่รุ่น จึงจะทำให้ประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่สังคมไทยต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านการจัดขันหมากภายในจังหวัดหรือชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาไทยอันดีงาม

1.2 จังหวัดหรือชุมชนควรมีแผนการพัฒนาและสืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านการจัดขันหมากอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาชุมชนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบภูมิปัญญาไทยด้านการจัดขันหมากในเชิงบูรณาการ เพื่อให้สามารถนำรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในชุมชนที่มีภูมิปัญญาไทยในด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น

2.2 ควรมีการนำรูปแบบภูมิปัญญาไทยด้านการจัดขันหมากที่ศึกษาขึ้น มาทดลองในพื้นที่จริง

References

- Chimlee, K. (2012). *Knowledge Management Models for Local Wisdom in Wickerwork Handicrafts: A Case Study of Local Community Enterprises in Nakhon Ratchasima Province*. (Doctoral Dissertation). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Kattiyawara, K., Sombhoon, A., & Samerjai, W. (2012). The Study of Local Wisdom in Making Traditional Vegetable-Oil Lantern: Case Study of Pongyangkhok Sub-District, Hang Chat District, Lampang. *Lampang Rajabhat University Journal*, 1(1), 67–76.
- Varundee, K. (2014). *The Belief of Khan Markbeng in Esarn's Culture: A Case Study of Nongkhai District, Nongkhai Province*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus.

- Waiyabot, T. (2009). *Knowledge Management for the Utilization of Local Herbs Through Community Participation to Create Value Added in Livestock Based on the Philosophy of Sufficiency Economy*. (Research Report). Nakhon Sawan: Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Kaitpao, P. (2009). *Development of Knowledge Management Model on Local Wisdom in the Basic Education School*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Zangphukieo, N. (2020). The Development of Knowledge Management Model for Local Wisdom of the Elderly School in the Province of Phetchabun. *Dhammathas Academic Journal*, 20(3), 197–206.
- Trairatsinghakul, P. (1995). *The Local Wisdom on the Transmission of Wickerwork Folk Handicraft in Ban Nong Pathong, Amphoe Phanom Sarakham, Changwat Chachoengsao: A Historical Analysis*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sathiankoses. (2010). *Marriage: Life-Related Traditions*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirath Open University.
- Chayantrakom, T. (2019). Changing Attitudes: A Study of Thai Wedding. *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University*, 16, 89-98.
- Chotikasemsri, S. (2012). Thai Traditional and Cultural Belief in Arranging Trays of Gifts (Khan Maak) for Weddings in the Province of Songkhla. *Journal of Cultural Approach*, 13(24), 3–15.
- Sangiam, J. (2022). Khan Maak Procession in Thai Traditional Wedding Ceremony of People in Han Pho Subdistrict, Khoa Chaison District, Phatthalung Province. *Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science*, 11(2), 97–116.
- Suwanthong, C. (2000). *108 Thai Traditional Ceremonies*. Bangkok: Phumthai.
- Integrated Area-Based Management Policy Committee. (2024). *Provincial and Provincial Cluster Development Plan, B.E. 2566–2570 (2023–2027)*. Retrieved May 4, 2025, from <https://km.fti.or.th/>
- Nunart, N. (2017). Local Wisdom as the Value of Life and Culture for Sustainable Education. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 12(34), 17–26.
- Office of the National Education Commission. (2018). *Guidelines for Promoting Thai Wisdom*. Bangkok: Office of the National Education Commission.

แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้น ของครูโรงเรียนขนาดเล็ก*

Guidelines for Developing Digital-Age Learning Management Skills for Multigrade Teaching among Small-School Teachers

¹สุพรเทพ เรณูมาน, สติรพร เชาวนชัย, ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย และ ทศนะ ศรีปัตตา

¹Suporntep Ranuman, Sathiraporn Chaowachai, Thirasak Uppamaiathichai,
and Tassana Sripatta

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: suporntepr65@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย ดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู โดยการสังเคราะห์เอกสาร 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการศึกษาการจัดการศึกษาที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในสถานศึกษาต้นแบบการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้น ที่มีผลงานโดดเด่น จำนวน 2 แห่ง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติของโรงเรียน 1) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น และการจัดการเรียนรู้อยู่ในสถานศึกษามีความโดดเด่น 2) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่เคยได้รับรางวัล IQA AWARD 3) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่ส่งเสริม และสนับสนุนครูให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจนโดยมีรายละเอียดของสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู จำนวน 3 คน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิโดยเลือกจากผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนเรียนรู้ของครู จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนเรียนรู้ของครู จำนวน 1 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) การพัฒนาทักษะจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย 8 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการพัฒนาหลักสูตร ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายระดับ และ ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก ครอบคลุม 7 ด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะการพัฒนาหลักสูตร มุ่งสร้างแรงจูงใจ จัดทำแผนกลยุทธ์ สนับสนุนสื่อ เทคโนโลยี และส่งเสริมการทำงานแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการวางแผนร่วม อบรมเชิงปฏิบัติการ จัดทำสื่อและแผนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทักษะการออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาทักษะครูผ่านการฝึกอบรม สังเกตชั้นเรียน และแลกเปลี่ยนผลงาน ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มุ่งวิเคราะห์ ทดลองใช้เครื่องมือ และสะท้อนผล ด้วยทักษะด้านการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น ใช้เทคนิคการจูงใจและการสร้างบรรยากาศเชิงบวก ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี มุ่งทดสอบ ปรับปรุง และบูรณาการดิจิทัล และทักษะการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล ใช้ข้อมูลและแนวคิดทฤษฎีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนาครู; ทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัล; การสอนแบบคละชั้น

Abstract

This study article aimed to: 1) examine the components of digital-age learning management skills for multigrade teaching among teachers in small schools; and 2) explore guidelines for developing digital-age learning management skills for multigrade teaching among teachers in small schools. The research employed a descriptive research design conducted in two phases. The first phase involved synthesizing documents to identify the components of digital-age learning management skills for multigrade teaching. The second phase investigated development guidelines through the study of best practices in two model schools recognized for outstanding digital-age multigrade instruction. Key informants included school administrators and teachers from small primary schools with demonstrated best practices, selected through purposive sampling. The selected schools met the following criteria: 1) small primary schools implementing multigrade instruction with distinctive internal learning management; 2) recipients of the IQA Award; and 3) schools that actively promoted and supported teachers' professional development in digital-age learning management skills. In addition, three experts with knowledge and experience in developing teachers' digital-age learning management skills for multigrade teaching were interviewed: two university academics and one school principal or deputy principal, also selected through purposive sampling. Data were collected using structured interviews and analyzed through content analysis.

The findings revealed that: 1) the components of digital-age learning management skills for multigrade teaching among teachers in small schools comprised eight key skills, including curriculum development, learning activity design, learning activity implementation, learning

assessment, multigrade classroom management, appropriate use of instructional media and technology for learners at different levels, and individual learner ability analysis; and 2) the guidelines for developing these digital-age learning management skills covered seven areas. For curriculum development, the focus was on building motivation, preparing strategic plans, supporting media and technology, and promoting professional learning communities (PLCs). For learning activity design, emphasis was placed on collaborative planning, workshops, and the development of learner-centered materials and lesson plans. For learning activity implementation, teacher skills were strengthened through training, classroom observation, and sharing of best practices. For assessment, diverse evaluation methods were encouraged through analysis, piloting of tools, and reflective practices. Multigrade classroom management emphasized motivational techniques and creating a positive learning environment. The use of media and technology focused on testing, improving, and integrating digital tools. Finally, individual learner analysis involved using data and multiple intelligences theory to support appropriate and personalized learning.

Keywords: Teacher Development; Digital-Age Learning Management Skills; Multigrade Teaching

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคดิจิทัล ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อพฤติกรรมในการใช้ชีวิตรวมถึงการเรียนรู้ในตัวบุคคล ซึ่งได้พัฒนาไปอย่างมากจากการที่มีระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าในอดีต เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบเครือข่ายความรู้ออนไลน์มีบทบาทเคลื่อนอย่างรวดเร็วถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบัน เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และเข้ามามีส่วนสำคัญในด้านข้อมูล เครื่องมือในการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน พฤติกรรมในการเรียนรู้ของผู้เรียนก็จะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากแต่ละคนเลือกที่จะเรียนรู้หรือหาข้อมูลตามความสนใจของตนเอง ผู้เรียนสามารถศึกษาหรือเรียนรู้ได้ตามที่ ต้องการ ทั้งในส่วนของเนื้อหา เวลา และสถานที่ ส่งผลให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมและรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนในยุคนี้ Putwattana (2021) กล่าวว่า ครูยุคดิจิทัล ต้องปรับบทบาทให้เป็นเหมือนสะพานเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้กับนักเรียน ด้วยความเข้าใจในพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถเลือกใช้หรือ สร้างสรรค์สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดจนเป็นเกราะป้องกันความเสี่ยงและภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากโลกออนไลน์ให้กับนักเรียนได้ Office of the Education Council Secretariat (2019) นอกจากนี้ Chaowachai (2025) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ในยุคดิจิทัลผู้สอนควรมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการการเรียนรู้ในสถานศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) Office of the Basic Education Commission (2023) ได้กำหนดพันธกิจ ให้พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาประเทศ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งจิตวิญญาณความ

เป็นครู ส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-creation) ให้กับผู้เรียนในทุกระดับชั้น การพัฒนาครูจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา มาตรฐานความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพ คณะกรรมการครูสภาได้ประกาศสาระความรู้สมรรถนะ และประสบการณ์วิชาชีพการศึกษาสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับครูสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (Regulation of the Teachers' Council of Thailand on Professional Standards (No. 4) B.E. 2562, 2019) สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูของ Mishra and Koehler (2006) ที่ได้พัฒนากรอบแนวคิดทฤษฎีใหม่ที่เรียกว่า ความรู้ในการบูรณาการเทคโนโลยีกับวิธีสอนและเนื้อหาที่สอน (Technological Pedagogical Content Knowledge หรือ TPACK) กล่าวคือ เป็นความรู้ของครูในการสอนผ่านเทคโนโลยี โดยบูรณาการความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge) ความรู้ด้านวิธีสอน (Pedagogical Knowledge) และความรู้ด้านเนื้อหาที่สอน (Content Knowledge) ดังนั้น การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนในศตวรรษที่ 21

Ministry of Education (2008) ได้กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดยุทธศาสตร์โรงเรียนขนาดเล็กทุกแห่งมีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน โดยให้จัดการเรียนการสอนรูปแบบคละชั้น ในกรณีที่โรงเรียนมีครูสอนไม่ครบชั้นเป็นภารกิจเร่งด่วน การสอนแบบคละชั้น (Multigrade Teaching) จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาโดยมีลักษณะการจัดกิจกรรมที่ครูคนเดียว สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดวิธีการให้สอดคล้องคล้อยกับระดับความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย เนื่องจากชั้นเรียนทุกชั้นย่อมมีนักเรียนที่ระดับความสามารถแตกต่างกัน ตลอดจน มีความต้องการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ (Learning Styles) เฉพาะบุคคลในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ และความสามารถของนักเรียนรายบุคคล การเรียนรู้แบบคละชั้นจะช่วยส่งเสริมคุณสมบัติของผู้เรียนที่สำคัญคือการเรียนรู้ และปรับตัวเข้ากับผู้อื่นนอกเหนือจากการพัฒนาด้านสติปัญญา

ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อการสอนแบบคละชั้น มาจากอัตราการเกิดของประชากรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลต่อจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาในแต่ละปีก็มีจำนวนลดลงด้วยเช่นกัน จากผลกระทบนี้ทำให้แนวโน้มของโรงเรียนขนาดเล็กจะเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปีการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทและห่างไกล กำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน นั่นคือจำนวนอัตรากำลังของครูในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อการจัดชั้นเรียนเหมือนกับโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ที่มีครูครบทุกชั้นเรียน จึงทำให้โรงเรียนขนาดเล็กหลายแห่งจัดการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้น อันเป็นผลมาจากการลดลงของจำนวนนักเรียนที่ส่งผลโดยตรงต่ออัตรากำลังของข้าราชการครูในโรงเรียนนั้น การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ทำให้ครูมีภาระงานที่สูงขึ้น เนื่องจากต้องสอนนักเรียนหลายระดับชั้นพร้อมกันในห้องเดียว ซึ่งซับซ้อนทั้งการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผล การจัดการศึกษาภายใต้ข้อจำกัดนี้จึงต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เฉพาะเพื่อยกระดับคุณภาพ และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างเร่งด่วน การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับสภาพจริงของโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ ในการสร้างแนวทางปฏิบัติ ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนขนาดเล็กได้ และยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และ

สมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเตรียมความพร้อมของครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน

การวิจัยนี้มีความสำคัญในการศึกษา และสร้างแนวทางพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็กในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นในยุคดิจิทัล โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดข้อจำกัดของโรงเรียน และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทจริง ผลจากการศึกษาช่วยให้ครูมีทักษะในการจัดการเรียนรู้สำหรับห้องเรียนแบบคละชั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของตนเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างโอกาสการเรียนรู้ที่เท่าเทียม และเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในโลกยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็กเป็นการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย โดยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ แนวคิดการพัฒนาคู แนวคิดการจัดการเรียนรู้ แนวคิดการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย โดยศึกษาหลักการ แนวคิด และสาระสำคัญที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก

โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยมีการสร้างและหาคุณภาพโดยนำแบบสังเคราะห์เอกสารที่ได้จัดทำขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้อง ทุกประเด็นแปลผลอยู่ในระดับใช้ได้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่ต่ำกว่า 0.8

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ได้จัดทำขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยที่เกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้อง ทุกประเด็นแปลผลอยู่ในระดับใช้ได้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่ต่ำกว่า 0.8 จึงนำมาสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนแบบคละชั้นของครูในโรงเรียนขนาดเล็กกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 2 ส่วน ประกอบด้วย

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นของครู จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive

Sampling) โดยเลือกจากผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษา ที่มีตำแหน่งทางวิชาการ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียน การเรียนรู้ของครู จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 20 ปี และมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียน การเรียนรู้ของครู จำนวน 1 คน

2. โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียน การเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู จำนวน 2 โรงเรียน โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน หัวหน้างานวิชาการ จำนวน 1 คน และตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 1 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติของโรงเรียน ดังนี้ 1) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น และการจัดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษามีความโดดเด่น 2) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่เคยได้รับรางวัล IQA AWARD 3) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่ส่งเสริม และสนับสนุนครูให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน

โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบกึ่งสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู จำนวน 3 คน มีประเด็นการสัมภาษณ์ จำนวน 7 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ทักษะการพัฒนาหลักสูตร 2) ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ 5) ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น 6) ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายระดับของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 7) ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ส่วนข้างต้นด้วยตนเองตามวัน และเวลาที่ได้รับการนัดหมาย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธีการ Coding คำสัมภาษณ์ผสมผสานกับผลการศึกษาเอกสารและการสังเกต ตามประเด็นขององค์ประกอบที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู

องค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัล	องค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น	องค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้น
ทักษะการพัฒนาหลักสูตร	-	ทักษะการพัฒนาหลักสูตร
ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	-	ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	ทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย	ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย
ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้	ทักษะการวัดประเมินผลอย่าง สอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียน	ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง
ทักษะการจัดการชั้นเรียน	ทักษะการจัดการเรียนชั้นเรียน	ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบ คละชั้น
ทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้	ทักษะการคัดสรรสื่อการเรียนรู้ที่ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบคละชั้น	ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน หลากหลายระดับ
-	ทักษะการวิเคราะห์ระดับ ความสามารถของเด็กเป็น รายบุคคล	ทักษะการวิเคราะห์ระดับ ความสามารถของเด็กเป็น รายบุคคล

จากตารางที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู ได้ดังนี้

1. ทักษะการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ความสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น 3) ความสามารถเลือกและจัดเนื้อหาสาระ 4) ความสามารถในการวัดและประเมินผล 5) ความสามารถบริหารจัดการหลักสูตร และ 6) ความสามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2. ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถวิเคราะห์หลักสูตร 2) ความสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 3) ความสามารถออกแบบกิจกรรมการสอน 4) ความสามารถเลือกสื่อและทรัพยากร 5) ความสามารถปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

3. ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถนำเข้าสู่บทเรียน 2) ความสามารถสอนหรือปฏิบัติกิจกรรม 3) ความสามารถสรุปบทเรียน

4. ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถวัดและประเมินผลเพื่อการพัฒนา 2) ความสามารถวัดและประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ (Assessment as Learning) 3) ความสามารถวัดและประเมินผลเพื่อสรุปผล (Assessment of Learning)

5. ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถกำหนดเป้าหมายที่พึงประสงค์ 2) ความสามารถจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 3) ความสามารถสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา 4) ความสามารถจูงใจและการเสริมแรง

6. ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายระดับ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถเลือกและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 2) ความสามารถ ออกแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี 3) ความสามารถพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียน 4) ความสามารถสื่อสาร และการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยี 5) ความสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

7. ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วยองค์ประกอบ สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถในการประเมินพหุปัญญาของผู้เรียน 2) ความสามารถในการประเมิน ความต้องการในการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบ คละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนา ทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครู และจากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ผลวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละ ชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้น ของครูโรงเรียนขนาดเล็ก

ประเด็นการพัฒนา	ผู้บริหารสถานศึกษา	หัวหน้างานวิชาการ	ครูผู้สอน
ประเด็นที่ 1 ทักษะการ พัฒนาหลักสูตร	กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และมาตรฐานการ ปฏิบัติงาน จัดทำแผนกล ยุทธ์ สนับสนุนทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี	สร้างความเข้าใจ และ แรงจูงใจในการพัฒนา หลักสูตร ส่งเสริมการ ทำงานเป็นทีม และ PLC กำกับ ติดตาม และ ประเมินผล ให้คำปรึกษา (Coaching)	เข้าร่วม การประชุม และปรับความเข้าใจใน วิสัยทัศน์ สะท้อนผล การปฏิบัติงาน เพื่อ นำไปปรับปรุงหลักสูตร
ประเด็นที่ 2 ทักษะการ ออกแบบกิจกรรมการ เรียนรู้	วางแผนและกำหนด เป้าหมาย การจัดการเรียนรู้ เชิงรุก สนับสนุนการอบรม เชิงปฏิบัติการ	นำการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการ จัด อบรม เทคนิคการจัดการ เรียนรู้ ส่งเสริมการทำ แผนการสอน ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ จัดกิจกรรม สังเกตชั้นเรียน และ PLC	ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ มีบทบาท เป็นFacilitator /Coach เข้าร่วมการ สังเกตชั้นเรียน และ การสะท้อนผล (Reflection)

ประเด็นการพัฒนา	ผู้บริหารสถานศึกษา	หัวหน้างานวิชาการ	ครูผู้สอน
ประเด็นที่ 3 ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	ประชุมวางแผน เป้าหมายในการพัฒนา จัดอบรม เชิงปฏิบัติการ เป็นพี่เลี้ยงและให้กำลังใจ	เป็นแกนนำในการจัดอบรม สังเกตการสอน ของเพื่อน ครูเพื่อรวบรวมข้อมูล จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานและวิจัยในชั้นเรียน	เข้าร่วมอบรม และฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ตามแผนที่ออกแบบ สังเกตการสอนของเพื่อน สะท้อนผล และปรับปรุงการทำงาน นำเสนอผลงาน และวิจัยในชั้นเรียน
ประเด็นที่ 4 ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้	ร่วมวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการในการพัฒนา ทักษะการประเมินผล สนับสนุนเครื่องมือ/กระบวนการประเมิน	เป็นผู้นำ PLC ในการวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการ สนับสนุนให้มีการทดลองใช้เครื่องมือ ในชั้นเรียน จัดกระบวนการสังเกตชั้นเรียน เพื่อสะท้อนผล	ร่วมวิเคราะห์ปัญหา นำเครื่องมือ/กระบวนการประเมินไปทดลองใช้ ในชั้นเรียน เข้าร่วมการสังเกตและสะท้อนผล เพื่อระบุดูจุดแข็ง-จุดอ่อน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอเครื่องมือการประเมิน
ประเด็นที่ 5 ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น	สนับสนุนการวิเคราะห์กรณีศึกษา โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และ นิเทศชั้นเรียน	นำกระบวนการ PLC มาใช้ในการพัฒนาทักษะ การสื่อสารเชิงบวก และสร้าง ความไว้วางใจ กำหนดเป้าหมาย การเรียนแบบคละชั้น จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ และสื่อเสริมแรงเชิงบวก	ร่วมวิเคราะห์กรณีศึกษา เข้าร่วม Workshop การนิเทศชั้นเรียน พัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวก จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนคละชั้น
ประเด็นที่ 6 ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม	ตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ และเครื่องมือ จัดอบรมให้ครูมีการรู้เท่าทันสื่อ จัดทำระบบคลังสื่อดิจิทัล ให้โรงเรียนใช้ร่วมกัน	ประเมินและปรับปรุงการใช้สื่ออย่างต่อเนื่อง บูรณาการเทคโนโลยี ในการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยี ในการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของนักเรียน แต่ละระดับชั้น	เข้าร่วมอบรม การรู้เท่าทันสื่อ นำเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันมาใช้ ในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ฝึกทักษะดิจิทัล ให้กับผู้เรียนแต่ละระดับชั้น ใช้และแบ่งปันสื่อดิจิทัล จากระบบคลังสื่อ

ประเด็นการพัฒนา	ผู้บริหารสถานศึกษา	หัวหน้างานวิชาการ	ครูผู้สอน
ประเด็นที่ 7 ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	ส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมการอบรม แนวคิด พหุปัญญา และการประเมินหลากหลายมิติ นิเทศชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่าง	นำกระบวนการ PLC ในการประเมินผู้เรียนในมิติที่หลากหลาย ฝึกการสังเกตและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้ครูสร้างและใช้เครื่องมือประเมินผลที่หลากหลาย	เข้าร่วมอบรม ร่วมกันประเมิน คัดกรอง และจำแนกนักเรียน เป็นรายบุคคล ฝึกการสังเกตและบันทึกข้อมูล อย่างเป็นระบบ สร้างและใช้เครื่องมือประเมินผล จากใบงาน และการบันทึกหลังแผน

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็กสามารถได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ทักษะการพัฒนาหลักสูตร

ผู้บริหารสถานศึกษา ประชุม ชี้แจง และสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการพัฒนาตนเอง จัดทำแผนกลยุทธ์ กำหนดนโยบายและมาตรฐานการปฏิบัติงาน สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน จัดหาทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการพัฒนาครูอย่างเต็มศักยภาพ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) และกำกับติดตาม และประเมินผล พร้อมให้คำปรึกษา (Coaching)

ประเด็นที่ 2 ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้บริหารสถานศึกษา วางแผนกำหนดเป้าหมาย ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สนับสนุนให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับบทเรียน ครูมีบทบาทเป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Facilitator) และมีการสังเกตชั้นเรียน (Classroom Observation ร่วมกัน สะท้อนผล (Reflection) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน

ประเด็นที่ 3 ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้บริหารสถานศึกษา ประชุมวางแผนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาครูให้มีความรู้ ทักษะในการจัดการเรียนรู้ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ สังเกตการจัดการเรียนรู้ของเพื่อนครูเพื่อรวบรวมข้อมูล สะท้อนผลการทำงาน เพื่อนำไปปรับปรุง ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานหรือนวัตกรรมการเรียนรู้และวิจัยในชั้นเรียน เป็นพี่เลี้ยง ให้กำลังใจครูในการปฏิบัติงาน

ประเด็นที่ 4 ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ นำเครื่องมือ/กระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ ไปทดลองจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผู้ร่วมทีม PLC เข้าสังเกตการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน สะท้อนผล (Reflection) ผลการปฏิบัติงาน เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอเครื่องมือ/กระบวนการประเมินผลการเรียนรู้

ประเด็นที่ 5 ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น

ผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์กรณีศึกษาจากโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น ประชุมครูเชิง ปฏิบัติการ (Workshop) นิเทศชั้นเรียนสำหรับการจัดห้องเรียนโดยแบ่งพื้นที่ ใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวกและการสร้างความไว้วางใจ กำหนดเป้าหมายสอดคล้องกับบริบทการเรียนแบบคละชั้น จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์และสื่อเสริมแรงเชิงบวก ที่สามารถใช้ได้กับกลุ่มนักเรียนคละชั้น เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและเกื้อกูลกัน

ประเด็นที่ 6 ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

ผู้บริหารสถานศึกษาตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ประเมินและปรับปรุงการใช้สื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง จัดอบรมให้ครูมีการรู้เท่าทันสื่อ บูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ นำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนในห้องเรียนคละชั้น ฝึกทักษะดิจิทัลและการใช้แอปพลิเคชัน แต่ละระดับชั้นและนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล จัดทำระบบคลังสื่อดิจิทัล เพื่อให้โรงเรียนสามารถเลือกใช้และแบ่งปันสื่อร่วมกันได้

ประเด็นที่ 7 ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมการอบรม ใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกันประเมินผู้เรียนในมิติที่หลากหลาย คัดกรองและจำแนกนักเรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพจริง ฝึกการสังเกตและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ สร้างและใช้เครื่องมือประเมินผลที่หลากหลาย ร่วมกับการบันทึกหลังแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประเมินจากการทำใบงานรายบุคคล จัดอบรมให้ครู เข้าใจถึงแนวคิดทพปัญหา 8 ด้าน นิเทศชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนานักเรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยการหาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถนำไปสร้างแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแผนภาพที่ 1

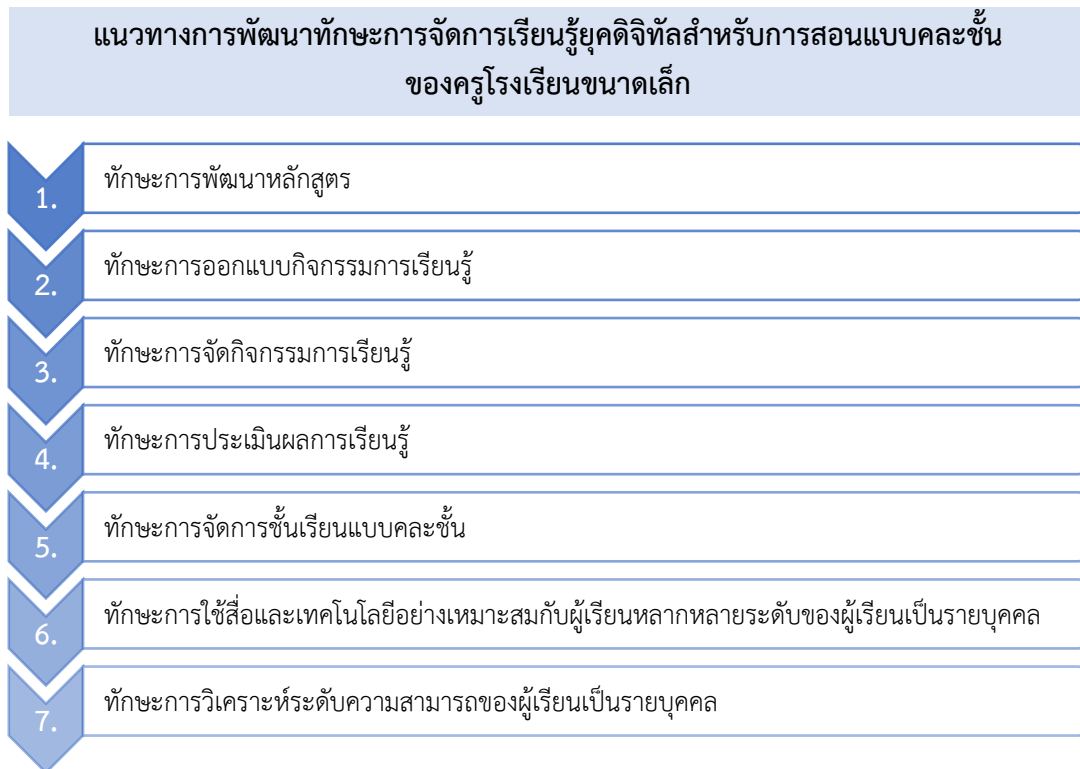

Figure 1: Approaches to Developing Digital Learning Management Skills for Multi-grade Teaching Among Small School Teachers

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 7 ประการ ดังนี้

ทักษะการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร สร้างแรงจูงใจนโยบายและมาตรฐานการปฏิบัติงาน สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน จัดหาทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการพัฒนาครูอย่างเต็มศักยภาพ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) และกำกับ ติดตาม และประเมินผล พร้อมให้คำปรึกษา (Coaching)

ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนกำหนดเป้าหมายร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สนับสนุนให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทักษะการออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาประชุมวางแผนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาครูให้มีความรู้ทักษะในการจัดการเรียนรู้สังเกตการจัดการเรียนรู้ของเพื่อนครูเพื่อรวบรวมข้อมูลสะท้อนผลการทำงาน เพื่อนำไปปรับปรุง ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สภาพความต้องการจำเป็นพัฒนาทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ นำเครื่องมือ/กระบวนการ ไปทดลองจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผู้ร่วมทีม PLC เข้าสังเกตการและสะท้อนผล

ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น ประชุมครูเชิงปฏิบัติการ (Workshop) นิเทศชั้นเรียนสำหรับการจัดห้องเรียนโดยแบ่งพื้นที่ ใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) กำหนดเป้าหมายสอดคล้องกับบริบทการเรียนแบบคละชั้น

ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายระดับ ผู้บริหารสถานศึกษาตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ประเมินและปรับปรุงการใช้สื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมการอบรม ใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกันประเมินผู้เรียนในมิติที่หลากหลาย คัดกรองและจำแนกนักเรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพจริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็กที่สำคัญ ประกอบด้วย 7 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการพัฒนาหลักสูตร 2) ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย 4) ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 5) ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น 6) ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายระดับ 7) ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นในโรงเรียนขนาดเล็กมีความซับซ้อน ครูจึงจำเป็นต้องมีทักษะทั้ง 7 ด้านเพื่อจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรม การใช้สื่อเทคโนโลยี และการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล เพื่อให้ตอบสนองความแตกต่างและศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Simmons (2016) ที่ชี้ว่าการสอนแบบคละชั้นต้องอาศัยทักษะการออกแบบและการบริหารจัดการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนทุกระดับได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม และยังสอดคล้องกับ March (2012) ที่กล่าวถึงความจำเป็นของการใช้สื่อ เทคโนโลยี และการประเมินตามสภาพจริงเพื่อรองรับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และได้สอดคล้อง Office of the Basic Education Commission (2010) ด้านทักษะและสมรรถนะของครู ครูผู้สอนในห้องเรียนแบบคละชั้นควรมีทักษะและสมรรถนะที่ดี ต่อไปนี้ ทักษะในการจัดการเรียนชั้นเรียน ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล มีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สนองตอบตาม ระดับความสามารถของผู้เรียน ทักษะการจัดทำ/หาสื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนแบบคละชั้น ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิด Chaemchoi (2019) กล่าวว่า ครูในยุคดิจิทัลควรมีทักษะการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ 1) ทักษะการเป็นผู้ฝึกสอนหรือชี้แนะ 2) ทักษะการตั้งคำถาม 3) ทักษะการออกแบบการเรียนรู้ 4) ทักษะการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา 6) ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ และ 7) ทักษะในการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ Chaowiwat (2022) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ทักษะดิจิทัลของครู ประกอบด้วย (1) ทักษะการใช้งานคอมพิวเตอร์ (2) ทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ต (3) ทักษะการใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล (4) ทักษะการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย (5) ทักษะการทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ (6) ทักษะในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่หลากหลาย ตรงตามสภาพจริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย 7 ทักษะเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายในการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ แนวทางทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ มีแนวทางดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาประชุมวางแผนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของเพื่อนครูเพื่อรวบรวมข้อมูล สะท้อนผลการดำเนินงานนำไปปรับปรุงและร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบคละชั้น เป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thamoon (2022) ความต้องการและแนวทางการพัฒนามาตรฐานตำแหน่งครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ PA สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ แนวทางทักษะการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สนับสนุนให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาสื่อและนวัตกรรม ครูมีบทบาทเป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Facilitator) และมีการสังเกตชั้นเรียน (Classroom Observation ร่วมกัน สะท้อนผล (Reflection) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Duangchata (2021) ได้วิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้รูปแบบและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามบริบทและความถนัดของตนเอง มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สนับสนุนงบประมาณในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษา การทำวิจัยในชั้นเรียน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการจัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ รวมทั้งกำกับ ติดตามสถานศึกษาผ่านกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนา

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบทักษะที่จัดการเรียนรู้ที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ 1) ทักษะการพัฒนาหลักสูตร 2) ทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย 4) ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 5) ทักษะการจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้น 6) ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับผู้เรียน หลากหลายระดับ 7) ทักษะการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับการสอนแบบคละชั้นของครูโรงเรียนขนาดเล็กยัง ผู้บริหารมีแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้ผู้บริหารประชุมวางแผนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมการอบรม โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกันประเมินผู้เรียนในมิติที่หลากหลาย จัดอบรมให้ครูมีการรู้เท่าทันสื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวกและการสร้างความไว้วางใจ กำหนดเป้าหมายสอดคล้องกับบริบทการเรียนแบบคละชั้น คัดกรองและจำแนกนักเรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพจริง ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของเพื่อนครูเพื่อรวบรวมข้อมูล สะท้อนผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปปรับปรุง ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็กที่ต้องจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้น โดยจัดทำเป็นหลักสูตรการพัฒนาทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ควรกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก เช่น การสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรในการพัฒนา และการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะในด้านที่ยังเป็นจุดอ่อน เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นกับผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

References

- Chaemchoi, S. (2019). *Educational Administration in the Digital Age*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chaowachai, S. (2025). *Academic Administration in Schools to Develop Student Quality*. (3rd Edition). Phitsanulok: Kanpim Dot Com.
- Chaowiwat, W. (2022). *Guidelines for Promoting Digital Skills of Teachers under the Office of Primary Educational Service Area Phitsanulok Zone 2*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Duangchata, S. (2021). *Guidelines for Promoting Active Learning Management of Teachers under the Office of Primary Educational Service Area Nakhon Sawan Zone 3*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- March, T. (2012). *21st Century Teaching Skills*. Retrieved June 18, 2025, from <http://tommarch.com/strategies/skills-checklist/>
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Teachers' Council of Thailand Press, Ladprao.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). *Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge*. Retrieved July June 18, 2025, from <https://punyamishra.com/2008/01/12/mishra-koehler-2006/comment-page-1/>

- Office of the Basic Education Commission. (2010). *Teacher Competency Assessment Manual*. (Revised Edition). Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Office of the Basic Education Commission. (2023). *Basic Education Development Policy and Plan 2023-2027*. Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Education Council Secretariat. (2019). *Report on Best Practices in Creating and Promoting Digital Literacy among Teachers*. Bangkok: Office of the Education Council Secretariat.
- Putwattana, P. (2021). Learning Management for Developing Learners in Digital Age. *Journal of Learning Innovation and Technology*, 1(2), 1-11.
- Regulation of the Teachers' Council of Thailand on Professional Standards (No. 4) B.E. 2562. (2019, March 20). *Royal Gazette*. Vol. 136, Special Issue 68 Ng, pp. 18-20.
- Simmons, I. (2016). *21st Century Learners*. Retrieved July 18, 2025, from <https://fr.scribd.com/doc/312283743/simmons-21st-century-learnerg>
- Thamoon, S. (2022). *Needs and Guidelines for Developing Teacher Position Standards in Learning Management According to PA Criteria under the Office of Primary Educational Service Area Phichit Zone 2*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.

อนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์*

Future Scenarios for Driving Education to Promote Soft Power
in Uttaradit Provincial Education Office

¹อโนทัย สุตวังยาง, ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, กฤษฎากาญจน์ โตพิทักษ์ และ ณัฐกานต์ ประจันบาน

¹Anothai Sudwangyang, Thirasak Uppamaiathichai, Krittayakan Topithak

and Nattakan Prachanban

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: anothais65@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ได้แก่ การหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์โดยนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า อนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ 2) องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม 3) องค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง และ 4) องค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์

คำสำคัญ: อนาคตศึกษา; ซอฟต์พาวเวอร์; สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์

Abstract

This research article aimed to examine the future scenarios for advancing education to promote soft power in the Uttaradit Provincial Education Office. The study employed a futures research approach using the EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) technique. Data were collected through semi-structured interviews and expert opinion questionnaires from 17 purposively selected participants. Quantitative data were analyzed using statistics, including median, mode, and interquartile range, while qualitative data from the interviews were presented narratively.

*Received August 23, 2025; Revised October 1, 2025; Accepted October 6, 2025

The research findings revealed that the future scenarios for advancing education to promote soft power in Uttaradit Provincial Education Office comprise four aspects: 1) the characteristics of future educational advancement promoting soft power, 2) cultural components, 3) political value components, and 4) state policy components. These scenarios are both of feasibility and utility for Uttaradit Provincial Education Office.

Keywords: Future Scenario; Soft Power; Uttaradit Provincial Education Office

บทนำ

VUCA World เป็นโลกที่ทุกคนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 1) Volatility คือ ความผันผวนสูง เปลี่ยนแปลงฉับพลันรวดเร็วมาจาก Disruptive เทคโนโลยี 2) Uncertainty เป็นสถานะที่มีความไม่แน่นอน ทำให้ขาดความชัดเจน ยากต่อการตัดสินใจ 3) Complexity ความซับซ้อนที่จะทวีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การเชื่อมต่อทาง Internet IOT ทำให้ดูเหมือนโลกเล็กลง Big Data ที่อยู่ใน Cloud และ 4) Ambiguity ความคลุมเครือที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ (Wongyai and Patphol, 2019) ความผันผวนและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการวางรากฐานเพื่อพัฒนาคนให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็น สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมโลกที่ผันผวนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและอนาคต (Suksawang, 2019) ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชาติ คือ การศึกษา อันประกอบไปด้วย หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ครู ผู้สอน กระบวนการพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อม การติดตามประเมินผล เทคนิค วิธี และเครื่องมือต่าง ๆ ที่นำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียน (Udomrat, 2021)

สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ได้ยาก ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของประเทศในทุกระดับยังคงมีปัญหาทั้งในด้านคุณภาพของคนไทยที่ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ ที่ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คุณลักษณะและทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจและกำลังแรงงานของประเทศที่มีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แม้ในภาพรวมคนไทยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและมีความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้นจากนโยบายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียน 15 ปีของรัฐ แต่ระบบบริหารจัดการศึกษาในปัจจุบันก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะรองรับสภาวะการณ์การลดลงของประชากรและการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วของประเทศ รวมถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดน ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดและไร้ขีดจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเชื่อมต่อทั้งโลกให้เป็นหนึ่งเดียว การเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จร่วมกันในสังคมของชนในชาติและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาประเทศให้สามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในอีก 20 ปีข้างหน้า (Office of the Education Council, 2023)

ปัจจุบันประชาชนในประเทศต่างให้ความสนใจกับคำว่า Soft Power (อำนาจละมุน) และนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษาและวิชาการ กระแส Soft Power ได้รับ

ความสนใจจากการที่ศิลปินไทยได้นำเสนออาหารไทยในการแสดงคอนเสิร์ตบนเวทีนานาชาติ รวมถึงการรับประทานอาหาร ที่มีขายทั่วไปในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ข้าวเหนียวมะม่วง ลูกชิ้นปิ้ง หรือหมูกระทะ ส่งผลให้ร้านค้าที่ขายอาหารเหล่านั้นได้รับความนิยม สร้างมูลค่าให้กับสินค้าดังกล่าว รวมถึงการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจจนทำให้ประชาชนคาดหวังให้รัฐบาลใช้ Soft Power เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างความนิยมไทยในระดับนานาชาติ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ท่ามกลางความไม่ชัดเจนในการนำแนวคิด Soft Power ไปปฏิบัติ (Nye, 2004 as cited in Ueapirojkit, 2022) ได้เสนอแนวคิดและให้คำนิยามของคำว่า Soft Power ว่าเป็นอำนาจที่ทำให้ผู้อื่นยินดีปฏิบัติตามความต้องการของเรา โดยไม่ต้องมีการบีบบังคับหรือมีข้อแลกเปลี่ยน หรืออีกนัยหนึ่ง คือการทำให้ผู้อื่นพอใจในผลลัพธ์ที่เราต้องการโดยใช้สิ่งดึงดูดใจเพื่อนำไปสู่การยอมรับ มากกว่าที่จะขู่หรือใช้กำลัง ทั้งนี้ ได้นิยามไว้ว่า 3 สิ่งสำคัญที่ทำให้ Soft Power ทำงาน ได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) ค่านิยมทางการเมือง (Political Values) และนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policies) (Nye, 1990 as cited in Trade Policy and Strategy Office, 2023) หากกล่าวถึงเครื่องมือที่ทันสมัย มีอิทธิพลต่อสังคม ผู้เรียนและส่งผลได้ยาวนาน อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนได้อย่างทันต่อสถานการณ์ นั่นคือ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสามารถในการส่งต่อสิ่งที่ต้องการจะพัฒนา ผ่านความมีเสน่ห์ ความหลงใหล การดึงดูด มากกว่าการบีบบังคับหรือข่มขู่ เป็นวิธีการส่งผ่านความสนใจผ่านวัฒนธรรม การเมือง รวมถึงสอดแทรกนโยบายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซอฟต์พาวเวอร์ดูเหมือนเป็นอำนาจที่อ่อนไหวแตกต่างจากความแข็งแกร่งทางทหาร (Hard Power) แต่เพราะเหตุใดจึงมีความสำคัญระดับประเทศและทำให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างและยั่งยืน โลกโลกาภิวัตน์ และการปฏิวัติการสื่อสารในปัจจุบันทำให้ผู้นำประเทศ ผู้นำองค์กรรวมถึงผู้นำการศึกษาจำเป็นต้องเพิ่มพลังของซอฟต์พาวเวอร์โดยการสร้างความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับความเป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม ประเพณี ผ่านนโยบาย โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงและสร้างความแข็งแกร่งในทุกด้าน ให้สอดคล้องกับแนวคิดและการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพได้อีกด้วย (Nye, 2004)

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ปฏิบัติตามภารกิจของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการบริหาร และจัดการศึกษาที่กฎหมายกำหนดการปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่นโยบาย และยุทธศาสตร์ของส่วนราชการต่าง ๆ ที่มอบหมาย และให้มีอำนาจหน้าที่ในเขตจังหวัด ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกประเภทและทุกสังกัดในจังหวัดอุดรธานี มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการของ กศจ.อกศจ. คณะอนุกรรมการบริหารราชการเชิงยุทธศาสตร์ คณะอนุกรรมการเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา คณะอนุกรรมการและคณะทำงาน รวมทั้งปฏิบัติงานราชการที่เป็นไปตามอำนาจและหน้าที่ของ กศจ. และตามที่ กศจ. มอบหมาย จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการ ส่งการ กำกับ ดูแล เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดและกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จัดระบบ ส่งเสริม และประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ ดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ การนิเทศ และแนะแนวการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท รวมทั้งติดตามและประเมินผลระบบบริหารจัดการศึกษา ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบด้านการบริหาร การเงินและการบัญชีของส่วนราชการหรือหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬาเพื่อการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเอกชน ปฏิบัติภารกิจตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งปฏิบัติงานภารกิจเกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของ

กระทรวงศึกษาธิการและประสานงานต่าง ๆ ในจังหวัด ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่าวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และเป็นประเทศพัฒนาแล้วนั้น จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้สูง และความสุขของ คนไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่มั่นคง เสมอภาค เป็นธรรม และมีความสามารถในการแข่งขันในระบบ เศรษฐกิจ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566- 2570) นโยบายรัฐบาล แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

จากความสำคัญและปัญหาข้างต้น การพัฒนาชาติบ้านเมืองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาการศึกษาควบคู่กันไปด้วย ซึ่งการจะพัฒนาการศึกษาให้ก้าวเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษต่อไปได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในหลากหลาย มุมมอง จึงเป็นภารกิจหลักที่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์และหน่วยงานทางการศึกษาจะต้อง ดำเนินการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารจัดการที่มี ความทันสมัย ทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากร มนุษย์ให้มีคุณภาพ ซึ่งพลังของซอฟต์แวร์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ รูปแบบการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและ ประสบการณ์ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษาและนักวิชาการ ซึ่งใช้เทคนิคการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและ แบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับ EDFR รอบที่ 1 เป็นคำถามปลายเปิด โดยสร้างจาก ข้อสรุปที่ได้จากผลการวิเคราะห์ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อใช้ สัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ ลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อน การศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม องค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง และองค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยปรึกษาแนวทางการสัมภาษณ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการ

สถานศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัย เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พิจารณาค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00 ถือว่าข้อคำถามนั้นใช้ได้และเหมาะสมกับการนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 แบบสอบถาม สำหรับ EDFR รอบที่ 2 สร้างแบบสอบถามโดยสังเคราะห์เอกสารข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่าง ๆ ในรอบที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบที่ 1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถาม สำหรับ EDFR รอบที่ 3 ใช้แบบสอบถามฉบับเดียวกับรอบที่ 2 โดยมีการเพิ่มค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามที่วิเคราะห์ได้จากรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบที่ 1 และ 2 ยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำเอกสารข้อมูลจากการสัมภาษณ์รอบที่ 1 จัดทำเป็นเครื่องมือสำหรับ EDFR รอบที่ 2 และ 3 และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาให้ความเห็นชอบตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงให้มีความเหมาะสม แล้วจึงนำแบบสอบถามความคิดเห็นไปรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูล เพื่อศึกษานาคนาตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ดังนี้

3.1 เก็บข้อมูลรอบที่ 1 ติดต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อสัมภาษณ์ด้วยตนเองใช้การสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้นาคนาตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ผู้เชี่ยวชาญคาว่าเป็นไปได้และหรือควรจะเป็นในอนาคต

3.2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ในทุกประเด็นที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็น เพื่อนำประเด็นเหล่านั้น ไปสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าใช้ ในการเก็บข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 2

3.3 เก็บข้อมูลรอบที่ 2 นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบที่ 1 พิจารณาประเมินค่าโอกาสความเป็นไปได้และหรือควรจะเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์

3.4 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มาวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบด้วยวิธีการเชิงสถิติ เพื่อแสดงตำแหน่งค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 3

3.5 เก็บข้อมูลรอบที่ 3 นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบที่ 1 และ 2 พิจารณายืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างรอบที่ 1 ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในรอบที่ 2 และ 3 นำข้อมูลมาใช้ในการคำนวณหาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แปลผลตามเกณฑ์ค่าคะแนนกลาง ดังนี้

4.1 ค่ามัธยฐาน สำหรับเกณฑ์การพิจารณาข้อคำถาม จะใช้ข้อคำถามที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

4.2 ค่าฐานนิยม ผู้วิจัยทำการหาค่าความถี่ของระดับคะแนน 1 ถึง 5 ของแต่ละข้อความระดับคะแนนใดที่มีความถี่สูงสุดถือว่าเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น แต่ถ้าข้อใดมีความถี่สูงสุดของระดับคะแนนเท่ากัน

และระดับคะแนนนั้นอยู่ติดกันเช่น ระดับ 3 กับระดับ 4 จะถือเอาค่ากลางระหว่างคะแนนทั้งสองนั้นเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น

4.3 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ผู้วิจัยทำการคำนวณค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้ของแต่ละข้อความใด มีค่าตั้งแต่ 1.50 ลงมา แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกันและในทางตรงกันข้าม ถ้าค่าดังกล่าวมากกว่า 1.50 แสดงว่า ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้น ไม่สอดคล้องกัน

จากผลการวิจัย

1. ด้านลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์

ตารางที่ 1 ลำดับของข้อความเกี่ยวกับด้านลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ข้อที่	ลำดับที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์
1.4	1	4.94	5	0.06	0
1.1	2	4.88	5	0.12	0
1.9	3	4.82	5	0.18	0

จากตาราง 1 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้มากที่สุด โดยสอดคล้องกันกับด้านลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์มี 3 ข้อ ได้แก่

ข้อที่ 1.4 ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Project-based Learning ในการเสริมสร้าง Soft Skills

ข้อที่ 1.1 กำหนดยุทธศาสตร์และแผน พัฒนาการศึกษาที่บูรณาการ Soft Power อย่างชัดเจน

ข้อที่ 1.9 มีระบบบริหารจัดการองค์กรที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร

2. ด้านองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม

ตารางที่ 2 ลำดับของข้อความเกี่ยวกับด้านองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ข้อที่	ลำดับที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์
1.1	1	4.94	5	0.06	0
1.2	2	4.88	5	0.12	0
1.4	3	4.82	5	0.18	0

จากตาราง 2 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้มากที่สุด โดยสอดคล้องกันกับด้านองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมมี 3 ข้อ ได้แก่

ข้อที่ 1.1 ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อที่ 1.2 บูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรและกิจกรรม

ข้อที่ 1.4 ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

3. ด้านองค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง

ตารางที่ 3 ลำดับของข้อความเกี่ยวกับด้านองค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ข้อที่	ลำดับที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์
1.1	1	5	5	0	0
1.12	2	4.88	5	0.12	0
1.2	3	4.82	5	0.18	0

จากตาราง 3 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้มากที่สุด โดยสอดคล้องกันกับด้านองค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมืองมี 3 ข้อ ได้แก่

ข้อที่ 1.1 ปลุกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ความโปร่งใส และจิตสำนึกพลเมืองดีในโรงเรียน

ข้อที่ 1.12 พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีผ่านกิจกรรมจิตอาสา

ข้อที่ 1.2 ส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านการศึกษาและสื่อสร้างสรรค์

4. ด้านองค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ

ตารางที่ 4 ลำดับของข้อความเกี่ยวกับด้านองค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ข้อที่	ลำดับที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์
1.5	1	4.88	5	0.12	0
1.3	2	4.82	5	0.18	0
1.9	3	4.76	5	0.24	0

จากตาราง 4 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้มากที่สุด โดยสอดคล้องกันกับด้านนโยบายของรัฐมี 3 ข้อ ได้แก่

ข้อที่ 1.5 ผลักดันนโยบายที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสร้างภาพลักษณ์จังหวัด

ข้อที่ 1.3 ผลักดันนโยบายการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อที่ 1.9 กำหนดยุทธศาสตร์ระดับชาติด้าน Soft Power ร่วมกับภาคท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

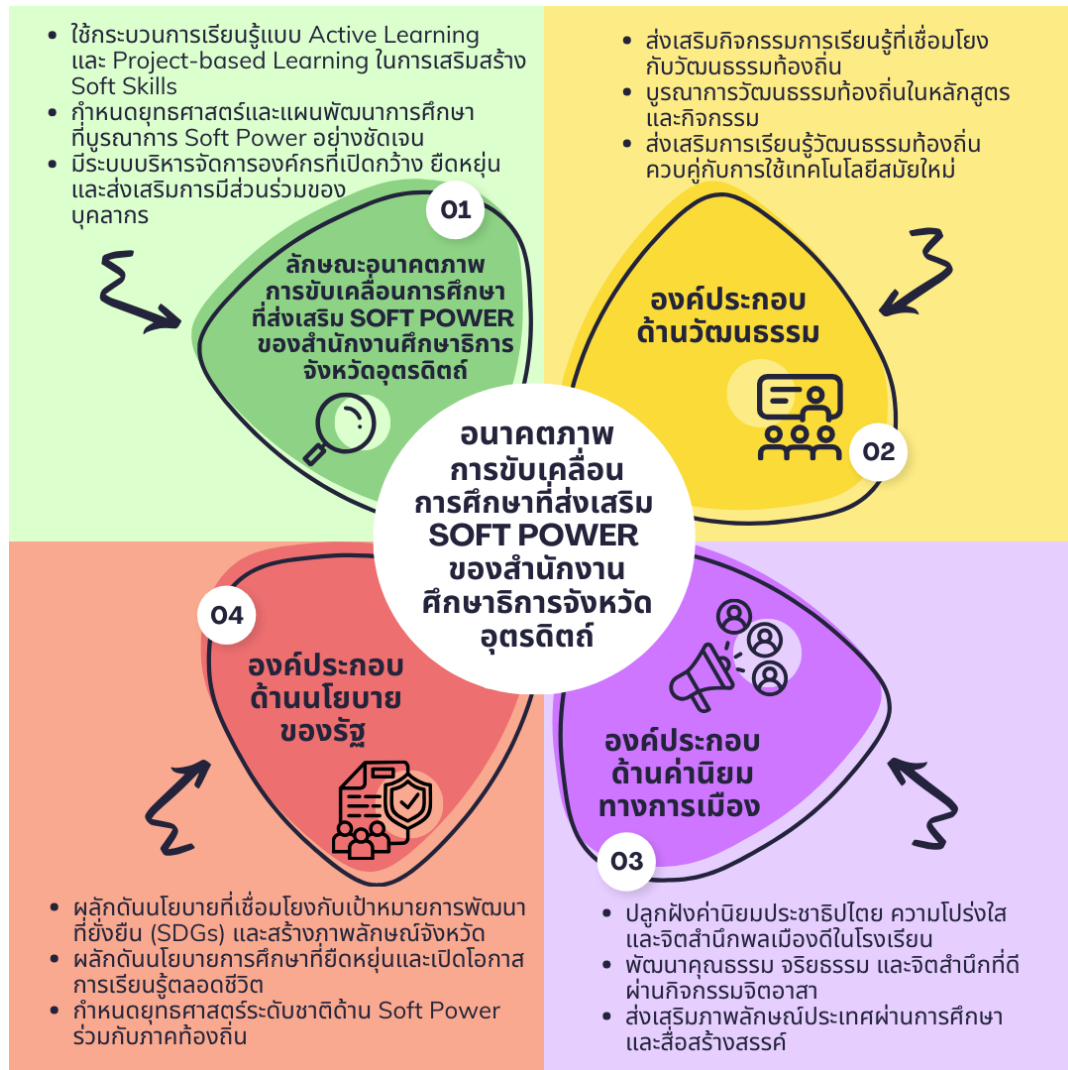

Figure 1: The Scenario of an Educational Movement that Enhances Soft Power under the Uttaradit Provincial Educational Office

จากภาพ แสดงกรอบแนวคิดสำคัญที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้ วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมืองและนโยบายของรัฐ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. ลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ 1) การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Project-based Learning ในการเสริมสร้าง Soft Skills 2) กำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการศึกษาที่บูรณาการ Soft Power อย่างชัดเจน และ 3) มีระบบบริหารจัดการองค์กรที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร

2. องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม ได้แก่ 1) การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) บูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรและกิจกรรม และ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

3. องค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง ได้แก่ 1) การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ความโปร่งใส และจิตสำนึกพลเมืองดีในโรงเรียน 2) พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีผ่านกิจกรรมจิตอาสา และ 3) ส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านการศึกษาและสื่อสร้างสรรค์

4. องค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ ได้แก่ 1) การผลักดันนโยบายที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสร้างภาพลักษณ์จังหวัด 2) ผลักดันนโยบายการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 3) กำหนดยุทธศาสตร์ระดับชาติด้าน Soft Power ร่วมกับภาคท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

อนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการศึกษอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ 2) องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม 3) องค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง และ 4) องค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ ทั้งนี้เป็นเพราะ แนวทางและองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับแนวคิด Soft Power ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การวางแผนยุทธศาสตร์ การบูรณาการวัฒนธรรมและค่านิยม การพัฒนาทักษะเยาวชน และการสนับสนุนเชิงนโยบาย สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงบวกทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และภาพลักษณ์ของจังหวัด โดยทั้ง 4 ด้านมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Nye (2004) ที่เสนอว่า แหล่งทรัพยากรสำคัญที่เป็นที่มาของ Soft Power นั้นประกอบไปด้วย 3 แหล่ง ได้แก่ 1) วัฒนธรรม (Culture) หากวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่น ๆ โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น Soft Power ของประเทศนั้นก็จะมีมากขึ้น ซึ่งช่องทางที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศหนึ่งเป็นที่รู้จักในประเทศอื่น ๆ มีหลากหลาย อาทิ โดยผ่านสินค้าทางวัฒนธรรม การค้า การเยี่ยมเยือน การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน และการท่องเที่ยว 2) ค่านิยมทางการเมือง (Political Values) ถ้าประเทศดังกล่าวมีค่านิยมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประเทศอื่น ๆ Soft Power ของประเทศนั้น ๆ ก็จะเพิ่มขึ้น เช่น การมีค่านิยมทางการเมืองที่ไม่ต้องการแทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน หรือการยอมรับนับถือในประวัติศาสตร์ของประเทศ เพื่อนบ้าน เป็นต้น ในทางกลับกัน หากค่านิยมของประเทศดังกล่าวขัดกับค่านิยมของประเทศอื่น ๆ อย่างชัดเจน Soft Power ของประเทศนั้น ก็จะลดลง ตัวอย่างเช่น การที่สหรัฐอเมริกาในทศวรรษ 1950 มีการเหยียดสีผิว (racial segregation) ก็จะทำให้ Soft Power ของสหรัฐอเมริกาในทวีปแอฟริกันนั้นน้อย เป็นต้น และ 3) นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policies) ถ้าประเทศหนึ่งดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีความโดดเด่น เช่น มีนโยบายที่เน้นความเท่าเทียมเคารพในการแสดงออกของประเทศที่เล็กกว่า ไม่ใช่อำนาจ ทางทหารข่มขู่รักสันติภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน โอกาสที่ประเทศดังกล่าวจะสร้าง Soft Power ให้เกิดขึ้นก็จะมีมากกว่าประเทศที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ก้าวร้าว ไม่สนใจเท่าที่ของประเทศอื่น ๆ Soft Power เป็นพลังอำนาจที่สามารถดึงดูด (Attraction) และสร้างความร่วมมือในระดับสังคมและระหว่างประเทศได้

ลักษณะอนาคตภาพการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมุ่งเน้นการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Project-based Learning ในการเสริมสร้าง Soft Skills ให้ผู้เรียน มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการศึกษาที่บูรณาการ Soft Power อย่างชัดเจน และการมีระบบบริหารจัดการองค์กรที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ในอนาคตการศึกษาจำเป็นต้องไม่เพียงแต่พัฒนาความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยัง

ต้องสร้างทักษะเชิงอารมณ์ สังคม และการปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้ฐานโครงการ (Project-based Learning) ที่ Dewey (1938) และ Thomas (2000) อธิบายว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการเสริมสร้าง Soft Skills ได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Education Management) ของ Bryson (2018) ที่ชี้ว่าการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการศึกษาอย่างมีเป้าหมายชัดเจนจะช่วยสร้างทิศทางการพัฒนาในระยะยาว และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Saengngam (2020) ที่พบว่าการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและยืดหยุ่นสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษา และสร้างความผูกพันของบุคลากรในองค์กรได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรและกิจกรรม และส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทุนทางสังคมที่สามารถสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น สร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนกับชุมชน และยังช่วยต่อยอดสู่การสร้างภาพลักษณ์จังหวัดและประเทศในระดับสากลได้ และสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ของ Bourdieu (1986) ที่ชี้ว่า วัฒนธรรมสามารถพัฒนาเป็นทุนที่ก่อให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สังคม (Social Constructivism) ของ Vygotsky (1978) ที่มองว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีจากบริบทและวัฒนธรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Wongkanchana (2021) ที่พบว่าการบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจและเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียน และยังสอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2019) ที่เสนอว่าการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาและ Soft Power ในระดับสากล

องค์ประกอบด้านค่านิยมทางการเมือง ควรปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองในเชิงบวก โดยเฉพาะการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ความโปร่งใส และจิตสำนึกพลเมืองดีในโรงเรียน มีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีผ่านกิจกรรมจิตอาสา และส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านการศึกษาและสื่อสร้างสรรค์ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ค่านิยมทางการเมืองถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถเป็นพลังในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังช่วยให้การศึกษาเป็นกลไกเชิงสังคมที่บ่มเพาะทั้งทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองโลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาพลเมือง (Civic Education) ที่มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองและความรับผิดชอบต่อสังคม (Torney-Purta, Barber, and Richardson, 2005) และสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างค่านิยม (Value Formation Theory) ของ Rokeach (1973) ที่ชี้ว่า ค่านิยมเกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการปลูกฝังทางสังคม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Rattanamanee (2019) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมจิตอาสาในสถานศึกษาช่วยพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2015) ที่ย้ำว่าการศึกษาคือ พลังสำคัญในการสร้างสันติภาพ ประชาธิปไตย และภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศในเวทีโลก

องค์ประกอบด้านนโยบายของรัฐ ควรมีการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐอย่างชัดเจน มีการผลักดันนโยบายที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสร้างภาพลักษณ์จังหวัด ผลักดันนโยบายการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต และกำหนดยุทธศาสตร์ระดับชาติด้าน Soft

Power ร่วมกับภาคท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ปัจจัยเชิงนโยบายเป็นกลไกสำคัญที่จะสร้างทิศทางการพัฒนาการศึกษาและวางรากฐานให้เกิดความต่อเนื่อง ยั่งยืน และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาประเทศในภาพรวมได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาเชิงนโยบายสาธารณะที่มุ่งให้รัฐเป็นผู้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของท้องถิ่น (Dye, 2017) และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ (Lifelong Learning Theory: Jarvis, 2009) ที่เน้นการเปิดโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างทุนมนุษย์ที่เข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อความเปลี่ยนแปลง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ UNESCO (2021) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการนโยบายด้านการศึกษาเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรมพร้อมทั้งสร้าง Soft Power ให้กับพื้นที่และประเทศโดยรวม

สรุป

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นภาพรวมของการขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานีในหลายมิติ โดยลักษณะอนาคตภาพของการศึกษามุ่งเน้นไปที่การสร้างทักษะของผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Project-based Learning พร้อมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและบูรณาการ Soft Power อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับระบบบริหารจัดการองค์กรที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการศึกษามีประสิทธิภาพ ด้านวัฒนธรรม การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของผู้เรียน การบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้ควบคู่กัน ทำให้การเรียนรู้มีความทันสมัยและเข้าถึงผู้เรียนได้หลากหลายรูปแบบ ในด้านค่านิยมทางการเมือง การขับเคลื่อนการศึกษามุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ความโปร่งใส และจิตสำนึกพลเมืองที่ดี ในโรงเรียนรวมถึงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีผ่านกิจกรรมจิตอาสา การส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านการศึกษาและสื่อสารสร้างสรรค์ช่วยเสริมสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เรียน ด้านนโยบายของรัฐ แสดงให้เห็นความสำคัญของการผลักดันนโยบาย ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างภาพลักษณ์จังหวัด การสนับสนุนนโยบายการศึกษา ที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ระดับชาติด้าน Soft Power ร่วมกับภาคท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนในการพัฒนาการศึกษา เชิง Soft Power

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่า การขับเคลื่อนการศึกษาที่ส่งเสริม Soft Power ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ควรที่จะต้องเน้นการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Project-based Learning การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการศึกษาที่บูรณาการ Soft Power อย่างชัดเจน การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และการสร้างระบบนโยบายที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1.1 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดควรที่จะต้องจัดทำและปรับปรุงหลักสูตร กิจกรรม และแนวทางการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับ Soft Power ที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2 โรงเรียนควรที่จะต้องส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาทักษะ Soft Skills ของผู้เรียน และปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา

1.3 หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นควรที่จะต้องร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดและระดับชาติที่สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs และสนับสนุนการสร้างภาพลักษณ์ด้าน Soft Power ของจังหวัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้าง Soft Skills ของผู้เรียน

2.2 ยุทธศาสตร์การบูรณาการ Soft Power เพื่อการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดอุดรธานี

2.3 การบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน

2.4 นโยบายการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

2.5 การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองดีผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และจิตอาสา

References

- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). New York: Greenwood.
- Bryson, J. M. (2018). *Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement*. (5th ed.). Hoboken: Jossey-Bass.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
- Dye, T. R. (2017). *Understanding Public Policy*. (15th ed.). Boston: Pearson Education.
- Jarvis, P. (2009). *Learning to Be a Person in Society: Learning to Be Me*. Abingdon: Routledge.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Office of the Education Council. (2023). *Knowledge Report on the Use of Education as Soft Power in National Development: Case Studies from Abroad*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Rattanamane, S. (2019). Developing Students' Morality, Ethics, and Public Mind Through Volunteer Activities. *Academic Journal of Phranakhon Rajabhat University*, 15(2), 45–59.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Saengngam, S. (2020). Participatory and Flexible Management and the Effectiveness of Educational Policy Implementation. *Journal of Educational Administration*, 12(1), 55–70.
- Suksawang, S. (2019). *Five Steps of Analytical Thinking*. Retrieved August 2, 2025, from <https://url.in.th/CBgol>
- Thomas, J. W. (2000). *A Review of Research on Project-Based Learning*. San Rafael: The Autodesk Foundation.

- Torney-Purta, J., Barber, C. H., & Richardson, W. K. (2005). *Civic Education Across Countries: Twenty-Four National Case Studies from the IEA Civic Education Project*. Amsterdam: IEA.
- Trade Policy and Strategy Office. (2023). *Soft Power: The Power of Creativity*. Bangkok: Ministry of Commerce.
- Udomrat, T. (2021). *A Study of Educational Development for Achieving the Sustainable Development Goals: A Case Study of Malaysia*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Ueapirojkit, R. (2022). *The Use of Soft Power in Promoting International Relations: A Case Study of the Indian Council for Cultural Relations (ICCR)*. Bangkok: Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs, Ministry of Foreign Affairs.
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2019). *Education for Sustainable Development: A Roadmap*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2021). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO Publishing.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wongkanjana, S. (2021). Integration of Local Culture in the Curriculum to Enhance the Identity of Secondary School Students. *Journal of Research and Development in Education*, 16(2), 101–116.
- Wongyai, W., & Patphol, M. (2019). *Learning in the VUCA World Towards Social Quotient*. Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.

ความสุขของผู้สูงอายุกับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน*

Happiness among the Elderly and Retirement Planning: An Analytical, Appreciative and Applicative Study

¹รมธง สินธุประสิทธิ์, รวิช ตาแก้ว และ กิรติ บุญเจือ

¹Romthong Sinthuprasit, Ravich Takaew and Kirti Bunchua

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: s62584934002@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน ความสุขของผู้สูงอายุกับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเก็บข้อมูลในลักษณะที่เป็นการวิจัยเอกสาร ดำเนินการตามวิธีวิทยาทางปรัชญาอันได้แก่ภาษาวีธีและวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้วิจัยที่เชื่อว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ และฝ่ายตรงข้ามที่เชื่อว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางกระบวนทรรศน์นวยุคต่างหากที่เหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม คือ การวางแผนเพื่อวัยเกษียณต้องมีการประเมินความสุขของผู้สูงอายุออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินอย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยทำให้การจัดทำงบประมาณทางการเงินเพื่อวัยเกษียณมีความถูกต้องที่สุด โดยผู้วิจัยได้วิจารณ์เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามไว้ว่ามีจุดอ่อน คือ ความสุขของผู้สูงอายุมีหลายแง่มุมจนไม่สามารถประเมินออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินได้อย่างชัดเจนครบถ้วน อีกทั้งตัวเลขในงบประมาณทางการเงินก็เป็นเพียงผลลัพธ์ที่จริงตามข้อสมมุติอันถูกกำหนดไว้ใช้ในการวางแผนเพื่อวัยเกษียณเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้แสดงเหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัจพจน์ในเจตจำนง และความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคน ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำงบประมาณทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีเป้าหมายจำนวนเงินไม่มากจนเกินจำเป็น และจะนำไปสู่การจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีความจำเพาะเจาะจง จึงถือว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางนั้นเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

คำสำคัญ: ความสุขของผู้สูงอายุ; การวางแผนเพื่อวัยเกษียณ; ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

Abstract

This research article aimed to analyze, critically examine, and interpret the happiness of the elderly in relation to retirement planning. The study was qualitative in nature and

*Received August 24, 2025; Revised October 9, 2025; Accepted October 18, 2025

primarily involved document-based research. It followed a philosophical methodology, including dialectical reasoning and the exchange of viewpoints between two perspectives: the researcher, who argued that the concept of elderly happiness according to post-moderate philosophical approaches is suitable for promoting retirement planning, and the opposing view, which maintained that the concept of elderly happiness under alternative new-age paradigms is more appropriate for supporting retirement planning.

The research findings revealed that the opposing perspective argued that retirement planning requires quantifying the happiness of the elderly in clear numerical and financial terms, which would allow for the most accurate preparation of retirement budgets. The researcher critiqued this argument, noting its weaknesses: elderly happiness is multidimensional and cannot be fully captured through quantitative data or financial figures. Moreover, budget numbers are merely outcomes based on assumptions used for retirement planning. Based on this critique, the researchers supported their position, arguing that enhancing the quality of life and happiness of the elderly is an instinctive will, and that each individual's happiness is unique to their own life experience. This approach leads to retirement budgeting that avoids excessive financial targets and results in more precise, individualized financial planning. Therefore, the concept of elderly happiness according to post-moderate philosophical approaches is considered suitable for promoting effective retirement planning.

Keywords: Elderly Happiness; Retirement Planning; Post-Moderate Philosophical

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์สัดส่วนของผู้สูงอายุ (ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป) ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 5 ในปี พ.ศ. 2538 เป็นร้อยละ 17.1 ในปี พ.ศ. 2560 และคาดว่าจะถึงร้อยละ 30 ภายในปี พ.ศ. 2578 โดยอายุที่เพิ่มขึ้นย่อมมาพร้อมกับสภาพร่างกายที่อ่อนแอ โรคเรื้อรัง และความพิการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการดูแลในระยะยาว รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการเลี้ยงดูรักษา (Glinskaya, Walker, and Wanniarachchi, 2021) ผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยข้างต้น จึงนำมาซึ่งปัญหาและความท้าทายทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหอันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุคือการเตรียมความพร้อมทางการเงินและการจัดการระบบเศรษฐกิจของภาครัฐ เนื่องจากผู้สูงอายุมักเป็นช่วงชีวิตที่เข้าสู่วัยเกษียณ เมื่อไม่มีรายได้เท่าเดิมจึงทำให้การเตรียมพร้อมสำหรับค่าใช้จ่ายที่จะมาถึงนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (Sirikururattakorn, and Sonsuphap, 2024) ในขณะเดียวกัน การศึกษาเรื่องการจัดสรรเงินบำนาญในประเทศไทยโดย Palacios, and Jain (2021) ก็พบว่า มีเพียงประมาณหนึ่งในสามของประชากรวัยทำงานเท่านั้นที่ได้รับความคุ้มครองจากโครงการบำนาญ ด้วยเหตุนี้ การวางแผนเพื่อวัยเกษียณในระดับบุคคลนอกเหนือจากการพึ่งพาระบบบำนาญของภาครัฐ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงที่เป็นผู้สูงอายุ

ในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเสนอแนวคิดและมาตรการเพื่อส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล โดยสมาคมวางแผนการเงินไทยได้แบ่งกระบวนการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับ

คำปรึกษา การรวบรวมข้อมูลสำหรับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ การจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ การสรุปผลวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อวัยเกษียณพร้อมคำแนะนำ การดำเนินการตามแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณ และการติดตามทบทวนแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณ (Thailand Securities Institute, 2010) อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลและสถาบันการเงินต่างก็สนับสนุนให้ประชาชนจัดเตรียมแผนเพื่อวัยเกษียณ แต่กลับขาดความเข้าใจถึงสาเหตุหลักของการไม่ยอมเตรียมพร้อมสำหรับการเกษียณอายุ ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถบรรลุแผนเพื่อวัยเกษียณอันยั่งยืนได้ (Ketkaew et al., 2022) ทั้งนี้ มีหลายงานวิจัยที่ยืนยันว่าการส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณในช่วงเวลาที่ผ่านมามีประสิทธิภาพต่ำที่ควร ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Suwanna (2021) ซึ่งพบว่ามีแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลถึงร้อยละ 86.3 ที่ไม่เคยวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Sirikurattakorn, and Sonsuphap (2024) ซึ่งพบว่ามีผู้สูงอายุในประเทศไทยเพียงร้อยละ 32.6 เท่านั้นที่มีความมั่นคงทางการเงินและมีเงินออมเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายประจำวัน หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของแนวทางเดิมและนำไปสู่การพิจารณาถึงวิธีคิดใหม่ โดยเฉพาะในมิติของความสุขและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอันเป็นเป้าหมายสำคัญของการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ เนื่องจากการตีความเรื่องความสุขของผู้สูงอายุด้วยกรอบความคิดทางปรัชญาที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการวางแผนและปฏิบัติตามแผนเพื่อวัยเกษียณอย่างแตกต่างกันไป องค์ความรู้ทางด้านปรัชญาความสุขจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อให้เห็นภาพการวางแผนเพื่อวัยเกษียณอย่างเปิดกว้างและครอบคลุมยิ่งขึ้น

แนวคิดทางปรัชญาที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมในการนำมาใช้ตีความเรื่องความสุขของผู้สูงอายุคือ ธรรมชาติของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่เชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงความเป็นจริงอย่างสมบูรณ์ได้ จึงมองทุกอย่างด้วยวิภาษนญาณ ในความหมายที่ต้องแจกแจงประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประเมินค่าด้วยการตีความหมายแล้วให้แต่ละคนประยุกต์เอาส่วนดีไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตเฉพาะตัว ขณะเดียวกันก็เอื้อให้ผู้อื่นได้พัฒนาคุณภาพชีวิตไปด้วยกัน (Bunchua, 2012) ด้วยฐานคิดของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางทำให้เกิดความเข้าใจว่าความสุขของผู้สูงอายุอันสอดคล้องกับคุณภาพชีวิตในวัยเกษียณนั้นมีทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตัวเงิน อีกทั้งความสุขของผู้สูงอายุแต่ละคนก็ล้วนแตกต่างกันไปตามการพัฒนาคุณภาพชีวิตเฉพาะตัว จึงนำไปสู่การจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่ไม่สูงจนเกินไป ร่วมกับการจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอย่างจำเพาะเจาะจง แนวทางเช่นนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าจะช่วยส่งเสริมให้การวางแผนเพื่อวัยเกษียณประสบความสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม ย่อมมีแนวคิดทางปรัชญาอย่างอื่นที่มีความเห็นแตกต่างกัน โดยเฉพาะธรรมชาติของกระบวนการตรรกีนวยุคที่เชื่อว่าวิธีการวิทยาศาสตร์เป็นหนทางสู่การค้นพบกฎเกณฑ์ของเอกภพได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถนำกฎเกณฑ์ที่รู้มาแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง และทำให้มนุษย์ได้พบกับความสุขอันแท้จริง (Bunchua, 2012) ด้วยฐานคิดของกระบวนการตรรกีนวยุคทำให้เกิดความเข้าใจว่าความสุขของผู้สูงอายุต้องถูกประเมินออกมาเป็นข้อมูลจำนวนเงินให้ได้อย่างชัดเจน จึงจะจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณได้อย่างถูกต้องแม่นยำ แนวทางเช่นนี้ย่อมมีผู้เชื่อว่าจะช่วยส่งเสริมให้การวางแผนเพื่อวัยเกษียณประสบความสำเร็จได้เช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรนั้นถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย อีกทั้งยังไม่มีงานวิจัยใดที่มีการตีความเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องความสุขของผู้สูงอายุในเชิงปรัชญาอย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนเพื่อวัยเกษียณได้ ทำให้ผู้วิจัยมีแรงจูงใจที่ต้องการจะศึกษาเพื่อหาทางออกให้กับปัญหานี้ โดยตั้งคำถามวิจัยไว้ว่า “แนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณหรือไม่” ด้วยเหตุที่คำถามนี้ยังไม่มีมติโดยทั่วไปว่าให้ถือคำตอบใดคำตอบหนึ่ง

ร่วมกัน และเป็นคำถามซึ่งนำไปสู่คำตอบที่เป็นไปได้หลายทาง จึงเป็นประเด็นที่ควรวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อหาคำอธิบายที่ยังลึก ชัดเจน และกระจ่างแจ้งมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ ความสุขของผู้สูงอายุกับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยทางปรัชญานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งเก็บข้อมูลในลักษณะที่เป็น การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 จากคำถามวิจัยที่ว่า “แนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณหรือไม่” กำหนดให้มีคำตอบสมมติฐานที่แตกต่างกันของทั้งสองฝ่าย ดังนี้

1) ผู้วิจัยมีคำตอบสมมติฐานว่า แนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

2) ฝ่ายตรงข้ามไม่เห็นด้วยและโต้แย้งว่า แนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางไม่เหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ เพราะฝ่ายตรงข้ามเชื่อมั่นว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางกระบวนทรรศน์นวยุคต่างหากที่เหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

ขั้นตอนที่ 2 สืบค้นข้อมูลจากตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระบวนทรรศน์นวยุค ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ปรัชญาความสุข และการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการตามวิธีวิทยาทางปรัชญา (philosophical methodology) ดังนี้

1) วิชาวิธี (dialectics) หมายถึง การตั้งคำถามซึ่งอาจจะมีหลายคำตอบที่เป็นไปได้ (pluralistic question) แล้วแสดงออกมาเป็นเหตุผลของฝ่ายตรงข้าม วิเคราะห์เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม และเหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย

2) วิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (discursive method) หมายถึง การรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบ เพื่อหาคำตอบอันดีที่สุดจากการประนีประนอมทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอเนื้อหาการวิจัยตามแนวทางการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ ดังนี้

1) วิเคราะห์ (analyze) หมายถึง จำแนกแยกแยะประเด็นให้มีความชัดเจน เพื่อความเข้าใจความหมายของข้อมูล เรื่องราว ข่าวสาร หรือสาระที่สืบค้นมาอย่างรอบคอบ โดยจะมีการตีความทางปรัชญาผ่านเหตุผลของฝ่ายตรงข้าม วิเคราะห์เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม และเหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย เพื่อชี้แจงรายละเอียดของมโนคติที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เนื้อหาส่วนวิเคราะห์จะปรากฏอยู่ในหัวข้อผลการวิจัยของบทความ

2) วิจัย (appreciation) หมายถึง การประเมินค่าของเรื่องราวต่าง ๆ ถึงข้อดี ข้อเสีย ข้อเด่น ข้อด้อยด้วยการวางใจเป็นกลาง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ตรงไปตรงมาที่สุด แล้วแสดงคุณค่าของการวิจัยว่าผลงานวิจัยนี้สามารถตอบปัญหาเชิงปรัชญาได้อย่างน่าพอใจ รวมทั้งได้องค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญา ซึ่งควรชี้แจงเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักในคุณค่าร่วมกัน ทั้งนี้ เนื้อหาส่วนวิจัยจะปรากฏอยู่ในหัวข้อองค์ความรู้ใหม่ของบทความ

3) วิจารณ์ (application) หมายถึง การเลือกสิ่งที่ได้จากการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผ่านการประเมินค่าแต่ละประเด็นมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนา

คุณภาพชีวิตให้มีความสุขแท้ตามความเป็นจริงได้ ทั้งนี้ เนื้อหาส่วนวิชานจะปรากฏอยู่ในหัวข้อย่อย ข้อเสนอแนะจากการวิจัยของบทความ

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องความสุขของผู้สูงอายุกับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และ วิชาน จะเสนอเนื้อหาส่วนวิเคราะห์ผ่านหัวข้อผลการวิจัยซึ่งแบ่งเป็น 4 หัวข้อย่อย โดยหัวข้อย่อยที่ 1-3 เป็น องค์ประกอบหลักของผลการวิจัย ได้แก่ เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม วิเคราะห์เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม และเหตุผล สนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย หลังจากนั้นในหัวข้อย่อยที่ 4 เป็นข้อสรุปจากผลการวิจัย ตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม

ฝ่ายตรงข้ามเชื่อมั่นว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางกระบวนการสนับนุคเหมาะสม ในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ จึงให้เหตุผลไว้ว่าการประเมินความสุขของผู้สูงอายุต้องการข้อมูล เชิงปริมาณเป็นหลัก โดยจากงานวิจัยของ Li, and Managi (2023) ซึ่งศึกษาผลกระทบต่อสุขภาวะที่ได้รับการ ประเมิน (evaluated well-being) พบว่าการเพิ่มขึ้นของอายุจะทำให้มีการลดลงของสุขภาวะที่ได้รับการ ประเมิน และผลกระทบนี้จะรุนแรงขึ้นตามอายุ นอกจากนี้ รายได้ที่เพิ่มขึ้นยังช่วยทำให้มีสุขภาวะที่ดีขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง แต่ผลกระทบนี้จะค่อย ๆ ลดลงเมื่อมีรายได้สูงขึ้น การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่าข้อมูลเชิงปริมาณจาก การประเมินสุขภาวะถือเป็นชุดข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การวางแผนเพื่อวัยเกษียณจึงจำเป็นต้องมีการประเมินความสุขของผู้สูงอายุออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและ จำนวนเงินอย่างชัดเจน ซึ่งผลจากการมองว่าความสุขของผู้สูงอายุนั้นวัดได้จากกระบวนการหรือผลลัพธ์ ร่วมกับการตระหนักถึงคุณค่าของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จะช่วยกำหนดกรอบ แนวคิดอย่างชัดเจนบนรากฐานเชิงประจักษ์สำหรับการทำความเข้าใจและการวัดความสุขของผู้สูงอายุ ทั้งยัง ทำให้มั่นใจว่าการประเมินความสุขของผู้สูงอายุนั้นตรงตามวัตถุประสงค์ มีเกณฑ์ที่วัดผลได้ ตลอดจนมีการ ลดอัตวิสัยและความไม่แน่นอนในการวางแผนเพื่อวัยเกษียณอายุมาเรียบร้อยแล้ว แนวทางเช่นนี้สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Ghadwan, Ahmad, and Hanifa (2023) ซึ่งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสร้างแบบจำลอง สมการโครงสร้าง (structural equation modelling) จนนำไปสู่ผลการวิจัยที่ว่า ความเชื่อมั่นต่อ ความสามารถของตนเองในเรื่องการบริหารเงิน ความชัดเจนของเป้าหมายการเกษียณอายุ และนโยบายของ รัฐบาล ล้วนมีผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้ช่วยยืนยันถึงความสำคัญของการคำนวณและการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่จะช่วย ลดอคติและเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจต่าง ๆ ได้ นั่นหมายความว่า เมื่อได้ข้อมูลความสุขของผู้สูงอายุ เชิงปริมาณและจำนวนเงินมาแล้ว ก็ต้องมีการคาดการณ์ความสุขของผู้สูงอายุและข้อมูลเชิงปริมาณอื่น ๆ อย่างแม่นยำผ่านวิธีการทางคณิตศาสตร์และสถิติ แล้วนำผลการคาดคะเนที่ได้ไปจัดทำงบประมาณการทาง การเงินเพื่อวัยเกษียณอย่างถูกต้องที่สุด จากหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นได้ช่วยสนับสนุนเหตุผล ที่ว่าการประเมินความสุขของผู้สูงอายุต้องการข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก จึงสามารถยืนยันได้ว่าแนวคิดเรื่อง ความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางกระบวนการสนับนุคเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

2. วิเคราะห์เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม

จากเหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่อ้างว่าการประเมินความสุขของผู้สูงอายุต้องการข้อมูลเชิงปริมาณเป็น หลักนั้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่ามีจุดอ่อนคือ ความสุขของผู้สูงอายุมีหลายแง่มุมจนไม่สามารถประเมิน ออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินได้อย่างชัดเจนครบถ้วน เช่น ความสุขของผู้สูงอายุเมื่อมีความสุข

สบายด้านสุขภาพร่างกาย ความสุขของผู้สูงอายุจากการมีอัตลักษณ์หรือจากค่าในตนเอง ความสุขของผู้สูงอายุเมื่อได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงในชีวิต เห็นได้จากงานวิจัยของ Babazadeh et al. (2025) ที่พบว่า ความสุขของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) จึงช่วยยืนยันว่าความสุขของผู้สูงอายุนั้นไม่ได้เชื่อมโยงเพียงแค่เรื่องราวได้หรือปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งสามารถวัดออกมาเป็นตัวเลขได้อย่างแม่นยำ แต่ความสุขของผู้สูงอายุถูกกำหนดด้วยประสบการณ์ส่วนตัวและปัจจัยทางจิตวิทยาซึ่งยากที่จะประเมินออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินได้อย่างตรงไปตรงมา ในเมื่อได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่ไม่ชัดเจนแล้วจะจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณให้มีความถูกต้องที่สุดได้อย่างไร นอกจากนี้ แม้จะมีการประเมินความสุขของผู้สูงอายุออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินได้อย่างชัดเจนครบถ้วน จนนำไปจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณได้ตัวเลขค่าหนึ่งมา ตัวเลขในงบประมาณการทางการเงินดังกล่าวก็เป็นเพียงผลลัพธ์ที่จริงตามข้อสมมติ ซึ่งถูกกำหนดไว้เพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ในการวางแผนเพื่อวัยเกษียณเท่านั้น ไม่ได้สะท้อนถึงงบประมาณการทางการเงินอันจริงแท้และถูกต้องที่สุด ทั้งนี้ Layard, and Ward (2020) ได้ชี้ให้เห็นว่า การวัดความสุขผ่านตัวเลขในแบบสอบถามหรือแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์มีความเสี่ยงที่จะลดทอนมิติของประสบการณ์ชีวิตอันไม่สามารถวัดได้ กล่าวคือ ความสุขที่วัดด้วยตัวเลขเป็นเพียงผลลัพธ์ตามสมมติฐานทางวิธีวิทยา ไม่ใช่ตัวแทนความสุขทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ จึงไม่ควรใช้ค่าดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์เพียงหนึ่งเดียวในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพราะจะละเลยต่อการมีความหมาย ความสงบสุขทางใจ และปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่อาจแปลงเป็นตัวเลขได้โดยง่าย ดังนั้น นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับความสุขจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์และจริยศาสตร์อย่างสมดุล เพื่อไม่ให้เกิดการตีความเรื่องความสุขเป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิคที่ขาดความเข้าใจเชิงลึกในชีวิตมนุษย์ จากงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้องข้างต้นได้ช่วยได้แง่ประเด็นที่ว่า การประเมินความสุขของผู้สูงอายุต้องการข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก จึงสามารถยืนยันได้ว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางกระบวนทรรศน์นวยุคนั้นไม่เหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

3. เหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย

ผู้วิจัยยืนยันว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ จึงให้เหตุผลไว้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัจชาตญาณในเจตจำนง โดยเน้นเรื่องการปล่อยให้สัจชาตญาณปัญญาทำงานไปตามความจงใจว่า จะมองความสุขของผู้สูงอายุในแง่มุมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางอันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัยเกษียณเป็นสำคัญ ส่งผลให้เห็นถึงหลักการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ของผู้สูงอายุ นอกเหนือไปจากความสุขด้วย เช่น ความหมายในชีวิต ความพึงพอใจกับชีวิต สุขภาวะ การตอบสนองความต้องการ การตระหนักถึงศักยภาพของชีวิต ทรรศนะเช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leeuwen et al. (2019) ซึ่งสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพจำนวนมากผ่านการแบ่งคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ อัตตาณัติ (autonomy) บทบาทและกิจกรรม (role and activity) การรับรู้ภาวะสุขภาพ (health perception) ความสัมพันธ์ (relationships) เจตคติและการปรับตัว (attitude and adaptation) ความสบายใจทางอารมณ์ (emotional comfort) จิตวิญญาณ (spirituality) บ้านและสภาพแวดล้อมในชุมชน (home and neighbourhood) และความมั่นคงทางการเงิน (financial security) ผลการวิจัยพบว่า แม้คุณภาพชีวิตสามารถแสดงออกได้หลายด้านซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ แต่ด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น ดังนั้น แนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุควรถูกมองว่าเป็นโครงข่ายพลวัต (dynamic web) ที่สานโยงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ผลต่อนี้เนื่องจากฐานคิดดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจอย่างครอบคลุมว่า ความสุขในช่วง

เกษียณอายุนั้นมีทั้งที่เกี่ยวข้อและไม่เกี่ยวข้อกับตัวเงิน จึงนำไปสู่การจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีเป้าหมายจำนวนเงินไม่มากจนเกินจำเป็น กระทั่งสามารถปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลที่ว่าความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคน โดยสนับสนุนระบบเครือข่ายของความรู้ในผู้สูงอายุแต่ละคนว่าถือเป็นฐานเฉพาะตัวสำหรับใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ส่งผลให้ผู้สูงอายุแต่ละคนมีความสุขอย่างจำเพาะเจาะจง จึงช่วยให้มีการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและข้อสมมุติฐานในลักษณะที่เป็นเรื่องส่วนตัวและเฉพาะตัวจริง ๆ ทำให้เกิดความสะดวกในการนำศาสตร์การเงินเชิงพฤติกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ ซึ่งสามารถปฏิบัติตามได้จริงด้วยความเป็นตัวของตัวเอง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Liu, Bai, and Knapp (2022) ที่พบว่า การวางแผนเพื่อวัยเกษียณทั้งด้านการเงิน ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตทางสังคม และด้านจิตวิทยานั้น มีความเชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสุขภาพทางกาย อาการซึมเศร้า และความพึงพอใจในชีวิตผ่านความมั่นใจในการเกษียณอายุ ผลการวิจัยนี้ช่วยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเฉพาะตัวของแต่ละคนย่อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การวางแผนเพื่อวัยเกษียณอย่างหลากหลายมิติ จึงช่วยเสริมสร้างความพร้อมและความมั่นใจในการเกษียณอายุบนรากฐานของความเข้าใจตนเอง นำไปสู่การส่งผลดีต่อสุขภาพและสุขภาวะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุได้ในที่สุด จากหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นได้ช่วยสนับสนุนเหตุผลที่ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัญญาตญาณในเจตจำนง และความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคน จึงสามารถยืนยันได้ว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

4. ข้อสรุปจากผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุไปใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณข้างต้นทั้งหมด สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า แนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางนั้นเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ เนื่องจากปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมีทฤษฎะเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัญญาตญาณในเจตจำนง และความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคน ด้วยฐานคิดเช่นนี้ได้นำไปสู่การจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีเป้าหมายจำนวนเงินไม่มากจนเกินจำเป็น และนำไปสู่การจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีความจำเพาะเจาะจง จึงถือว่าเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีองค์ประกอบมาจากความสุขของผู้สูงอายุและจากหลักการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ของผู้สูงอายุ เช่น ความหมายในชีวิต ความพึงพอใจกับชีวิต สุขภาวะ การตอบสนองความต้องการ การตระหนักถึงศักยภาพของชีวิต เนื่องจากแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางถูกพิจารณามุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในวัยเกษียณเป็นสำคัญ จึงทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านปรัชญาความสุขในเรื่องการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ โดยมีแนวทางว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัญญาตญาณในเจตจำนง เมื่อมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นจุดหมายปลายทาง ย่อมเห็นถึงต้นทางที่เป็นความสุขของผู้สูงอายุ ควบคู่ไปกับหลักการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการตระหนักว่าความสุขในช่วงเกษียณอายุนั้นมีทั้งที่เกี่ยวข้อและไม่เกี่ยวข้อกับตัวเงิน จึงนำไปสู่การจัดทำงบประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีเป้าหมายจำนวนเงินไม่มากจนเกินจำเป็น และสามารถปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีแนวทางว่าความสุขของ

ผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคน ส่งผลให้มีการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและข้อสมมุติฐานในลักษณะที่เป็นเรื่องส่วนตัวและเฉพาะตัวจริง ๆ จึงนำไปสู่การจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีความจำเพาะเจาะจง และสามารถปฏิบัติตามได้จริงด้วยความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยเหตุนี้การวางแผนเพื่อวัยเกษียณด้วยแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางจึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ตามรูปภาพที่ 1

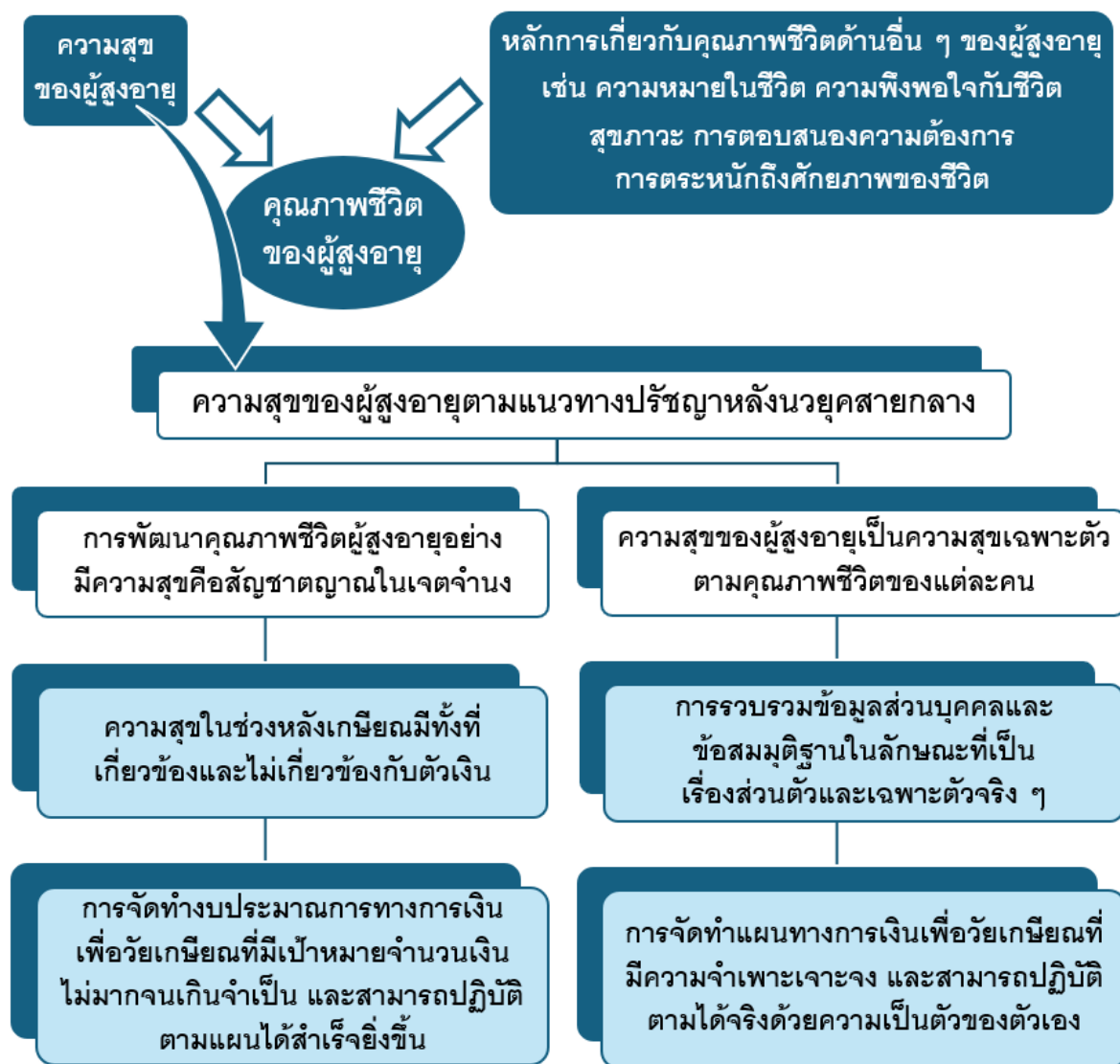

Figure 1: Retirement Planning Based on the Concept of Elderly Happiness
in Moderate Post-Modern Philosophy

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบและประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้
เมื่อพิจารณาจากเหตุผลของฝ่ายตรงข้ามและการวิจารณ์เหตุผลของฝ่ายตรงข้าม พบว่าการตีความเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางกระบวนทรรศน์นวยุคอย่างยึดมั่นถือมั่นนั้นไม่เหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ ทั้งนี้เพราะข้อวิจารณ์ที่มีต่อเหตุผลของฝ่ายตรงข้ามมีความเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของ Department of Mental Health (2015) ซึ่งจำแนกความสุขของผู้สูงอายุออกเป็น 5 มิติ

ได้แก่ สุขสบาย (health) สุขสนุก (recreation) สุขสง่า (integrity) สุขสว่าง (cognition) และสุขสงบ (peacefulness) ยกตัวอย่างจากการเลือกความสุขสบายด้านสุขภาพร่างกายมาพิจารณาด้วยกระบวนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ แสดงว่าต้องประเมินออกมาให้ได้ว่าร่างกายที่แข็งแรงจะมีผลการวัดสัญญาณชีพหรือผลการตรวจจากห้องปฏิบัติการเป็นเท่าใด รวมทั้งจะใช้จำนวนเงินเท่าใดในการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปีที่โรงพยาบาล โดยจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ยากมากเมื่อต้องประเมินความสุขของผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ เหล่านี้ ออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินให้ได้อย่างชัดเจนครบถ้วน นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างจากการที่ผู้สูงอายุบางคนรู้สึกสูญเสียอัตลักษณ์ (identity) หรือความมีคุณค่าในตนเองทันทีเมื่อเกษียณอายุ เพราะเคยประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและได้รับการยกย่องมาก่อนวัยเกษียณ จึงต้องมีการให้คำแนะนำเพื่อเกิดการยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น แล้วหากิจกรรมหรืองานอดิเรกอื่นที่อยู่ในความสนใจมาทำ ซึ่งจะช่วยให้มีสุขภาพจิตที่ดีและสามารถใช้ชีวิตบั้นปลายหลังเกษียณได้อย่างมีความสุข (Thailand Securities Institute, 2010) โดยจะเห็นได้ว่าการมีอัตลักษณ์ก็เป็นหนึ่งในรูปแบบความสุขของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถถูกประเมินออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินได้อย่างชัดเจนเช่นกัน สำหรับงานวิจัยในปัจจุบันที่มีทิศทางเดียวกับข้อวิจารณ์ที่มีต่อเหตุผลของฝ่ายตรงข้าม ได้แก่ การศึกษาของ Segura et al. (2023) ซึ่งวิเคราะห์ปัจจัยด้านประชากร ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านส่วนบุคคล และด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสุขแบบอัตวิสัยของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ความสุขของผู้สูงอายุสามารถอธิบายได้จากการไม่มีความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะซึมเศร้า การมีสุขภาวะทางจิตที่เข้มแข็งขึ้น การรับรู้ว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดี และการใช้ชีวิตในครอบครัวที่มีระบบความสัมพันธ์อันเอื้ออาทรต่อกัน โดยจะเห็นได้ว่าคำอธิบายถึงความสุขของผู้สูงอายุในการศึกษานี้ก็มีหลายแง่มุมจนไม่สามารถประเมินออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและจำนวนเงินอย่างชัดเจนครบถ้วนได้

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย พบว่าการตีความเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางนั้นเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ ทั้งนี้เพราะเหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการ (the integrative quality-of-life theory หรือ the IQOL theory) ของ Ventegodt, Merrick, and Andersen (2003) ซึ่งได้รวมเอาหลักการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ สุขภาวะ (well-being) ความพึงพอใจกับชีวิต (satisfaction with life) ความสุข (happiness) ความหมายในชีวิต (meaning in life) ระบบข้อมูลทางชีวภาพ (the biological information system) การตระหนักถึงศักยภาพของชีวิต (realization of life potential) การตอบสนองความต้องการ (fulfillment of needs) และปัจจัยอื่น ๆ เช่น บรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (cultural norms) เมื่อเชื่อมโยงทฤษฎีนี้เข้ากับคำอธิบายเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัญญาณในเจตจำนง ก็จะเห็นภาพรวมจากแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสายกลางว่า นอกจากจะให้ความสำคัญต่อความสุขของผู้สูงอายุในแง่มุมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัยเกษียณแล้ว ยังให้ความสำคัญต่อหลักการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ของผู้สูงอายุอีกด้วย เพราะตระหนักดีว่าแง่มุมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงกับความสุขของผู้สูงอายุและร่วมกันส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เกษียณอายุอันเป็นเป้าหมายหลัก ทำให้ตระหนักว่าความสุขในช่วงเกษียณอายุนั้นมีทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตัวเงิน จึงนำไปสู่การจัดทำงบประมาณทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีเป้าหมายจำนวนเงินไม่มากจนเกินจำเป็น และสามารถปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จยิ่งขึ้น สำหรับความสอดคล้องของเหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัยในอีกประเด็น จากแนวคิดที่ว่าปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเป็นทฤษฎีที่ต้องการชี้ให้เห็นว่ามนุษย์แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งไม่เพียงแต่พัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อตอบสนองเฉพาะทางกายเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้วย การแสวงหาคุณภาพชีวิตทางจิตใจนั้นเป็น

ปัจจัยแรกที่มีมนุษย์พึงกระทำ เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เข้าใจและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า มนุษย์พัฒนาระบบความคิดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แท้จริงของตนเอง (Takaew, 2014) จะเห็นได้ว่า แนวคิดดังกล่าวช่วยสนับสนุนคำอธิบายเรื่องความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี จึงนำไปสู่การจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีความจำเพาะเจาะจง ด้วยเหตุที่มีการสะท้อนถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงจึงสามารถปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จยิ่งขึ้น อีกทั้งประเด็นนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเข้ากับงานวิจัยของ Guo, Cheng, Gibson, and Pantuosco (2019) ที่พบว่า พฤติกรรมการจัดสรรเวลาในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับความสุขในลักษณะที่บ่งบอกความเป็นตัวของตัวเอง โดยผู้เกษียณอายุซึ่งใช้เวลาไปกับกิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวร่างกายตามความสนใจส่วนตัว เช่น การออกกำลังกาย การเข้าสังคม การทำงานอาสาสมัคร มีรายงานระดับความสุขที่สูงกว่าผู้เกษียณอายุซึ่งใช้เวลาไปกับกิจกรรมที่ไม่ค่อยขยับตัว เช่น การดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน ผลการวิจัยนี้ช่วยสนับสนุนคำอธิบายเรื่องความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคนได้เช่นกัน จึงนำไปสู่การวางแผนเพื่อวัยเกษียณที่มีความจำเพาะเจาะจงกับกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

สรุป

การตีความเรื่องความสุขของผู้สูงอายุด้วยกรอบความคิดทางปรัชญาที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการวางแผนและปฏิบัติตามแผนเพื่อวัยเกษียณอย่างแตกต่างกันไป แนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณเนื่องจากมีแนวทางว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีความสุขคือสัจจะญาณในเจตจำนง โดยมองความสุขของผู้สูงอายุในแง่มุมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางอันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัยเกษียณเป็นสำคัญ ส่งผลให้เห็นถึงหลักการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากความสุขด้วย เช่น สุขภาวะ ความพึงพอใจกับชีวิต ความหมายในชีวิต การตระหนักถึงศักยภาพของชีวิต การตอบสนองความต้องการ ความรื่นรมย์ในชีวิต ความสงบสุข ทำให้ตระหนักว่าความสุขในช่วงเกษียณอายุนั้นมีทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตัวเงิน จึงนำไปสู่การจัดทำงบประมาณทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีเป้าหมายจำนวนเงินไม่มากจนเกินจำเป็น กระทั่งสามารถปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีแนวทางว่าความสุขของผู้สูงอายุเป็นความสุขเฉพาะตัวตามคุณภาพชีวิตของแต่ละคน ส่งผลให้มีการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและข้อสมมุติฐานในลักษณะที่เป็นเรื่องส่วนตัวและเฉพาะตัวจริง ๆ จึงนำไปสู่การจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่มีความจำเพาะเจาะจง จนสามารถปฏิบัติตามได้จริงด้วยความเป็นตัวของตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ว่าแนวคิดเรื่องความสุขของผู้สูงอายุตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ ดังนั้น หน่วยงานที่ส่งเสริมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล เช่น สมาคมนักวางแผนการเงินไทย จำเป็นต้องตระหนักว่าการวางแผนเพื่อวัยเกษียณเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างผู้รับคำปรึกษาและนักวางแผนการเงิน พร้อมเน้นย้ำว่าการวางแผนเพื่อวัยเกษียณเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ โดยความสุขในช่วงเกษียณอายุนั้นมีทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตัวเงิน อีกทั้งความสุขของผู้สูงอายุแต่ละคนก็ล้วนแตกต่างกันไปตามการพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตเฉพาะตัว นั้นหมายความว่า นักวางแผนการเงินควรปรับบทบาทจากผู้กำหนดแนวทางตายตัวมาเป็นผู้ร่วมออกแบบชีวิตที่ดีหลังเกษียณอายุ เพื่อให้ไปสู่การจัดทำงบประมาณทางการเงินเพื่อวัยเกษียณที่ไม่สูงจนเกินไป ร่วมกับการจัดทำแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอย่างจำเพาะเจาะจง จนสามารถปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จอย่างแท้จริง นอกจากนี้ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบายควรยกระดับยุทธศาสตร์ด้านการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิดเรื่องความสุขและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย ผ่านนโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมการมีบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน รวมถึงการสร้างพื้นที่สำหรับการแสวงหาความหมายในบั้นปลายของชีวิต โดยไม่จำกัดความสำเร็จไว้ที่สวัสดิการทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้ผู้ต้องการวางแผนเพื่อวัยเกษียณได้เห็นภาพว่า การเป็นผู้สูงอายุในอนาคตนั้นสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความต่อเนื่อง จากสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งจากการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยเชิงปรัชญาที่เกี่ยวข้องต่อยอดจากการศึกษานี้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การตีความคุณค่าทางสุนทรียภาพในความชราตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เพื่อพิจารณาเชิงสุนทรียศาสตร์ถึงความเหมาะสมในการใช้ส่งเสริมการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ

2.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสุขในวาระสุดท้ายของชีวิตกับการวางแผนมรดก เพื่อให้มีงานวิจัยที่ครอบคลุมการวางแผนทางการเงินด้านการถ่ายโอนความมั่งคั่ง ในผู้สูงอายุที่กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญ

References

- Babazadeh, T., et al. (2025). Self-Efficacy, Self-Esteem, and Happiness in Older Adults: A Cross-Sectional Study. *PLOS One*, 20(3), 1–13.
- Bunchua, K. (2012). *Problems and Solutions Concerning Education of Virtues and Ethic (Including Religious Morality) in Thailand: A Study from Samuel Huntington's Perspective*. (Research Report). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Department of Mental Health. (2015). *Five-Dimensional Happiness Manual for the Elderly*. (6th ed.). Nonthaburi: The Printing Agricultural Co-operative Federation of Thailand.
- Ghadwan, A. S., Ahmad, W. M. W., & Hanifa, M. H. (2023). Financial Planning for Retirement: The Moderating Role of Government Policy. *SAGE Open*, 13(2), 1–16.
- Glinskaya, E., Walker, T., & Wanniarachchi, T. (2021). *Caring for Thailand's Aging Population*. Washington, D.C.: World Bank Group.
- Guo, T., Cheng, Y., Gibson, P., & Pantuosco, L. J. (2019). Time Allocations and Self-Reported Happiness of Retirees: An Exploratory Study. *Journal of Financial Planning*, 32(3), 38–47.
- Ketkaew, C., et al. (2022). Towards Sustainable Retirement Planning of Wageworkers in Thailand: A Qualitative Approach in Behavioral Segmentation and Financial Pain Point Identification. *Risks*, 10(1), 1–30.
- Layard, R., & Ward, G. (2020). *Can We Be Happier? Evidence and Ethics*. London: Pelican.

- Leeuwen, K. M. V., et al. (2019). What Does Quality of Life Mean to Older Adults? A Thematic Synthesis. *PLOS One*, 14(3), 1–39.
- Li, C., & Managi, S. (2023). Income Raises Human Well-Being Indefinitely, but Age Consistently Slashes It. *Scientific Reports*, 13, 1–21.
- Liu, C., Bai, X., & Knapp, M. (2022). Multidimensional Retirement Planning Behaviors, Retirement Confidence, and Post-Retirement Health and Well-Being Among Chinese Older Adults in Hong Kong. *Applied Research in Quality of Life*, 17, 833–849.
- Palacios, R., & Jain, H. (2021). *Pension Provision in Thailand*. Washington, D.C.: World Bank Group.
- Segura, A., et al. (2023). The Subjective Perception of the Happiness of Older Adult Residents in Colombia. *Frontiers in Medicine*, 10, 1–11.
- Sirikururattakorn, N., & Sonsuphap, R. (2024). The Elderly Society: The Financial Security Policy of Thailand. *National Defence Studies Institute Journal*, 15(1), 168–181.
- Suwanna, T. (2021). The Financial Preparation for Pre-Retirement of Informal Labor in Bangkok and Metropolitan Area. *Humanities and Social Science Research Promotion Network Journal*, 4(2), 58–72.
- Takaew, R. (2014). *The Meaning of “Dee-Ngam” in Thai Culture Context: An Analytic, Appreciative and Applicative Approaches*. (Doctoral Dissertation). Suan Sunandha Rajabhat University. Bangkok.
- Thailand Securities Institute. (2010). *Financial Planning Curriculum: Module 4 – Retirement Planning*. Bangkok: n.p.
- Ventegodt, S., Merrick, J., & Andersen, N. J. (2003). Quality of Life Theory I: The IQOL Theory: An Integrative Theory of the Global Quality of Life Concept. *The Scientific World Journal*, 3, 1030–1040.

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถ ด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา*

Best Practices in Supervision through a Research-Based Process for Developing the Learning Management Competencies of Secondary School Science Teachers

¹อินนรา สมอินทร์, ธีรวุฒิ เอกกะกุล และ อุดมเดช ทาระหอม

¹Innara Somin, Theerawut Ekakul and Udomdet Tarahom

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Innara.sg63@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา และ 2) ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยของศึกษานิเทศก์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือการวิจัยเชิงปริมาณตามด้วยเชิงคุณภาพ การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือศึกษานิเทศก์ 44 คน และครูวิทยาศาสตร์ 400 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด คือ 1) แบบสอบถามสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ และ 2) แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย ใช้วิธีสนทนากลุ่มกับศึกษานิเทศก์ที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมาก ศึกษานิเทศก์มีบทบาทสำคัญในการใช้การวิจัยเป็นฐานในการนิเทศ ส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกของครู และผลักดันการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 2) แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ ประกอบด้วยวงจร SPAOR ได้แก่ สำรวจ (Survey) วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Action) สังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ และยกระดับความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ในด้านการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการสอน และการใช้เทคโนโลยี ให้มีคุณภาพและส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียน

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา; การวิจัยปฏิบัติการ; ครูวิทยาศาสตร์

Abstract

This research article aimed at the following objectives: 1) to examine the supervision practices of educational supervisors and the learning management practices of secondary school science teachers; and 2) to explore best practices in supervision through research processes. Using a mixed-methods approach, this research was divided into two phases. Phase 1 investigated the current state of educational supervision and the instructional practices of secondary school science teachers, utilizing a sample of 44 supervisors and 400 science teachers obtained through multi-stage random sampling. Data were collected using two sets of questionnaires: one focused on supervisory conditions and the other on classroom instruction. The collected data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation. Phase 2 explored best practices in research-based supervision through a focus group discussion with six purposively selected supervisors recognized for their excellence. These collected data were analyzed by content analysis.

The research findings revealed that the current state of educational supervision and the instructional practices of secondary school science teachers were at a high level, with supervisors playing a crucial role in utilizing research-based supervision to foster positive teacher attitudes and promote active learning. Furthermore, the best practices for supervision through action research were identified as the SPAOR cycle, consisting of Survey, Plan, Action, Observe, and Reflect, which served as an effective framework for professional development. This approach enhanced the pedagogical competencies of science teachers, specifically in curriculum analysis, lesson planning, instructional methodology, and the integration of technology, thereby ensuring high-quality instruction that directly contributed to student development.

Keywords: Educational Supervision; Action Research; Science Teachers

บทนำ

ทศวรรษที่ผ่านมา ระบบการศึกษาทั่วโลกเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีดิจิทัล ความผันผวนทางสังคม เศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้การจัดการศึกษารูปแบบเดิมไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ และความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการเรียนรู้สูงขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายของ OECD ที่ชี้ให้เห็นระบบการศึกษาระดับสมรรถนะผู้เรียนด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และความรู้เท่าทันดิจิทัลควบคู่กับความฉลาดรู้ทางวิทยาศาสตร์ (OECD, 2018) ภายใต้บริบทนี้ การนิเทศการศึกษาถูกทบทวนความหมายเดิมจากการสั่งการ การตรวจสอบ และการประเมิน ไปสู่กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพครูบนฐานความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ (Glickman, Gordon, and Ross-Gordon, 2013; Glanz, 2005) ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดการสืบเสาะหาความรู้วิทยาศาสตร์ ของ NRC เน้นการตั้งคำถาม ทดลอง วิเคราะห์หลักฐาน และการสื่อสารความรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นขั้นตอน (National Research Council [NRC], 1996; Kitkueakul, 2022) จึงเป็นความคาดหวังว่าครูวิทยาศาสตร์จะสามารถออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาการสอน ดังนั้น ระบบที่จะส่งเสริมครูให้มี

ความสามารถในการสอน จึงต้องอาศัยกระบวนการนิเทศที่จะเป็นกลไกส่งเสริมให้การสอนวิทยาศาสตร์ของครูมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology [IPST], 2018) สอดคล้องกับ Foundation for Future Skills (2021) ได้พัฒนากระบวนการเสริมสร้างและประเมินทักษะความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยดำเนินการพัฒนาศึกษานิเทศก์ต้นน้ำ ประกอบด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตชั้นเรียน และการให้ข้อเสนอแนะศึกษานิเทศก์แกนนำสามารถพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกผ่านการสอนแบบโครงงานนวัตกรรมเพื่อชุมชน ครูมีเจตคติที่ดีต่อการสอน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ บริบทการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย มีความหลากหลายทั้งด้านทรัพยากรความพร้อมทางเทคโนโลยีดิจิทัล ขนาดของสถานศึกษา และโครงสร้างการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวทำให้การนิเทศเป็นปัจจัยในการเสริมหนุนคุณภาพ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นบทบาทของศึกษานิเทศก์ ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ผู้ให้คำปรึกษา และผู้นำทางวิชาการที่ทำงานเคียงข้างครู จึงมีนัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียน และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา (Sirisuksilp, 2021; Dechakup et al., 2022)

จากการทบทวนวรรณกรรม การนิเทศที่มีประสิทธิภาพปรับเปลี่ยนจากการสั่งการ ตรวจสอบ ประเมินผล ไปสู่การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ ที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการสะท้อนคิด (Sergiovanni and Starratt, 2007; Glickman, Gordon, and Ross-Gordon, 2013) Kemmis and McTaggart (1988) ได้เสนอวงจรวิจัยปฏิบัติการประกอบด้วย การวางแผน (Plan), ปฏิบัติ (Action), สังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflect) (Lueang-angkura, 2020) นอกจากนี้ Glanz (2005) ได้เสนอมาตรฐานสำหรับการนิเทศด้วยการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งเน้นย้ำว่าเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงการสอน มีข้อดีหลายประการ เช่น การส่งเสริมให้เกิดการสนทนากับการสอน ไม่มุ่งเน้นการประเมินผล ลดความตึงเครียดของครู สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการสะท้อนผล และการประเมินตนเองตลอดกระบวนการ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้ แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด "Supervision for Learning" ที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูโดยใช้ข้อมูลจากผลการปฏิบัติงานของนักเรียน และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาวิชาชีพของครูกับความสำเร็จของนักเรียน (Asettine, Faryniarz, and Rigazio-DiGilio, 2006; Sergiovanni and Starratt, 2007) ในทำนองเดียวกันการสอนวิทยาศาสตร์ตามกรอบแนวคิด TPACK เน้นความสามารถของครูวิทยาศาสตร์ ในการบูรณาการความรู้เนื้อหา (CK) วิธีสอน (PK) ผสมกับเทคโนโลยี (TK) เพื่อออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะกับนักเรียน (Koehler, Mishra, and Cain, 2013) สอดคล้องกับมาตรฐานหรือแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) การขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และกรอบสมรรถนะผู้เรียนยุคใหม่ของ OECD อันเป็นฐานสำหรับการกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศการศึกษา

จากแนวคิด ความสำคัญของการพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการวิจัย พบว่านักวิชาการและนักศึกษานำไปปรับใช้อย่างกว้างขวาง เช่น งานวิจัยของ Cheunthong (2019) ได้ศึกษาการนิเทศโดยกระบวนการวิจัย เพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างชุดการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การนิเทศแนวใหม่โดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นการนิเทศโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบ P-A-O-R (Plan-Action-Observe-Reflect) ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ค้นหาและพัฒนานวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน ร่วมคิด ร่วมทำ เรียนรู้กับครูในโรงเรียนอย่างกัลยาณมิตร และงานวิจัยของ Chanthanamsri (2021) ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย

ช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล คือ ครูปรับเปลี่ยนการสอนแบบเชิงรุก และผู้บริหารโรงเรียนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการนิเทศมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการยกระดับคุณภาพครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยยังมีจำกัด โดยเฉพาะการนิเทศที่เชื่อมโยงกับวงจรวิจัยปฏิบัติการ เข้ากับการพัฒนาความสามารถของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ด้านการออกแบบการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี วิธีการสอน และการสร้างเจตคติที่ดี งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ควบคู่กับสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ และสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย ให้เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่ตอบสนองเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์และสภาพจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยของศึกษานิเทศก์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods research) ออกแบบวิจัยโดยใช้การอธิบายตามลำดับ (Explanatory Sequential Design) คือการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อน แล้วตามด้วยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยจึงแบ่งออกเป็น 2 ระยะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ด้วยการสำรวจความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ และครูวิทยาศาสตร์ ผ่านเครื่องมือแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. ศึกษานิเทศก์ รายละเอียดของประชากรและกลุ่มเป้าหมาย มีดังนี้

ประชากร ได้แก่ ศึกษานิเทศก์จำนวน 259 คน ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา 17 เขตพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย (ข้อมูลจากเว็บไซต์หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างน้อยเขตพื้นที่การศึกษาละ 2 คน เนื่องจากแต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีจำนวนศึกษานิเทศก์แตกต่างกัน จึงได้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 44 คน จาก 17 เขตพื้นที่การศึกษา

2. ครูวิทยาศาสตร์

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวนประชากร 4,665 คน สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 17 เขตพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย จำนวน 933 โรงเรียน (ข้อมูลจากเว็บไซต์สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กำหนดขนาดของตัวอย่าง โดยใช้สูตรกำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีทราบจำนวนประชากร สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 368 คน เก็บรวบรวมแบบสอบถามเพิ่มเติม

รวมเป็น 400 คน เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling)

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสอบถามสภาพการณ์เทศของศึกษานิเทศก์ เก็บข้อมูลกับศึกษานิเทศก์ และ ชุดที่ 2 แบบสอบถามสภาพการณ์การจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เก็บข้อมูลกับครูวิทยาศาสตร์ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การสร้างและพัฒนาเครื่องมือโดยการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นร่างแบบสอบถาม นำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษาและวิทยาศาสตร์ศึกษา ประเมินเครื่องมือโดยใช้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ .70 ขึ้นไป (Kanjana-wasee, and Kanjana-wasee, 2021) ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation) ด้วยวิธีการ Item-Total Correlation ของเพียร์สัน แบบสอบถามชุดที่ 1 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .35-.85 และ แบบสอบถามชุดที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .50-.93 และ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Co-Efficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) แบบสอบถามชุดที่ 1 ได้ค่าความเชื่อมั่น .96 และ แบบสอบถามชุดที่ 2 ได้ค่าความเชื่อมั่น .95 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงอย่างสมบูรณ์แล้วไปจัดทำใน google form เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดย จัดทำหนังสือราชการไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง คือศึกษานิเทศก์ และครูวิทยาศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ google form เพื่อเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยของศึกษานิเทศก์ ด้วยการสนทนากลุ่ม ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นประเด็นข้อคำถามสำหรับการวิจัยในระยะที่ 2 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย คือ ศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย จำนวน 6 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และประเด็นข้อคำถาม ได้แก่ 1) คำจำกัดความ/นิยามการนิเทศครูวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร 2) การใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานในการนิเทศครูวิทยาศาสตร์มีลักษณะอย่างไร 3) การนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยช่วยส่งเสริมความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ได้อย่างไร และ 4) การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการสอนวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มกับศึกษานิเทศก์ ในวันที่ 22 สิงหาคม 2567 เวลา 09.30-12.00 น. ณ ห้องประชุมออนซอนเขียว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ทำการบันทึกเสียง และจดบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสนทนากลุ่ม ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธี Member Checking โดยส่งสรุปข้อมูลการสนทนาให้ผู้เข้าร่วมตรวจสอบความถูกต้อง และใช้ Peer Review ให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมตรวจสอบการตีความข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาพรวมรายด้านและรายข้อ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านที่ 1 ปฏิบัติการนิเทศ			
1. สำรวจปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์	4.09	.56	มาก
2. เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ PLC กับหน่วยงาน นักวิชาการ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา	3.98	.59	มาก
3. จัดทำแผนการนิเทศครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.77	.52	มาก
4. ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานในการนิเทศ	4.48	.51	มาก
5. พัฒนานตนเองให้มีสมรรถนะด้านการนิเทศครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.11	.58	มาก
6. วิเคราะห์ สังเคราะห์ นวัตกรรมการนิเทศที่เป็นเลิศมาปรับใช้ในงานที่รับผิดชอบ	3.98	.59	มาก
7. สะท้อนผลการนิเทศจากการประเมินตนเองและการประเมินโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง	3.77	.48	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 1	3.99	.28	มาก
ด้านที่ 2 การให้คำปรึกษา ชี้แนะ ส่งเสริมครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้			
8. พัฒนางค์ความรู้ในเนื้อหาวิชา ผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี (TPACK)	3.86	.46	มาก
9. มีความเข้าใจทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	3.89	.58	มาก
10. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา	4.27	.54	มาก
11. กำหนดโครงสร้างรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.00	.53	มาก
12. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และเจตคติ	4.20	.46	มาก
13. จัดการเรียนรู้แบบ Active learning	4.57	.50	มากที่สุด
14. ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย	4.02	.70	มาก
15. วัดและประเมินผลผู้เรียน	3.89	.44	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 2	4.08	.22	มาก

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านที่ 3 หลักการนิเทศและการเสริมสร้างสัมพันธภาพ			
16. มีการสื่อสารที่ดี	4.16	.48	มาก
17. ใช้หลักจิตวิทยาการให้คำปรึกษา	3.98	.34	มาก
18. เป็นพี่เลี้ยงและคอยให้คำชี้แนะด้านการจัดการเรียนรู้	4.18	.54	มาก
19. ใช้หลักกลายามิตรส่งเสริมครูให้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง	4.55	.50	มากที่สุด
20. เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการสอน	4.45	.59	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 3	4.21	.25	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	4.09	0.15	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รายงานพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .15) ด้านที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านหลักการนิเทศและการเสริมสร้างสัมพันธภาพ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = .25) รองลงมาคือ ด้านการให้คำปรึกษา ชี้แนะ ส่งเสริมครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .22) และ ด้านปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .28) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ศึกษานิเทศก์ให้ความคิดเห็นมากที่สุด รายข้อจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = .28) รองลงมาคือ ใช้หลักกลายามิตรส่งเสริมครูให้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = .50) และ ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานในการนิเทศ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = .51) ตามลำดับ นอกจากนี้แม้ในภาพรวมระดับความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์จะอยู่ในระดับมาก แต่ในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ จัดทำแผนการนิเทศครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = .52) และ สะท้อนผลการนิเทศจากการประเมินตนเองและการประเมินโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = .48)

ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในภาพรวม มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 2) หลักสูตรและการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 3) วิธีการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 4) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 5) เจตคติต่อการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และ 6) การส่งเสริม สนับสนุนจากสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปภาพรวมของสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ รายงานทั้ง 6 ด้าน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านองค์ความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	3.95	0.43	มาก
2. หลักสูตรและการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์	4.20	0.54	มาก
3. วิธีการสอนวิทยาศาสตร์	3.96	0.40	มาก
4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	3.87	0.78	มาก

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
5. เจตคติต่อการสอนวิทยาศาสตร์	3.94	0.49	มาก
6. การสนับสนุนจากสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด	3.89	0.38	มาก
รวม	3.97	0.27	มาก

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา รายด้านพบว่า สภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.27) เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ หลักสูตรและการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ วิธีการสอนวิทยาศาสตร์ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.40) และ องค์ความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยของศึกษานิเทศก์ การวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสภาพการนิเทศของศึกษานิเทศก์ และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มาประกอบการวิจัยในระยะที่ 2 โดยนำองค์ประกอบและข้อคำถามจากการวิจัยระยะที่ 1 ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มาศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศของศึกษานิเทศก์ ผ่านการสนทนากลุ่ม ผลการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นข้อคำถาม ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คำจำกัดความ/นิยามการนิเทศครูวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร ศึกษานิเทศก์ให้ข้อมูลการสนทนาดังนี้

ศึกษานิเทศก์คนที่ 1 ให้ความคิดเห็นว่า

“ศึกษานิเทศก์เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้ครู ศึกษานิเทศก์ต้องแม่นยำในเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ วิชาวิทยาศาสตร์ และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ บูรณาการความรู้ตามบริบทของชุมชน”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 4 ให้ความคิดเห็นว่า

“ผมใช้หลักอริยสัจ 4 และแนะนำให้ครูนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 6 ให้ความคิดเห็นว่า

“การนิเทศครูวิทยาศาสตร์ คือกระบวนการชี้แนะ ส่งเสริม ให้ครูวิทยาศาสตร์สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย พัฒนาง่องค์ความรู้ วิธีการสอน เทคโนโลยี การคิดเชิงนวัตกรรมมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้”

จากความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์มุ่งพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก และการบูรณาการความรู้วิทยาศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทของศึกษานิเทศก์ คือผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ และผู้นำทางวิชาการ ที่มีความแม่นยำในเนื้อหา เทคโนโลยี และธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (TPACK) กระบวนการนิเทศยึดการวิจัยเป็นฐาน เพื่อยกระดับการสอนสู่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ก่อให้เกิดนวัตกรรม เสริมพลังครู และสร้างความร่วมมือแบบกัลยาณมิตร พร้อมทั้งสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมทัศนคติและจิตวิทยาศาสตร์ที่ดี โดยประยุกต์หลักอริยสัจ 4 และพัฒนาความรู้ด้านเนื้อหาและเทคโนโลยีในการสอนวิทยาศาสตร์

ประเด็นที่ 2 การใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานในการนิเทศครูวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นอย่างไร ศึกษานิเทศก์ให้ข้อมูลการสนทนา ดังนี้

ศึกษานิเทศก์คนที่ 1 ให้ความคิดเห็นว่า

“การนิเทศครูวิทยาศาสตร์โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน เข้าถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และหาวิธีการแก้ไข กระบวนการวิจัยจึงเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในการนำมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 3 ให้ความคิดเห็นว่า

“ใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart ศึกษาวิเคราะห์การทำงานร่วมกันกับผู้บริหาร และหัวหน้าวิชาการ เข้าใจปัญหาแล้วนำมาวางแผน ลงมือทำ และประชุมครูเพื่อถอดบทเรียน”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 5 ให้ความคิดเห็นว่า

“นำผลที่ได้จากการลงพื้นที่มาประมวลผล และนัดหมายครูเพื่อประชุมปฏิบัติการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ และวางแผนร่วมกันใหม่ ในแต่ละวงจรของการพัฒนาครู ทำให้เกิดโมเดลใหม่ให้เห็นระดับการเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำมาจัดทำรายงานการนิเทศ”

จากความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจปัญหา หาแนวทางแก้ไข และพัฒนาอย่างเป็นระบบหรือเป็นวงจรรอบ ได้แก่ การสำรวจสภาพปัญหา การวางแผน ปฏิบัติตามแผน การสังเกต และสะท้อนผล โดยสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) แนวทางนี้สอดคล้องกับวงจรวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis & McTaggart (Plan-Action-Observe-Reflect) และเอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารวิชาการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเกิดองค์ความรู้ใหม่สำหรับการปรับปรุงในรอบถัดไป

ประเด็นที่ 3 การนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยช่วยส่งเสริมความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์อย่างไร

ศึกษานิเทศก์คนที่ 1 ให้ความคิดเห็นว่า

“การนิเทศด้วยการวิจัย ช่วยให้ศึกษานิเทศก์เข้าถึงปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างแท้จริง เพราะกระบวนการนิเทศต้องผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์ สำรวจปัญหา แล้วจึงจะนำไปวางแผนได้ว่าจะช่วยครูในเรื่องไหน เช่น ครูที่ไม่เก่งเรื่องหลักสูตร ศึกษานิเทศก์ก็จะลงไปช่วย มีการโค้ช มีการติดตาม จนครูวิเคราะห์หลักสูตรไปจนถึงการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วนำไปสอนได้”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 2 ให้ความคิดเห็นว่า

“เรามีแผนการนิเทศค่ะ ลงพื้นที่นิเทศไปช่วยเหลือครู มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปปรับปรุง แผนเราทำต่อเนื่องมา 2 ปีแล้ว กำลังเข้าปีที่ 3 แต่ละปีเราจะถอดบทเรียน และปรับปรุงวิธีการจนกว่าจะช่วยครูได้ค่ะ”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 6 ให้ความคิดเห็นว่า

“การใช้วิจัยเป็นฐาน ส่งเสริมครูให้จัดการเรียนรู้ได้เป็นระบบ ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริง ซึ่งไม่ใช่แผนการสอนที่ก๊อปปี้มาจากอินเทอร์เน็ต”

จากความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ สรุปได้ว่า การนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยช่วยยกระดับความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบและมีหลักฐานรองรับ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์และสำรวจปัญหาเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเฉพาะราย จากนั้นดำเนินการนิเทศเชิงรุกด้วยการโค้ช ซึ่ง การติดตามลงพื้นที่ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูพัฒนาทักษะการวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และการนำไปใช้จริง จนได้แผนการสอนที่มีคุณภาพและสอดคล้องบริบท แทนการคัดลอกจากอินเทอร์เน็ต และเกิดการปรับปรุงในรอบถัดไป

ประเด็นที่ 4 การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการสอนวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร ศึกษานิเทศก์ให้ข้อมูลการสนทนา ดังนี้

ศึกษานิเทศก์คนที่ 1 ให้ความคิดเห็นว่า

“ผมจะพูดกับครูเสมอว่า เจตคติที่ดีคือหัวใจของการพัฒนา และผมได้สร้างความเชื่อมั่นให้ครูทุกครั้งทีลงพื้นที่นิเทศ”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 5 ให้ความคิดเห็นว่า

“การอบรมพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ต้องจัดให้ทันสมัย ครูนำความรู้ไปเพิ่มพูนตนเองได้ มีเวที มีผลงาน ศึกษานิเทศก์ต้องมีส่วนช่วยครูในเรื่องนี้ และทำให้ครูมีความภูมิใจในตนเอง”

ศึกษานิเทศก์คนที่ 6 ให้ความคิดเห็นว่า

“ผมใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตรกับ ความเป็นกันเอง เป็นแบบอย่างที่ดีให้ครู ทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีได้”

จากความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ สรุปได้ว่า การพัฒนาครูเป็นหัวใจในการยกระดับการศึกษาทาง วิทยาศาสตร์ แนวทางการเสริมสร้างเจตคติ ได้แก่ 1) การพัฒนาความรู้และทักษะ จัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ ปรับการ สอนให้เข้ากับบริบท และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ 2) สร้างแรงจูงใจและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลักดันให้ ครูได้รับรางวัล มีเวทีนำเสนอผลงาน และให้คำปรึกษาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้น และ 3) ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และใช้หลักกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมกำลังใจ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำประเด็นที่ค้นพบมาสังเคราะห์เป็นรูปภาพเพื่อให้เห็นภาพวงจรการนิเทศ ด้วยกระบวนการวิจัย เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมี รูปแบบวงจรวิจัยเชิงปฏิบัติการ SPAOR ดังนี้

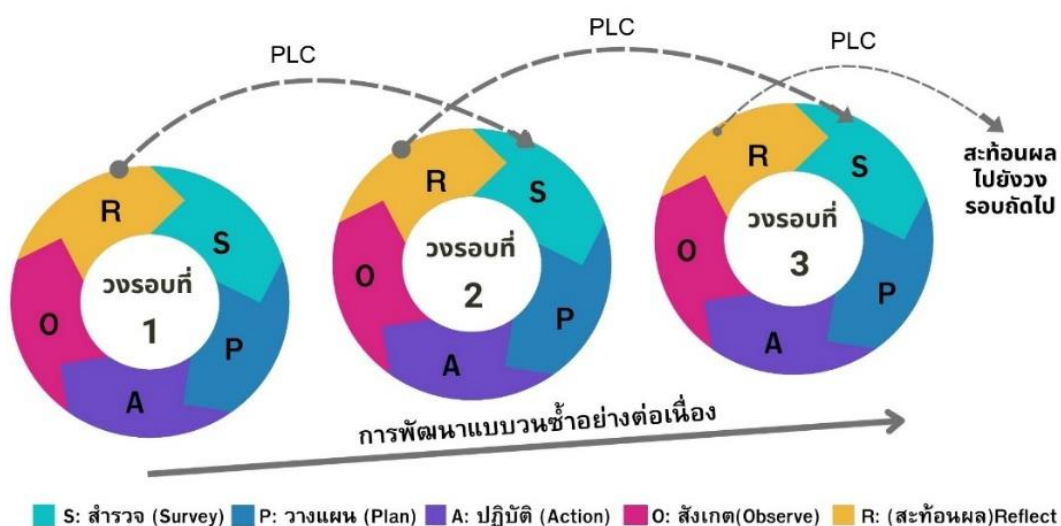

Figure 1: Research-Based Supervision Cycle (SPAOR)

รายละเอียดของวงจรการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย SPAOR มีดังนี้ 1) การสำรวจ (Survey) คือการ วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาของโรงเรียน 2) วางแผนการนิเทศ (Plan) โดยกำหนดกรอบการนิเทศ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจน 3) ปฏิบัติการนิเทศเชิงรุก (Action) ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ 4) การสังเกตชั้นเรียน (Observe) ศึกษานิเทศก์ลงพื้นที่สังเกตชั้นเรียนเก็บข้อมูลร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน และ 5) สะท้อนผลร่วมกัน (Reflect) โดยการถอดบทเรียน การเข้าสู่ช่วงรอบถัดไปใช้กระบวนการ PLC เพื่อนำข้อมูลจากวงจรที่ผ่านมา เป็นข้อมูลสำหรับการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา และดำเนินงานวนซ้ำเป็นวงจรการพัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการณ์พิเศษของศึกษานิเทศก์ และ สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะหลักการณ์พิเศษและการเสริมสร้างสัมพันธภาพ และ การใช้การวิจัยเป็นฐานในการนิเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนิเทศร่วมสมัยที่ปรับเปลี่ยนจากการควบคุม ตรวจสอบ ไปสู่การร่วมพัฒนาวิชาชีพ บนฐานความไว้วางใจ การสื่อสารแบบเปิด และการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ (Glickman, Gordon, and Ross-Gordon, 2013; Zepeda, 2012; Glanz, 2005) ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับบริบทนโยบายการศึกษาและสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ OECD เน้นย้ำเรื่องการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และความฉลาดรู้ดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการนิเทศที่มีคุณภาพ (OECD, 2018; Foundation for Future Skills, 2021)

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยของศึกษานิเทศก์ จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ศึกษานิเทศก์ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการในการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย การสำรวจ (Survey) วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Action) สังเกต (Observe) และ สะท้อนผล (Reflect) กระบวนการนิเทศดังกล่าว มีลักษณะเป็นวงจรคล้ายคลึงกับแนวคิดวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart ซึ่งเน้นการวางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผล เพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Cheunthong, 2019; Lueang-angkura, 2020) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheunthong (2019) ได้ศึกษาแนวทางการนิเทศตามกระบวนการของวิจัยปฏิบัติการ สำหรับพัฒนาความสามารถในการสร้างชุดการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูสามารถใช้เทคนิคหรือวิธีการการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ได้หลากหลาย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Chanthanamsri (2021) ใช้วงจรวิจัยปฏิบัติการ PAOR จำนวน 2 วงรอบ ช่วยส่งเสริมความสามารถของครูในการสอนแบบ Active Learning และผู้บริหารโรงเรียนมีความมั่นใจในกระบวนการนิเทศมากขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Dechakup (2022) กล่าวว่า สมรรถนะการนิเทศเชิงรุกของศึกษานิเทศก์ เป็นการรวมกลุ่มของบุคลากรทางการศึกษา ร่วมกันขุมขุมเชิงวิชาการหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้จากการปฏิบัติการถอดบทเรียนสะท้อนคิดอย่างเป็นระยะ ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ด้วยการนิเทศสอนงาน แบบพี่เลี้ยง (Mentoring – Coaching) เพื่อกระตุ้นการคิด การแก้ปัญหา นอกจากนี้ บทบาทของศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้อำนวยการเรียนรู้ ผู้นำทางวิชาการ ที่ร่วมโค้ช สังเกต ให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ และการสร้างความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ส่งผลต่อความสามารถของครู ตามกรอบแนวคิด Supervision for Learning ที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของผู้เรียนและการสะท้อนคิดของครู (Asetline et al., 2006; Glanz, 2005; Sirisuksilp, 2021) ขณะเดียวกัน แนวคิด TPACK ที่บูรณาการความรู้เนื้อหา (CK) วิธีสอน (PK) และเทคโนโลยี (TK) พบว่า คำจำกัดความหรือนิยามการนิเทศครูวิทยาศาสตร์ของศึกษานิเทศก์ เน้นพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามแนวคิด TPACK (Koehler, Mishra, & Cain, 2013) และสอดคล้องแนวทางหรือมาตรฐานของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มุ่งประเมินครูทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ และการพัฒนาผลงาน (IPST, 2018)

สรุป

สภาพการณ์พิเศษของศึกษานิเทศก์และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมาก โดยจุดแข็งอยู่ที่การยึดหลักการนิเทศควบคู่การเสริมสร้างสัมพันธภาพ การให้คำปรึกษา ชี้แนะเชิงวิชาชีพ และการใช้การวิจัยเป็นฐานในการนิเทศ ส่งเสริมให้ครูวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิธีสอนเชิงรุก และการใช้เทคโนโลยี ตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างเป็นระบบ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย มีลักษณะเป็นวงจรวิจัย ปฏิบัติการ SPAOR เริ่มจากการสำรวจ วางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผล ภายใต้บทบาทศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้อำนวยการเรียนรู้ ร่วมกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และเวทีสะท้อนคิด ส่งผลให้ครูวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และมีเจตคติที่ดีต่อการสอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์พิเศษของศึกษานิเทศก์ และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยของศึกษานิเทศก์ส่งผลต่อความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แนวทางการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัยจึงควรต่อยอดและขยายผล เช่น การเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการวางแผนนิเทศ และพัฒนาผลงานวิชาการให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพได้

จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย พบแนวปฏิบัติตามวงจร SPAOR พร้อมบทบาทศึกษานิเทศก์ในฐานะ ผู้อำนวยการเรียนรู้ ที่ทำงานร่วมกับผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ควรขยายผลการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย SPAOR ให้เป็นนวัตกรรมยกระดับคุณภาพการศึกษา
- 2) ควรจัดโครงการพัฒนาศึกษานิเทศก์ เน้นทักษะโค้ชชิ่ง (Coaching) การสะท้อนคิด และ การนิเทศที่ยึดกรอบ TPACK เป็นฐาน ในการวางแผน สังเกต ให้ข้อเสนอแนะ และพัฒนาครู
- 3) ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเวทีการสะท้อนคิด การศึกษาชั้นเรียน การศึกษาจากกรณีตัวอย่าง และบูรณาการเข้ากับระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาสภาพการณ์พิเศษของศึกษานิเทศก์และสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ในระดับการศึกษาอื่น เช่น ประถมศึกษา อาชีวศึกษา และเอกชน เป็นต้น

2.2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศด้วยกระบวนการวิจัย SPAOR สำหรับศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เช่น คณิตศาสตร์ สังคมศึกษาฯ ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

References

- Azeltine, J. M., Faryniarz, J. O., & Rigazio-DiGilio, A. J. (2006). *Supervision for Learning: A Performance-Based Approach to Teacher Development and School Improvement*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

- Chantanamsri, K. (2021). Participatory Action Research to Develop an Internal Supervision Process Using a Lesson Study Approach for Primary Schools. *Buddhist Social Sciences and Anthropology*, 6(2), 82–98.
- Cheunthong, P. (2019). *Research-Based Supervision to Develop Teachers' Capacity to Design Science Instructional Packages for Grades 4–6 in Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3*. Retrieved June 22, 2025, from <https://drive.google.com/file/d/1f4cxNjWDO-DNlPnS8ZW-Eo9hnVX26P9n/view?usp=sharing>
- Dechakup, P., et al. (2022). *Proactive Supervisory Competence and Professional Learning Communities*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Foundation for Future Skills. (2021). *Final Report on the Development of Processes to Enhance and Assess Creativity and Critical Thinking Skills in Secondary Classrooms*. Retrieved May 18, 2025, from https://research.eef.or.th/wp-content/uploads/2021/10/รายงานฉบับสมบูรณ์-สพม-63-0219_compressed.pdf
- Glanz, J. (2005). Action Research as Instructional Supervision: Suggestions for Principals. *NASSP Bulletin*, 89(644), 17–27.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2013). *The Basic Guide to Supervision and Instructional Leadership*. (3rd ed.). Boston, MA: Pearson.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2018). *Guide to Using the Basic Science Curriculum*. Retrieved May 5, 2025, from <https://scimath.org/e-books/8923/flippingbook/index.html#14>
- Kanjanawasee, T., & Kanjanawasee, S. (2021). *Research Methodology*. (3rd ed.). Bangkok: Pimthanjai Press.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*. (3rd ed.). Geelong, Australia: Deakin University.
- Kitkueakul, S. (2022). *Science Instruction*. (1st ed.). Phitsanulok: Naresuan University.
- Lueang-Angkura, N. (2020). *Action Research for Teaching and Learning Development*. (1st ed.). Khon Kaen: Teaching and Learning Innovation Center, Khon Kaen University.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Framework 2030*. Paris: OECD Publishing.
- Sergiovanni, T. J., & Starratt, R. J. (2007). *Supervision: A Redefinition*. (8th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Sirisuksilp, S. (2021). *Leadership in Educational Supervision*. (2nd ed.). Khon Kaen: Khon Kaen University Printing House.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 *

The Development of Learning Activities Using the Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) Technique to Enhance Reading Comprehension Skills of Grade 1 Students

¹เยาวเรศ จันทโสม, ปิยาพัชญ์ นิธิศักรานนท์ และ ปิยาภรณ์ พิชญาภีรนต์

¹Yaowaret Chanthasom, Piyaaphat Nithitakharanon and Piyaporn Pichayapirat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Yaowaretjanthasom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง และ 3) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลสว่างวีระวงศ์ อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 24 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 แผน 15 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ การอ่านรู้เรื่อง และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที่ t-test แบบ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 15 แผน 15 ชั่วโมง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.13 และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ขององค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ระหว่าง 0.80 – 1.00 2) ผลการเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษา ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะ การอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 2.85$, S.D. = 0.35) เพราะกิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีความหลากหลาย นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านประกอบกับการใช้สื่อ การสอนที่ผู้เรียนได้สัมผัส อ่าน เขียนและเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น เกม การแข่งขันภายในชั้นเรียน ที่ต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มมีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ ในบทบาทที่ตนเองได้รับ ทำให้นักเรียน

เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ทำให้กลุ่มของตนเองประสบความสำเร็จอีกทั้งการวัดและประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ การสะท้อนคิดระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนด้วยกันภายในกลุ่มและต่างกลุ่ม ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเองและนำไปปรับปรุงในการทำกิจกรรมครั้งถัดไป

คำสำคัญ: ทักษะการอ่านรู้เรื่อง; การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIR; กิจกรรมการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) develop learning activities using the Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) technique to enhance the reading comprehension skills of Grade 1 students; 2) compare the learning achievement of Grade 1 students before and after participating in the CIRC-based learning activities; and 3) study student satisfaction with the implemented activities. The sample consisted of 24 Grade 1 students from Anuban Sawang Wirawong School, Sawang Wirawong District, Ubon Ratchathani Province, during the second semester of the 2024 academic year, who were obtained through cluster random sampling. The research instruments included 15 lesson plans totaling 15 hours, a reading comprehension achievement test, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, and a t-test for dependent samples.

The research findings revealed that: 1) the development of the 15-hour CIRC-based learning activities was of the highest propriety, with a mean score of 4.92 (S.D. = 0.13) and an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00; 2) the students' post-test learning achievement was significantly higher than their pre-test scores at the .05 level; and 3) the satisfaction toward these learning activities was at a high level ($\bar{X}$ = 2.85, S.D. = 0.35). This high level of satisfaction was attributed to the diverse activities and hands-on experiences, integrated with teaching media that allowed students to read, write, and learn through games and classroom competitions. Such cooperation required every group member to be enthusiastic and responsible for their assigned roles, fostering self-worth and mutual appreciation for collective success. Furthermore, the use of varied assessment methods and reflection (between teacher and students, as well as peer-to-peer) allowed learners to monitor their progress and improve in subsequent activities.

Keywords: Reading Comprehension Skills; Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC); Learning Activities

บทนำ

การอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะช่วยให้เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้กิจกรรมการสอนอ่านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลายให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม Chiwaphan (2009) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำยุทธศาสตร์ ปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วน "เด็กจบชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 1 ต้องอ่านออกเขียนได้ และต้องมีระบบการประเมินที่เป็นรูปธรรม" โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีข้อสั่งการและแนวทางปฏิบัติข้อที่ 5 คือ ส่งเสริมการอ่านอย่างเป็นกระบวนการ โดยครูต้องเป็นต้นแบบในการรักการอ่าน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ในวิชาอื่น การพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนระดับประถมศึกษาคิดเลขเป็น พร้อมกับสร้างเด็กให้เกิดทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์และการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้แก้ปัญหาได้ รวมถึงนโยบายเร่งด่วน (Quick Policy) ตัวชี้วัดที่ 4 ระดับความสำเร็จการนำผล RT หรือ NT หรือ O-NET หรือผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนอื่น ๆ ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา Manual for Assessing Reading Test of Grade 1 Students (RT) Academic (2023) จากผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ของประเทศ ด้านการอ่านออกเสียง มีคะแนนร้อยละ 79.93 และด้านการอ่านรู้เรื่อง มีคะแนนร้อยละ 78.06 ในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ด้านการอ่านออกเสียง มีคะแนนร้อยละ 77.80 และด้านการอ่านรู้เรื่อง มีคะแนนร้อยละ 80.64 และระดับโรงเรียน ปีการศึกษา 2565 และ 2566 พบว่า ด้านการอ่านออกเสียง มีคะแนนร้อยละ 78.69 และ 77.76 ตามลำดับ และด้านการอ่านรู้เรื่อง มีคะแนนร้อยละ 84.92 และ 80.47 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า ปีการศึกษา 2566 มีคะแนนการอ่านลดลงกว่าปีการศึกษา 2565 อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะด้านการอ่านรู้เรื่องที่มีคะแนนส่วนต่างถึงร้อยละ 4.45 ถึงแม้ว่าคะแนนจะสูงกว่าระดับประเทศและระดับเขตพื้นที่การศึกษา แต่ในระดับของโรงเรียนกลับลดลง Report on the Assessment Results of Students' Reading Test (RT) Grade 1, Issue 8: School Assessment Report for the Past Three Years; R-School08 (2023) จากผลการทดสอบการอ่าน RT ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลสว่างวีระวงศ์ ในระยะเวลา 2 ปี พบว่า นักเรียนมีปัญหาเรื่องการอ่านรู้เรื่อง เมื่ออ่านข้อความได้แล้วไม่สามารถแปลความหมายของคำ ข้อความหรือประโยคที่อ่านได้ เพราะฉะนั้นนักเรียนอ่านคำแล้วขาดทักษะในการตีความ ไม่สามารถจดจำความหมายของคำศัพท์ได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนนวัตกรรม เทคนิคหรือการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

การจัดการเรียนรู้แบบ CIRC (Cooperative Integrated Reading and Composition) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือที่แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามระดับความสามารถ ซึ่งในกลุ่มจะประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านแตกต่างกัน โดยใช้กิจกรรมการฝึกอ่านเป็นทีม ฝึกอ่านเป็นรายบุคคล มีการประเมินผลการอ่านโดยเพื่อน นอกจากนี้ยังมีการฝึกเพิ่มเติมและมีการทดสอบ มีการจัดระบบให้รางวัลแก่ทีมที่ทำกิจกรรมการอ่านบรรลุเป้าหมาย โดยการประเมินผลการเรียนของสมาชิกทุกคนในทีม ซึ่งมีการเพิ่มโอกาสและเวลาการฝึกการอ่านการเขียนมากขึ้น Slavin (1990) อีกทั้ง Duangwilai, (2022) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ หลากหลายและน่าสนใจต่อผู้เรียนด้วย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การอ่านตามความถนัดและความสนใจที่จะส่งผลต่อความสามารถด้านการอ่าน ผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ที่มีความแปลกใหม่และหลากหลายจะมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ เนื้อหาในบทเรียน หรือการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี กระบวนการต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้ ได้โอกาสฝึกฝนการอ่านตามกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน การรู้จักเลือกใช้และออกแบบสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน เหมาะสม กับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

จากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพิ่มทักษะและความสามารถในการอ่านรู้เรื่อง

ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านรู้เรื่องและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ให้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ ภาษาไทย ศึกษาคู่มือการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) และโครงสร้างแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่าน และขอบข่ายของบัญชีคำศัพท์พื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่านรู้เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจ ประสิทธิภาพเครื่องมือ เอกสารงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ และนำข้อมูลที่ได้ศึกษามาออกแบบแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการศึกษาสภาพปัญหาจริงในชั้นเรียน เก็บข้อมูลสภาพปัญหาจากคุณครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปรีกษาและรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 15 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง (ไม่รวมการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ) และทดลองใช้เครื่องมือแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบสอบถามความพึงพอใจกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือก่อนนำมาใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการวิจัยที่โรงเรียนอนุบาลสว่างวีระวงศ์ อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลสว่างวีระวงศ์ อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 24 คน โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1. แผนจัดการเรียนรู้การอ่านรู้เรื่อง รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 15 แผน ใช้เวลาแผนละ 1 ชั่วโมง รวม 15 ชั่วโมง ดังนี้ 1) หมวดสัตว์ 3 แผน 2) หมวดรู้ผัก ผลไม้ และอาหาร 3 แผน 3) หมวดอาชีพ

3 แผน และ 4) หมวดสิ่งของรอบตัว 3 แผน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13-14 มีเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องหมายและสัญลักษณ์ และปฏิบัติตามเครื่องหมายและสัญลักษณ์ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 เรียนรู้เรื่องบทกลอน นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วมาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวิจัย และด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อหาค่าความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ขององค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรง ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์และนำไปใช้กับนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านรู้เรื่อง รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เพื่อจะเลือกใช้จริง 15 ข้อ โดยแต่ละข้อมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 15 แผน นำแบบทดสอบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านชุดเดิม เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ความชัดเจนของภาษาของแบบวัด โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านท่าช้าง (เขตการทางนครราชสีมาสงเคราะห์ 2) จำนวน 20 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์เคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่าความยาก ระหว่าง 0.38-0.75 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.23-0.90

3. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและสื่อการสอน ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล นำแบบทดสอบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านชุดเดิม และนำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสว่างวีระวงศ์ และทำบันทึกข้อความชี้แจงวัตถุประสงค์ขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้

2. ประชุมนิเทศและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้นักเรียนทราบ อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของนักเรียนและผู้วิจัย โดยให้นักเรียนทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเข้าร่วมการวิจัย

3. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ การอ่านรู้เรื่อง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 15 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง เพื่อศึกษาความรู้เดิมของนักเรียนแล้วทำการเก็บข้อมูลที่ได้ออกจากการทดสอบไว้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

4. ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนจัดการเรียนรู้อ่านรู้เรื่อง รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ละแผน พร้อมเก็บคะแนนระหว่างเรียน โดยการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้งหมด 15 แผน

5. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 15 ข้อ หลังจากสอนเนื้อหาทั้งหมดทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้วครูนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านรู้เรื่อง ชุดเดียวกันกับที่ทดสอบก่อนเรียนมาทดสอบหลังเรียนกับกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง ตรวจให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าสถิติ

6. นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง รายวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

7. ผู้วิจัยดำเนินการ โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านรู้เรื่องก่อนเรียนและหลังเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจ มาทำการศึกษาวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการเรียนรู้และสรุปผลการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง โดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบสมมติฐาน t-test แบบ Dependent Samples

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

แผนการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
แผนที่ 1 รู้คำ รู้จักสัตว์โลก	4.93	0.11	มากที่สุด
แผนที่ 2 แต่งประโยคสัตว์โลก	4.96	0.08	มากที่สุด
แผนที่ 3 อ่านรู้เรื่อง รู้สัตว์โลก	4.82	0.24	มากที่สุด
แผนที่ 4 รู้คำ รู้ผัก ผลไม้ และอาหาร	4.98	0.06	มากที่สุด
แผนที่ 5 แต่งประโยค ผัก ผลไม้และอาหาร	4.97	0.09	มากที่สุด
แผนที่ 6 รู้เรื่องผักผลไม้และอาหารแสนอร่อย	4.91	0.15	มากที่สุด
แผนที่ 7 รู้คำ รู้จักอาชีพ	4.94	0.17	มากที่สุด
แผนที่ 8 แต่งประโยคอาชีพ	4.95	0.11	มากที่สุด
แผนที่ 9 รู้เรื่องอาชีพในอนาคต	4.93	0.12	มากที่สุด
แผนที่ 10 รู้คำ รู้สิ่งของรอบตัว	4.94	0.11	มากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
แผนที่ 11 แต่งประโยคสิ่งของรอบตัว	4.94	0.10	มากที่สุด
แผนที่ 12 รู้เรื่องสิ่งของรอบตัว	4.91	0.13	มากที่สุด
แผนที่ 13 รู้เครื่องหมาย รู้สัญลักษณ์	4.96	0.09	มากที่สุด
แผนที่ 14 ปฏิบัติตามเครื่องหมายและสัญลักษณ์	4.96	0.09	มากที่สุด
แผนที่ 15 เรื่องบทกลอน	4.72	0.24	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.92	0.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 15 แผน โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยมีค่า $\bar{X} = 4.92$, S.D = 0.13

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบสมมติฐาน t-test แบบ Dependent Samples ผลการวิจัยดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง

นักเรียน (24 คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	55.28	8.29	1.83	19.45	.000
หลังเรียน	83.06	12.46	1.69		

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.29 คิดเป็นร้อยละ 55.28 และ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 12.46 คิดเป็นร้อยละ 83.06 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง พบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านเนื้อหาและสื่อการสอน	2.84	0.36	มาก
2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน	2.86	0.35	มาก
3. ด้านการวัดและประเมินผล	2.85	0.36	มาก
รวมทั้งหมด	2.85	0.35	มาก

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{X} = 2.85$, S.D. = 0.35 เมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านที่ 1 กระบวนการเรียนการสอน ความพึงพอใจในระดับมาก มีค่า $\bar{X} = 2.86$ ประเด็นมีความพึงพอใจมากที่สุดคือประเด็นที่ 1.2 เนื้อหามีความง่ายเหมาะสมกับนักเรียน และ 1.4 สื่อการจัดการเรียนรู้ให้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล มีค่า $\bar{X} = 2.85$ ประเด็นมีความพึงพอใจมากที่สุดคือประเด็นที่ 2.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการในทำกิจกรรมกลุ่มแบบร่วมมือ และด้านเนื้อหาและสื่อการสอนมีค่า $\bar{X} = 2.84$

องค์ความรู้ใหม่

การเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง และส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการเรียนจากการช่วยเหลือกันและกัน มีการฝึกกระบวนการทำงานกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนที่เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อนอยู่ร่วมกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จและยอมรับในตัวเองและสมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม คือ การแบ่งกลุ่มละความสามารถ แจกจุดประสงค์ในการเรียน อธิบายวิธีการทำงานในการทำกิจกรรมร่วมกัน และอธิบายเชื่อมโยงเนื้อหาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ ในการเรียนตลอดจนอธิบายถึงวิธีการเรียน เกณฑ์ที่ทุกคนต้องปฏิบัติในการเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน ครูทำการสอนในรูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยการนำเข้าสู่บทเรียน แนะนำเนื้อหาแหล่งข้อมูลที่จะทำการค้นคว้า และมอบหมายงานในกลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นทำกิจกรรม นักเรียนในแต่ละคนจะมีบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมาย จะช่วยเหลือกันส่งเสริมสนับสนุนร่วมกันปฏิบัติ ทำให้เกิดเสริมแรงกัน การให้สมาชิกกลุ่มนำเสนอผลงานร่วมกัน อภิปรายแสดงความคิดเห็นแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานสำเร็จ

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ถ้ามีสิ่งที่ยังไม่เข้าใจครูอธิบายเพิ่มเติม ช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มและชี้แจงประกาศผลคะแนนกลุ่ม

จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านรู้เรื่องที่สูงขึ้น เนื่องจากมีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยเนื้อหาเริ่มจากเรียนรู้คำศัพท์กับรูปภาพ ความหมายของคำ จากนั้นนำคำศัพท์ไปใช้ในการแต่งประโยค ฝึกอ่านบทความสั้น ๆ ไปสู่การตอบคำถาม คาดคะเนเหตุการณ์จากเรื่องที่อ่านและสรุปความรู้ข้อคิดจากเรื่องที่อ่านได้อย่างสมเหตุสมผล เน้นให้ผู้เรียน

มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขสนุกสนาน

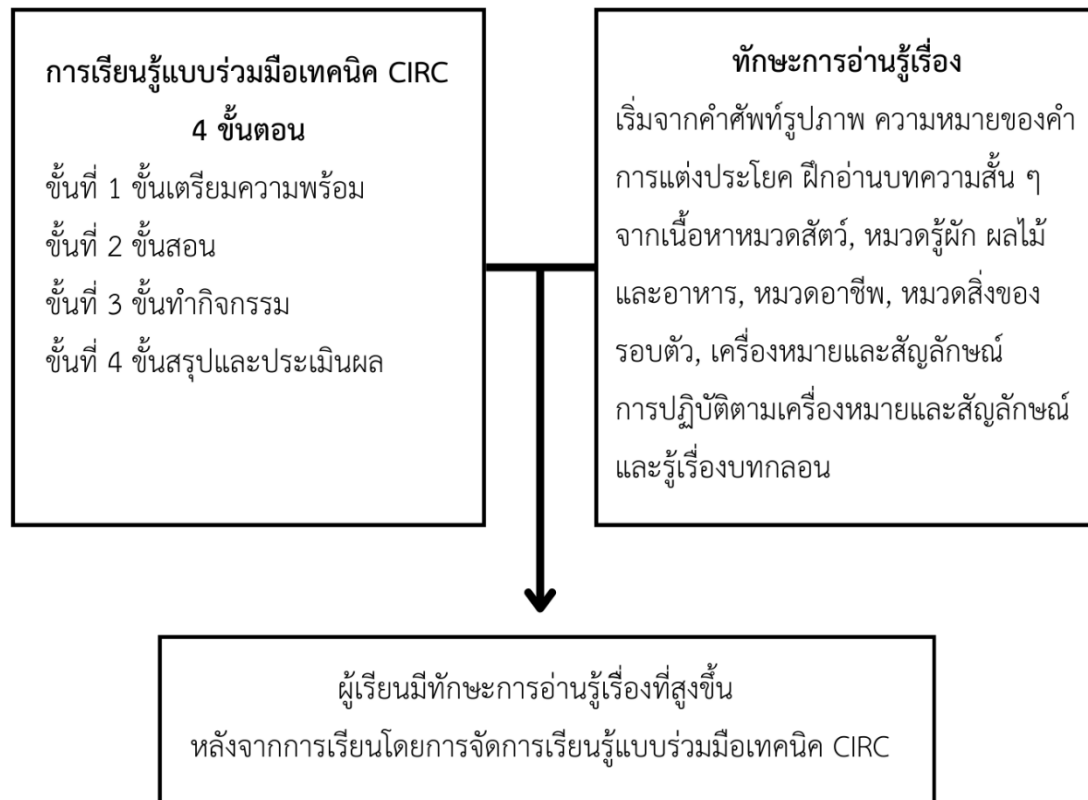

Figure 1: The Development of Learning Activities Using Cooperative Learning with CIRC Technique to Enhance Reading Comprehension Skills of First Grade Students

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของพัฒนาการการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 15 แผน จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากว่า ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา การวิเคราะห์เนื้อหาที่ใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาคู่มือการประเมินความสามารถด้านการอ่านของ ผู้เรียน (RT) และวิเคราะห์โครงสร้างแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่าน วิเคราะห์แบบทดสอบ ความสามารถด้านการอ่าน (ปีการศึกษา 2565-2567) และข้อบ่งชี้ของคำศัพท์ที่จากบัญชีคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้ ในการเรียนการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้สามารถจำแนกหมวดหมู่ของเนื้อหา ที่ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ หมวดสัตว์ หมวดผักผลไม้และอาหาร หมวดอาชีพ หมวดสิ่งของ หมวดเครื่องหมาย สัญลักษณ์ และหมวดบทกลอน และเริ่มการเรียนรู้จากเนื้อหาง่ายไปยาก เริ่มจากเรียนรู้ คำศัพท์กับรูปภาพ ความหมายของคำ จากนั้นนำคำศัพท์ไปใช้ในการแต่งประโยค ฝึกอ่านบทความสั้น ๆ ไปสู่ การตอบคำถาม คาดคะเนเหตุการณ์จากเรื่องที่อ่านและสรุปความรู้ข้อคิดจากเรื่องที่อ่านได้อย่างสมเหตุสมผล

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) และศึกษารูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม คือการแบ่งกลุ่มละความสามารถแจ้งจุดประสงค์ในการเรียน อธิบายวิธีการทำงานในการทำกิจกรรมร่วมกัน และอธิบายเชื่อมโยงเนื้อหาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ ในการเรียนตลอดจนอธิบายถึงวิธีการเรียน เกณฑ์ที่ทุกคนต้องปฏิบัติในการเรียน 2) ขั้นสอน ครูแนะนำเนื้อหาแหล่งข้อมูลที่จะทำการค้นคว้า ทบทวนเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้เดิมและความรู้ใหม่ของนักเรียน เพื่อนำไปต่อยอดในการทำกิจกรรม 3) ขั้นทำกิจกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาและออกแบบกิจกรรมโดยเน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายไม่ซ้ำกัน นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย (Small Group Learning) โดยสมาชิกในกลุ่มจะช่วยเสริมสร้าง ความรับผิดชอบต่อกันและการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมสนับสนุนร่วมกันปฏิบัติ ทำให้เกิดเสริมแรงกัน การเรียนรู้เป็นคู่ (Pair Work) เพื่อทบทวนและสะท้อนความคิดซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถรับรู้ข้อผิดพลาดและปรับปรุงงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจระหว่างเพื่อนและเป็นการสะท้อนความคิดที่มีผลต่อการพัฒนาความเข้าใจในเนื้อหา สู่การเรียนรู้รายบุคคล (Individual Learning) โดยนักเรียนสามารถใช้ทักษะที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการทำใบงานของตนเอง และ 4) ขั้นสรุปทบทวนและประเมินผล ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปทบทวน ถ้ามีสิ่งที่ยังนักเรียนไม่เข้าใจครูอธิบายเพิ่มเติม ช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่ม ให้การเสริมแรงโดยการชื่นชมให้กำลังใจ และมีการประกาศผลคะแนนกลุ่มและคะแนนรายบุคคลให้นักเรียนทราบ การออกแบบและใช้สื่อการสอน ที่หลากหลายทำให้นักเรียนสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ดียิ่งขึ้น การออกแบบใบงานที่มีความน่าสนใจ การใช้รูปภาพประกอบที่น่าสนใจ ช่วยเพิ่มความเข้าใจและความสามารถในการจดจำคำศัพท์ของนักเรียนอีกทั้งนักเรียนมีความมุ่งมั่นในการทำใบงานให้บรรลุเป้าหมาย การออกแบบกิจกรรมและใบงานที่ดีและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน จึงสามารถกระตุ้นความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน อีกทั้ง ยังช่วยครูผู้สอนทำการเรียนการสอนเป็นระบบมากขึ้น และทำให้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการพัฒนางิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนมีการช่วยเหลือกันในการเรียนเรียนรู้ระหว่างบุคคลที่มีความสามารถในด้านการเรียน เก่งปานกลาง อ่อน ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ยังทำให้นักเรียนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสในการเรียนรู้ ประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ของ Wannabut (2020) ที่ได้พัฒนางิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ร่วมกับผังกราฟิก เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่าน เพื่อความเข้าใจภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสามารถ ด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ร่วมกับผังกราฟิก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Meeasa (2017) ที่ได้ศึกษาการพัฒนางิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาไทยหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง พบว่า มีคะแนน

เฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.29 คิดเป็นร้อยละ 55.28 และ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 12.46 คิดเป็นร้อยละ 83.06 คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นระบบในแนวทางเดียวกัน เป็นการเรียนรู้ผ่านกลุ่มย่อย การเรียนรู้เป็นคู่ และการทำใบงานรายบุคคล โดยการช่วยเหลือของสมาชิกในกลุ่มที่มีความสามารถต่างกัน และมีจุดมุ่งหมายในการเรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ไปด้วยกัน ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพภายในกลุ่มตนเอง ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC สามารถพัฒนาทักษะการอ่านรู้เรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนของ Tiprut and Phadthaisong, (2023) ที่ได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะในการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียนเนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เน้นกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการอ่านและมีกิจกรรมที่หลากหลายทำให้นักเรียนมีความสนใจและไม่เบื่อหน่ายกับการเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง โดยการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งใช้วิธีการอ่านคำถามและให้นักเรียนเลือกคะแนนตามระดับคะแนน 3 ระดับ ตามความชอบหรือความพึงพอใจของตนเอง พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ด้านกระบวนการเรียนการสอนมีความพึงพอใจมาก เนื่องจากผู้วิจัย ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบกับการใช้สื่อการสอนที่ผู้เรียนได้สัมผัส อ่าน เขียนและเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น เกม การแข่งขันภายในชั้นเรียนที่ต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มมีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบในบทบาทที่ตนเองได้รับ ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ทำให้กลุ่มของตนเองประสบความสำเร็จ ในด้านการด้านการวัดและประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งการสะท้อนคิดระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนด้วยกันเองภายในกลุ่มและต่างกลุ่ม ทำให้นักเรียนนำคำแนะนำไปปรับปรุงในการทำกิจกรรมครั้งถัดไป มีการแจ้งคะแนนผลการทำกิจกรรม ใบงานทั้งคะแนนรายกลุ่มและรายบุคคลให้ทราบทันที ทำให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sukchooen (2020) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาป่าชะ-เขาเพิ่ม จังหวัดนครนายก พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ของ Sangkacharn (2022) ที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งถือว่า เป็นผลเนื่องมาจากนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในระดับมาก

สรุป

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ช่วยพัฒนาทักษะ

การอ่านรู้เรื่องของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ที่มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 ขั้นสอน ขั้นที่ 3 ขั้นทำกิจกรรม และขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล ซึ่งผ่านการสังเคราะห์ทำให้งานวิจัยนี้ได้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนชัดเจน สามารถนำกิจกรรมที่หลากหลายมาปรับใช้ในแต่ละขั้นตอนได้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือและยอมรับในสมาชิก ผ่านการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย (Small Group Learning) การเรียนรู้เป็นคู่ (Pair Work) สู่การเรียนรู้รายบุคคล (Individual Learning) การใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนจากเนื้อหาว่าง่ายไปยาก เริ่มจากเรียนรู้คำศัพท์กับรูปภาพ ความหมายของคำ จากนั้นนำคำศัพท์ไปใช้ในการแต่งประโยค ฝึกอ่านบทความสั้น ๆ ไปสู่การตอบคำถาม คาดคะเนเหตุการณ์จากเรื่องที่อ่านและสรุปความรู้ข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน ได้อย่างสมเหตุสมผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนที่จะนำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปใช้ ควรศึกษาวิธีการและขั้นตอนการสอน การใช้สื่อการสอนที่ยืดหยุ่น ปรับให้เข้ากับบริบทของชั้นเรียนตนเองและศึกษาให้เข้าใจ ครบถ้วน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

1.2 ผู้สอนควรบริหารจัดการเวลาในแต่ละขั้นเป็นอย่างดี เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ครบตามกระบวนการที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรที่จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในการอ่านประเภทอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรที่จะต้องศึกษาการจัดการเรียนด้วยเทคนิคอื่นเพิ่มเติม เพื่อการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในด้านทักษะการอ่านรู้เรื่อง

References

- Chaiwanpan, A. (2009). *Pasa Pa Thon: Interesting Knowledge for Thai Language Teachers*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Duangwilai, D. (2022). *Innovations in Learning Management for Thai Language Teachers*. Khon Kaen: Faculty of Education, Khon Kaen University.
- Meeasa, S. (2016). *Development of Cooperative Learning Activities Using the CIRC Technique to Enhance Thai Reading and Writing Skills for Grade 3 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Office of the Basic Education Commission. (2023). *Manual for Assessing Reading Test of Grade 1 Students (RT)*. Bangkok: Ministry of Education, Thailand.

- Sangkacharn, J. (2022). *Cooperative Learning Activities Using the CIRC Technique to Enhance Creative Writing Skills of Grade 5 Students*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.
- Slavin, R. E. (1990). *Cooperative Learning: Theory, Research and Practice*. Massachusetts: Simon and Schuster.
- Sukchooen, W. (2020). *Development of Thai Reading Skills Through Cooperative Learning Using the CIRC Technique for Grade 1 Students at Pa-Kha-Khao-Perm Educational Quality Development Center, Nakhon Nayok Province*. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Pathum Thani.
- Tiprut, T., & Phadthaisong, P. (2023). Developing Learning Management to Enhance Thai Reading and Writing Skills Through Cooperative Learning Using the CIRC Technique for Grade 5 Students. *Journal of Srisaket Rajabhat University*, 2(17), 1–15.
- Wannabut, B. (2020). *Development of Learning Activities Using the CIRC Technique Combined with Graphic Organizers to Enhance Thai Reading Comprehension Skills for Grade 1 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้กับ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน*

Integrated Marketing Communication Strategies to Enhance Distribution Channel Efficiency for Community Enterprises

วีรวิชัย ปิยนนท์ศิลป์

Weerawit Piyanonthasin

วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน

Mae Hong Son College, Chiang Mai Rajabhat University, Mae Hong Son Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: weerawit_piy@g.cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน จำนวน 140 คน ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้า จำนวน 210 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน รวม 355 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาในการดำเนินการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) และรายด้าน 10 ด้านอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 3.89$) ด้านการผลิต ($\bar{X} = 3.86$) ด้านราคา ($\bar{X} = 3.82$) ด้านการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 3.81$) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.75$) ด้านการจัดการธุรกิจ ด้านการเงิน และด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.68$) ด้านทรัพยากรบุคคล ($\bar{X} = 3.67$) และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.65$) 2) กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) และรายด้าน 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการโฆษณา ($\bar{X} = 4.10$) ด้านการขายโดยพนักงานขาย ($\bar{X} = 4.08$) ด้านการส่งเสริมการขาย ($\bar{X} = 4.08$) ด้านการตลาดทางตรง ($\bar{X} = 4.08$) และด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.04$) และ 3) แนวทางการสร้างกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่ม ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ โดยการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ (Business Model Canvas :BMC) และการส่งเสริมองค์ความรู้ และทักษะเพื่อพัฒนาสมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนให้สามารถเพิ่ม ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการได้ด้วยตนเองโดยการตลาดดิจิทัล รวมถึงการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับองค์กรภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนการส่งเสริมกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

*Received September 5, 2025; Revised November 14, 2025; Accepted November 28, 2025

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ; การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย; ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the problems faced by community enterprises; 2) investigate integrated marketing communication (IMC) strategies to enhance the efficiency of distribution channels for products and services; and 3) explore guidelines for promoting the distribution of community enterprise products and services. This study employed a mixed-methods research design. The sample consisted of a total of 355 participants, including 140 community enterprise entrepreneurs, 210 consumers who had previously purchased products, and 5 key informants. Data were collected using questionnaires and interviews, then analyzed using percentages, mean, standard deviations, and content analysis.

The research findings revealed that: 1) the operational problems faced by community enterprises were overall at a high level ($\bar{X} = 3.75$). All ten specific aspects were also rated at a high level, led by management ($\bar{X} = 3.89$), followed by production ($\bar{X} = 3.86$), pricing ($\bar{X} = 3.82$), distribution ($\bar{X} = 3.81$), product development ($\bar{X} = 3.75$), business management, finance, and marketing ($\bar{X} = 3.68$), human resources ($\bar{X} = 3.67$), and technology and innovation ($\bar{X} = 3.65$); 2) integrated marketing communication (IMC) strategies to enhance distribution channel efficiency were overall at a high level ($\bar{X} = 4.08$), consisting of advertising ($\bar{X} = 4.10$), personal selling ($\bar{X} = 4.08$), sales promotion ($\bar{X} = 4.08$), direct marketing ($\bar{X} = 4.08$), and public relations ($\bar{X} = 4.04$); and 3) guidelines for developing integrated marketing communication strategies to enhance the distribution channels of products and services. The approach involved creating a business strategy plan using the Business Model Canvas (BMC) and promoting knowledge and skills to help members of community enterprises independently expand their distribution channels through digital marketing. This includes providing policy recommendations to relevant public and private organizations to further drive and support community enterprise groups.

Keywords: Integrated Marketing Communication; Distribution Channel Expansion; Community Enterprises

บทนำ

ธุรกิจชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางรากฐานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการรวมกลุ่มเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ นอกจากมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแล้วยังมีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยการอาศัยความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันนำทรัพยากร ภูมิปัญญาของชุมชนสร้างมูลค่าที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการช่วยเศรษฐกิจของชุมชนให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีในระดับครอบครัวและ

ระดับชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนที่จะนำไปสู่ความประสบความสำเร็จ มีความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งความมั่นคงและยั่งยืนต้องอาศัยรากฐานของชุมชนที่เข้มแข็ง (Nithichaianan, and Chidchop, 2022) โดยธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่ง ในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชาวบ้านหรือเกษตรกรในชนบทที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่เป็นกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดของประเทศ หากกลุ่มชาวบ้านหรือกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้มีรายได้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยในการประกอบธุรกิจชุมชน ควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน แบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน (Chanchareonsuk, and Prasitburirak, 2021) นอกจากนี้แล้ว The Stock Exchange of Thailand (2024) ได้กล่าวถึงความสำคัญของธุรกิจชุมชนว่า โดยทั่วไปธุรกิจและชุมชนมีความสัมพันธ์เสมือนเพื่อนบ้านกัน การดำเนินงานของธุรกิจย่อมมีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่น้อยการยอมรับจากชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นปัจจัยที่มีผลเอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ธุรกิจชุมชนควรกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่าสามารถดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่คุณค่าเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันกับชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ธุรกิจชุมชนต้องสามารถให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยอาจส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจท้องถิ่นในพื้นที่ดำเนินงานด้วยการจ้างงานและการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น รวมถึงการสนับสนุนกิจการชุมชนซึ่งช่วยพัฒนาทักษะและศักยภาพของคนในชุมชน นับเป็นการสนับสนุนการพัฒนามนุษย์ เศรษฐกิจและสังคมไปพร้อม ๆ กัน

โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ห่างไกลและมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการประกอบกิจการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนอย่างจำกัด จึงทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการที่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคโดยทั่วไป ถึงแม้ว่าผลิตภัณฑ์ของชุมชน จะมีคุณภาพแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น หรือเป็นที่น่าสนใจของผู้บริโภคเมื่อได้มาพบเห็น ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีความเป็นเอกลักษณ์และมีอัตลักษณ์เฉพาะ เนื่องด้วยผลิตภัณฑ์ชุมชนได้รับการพัฒนามาจากภูมิปัญญาของชุมชน ท้องถิ่น ทำให้กลุ่มผู้ผลิตสินค้าจากชุมชนมีสินค้าที่หลากหลาย ทั้งสินค้าอุปโภคและสินค้าบริโภค รวมถึงสินค้าที่ระลึกต่าง ๆ จากข้อจำกัดของกลุ่มธุรกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการและกระจายสินค้าและบริการผ่านช่องทางการตลาดที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของสมาชิกธุรกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งขั้นตอนออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 1) สมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 220 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 140 คน 2) ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าและบริการกับธุรกิจชุมชนในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience sampling) ในไตรมาสที่ 2 และ 3 ของปี พ.ศ. 2567 จำนวน 210 คน และ 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ประธานหอการค้ากิตติมศักดิ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 1 คน ประธานหอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 1 คน พาณิชย์จังหวัด จำนวน 1 คน เกษตรจังหวัด จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ จำนวน 1 คน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบผสมวิธี (Mixed method) โดยมีหน่วยวิเคราะห์ในการศึกษา (Unit of analysis) คือ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน แหล่งที่มาของข้อมูลมาจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลทุติยภูมิได้จากเอกสารและรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้องหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หนังสือ ตำรา วารสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และ 2) ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน การวิจัยครั้งนี้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุด เพื่อใช้ในการสอบถามสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน และใช้สอบถามผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าและบริการกับธุรกิจชุมชน และแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน ทำการออกแบบและกำหนดเนื้อหาที่มีความครอบคลุมในแต่ละประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัย โดยกำหนดเนื้อหาในแบบสอบถามให้สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย เพื่อให้ได้เนื้อหาในการสัมภาษณ์ที่มีความเหมาะสม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการรวบรวมข้อมูลในเอกสาร รายงานประจำปีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานธุรกิจชุมชน รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ ให้มีเนื้อหาที่มีระบบตามขั้นตอนและมีความครอบคลุม นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา IOC: (Index of item-Objective congruence) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และนำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จัดพิมพ์ และนำไปลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ประสานผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน เพื่อกำหนดตารางการนัดหมายวันและเวลาในการลงพื้นที่วิจัย ทั้ง 7 ตำบล โดยกำหนดการลงพื้นที่ 3 ครั้ง ประกอบด้วยครั้งที่ 1 เพื่อสำรวจบริบทเชิงพื้นที่ในการรวบรวมข้อมูลลักษณะทางกายภาพต่อการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ครั้งที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และครั้งที่ 3 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จาก

ผลการวิจัยให้กับผู้ประกอบการ นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังได้สอบถามผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าและบริการของธุรกิจชุมชนในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนตามจำนวนที่กำหนดไว้ และนำแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการชี้แจงเป็นความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) กำหนดกรอบการวิเคราะห์ ผ่านการการวิเคราะห์เชิงบรรยาย วิเคราะห์ข้อคิดเห็นที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และเอกสารหรือการจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำมาเขียนบรรยายสรุปตามหัวข้อด้านต่าง ๆ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

สภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการจัดการธุรกิจ	3.68	0.86	มาก
2. ด้านการเงิน	3.68	0.78	มาก
3. ด้านการผลิต	3.86	0.71	มาก
4. ด้านการตลาด	3.68	0.78	มาก
5. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์	3.75	0.76	มาก
6. ด้านราคา	3.82	0.75	มาก
7. ด้านการจัดจำหน่าย	3.81	0.67	มาก
8. ด้านทรัพยากรบุคคล	3.67	0.76	มาก
9. ด้านการบริหารจัดการ	3.89	0.70	มาก
10. ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม	3.65	0.84	มาก
ค่าเฉลี่ย	3.75	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน พบว่า ปัญหาการดำเนินการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.64) โดยสามารถลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.70) ด้านการผลิต ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.71) ด้านราคา ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.75) ด้านการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.67) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.76) ด้านการจัดการธุรกิจ ด้านการเงิน และด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.78) ด้านทรัพยากรบุคคล ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.76) และด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.84)

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถวิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนมีปัญหาด้านการบริหารจัดการมากที่สุดและหากพิจารณารายประเด็นพบว่า สมาชิกของกลุ่มมีการมีโยกย้ายเข้า ออก ตลอดเวลาทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้า

รวมถึงปัญหาด้านการจัดจำหน่าย สำหรับประเด็นที่กลุ่มพบปัญหาน้อยที่สุดคือปัญหาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมถ้าหากวิเคราะห์ในประเด็นย่อยพบว่ากลุ่มมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับประยุกต์ใช้บางขั้นตอนของกิจกรรมทางธุรกิจและมีแผนรวมถึงแนวทางการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบวนการผลิต แต่จากการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามสมาชิกของกลุ่มและจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า สมาชิกของกลุ่มยังขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมใหม่ เพื่อส่งเสริมการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้กับกลุ่มได้ยังไม่เพียงพอในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย สินค้าและบริการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการโฆษณา	4.10	0.53	มาก
2. ด้านการขายโดยพนักงานขาย	4.08	0.50	มาก
3. ด้านการส่งเสริมการขาย	4.08	0.53	มาก
4. ด้านการประชาสัมพันธ์	4.04	0.55	มาก
5. ด้านการตลาดทางตรง	4.08	0.55	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.08	0.43	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงผลรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.43) และสามารถลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านการโฆษณา ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.53) รองลงมา ด้านการขายโดยพนักงานขาย ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.50) ด้านการส่งเสริมการขาย ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.53) ด้านการตลาดทางตรง ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.55) และด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.55)

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถวิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าและบริการจากกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน พบว่า กลุ่มผู้บริโภคฯ ทราบข้อมูลจากสินค้าและบริการจากกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการด้านการโฆษณามากที่สุด และหากพิจารณารายประเด็นพบว่า สินค้าที่ซื้อเป็นสินค้าที่พบเห็นหรือเป็นที่รู้จักในแพลตฟอร์มออนไลน์ และเป็นสินค้าที่เคยซื้อมาก่อนรวมถึงการนำเสนอสินค้าในแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ มีความน่าสนใจ และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นด้านที่ผู้บริโภคฯ เห็นว่า ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนยังไม่ได้มีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลาย และหากพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนไม่ประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้เกิดการรับรู้อย่างทั่วถึงในช่องทางต่าง ๆ รวมถึงผู้บริโภคฯ ต้องการให้มีการนำเสนอสินค้าผ่านการจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า สามารถแบ่งเป็น 9 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการจัดการธุรกิจชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้ตลาดออนไลน์ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ อบรบทักษะการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและการสร้างแบรนด์ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน
- 2) ด้านการเงิน จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนในชุมชน จังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานกับสถาบันการเงินและส่งเสริมการออม โดยควรจัดให้มีที่ปรึกษาทางการเงิน รวมกลุ่มพันธมิตรทางธุรกิจ วางแผน ประเมินความเสี่ยง จัดทำแผนธุรกิจและแผนการเงินที่ชัดเจนให้กับกลุ่มธุรกิจชุมชน
- 3) ด้านการผลิต ยกระดับมาตรฐานการผลิต นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ผลิตแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสร้างเครือข่ายผู้ผลิต และบริหารห่วงโซ่อุปทาน ฝึกอบรมทักษะ และส่งเสริมการใช้วัตถุดิบท้องถิ่น
- 4) ด้านการตลาด พัฒนาแบรนด์โดยใช้จุดเด่นเชิงอัตลักษณ์ของชุมชน และการใช้ตลาดดิจิทัล จัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดจำหน่าย พัฒนารัฐกิจภัณฑ์ ทำการตลาดเชิงเนื้อหา ส่งเสริมการรีวิวสินค้าและขยายช่องทางจัดจำหน่าย
- 5) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ควรมีการทำวิจัยตลาดและรวมภูมิปัญญากับนวัตกรรม พัฒนาคุณภาพมาตรฐาน และความหลากหลาย เน้นการออกแบบและบรรจุภัณฑ์ธรรมชาติ สร้างเรื่องราวของสินค้าและพัฒนาร่วมกับชุมชน
- 6) ด้านราคา วิเคราะห์ต้นทุนและกำหนดราคาตามคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ปรับราคาตามช่องทางจัดจำหน่ายและทำโปรโมชั่นตามฤดูกาล
- 7) ด้านการจัดจำหน่าย พัฒนาช่องทางออนไลน์และจัดตั้งร้านค้าชุมชน สร้างพันธมิตรกับธุรกิจท่องเที่ยว เข้าร่วมงานแสดงสินค้า และใช้ระบบตัวแทนจำหน่าย พัฒนาระบบสั่งซื้อ-จัดส่ง และขยายจุดขาย
- 8) ด้านทรัพยากรบุคคล อบรมทักษะการขาย การใช้ดิจิทัล และภาษาต่างประเทศ สร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญและระบบพี่เลี้ยง ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างนวัตกรรม ฝึกอบรม Storytelling และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้
- 9) ด้านการบริหารจัดการและเทคโนโลยี พัฒนาระบบฐานข้อมูล การรวมกลุ่ม และวางแผนธุรกิจ ใช้ระบบคุณภาพและเทคโนโลยีในการบริหาร ส่งเสริมการบริหารความเสี่ยง พัฒนาแพลตฟอร์ม e-commerce, QR Code และ Application การท่องเที่ยว

จากสรุปผลการวิจัยทั้ง 3 วัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน มีปัญหาด้านการบริหารจัดการมากที่สุดส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของกลุ่มฯ และผลกระทบต่อกำลังการผลิตและการประกอบการอื่น ๆ ด้วย โดยผู้วิจัยได้จัดอบรมกลุ่มผู้ประกอบการฯ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความรู้เกี่ยวกับ Business Model Canvas (BMC) ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบการมีแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจเพื่อนำไปปรับใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจของตนเองได้อย่างเหมาะสม จากการอบรมดังกล่าว กลุ่มผู้ประกอบการได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการ และยังสามารถนำแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มฯ ได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้บริโภครับรู้หรือเข้าถึงการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการด้านการประชาสัมพันธ์น้อยที่สุด และจากการสอบถามสมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการ โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่าสมาชิกของกลุ่มยังขาดองค์ความรู้ที่ช่วยส่งเสริมการสร้างการสื่อสารทางการตลาด เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและ

บริการของกลุ่มยังไม่ครอบคลุม ส่งผลให้กลุ่มผู้ประกอบการฯ ต้องอาศัยหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ในการช่วยส่งเสริมการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายเท่านั้น จากข้อจำกัดดังกล่าว ผู้วิจัยได้จัดอบรมให้ความรู้ การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ (การตลาดดิจิทัล) ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการฯ โดยอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้และสร้างช่องทางการสื่อสาร ทางการตลาดดิจิทัลตลาดออนไลน์ และการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านเรื่องราวที่น่าสนใจ ของผลิตภัณฑ์ (Storytelling) เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มผู้บริโภคอย่างครอบคลุมและดึงดูดความสนใจ ของผู้บริโภค จากการอบรมทำให้กลุ่มผู้ประกอบการฯ สามารถสร้างแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ของกลุ่มตนเองได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ กลุ่มผู้ประกอบการฯ ยังมีทักษะและความสามารถในการใช้ Application เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงยังสามารถใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ใน การไลฟ์สด (Live) ขายสินค้าของกลุ่มตนเองได้ และ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปเป็นแนวทางการพัฒนา กลุ่มผู้ประกอบการฯ ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน และนำเสนอแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการฯ ให้กับหน่วยงานองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม การพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการ ธุรกิจชุมชนในประเด็นต่าง ๆ

Picture 1: Training on “Enhancing Management Skills of Community Business Entrepreneurs”

Picture 2: Training on “Developing Integrated Marketing Communication Strategies to Expand Distribution Channels for Products and Services (Digital Marketing)”

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: Integrated Marketing Communication Strategies of Community Business Entrepreneurs

ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเป็นโมเดลกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

แนวทางการนำไปใช้ ด้านการโฆษณา (Advertising) ผู้ประกอบการควรจัดทำสื่อโฆษณาที่จุดเด่นของสินค้า เช่น เรื่องราวของกระบวนการผลิต หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook, TikTok, Instagram หรือ YouTube เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

ด้านการขายโดยพนักงานขาย (Personal selling) ควรพัฒนา ทักษะการพูด การโน้มน้าว และบุคลิกภาพ ของผู้ขายให้เหมาะสม ส่งเสริมภาพลักษณ์ของความเป็นชุมชน เช่น การแต่งกายพื้นเมือง การพูดด้วยอัธยาศัยดี เพื่อสร้างความประทับใจ

ด้านการส่งเสริมการขาย (Sales promotion) จัดกิจกรรมการตลาดใช้สินค้า หรือแถมสินค้า เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ จัด Event marketing เช่น ออกร้านในงานท้องถิ่น งานวัฒนธรรม หรืองานของจังหวัด หรือต่างจังหวัดเพื่อสร้างการจดจำแบรนด์

ด้านการประชาสัมพันธ์ (Public relations) ใช้โอกาสในงานนิทรรศการหรือบูธแสดงสินค้า เพื่อประชาสัมพันธ์แบรนด์ พัฒนา เนื้อหาที่มีเอกลักษณ์ของแบรนด์ เช่น จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม หรือเรื่องเล่าชุมชน เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์

การตลาดทางตรง (Direct marketing) ใช้ช่องทางการขายโดยตรงผ่าน Facebook Live, LINE TikTok Live หรือ Instagram เพื่อเข้าถึงผู้ซื้ออย่างใกล้ชิด วางแผนสื่อสารที่เน้นความเป็นกันเอง ความน่าเชื่อถือ และความรวดเร็วในการตอบกลับ เพื่อสร้างสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

ด้านการจัดการธุรกิจชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการวางแผนการตลาด และการดำเนินธุรกิจของกลุ่มธุรกิจชุมชน รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนและสร้างรายได้ให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Inkaew (2016) กล่าวถึงแนวทางการบริหารจัดการธุรกิจที่ดำเนินการโดยชุมชนหรือกลุ่มคนในท้องถิ่นเพื่อให้ธุรกิจนั้น ๆ สามารถเติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น การสร้างรายได้และโอกาสการจ้างงานภายในพื้นที่ รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้วย **ด้านการเงิน** งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการของกลุ่ม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีแหล่งสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจการในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มฯ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไม่ต่อเนื่อง และทำให้สูญเสียสภาพคล่องทางการเงินของกลุ่มฯ สอดคล้องกับ Kitiyanun (2022) ได้กล่าวว่า การบริหารการเงินของผู้ประกอบการเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจ ซึ่งหากการจัดสรรไม่ดี จะส่งผลกระทบต่อในด้านอื่น ๆ ด้วย และการหาแหล่งเงินทุนเพิ่มเติมจะเป็นแนวทางการสร้างเสถียรภาพของผู้ประกอบการ และเพื่อนำมาใช้ในการบริหารงานกลุ่มธุรกิจของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ด้านการผลิต** การใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องจักรที่ทันสมัยเพื่อช่วยควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการผลิตสินค้าของกลุ่ม รวมถึงการบริหารจัดการวัตถุดิบและทรัพยากรที่ไม่สามารถผลิตซ้ำได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังรวมถึงวัตถุดิบ

ในชุมชนที่ไม่เพียงพอต่อการผลิต ทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อของผู้บริโภคได้และอาจสูญเสียกลุ่มเป้าหมายทางการค้าส่วนนี้ไป สอดคล้องกับ Yooyang (2021) กล่าวว่าความเชื่อถือและยอมรับในคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตจึงเป็นมาตรฐานการผลิตที่ผู้บริโภคให้ความน่าเชื่อถือ

ด้านการตลาด ธุรกิจชุมชนไม่สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของคู่แข่งได้ ซึ่งจะทำให้เห็นกลยุทธ์หรือวิธีการดำเนินการของคู่แข่ง นอกจากนี้ปัญหาที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการขายหรือการออกบูธเพื่อจัดแสดงสินค้าหรือจัดจำหน่ายในเทศกาลอื่น ๆ ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เท่าที่ควรทำให้เสียโอกาสทางการตลาดของกลุ่มฯ สอดคล้องกับ Intechah (2023) กล่าวถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ จากผลการศึกษาพบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการโฆษณา เช่น ออกบูธร่วมงาน OTOP ทั้งนี้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เข้าร่วมจัดงานออกบูธตามงานต่าง ๆ เพื่อสามารถขยายฐานของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ธุรกิจชุมชนไม่สามารถออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและทันสมัยเพื่อจูงใจผู้บริโภคได้ สอดคล้องกับ Jamnean (2020) ที่ได้กล่าวถึงการนำจุดเด่นแตกต่างกันของผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาสร้างตราสินค้าหรือสร้างแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค

ด้านราคา ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนมักมีความคิดเห็นว่าการตั้งราคาถูกกว่าคู่แข่ง เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกันและขนาดเท่ากันจะสามารถสร้างอำนาจการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคได้ ซึ่งการตั้งราคาต่ำกว่าคู่แข่งอาจจะได้ส่งผลดีกับการจำหน่ายสินค้าและบริการของกลุ่มผู้ประกอบการได้ สอดคล้องกับ Kotler and Armstrong (2018) กล่าวถึงการตั้งราคาสินค้าและบริการ โดยพิจารณาจากต้นทุน การแข่งขัน และความสามารถในการจ่ายของลูกค้า และการกำหนดราคาเป็นกระบวนการธุรกิจใช้เพื่อกำหนดราคาที่เหมาะสมสำหรับสินค้า ควรใช้ข้อมูลหลายด้านเพื่อช่วยในการตัดสินใจ เช่น ต้นทุนในการผลิต ความต้องการของตลาด ราคาของสินค้าที่คู่แข่งขาย และกำไรที่ต้องการ การกำหนดราคาจึงมีผลต่อการสร้างกำไรและความอยู่รอดทางธุรกิจของผู้ประกอบการ

ด้านการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้การจัดจำหน่ายสินค้าอาศัยแต่การขายหน้าร้านโดยมุ่งหวังกลุ่มผู้บริโภคที่จะเข้ามาซื้อสินค้าในสถานที่ผลิตของผู้ประกอบการ ส่งผลให้ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนมีทางเลือกของช่องทางที่แคบและไม่หลากหลาย สอดคล้องกับ Nithichayanan and Chidchop (2022) ได้กล่าวว่าควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้หลากหลายช่องทาง เช่น การจัดจำหน่ายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่เป็นช่องทางหนึ่งซึ่งเป็นช่องทางที่นิยมในปัจจุบันและสามารถสื่อสารกับลูกค้าได้สะดวกและสามารถเข้าถึงลูกค้าได้ในวงกว้างมากขึ้น

ด้านทรัพยากรบุคคล สมาชิกในกลุ่มไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการทางธุรกิจโดยตรงจึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการแข่งขันทางธุรกิจ หรือการใช้กลยุทธ์ในการแข่งขันได้อย่างเหมาะสมและทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของการทำธุรกิจยุคใหม่ สอดคล้องกับ Nithichayanan and Chidchop (2022) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจควรบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยการสร้างความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์ภาควิชาการ เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับธุรกิจชุมชนรวมทั้งเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของธุรกิจชุมชน เช่น การจัดทำแผนธุรกิจชุมชน การมีส่วนร่วมของกลุ่มธุรกิจชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ในลักษณะของกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาทักษะและศักยภาพที่จำเป็นของสมาชิกในกลุ่มผู้ประกอบการ

ด้านการบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมหรือการขับเคลื่อนธุรกิจของกลุ่มจะขับเคลื่อนหรือดำเนินกิจกรรมเป็นเฉพาะบุคคลเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการกลุ่มฯ ยังขาดประสิทธิภาพเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้ยังเชื่อมโยงไปถึงการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มและการส่งเสริมในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ Kitiyanun (2022) กล่าวว่า การบริหารงานของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ ต้องมีการวางแผนให้สอดคล้องกับนโยบายของกลุ่ม ทำให้ต้องมีการดำเนินงานการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรวมถึงการวัดและประเมินผลการดำเนินงาน จึงทำให้การบริหารงานของกลุ่มผู้ประกอบการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย **ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม** สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้า ทำให้ขาดการเพิ่มมูลค่าในด้านการผลิตและการส่งเสริมการจัดจำหน่าย รวมถึงการสร้างจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจจะส่งผลการดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค สอดคล้องกับ Sanon, Yomkanit and Suksawat (2024) กล่าวถึงผู้บริโภคส่วนใหญ่สนใจเกี่ยวกับด้านเนื้อหาที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสินค้าบนช่องทางออนไลน์ และมีการค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์บนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการแนะนำหรือการบอกต่อบอกถึงคุณสมบัติที่ตรงตามความต้องการ ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ

ด้านการโฆษณา การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการผลิตสินค้าอย่างชัดเจนรวมถึงการนำเสนอข้อมูลที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลผลิตภัณฑ์อย่างแพร่หลาย เพื่อจูงใจลูกค้าให้มาซื้อสินค้าและบริการ สอดคล้องกับ Sawangrot (2023) กล่าวถึงการโฆษณาในปัจจุบันรูปแบบการโฆษณามีหลากหลายไม่ว่าจะเป็นสื่อภาพ สื่อเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ และด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดความก้าวหน้าของสื่อที่สามารถทำให้เข้าถึงได้มากขึ้น อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่กลุ่มควรเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์และเลือกใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของกลุ่ม **ด้านการขายโดยพนักงานขาย** โดยการดึงดูดความสนใจ โน้มน้าวให้ซื้อสินค้า ด้วยการพูดจูงใจทำให้ลูกค้าเกิดการตัดสินใจซื้อ ผู้ขายมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการเป็นนักขายหรือผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน สร้างเอกลักษณ์ของการเป็นนักขายที่ถ่ายทอดผ่านบุคลิกลักษณะหรือการแต่งกาย สอดคล้องกับ Thongyaem (2022) กล่าวว่า การขายโดยใช้พนักงานขายควรให้ความสำคัญมากที่สุดในการติดต่อสื่อสารทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยผลักดันผลิตภัณฑ์เพิ่มยอดขาย โดยผู้ขายควรมีการให้คำแนะนำปรึกษาในตัวผลิตภัณฑ์เพิ่มเติมสามารถอธิบายรายละเอียดผลิตภัณฑ์ มีใจรักการบริการ มีอัธยาศัยดี และพูดจาสุภาพ ตอบข้อซักถาม และควรมีการฝึกอบรมด้านทักษะและเทคนิคการขาย **ด้านการส่งเสริมการขาย** การใช้วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับการส่งเสริมการขายของกลุ่มฯ ได้อย่างชัดเจนและทั่วถึง และมีการใช้วิธีการส่งเสริมการขายที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Sengmanee, Nasawat and Wantamel (2022) กล่าวว่า การตลาดเชิงกิจกรรม (Event marketing) โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อแนะนำให้รู้จัก การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจุดยืน ภาพลักษณ์ การจัดกิจกรรมเพื่อแสดงให้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น **ด้านการประชาสัมพันธ์** ได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มธุรกิจชุมชนหรือสินค้าจากบูธจัดแสดงสินค้า กิจกรรมหรือนิทรรศการ และการจำหน่ายสินค้าในงานต่าง ๆ และมีความคิดเห็นว่าภาพรวมของการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจชุมชนมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ แต่ควรมีการปรับกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยการนำเสนอเอกลักษณ์ที่เป็นที่จดจำของผู้ซื้อและทำให้ผู้ซื้อกลับมาซื้อสินค้าซ้ำ สอดคล้องกับ Hiranwijitporn, and Kanthothong (2021) กล่าวว่า การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์นับว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สามารถสร้างทัศนคติ ความเชื่อถือ และภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดีทั้งการประชาสัมพันธ์ยังทำให้ผู้บริโภคเข้าใจถึงเทคนิคของกระบวนการผลิต การประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อออนไลน์ทั้ง Facebook

Live, TikTok, Line และ Instagram ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้รวดเร็วและปริมาณมาก และยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในยุคดิจิทัลนี้ที่มักจะหาข้อมูลทางสื่อออนไลน์ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าอีกด้วย

ด้านการตลาดทางตรง กลยุทธ์ด้านการตลาดทางตรงที่ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนต้องมีการปรับตัว คือ การสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยการไลฟ์สด หรือการเสนอขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เป็นการสร้างการจดจำให้กับผู้บริโภคและสร้างการรับรู้ ประสิทธิภาพ คุณค่า ของผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สอดคล้องกับ Hiranwjitporn and Kanthothong (2021) กล่าวว่า การตลาดทางตรงหรือการตลาดแบบเจาะตรงนั้น เป็นเครื่องมือที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรงและสามารถเลือกเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตามที่ต้องการแบบเจาะจงได้ ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการโฆษณาประชาสัมพันธ์และยังเป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถกระตุ้นให้มีการซื้อขายสินค้าได้ในทันที

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้

แนวทางการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีศักยภาพด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นจุดขายของผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสามารถสรุปได้เป็น 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างแบรนด์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน และการใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อสร้างความผูกพันกับผู้บริโภค 2) การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับการจัดตั้งร้านค้าชุมชนและความร่วมมือกับธุรกิจท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการทางการเงินชุมชน เช่น การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน การส่งเสริมการออม และการให้คำปรึกษาทางการเงิน เพื่อสร้างความมั่นคงทางธุรกิจ 4) การส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการ โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ การประชาสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ และการตลาดแบบมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มการรับรู้ของแบรนด์ 5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นทักษะ ด้านการขาย การบริการ การใช้เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เพื่อยกระดับขีดความสามารถ ของผู้ประกอบการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางเหล่านี้สามารถส่งเสริมศักยภาพของธุรกิจชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งรักษาไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมและชาติอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน สอดคล้องกับงานศึกษาของ Cohen and Cohen (2012) ที่พบว่าการสร้างแบรนด์ที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยเสริมสร้างความแตกต่างและเพิ่มคุณค่าทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนในประเทศต่าง ๆ และในงานวิจัยของ Kaplinsky and Morris (2016) ชี้ให้เห็นว่า การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายตลาดสินค้าและงานหัตถกรรมในชุมชนชนบท ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถเข้าถึงตลาดได้มากขึ้น นอกจากนี้งานวิจัยของ Little and Wyatt (2019) เน้นบทบาทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจชุมชน โดยเฉพาะทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะการสื่อสาร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการขายและความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ กับลูกค้า

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย พบว่าสภาพปัญหาในการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนเรียงตามลำดับปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ 2) ปัญหาด้านการผลิต 3) ปัญหาด้านราคา 4) ปัญหาด้านการจัดจำหน่าย 5) ปัญหาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 6) ปัญหาด้านการจัดการธุรกิจ 7) ปัญหาด้านการเงิน 8) ปัญหาด้านการตลาด 9) ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคล 10) ปัญหาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

สำหรับการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการตามลำดับ ดังนี้ การโฆษณา การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การตลาดทางตรง และการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน สามารถนำข้อมูลสรุปปัญหาในการดำเนินงานของผู้ประกอบการทั้ง 10 ด้านนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาได้ดังนี้ การนำนวัตกรรมมาพัฒนาการผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนในชุมชน การส่งเสริมการตลาดดิจิทัลเพื่อการจัดจำหน่ายสินค้า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย การพัฒนาทักษะของบุคลากร การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการบริหารจัดการคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ พัฒนาการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับธรรมชาติ ส่งเสริมบทบาทชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นในชุมชน

1.2 ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐานสากล สนับสนุนการออกแบบ บรรจุภัณฑ์ การรับรองมาตรฐาน และการใช้เทคโนโลยี-นวัตกรรม โดยสร้างความร่วมมือกับภาควิชาการและเอกชน

1.3 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการชุมชน จัดอบรมด้านธุรกิจ การตลาดดิจิทัล และสร้างระบบพี่เลี้ยงธุรกิจ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่น

1.4 ส่งเสริมการตลาดดิจิทัลและสร้างแบรนด์ พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับสินค้าชุมชนใช้ Big Data และ AI วางกลยุทธ์การตลาดและสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนผ่านสื่อดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป และเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า จึงขอเสนอแนะวิธีการวิจัยต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ การออกแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ หรือการแปรรูปสินค้า เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างความแตกต่างและเสริมเอกลักษณ์ของสินค้าชุมชน

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงประเมินกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่ใช้ส่งเสริมสินค้าชุมชนและการท่องเที่ยว เช่น การวิเคราะห์แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่เหมาะสม การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อค้นหาแนวทางที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรศึกษานโยบายและแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ระบบคมนาคมดิจิทัล และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ที่ส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน และไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.4 ควรดำเนินการวิจัยเพื่อออกแบบหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนสามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้านธุรกิจ เช่น การจัดการ การตลาด และการพัฒนานวัตกรรมสินค้า เพื่อสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่จากฐานรากวัฒนธรรม

2.5 ควรมีการวิจัยและออกแบบระบบรับรองมาตรฐานที่เหมาะสมกับบริบทของแม่ฮ่องสอน โดยเน้นเกณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ คุณภาพ และความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ เช่น การรับรองผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ หรือผลิตภัณฑ์จากป่าเพื่อการยังชีพอย่างยั่งยืน

References

- Chanchareonsuk, N., & Prasitburirak, P. (2021). Community Business Management Model: A Case Study of Ban Mae Khimuk, Mae Chaem District, Chiang Mai Province. *Journal of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna*, 9(2), 17–26.
- Cohen, E., & Cohen, S. A. (2012). Current Sociological Theories and Issues in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2177–2202.
- Hiranwijitporn, N., & Kanthothong, T. (2021). Storytelling for Marketing Communication of Mineral-Dyed Woven Fabric in Lampang Province. *Journal of Graduate Studies Network of Northern Rajabhat Universities*, 11(2), 31–44.
- Inkaew, S. (2016). Community Business Management in Thailand. *Journal of Business Administration*, 3(2), 45–60.
- Intechah, D. (2023). Integrated Marketing Communication Affecting Purchasing Decisions of Community Enterprises: A Case Study of Baan Moa Luang Herbal Crispy Chili Paste Group, Mae Mo District, Lampang Province. *RMUTI Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(2), 67–77.
- Jamnean, M. (2020). Community Product Branding through Integrated Marketing Communication. *Ubon Ratchathani Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(2), 125–138.
- Kaplinsky, R., & Morris, M. (2016). Agricultural Value Chains and the Role of Digital Technology. *Journal of Development Studies*, 52(9), 1295–1310.
- Kitiyanun, S. (2022). Managerial Resources Affecting Operational Efficiency of Community Enterprises in Mueang Kanchanaburi District. *Journal of Management Science, Nakhon Pathom Rajabhat University*, 9(2), 303–314.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of Marketing*. (17th ed.). Boston: Pearson.
- Little, R., & Wyatt, C. (2019). Enhancing Community Business Performance through Digital Literacy. *International Journal of Community Business*, 11(2), 45–62.
- Mitchell, R., & Hall, C. M. (2003). Consuming Tourists: Food Tourism Consumer Behaviour. *Tourism and Hospitality Research*, 4(2), 117–128.
- Nithichaianan, N., & Chidchop, T. (2022). Community Business Development Guidelines to Enhance Capacity and Strength for Stable and Sustainable Local Economic Development: A Case Study of Community Businesses in Kap Choeng District, Surin Province. *Journal of Research and Development, Loei Rajabhat University*, 17(59), 84–92.
- Sanon, R., Suksawat, S., & Yomkanit, P. (2024). Integrated Marketing Communication Affecting Purchasing Decisions in the New Normal Era. *Journal of Prachachuen Research Network on Social Sciences*, 6(1), 32–52.

- Sawangrot, P. (2023). Perception of Integrated Marketing Communication on Products of Customers in the Baan Huai Phak Kut Agricultural Housewife Community Enterprise Group, Chiang Klom Subdistrict, Pak Chom District, Loei Province. *Academic Journal, Faculty of Business Administration*, 8(1), 113–130.
- Sengmanee, S., Nasawat, S., & Wantamel, N. (2022). Development Guidelines for Integrated Marketing Communication Models to Enhance Community Tourism Brand Value in Chanthaburi Province. *Interdisciplinary Journal of Social Sciences Management and Communication*, 5(3), 1–10.
- The Stock Exchange of Thailand. (2024). *Business and Community*. Retrieved November 15, 2024, from <https://setsustainability.com/page/>
- Thongyaem, P. (2022). The Development of an Integrated Marketing Communication Strategy Model Affecting Customer Loyalty toward Bee Products from the Agricultural Occupation Promotion Center, Chanthaburi Province, in the New Normal Era. *Sahasat Sripatum Chonburi Journal*, 8(2), 1–15.
- Yooyang, S. (2021). Integrated Marketing Communication Affecting Perceived Value and Brand Loyalty of OTOP Food Products in Nakhon Pathom Province. *Journal of Management Science, Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(2), 138–151.

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ*

The Development of a School Administration Model in the Digital Era for Administrators of Sarasas Affiliated Schools

¹ศุภวรรณ หล้าผาสุก, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ ชีระภาพ เพชรมาลัยกุล

¹Supawan Lampasuk, Chakrit Ponathong and Theeraphab Phetmalhkul

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Program in Educational Administration, Faculty of Education,

Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: supawan.lampasuk@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์และนโยบาย โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การจัดการเรียนการสอน บุคลากรและสมรรถนะครู การมีส่วนร่วมและการสื่อสาร การบริหารจัดการและประกันคุณภาพ และคุณธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล และ 2) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษา กระบวนการพัฒนา การประเมินผลการดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การบริหารสถานศึกษา; ยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the components of the digital-era school administration model for Sarasas-affiliated schools, and (2) to develop a school administration model in the digital era for school administrators within the Sarasas network. The key informants consisted of nine experts. The research instrument was an interview form, and data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that: (1) the components of digital-era school administration for Sarasas school administrators comprised seven aspects-namely, vision and policy, digital infrastructure, teaching and learning management, personnel and teacher competencies,

*Received October 21, 2025; Revised November 10, 2025; Accepted November 18, 2025

participation and communication, management and quality assurance, and digital ethics and safety; and (2) the developed school administration model in the digital era for Sarasas school administrators consisted of principles, objectives, administrative components, development process, evaluation of implementation, and conditions for success.

Keywords: Model Development; School Administration; Digital Era

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเสื่อมโทรม ของทรัพยากรธรรมชาติ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมถึงการระบาดของโรค ล้วนส่งผลให้มนุษย์ต้องปรับตัวต่อ สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและซับซ้อนมากขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB), 2019) ขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม ในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในทุกระดับ ตั้งแต่การสื่อสาร การทำงาน ไปจนถึงการเรียนรู้ (Geo-Informatics and Space Technology Development Agency (Public Organization), 2019) ส่งผลให้เกิด "สังคมยุคดิจิทัล (Digital Era)" ที่เป็นสังคมไร้พรมแดน มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว และไม่จำกัดเวลา (Keesookpun, 2016)

นโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) มุ่งขับเคลื่อนประเทศจากเศรษฐกิจแบบผลิตสินค้า โภภภัณฑ์ ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Based Economy) โดยเปลี่ยนจากการพัฒนา เชิงอุตสาหกรรมสู่การใช้เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญ (Meintr, 2016) การพัฒนาประเทศในทิศทางนี้จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีสมรรถนะสูง โดยเฉพาะในระบบการศึกษา ซึ่งเป็น ฐานในการสร้างคนคุณภาพให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

ทักษะสำคัญของคนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย "3Rs" ได้แก่ การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) และคณิตศาสตร์ (Arithmetic) ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐาน และ "8Cs" ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ความเข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Cross-Cultural Understanding) การทำงานร่วมกัน และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork & Leadership) การสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ (Communication, Information & Media Literacy) การใช้เทคโนโลยี (Computer & ICT Literacy) ทักษะอาชีพและการเรียนรู้ (Career & Learning Skills) และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Change) (Panich, 2022) ซึ่งทั้งหมดต้องบูรณาการกับ "ทักษะดิจิทัล (Digital Skills)" เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) ที่สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และมีจริยธรรม (International Society for Technology in Education, 2016)

กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนผ่านสู่โลกยุค VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) และ BANI (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible) ทำให้การบริหารสถานศึกษา ต้องปรับตัวจากระบบแบบเดิมที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down) มาสู่การบริหารเชิงมีส่วนร่วมและ ยึดหยุ่น (Bottom-up และ Inside-out) โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Wisetdonwai, 2022) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมี "ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership)" ที่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อบริหาร และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chaemchoy, 2018)

เทคโนโลยีดิจิทัลได้พัฒนาเข้าสู่ยุค Digital 4.0 ซึ่งเป็นยุคที่เทคโนโลยีมีความฉลาดและอัตโนมัติมากขึ้น (Digital Era 4.0: When the world is driven by technology, 2017) ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารและครูต้องเปลี่ยนแปลงจาก "ผู้สั่งการและถ่ายทอดความรู้" ไปสู่ "ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator)" และ "ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Designer)" การจัดการศึกษาจึงต้องเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้วยตนเอง (Donna, 2020)

โรงเรียนในเครือสารสาสน์ เป็นเครือข่ายการศึกษาขนาดใหญ่ของภาคเอกชนในประเทศไทย มีโรงเรียนในระดับปฐมวัยถึงอุดมศึกษากว่า 50 แห่งทั่วประเทศ โดยมีลักษณะการบริหารแบบรวมศูนย์และมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ การบริหารสถานศึกษาของเครือข่ายนี้มีจุดเด่นด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการใช้เทคโนโลยี แต่ยังไม่ "รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล" ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะขององค์กรเอกชนขนาดใหญ่ การพัฒนารูปแบบดังกล่าวจึงมีความจำเป็น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพผู้เรียนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

นอกจากนี้ "แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม" (Ministry of Digital Economy and Society, 2016) ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 5 ว่าด้วย "การพัฒนากำลังคนให้พร้อมสู่สังคมดิจิทัล" มุ่งเน้นให้บุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนมีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างงานที่มีคุณค่าสูงสุดในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการบริหารการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรให้มีทักษะในการผลิตและใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (Ministry of Education, 2020)

ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ แต่ต้องเป็นการบริหารจัดการอย่างมีระบบ มีนโยบายที่ชัดเจน และใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล มีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก สามารถสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนยุคใหม่ และส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ (Intaramanee, 2019 as cited in Keesookpun, 2018)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ จึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเครือข่ายโรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่ สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การพัฒนาครู บุคลากร และผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล และยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวสู่มาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือสารสาสน์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือสารสาสน์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรองโครงการวิจัย SWUEC 682388

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติในการเลือก ดังนี้

1. กลุ่มกำหนดนโยบายระดับประเทศ จำนวน 1 คน ประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบายด้านการบริหารการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ (1 คน)

2. กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาระดับเขตพื้นที่ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงจากเขตพื้นที่เขตการศึกษา (1 คน) และ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กปฏิบัติงานในสถานศึกษาตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป (4 คน)

3. กลุ่มอาจารย์/ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านสถานศึกษายุคดิจิทัล ด้านการวัดและประเมินผล ด้านเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษา จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

- ผู้เชี่ยวชาญด้านสถานศึกษายุคดิจิทัล (1 คน)
- ผู้เชี่ยวชาญด้าน ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา (1 คน)
- ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษา (1 คน)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นหลังจากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการนัดหมายในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศจากนั้นได้สร้างแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ผลการวิจัย พบว่าองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่

1. วิสัยทัศน์และนโยบาย (Vision and Policy)
2. โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล (Digital Infrastructure)
3. การจัดการเรียนการสอน (Digital Pedagogy and Learning Innovation)
4. บุคลากรและสมรรถนะครู (Digital Leadership and Teacher Competency)
5. การมีส่วนร่วมและการสื่อสาร (Stakeholder Engagement and Digital Communication)
6. การบริหารจัดการและประกันคุณภาพ (Digital Governance and Quality Assurance)
7. คุณธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล (Digital Ethics and Well-being)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1. หลักการ
2. วัตถุประสงค์

3. องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล
4. กระบวนการพัฒนา
5. การประเมินผลการดำเนินการ
6. เงื่อนไขความสำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือสารสาสน์ สามารถได้ดังแผนภาพนี้

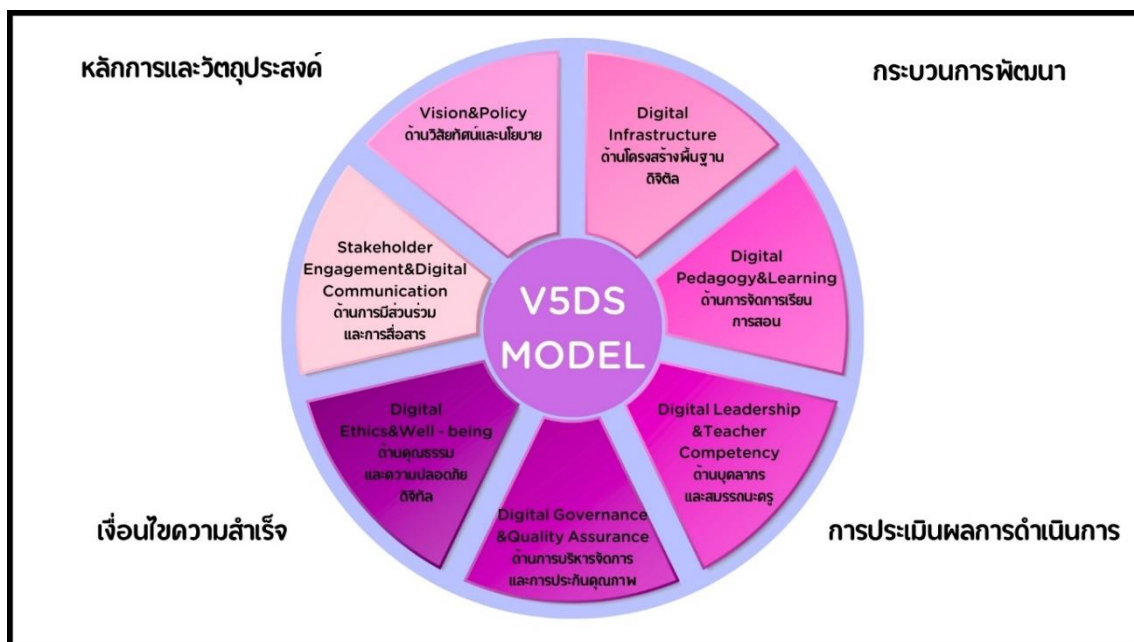

Figure 1: The New Body of Knowledge

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่พัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน โดยมี “วิสัยทัศน์และนโยบาย” เป็นแกนกลางที่กำหนดทิศทางของการบริหาร ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ทำงานเชื่อมโยงกันเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลถูกบูรณาการในทุกมิติของการบริหาร เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและองค์กรให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารเครือสารสาสน์มี 7 ด้าน ซึ่งครอบคลุมทั้งวิสัยทัศน์และนโยบาย โครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร การสื่อสาร และคุณธรรมดิจิทัล ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องใช้ระบบการจัดการที่บูรณาการระหว่างเทคโนโลยีและการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Yehya, (2021) ที่เสนอว่า โรงเรียนดิจิทัลแห่งอนาคตควรเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้นำ ครู และโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี และสอดคล้องกับแนวคิดของ Sukanya Chaemchoi, (2018) ที่ชื่อว่า “ภาวะผู้นำดิจิทัล” เป็นหัวใจของการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่ยุคดิจิทัล

และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phokham (2021) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนในยุคดิจิทัลต้องมีการใช้เทคโนโลยี การมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารเครือข่ายสารสนเทศ ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบ กระบวนการพัฒนา การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาแบบได้อาศัยข้อมูลจากทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับทฤษฎีและการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Asawapoom (2018) ที่ระบุว่า การพัฒนารูปแบบควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบ การประเมิน และเงื่อนไขความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Phetsombat (2023) ที่เสนอว่า การพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาตามรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อยกระดับสมรรถนะและคุณภาพของการบริหาร

สรุป

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ พบว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์และนโยบาย โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การจัดการเรียนการสอน บุคลากรและสมรรถนะครู การมีส่วนร่วมและการสื่อสาร การบริหารจัดการและประกันคุณภาพ และคุณธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างเทคโนโลยี นโยบาย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารเครือข่ายสารสนเทศชี้ให้เห็นว่า รูปแบบที่เหมาะสมควรประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบ กระบวนการพัฒนา การประเมินผลการดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การพัฒนาครู บุคลากร และผู้เรียนให้มีสมรรถนะดิจิทัล ตลอดจนส่งเสริมให้โรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศสามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ควรที่จะต้องนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบระบบบริหารจัดการที่เน้น “ข้อมูลเป็นฐาน” (Data-Driven Management) โดยใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์วางแผน และติดตามผลการดำเนินงานในทุกมิติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจและลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน

1.2 ผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ควรที่จะต้องนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไปใช้ในการวางแผนในการพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

1.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรที่จะต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และการสร้างนวัตกรรมในห้องเรียน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรที่จะต้องนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสถานศึกษาจริงเพื่อประเมินประสิทธิผลและความเหมาะสมของรูปแบบในบริบทจริงของการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะด้านการบริหารวิชาการ การบริหารบุคลากร และการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะช่วยให้สามารถปรับปรุงรูปแบบให้มีความเป็นไปได้และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

2.2 ควรที่จะต้องศึกษาการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบ (Data Literacy) และการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้รูปแบบการบริหารสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

References

- Asawapoom, S. (2018). Reviewing Concepts and Research Methods on Models and Model Development. *Bualuang Educational Administration Journal*, 18(1), 1–13.
- Chaemchoy, S. (2018). Digital Leadership and School Administration. *Journal of Industrial Education*, 12(2), 45–59.
- Digital Era 4.0: When the World Is Driven by Technology. (2017). *Journal of Technology and Innovation in Education*, 3(1), 1–12.
- Donna, M. F. (2020). *The Role of Technology in Modern Education Management*. New York: Routledge.
- Geo-Informatics and Space Technology Development Agency (Public Organization). (2019). *Information Technology and Social Transformation in Thailand Report*. Bangkok: GISTDA.
- Intaramanee, S. (2019). School Administration in the Digital Era. *Eastern University of Management and Technology Academic Journal*, 16(1), 353–360.
- International Society for Technology in Education (ISTE). (2016). *ISTE Standards for Students*. Washington, DC: ISTE.
- Keesookpun, E. (2016). *Digital Society and Human Resource Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Keesookpun, E. (2018). School Management in the Digital Era. *Public-Private Collaboration Project*. Retrieved August 18, 2025, from <http://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232>
- Meintr, S. (2016). *Thailand 4.0: Driving the Economy through Innovation*. Bangkok: Office of Policy and Planning.
- Ministry of Digital Economy and Society. (2016). *Digital Development Plan for Economy and Society B.E. 2559–2564 (A.D. 2016–2021)*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Digital Economy and Society.

- Ministry of Education. (2020). *National Education Plan B.E. 2560–2579 (A.D. 2017–2036)*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2019). *Report on the Economic and Social Situation of Thailand*. Bangkok: NESDB.
- Panich, W. (2022). *Education for the 21st Century*. Bangkok: Institute for Learning Promotion.
- Phetsombat, P. (2023). Development Model of Digital Skills of School Administrators under the Office of Vocational Education Commission toward the Next Normal Life. *Silpakorn University Journal*, 43(2), 42–52.
- Phokham, T. (2021). Management Model of the Pracharath Schools in the Digital Era under the Office of the Basic Education Commission. *Journal of Academic Research*, 4(1), 177–188.
- Wisetdonwai, J. (2022). *Concepts of Learning Management in the Digital Era*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Yehya, F. (2021). *Digital Schools of the Future: A Framework for Educational Reform*. (Research Report). Publisher Not Identified.

จิตรกรรมโรแมนติกที่สะท้อนถึงสถาบันทางสังคมของเยอรมนี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1840-1880*

Romantic Paintings Reflecting German Social Institutions from 1840 to 1880

¹ธนพล สุริยะโชติตระกูล และ ปรมพร ศิริกุลชยานนท์

¹Tanapol Suriyachottakul and Paramaporn Sirikulchayanont

คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tanaasrp@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายละเอียด สัญลักษณ์ และความหมายของงานจิตรกรรมโรแมนติกที่ปรากฏอยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1840-1880 โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเยอรมันและสถาบันทางสังคม ผ่านกรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์ ประกอบด้วยสถาบันทางสังคม 4 ด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาผลงานจิตรกรรมที่คัดเลือกมา 9 ชิ้นจากศิลปิน 5 คน โดยการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ โดยจำแนกสัญลักษณ์หลักและสัญลักษณ์รองในผลงานแต่ละชิ้น แล้วเชื่อมโยงกับมิติสถาบันในแต่ละด้านของสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า การจำแนกสัญลักษณ์ในผลงานแต่ละชิ้นทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างสัญลักษณ์และสถาบันทางสังคมอย่างมีระบบ โดยผลงานจิตรกรรมโรแมนติกในช่วงดังกล่าวสะท้อนถึงพลวัตทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมเยอรมัน ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานจิตรกรรมสามารถเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมมากกว่าหนึ่งมิติ และงานจิตรกรรมทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงศิลปินกับสังคมและประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างงานจิตรกรรมและสถาบันทางสังคมอย่างเป็นระบบ การใช้กรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์ช่วยยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างสัญลักษณ์และสถาบันที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในเยอรมนีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดังนั้นงานจิตรกรรมโรแมนติกในช่วงเวลาดังกล่าวสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์เชิงสถาบันที่สะท้อนถึงอิทธิพลจากสถาบันทางสังคมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม โดยการวิเคราะห์งานศิลปะในเชิงสัญลักษณ์นี้ไม่เพียงแต่เป็นการสะท้อนอารมณ์และความรู้สึกผ่านการแสดงภาพธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่บันทึกและวิพากษ์สถานการณ์ทางสังคมและโครงสร้างสถาบันในเยอรมนีในช่วงเวลานั้น โดยช่วยให้เข้าใจถึงความซับซ้อนและการเชื่อมโยงระหว่างสังคมและสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการก่อรูปของรัฐธรรมนูญใหม่

คำสำคัญ: จิตรกรรมโรแมนติก; สถาบันทางสังคม; กรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์

Abstract

This research article aimed to investigate the details, symbols, and meanings of Romantic paintings produced between 1840 and 1880, establishing a connection between significant German historical events and social institutions. Utilizing Karl Nieys' framework, the study examined four key institutional dimensions: politics, economy, religion, and society. The methodology involved a semiotic analysis of nine selected artworks by five artists, categorizing primary and secondary signs within each piece to map their relationship to the specific institutional dimensions of the era.

The findings revealed that the classification of signs systematically illustrates the link between artistic symbolism and social institutions. Romantic paintings from this period reflect the social dynamics and institutional transformations of German society across political, economic, religious, and social spheres. The study demonstrates that symbols within a single artwork can intersect with multiple institutional dimensions, positioning painting as a medium that connects the artist to contemporary society and history. Karl Nieys' framework confirms the complex relationship between signs and institutions, reflecting the socio-political shifts of 19th-century Germany. Consequently, these Romantic works serve as institutional semiotic spaces that do not merely depict nature or emotion, but actively record and critique the social structures and complexities that played a pivotal role in the formation of the modern nation-state.

Keywords: Romantic Paintings; Social Institutions; Karl Nieys' Framework

บทนำ

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 สมาพันธรัฐเยอรมันได้ประสบกับความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างกว้างขวาง อันเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ความขัดแย้งทางการเมืองภายในรัฐสมาชิก ตลอดจนผลกระทบจากสงครามและการแผ่ขยายของแนวคิดใหม่ทางการเมือง ปัจจัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการสั่นคลอนต่อระเบียบดั้งเดิมและนำไปสู่การก่อร่างสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของเยอรมนี (Kohn, 1950) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้สะท้อนเพียงในทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ หากยังปรากฏในสื่อทางวัฒนธรรมและศิลปะ โดยเฉพาะงานจิตรกรรมโรแมนติกซึ่งมุ่งถ่ายทอดความยิ่งใหญ่แห่งธรรมชาติ ความลึกลับทางจิตวิญญาณ ตลอดจนคติความเชื่อและตำนานพื้นบ้านของชาวเยอรมัน (Blankenagel, 1940; David, 2006)

ผลงานจิตรกรรมโรแมนติกของศิลปินชาวเยอรมัน 5 คน ได้แก่ Caspar David Friedrich, Carl Spitzweg, Ludwig Richter, Johann Christian Dahl, and Andreas Achenbach มีความเชื่อมโยงกันในหลายประการ โดยเฉพาะในแง่ของการถ่ายทอดความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ซึ่งยังคงสะท้อนความเป็นต้นฉบับของศิลปะโรแมนติกในศตวรรษที่ 18 ผ่านการนำเสนอธรรมชาติที่เต็มไปด้วยความลึกลับ เช่น ภาพ "Painting of Dresden by Moonlight" และ "Storm on The Coastline" ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติและความปั่นป่วนของทะเล อีกทั้งยังมีการนำเสนอความเป็นตำนานท้องถิ่นของเยอรมนี เช่น ภาพ "Gnome

watching The Railway Train" และ "Genoveva in the Forest Seclusion" ซึ่งเชื่อมโยงกับเรื่องราวทางวรรณกรรมและโอเปร่าของเยอรมันในช่วงยุคโรแมนติก (Chaitheerasuwat, 2020; James, 1989)

การอธิบายงานจิตรกรรมโรแมนติกในฐานะภาพสะท้อนทางสังคมสามารถอ้างอิงกรอบคิดของ Karl Kries เกี่ยวกับสถาบันทางสังคมซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพหุสาเหตุ (multi-causality) และความเชื่อมโยงเชิงโครงสร้าง (structural interdependence) อันมิได้ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรง (Nicht-Lineare Entwicklung) (Kries, 1853; Clark, 1999) กรอบแนวคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่าศิลปะโรแมนติกมิได้จำกัดอยู่ในเชิงสุนทรียภาพ แต่เป็นผลผลิตที่สะท้อนพลวัตทางสังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนผ่านทางประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง

สิ่งที่ปรากฏและเกิดขึ้นนั้นจะพบได้ว่าล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบที่ไม่ได้ส่งต่อกันเป็นเส้นตรง เฉกเช่นการศึกษาแบบบริบททางประวัติศาสตร์เสียทีเดียว หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่สัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและไม่อาจจะแยกออกจากกันเป็นปัจเจกได้ (Simon, 1996) ยิ่งไปกว่านั้น แม้กรอบวิเคราะห์ของ คาร์ล นีส์ (Kries, 1853) มักจะถูกนำไปใช้ในการอธิบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก หากแต่เนื่องด้วยความซับซ้อนของลักษณะจิตรกรรมโรแมนติก ไปจนถึงการทำความเข้าใจในเชิงลึกผ่านการวิเคราะห์แบบพหุสาเหตุ อันเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่พยายามทำความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นต่อแก่นของโครงสร้างสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์ต่อการถ่ายทอดงานจิตรกรรมโรแมนติกนั้นจึงดีกว่าการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ก่อนหน้าหรือเหตุการณ์สำคัญในช่วงเวลาใกล้เคียง โดยปราศจากการศึกษาถึงต้นเหตุของการพัฒนาการทางสถาบันทางสังคม (Kries, 1853; Peter, 1997)

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาผลงานจิตรกรรมโรแมนติกที่สะท้อนสภาพสังคมของเยอรมนีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยใช้กรอบวิเคราะห์สถาบันทางสังคมเชิงบริบทของประวัติศาสตร์ของ คาร์ล นีส์ เป็นการเติมเต็มช่องว่างในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะและสังคมในบริบทประวัติศาสตร์โดยเฉพาะในช่วงยุคโรแมนติกของเยอรมนี ทฤษฎีของนีส์ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์กระบวนการทางประวัติศาสตร์และสถาบันทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในสังคมเยอรมนีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างสังคมดั้งเดิมและการปฏิวัติอุตสาหกรรม ขณะที่ทฤษฎีของนักคิดหรือนักสังคมวิทยาคนอื่น ๆ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในแง่ของอำนาจ การต่อสู้ทางชนชั้น หรือการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งเน้นปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นการศึกษาคาดหวังว่าจะสร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการระหว่างศิลปะ ประวัติศาสตร์ และสังคมวิทยา โดยสามารถประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะและสังคมในบริบทอื่น ๆ ได้ อีกทั้งยังมีคุณค่าเชิงวิชาการในด้านการอนุรักษ์ การตีความ และการเชื่อมโยงงานศิลปะเข้ากับพัฒนาการทางสังคมอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารายละเอียด สัญลักษณ์ และความหมายของงานจิตรกรรมโรแมนติกที่ปรากฏอยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1840-1880 โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเยอรมันและสถาบันทางสังคม ผ่านกรอบแนวคิดของ คาร์ล นีส์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

การศึกษาวิจัยเริ่มจากการศึกษาด้านบริบทความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของเยอรมันในช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 19 ในช่วงปี ค.ศ. 1840-1880 ซึ่งมุ่งเน้นรายละเอียด สัญลักษณ์ และความหมาย

ของงานจิตรกรรมโรแมนติกที่ปรากฏอยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1840-1880 โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเยอรมันและสถาบันทางสังคม โดยผ่านกรอบแนวคิดของคาร์ล นียส์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้จะใช้กรอบแนวคิดของคาร์ล นียส์ ที่ว่าด้วยแนวคิดของสถาบัน (Institutions) ที่ประกอบไปด้วยโครงสร้างของสถาบันทางสังคม 4 ด้าน อันได้แก่ สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคม (Knies, 1853) โดยนำแนวคิดที่ว่าด้วยสถาบันทางสังคมส่งผลต่อการวิเคราะห์งานจิตรกรรมโรแมนติกเยอรมนี ผ่านมุมมองของศิลปินโดยใช้สัญลักษณ์ที่มีความหมายทับซ้อนกันในเชิงโครงสร้าง (Structural Interdependence) เพื่อสื่อว่าศิลปินในขณะนั้นมองว่าฉากทัศน์ของสถาบันทางสังคมในแต่ละด้านเป็นเช่นไรในแต่ละช่วงเวลา พร้อมทั้งการใช้การจำแนกสัญลักษณ์ที่แบ่งออกเป็น สัญลักษณ์หลัก (Primary Symbol) และสัญลักษณ์รอง (Sub-Symbol) นำมาเชื่อมโยงเข้ากับมิติของสถาบันในแต่ละด้านร่วมกับข้อมูลชีวประวัติของศิลปินในช่วงเวลาเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3 พื้นที่การวิจัย กลุ่มเป้าหมาย

ศึกษางานจิตรกรรมโรแมนติกของศิลปินชาวเยอรมัน ในช่วงกรอบเวลาระหว่างปี ค.ศ.1840-1880 โดยแบ่งเป็นศิลปิน 5 คน และ 9 งานจิตรกรรม ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกเป็นผลงานที่ยอมรับในวงวิชาการดังต่อไปนี้

- 1) Caspar David Friedrich ผลงาน The Dreamer ปี ค.ศ.1840
- 2) Johann Christian Dahl ผลงาน Dresden by Moonlight ปี ค.ศ.1846
- 3) Carl Spitzweg ผลงาน Gnome watching the Railway train ปี ค.ศ.1848 และผลงาน Kites ปี ค.ศ.1880
- 4) Ludwig Richter ผลงาน Genovena in the Forest seclusion ปี ค.ศ.1841 และผลงาน Bridal in a Spring procession Landscape ปี ค.ศ.1847
- 5) Andreas Achenbach ผลงาน Storm on the Coastline ปี ค.ศ.1846 ผลงาน Return of the Shrimp Fisherman ปี ค.ศ.1863 และผลงาน Coastal Landscape with City view ปี ค.ศ.1875

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

วิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ของผลงานแต่ละชิ้น โดยจำแนกสัญลักษณ์หลักและสัญลักษณ์รอง ได้แก่ แสงอาทิตย์ อัสตด คลื่นพายุ รถไฟ ปราสาทยุคกลาง หรือโบสถ์ ซึ่งสะท้อนถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม และใช้เปรียบเทียบกับข้อมูลชีวประวัติของศิลปินและเหตุการณ์ร่วมสมัยในแต่ละช่วงเวลา

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

- 1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมข้อมูลจากภาพผลงานจิตรกรรมต้นฉบับ เอกสารทางศิลปะ และฐานข้อมูลศิลปกรรมสากลที่ได้รับการยอมรับ
- 2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ เอกสารประวัติศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปิน ผลงาน และบริบททางสังคม การเมือง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยอ้างอิงทฤษฎีสถาบันทางสังคมของคาร์ล นียส์ ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์และการตีความแบบโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงลึกเกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่างงานจิตรกรรมและสถาบันทางสังคมในเยอรมนี ทั้งนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสำรวจจะถูกวิเคราะห์โดยผู้วิจัยหลายคน เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องในการตีความ โดยใช้การคำนวณของ Cohen (1960) ในการประเมินความสอดคล้องระหว่างผู้วิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

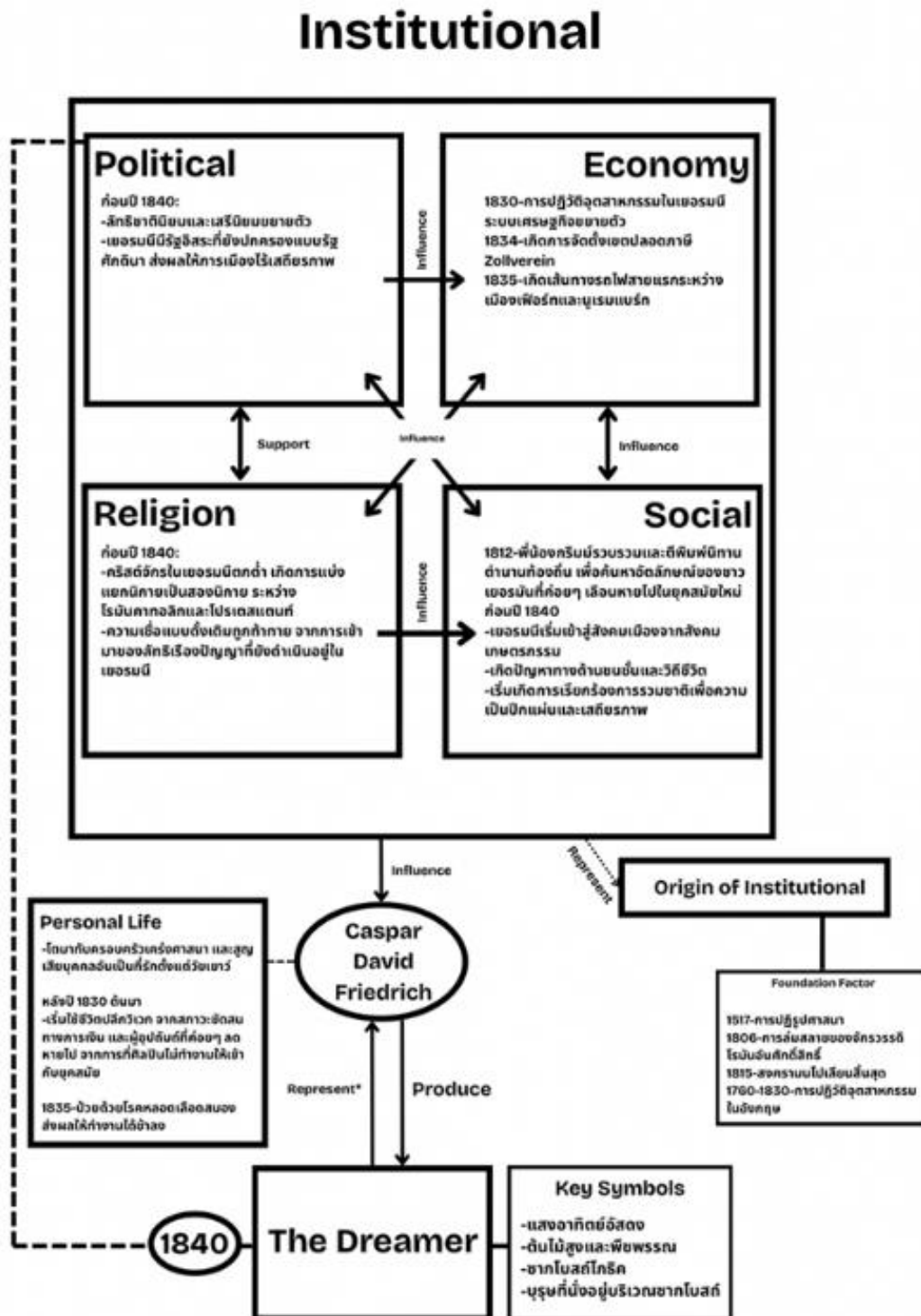
สังเคราะห์ข้อค้นพบเชิงวิชาการเพื่อตีความบทบาทของงานจิตรกรรมโรแมนติกในฐานะสื่อสะท้อนภาพแทนของสถาบันทางสังคมและเหตุการณ์สำคัญในเยอรมนีช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบรายงานวิจัยเชิงวิชาการที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายละเอียด สัญลักษณ์ และความหมายของงานจิตรกรรมโรแมนติกที่ปรากฏอยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1840-1880 โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเยอรมันและสถาบันทางสังคม ผ่านกรอบแนวคิดของคาร์ล นียส์ พบว่า กรอบแนวคิดของคาร์ล นียส์ ที่ว่าด้วยแนวคิดของสถาบัน (Institutions) ที่ประกอบไปด้วยโครงสร้างของสถาบันทางสังคม 4 ด้าน อันได้แก่ สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคม โดยนำแนวคิดที่ว่าด้วยสถาบันทางสังคมส่งผลต่อการวิเคราะหงานจิตรกรรมโรแมนติกเยอรมนี ผ่านมุมมองของศิลปินโดยใช้สัญลักษณ์ที่มีความหมายทับซ้อนกันในเชิงโครงสร้าง (Structural Interdependence) เพื่อสื่อว่าศิลปินในขณะนั้นมองว่าฉากทัศน์ของสถาบันทางสังคมในแต่ละด้านเป็นเช่นไรในแต่ละช่วงเวลา พร้อมทั้งการใช้การจำแนกสัญลักษณ์ที่แบ่งออกเป็น สัญลักษณ์หลัก (Primary Symbol) และสัญลักษณ์รอง (Sub-Symbol) นำมาเชื่อมโยงเข้ากับมิติของสถาบันในแต่ละด้านร่วมกับข้อมูลชีวประวัติของศิลปินในช่วงเวลาเดียวกัน

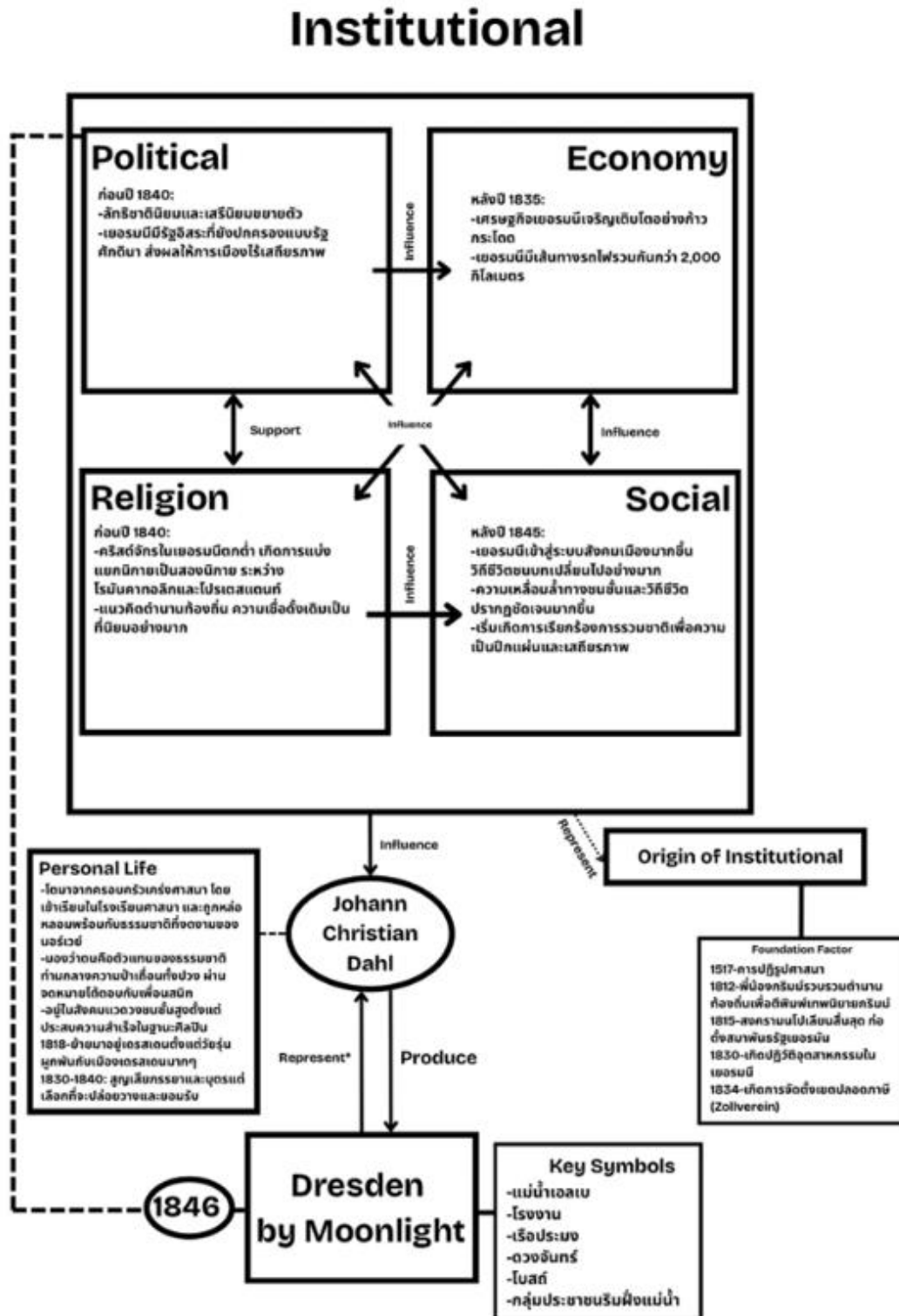
ผลของการจำแนกสัญลักษณ์ในแต่ละผลงาน พบว่าภาพงานจิตรกรรมทั้ง 9 ผลงาน ของศิลปินทั้ง 5 คน ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ที่สามารถเชื่อมโยงได้ถึงสถาบันทางสังคมในแต่ละด้าน โดยปรากฏเป็นทั้งสัญลักษณ์หลัก และสัญลักษณ์รอง ดังต่อไปนี้

1) ผลงาน The Dreamer ปี ค.ศ.1840: สัญลักษณ์หลัก แสงอาทิตย์อัสดง ต้นไม้สูงและพีชพรรณซากโปสถ์โกธิค และชายที่นั่งอยู่บริเวณซากโปสถ์

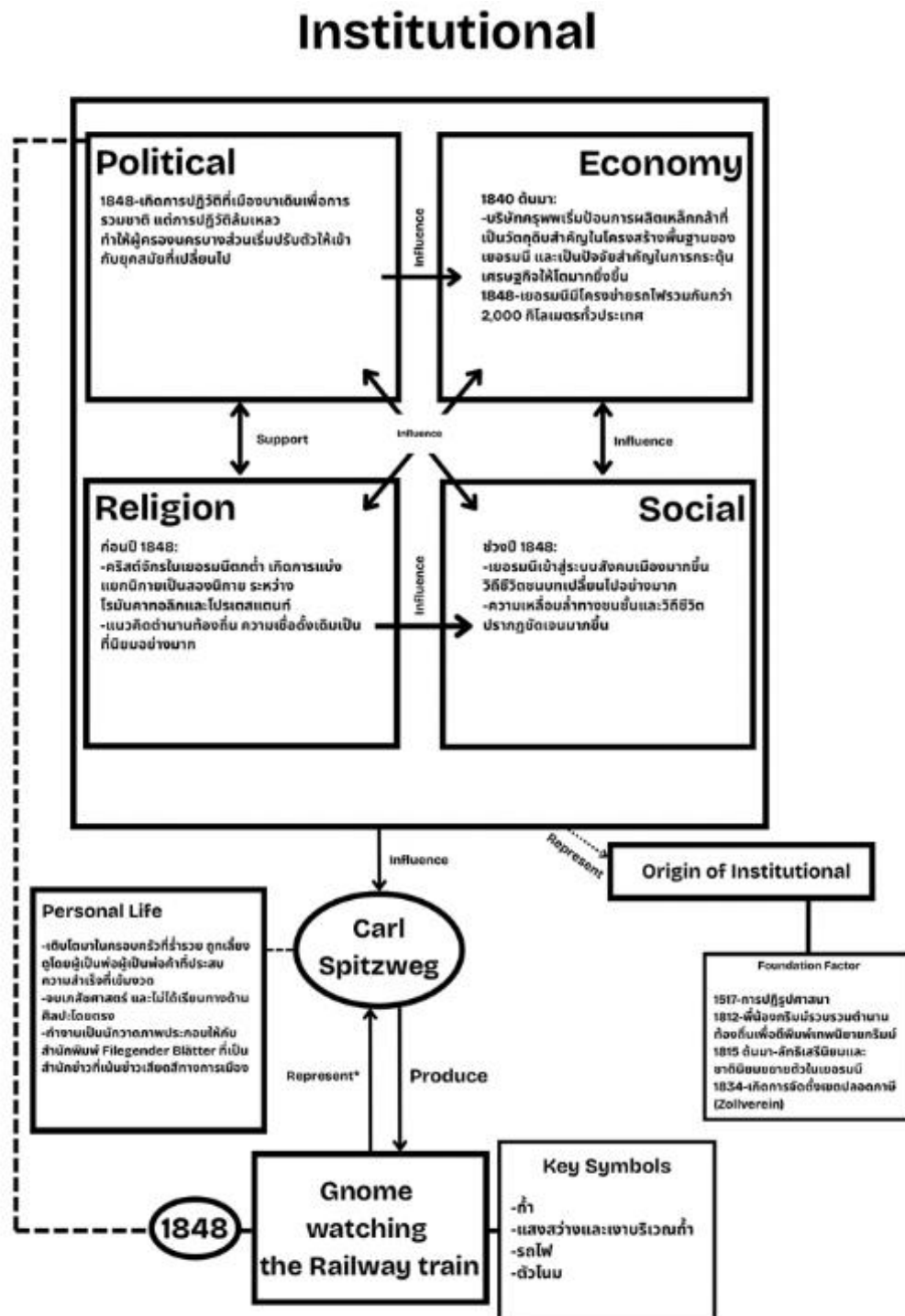
Picture 1: Structural Analysis Framework of the Painting the Dreamer

2) ผลงาน Dresden by Moonlight ปี ค.ศ.1846: สัญลักษณ์ แม่น้ำเอลเบ โรงงานปล่อยควันดำ เรือ ดวงจันทร์ โบสถ์ และกลุ่มประชาชนริมฝั่งแม่น้ำ

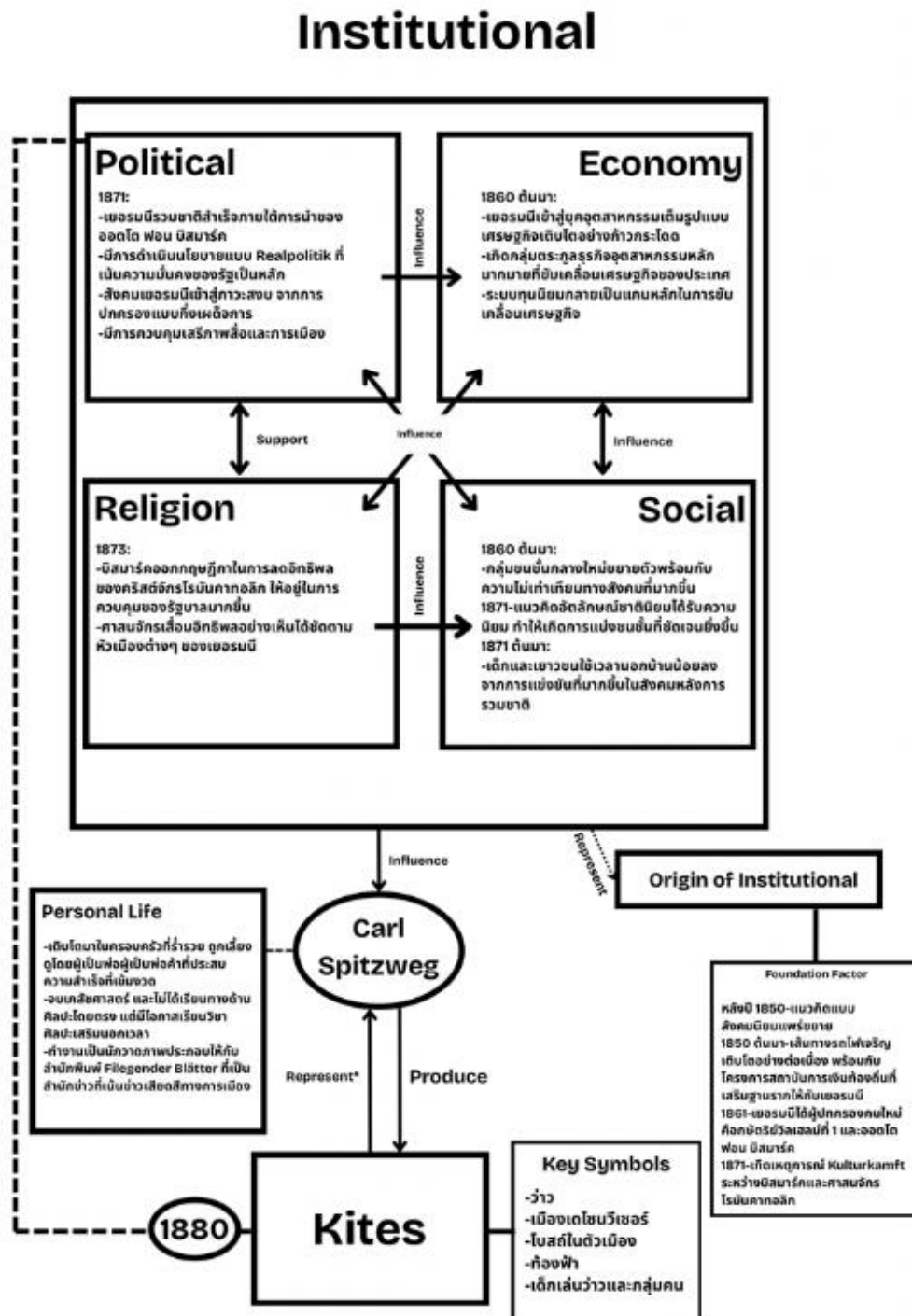
Picture 2: Structural Analysis Framework of the Painting Dresden by Moonlight

3) ผลงาน Gnome watching the Railway train ปี ค.ศ.1848: สัญลักษณ์หลัก ถ้ำ แสงและเงาบริเวณ ถ้ำ รถไฟ และตัวโนม

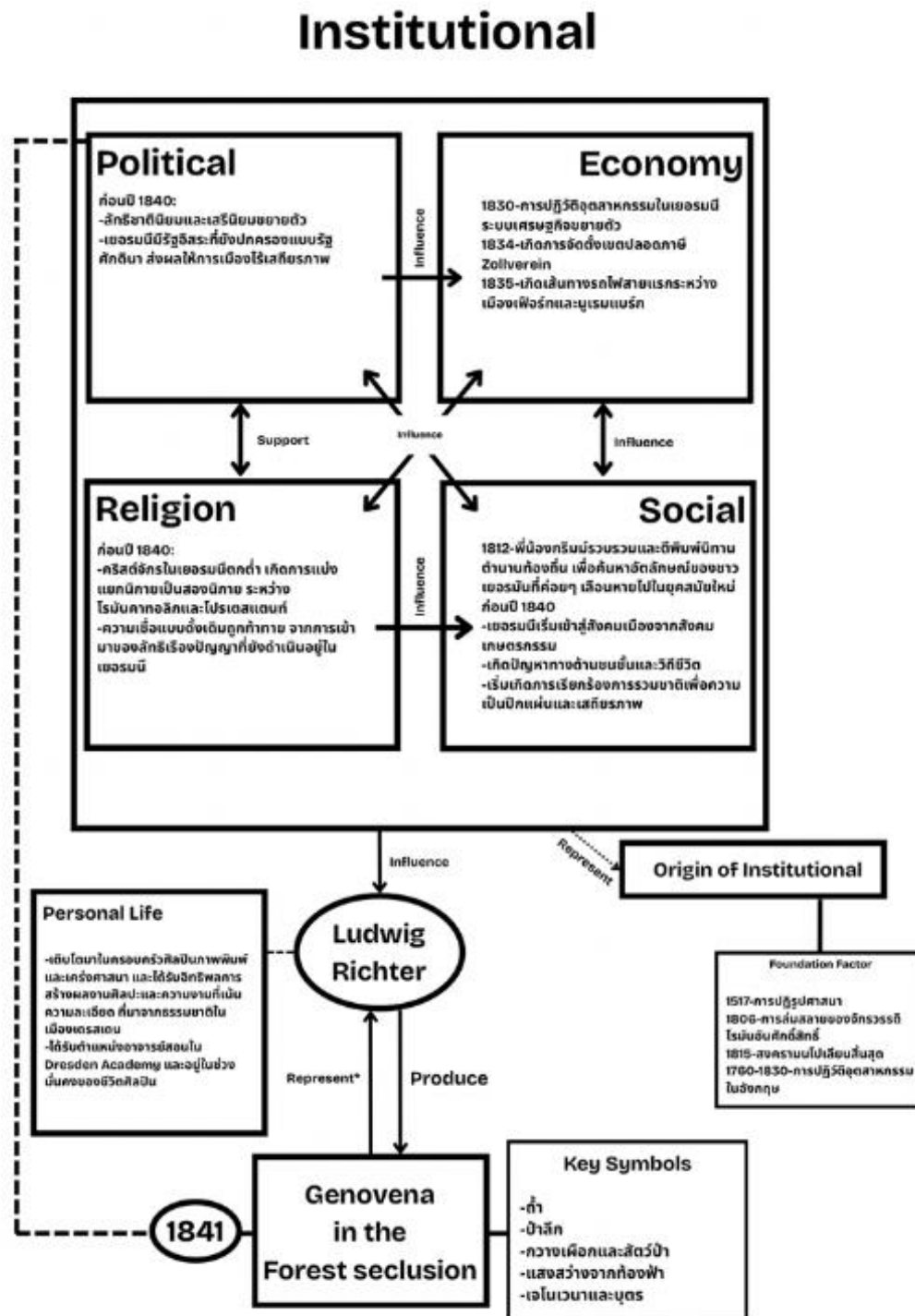
Picture 3: Structural Analysis Framework of the Painting Gnome watching the Railway Train

4) ผลงาน Kites ปี ค.ศ.1880: สัญลักษณ์หลัก เมืองเดไฮน์วีเซอร์ ท้องฟ้า เด็กเล่นว่าวมังกรและผู้คน สัญลักษณ์รอง ว่าว และโบสถ์ในตัวเมือง

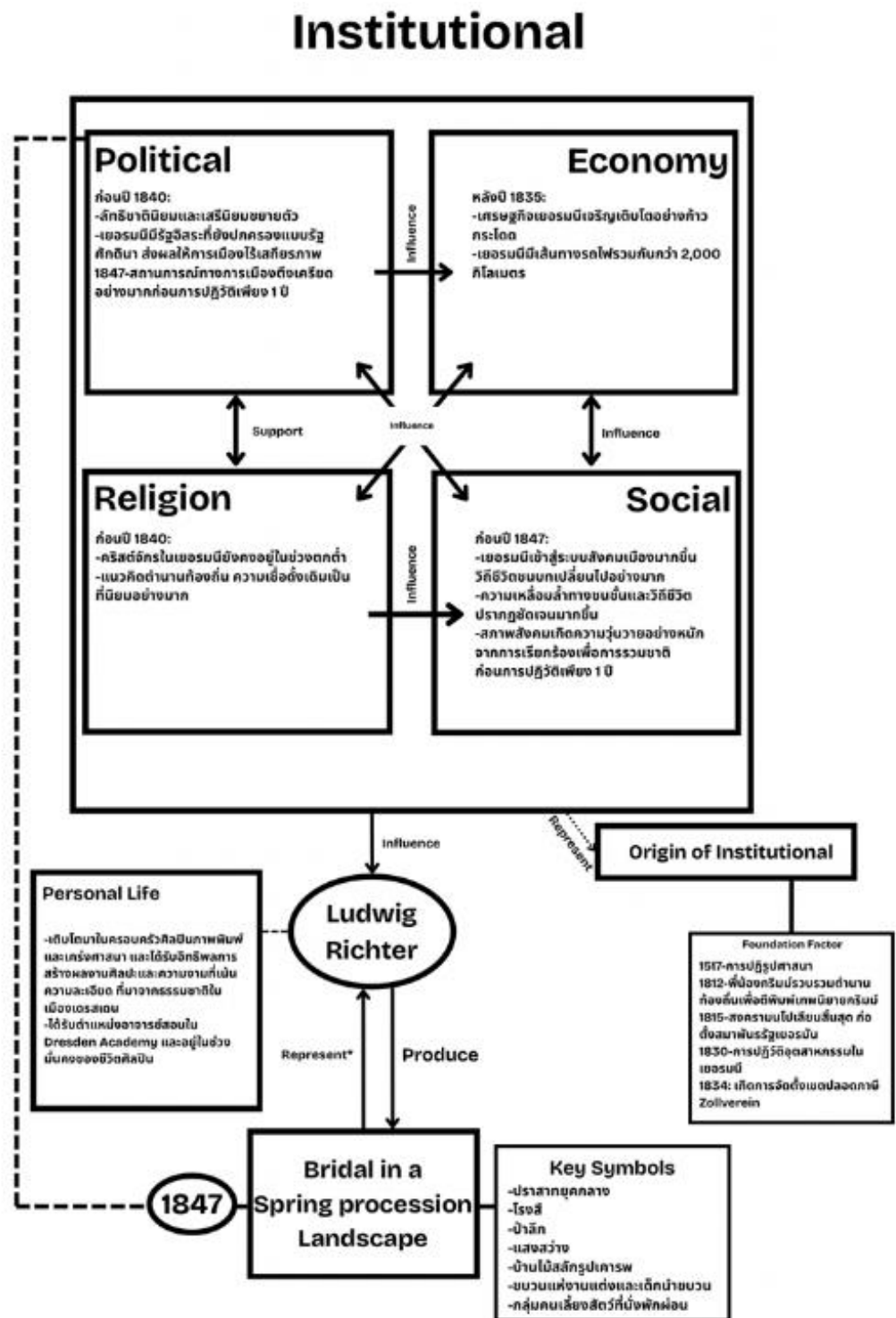
Picture 4: Structural Analysis Framework of the Painting Kites

5) ผลงาน Genova in the Forest seclusion ปี ค.ศ.1841: สัญลักษณ์ ถ้ำ ป่าลึก กวางเผือก และสัตว์ป่า แสงสว่างจากท้องฟ้า และเจโนเวนากับบุตร

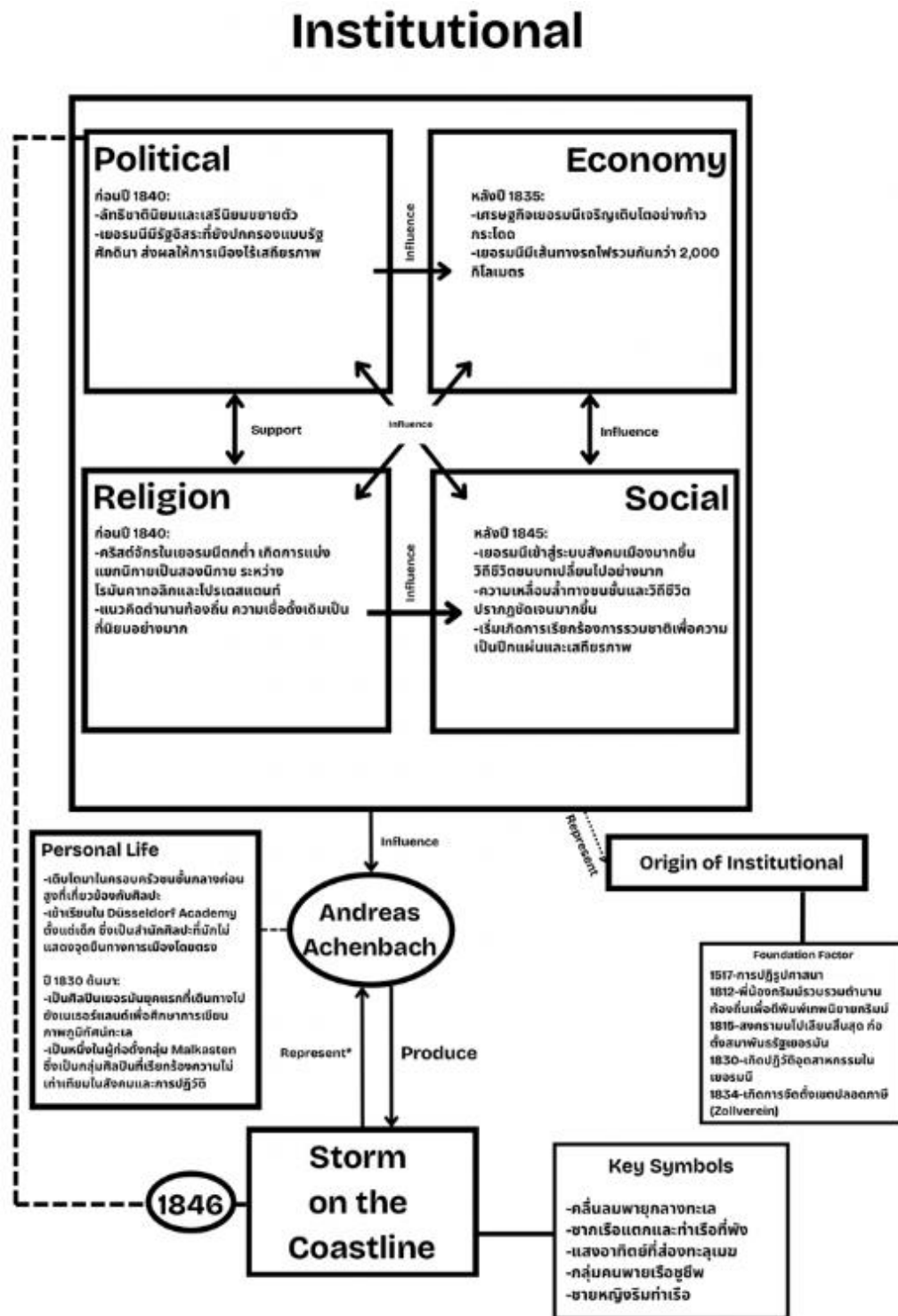
Picture 5: Structural Analysis Framework of the Painting Genova in the Forest seclusion

6) ผลงาน Bridal in a Spring procession Landscape ปี ค.ศ.1847: สัญลักษณ์หลัก ป่าลึก ปราสาท ยุคกลาง กลุ่มคนเลี้ยงสัตว์ แสงสว่าง และขบวนแห่งานแต่งงานพร้อมเด็กนำขบวน สัญลักษณ์รอง โรงสี และบ้านไม้ สลักรูปเคารพทางศาสนา

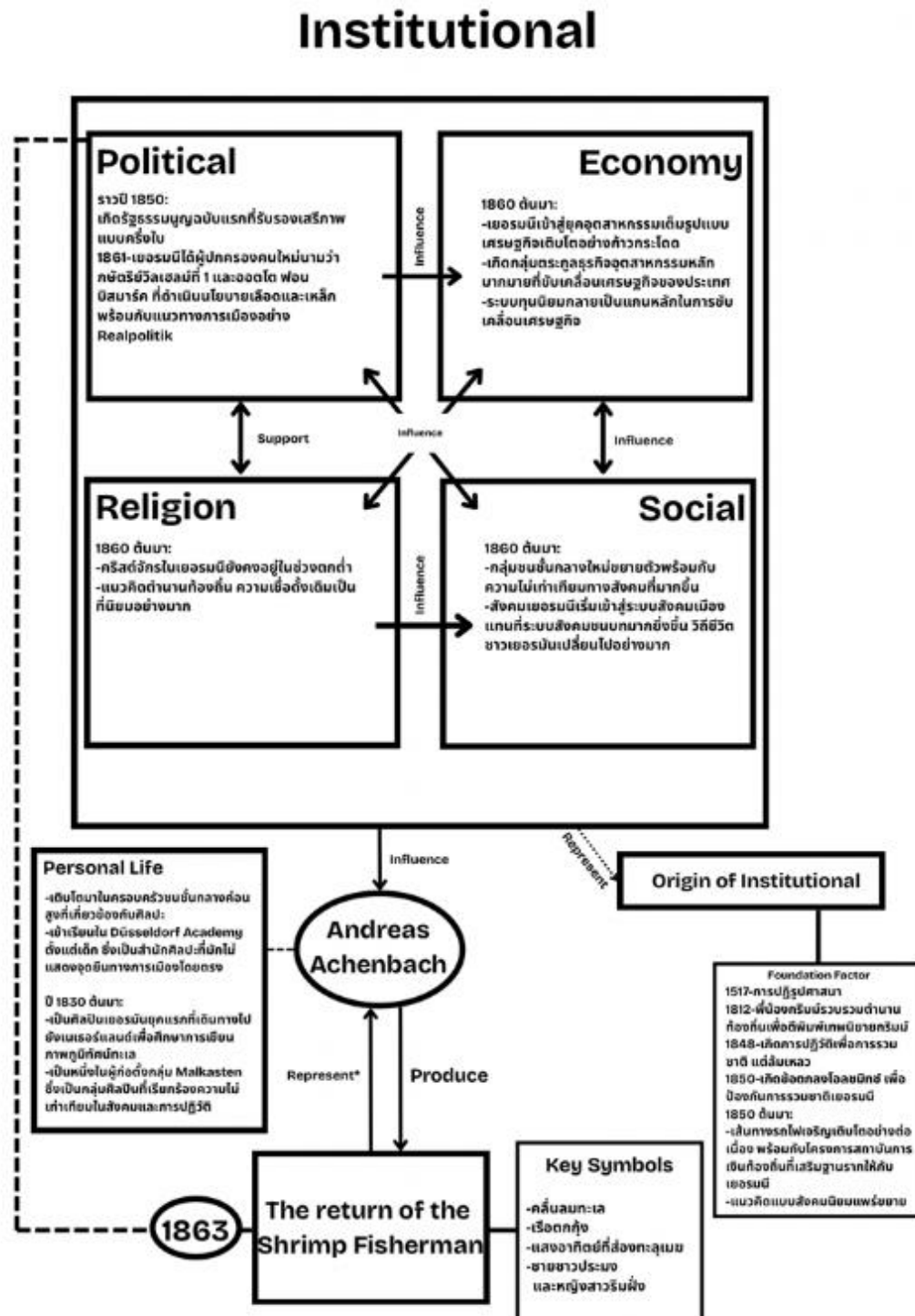
Picture 6: Structural Analysis Framework of the Painting Bridal in a Spring procession Landscape

7) ผลงาน Storm on the Coastline ปี ค.ศ.1846: สัญลักษณ์ คลื่นลมพายุกลางทะเล ชากเรือแตก และท่าเรือที่พังเสียหาย แสงอาทิตย์ที่ส่องทะลุเมฆ ชายหญิงริมท่าเรือ สัญลักษณ์ กลุ่มคนพายเรือชูชีพ

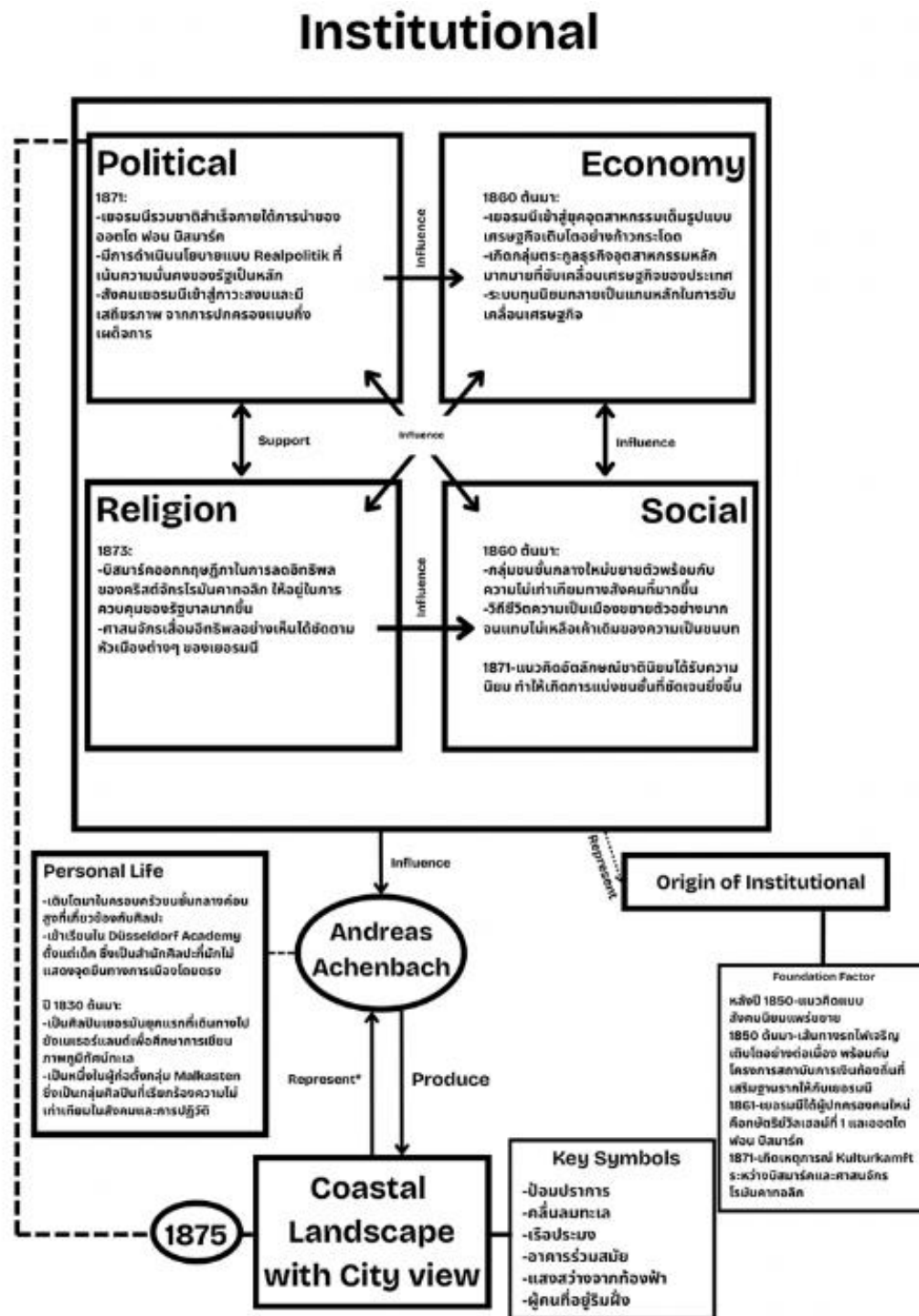
Picture 7: Structural Analysis Framework of the Painting Storm on the Coastline

8) ผลงาน Return of the Shrimp Fisherman ปี ค.ศ.1863: สัญลักษณ์หลัก คลื่นลมพายุกลางทะเล เรือตกกุ้ง แสงอาทิตย์ที่ส่องทะเลชุมชม ชายขาวประมง และหญิงสาวริมฝั่ง

Picture 8: Structural Analysis Framework of the Painting Return of the Shrimp Fisherman

9) ผลงาน Coastal Landscape with City view ปี ค.ศ.1875: สัญลักษณ์หลัก คลื่นลมพายุกลางทะเล ป้อมปราการ กลุ่มเรือประมง แสงอาทิตย์ที่ส่องทะเลเมฆ อาคารร่วมสมัย และเหล่าผู้คนริมฝั่ง

Picture 9: Structural Analysis Framework of the Painting Coastal Landscape with City View

ตารางที่ 1 สรุปการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (cross-case analysis)

ลำดับ	ผลงาน (ปี)	สัญลักษณ์ (Primary/Sub-Symbol)	สถาบัน การเมือง (Political)	สถาบัน เศรษฐกิจ (Economic)	สถาบัน ศาสนา (Religious)	สถาบัน สังคม (Social)
1	The Dreamer (1840)	แสงอาทิตย์อัสดง, ต้นไม้สูงและพืชพรรณ, ซากโบสถ์โกธิค, ชายที่นั่งอยู่	✓	✓	✓	✓
2	Dresden by Moonlight (1846)	แม่น้ำเอลเบ, โรงงานปล่อยควันดำ, เรือ, ดวงจันทร์, โบสถ์, กลุ่มประชาชนริมฝั่ง	✓	✓	✓	✓
3	Gnome watching the Railway train (1848)	ถ้ำ, แสงและเงา, รถไฟ, ตัวโนม	✓	✓	✓	✓
4	Kites (1880)	เมืองเดไนส์เวิร์, ท้องฟ้า, เด็กเล่นว่าวและผู้คน, ว่าว, โบสถ์ในตัวเมือง	✓	✓	✓	✓
5	Genovena in the Forest seclusion (1841)	ถ้ำ, ป่าลึก, กวางเผือกและสัตว์ป่า, แสงสว่าง, เจโนเวนากับบุตร	✓	✓	✓	✓
6	Bridal in a Spring procession Landscape (1847)	ป่าลึก, ปราสาทยุคกลาง, กลุ่มคนเลี้ยงสัตว์, ขบวนแห่งานแต่งงาน, โรงสี, บ้านไม้สลักรูปเคารพ	✓	✓	✓	✓
7	Storm on the Coastline (1846)	คลื่นลมพายุ, ซากเรือแตกและท่าเรือที่พังเสียหาย, แสงอาทิตย์, ชายหญิงริมท่าเรือ, กลุ่มคนพายเรือชูชีพ	✓	✓	✓	✓
8	Return of the Shrimp Fisherman (1863)	คลื่นลมพายุ, เรือตกก้าง, แสงอาทิตย์, ชายชาวประมง, หญิงสาวริมฝั่ง	✓	✓	✓	✓

ลำดับ	ผลงาน (ปี)	สัญลักษณ์ (Primary/Sub-Symbol)	สถาบัน การเมือง (Political)	สถาบัน เศรษฐกิจ (Economic)	สถาบัน ศาสนา (Religious)	สถาบัน สังคม (Social)
9	Coastal Landscape with City view (1875)	คลื่นลมพายุ, ป้อม ปราการ, กลุ่ม เรือประมง, แสงอาทิตย์, อาคาร ร่วมสมัย, เหล่าผู้คน ริมฝั่ง	✓	✓	✓	✓

ภายหลังการวิเคราะห์ข้อมูล มีการพบลักษณะของผลลัพธ์การศึกษาที่สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ทุกสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานจิตรกรรมโรมานติก จะมีความเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมมากกว่าหนึ่งมิติ

2) งานจิตรกรรมเยอรมนีสะท้อนถึงฉากทัศน์และอิทธิพลของสถาบันทั้งสี่ด้านอย่างเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์แต่ละด้านในช่วงเวลาดังกล่าว

3) การใช้ตารางจำแนกสัญลักษณ์ และแผนผังการวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์ นั้นช่วยยืนยันถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และโครงสร้างสถาบันทางสังคมของเยอรมนีในช่วงเวลาดังกล่าว

ข้อค้นพบหลักสามารถแบ่งประเด็นออกมาได้เป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1) จิตรกรรมโรมานติกของเยอรมนี ณ ช่วงเวลาที่ศึกษา สามารถพิจารณาได้ว่าเป็น “พื้นที่เชิงสัญลักษณ์” ที่แต่ละสัญลักษณ์มีการทับซ้อนกันเชิงโครงสร้าง และสะท้อนถึงสถาบันทางสังคม

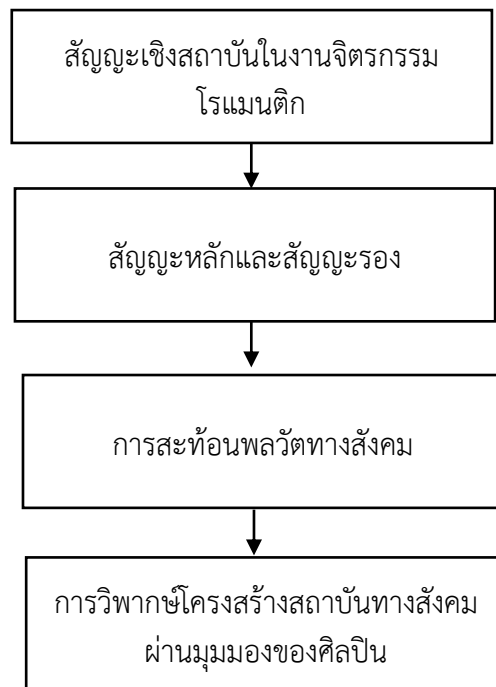
2) งานจิตรกรรมจะทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างศิลปินกับสังคม และประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของสถาบันทางสังคม

3) ผลการวิเคราะห์ยืนยันถึงความเป็นระบบเชิงโครงสร้าง และความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างงานจิตรกรรมโรมานติก และสถาบันทางสังคม

องค์ความรู้ใหม่

งานจิตรกรรมโรมานติกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นพื้นที่ทางสัญลักษณ์เชิงสถาบันที่สะท้อนถึงอิทธิพลซึ่งส่งผลกระทบต่อระหว่างสถาบันทางสังคมทั้งสี่ด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม โดยงานจิตรกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกผ่านการแสดงภาพความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นงานศิลปะที่ทำหน้าที่บันทึกและวิพากษ์สถานการณ์ทางสังคมและโครงสร้างสถาบันในเยอรมนีช่วงเวลานั้น ด้วยการสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับสังคมและการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ โดยสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานจิตรกรรมโรมานติกประกอบด้วยทั้งสัญลักษณ์หลักและสัญลักษณ์รอง ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายเชื่อมโยงที่สามารถบ่งชี้ถึงหลายสถาบันในสัญลักษณ์เดียวกัน การตีความสัญลักษณ์เหล่านี้จึงช่วยให้เราเข้าใจถึงความซับซ้อนและการเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างสังคมและสถาบันต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ศิลปินในยุคโรแมนติกใช้ศิลปะในการสะท้อนถึงพลวัตทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสถาบันเหล่านี้ ดังนั้นการค้นพบในงานวิจัยนี้จึงนำเสนอวิธีการใหม่ในการวิเคราะห์งานศิลปะแบบโรแมนติก ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแค่การสะท้อนอารมณ์หรือความรู้สึกผ่านภาพธรรมชาติ

แต่ยังทำหน้าที่บันทึกและวิพากษ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโครงสร้างสถาบันทางสังคมของเยอรมนีในช่วงกลางถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้อย่างลึกซึ้ง ผ่านมุมมองของศิลปินแต่ละคน

Picture 10: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่างานจิตรกรรมโรแมนติกของศิลปินเยอรมันในช่วงปี ค.ศ. 1840–1880 โดยอาศัยกรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์ ประกอบไปด้วยสัญญาหลักและสัญญารองที่สะท้อนและเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมทั้งสี่ด้าน ได้แก่ สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่างานจิตรกรรมโรแมนติกในเยอรมนีทำหน้าที่เป็นภาพแทนเชิงสัญญะที่สะท้อนถึงบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมร่วมสมัย ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม การดำรงอยู่ของอำนาจทางศาสนา ตลอดจนบทบาทของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางสังคม ศิลปินในช่วงเวลาดังกล่าวมิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดทัศนียภาพเชิงสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่ยังใช้งานจิตรกรรมเป็นสื่อกลางเชิงสัญญะเพื่อเชื่อมโยงตนเองเข้ากับโครงสร้างสังคมและเหตุการณ์ร่วมสมัย การจำแนกและตีความสัญญาภายใต้กรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์ จึงสามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าจิตรกรรมโรแมนติกเยอรมันในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือพื้นที่เชิงสัญญะที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างศิลปิน เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และสถาบันทางสังคมในเชิงโครงสร้างอย่างมีระบบและเป็นเอกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Karl Knies (Knies, 1853) ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์งานจิตรกรรมโรแมนติกของเยอรมนียังสอดคล้องกับกระบวนวิธีของ Hegel (1991) ที่ว่าด้วยพลวัตกรรมของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างแนวคิดดั้งเดิม นั่นคือการใช้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ และงานจิตรกรรมที่ต้องการศึกษาเป็นข้อมูลตั้งต้น การหักล้างแนวคิดเดิม ที่ใช้กรอบแนวคิดของคาร์ล นีส์ในการประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ และพัฒนาไปสู่แนวคิดการวิเคราะห์ในรูปแบบใหม่ ผ่านภาพของกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ที่ปรับปรุงขึ้นมา อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chales and Henri (1984) พบว่าการเข้าใจการ

เปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านการพัฒนาของศิลปะ โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมส่งผลต่อแนวทางการสร้างงานศิลปะ โดยใช้กรอบของคาร์ล นียส์ ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมและงานศิลปะ โดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ในศิลปะโรแมนติก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koerner and Joseph (1990) พบว่าการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและศิลปะ พร้อมเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ในงานศิลปะ ซึ่งมักจะสะท้อนถึงอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ในสังคมยุคใหม่

สรุป

งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่าจิตรกรรมโรแมนติกเยอรมันในช่วง ค.ศ. 1840-1880 ไม่เพียงแต่เป็นภาพพรรณนาธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ที่บันทึกและวิพากษ์ความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมเยอรมันในบริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ความปั่นป่วนทางการเมือง และกระแสความคิดด้านการปกครองสมัยใหม่ การประยุกต์กรอบทฤษฎีสถาบันทางสังคมของคาร์ล นียส์ ซึ่งครอบคลุมมิติการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม ทำให้การวิเคราะห์สัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมเป็นไปอย่างเป็นระบบ โดยสามารถจำแนกสัญลักษณ์ปฐมภูมิและทุติยภูมิและเชื่อมโยงกับมิติสถาบันทั้งสิ้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและความเชื่อมโยงที่ไม่เป็นเส้นตรงของรหัสภาพ ซึ่งทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายความหมายที่สนับสนุนกัน การศึกษานี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้โดยการมองงานจิตรกรรมโรแมนติกเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงศิลปิน ผู้ชม และบริบทประวัติศาสตร์ร่วมสมัยอย่างเป็นองค์รวม ข้อค้นพบนี้มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ การจัดนิทรรศการ และการจัดการความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ พร้อมทั้งสามารถส่งเสริมการเปรียบเทียบข้ามกาลเทศะในบริบทศิลปะยุโรปอื่น ๆ งานวิจัยนี้ยังเสนอแนวทางใหม่ในการใช้การจำแนกสัญลักษณ์และการวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมในการนิทรรศการและการอนุรักษ์งานศิลปะ รวมถึงการประยุกต์ใช้กรอบการวิเคราะห์นี้ในงานวิจัยและการศึกษาศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในบริบทอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า งานจิตรกรรมโรแมนติกที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1840-1880 สะท้อนถึงสัญลักษณ์และความหมายที่มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญในสังคมเยอรมันในช่วงนั้น โดยการใช้กรอบแนวคิดของคาร์ล นียส์ในการวิเคราะห์ช่วยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างสังคม สถาบัน และงานศิลปะในยุคโรแมนติก ซึ่งสามารถเปิดมุมมองใหม่ในการศึกษางานศิลปะในเชิงวิจารณ์ได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และศูนย์วิจัยทางศิลปะ ควรนำข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ไปพัฒนาโปรแกรมการศึกษาศิลปะที่มีการเชื่อมโยงกับบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมในยุคโรแมนติก รวมทั้งส่งเสริมการใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวในการวิจัยและการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในงานศิลปะ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายกรอบการศึกษาไปยังงานศิลปะประเภทอื่น ๆ เช่น งานศิลปะนามธรรม หรือศิลปะที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงเวลานั้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจมุมมองที่หลากหลายของการตีความงานศิลปะและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงลึก

2.2 ควรมีการพัฒนากรอบการวิเคราะห์ที่ยืดหยุ่นและสามารถรองรับการตีความงานศิลปะที่มีความซับซ้อนและหลากหลายได้มากยิ่งขึ้น โดยอาจใช้เทคโนโลยีหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการช่วยในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่แม่นยำและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

References

- Blankenagel, G. (1940). The Dominant Characteristics of German Romanticism. *PMLA*, 55(3), 495–502.
- Chaitheerasuwat, P. (2020). Romanticism and Its Reflection in German Society: Art, Culture, and Social Transformation. *German Art Review*, 15(3), 45–61.
- Clark, D. (1999). Karl Knies and the Social Institutions Framework. *History of Economic Thought*, 18(2), 87–102.
- Cohen, J. (1960). A Coefficient of Agreement for Nominal Scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37–46.
- David, B. (2006). *The Conquest of Nature: Water, Landscape, and the Making of Modern Germany*. New York: Norton.
- Hegel, G. W. F. (1991). *Elements of the Philosophy of Right*. (H. B. Nisbet, Trans.; A. W. Wood, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press. (Original Work Published 1820)
- James, E. (1989). The German Romantic Movement and Its Influence on European Art. *Journal of Art and Society*, 28(1), 12–29.
- Knies, K. (1853). *The Role of Social Institutions in Economic Development*. Historical Economic School Press.
- Kohn, H. (1950). The Emergence of the Modern State in Germany. *German Political History Review*, 7(3), 25–43.
- Koerner, D., & Joseph, J. (1990). Art and Identity in Modern German Society: A Semiotic Approach. *Journal of Modern European Studies*, 33(4), 101–119.
- Peter, W. (1997). Imagined Battles: Reflections of War in European Art. *Studies in German Romanticism*, 21(3), 55–70.
- Simon, J. (1996). Landscape and Memory. *German Studies Review*, 13(2), 75–91.

สื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ คลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี*

Social Media and Marketing Mix (7Ps) Affecting Decision-Making on Using the Service Beauty Clinic in Chonburi Province

¹พรกุล สุขสด, ²พีระยุทธ มั่งคั่ง, ³อมรา อารีย์ และ ⁴มัทนิน พฤติธนาภัก

¹Pornkul Suksod, ²Peerayut Mungkung, ³Amara Aree and ⁴Mattanin Phrutthanapat

^{1, 2}วิทยาลัยการแพทย์แบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

^{3, 4}นักวิชาการอิสระ

^{1, 2}College of Integrative Medicine, Dhurakij Pundit University, Thailand.

^{3, 4}Independent Scholar, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pornkul123@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์วิจัย เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสังคมและส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี และ 2) สร้างสมการพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี การวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม 1 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.986 ความกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการคลินิกความงามอำเภอเมืองชลบุรี ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง ครอบคลุมผู้เคยใช้บริการคลินิกเสริมความงามในรอบ 1 ปี กำหนดจากตารางสำเร็จของทาโร ยามาเน่ ที่ความเชื่อมั่น 95% จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์พหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สื่อสังคมและส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุด ($r = .737$) และด้านบุคลากรมีความสัมพันธ์ทางบวกน้อยที่สุด ($r = .372$) 2) ตัวแปรผลิตภัณฑ์ สื่อสังคม ลักษณะทางกายภาพ ราคา และการส่งเสริมการขาย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 63.80 ($R^2 = .638$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สมการพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.214 + 0.476 (\text{product}) + 0.191(\text{social media}) + 0.220 (\text{Physical}) + 0.177 (\text{Price}) - 0.112 (\text{promotion})$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.498 (\text{product}) + 0.173 (\text{social media}) + 0.215 (\text{Physical}) + 0.161 (\text{Price}) - 0.104 (\text{promotion})$$

คำสำคัญ: สื่อสังคม; ส่วนประสมทางการตลาด; การตัดสินใจ; คลินิกเสริมความงาม

Abstract

The objectives of the research article were: 1) to examine the relationship between social media and the marketing mix (7Ps) and the decision-making in using aesthetic clinic services among customers in Chonburi Province; and 2) to construct a predictive equation for decision-making in using aesthetic clinic services among customers in Chonburi Province. This study employed a survey research design. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.986. The sample comprised 400 customers who had used aesthetic clinic services in Mueang Chonburi District within the past year, selected through purposive sampling. The sample size was determined using Yamane's formula at a 95% confidence level. Data were analyzed using descriptive statistics (Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation), Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research results revealed that: 1) Social media and the marketing mix (7Ps) had a positive relationship with the decision-making to use a beauty clinic in Chonburi Province, with statistical significance at the 0.01 level. Product had the highest positive relationship ($r = .737$), and personnel had the lowest positive relationship ($r = .372$). 2) Product, social media, physical, price, and promotion variables were able to predict 63.80% ($R^2 = .638$) of the decision-making to use a beauty clinic in Chonburi Province, with statistical significance at the 0.01 level. The equation for predicting the decision to use a beauty clinic in Chonburi Province was as follows:

Raw Score regression equation

$$\hat{Y} = 0.214 + 0.476 (\text{product}) + 0.191 (\text{social media}) + 0.220 (\text{Physical}) + 0.177 (\text{Price}) - 0.112 (\text{promotion})$$

Standardized Regression Equation

$$\hat{Z} = 0.498 (\text{product}) + 0.173 (\text{social media}) + 0.215 (\text{Physical}) + 0.161 (\text{Price}) - 0.104 (\text{promotion})$$

Keywords: Social Media; Marketing Mix; Decision-Making; Beauty Clinic

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนแปลงและเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสังคม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพด้านเทคโนโลยีที่สามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ความรวดเร็วของการสื่อสารผ่านสื่อสังคม องค์กรต่าง ๆ มีการนำสื่อสังคมเข้ามามีบทบาทในการดำเนินธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากสื่อสังคมช่วยให้กลุ่มผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงข้อมูลของธุรกิจง่ายขึ้น ส่งผลให้เกิดการซื้อหรือใช้บริการของธุรกิจต่าง ๆ มากขึ้น Velijaj and Mustafa (2023) ทบทวนวรรณกรรม สร้างแบบสอบถามผลกระทบของเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการตัดสินใจซื้อ สรุปได้ว่า สื่อสังคมมีผลกระทบเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อ Urrego, Pineda and Restrepo (2024) ศึกษา พบว่า 92.5 % ของนักศึกษาระดับปริญญา

ตรีใช้สื่อสังคมเพื่อหาข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อ Instagramได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มผู้ที่มีอายุ 18-25 ปี ขณะที่ Facebook และ YouTube ได้รับความนิยมอย่างเท่าเทียมกันในทุกกลุ่มอายุ

สื่อสังคมมีอิทธิพลต่อประชาชน และวัยรุ่น และเป็นแรงขับ (Driving force) สำคัญ ในการลอกเลียนแบบบุคคล หรือผู้มีอิทธิพลที่ตนเองชื่นชอบ Concepcion (2025) ระบุว่า สื่อสังคม และผู้มีอิทธิพลที่มีชื่อเสียงจะช่วยยกระดับแบรนด์เครื่องสำอางและความงามได้อย่างมีนัยสำคัญ ผู้บริโภคจะติดตามและทู่แทกับผู้มีอิทธิพลที่สร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ส่งผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ความงามตามผู้มีอิทธิพล นอกจากนั้น Nault, Pitesa and Thau (2020) ระบุ การแข่งขันของตลาดแรงงานส่งผลให้ผู้ที่ต้องการทำงานปรับปรุง เสริมความงามเพื่อสร้างแรงดึงดูด การมีรูปร่างที่ดี มีเสน่ห์เป็นความได้เปรียบที่จะได้งานที่ต้องการสูงขึ้น และ Mironica et al. (2024) สำรวจความเชื่อมโยงระหว่างสื่อสังคม ความไม่พอใจต่อภาพลักษณ์ร่างกาย และการทำศัลยกรรมความงาม พบว่า การที่สื่อสังคมให้ความสำคัญกับสุนทรียศาสตร์ทางสายตาส่งเสริมให้ผู้ชายและผู้หญิงวัยหนุ่มสาว 60-70 % เกิดความไม่พอใจต่อรูปร่าง วิตกกังวลต่อรูปลักษณ์ภายนอก และอิทธิพลของคนดังหล่อหลอมการรับรู้ด้านความงาม นำไปสู่การพิจารณาการผ่าตัดศัลยกรรมความงามเพิ่มมากขึ้น

ธุรกิจเสริมความงามในประเทศไทยขยายตัวอย่างต่อเนื่อง คลินิกที่ให้บริการดูแลผิวและศัลยกรรมความงามมีแนวโน้มเติบโตได้ดีกว่า การดูแลผิวเพียงอย่างเดียว Kasikorn Research Center (2024) ประเมินว่า ในปี 2568 มูลค่าตลาดธุรกิจศัลยกรรมและเสริมความงามของไทยจะอยู่ที่ 76,500 ล้านบาท โต 2.8% เมื่อเทียบกับปีก่อน จากจำนวนการใช้บริการ อัตราการรักษาและบริการที่เพิ่มขึ้น แรงหนุนจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการเพิ่มขึ้นของลูกค้า Medical Tourism ในไทย แต่การแข่งขันจะรุนแรงต่อเนื่อง ทั้งจากคู่แข่งในประเทศและความนิยมออกไปทำศัลยกรรมในต่างประเทศ และยังประเมินว่ามูลค่าตลาดธุรกิจศัลยกรรมและเสริมความงามกว่า 85% มาจากกลุ่มคลินิก แต่มีแนวโน้มลดลงโดยในปี 2568 คาดว่า สัดส่วนมูลค่าตลาดของกลุ่มคลินิกจะอยู่ที่ 85% ลดลงจากปี 2564 ที่ 90% ขณะที่กลุ่มโรงพยาบาลจะมีสัดส่วนเพิ่มมาอยู่ที่ 15% จากจำนวนลูกค้าชาวต่างชาติ รวมถึงจุดแข็งด้านมาตรฐานการรักษา และความมีชื่อเสียงของศัลยแพทย์ ธุรกิจเสริมความงามหลายแห่งสร้างการบริการให้มีความโดดเด่น โดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย สร้างภาพลักษณ์ของธุรกิจในการรับผิดชอบ ต่อสังคม การสื่อสารข้อมูลผ่านสื่อสังคม และการนำเสนอประสมทางการตลาดมาใช้ในการบริหารจัดการคลินิก

จังหวัดชลบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภท เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาทั้งในระดับโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล และห้างสรรพ มีคลินิกเสริมความงามกระจายอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอำเภอเมืองชลบุรี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และ สื่อสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี เพื่อให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผู้บริหารภาครัฐ และเอกชนนำไปประกอบการตัดสินใจในการวางกลยุทธ์ และแนวทางการส่งเสริมคลินิกเสริมความงามให้ดำเนินการและประสบความสำเร็จในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี
2. สร้างสมการพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องสื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อสังคม ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และการตัดสินใจเลือกใช้บริการ รวมทั้งบริบทของจังหวัดชลบุรี เพื่อให้รับรู้ถึงบริบทของพื้นที่ สภาพแวดล้อม และมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา เพื่อให้มีข้อมูล และองค์ความรู้ที่ถูกต้องมีความทันสมัย

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป้าหมายที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ผู้ที่เคยใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จึงกำหนดจากตารางสำเร็จของทาโร ยามาเน ที่ความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือ 400 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ครอบคลุมผู้เคยใช้บริการคลินิกเสริมความงาม

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และการเคยใช้บริการเสริมความงาม รวม 5 ข้อ ลักษณะคำถามปลายปิด แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยสื่อสังคม จำนวน 10 ข้อ ลักษณะข้อคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ประกอบด้วย ด้านด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ รวมจำนวนทั้งหมด 35 ข้อ ลักษณะข้อคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 4 แบบสอบถามปัจจัยการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี จำนวน 10 ข้อ ลักษณะข้อคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย 2 ลักษณะ คือ (1) การตรวจหาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านพิจารณาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (index of item objective congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และความตรงเชิงเนื้อหา รายข้อของแบบสอบถาม มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และ (2) การหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ไปทดลองใช้ (try out) กับ ผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficiency) ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ มีค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไป ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.986

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

- 1) ผู้วิจัยประสานกับผู้บริหารคลินิกเสริมความงามในอำเภอเมืองชลบุรี อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับ ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลผู้ให้บริการ ของคลินิกที่ยินยอมเป็นอาสาสมัครการวิจัย
- 2) ผู้วิจัยประสานอาสาสมัครการวิจัยได้รับข้อมูลจากคลินิกเสริมความงามเป็นรายบุคคล ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และจัดส่งแบบสอบถามให้กับอาสาสมัครการวิจัยผ่าน Google forms จนครบ 400 ฉบับ

3) เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง และอธิบายคะแนนปัจจัยที่ศึกษา ด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสังคมส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ของผู้ใช้บริการ จังหวัดชลบุรี ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการวิเคราะห์พหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อหาปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Result)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สื่อสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ .559 ($r = .559$) ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรีมากที่สุด ($r = .737$) รองมาคือ ด้านราคา ($r = .574$) ด้านลักษณะทางกายภาพ ($r = .572$) ด้านกระบวนการ ($r = .432$) ช่องทางจัดจำหน่าย ($r = .428$) ด้านการส่งเสริมการขาย ($r = .389$) และ ด้านบุคลากร ($r = .372$) ตามลำดับ นำเสนอตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี แสดงในรูปแบบเมตริกสหสัมพันธ์ (Correlation Matrix)

ปัจจัย	(X1)	(X2)	(X3)	(X4)	(X5)	(X6)	(X7)	(X8)	(Y)
สื่อสังคม (X1)	1								
ผลิตภัณฑ์ (X2)	.481**	1							
ราคา (X3)	.484**	.536**	1						
ช่องทางจัดจำหน่าย (X4)	.501**	.368**	.549**	1					
การส่งเสริมการขาย (X5)	.436**	.375**	.496**	.746**	1				
บุคลากร (X6)	.449**	.294**	.581**	.784**	.685**	1			
กระบวนการ (X7)	.471**	.408**	.531**	.769**	.708**	.689**	1		
ลักษณะทางกายภาพ (X8)	.533**	.507**	.533**	.660**	.707**	.696**	.675**	1	
การตัดสินใจใช้บริการ (Y)	.559**	.737**	.574**	.428**	.389**	.372**	.432**	.572**	1

** $p < .01$

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ด้านผลิตภัณฑ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจ ใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรีได้ร้อยละ 54.30 ($R^2 = .543$, $p < .001$) เมื่อเพิ่มตัวแปรสื่อสังคมเข้าไปในขั้นที่สอง พบว่าความสามารถในการอธิบายเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (R^2 change = .054, $p = .010$) เมื่อเพิ่มตัวแปรลักษณะทางกายภาพเข้าไปในขั้นที่สาม พบว่าความสามารถในการอธิบายเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (R^2 change = .023, $p = .010$) เมื่อเพิ่มตัวแปร

ราคาเข้าไปในขั้นที่สี่ พบว่าความสามารถในการอธิบายเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (R^2 change = .012, $p = .010$) และ เมื่อเพิ่มตัวแปรการส่งเสริมการขายเข้าไปในขั้นที่ห้า พบว่า ความสามารถในการอธิบายเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (R^2 change = .005, $p = .010$) ทำให้โมเดลรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 63.80 ($R^2 = .638$, $p < .001$) นำเสนอตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบลำดับขั้น

ตัวแปร	R	R^2	Adjust R^2	SEE	R^2 change	F	p-value
ผลิตภัณฑ์	.737 ^a	.543	.542	.38086	.543	473.558	.000
ผลิตภัณฑ์, สื่อสังคม	.773 ^b	.598	.596	.35787	.054	53.780	.000
ผลิตภัณฑ์, สื่อสังคม, ลักษณะทางกายภาพ	.788 ^c	.621	.618	.34792	.023	24.028	.000
ผลิตภัณฑ์, สื่อสังคม, ลักษณะทางกายภาพ, ราคา	.796 ^d	.633	.629	.34268	.012	13.197	.000
ผลิตภัณฑ์, สื่อสังคม, ลักษณะทางกายภาพ, ราคา, การส่งเสริมการขาย	.799 ^e	.638	.634	.34067	.005	5.679	.018

** $p < .01$

ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยสูงสุด ในการพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ($B = 0.476$) รองลงมาคือ สื่อสังคม ($B = 0.191$) ลักษณะทางกายภาพ ($B = 0.220$) ราคา ($B = 0.177$) และ การส่งเสริมการขาย ($B = -0.122$) แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 63.80 ($R^2 = .638$) นำเสนอตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ และค่าอำนาจพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	B	SEE	Beta	t	p-value	Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (constant)	0.214	0.158	—	1.354	0.176		
ผลิตภัณฑ์	0.476	0.037	0.498	12.871	0.000	0.614	1.629
สื่อสังคม	0.191	0.042	0.173	4.518	0.000	0.629	1.591
ลักษณะทางกายภาพ	0.220	0.049	0.215	4.489	0.000	0.400	2.499
ราคา	0.177	0.044	0.161	4.039	0.000	0.576	1.736
การส่งเสริมการขาย	-0.112	0.047	-0.104	-2.383	0.018	0.478	2.093

$R = .799$ $R^2 = .638$

$F = 5.679$ $p\text{-value} = .018$

** $p < .01$

จากผลการวิจัย สามารถสร้างสมการพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.214 + 0.476 (\text{product}) + 0.191 (\text{social media}) + 0.220 (\text{physical}) + 0.177 (\text{price}) - 0.112 (\text{promotion})$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.498 (\text{product}) + 0.173 (\text{social media}) + 0.215 (\text{physical}) + 0.161 (\text{price}) - 0.104 (\text{promotion})$$

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้ ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ทำให้มีข้อมูลว่าสื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงาม รวมทั้งสื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ด้านผลิตภัณฑ์ ลักษณะทางกายภาพ ราคา และการส่งเสริมการขาย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี จากผลการวิจัย คลินิกเสริมความงามควรดำเนินการด้านส่วนประสมทางการตลาด ดังนี้ (1) คัดเลือกผลิตภัณฑ์เสริมความงามที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ระบุแหล่งผลิต และวันหมดอายุที่ชัดเจน เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ใช้บริการ (2) ลักษณะทางกายภาพของคลินิกสวยงาม สะอาด เงียบสงบ และมีความเป็นส่วนตัว (3) ราคาค่าบริการ มีความเหมาะสม ผู้ใช้บริการรู้สึกคุ้มค่า และราคาจับต้องได้ (4) การส่งเสริมการขาย กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ด้านสื่อสังคม ดำเนินการ ดังนี้ (1) สื่อสารข้อมูล ข่าวสาร ที่ถูกต้อง ชัดเจน ทันสมัย น่าสนใจ และน่าเชื่อถือ (2) กำหนดช่องทางการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร หลากหลาย เข้าถึงง่าย (3) สร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค จัดกิจกรรมรางวัล การรีวิว และการกดติดตาม และ (4) การใช้ผู้มีอิทธิพลนำเสนอผลิตภัณฑ์ การบริการ และสร้างภาพลักษณ์คลินิก ดังภาพที่ 1

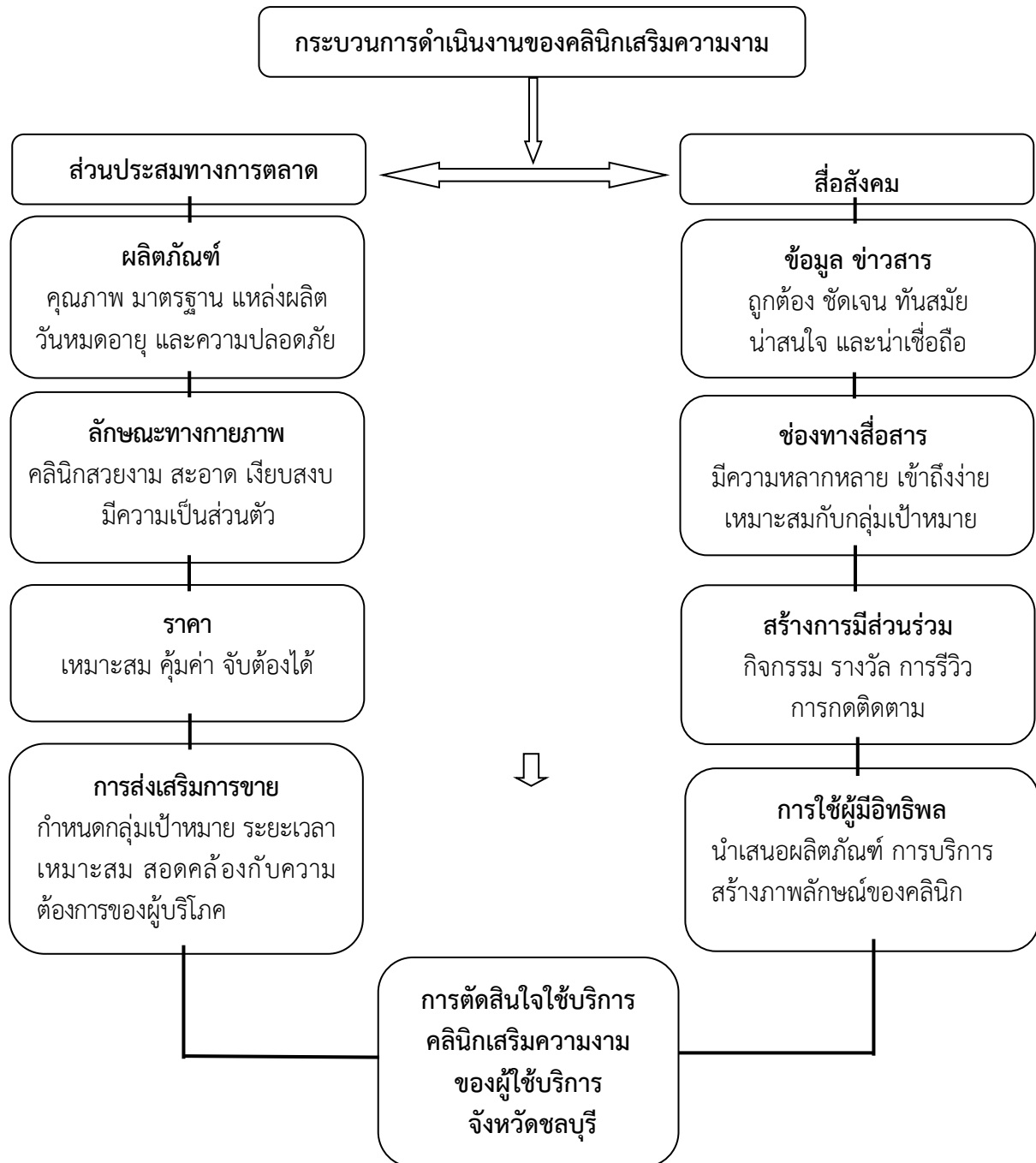

Figure 1: Operational Process of Aesthetic Clinics in Terms of the Marketing Mix and Social Media

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 สื่อสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .559 ($r = .559$) ทั้งนี้เป็นเพราะ

สื่อสังคมมีการสื่อสารข้อมูลอย่างรวดเร็ว จึงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ และการตัดสินใจซื้อ การเห็นภาพเคลื่อนไหว ภาพเสมือนจริง และข้อมูลจากผู้มีอิทธิพลทำให้มีการตัดสินใจซื้อมากขึ้น สอดคล้องกับ Ali et al. (2025) ศึกษา เรื่อง พลังของอิทธิพลทางสังคมในการเลือกของผู้บริโภคและการจัดการการตลาด พบว่า การตลาดแบบผู้มีอิทธิพลมีประสิทธิภาพสูงในกลุ่มผู้บริโภคอายุน้อยอายุ 18-25 ปี ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถาม 80% ให้ความสำคัญกับรีวิวออนไลน์ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์พหุคูณพบความสัมพันธ์ที่ระหว่างสื่อสังคมและพฤติกรรมซื้อ โดยรีวิวออนไลน์มีผลกระทบสูงสุด และสอดคล้องกับ Velijaj and Mustafa (2023) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบของสื่อสังคมต่อการตัดสินใจที่ประสบความสำเร็จต่อยอดขายที่เพิ่มขึ้น พบว่าสื่อสังคมส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในโคโซโว

1.2 ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) แต่ละรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี เรียงตามลำดับจากความสัมพันธ์มากไปน้อย ดังนี้

1.2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .737 ($r = .737$) ทั้งนี้เป็นเพราะการบริการของคลินิกเสริมความงามเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งในลักษณะการทาภายนอก การฉีดตามอวัยวะต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ที่นำมาใช้จึงต้องมีความปลอดภัย มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ตามความคาดหวัง จึงจะนำไปสู่การตัดสินใจใช้บริการ สอดคล้องกับ Wirasti, Maksum, Kurniawan and Sukartiko (2019) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบของการรับรู้คุณภาพ ราคา และความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ต่อผลิตภัณฑ์ XYZ ของผู้บริโภคที่ภักดี พบว่า ผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่าคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ดี ราคาที่เข้าถึงได้ และปลอดภัยต่อการใช้งาน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ และ Andriyani and Arwani (2021) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบของคุณภาพผลิตภัณฑ์และผลกระทบของผลิตภัณฑ์ต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการตัดสินใจซื้อเป็นตัวแทนแปรแทรกแซง พบว่า คุณภาพ และประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 ต่อการตัดสินใจซื้อ และส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค

1.2.2 ด้านราคา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .574 ($r = .574$) ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันคลินิกเสริมความงามมีการทำตลาดด้านราคามากขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการยกกระชับใบหน้า มีการแข่งขันด้านราคาสูงมาก ราคาของผลิตภัณฑ์จึงมีส่วนสำคัญกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้รับบริการ สอดคล้องกับ Albari and Safitri (2018) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของราคาสินค้าต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค พบว่า ภาพลักษณ์ของแบรนด์ และราคามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค นอกจากนั้น ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณแสดงให้เห็นว่า ราคา ส่งผลเชิงบวกต่อภาพลักษณ์ของแบรนด์บางส่วนในเวลาเดียวกัน และสอดคล้องกับ Ananda, Sari and Fatchurrohman (2023) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของราคา ที่ตั้ง และการบอกต่อการตัดสินใจซื้อของ Green Resto พบว่า ราคา มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้อ Green Resto ของผู้บริโภค

1.2.3 ด้านลักษณะทางกายภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .572 ($r = .572$) ทั้งนี้เป็นเพราะการดำเนินธุรกิจคลินิกเสริมความงาม ประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญคือลักษณะทางกายภาพของคลินิกที่สถานที่จะต้องมีความสวยงาม สะอาด อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ทันสมัย มีความเงียบสงบ ไม่มีเสียงรบกวน เพื่อดึงดูดผู้ให้บริการ ให้เข้ารับบริการ สอดคล้องกับ Ryu, Lee and Kim (2012) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของคุณภาพของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาหาร และการบริการต่อภาพลักษณ์ร้านอาหาร มูลค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจของลูกค้า และเจตนาในการแสดงพฤติกรรม พบว่า คุณภาพของสภาพแวดล้อมทาง

กายภาพ อาหาร และบริการ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้ คุณภาพของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและอาหาร เป็นปัจจัยทำนายคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม Subroto (2021) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบของทัศนคติของผู้บริโภคและสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่อการตัดสินใจซื้อมูลค่าแบรนด์ของร้านหนังสือ พบว่า ลักษณะทางกายภาพไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค อาจจะเนื่องจากการจัดร้านหนังสือจะไม่แตกต่างจากร้านหนังสืออื่น ๆ

1.2.4 ด้านกระบวนการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการ จังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .432 ($r = .432$) ทั้งนี้เป็นเพราะ กระบวนการเป็นขั้นตอนการจัดเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือต้องใช้ในการให้บริการก่อให้เกิดการผสมผสานของและบริการ แสดงถึงความพร้อมที่จะช่วยให้การให้บริการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้เกิดการตัดสินใจเลือกใช้บริการมากขึ้น สอดคล้องกับ Amofah, Gyamfi and Tutu (2016) ระบุว่า กระบวนการ คือกิจกรรมการทำงานทั้งหมดที่บริษัทพยายามตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคแต่ละราย เริ่มตั้งแต่ผู้บริโภคสั่งซื้อจนกระทั่งได้รับหรือบริการที่ต้องการ โดยทั่วไปแล้วองค์กรบางแห่งจะมีวิธีการให้บริการแก่ลูกค้าที่มีลักษณะเฉพาะหรือโดดเด่นเฉพาะเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และสอดคล้องกับ Wang (2023) ศึกษา เรื่อง ผลของการตลาดบริการ 7Ps ต่อความตั้งใจซื้อในธุรกิจเกมสคริปต์คิลลิง พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านกระบวนการมีอิทธิพลเชิงบวกกับอุตสาหกรรมธุรกิจเกมสคริปต์คิลลิง (Script Killing Industry) ของประเทศมาเลเซีย

1.2.5 ช่องทางจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .428 ($r = .428$) ทั้งนี้เป็นเพราะคลินิกเสริมความงามส่วนใหญ่จะใช้สถานที่ของคลินิก และแพลตฟอร์มสื่อสังคม เช่น Line, Facebook, Instagram หรือ TikTok เป็นต้น เป็นช่องทางในการกระจายผลิตภัณฑ์บริการ สอดคล้องกับ Chansai and Kerdprathum (2022) ระบุว่า ลูกค้ามักจะค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์และสอบถามข้อมูลผ่านสื่อสังคมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ หรือรับคำปรึกษาเกี่ยวกับการรักษาเสริมความงามก่อนทำการจองบางรายอาจติดต่อคอลล์กับแพทย์ผิวหนังหรือพยาบาลเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาหรือความคาดหวังก่อนเข้ารับบริการ และสอดคล้องกับ Wijaya, Amaliam, Aninditam and Rojuaniah (2025) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขายต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิว พบว่า ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวของผู้บริโภค ในอินโดนีเซีย

1.2.6 ด้านการส่งเสริมการขายมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .389 ($r = .389$) ทั้งนี้เป็นเพราะการส่งเสริมการขายเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่คลินิกเสริมความงามนำมาใช้ เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับมากขึ้น และเกิดการตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับ Atokolo (2024) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของเครื่องมือส่งเสริมการขายต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในอุตสาหกรรมค้าปลีกในลาโกส : บทบาทการไกล่เกลี่ยของการบริการลูกค้า พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการส่งเสริมการขายของบริษัทค้าปลีกทั้ง 2 แห่งในลักษณะชุดโบนัส และคู่มือกับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค และสอดคล้องกับ Wijaya, Amaliam, Aninditam and Rojuaniah (2025) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขาย ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวของผู้บริโภค อินโดนีเซีย โดยผลิตภัณฑ์และราคาเป็นปัจจัยที่มี

อิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เน้นคุณภาพและความหลากหลาย ประกอบกับราคาที่เหมาะสมได้ ช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความภักดีของผู้บริโภคได้อย่างมีนัยสำคัญ

1.2.7 ด้านบุคลากร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .372 ($r = .372$) ทั้งนี้เป็นเพราะการดำเนินธุรกิจคลินิกเสริมความงามจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญในการให้บริการ รวมทั้งการดูแลผู้ให้บริการหลังการทำการหัตถการต่าง ๆ การบริการของคลินิกเสริมความงามเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้ให้บริการกับบุคลากรของคลินิก ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้ของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ สอดคล้องกับ Shrestha (2021) ศึกษาเรื่องผลกระทบของคุณภาพการบริการต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า พบว่า คุณภาพบริการของบุคลากรส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า นอกจากนี้ความน่าเชื่อถือเป็นมิติที่สำคัญที่สุดของคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า สอดคล้องกับ Wang (2023) ศึกษาเรื่อง ผลของการตลาดบริการ 7Ps ต่อความตั้งใจซื้อในธุรกิจเกมสคริปต์คิลลิง พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านบุคลากรมีอิทธิพลเชิงบวกกับอุตสาหกรรมเกมสคริปต์คิลลิง (Script Killing Industry) ของประเทศมาเลเซีย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลลัพธ์ สื่อสังคม ลักษณะทางกายภาพ ราคา และการส่งเสริมการขาย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 63.80 ($R^2 = .638$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลลัพธ์ พบว่า สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้เป็นเพราะคลินิกเสริมความงามมีการดำเนินงานในลักษณะสำคัญคือการบริการเฉพาะด้านความงามที่ต้องอาศัยเครื่องมือ และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นหลักในการให้บริการกับผู้บริโภค ผลลัพธ์ที่นำมาใช้จึงต้องมีคุณภาพ มีมาตรฐานกำกับ สามารถตรวจสอบแหล่งผลิตและวันที่หมดอายุได้ เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความมั่นใจและตัดสินใจเลือกใช้บริการ สอดคล้องกับ Andriyani and Arwani (2021) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของคุณภาพผลิตภัณฑ์และผลกระทบของผลิตภัณฑ์ต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการตัดสินใจซื้อเป็นตัวแทนแทรกแซง ศึกษา พบว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์มีผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อโดยมีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.244 โดยมีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 และสอดคล้องกับ Arliandhini and Resawati (2023) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบของคุณภาพผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการขายต่อการตัดสินใจซื้อ (การศึกษาผู้บริโภคของบริษัทความงามแห่งหนึ่งในบัตง) พบว่า คุณภาพผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลที่แข็งแกร่งและมีนัยสำคัญทางสถิติระดับพฤติกรรมการณ์ซื้อของผู้บริโภคที่เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของบริษัทความงามแห่งหนึ่งในบัตง เวียดนาม

2.2 สื่อสังคม พบว่า สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้เป็นเพราะสื่อสังคมเปรียบเสมือนเครื่องมือการสื่อสารที่สำคัญในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ สินค้าและการบริการต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะได้อย่างสะดวก รวดเร็ว คลินิกเสริมความงามจำนวนมากจึงมีการนำสื่อสังคมมาใช้ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และบริการ เพื่อสร้างความสนใจให้กับกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่ว ๆ ไป สื่อสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้คลินิกความงาม สอดคล้องกับ Joshi, Sejuwal, Panta and Niroula (2025) ศึกษา เรื่อง การตลาดบนสื่อสังคมและพฤติกรรมการณ์ซื้อของผู้บริโภค พบว่า การตลาดบนสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์ตัดสินใจของผู้บริโภคทุกกลุ่ม สื่อสังคมจึงมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคด้วยเช่นกัน และสอดคล้องกับ Mauliza and Fadhillah (2025) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของการตลาดบนสื่อสังคมต่อ

ความตั้งใจในการซื้อ พบว่า การตลาดผ่านสื่อสังคม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ

2.3 ลักษณะทางกายภาพ พบว่า สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามจะมีความรักสวย รักงาม ต้องการรูปร่างหน้าตาที่มีความสมบูรณ์แบบ เมื่อตัดสินใจเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ส่วนหนึ่งจะเลือกคลินิกที่โดดเด่น ตกแต่งสวยงาม สะอาด เป็นต้น สอดคล้องกับ Rahmah and Jamiat (2022) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบด้านราคาและหลักฐานทางกายภาพต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟบนร้านดาดฟ้า บ้านดุง พบว่า อิทธิพลของราคา และลักษณะทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟบนร้านดาดฟ้า เมืองบ้านดุง ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่มีประวัติ สวยงาม และน่าสนใจ และยังพบว่าราคาและลักษณะทางกายภาพสามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อได้ 66% ($R^2 = .660$) และสอดคล้องกับ Wattanasiri and Shinasharkey (2024) ศึกษา เรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดและความตั้งใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ผ่านช่องทางสื่อสังคม พบว่า ผลผลิตภัณฑ์ ช่องทางจัดจำหน่าย และลักษณะทางกายภาพที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ผ่านช่องทางสื่อสังคมในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่สามารถพยากรณ์ได้เพียง 5.90% ($R^2 = 0.059$) เท่านั้น

2.4 ราคา พบว่า สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้เป็นเพราะคลินิกเสริมความงามในจังหวัดชลบุรีมีการแข่งขันสูงขึ้น ส่วนประสมทางการตลาดด้านราคาที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับ Kurnianingrum and Hidayat (2020) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของคุณภาพบริการและการรับรู้ราคาต่อความเชื่อถือของผู้บริโภคและความตั้งใจที่จะเข้ารับบริการซ้ำที่คลินิกความงามในอินโดนีเซีย พบว่า การรับรู้ราคามีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความเชื่อถือของผู้บริโภค และความเชื่อถือของผู้บริโภคมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการคลินิกความงามซ้ำ และสอดคล้องกับ Rahmah and Jamiat (2022) ศึกษา เรื่อง ผลกระทบด้านราคาและหลักฐานทางกายภาพต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟร้านบนดาดฟ้า บ้านดุง พบว่า อิทธิพลของราคา และลักษณะทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟร้านบนดาดฟ้า เมืองบ้านดุง ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่มีประวัติ สวยงาม และน่าสนใจ และยังพบว่าราคาและลักษณะทางกายภาพสามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อได้ 66% ($R^2 = .660$)

2.5 การส่งเสริมการขาย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี แต่มีค่าอำนาจพยากรณ์เป็นลบ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการส่งเสริมการขายของคลินิกไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ หรือการส่งเสริมการขายที่บ่อยมากเกินไปจะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความเบื่อหน่าย ขาดความสนใจ และมองว่าคุณภาพไม่ได้มาตรฐานจนต้องอาศัยการส่งเสริมการขาย ไม่สอดคล้องกับ Halim and Untoro (2024) ศึกษา เรื่องอิทธิพลของการส่งเสริมการขาย คุณภาพผลิตภัณฑ์ และคุณค่าของลูกค้าต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภค พบว่า การส่งเสริมการขายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ZAP Indonesia มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ในขณะที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ZAP Indonesia และ ไม่สอดคล้องกับ Suyanto and Dewi (2023) ศึกษา เรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดต่อความตั้งใจซื้อและผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวพรรณ พบว่า ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ ราคาที่เข้าถึงได้ และการส่งเสริมการขายด้านราคา มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวพรรณ

สรุป

การศึกษา เรื่อง สื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า สื่อสังคมและส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุด รองมาคือ ด้านราคา ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย และ ด้านบุคลากร ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า สื่อสังคม และส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการขาย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรีเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ด้านการส่งเสริมการขายสามารถพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามในเชิงลบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุดกับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ คลินิกเสริมความงาม ควรดำเนินการ ดังนี้ ให้ความสำคัญกับคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ใช้กับผู้ให้บริการตรงตามมาตรฐาน มีความปลอดภัย โดยพิจารณาจากแหล่งผลิต และวันหมดอายุที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อถือ และมั่นใจในการใช้ผลิตภัณฑ์ของคลินิกเสริมความงาม การบริการของคลินิกก็ควรจะต้องมีคุณภาพ ตามมาตรฐาน เช่นกัน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ด้านบุคลากรมีความสัมพันธ์ทางบวกน้อยที่สุด กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ซึ่งคลินิกเสริมความงามควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการบริการ และการดูแลผู้ใช้บริการอย่างครอบคลุม รวมทั้งการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย และการแสดงออก เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ใช้บริการ และผลการวิจัยยังพบว่า สื่อสังคม มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของคลินิกจึงควรนำสื่อสังคมมาใช้ในการดำเนินธุรกิจคลินิกเสริมความงามอย่างเหมาะสม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลิตภัณฑ์ สื่อสังคม ลักษณะทางกายภาพ ราคาและการส่งเสริมการขาย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการจังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การส่งเสริมการขายสามารถพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามในด้านลบ ดังนั้น คลินิกเสริมความงามจัดหาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐาน และแหล่งผลิตชัดเจน ร่วมกับใช้สื่อสังคมสื่อสารข้อมูลของคลินิก ผลิตภัณฑ์ การบริการไปยังกลุ่มเป้าหมาย การจัดคลินิกให้สวยงาม สะอาด เงียบสงบ และมีความเป็นส่วนตัว ราคาที่เหมาะสม จับต้องได้ และคุ้มค่า ประเด็นสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาคือการส่งเสริมการขายที่ชัดเจน เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และไม่จัดการส่งเสริมการขายบ่อยเกินไป เพื่อไม่ให้ผู้ใช้บริการเกิดความเบื่อหน่าย และไม่ดึงดูดความสนใจ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การรับรู้คุณค่า ที่ส่งผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมความงาม ผู้บริโภคจังหวัดชลบุรี

- 2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงาม
- 2.3 กลยุทธ์ทางการตลาด การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการเสริมความงาม

References

- Albari, A. & Safitri, I. (2018). The Influence of Product Price on Consumers' Purchasing Decisions. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 7(2), 328–337.
- Ali, S. et al. (2025). The Power of Social Influence in Consumer Choices and Marketing Management. *Journal of Marketing & Social Research*, 2(1), 319–329.
- Amofah, O., Gyamfi, I., & Tutu, C. O. (2016). The Influence of Service Marketing Mix on Customer Choice of Repeat Purchase of Restaurant in Kumasi, Ghana. *European Journal of Business and Management*, 8(11), 102–112.
- Ananda, A. P., Sari, A. K., & Fatchurrohman, M. (2023). The Influence of Price, Location and Word of Mouth on Purchasing Decisions at Green Resto. *Journal of Artificial Intelligence and Digital Business (RIGGS)*, 2(1), 24–30.
- Andriyani, S. P., & Arwani, A. (2021). The Effect of Product Quality and Product Impact on Customer Satisfaction Purchase Decisions as Intervening Variables. *Journal of Sharia Finance and Banking*, 1(1), 59–70.
- Arliandhini, F. A., & Resawati, R. (2023). The Effect of Product Quality and Promotion on Purchasing Decisions (Study on Consumers of a Beauty Company in Bandung). *Jurnal Ekonomi, Bisnis & Entrepreneurship (e-Journal)*, 17(2), 390–398.
- Atokolo, E. (2024). Impact of Sales Promotion Tools on Consumer Purchase Intentions of the Retailing Industry in Lagos: The Mediating Role of Customer Service. *International Journal of Academic Research and Development*, 9(4), 1–7.
- Chansai, K., & Kerdprathum, P. (2022). The Development of a Business Competitive Advantage Model Beauty Clinic in Northeastern Thailand. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 7(9), 329–342.
- Concepcion, C. J. (2025). Impression of Social Media Influencers towards Customers of Locally Manufactured Cosmetic Beauty Products. *Journal of Business and Management Studies (JBMS)*, 7(2), 116–163.
- Halim, I. W., & Untoro, W. (2024). Influence of Promotion, Product Quality and Customer Value towards Consumer Purchase Decisions on Cosmetic Product. *International Journal of Economics, Business and Management Research*, 8(8), 342–349.
- Joshi, C., Sejuwal, N., Panta, S., & Niroula, A. K. (2025). Social Media Marketing and Consumer Buying Behavior. *International Journal of Atharva*, 3(1), 111–120.
- Kasikorn Research Center. (2024). *Thailand's Cosmetic Surgery and Enhancement Business Is Expected to Grow by 2.8% in 2025, Reaching 76.5 Billion Baht*. Retrieved August 7, 2025, from <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media>

- Kurnianingrum, A. F., & Hidayat, A. (2020). The Influence of Service Quality and Price Perception on Consumer Trust and Revisit Intention at Beauty Care Clinic in Indonesia. *Archives of Business Research*, 8(6), 268–281.
- Mauliza, F., & Fadhillah, H. N. (2025). The Influence of Social Media Marketing on the Purchase Intention. *Research Horizon*, 5(3), 675–690.
- Mironica, A. et al. (2024). Social Media Influence on Body Image and Cosmetic Surgery Considerations: A Systematic Review. *Cureus*, 16(7), 1–13.
- Nault, K. A., Pitesa, M., & Thau, S. (2020). The Attractiveness Advantage at Work: A Cross Disciplinary Integrative Review. *Academy of Management Annals*, 14(2), 1103–1139.
- Rahmah, A., & Jamiat, N. (2022). Price Effect and Physical Evidence on Purchase Decision at Rooftop Coffee Bandung. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, 5(3), 21289–21297.
- Ryu, K., Lee, H. R., & Kim, W. G. (2012). The Influence of the Quality of the Physical Environment, Food, and Service on Restaurant Image, Customer Perceived Value, Customer Satisfaction, and Behavioral Intentions. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 24(2), 200–223.
- Shrestha, P. M. (2021). Impact of Service Quality on Customer Satisfaction and Loyalty. *Management Dynamics*, 24(2), 71–80.
- Subroto, A. (2021). The Effect of Consumer Attitude and Physical Environment on Buying Decisions by Brand Equity at Gramedia Book Store Matos Malang. *International Journal of Business Marketing and Management (IJBMM)*, 6(12), 01–07.
- Suyanto, A. M. A., & Dewi, D. G. (2023). Marketing Mix on Purchase Intention and Its Impact on the Decision to Purchase Something Products. *International Journal of Professional Business Review*, 8(10).
- Urrego, J. A. M., Pineda, V. G., & Restrepo, L. A. M. (2024). The Power of Social Media in the Decision-Making of Current and Future Professionals: A Crucial Analysis in the Digital Era. *Cogent Business & Management*, 11(1), 1–30.
- Velijaj, F., & Mustafa, P. (2023). The Impact of Social Media on Successful Decision-Making towards Increased Sales. *Corporate Governance and Organizational Behavior Review*, 7(4), 248–262.
- Wang, X. (2023). The Effect of Service Marketing Mix (7Ps) on Purchase Intention in the Script Killing Industry. *Academic Journal of Management and Social Sciences*, 4(2), 57–62.
- Wattanasiri, N., & Shinasharkey, T. (2024). Marketing Mix and Real Estate Purchase Intention through Social Media Channel. *The AU eJournal of Interdisciplinary Research*, 9(2), 20–26.
- Wijaya, H., Amaliam, L., Aninditam, R., & Rojuaniah. (2025). The Influence of Product, Price, Place, and Promotion Marketing Strategies on Skincare Purchase Decisions. *Syntax Literate*, 10(4), 4112–4120.

- Wirasti, K. H., Maksum, M., Kurniawan, M. P., & Sukartiko, A. C. (2019). The Effect of Perceived Quality, Price, and Product Safety on Loyalty Consumer XYZ Products. *Agro Industrial Journal*, 6(2), 423–431.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชน ของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี*

Guidelines for Leadership Development to Enhance and Increase Social Opportunities for the People of Trakan Phuet Phon District, Ubon Ratchathani Province

¹ปรีดี ทুমเมฆ และ สุมิตรา ซาเสน

¹Preedee Thummake and Sumitcha Sasen

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: preedee.2525@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำในการยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมของประชาชนในอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดังกล่าว โดยใช้การวิจัยแบบผสมเชิงอธิบายตามลำดับ (Explanatory Sequential Mixed Methods) ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และผู้นำชุมชนจาก 23 ตำบล จำนวน 398 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (อัตราความคลาดเคลื่อน $e = 0.05$, ระดับความเชื่อมั่น 95%) และสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เฉลี่ย 0.89 และค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) รายมิติระหว่าง 0.84-0.92 ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 คนที่เลือกแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.54) โดยมีมิติด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.51) รองลงมาคือด้านการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.51) และการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.52) ซึ่งแปลผลตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 = มากที่สุด, 3.41-4.20 = มาก ข้อเสนอแนะนโยบายเสนอให้พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการอบรมเสริมทักษะการสื่อสาร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการขับเคลื่อนนวัตกรรมท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ; ยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคม; อำเภอตระการพืชผล

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study leadership development for enhancing and increasing social opportunities for the people of Trakan Phuet Phon District, Ubon Ratchathani Province; and 2) propose guidelines for such development. The study employed an Explanatory Sequential Mixed Methods design. In the first phase, a quantitative study was conducted with a sample of 398 representatives from the public, private, and civil society sectors, as well as community leaders across 23 sub-districts. The sample size was determined by Yamane's formula ($e = 0.05$, 95% confidence level) and selected through stratified random sampling. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire with an average Item-Objective Congruence (IOC) of 0.89 and Cronbach's alpha reliability coefficients ranging from 0.84 to 0.92 across dimensions. The second phase involved qualitative research using in-depth interviews and focus groups with 25 purposively selected key informants, followed by content analysis. The findings revealed that overall leadership was at a high level ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.54), with the communication dimension scoring highest ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.51), followed by problem-solving ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.51), and analytical and creative thinking ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.52). Policy conclusions recommend enhancing community leaders' potential through training in communication skills, network building, and local innovation to improve the quality of life and achieve sustainable social equality.

Keywords: Guidelines for Leadership Development; Enhancing and Increasing Social Opportunities; Trakan Phuet Phon District

บทนำ

อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ชนบทขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาการเกษตรและแรงงานนอกระบบสูง ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำและเข้าถึงบริการภาครัฐอย่างจำกัด ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและโอกาสทางสังคมอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021) แม้จังหวัดอุบลราชธานีจะมีทิศทางตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่เน้น “การสร้าง ความเสมอภาคและยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนท้องถิ่น” แต่ในระดับพื้นที่ยังประสบปัญหาผู้นำชุมชนขาดทักษะการบริหารจัดการและความสามารถในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ ทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่องและขาดกลไกสร้างโอกาสทางสังคมอย่างยั่งยืน (Thepsuwan, 2020)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาด้านภาวะผู้นำในบริบทอีสานตอนล่างยังมีช่องว่างเชิงองค์ความรู้ โดยเฉพาะ ในส่วนของเครื่องมือชี้วัดภาวะผู้นำชุมชน 5 มิติ ได้แก่ การสร้างทีมงาน ความร่วมมือ การคิดวิเคราะห์และ สร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร ซึ่งยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนศักยภาพของผู้นำต่อการ ยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง (Saibun, 2020) งานวิจัยที่ผ่านมาเน้นเพียงมิติ ทางทฤษฎีหรือกรณีศึกษาเชิงคุณภาพโดยไม่เชื่อมโยงกับบริบทเฉพาะของแต่ละอำเภอ

ดังนั้น งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชนของ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี” จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed

Methods) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำและแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้นำในบริบทพื้นที่จริง ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือการนำเสนอรูปแบบและเครื่องมือการพัฒนาผู้นำที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายท้องถิ่น การเสริมสร้างทุนทางสังคม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาระดับภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชนของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาระดับภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชนของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น แบบผสมเชิงลำดับอธิบาย (Explanatory Sequential Mixed Methods) โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณก่อน เพื่อสำรวจระดับภาวะผู้นำใน 5 มิติ จากนั้นจึงดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตีความผลและสร้างแนวทางพัฒนาอย่างลึกซึ้ง โดยการบูรณาการข้อมูลทำในช่วงสรุปผลผ่านตารางแสดงความเชื่อมโยงของหลักฐาน (joint display)

ขั้นตอนที่ 1 การออกแบบการวิจัย

กำหนดกรอบแนวคิดและแบบวิจัยแบบผสมเชิงลำดับอธิบาย (Explanatory Sequential Design) เพื่อให้ผลเชิงปริมาณเป็นฐานในการออกแบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกและอภิปรายกลุ่ม (focus group) ในระยะที่ 2 เหตุผลในการเลือกแบบดังกล่าวคือ ต้องการให้ข้อมูลเชิงตัวเลขสะท้อนภาพรวม และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพอธิบายปัจจัยเชิงบริบทของภาวะผู้นำในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงผู้นำชุมชนใน 23 ตำบลของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี รวม 121,744 คน กลุ่มตัวอย่าง 398 คน กำหนดขนาดโดยสูตรของ Yamane (1973)

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ $N = 121,744$, $e = 0.05$, ระดับความเชื่อมั่น 95%

ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนประชากรแต่ละตำบล เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของพื้นที่อย่างแท้จริง ระยะที่ 2 ใช้ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน ครอบคลุมภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดความสมดุลเชิงมุมมอง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือวิจัยและคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 1 ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (1 = น้อยที่สุด ... 5 = มากที่สุด) ครอบคลุม 5 มิติของภาวะผู้นำ ได้แก่ การสร้างทีมงาน ความร่วมมือ การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เฉลี่ย = 0.89 (ช่วง .67-1.00) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ ($\geq .67$) ผลการทดสอบความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) รายมิติอยู่ระหว่าง 0.81-0.93 แสดงถึงความเที่ยงภายในสูง

ระยะที่ 2 ใช้ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแนวคำถาม (Interview Guide) ที่ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4 คุณภาพข้อมูลเชิงคุณภาพ

กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากบทบาทและประสบการณ์ตรงในด้านการพัฒนาชุมชน ดำเนินการเก็บข้อมูลจนถึงภาวะข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ตามกรอบของ Lincoln and Guba (1985)

Credibility: ตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้สัมภาษณ์ (member checking)

Dependability: เก็บบันทึกขั้นตอนวิจัยและเส้นทางตรวจสอบ (audit trail)

Confirmability: ใช้วิธีตรวจสอบโดยผู้ร่วมวิจัย

Transferability: อธิบายบริบทพื้นที่อย่างละเอียดเพื่อการนำไปใช้ในพื้นที่อื่น

ขั้นตอนที่ 5 จริยธรรมการวิจัย

โครงการผ่านการรับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี เลขที่อนุมัติ HE682007 วันที่ 3 มีนาคม 2568 ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับการอธิบายวัตถุประสงค์ และให้ความยินยอมโดยสมัครใจ (Informed Consent) ข้อมูลทั้งหมดได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขยายผลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) เพื่อตรวจสอบโครงสร้างของภาวะผู้นำ 5 มิติ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression) เพื่อหาปัจจัยทำนายมิติ “การสื่อสาร” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ใช้เกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 = สูงมาก, 3.41–4.20 = มาก, 2.61–3.40 = ปานกลาง, 1.81–2.60 = น้อย, 1.00–1.80 = น้อยมาก เชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่และตีความความสัมพันธ์ระหว่างมิติภาวะผู้นำกับบริบทชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 การบูรณาการผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณถูกนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญเพื่อใช้ตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น มิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำหรือส่วนเบี่ยงเบนสูง เพื่อค้นหาสาเหตุเชิงบริบท ผลทั้งสองส่วนถูกนำเสนอในรูปแบบ joint display table เพื่อแสดงการบรรจบกันของข้อมูล (convergence) และสรุปเป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชนของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นภาคีรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งหมด 23 ตำบล จำนวน 398 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามตำบล (Stratified Sampling) เพื่อให้ได้ความเป็นตัวแทนที่เหมาะสมของประชากรทั้งหมด 121,744 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 ขณะที่เพศชายมีจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.70 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 36-40 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.64 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 31 - 35 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.09 ขณะที่กลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปีมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.54 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.23 รองลงมาคือผู้ที่

สถานภาพโสด จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35.18 ส่วนผู้ที่อยู่ในสถานภาพหม้ายมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.04 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 รองลงมาคือผู้ประกอบการค้าขาย จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.60 ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.52 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.20 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.43 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอกมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.77 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำเป็นระยะเวลา 1 วัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำจำนวน 2 ครั้ง เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ “กิจกรรมน่าสนใจ”

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชนของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี 5 ด้าน 1) ด้านการสร้างทีมงาน พบว่าโดยรวมของความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.32$) สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนเห็นความสำคัญขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างทีมงานอย่างเด่นชัดเมื่อลงรายละเอียดรายข้อ ข้อที่ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ “การมีความสามัคคีให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูล ผลักดันกันและกันส่งผลต่อการสร้างทีม” 2) ด้านความร่วมมือ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.33$) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่ส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนและองค์กร ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การมีความสัมพันธ์ที่ดีของการทำงานและสมาชิกในทีม” 3) ด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.39$)แสดงถึงแนวโน้มเชิงบวกในการยอมรับความสำคัญของการคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างทีมและขับเคลื่อนงานชุมชน ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ “การมีกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน และมองภาพรวมอย่างเป็นระบบ” 4) ด้านการแก้ปัญหา พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.40$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในการใช้กระบวนการวิเคราะห์เหตุการณ์ การตัดสินใจเชิงระบบ และการร่วมมือกันในการแก้ปัญหา เพื่อยกระดับคุณภาพของทีมและพัฒนาสังคม ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การมีวิธีการแก้ปัญหาที่เน้นการใช้เหตุผลเพื่อหาทางออกร่วมกัน” 5) ด้านการสื่อสาร พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.46$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นสอดคล้องว่าทักษะการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างทีมและขับเคลื่อนองค์กร ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การสื่อสารที่ดีจะทำให้การทำงานระบบทีมราบรื่น และทำให้องค์กรก้าวหน้า”

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และช่วงความเชื่อมั่น (95% Confidence Interval) ของแต่ละมิติการพัฒนาภาวะผู้นำ

โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (1 = น้อยที่สุด, 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก, 5 = มากที่สุด)

เกณฑ์การแปลผล 4.21-5.00 = มากที่สุด, 3.41-4.20 = มาก, 2.61-3.40 = ปานกลาง, 1.81-2.60 = น้อย, 1.00-1.80 = น้อยที่สุด

การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคม	ค่าระดับ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการสร้างทีมงาน	4.32	0.59	มาก
2. ด้านความร่วมมือ	4.33	0.56	มาก
3. ด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์	4.39	0.52	มาก
4. ด้านการแก้ปัญหา	4.40	0.51	มาก
5. ด้านการสื่อสาร	4.46	0.51	มาก
รวมเฉลี่ย	4.38	0.54	มาก

โดยสรุป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการติดต่อประสานงาน การถ่ายทอดข้อมูล และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ รองลงมาคือ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ซึ่งบ่งชี้ถึงศักยภาพของผู้นำในระดับท้องถิ่นที่สามารถปรับตัว วิเคราะห์สถานการณ์ และคิดเชิงระบบเพื่อรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้ ส่วนด้านการสร้างทีมงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม แม้ยังอยู่ในระดับมาก แต่แสดงให้เห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งในทีมยังมีพื้นที่ให้พัฒนา เช่น การส่งเสริมบทบาทผู้นำในทีม การกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน และการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อยกระดับและเพิ่มโอกาสทางสังคมให้กับประชาชนของอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการสร้างทีมงาน ได้แก่ ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน เช่น จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านการทำงานเป็นทีม การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ และการจัดการความขัดแย้งภายในทีม คัดเลือกและพัฒนาผู้นำกลุ่มย่อย จัดการฝึกอบรมด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) จัดประชุมทีมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความก้าวหน้า และปัญหา กำหนดกติกาการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนและยุติธรรม ใช้โครงการร่วมพัฒนาชุมชนเป็นฐานสร้างทีม การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ จัดให้มี “โครงการนำร่อง” เพื่อให้ทีมได้เรียนรู้การวางแผน การแบ่งงาน และการทำงานร่วมกัน บูรณาการภาคีเครือข่าย ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ด้านความร่วมมือ ได้แก่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เปิดเวทีประชุม/เสวนาเพื่อให้ประชาชน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ และองค์กรชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วม อบรมเทคนิคการสื่อสารระหว่างบุคคล ใช้ช่องทางสื่อสารหลายรูปแบบ สร้างโครงการร่วมพัฒนาชุมชน ใช้โครงการที่ตอบโจทย์ปัญหาชุมชนจริง การส่งเสริมอาชีพ หรือสิ่งแวดล้อม จัดระบบติดตามผลร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายรับผิดชอบร่วมกัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพื้นที่ จัดงาน “เครือข่ายชุมชนตระการพืชผล” เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร ส่งเสริมการยกย่องและเผยแพร่ต้นแบบความร่วมมือ เผยแพร่เรื่องราวความสำเร็จผ่านสื่อชุมชนและงานประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ได้แก่ ส่งเสริมการ

เรียนรู้เชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา และการตัดสินใจ พัฒนาทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) จัดกิจกรรม Brainstorming และ Design Thinking เพื่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาเชิงระบบ (Systematic Problem Solving) สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมท้องถิ่น จัดประกวดโครงการ/นวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน เผยแพร่และต่อยอดแนวคิดดีเด่น จัดเวทีนำเสนอผลงาน (Innovation Day) เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด เผยแพร่ผลงานผ่านสื่อชุมชนและเครือข่ายภาคี 4) ด้านการแก้ปัญหา ได้แก่ ส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์ปัญหา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการระบุสาเหตุและวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ สร้างทักษะการตัดสินใจ และการจัดการความขัดแย้ง สอนเทคนิคการจัดการความขัดแย้งในกลุ่ม จัดเวทีระดมความคิดและแก้ไขปัญหา ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Problem Solving) ใช้การแบ่งบทบาทและความรับผิดชอบในทีมอย่างชัดเจน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง 5) ด้านการสื่อสาร ได้แก่ พัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ จัดอบรมเทคนิคการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ฝึกการนำเสนอข้อมูลและเรื่องราว (Storytelling) ส่งเสริมการใช้ช่องทางสื่อสารหลากหลาย สนับสนุนการใช้สื่อสังคมออนไลน์ วิจัยชุมชน และป้ายประกาศในชุมชนเพื่อเข้าถึงประชาชนอย่างกว้างขวาง ฝึกอบรมเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา เพื่อสื่อสารกับกลุ่มประชากรหลากหลายได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่นควบคู่กับภาษากลาง คัดเลือกและฝึกอบรมผู้สื่อสารในชุมชนให้เป็นตัวกลางในการกระจายข่าวสารและสร้างความเข้าใจ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอก

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อขยายโอกาสทางสังคมของประชาชนอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

แบบจำลองนี้มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง มิติภาวะผู้นำ 5 ด้าน ได้แก่

1. การสร้างทีมงาน (Team Building)
2. ความร่วมมือ (Collaboration)
3. การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ (Analytical and Creative Thinking)
4. การแก้ปัญหา (Problem Solving)
5. การสื่อสาร (Communication)

โดยแต่ละมิติส่งผลต่อ ผลลัพธ์ทางสังคม (Social Outcomes) 2 ด้านหลัก ได้แก่ คุณภาพชีวิตของประชาชน (Quality of Life) และทุนทางสังคมของชุมชน (Social Capital) ซึ่งมี “เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วน” (Multi-sectoral Collaboration Network) ทำหน้าที่เป็นกลไกเสริมแรง (mediating mechanism) ให้ภาวะผู้นำก่อผลลัพธ์ทางสังคมได้อย่างยั่งยืน

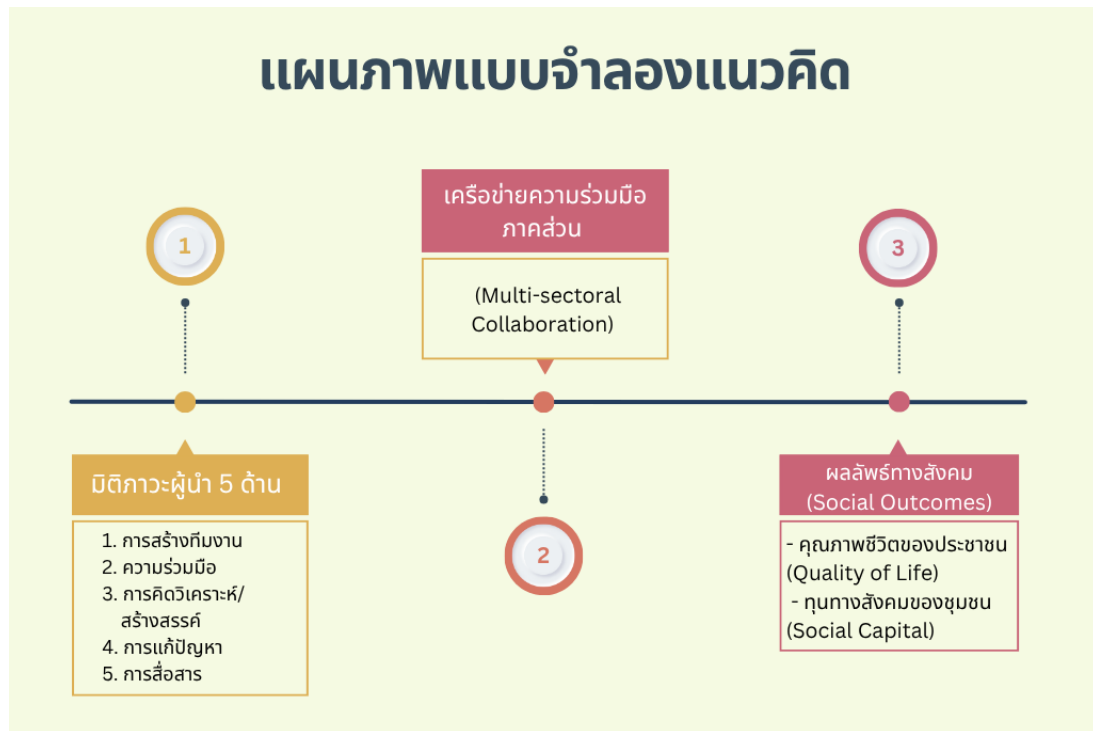

Figure 1: The New Body Knowledge

ข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Propositions)

P1: การพัฒนาภาวะผู้นำในมิติการสร้างทีมงานและความร่วมมือ จะส่งผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของทุนทางสังคม เนื่องจากช่วยสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมในชุมชน

P2: ภาวะผู้นำที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาโครงการนวัตกรรมชุมชน นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

P3: การแก้ปัญหามีระบบและมีส่วนร่วม เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

P4: การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้นำมีผลเชิงบวกต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และช่วยขยายโอกาสทางสังคมอย่างทั่วถึง

P5: เครือข่ายความร่วมมือภาคส่วนทำหน้าที่เป็นตัวกลาง (mediator) ที่เสริมให้ภาวะผู้นำส่งผลต่อทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอำเภอขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่กว้างขวาง ครอบคลุมหลายตำบลและหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ วิถีชีวิตยังคงยึดโยงกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และประเพณี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ด้านสังคมและการพัฒนา ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน แต่ยังมีเผชิญความท้าทาย เช่น การขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงทรัพยากร และการพัฒนาศักยภาพผู้นำในบางพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งหวังที่จะสำรวจระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ 5 ด้าน ได้แก่

มิติด้านการสร้างทีมงาน ภาพรวมของความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความตระหนักในความสำคัญของความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของการรวมพลังเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับ Sricharumetheeyan and Phra Thanat Vaddhano (2018) พบว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการดำรงชีวิตและพัฒนาให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม และสอดคล้องกับ Katzenbach and Smith (2015) พบว่าความสามัคคีและเป้าหมายร่วมเป็นหัวใจของทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์นี้ยังสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลงและทุนทางสังคม ซึ่งผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ บริบทของอำเภอตระการพืชผลซึ่งมีโครงสร้างชุมชนแบบชนบทและความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ช่วยเสริมให้ความสามัคคีเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา แม้จะยังมีข้อจำกัดในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกและการขยายโอกาสทางสังคมในระยะยาว

มิติด้านความร่วมมือ ภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกของประชาชนต่อการพัฒนาภาวะผู้นำที่เน้นการทำงานร่วมกันภายในชุมชนและองค์กร โดยเฉพาะประเด็น “การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการทำงานและสมาชิกในทีม” ซึ่งได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์เชิงบวกเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันและเสริมสร้างพลังขับเคลื่อนของชุมชน สอดคล้องกับ Kaewphonngam (2023) พบว่าการพัฒนาศักยภาพผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน การส่งเสริมภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย และการพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์อันดีเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาวะผู้นำและยกระดับศักยภาพของชุมชนในระยะยั่งยืน

มิติด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ในการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยเฉพาะ “การมีกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนและมองภาพรวมอย่างเป็นระบบ” ซึ่งได้รับคะแนนสูงสุด แสดงถึงการยอมรับแนวคิด การคิดเชิงระบบ (Systemic Thinking) ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผน วิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Pannitamai (2011) พบว่าผู้นำชุมชนซึ่งผ่านการฝึกกระบวนการคิดแบบ “อริยสัจและการรู้คิด” มีพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แม้ด้านการคิดเชิงระบบยังต้องส่งเสริมเพิ่มเติม และสอดคล้องกับ Suwanaporn (2023) พบว่า “ผู้นำเชิงสร้างสรรค์” ควรมีวิสัยทัศน์ จินตนาการ และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสะท้อนว่าการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญของภาวะผู้นำยุคใหม่ที่มุ่งขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืน

มิติด้านการแก้ปัญหา ภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักรู้ของประชาชนต่อความสำคัญของกระบวนการคิดอย่างมีระบบ การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล รวมถึงการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของทีม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Panich (2012) พบว่า ผู้นำยุคใหม่ควรมีการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ (Critical Learning) เพื่อมองปัญหาอย่างรอบด้านและสร้างนวัตกรรมในการแก้ไขสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Dokthaisong (2018) พบว่าผู้นำซึ่งสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของทีมงานและเปิดโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรวม แสดงให้เห็นว่าทักษะการแก้ปัญหาเป็นแก่นสำคัญของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

มิติด้านการสื่อสาร ภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการสื่อสารในฐานะกลไกหลักในการสร้างทีม การประสานงาน และการ

ขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้นำสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ แรงบันดาลใจ และแนวทางปฏิบัติให้แก่สมาชิกในชุมชนได้อย่างชัดเจนและเข้าใจตรงกัน สอดคล้องกับ Kaewphonngam (2023) พบว่าการพัฒนาศักยภาพผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องฝึกทักษะการใช้คำพูดและการสื่อสาร การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างแรงบันดาลใจ ควบคู่กับการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารไม่เพียงเป็นทักษะพื้นฐานของผู้นำเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยเชื่อมโยงสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือ ความเข้าใจ และความไว้วางใจในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการสร้างความชัดเจนในหลักการ เป้าหมาย และแนวทางการทำงานเป็นพื้นฐานสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม เช่น การประชุมชาวบ้าน และการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ผ่านกระบวนการ Participatory Rural Appraisal (PRA) ช่วยให้สมาชิกชุมชนเข้าใจและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา การมีเป้าหมายร่วมช่วยเสริมสร้างความเป็นเอกภาพและแรงจูงใจให้ผู้นำและประชาชนทำงานสอดคล้องกัน เป็นกลไกสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

มิติด้านการสร้างทีมงาน เป็นมิติสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในทีม ผ่าน 5 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน การคัดเลือกและพัฒนาผู้นำกลุ่มย่อย การสร้างความเชื่อมั่นภายในทีม การใช้โครงการพัฒนาชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ร่วม และการจัดอบรมหรือ Workshop เพื่อส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวกและการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การบริหารจัดการงานชุมชนดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Wongwattananan (2019) พบว่าการมอบหมายงานให้ผู้นำกลุ่มย่อยช่วยกระจายภาระความรับผิดชอบและสร้างการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและความยั่งยืนในการพัฒนา และสอดคล้องกับ Phisitchai (2020) พบว่าการใช้โครงการเป็นฐานสร้างทีมและเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมศักยภาพการวางแผน การจัดการ และการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

มิติด้านความร่วมมือ การสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ และองค์กรชุมชน ผ่านกิจกรรม เช่น การจัดเวทีประชุมและเสวนา การพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วม การฝึกอบรมเทคนิคการสื่อสารระหว่างบุคคล และการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมการประสานงาน รวมทั้งการจัดทำโครงการร่วมพัฒนาชุมชนที่ตอบโจทย์ปัญหาจริงในพื้นที่ และการยกย่องกลุ่มหรือบุคคลที่มีความร่วมมือโดดเด่น ผลการดำเนินการดังกล่าวช่วยสร้างความเป็นเจ้าของร่วม (collective ownership) และความรับผิดชอบร่วมในโครงการ ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนมีความต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับ Sriwijit (2021) พบว่าทักษะการสื่อสารและการเจรจาต่อรองมีบทบาทสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และสอดคล้องกับ Srisuk (2020) พบว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและโครงการร่วมพัฒนาช่วยเพิ่มทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ที่นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน

มิติด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำในระดับชุมชน เพราะช่วยให้ผู้นำสามารถมองเห็นปัญหาย่างรอบด้านและคิดค้นแนวทางใหม่ในการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการบูรณาการทั้งการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) และการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง เช่น การอบรมด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหา การจัดกิจกรรมระดมสมอง (Brainstorming) และกระบวนการออกแบบเชิงความคิด (Design

Thinking) เพื่อสร้างแนวทางนวัตกรรมสำหรับชุมชน รวมถึงการจัดเวทีนำเสนอผลงาน “Innovation Day” เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ การใช้กรณีศึกษาจากปัญหาจริงในพื้นที่ ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน สอดคล้องกับ Serirat et al. (2005) พบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เช่น การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) สามารถประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชี้ให้เห็นว่าการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลควบคู่กับการคิดสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมศักยภาพภาวะผู้นำและพัฒนาสังคมฐานรากอย่างยั่งยืน

มิติด้านการแก้ปัญหา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชน เน้นการสร้างทักษะในการวิเคราะห์และจัดการปัญหาอย่างมีระบบและยั่งยืน ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกคิดเชิงวิพากษ์และเชิงระบบ การตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลและเหตุผล รวมถึงการส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Problem Solving) กิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ผู้นำสามารถจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาดในการตัดสินใจ และสร้างความร่วมมือในทีมชุมชน สอดคล้องกับ Sungthong (2019) พบว่าการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบช่วยให้การตัดสินใจของชุมชนมีความแม่นยำและรอบคอบมากขึ้น และสอดคล้องกับ Charoensiri (2020) พบว่าการพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมช่วยสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนอย่างยั่งยืน

มิติด้านการสื่อสาร เป็นทักษะสำคัญของผู้นำชุมชนในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในพื้นที่ โดยผู้นำใช้กลยุทธ์การสื่อสารหลากหลายช่องทาง เช่น สื่อสังคมออนไลน์ วิทยุชุมชน ป้ายประกาศ และกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการพัฒนาทักษะ Storytelling และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับ Phuworawut (2018) พบว่าการใช้ช่องทางสื่อสารหลากหลายช่วยเพิ่มการเข้าถึงและลดความเข้าใจผิด และสอดคล้องกับ Suwan (2019) พบว่าความสำคัญของการสื่อสารสองทางและการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ระดับทฤษฎีสามารถอธิบายได้ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสร้างทุนทางสังคม และทฤษฎีการสื่อสารชุมชน ซึ่งกลไกเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำสามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความโปร่งใส และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ข้อมูลสนับสนุนการพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้นำและการใช้ผู้สื่อสารชุมชนเป็นตัวกลางในการกระจายข้อมูล อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้จำกัดบริบทอยู่ที่อำเภอตระการพืชผลและอาจไม่สามารถทั่วไปไปยังพื้นที่อื่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์แตกต่างกันได้

สรุป

ผลการศึกษาพบว่า มิติด้านการสื่อสารของผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.46$) แสดงให้เห็นว่าผู้นำสามารถถ่ายทอดข้อมูลและสร้างความเข้าใจร่วมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้ Storytelling และการสื่อสารสองทาง ทำให้ประชาชนรับข้อมูลชัดเจนและเกิดความเชื่อมั่นต่อผู้นำ ในเชิงปฏิบัติควรเพิ่มหลักสูตรฝึกอบรม 12 ชั่วโมง เน้นทักษะ Storytelling และการสื่อสารสองทาง สามารถส่งผลให้ผู้นำชุมชนปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะกับบริบทและกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการเปลี่ยนแปลงช่วยให้ผู้นำสามารถจุดประกายและกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการลงทุนด้านการพัฒนาทักษะเฉพาะของผู้นำสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและโอกาสทางสังคมของประชาชนในอำเภอตระการพืชผลได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำ และการบูรณาการแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเข้ากับการบริหารจัดการท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการสาธารณะและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่

1.2 ต่อหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ หรือสถาบันการศึกษา สามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากร การพัฒนาทักษะอาชีพ และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

1.3 ต่อประชาชนในพื้นที่อำเภอตระการพืชผล ประชาชนสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทและศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมและโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างพลังทางสังคมและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเองและครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การขยายกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ศึกษา แนะนำให้วิจัยครั้งต่อไปขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังตำบลอื่น ๆ ในอำเภอตระการพืชผล รวมถึงกลุ่มประชาชนทุกวัยและทุกอาชีพ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างด้านศักยภาพผู้นำ สามารถวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน

2.2 การศึกษาผลลัพธ์ระยะยาวของการพัฒนาภาวะผู้นำ แนะนำให้วิจัยครั้งต่อไปติดตามผลลัพธ์ระยะยาวของโครงการพัฒนาภาวะผู้นำ เช่น การเปลี่ยนแปลงความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างโอกาสทางสังคม สามารถประเมินประสิทธิผลของกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำและปรับปรุงแนวทางพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน

References

- Charoensiri, P. (2020). *Systematic Decision-Making and Critical Thinking for Community Leaders*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Dokthaisong, B. (2018). *Leadership and Local Community Development*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Kaewphonngam, N. (2023). Developing Leadership Potential in Northeastern Thailand. *MCU Hariphunchai Review Journal*, 7(1), 16–28.
- Katzenbach, J., & Smith, D. (2015). *The Wisdom of Teams: Creating the High-Performance Organization*. New York: Harper Business.
- Lincoln, Y., & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Panich, W. (2012). *Learning for Transformation: Concepts and Practices for Leaders*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Pannitamai, W. (2011). Leadership and the Local Development Process. *Journal of Community Development*, 9(2), 45–60.

- Phisitchai, S. (2020). *Teamwork and Adaptation in Modern Organizations*. Chiang Mai: Chiang Mai University Press.
- Phuworawut, S. (2018). *Community Communication for Local Development*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Saibun, W. (2020). *Transformational Leadership Affecting the Efficiency of Public Service of Local Administrative Organizations in Khemarat District, Ubon Ratchathani Province*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Serirat, S., et al. (2005). *Business Research* (Revised Edition). Bangkok: Thammasat University Press.
- Sricharumetheeyan, J., & Phra Thanat Vaddhano. (2018). Leadership and Community Development. *Journal of Peace Studies MCU*, 6(Sp1), 527–538.
- Srisuk, B. (2020). *Communication for Building Understanding and Community Participation*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Sriwijit, T. (2021). *Developing Cooperation and Community Networks: A Case Study of Northeastern Subdistricts*. Khon Kaen: Khon Kaen University Press.
- Sungthong, S. (2019). *Developing Problem-Solving Skills in Local Communities*. Khon Kaen: Khon Kaen University Press.
- Suwan, D. (2019). *Creative Communication Strategies for Community Leaders*. Khon Kaen: Khon Kaen University Press.
- Suwanaporn, S. (2023). Creative Leadership: How to Develop Leaders to Prevent Organizational Vacuum. *Journal of Local Management and Innovation*, 5(7), 265–277.
- Thepsuwan, J. (2020). *Leadership Skills Development and Promotion of Education for Society*. Bangkok: Science and Technology Publishing.
- Wongwattananan, J. (2019). *Leadership and Responsibility in Public Sector Organizations*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper.

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ*

The Development of a School Management Model toward an Innovative Organization to Enhance Educational Quality in Secondary Schools under Chaiyaphum Secondary Educational Service Area Office

¹สุชาติ รักษาชนม์ และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์

¹Suchat Raksachon and Sutum Tummatasananon

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

Sripatum University, Khonkaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Suchat.tt2090@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 91 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยผู้บริหารสถานศึกษา 20 คน โดยสมัครใจ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยผู้บริหารสถานศึกษา 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบสอบถามความเหมาะสมขององค์ประกอบ (2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ (3) แบบสัมภาษณ์ (4) ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (5) แบบสอบถามความเป็นไปได้ (6) แบบทดสอบ (7) แบบสังเกตพฤติกรรม (8) แบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ และ (9) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็นและค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ลำดับความต้องการจำเป็นอันดับ 1 ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม 2) ผลการสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย 5 ส่วน (1) หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ (2) องค์ประกอบ/วิธีการดำเนินงาน (3) แนวทางการนำไปใช้ (4) การประเมินผล และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ 76.76 ซึ่งมีระดับพัฒนาการสูงมาก และ 4) ผลการประเมินรูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารสถานศึกษา; คุณภาพการศึกษา; องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the current conditions, desirable conditions, priority needs, and development guidelines for school administration toward becoming innovative organizations to improve educational quality under Chaiyaphum Secondary Educational Service Area Office. The informants consisted of nine experts, while the sample included 91 school administrators selected through stratified random sampling, and three administrators who participated in interviews; 2) develop and validate a school management model for transforming schools into innovative organizations, with nine experts serving as informants; 3) implement the developed model with 20 volunteer school administrators; and 4) evaluate the model with the same group of 20 administrators. The research instruments included: 1) a suitability questionnaire for components, 2) a questionnaire on current and desirable conditions, 3) an interview form, 4) expert seminar issues, 5) a feasibility questionnaire, 6) a test, 7) a behavioral observation form, 8) a suitability and utility questionnaire, and 9) a satisfaction questionnaire. The statistical methods used were percentage, mean, standard deviation, priority needs index, and relative gain scores.

The research findings revealed that: 1) both the current and desirable conditions were at a high level, with the highest priority need being shared vision and goals; 2) the developed model consisted of five components: (1) principles, concepts, and objectives, (2) components/operational procedures, (3) implementation guidelines, (4) evaluation, and (5) conditions for success. The feasibility of the model was evaluated at the highest level; 3) the results of the model implementation showed that the target group achieved an average relative gain score of 76.76, indicating a very high level of development; and 4) the overall evaluation of the model indicated that its propriety and utility were at the highest level, and participant satisfaction was also at the highest level.

Keywords: Model; School Administration; Educational Quality; Innovative Educational Organization

บทนำ

องค์การแห่งนวัตกรรม เป็นองค์การรูปแบบใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะองค์การ ที่สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และพนักงานในองค์การมีการเลือกใช้ความคิดใหม่หรือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อพัฒนาเครื่องมือ ระบบ กระบวนการ นโยบาย สินค้าหรือบริการที่มี ความใหม่ต่อองค์การและทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม (National Innovation Agency, 2020) และองค์การแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาว่า เป็นองค์การทางการศึกษาที่มีการสร้างสิ่งใหม่ หรือมีการพัฒนาดัดแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบ วิธีการทำงาน และการจัดการเรียนการสอน แล้วทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม (Prajankett, 2014) สอดคล้องกับ Chaemchoy (2012) ได้อธิบายว่า องค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษา คือ สถานศึกษาที่พัฒนานวัตกรรม หรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างต่อเนื่องและเกิดการบริหารเชิงนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ โดยองค์การทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามีหน้าที่ในการให้บริการทางการศึกษากับสังคมและจำเป็น ที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะแข่งขันเพื่อให้องค์กรของตนเองสามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป (National Innovation Agency, 2020)

ผลการดำเนินการจัดการศึกษามัธยมศึกษา ตามประกาศทิศทางการพัฒนาคุณภาพการมัธยมศึกษา ยุคใหม่ (พ.ศ. 2561 - 2569) ด้านคุณภาพผู้เรียนและด้านระบบการเรียนรู้ ในปีการศึกษา 2564 แม้ว่าจะมีโรงเรียนจำนวนหนึ่งสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ นักเรียนมีศักยภาพและ สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ เป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป แต่เมื่อศึกษาและพิจารณาคุณภาพ ในภาพรวม พบว่า ตัวบ่งชี้และค่าเป้าหมายการดำเนินการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่มีผลการดำเนินการต่ำกว่าเกณฑ์และค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในประกาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านคุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาหลักจากการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2564 ทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทย มีค่าเฉลี่ยระดับประเทศสูงกว่าร้อยละ 50 ส่วนอีกสี่วิชาหลัก มีค่าเฉลี่ยระดับประเทศต่ำกว่าร้อยละ 50 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งห้าวิชาหลัก มีค่าเฉลี่ยระดับประเทศต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งผลจาก การดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ตลอดจนทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (Office of the National Education Commission, 2010) จากสภาพปัญหาดังกล่าว สถานศึกษาต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมที่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนการทางความคิด เพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่แตกต่างกันและเป็นประโยชน์ขึ้นมา (McKeown, 2008) สู่การพัฒนาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ที่มีการกระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือ การพัฒนาดัดแปลงจากสิ่งใด ๆ แล้ว ทำให้การศึกษาหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีแรงจูงใจในการเรียน (Sitthisomboon, 2009) ดังนั้น การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีความสามารถ คิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาได้ตั้งแต่กระบวนการทำงาน และการผลิตผลงาน ทั้งในรูปแบบการบริหาร การจัดทำหลักสูตร การสร้างสื่อหรือวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนตามศักยภาพ และมีสมรรถนะพร้อมในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป สอดคล้องกับ Nontasoot (2007) ที่กล่าวว่าท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ในทุกมิตินั้นหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวเองเพื่อความอยู่รอด ซึ่งที่ผ่านมา ทั้งผู้บริหาร สถานศึกษาและครูได้รับการพัฒนาทั้งระบบจากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีสมรรถนะที่จำเป็นและเอื้อต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มีการบริหารคุณภาพ การประกันคุณภาพการศึกษา การนำนวัตกรรมทางการบริหารใหม่ ๆ มาใช้ ในการบริหารจัดการเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้น ล้วนแต่เป็นความพยายามในการพัฒนาสถานศึกษา ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของนักเรียน ผู้ปกครอง สังคม ชุมชน จากความสำคัญขององค์กรแห่งนวัตกรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่สถานศึกษาต่าง ๆ จะต้องพัฒนานวัตกรรม หรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มีการสร้างพัฒนา หรือนำนวัตกรรมมาใช้ให้เกิดองค์การนวัตกรรม การศึกษาก็คือ ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถใช้นวัตกรรม ในการนำองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเรียกว่าผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative leader) โดยจำเป็นต้องมีทักษะการคิดที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาองค์กรที่เรียกว่าทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative thinking) เป็นทักษะความคิดพื้นฐานในการทำให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร ปลูกฝังทักษะการคิดลักษณะนี้

ให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรในสถานศึกษา เนื่องจากในการบริหารการศึกษานั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากครูและบุคลากรการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ ก็จะทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovative organization) โดยผลลัพธ์ดังกล่าว คือ คุณภาพผู้เรียน ซึ่งนับได้ว่าเป็นนวัตกรรม (Innovative product) ที่เกิดจากการบริหารเชิงนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ (Chaemchoy, 2012)

จากการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบตัวบ่งชี้ สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ขององค์การแห่งนวัตกรรม รวมทั้งการพัฒนารูปแบบสู่องค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียน ที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการมัธยมศึกษาและการพัฒนาโรงเรียน สู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเกิดการบริหารเชิงนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขององค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

1.1 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การแห่งนวัตกรรม

1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ รวมจำนวน 102 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ รวมจำนวน 84 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sampling)

1.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากโรงเรียนที่มีการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จเชิงประจักษ์ระดับชาติ จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และ 2) แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีค่า IOC ทุกข้อคำถามเท่ากับ 1.00

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

2.1 ยกร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้วิจัยเป็นผู้ร่างเองโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1

2.2 ตรวจสอบยืนยันและประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ด้วยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นอาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประเด็นการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และแบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการและนิเทศติดตามประเมินผลตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ สหวิทยาเขตแก้งคร้อ - คอนสวรรค์ จำนวน 20 คน โดยสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) คู่มือรูปแบบฯ 2) แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อน - หลัง การประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 20 ข้อ มีตรวจสอบความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 3) แบบสังเกตพฤติกรรมก่อน-หลังการพัฒนา ตรวจสอบความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 20 คน โดยสมัครใจ (ที่เข้ารับการพัฒนามาตามรูปแบบฯ)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบฯ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตรวจสอบความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตรวจสอบความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และค่าความต้องการจำเป็น โดยรวมรายด้าน

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม	4.39	0.71	มาก	4.62	0.59	มากที่สุด	3.62	1
2. ด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ	4.27	0.71	มาก	4.41	0.68	มาก	3.41	2
3. ด้านการมุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร	3.45	0.76	ปานกลาง	3.93	0.82	มาก	2.93	6
4. ด้านการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	3.89	0.80	มาก	4.07	0.65	มาก	3.07	4
5. ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	3.69	0.76	มาก	3.96	0.80	มาก	2.96	5
6. ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	4.13	0.73	มาก	4.28	0.62	มาก	3.28	3
โดยรวม	3.97	0.75	มาก	4.21	0.69	มาก	3.21	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ในภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานปัจจุบันอยู่ในระดับมาก โดยสภาพปัจจุบันขององค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม รองลงมาคือ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ด้านการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และด้านการมุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร ตามลำดับ และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ในภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานปัจจุบันอยู่ในระดับ มาก โดยสภาพปัจจุบันขององค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม รองลงมาคือ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ด้านการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และด้านการมุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร ตามลำดับ

ลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า PNI_{modified} มากที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม รองลงมาคือ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ด้านการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และด้านการมุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผลการวิจัย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมฯ

รายการ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์	4.59	0.52	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 องค์ประกอบ/วิธีการดำเนินงาน	4.66	0.51	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้	4.55	0.53	มากที่สุด
ส่วนที่ 4 การประเมินผล	4.52	0.54	มากที่สุด
ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ	4.67	0.49	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.63	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 2 องค์ประกอบ/วิธีการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 4 การประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการพัฒนาและประชุมเชิงปฏิบัติการมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ 76.76 ซึ่งมีระดับพัฒนาการสูงมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน

3.2 ผลการประเมินระดับพฤติกรรมตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ก่อนและหลังการพัฒนา พบว่าก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.50) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.53) สรุปได้ว่าระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกหน่วยการพัฒนา

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่าด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.49) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.52) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า ความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.50) และผ่านการประเมินทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่ 1 กระบวนการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.51) ด้านที่ 2 วิธีการดำเนินการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.50) และด้านที่ 3 คุณภาพในการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.48) ตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงรูปแบบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พบประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) ควรมีการกำหนดให้ใช้เทคโนโลยีปัญหา ประดิษฐ์ในการการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทุกมิติ และ 2) ควรกำหนดให้มีสถานศึกษา พี่เลี้ยงเพื่อการศึกษาดูงานสถานศึกษาต้นแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอนี้ไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นภาพประกอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ดังนี้

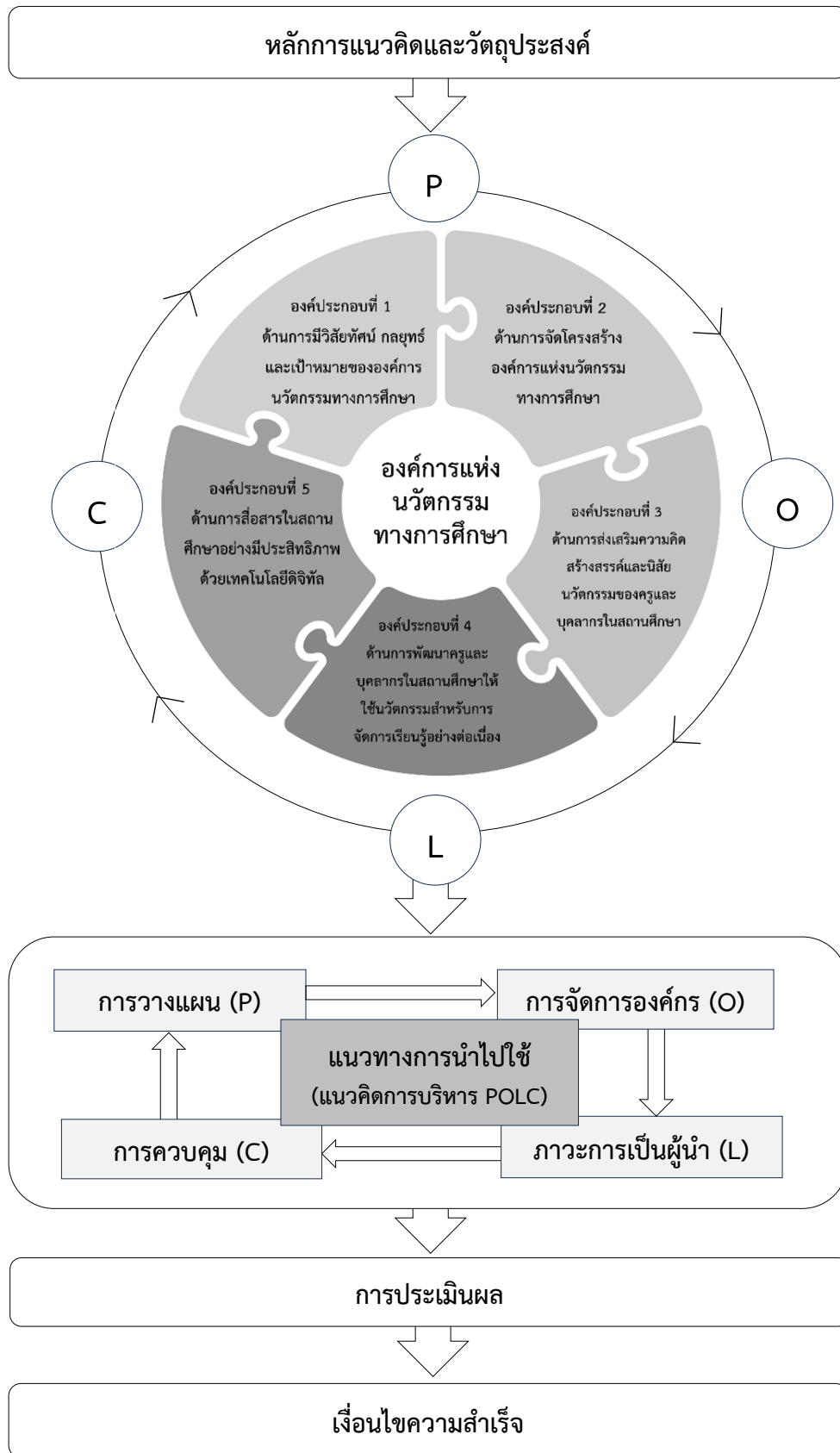

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพที่ 1 พบว่า มืองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ เป็นตัวสำคัญในการเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมทำให้เห็นภาพความสำเร็จร่วมกันขององค์กร ส่วนที่ 2 องค์ประกอบ/วิธีการดำเนินงาน ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้ ตามแนวคิดการจัดองค์กร การวางแผน การจัดองค์กร และการควบคุม ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมินผล โดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนรูปแบบให้มีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ ใช้สำหรับขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาสร้างแบบสอบถามเพื่อนำส่งให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ตอบแบบสอบถามทำให้ทราบถึงระดับสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิที่ต้องได้รับการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิมีการดำเนินการ บริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และต้องพัฒนาให้มีความพร้อมสำหรับบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมตามความต้องการจำเป็น และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Chumwaengwapee (2018) ที่พบว่าสภาพปัจจุบันขององค์กรแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยสภาพปัจจุบันขององค์กรแห่งนวัตกรรมที่มีสภาพการดำเนินงานลำดับสูงสุด คือ ด้านการมุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากรและด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาสร้างแบบสอบถามเพื่อนำส่งให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ตอบแบบสอบถามทำให้ทราบถึงสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิที่ต้องได้รับการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา และลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า PNI มากที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาวิเคราะห์โดยหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการตรวจสอบเพื่อให้ทราบถึงระดับและความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ดังที่ Wongwanitch (2015) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) เป็นกระบวนการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้น (what is) กับสภาพควรจะเป็น (what should be) โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินว่าสมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางบวก สอดคล้องกับการวิจัยของ Sangthamat, Manunphon, and Sangamphon (2024) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผลการศึกษาปัญหาของการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 10 ด้าน เรียงจากลำดับที่มีการดำเนินการน้อยหรือมีปัญหา มากที่สุด ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร 2) ด้านการมีส่วนร่วมในนวัตกรรม 3) ด้านการฝึกอบรมและพัฒนา

บุคลากร 4) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 5) ด้านสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ 6) ด้านบรรยากาศสร้างสรรค์ 7) ด้านบุคคลสำคัญ 8) ด้านปัจจัยภายนอก 9) ด้านโครงสร้างองค์กร และ 10) ด้านทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ มีผลการประเมินความเป็นไปได้ เฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Sangthamat, Manunphon, and Sangamphon (2024) พบว่าผลการร่างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในศตวรรษที่ 21 ด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ยังเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงปริมาณจากการตอบแบบสอบถามสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มาয়ร่างรูปแบบ แล้วเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบยืนยันรูปแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอาจารย์หรือนักวิชาการด้านการบริหาร การศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 10 ปี มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่า ชำนาญการพิเศษ และ/หรือ มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จึงทำให้การสร้างและตรวจสอบยืนยันรูปแบบ และผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ในขั้นตอนของการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็น 5 องค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับ Tummatasananon (2023) กล่าวว่าการจัดการสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 1) การจัดโครงสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ได้แก่ 1.1) การกำหนดโครงสร้างขององค์กร การจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันทำงานตามโครงการต่าง ๆ 1.3) การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และ 1.4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในองค์กร 2) การมุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์สู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ได้แก่ 2.1) มีการมุ่งพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นนักนวัตกรรม 2.2) การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม 2.3) การจัดบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และ 2.4) การเสริมสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phumphongkotchasorn (2024) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษา สิ่งสำคัญคือระบบในทำงาน ซึ่งต้องประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้าเป็นองค์ประกอบแรกจะนำไปสู่การดำเนินงาน โดยครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ บุคลากรทางการศึกษา โครงสร้างองค์กร แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา และวัฒนธรรมองค์กร 2) กระบวนการ ประกอบด้วย การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนและออกแบบ การใช้นวัตกรรม และการประเมินผล 3) ผลผลิต ประกอบด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมรูปแบบการบริหาร ทั้งนี้ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบนวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเหมาะสม ส่วนผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบนวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่ามีความถูกต้องระดับมากที่สุด และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการพัฒนาและประชุมเชิงปฏิบัติการมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ 76.76 ซึ่งมีระดับพัฒนาการสูงมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้นำคู่มือรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ซึ่งมีความเหมาะสมและผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มาใช้พัฒนากลุ่มเป้าหมายในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ มีการกำหนดให้เรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งต่าง ๆ และมีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามาให้ความรู้ ซึ่งงานวิจัยของ Sauphayana (2021) พบว่าการเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและความสุขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเมื่อผู้นำและผู้บริหารได้รับการฝึกอบรมผ่านการประชุมและกิจกรรมด้านมาตรฐานการดำเนินงาน ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่และการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงผ่านการศึกษ การสร้างความตระหนักรู้ และการฝึกอบรมจะช่วยให้ระดับของนวัตกรรมในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านสมรรถนะและผลผลิตทางวิชาการ อีกทั้งยังมีการดำเนินการประเมินความรู้ความเข้าใจเพื่อเป็นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดย Mukhammedovna and Bahromkizi (2021) ได้ศึกษาและทำวิจัยเรื่อง เรื่อง การบริหารจัดการนวัตกรรมในองค์กรการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการนวัตกรรมในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นการสร้างเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อนำนวัตกรรมเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งบุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Haseesuk and Haseesuk (2025) ได้วิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักการ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 3 เนื้อหา ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนา และ ส่วนที่ 5 แนวทางการประเมิน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นนวัตกรรมสำหรับการพัฒนาบุคลากรให้เป็นนวัตกรรมเพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษาสำหรับพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการมีผลการประเมินระดับพฤติกรรมตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ก่อนและหลังการพัฒนา โดยพบว่าก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.50) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.53) จึงสรุปได้ว่าระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกหน่วยการพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้กำหนดการพัฒนาตามคู่มือมีการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ และนำไปสู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริงและบริบทของแต่ละสถานศึกษาของผู้เข้าร่วมการพัฒนา จึงส่งผลให้ผลการประเมินระดับพฤติกรรมตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ หลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยของ Jaichumchuen (2018) พบว่ารูปแบบ

การบริหารนวัตกรรมการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชน ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติและมีขั้นตอนเหมือนกับรูปแบบที่สร้างขึ้นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sangthamat, Manunphon and Sangamphon (2024) และ Phumphongkotchasorn (2024) ซึ่งพบว่ารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมด้านความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินความเหมาะสมนี้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์สำหรับนำไปปฏิบัติต่อยอดให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ยิ่งขึ้น

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัยได้ว่า สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก และมีลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า PNI มากที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมายขององค์การนวัตกรรมการศึกษา (PNI = 3.62) โดยรูปแบบฯ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบ/วิธีการดำเนินงาน ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมายขององค์การนวัตกรรมการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 ด้านการจัดโครงสร้างองค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการของครูและบุคลากรในสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 4 ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมสำหรับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการสื่อสารในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ส่วนที่ 3 แนวทางการนำไปใช้ ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ เฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คู่มือรูปแบบฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และ กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ 76.76 ซึ่งมีระดับพัฒนาการสูงมาก อีกทั้งความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ทำให้ทราบว่าสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า $PNI_{modified}$ เป็นลำดับแรกคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม แสดงให้เห็นว่าการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม เป็นกลไกที่สำคัญที่ต้องเร่งพัฒนาเป็นอันดับแรกเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาองค์การนวัตกรรมการบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องนำไปกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมการศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำคู่มือรูปแบบฯ ไปปรับใช้ในสถานศึกษาตามบริบทอย่างเต็มรูปแบบ โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้คู่มือการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเป็นกรอบดำเนินงาน พร้อมปรับให้เหมาะสมกับบริบทกับสถานศึกษา และควรจัดงบประมาณและทรัพยากรให้เพียงพอ มีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงนวัตกรรม ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมคิด สร้างสรรค์ และพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน โดยมีระบบการยกย่องและให้รางวัล และต้องมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การคิดเชิงสร้างสรรค์ และการบริหารจัดการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อบริหารสถานศึกษาให้บรรลุสู่องค์การแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเพื่อขยายขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและประสิทธิภาพของรูปแบบในบริบทที่แตกต่าง และควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาเชิงลึกด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาสู่องค์การนวัตกรรมทางการศึกษาในตัวแปรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กรด้านนวัตกรรม นิสัยนวัตกรรมของครู ผู้เรียน นักนวัตกรรม หลักฐานสมรรถนะ พื้นที่นวัตกรรม เป็นต้น

References

- Chaemchoy, S. (2012). Innovative Concepts for Educational Administration in the 21st Century. *Journal of Education and Innovation*, 14(2), 117–128.
- Chumwaengwapee, A. (2018). *The Development Model of Innovation Organization for Secondary Schools under the Office of Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Haseesuk, R., & Haseesuk, S. (2025). A Program Strengthen Innovators for Teacher to Develop the Quality of Education at School Buriram Primary Educational Service Area Office 4. *Journal of Buddhist Educational Innovation*, 1(2), 12–28.
- Jaichumchuen, S., et al. (2018). *A Model of Innovation Management for Excellence in General Education Private School under the Office of Private Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- McKeown, M. (2008). *The Truth about Innovation*. London: Prentice-Hall.
- Mukhammedovna, Z. N., & Bahromkizi, M. N. (2021). Innovation Management in an Educational Organization. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 6(2021), 181–189.
- National Innovation Agency. (2020). *Innovative Organization Book of Knowledge: Management toward an Innovative Organization*. Bangkok: Triple Wow Corporation Company Limited Press.
- Office of the National Education Commission. (2014). *Report on the Performance of the Government Operations Plan for Fiscal Year 2022*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Phumphongkotchason, P. (2024). The Development of an Innovation Model of Creative School Management to Promote the Development of Learners in the 21st Century for Basic Education Institutions. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 9(1), 92–113.
- Prajankett, O. O. (2014). An Educational Innovative Organization: A New Choice of Educational Administration. *Advance Online Publication*, 15(1), 45–51.
- Sangthamat, C., Manunphon, K., & Sangamphon, S. (2024). The Developing an Educational Institution Model into an Innovative Organization for Basic Education Institutions in the 21st Century. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 7(6), 704–720.

- Sauphayana, S. (2021). Innovation in Higher Education Management and Leadership. *Journal of Educational and Social Research*, 11(6), 163–172.
- Sitthisomboon, M. (2009). *Development of Educational Innovation*. Phitsanulok: Naresuan University Press.
- Tummatasananon, S. (2023). Management toward an Organization of Educational Innovation. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(4), 1658–1667.

โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิด เชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

A Program to Enhance Teachers' Instructional Management Skills to Promote Students' Critical Thinking Skills under the Office of the Basic Education Commission

¹เกสร คำวิโส และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์

¹Kesorn Khamwiso and Sutum Tummatasananon

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

Graduate College of Management, Sripatum University, Khon Kaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kesorn2509@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างและสร้างและตรวจสอบยืนยันโปรแกรม 3) ทดลองใช้โปรแกรม และ 4) ประเมินโปรแกรม แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่ ครู 395 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการพัฒนาโปรแกรม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เลือกแบบเจาะจง 2) สร้างและตรวจสอบยืนยันโปรแกรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เลือกแบบเจาะจง 3) ทดลองใช้โปรแกรม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู 25 คน โดยสมัครใจ และ 4) ประเมินโปรแกรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู 25 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามความเหมาะสม แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 แบบสัมภาษณ์ ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถามความเป็นไปได้ แบบทดสอบ แบบสอบถามพฤติกรรม แบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า สภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 ด้านการนำเสนอสถานการณ์ 2) ผลการสร้างและตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) เนื้อหา 2.4) วิธีการพัฒนา และ 2.5) แนวทางการประเมิน ผลการประเมินความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด 3) กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ 74.12 พัฒนาการสูงและพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา และ 4) ผลการประเมินโปรแกรมมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์มากที่สุด และความพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ: โปรแกรม; ทักษะครู; การจัดการเรียนรู้; ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

Abstract

This research and development study aimed to: 1) investigate baseline information for developing a program to enhance teachers' instructional management skills to promote students' critical thinking skills under the Office of the Basic Education Commission; 2) develop and validate the program; 3) implement the program; and 4) evaluate the program. The research process was divided into four phases. First, baseline data were examined: the sample for studying the current and desirable conditions consisted of 395 teachers selected through stratified random sampling, and three experts were purposively selected to provide information on guidelines for program development. Second, the program was developed and validated by nine purposively selected experts. Third, the program was implemented with a target group of 25 volunteer teachers. Fourth, the program was evaluated by 25 purposively selected teachers. The research instruments included a suitability questionnaire, a current-condition questionnaire with a reliability coefficient of 0.90, a desirable-condition questionnaire with a reliability coefficient of 0.92, interview forms, expert seminar issues, a feasibility questionnaire, tests, a behavioral questionnaire, a questionnaire on propriety and utility, and a satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and priority needs index.

The research findings revealed that: 1) the results of the baseline study indicated that the current condition was at a moderate level, while the desirable condition was at the highest level, and the highest priority need was situation presentation; 2) the development and validation of the teacher skill enhancement program for instructional management to promote students' critical thinking skills under the Office of the Basic Education Commission resulted in a program consisting of five components: (2.1) principles, (2.2) objectives, (2.3) content, (2.4) development methods, and (2.5) evaluation guidelines, and its feasibility was rated at the highest level; 3) the target group achieved a relative gain score of 74.12, indicating a high level of development, and their post-development behaviors were higher than those before the development; and 4) the overall evaluation of the program showed that its propriety and utility were at the highest level, and participant satisfaction was also at the highest level.

Keywords: Program; Teacher Skills; Instructional Management; Critical Thinking

บทนำ

ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking Skills) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ตามกรอบแนวคิด สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Framework for 21st Century Learning) โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการคิด สอดคล้องกับทักษะ การคิดเชิงวิพากษ์เป็นหนึ่งในสามปัจจัยหลักของความฉลาดของมนุษย์ เป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องมีเพื่อการเรียนรู้ตลอด

ชีวิต (Tishman, Perkins, and Jay, 1995) ดังนั้นการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนนั้นเป็นความสำคัญในระดับสากล จะเห็นได้จาก UNESCO ได้กล่าวถึงสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ว่า คนที่มีคุณภาพในอนาคต จะต้องมีความใฝ่รู้ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยได้เสนอลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีลักษณะมุ่งไปที่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการคิดแก้ปัญหา การเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์แก่นักเรียนจึง เป็นความจำเป็นเร่งด่วนทางด้านการศึกษา เพราะเป็นหนึ่งในลักษณะสำคัญของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังที่ อดีตเลขาธิการสหประชาชาติ ได้กล่าวไว้ในเอกสารเผยแพร่ของ ยูเนสโก (UNESCO, 2006) ว่า “สิ่งที่ท้าทายยิ่งใหญ่ที่สุดของเราในศตวรรษนี้คือ การนำแนวคิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงสำหรับประชาชนทุกคนในโลก”

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดที่ใช้เหตุผลโดยมีการศึกษาข้อเท็จจริง หลักฐาน และข้อมูลต่าง ๆ สามารถแยกแยะข้อมูลของ เรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ โดยมีหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ค้นหาความสำคัญ องค์ประกอบ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ มีการวิเคราะห์หาข้อสมมติฐานหรือสาเหตุการหาข้อมูล การประเมินข้อมูลว่าอะไรเกี่ยวข้อง หรือสำคัญหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน มีความสำคัญคือช่วยสืบค้นความจริงแทนคล้อยตามความคิด เราจะไม่คล้อยตามความเคยชิน หรือเชื่อตาม ๆ กัน แต่เราจะตั้งคำถามให้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การสืบค้นความจริง การวิพากษ์ช่วยแก้ไขนิสัยด่วนสรุปตามความเคยชิน ทำให้เราสามารถตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบและสามารถป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ (Charoenwongsak, 2012) และนวัตกรรมทางการศึกษาแบบโปรแกรม มีความสำคัญเป็นการกำหนดถึงสิ่งที่จะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ผลกระทบสำคัญที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและเงื่อนไขที่จะทำให้เป้าหมายหรือผลกระทบเหล่านี้เกิดขึ้นได้ (Chen and Chen, 2010)

จากการติดตามผลการจัดการศึกษาของไทย การจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาพบว่า อุปสรรคในการจัดการศึกษาที่ต้องเร่งรัดแก้ไข ได้แก่ คุณภาพครู ผู้บริหารสถานศึกษา คุณภาพผู้เรียน หลักสูตร การจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา (Ministry of Education, 2009) ประกอบกับผลการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการศึกษามีหลายประการ ด้านคุณภาพการศึกษา คุณภาพของผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์ สถานศึกษาไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ ด้านผลผลิตและการพัฒนาครูอาจารย์ ปัญหาการขาดแคลนครูโดยรวม ทั้ง เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร และการจัดการศึกษา หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปัญหาขาดการพัฒนาสื่อที่มีคุณภาพ ด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน ด้านการศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ (Charoenwongsak, 2012)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ตระหนักและเล็งเห็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครู จึงต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

2. เพื่อสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

3. เพื่อทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

4. เพื่อประเมินโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

1.1 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Suchman, 1986; McTighe, and Frank, 1988; Joyce, Weil, and Calhoun, 1999)

1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศ 26,776 โรงเรียน ครู 26,776 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 395 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sampling)

1.4 การศึกษาแนวทางการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นอาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ 4 ด้าน 20 ข้อ โดยแบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.57-0.88 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.58-0.89 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 และ 2) แบบสัมภาษณ์ 5 ข้อ ตามโครงสร้างโปรแกรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

2.1 ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนผู้วิจัยเป็นผู้ร่างเองโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1

2.2 ตรวจสอบยืนยันและประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2) ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 ด้าน ตามโครงสร้างโปรแกรม มีค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 และ 3) แบบสอบถามความเป็นไปได้ 37 ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการและนิเทศติดตามประเมินผลตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 25 คน โดยสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก แบบ ก ข ค ง 20 ข้อ ตามเนื้อหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างคือ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 30 คน ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง มีค่าความเชื่อมั่นของทดสอบ เท่ากับ 0.90 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.52-0.86 ความยาก (p) เท่ากับ 0.28-0.70 และ 2) แบบสังเกตพฤติกรรม 4 ด้าน 26 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

กลุ่มเป้าหมายเป็นครู 25 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ที่เข้ารับการพัฒนามาตามโปรแกรมฯ)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามโครงสร้างโปรแกรม 15 ข้อ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ 14 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยรวมรายด้าน

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI Modified (I-D) D	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
1. ด้านการนำเสนอสถานการณ์	3.21	0.52	ปานกลาง	4.76	0.50	มากที่สุด	0.483	1
2. ด้านการรวบรวมข้อมูล	3.30	0.51	ปานกลาง	4.68	0.52	มากที่สุด	0.420	2
3. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	3.39	0.51	ปานกลาง	4.62	0.49	มากที่สุด	0.362	3
4. ด้านการสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา	3.41	0.53	ปานกลาง	4.53	0.53	มากที่สุด	0.329	4
โดยรวม	3.33	0.52	ปานกลาง	4.65	0.51	มากที่สุด	0.397	

จากตาราง 1 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.52) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.51) ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการนำเสนอสถานการณ์ (PNI_{modified} = 0.483) ลำดับที่ 2 ด้านการรวบรวมข้อมูล (PNI_{modified} = 0.420) ลำดับที่ 3 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (PNI_{modified} = 0.362) และลำดับที่ 4 ด้านการสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา (PNI_{modified} = 0.329) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

รายการ	ความเหมาะสม			ผลการประเมิน
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
1. หลักการ	4.60	0.50	มากที่สุด	เป็นไปได้
2. วัตถุประสงค์	4.64	0.50	มากที่สุด	เป็นไปได้
3. เนื้อหา	4.61	0.50	มากที่สุด	เป็นไปได้
4. แนวทางการพัฒนา	4.68	0.50	มากที่สุด	เป็นไปได้
5. แนวทางการประเมิน	4.58	0.50	มากที่สุด	เป็นไปได้
โดยรวม	4.62	0.50	มากที่สุด	เป็นไปได้

จากตาราง 1 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.50) พิจารณารายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกส่วนถือว่ามีความเป็นไปได้ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คือ แนวทางการพัฒนา ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.50) วัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. =

0.50) เนื้อหา ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.50) หลักการ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) และแนวทางการประเมิน ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.50) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ มีคะแนนพัฒนาการโดยรวมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 74.12 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน

3.2 ผลการประเมินระดับพฤติกรรมพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$, S.D. = 0.52) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.52) สรุปได้ว่า ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกหน่วยการพัฒนา

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 เพื่อประเมินโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินมาตรฐานความเหมาะสมและมาตรฐานความเป็นประโยชน์

รายการ	ความเหมาะสม				ความเป็นประโยชน์			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ผลการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ผลการประเมิน
1. หลักการ	4.62	0.50	มากที่สุด	ผ่าน	4.66	0.50	มากที่สุด	ผ่าน
2. วัตถุประสงค์	4.56	0.51	มากที่สุด	ผ่าน	4.56	0.51	มากที่สุด	ผ่าน
3. เนื้อหา	4.69	0.50	มากที่สุด	ผ่าน	4.75	0.50	มากที่สุด	ผ่าน
4. แนวทางการพัฒนา	4.65	0.52	มากที่สุด	ผ่าน	4.64	0.51	มากที่สุด	ผ่าน
5. แนวทางการประเมิน	4.71	0.51	มากที่สุด	ผ่าน	4.85	0.50	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	4.65	0.51	มากที่สุด	ผ่าน	4.69	0.50	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน พบว่าด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.51) ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.50)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ดังนี้

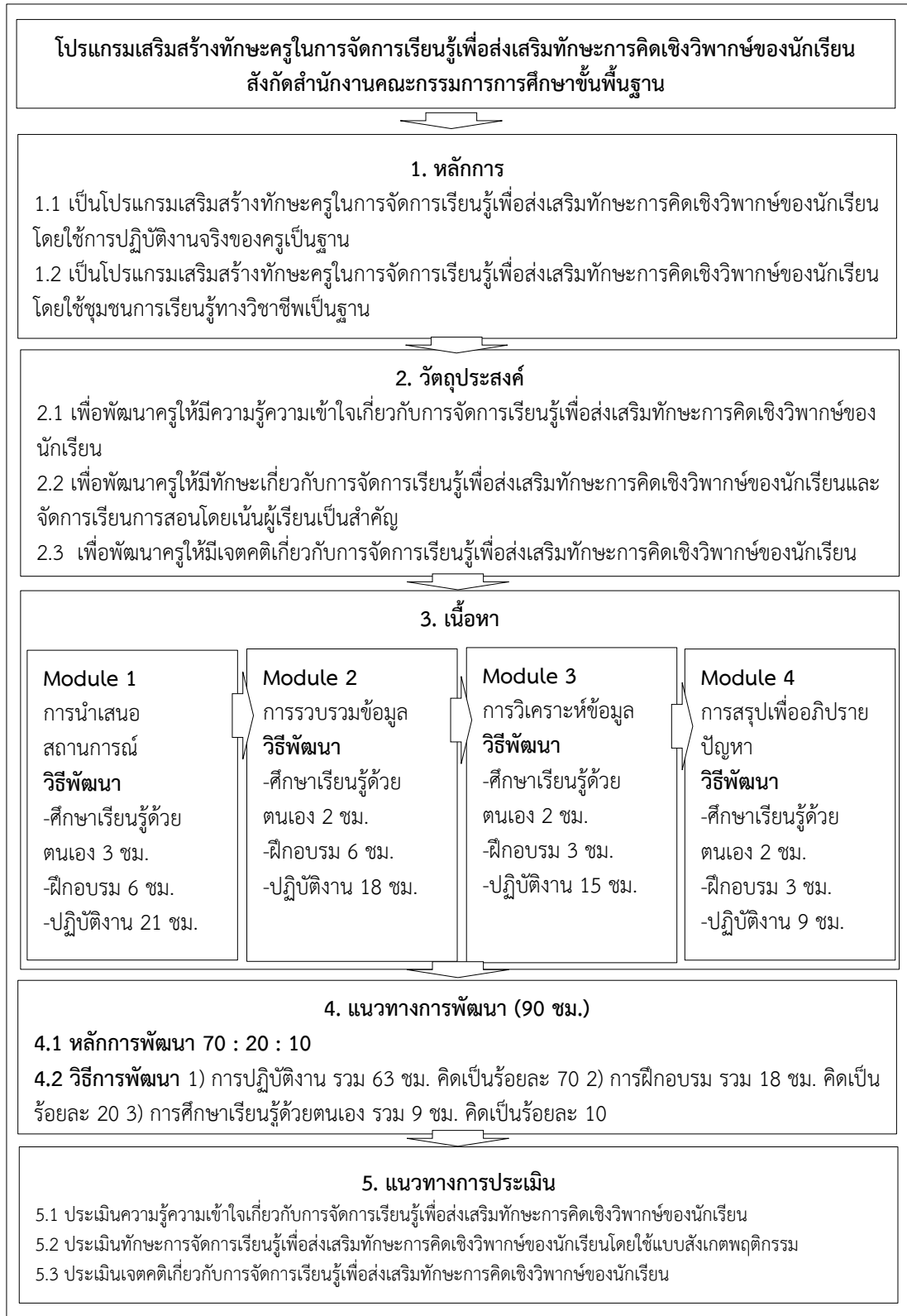

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ประกอบด้วย 3.1) การนำเสนอสถานการณ์ 3.2) การรวบรวมข้อมูล 3.3) การวิเคราะห์ข้อมูล 3.4) การสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา 4) แนวทางการพัฒนา และ 5) แนวทางการประเมิน ผลการประเมินความเป็นไปได้มากที่สุด เป็นนวัตกรรมในโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน อภิปรายผลดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ความถ่องต้องประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน จากตำรา เอกสารต่าง ๆ นำมานิยามศัพท์เฉพาะเพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบัน พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าครูมีทักษะในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดเชิงวิพากษ์ต้องได้รับการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น ดังที่ Nelson, Palonsky, and McCarthy (2007) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาที่เน้นทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ กล่าวได้ว่า ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์นั้น จะต้องเป็นทั้ง กระบวนการหลัก และเป้าประสงค์หลัก ของการจัดการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Haseesuk (2022) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ของโรงเรียนบ้านเมืองแก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพที่พึงประสงค์จากกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ ทำให้ทราบว่าครูต้องการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพต่อการศึกษามากยิ่งขึ้น เพราะความคิดเชิงวิพากษ์เป็นความคิดแบบมีวิจารณ์ญาณที่แยกแยะบนเหตุผล เป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์เพราะกล้าคิดแนวใหม่ไม่ปักใจในสิ่งเดิม ดังที่ Charoenwongsak (2012) ได้เสนอความสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ ไว้ว่า การคิดวิพากษ์เป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์เพราะกล้าคิดแนวใหม่ไม่ปักใจในสิ่งเดิม เพราะการวิพากษ์เริ่มต้นด้วยความสงสัย เริ่มที่จะไม่เชื่อและไม่ยอมรับความคิดเดิม ๆ วิธีปฏิบัติเดิม ๆ เนื่องจากเห็นว่าไม่เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนไป อันนำไปสู่การหาแนวคิดใหม่ ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaniam, and Siribanpitak (2019) ได้วิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารวิชาการของโรงเรียนเตรียมทหาร ตามแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ลำดับความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ลำดับที่ 1 ด้านการนำเสนอสถานการณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้โครงงานเป็นฐาน มีค่าความต้องการจำเป็นอยู่ลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเพราะเป็นขั้นตอนแรกของการจัดการเรียนรู้ ถ้ามีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิด ประสิทธิภาพผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Abobo, and Orocho (2014) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาทักษะชีวิตในโรงเรียนมัธยมศึกษา (LSE) ผลการวิจัยพบว่า ครูควรได้รับการฝึกอบรมก่อนที่จะทำการสอนทักษะชีวิตให้แก่นักเรียน และทางสถานศึกษาควรจัดทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2. ผลการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ประกอบด้วย 3.1) การนำเสนอสถานการณ์ 3.2) การรวบรวมข้อมูล 3.3) การวิเคราะห์ข้อมูล 3.4) การสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) แนวทางการประเมิน ผลการประเมินความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด นำมายกร่างโปรแกรมซึ่งเป็นนวัตกรรมในการเสริมสร้างทักษะครูตามโครงสร้างที่ได้ศึกษา ด้วยโปรแกรมเป็นโครงสร้างของนวัตกรรมสำหรับนำมาเสริมสร้างทักษะครูให้มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์สามารถนำไปจัดการเรียนรู้อย่างตรงตามวัตถุประสงค์ ดังที่ Wongwanich (2014) ได้ให้ความหมายของโปรแกรม หมายถึง ระบบโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongtamma, and Chansirisira (2021) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูทักษะสูง ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โปรแกรมเสริมสร้างครูทักษะสูงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการและเป้าหมายของโปรแกรม จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรม กิจกรรมการพัฒนา และการประเมินผลโปรแกรม ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม 180 ชั่วโมง ผลการประเมินด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

3. ผลการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน อภิปรายผลดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์โดยรวม 74.12 พัฒนาการสูงมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้สร้างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน จากข้อมูลที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมตามสภาพความจริงนำมาสร้างโปรแกรมที่เป็นนวัตกรรมในเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ นำไปใช้ในสถานการณ์จริงตามหลักการพัฒนา 70 20 10 ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Joyce, Weil, and Calhoun (2004) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาทักษะชีวิตในโรงเรียนมัธยมศึกษา (LSE) การฝึกอบรมก่อนที่จะทำการสอนทักษะชีวิตให้แก่ครู และทางสถานศึกษาควรจัดทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

3.2 ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมที่ผ่านการตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิมาใช้ในสถานการณ์จริงตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้โครงงานเป็นฐานหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ

เพื่อสังเกตพฤติกรรมครูนำไปสู่การประเมินความสำเร็จของการเสริมสร้างทักษะครู ดังที่ Smitthikrai (2009) ได้เสนอความสำคัญของการเสริมสร้างทักษะ ไว้ว่า ทักษะช่วยให้องค์การสามารถคัดสรรบุคคลที่มีคุณสมบัติทางด้านความรู้ทักษะและความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงานในการปฏิบัติงานได้สำเร็จตามความต้องการขององค์การอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Darling-Hammond and Lieberman (2012) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาครูให้มีคุณภาพต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ผลการวิจัยพบว่าประเทศในยุโรป และเอเชียที่มีการยกระดับคุณภาพครูใน 8 ประเทศ เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ ฮังการี แคนาดา ออสเตรเลีย โดยส่งเสริมนโยบายในการปฏิบัติงานของครูเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษามีแนวทาง คือ การเน้นความพร้อมทางการศึกษา ส่งเสริมและการประเมินครูใหม่ในประเทศฟินแลนด์ รักษาความรู้และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรมีการพิจารณาตามนโยบาย มีการเพิ่มเรื่อง วัฒนธรรม ท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมในคุณภาพครูและในการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาได้ในเวลาเดียวกัน ทั้งนโยบายและการปฏิบัติงานทางการศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมแต่ละประเทศ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูในสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

4. ผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อภิปรายผลได้ดังนี้

4.1 ผลการประเมินด้านความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน จากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูซึ่งมีหน้าที่หลักในการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ และผ่านกระบวนการเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์การสอน การบริหาร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงส่งผลให้โปรแกรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์สำหรับนำไปเสริมสร้างทักษะครูในระดับมากที่สุดเพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์แก่นักเรียนให้รู้จักการคิด มีทักษะในการแก้ปัญหา ดังที่ UNESCO (2006) นำเสนอว่า ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการคิดแก้ปัญหา การเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์แก่นักเรียนจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนทางการศึกษา เพราะเป็นหนึ่งในลักษณะสำคัญของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Niamphoka (2021) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมส่งเสริมสมรรถภาพทางกายผ่านการคิดเชิงระบบของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษา (1) กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสมรรถภาพทางกายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการคิดเชิงระบบหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ลงสู่การปฏิบัติในสถานจริง มีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจจากวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องส่งผลให้การพัฒนาตามโปรแกรมเป็นไปด้วยดีความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการพัฒนาและพฤติกรรมเป็นไปในทางที่พึงประสงค์จึงส่งผลให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ถือว่ามีความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongnurath (2022) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดการจัดการ

เชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินระดับความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการนำเสนอสถานการณ์ ลำดับที่ 2 ด้านการรวบรวมข้อมูล ลำดับที่ 3 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และลำดับที่ 4 ด้านการสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา ตามลำดับ โปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) แนวทางการพัฒนา และ 5) แนวทางการประเมิน มีความเป็นไปได้ มากที่สุด กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์โดยรวม 74.12 พัฒนาการสูง และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน พฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์มากที่สุดผลการประเมินความพึงพอใจต่อโปรแกรมเสริมสร้างทักษะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การนำเสนอสถานการณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ขั้นตอนการนำเสนอสถานการณ์ เป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนโดยปฏิบัติอย่างชัดเจนรวมทั้งมีการนิเทศกำกับติดตามแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลการทดลองใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะครูเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมน้อยที่สุด ควรมีการพัฒนาครูเพื่อให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่ออภิปรายปัญหา มีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การนำเสนอสถานการณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 ควรมีการวิจัยในครั้งต่อไปในเชิงลึกเพื่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ด้านดังกล่าวให้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น ในลักษณะการวิจัยและพัฒนา เช่น

2.1 ควรวิจัยการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะครูเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนด้านการนำเสนอสถานการณ์

2.2 ควรวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนด้านการนำเสนอสถานการณ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 ควรวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนด้านการนำเสนอสถานการณ์

References

- Abobo, F., & Orocho, J. A. (2014). Life Skills Education in Kenya: An Assessment of the Level of Preparedness of Teachers and School Managers in Implementing Life Skills Education in Trans-Nzoia District, Kenya. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS)*, 19(9), 32–44.
- Charoenwongsak, K. (2012). *Future Thinking*. Bangkok: Success Media.
- Chen, M. L., & Chen, K. J. (2010). The Relations of Organizational Characteristics, Customer-Oriented Behavior. *African Journal of Business Management*, 4(10), 2059–2074.
- Darling-Hammond, L., & Lieberman, A. (2012). *Teacher Education around the World: Changing Policies and Practices*. New York: Routledge.
- Haseesuk, S. (2022). Model of Teaching Management on the Concept of Understanding, Connecting, Develop for Banmuangkae School under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4. *Journal of Social Innovation and Mass Communication Technology*, 5(2), 1–10.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (1999). *Model of Teacher*. (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Kaniam, S., & Siribanpitak, P. (2019). Academic Management Strategies of Armed Forces Academies Preparatory School Based on the Concept of the 21st Century Skills. *UMT Poly Journal*, 16(2), 213–224.
- Kongnurath, K. (2022). *Internal Supervision Model Based on Strategic Management Approach for Student Quality Development of 21st Century Learning Skills in the Primary School under the Office of Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.
- McTighe, J., & Lyman, F. T., Jr. (1988). Cueing Thinking in the Class: The Promise of Theory-Embedded Tools. *Educational Leadership*, 45(7), 18–24.
- Ministry of Education. (2009). *The Role of Teachers in Active Learning*. Bangkok: Ministry of Education.
- Nelson, J. L., Palonsky, S. B., & McCarthy, M. R. (2007). *Critical Issues in Education: Dialogues and Dialectics*. Boston: McGraw-Hill.

- Niamphoka, K. (2021). *Development of Physical Education Instructional Model Using Active Learning and Creativity-Based Learning to Enhance Physical Fitness through System Thinking of Upper Primary School Students*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Smitthikrai, C. (2009). *Recruitment, Selection and Performance Evaluation of Personnel*. (3rd ed.). Bangkok: V. Print.
- Somphongtham, C. (2012). *Project Management and Evaluation*. Nonthaburi: Montree.
- Suchman, J. R. (1986). *Inquiry in the Curriculum*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Thongtamma, S., & Chansirisira, P. (2021). Development a Program to Smart Teacher in Primary School under the Department of Local Administration. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(9), 111–122.
- UNESCO. (2006). *Globalization and Education for Sustainable Development*. Paris: UNESCO.
- Wongwanich, S. (2014). *Classroom Action Research*. (17th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*

Formulating Participatory Development Model Approaches to Propel the Community-Driven Plan in Bang Phasi Sub-District, Bang Len District, Nakhon Pathom Province

¹ชาณิกา อินทร์กรุงเก่า, พระมหาประกาศิต สิริเมธ และ สัณญา สดประเสริฐ

¹Chanika Inkrungkao, Phramaha Prakasit Sirimetto and Sanya Sodsaprasert

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chanikainkrungkao@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่น 2. เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่น และ 3. เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในกระบวนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลบางภาษี จำนวน 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลบางภาษี ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางแผนที่จะช่วยให้เสนอความคิดเห็นได้ตรงตามความต้องการ จิตสำนึกและบทบาทพลเมืองที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน การสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เครือข่ายและผู้นำชุมชนที่ช่วยกระตุ้นการร่วมมือ และช่องทางสื่อสารกับเทคโนโลยีที่ทำให้ข้อมูลกระจายทั่วถึง และสะดวกต่อการมีส่วนร่วม 2. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่น เริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักรู้ผ่านการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย ต่อด้วยการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคมหรือการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญและจัดทำแผนที่ตรงกับความต้องการ และสุดท้ายคือการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3. การขับเคลื่อนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย การจัดอบรม และเวิร์กช็อปเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนและบทบาทพลเมือง การจัดเวทีประชาคมและการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นอย่างหลากหลาย และการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการพัฒนา

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การมีส่วนร่วม; การขับเคลื่อน; แผนพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This research article focused on three core objectives: 1) identifying key factors that influence public involvement in advancing the local development plan; 2) designing a participatory approach to guide the local development plan; and 3) formulating a framework for engaging the public in propelling the local development plan within Bang Phasi Subdistrict, Bang Len District, Nakhon Pathom Province. Conducted as a qualitative study, it gathered insights from 20 key informants, all of whom played active roles in the local development planning process within the area. The research utilized document analysis alongside content analysis for interpreting the data.

The findings reveal the following: 1. Factors impacting public involvement in Bang Phasi Subdistrict include a solid understanding of the planning process to enable thoughtful feedback, a strong sense of civic duty and collective responsibility, backing from governmental and community entities to encourage inclusive contributions, community networks and leadership fostering collaboration, and the use of technological communication platforms to support information sharing and broaden participation opportunities. 2. Building engagement in driving the local development plan begins with fostering awareness and knowledge through accessible channels of communication, then extends to creating spaces where people can voice their opinions through community fora or interviews. Next, organizing and analyzing the collected data is followed by prioritizing issues and developing responsive plans, culminating in the implementation of monitoring, evaluation, and iterative updates aimed at ensuring transparency and sustainability. 3. Key participation-driving activities include conducting training programs and workshops to cultivate understanding of the plan and citizens' roles, facilitating community discussions and focus groups to gather diverse perspectives, and establishing participatory committees for ongoing oversight of the development plan, ensuring both transparency and impactful outcomes.

Keywords: Framework Development; Public Participation; Advancing; Local Development Strategy

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานสำคัญของรัฐในการบริหารและให้บริการประชาชนในระดับพื้นที่ โดยมีลักษณะเฉพาะคือ มีอาณาเขตที่แน่นอน มีประชากรตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และมีอำนาจในการปกครองตนเอง รวมถึงการบริหารด้านการคลังของตนเอง ภายใต้การกำกับของสภาท้องถิ่นซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในพื้นที่ องค์กรเหล่านี้มีหน้าที่หลักในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยมีความเป็นอิสระในการบริหารงานทั้งด้านนโยบายและการจัดการ แต่ยังคงต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญและหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ มิใช่หน่วยงานที่มีสถานะเป็นรัฐอิสระ หากแต่เป็นกลไกของรัฐที่มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองอย่างเป็นประชาธิปไตย (Suwannamongkol, 2004)

การปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย แบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง และเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เครื่องมือดังกล่าวคือแผนพัฒนาท้องถิ่น ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 (Regulation of the Ministry of Interior on the Preparation of Development Plans of Local Administrative Organizations 2005 C.E., as Amended (No. 2) B.E. 2559 and (No. 3) B.E. 2561, 2018)) จึงได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาตามปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพและตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ที่ผ่านมาแผนพัฒนาท้องถิ่นยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้จริง เนื่องจากประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ทั้งในด้านการตัดสินใจ การเสนอปัญหาและเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ การรับรู้ประโยชน์จากโครงการ รวมถึงการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานและการใช้งบประมาณของท้องถิ่นอย่างโปร่งใส และได้ให้คำจำกัดความของ "แผนพัฒนา" ว่า คือ แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ต่าง ๆ โดยต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับจังหวัด ยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และชุมชน แผนพัฒนาดังกล่าวต้องมีลักษณะเป็นแผนงานหรือโครงการที่สามารถดำเนินการได้จริงในแต่ละปีงบประมาณอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยมีกระบวนการจัดทำที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นจะจัดเวทีประชาคมร่วมกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล รับฟังปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (Ban Mai Subdistrict Administrative Organization, 2025)

ประการสำคัญ ความร่วมมือของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 6 ระดับ คือ 1) ระดับการให้ข้อมูล 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็น 3) ระดับการปรึกษาหารือ 4) ระดับการวางแผนร่วมกัน 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ และ 6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Punyawutpreeda, 2020) ดังนั้น การจัดทำแผนพัฒนาตำบล จึงถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความสมดุลและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนพัฒนาที่จัดทำขึ้นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะผู้บริหารท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการพัฒนาท้องถิ่น และเกิดความรู้สึกผูกพันต่อพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัย การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นยังเป็นช่องทางสำคัญในการขยายบทบาทของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยเฉพาะในมิติของการให้บริการสาธารณะในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นบริการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การส่งเสริมบทบาทเชิงรุกขององค์การบริหารส่วนตำบลในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาจึงมีศักยภาพในการกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน (Yimah, 2012)

ดังนั้น แรงจูงใจในการศึกษาครั้งนี้จึงเกิดจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้มีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาเพื่อกำหนดทิศทางและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ที่ผ่านมาพบว่าการจัดทำแผนยังไม่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมในทุกมิติ

ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การเสนอปัญหา การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัย กระบวนการ และรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนตำบลบางภาษี เพื่อสร้างแนวทางที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น คาดหวังว่าจะได้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความร่วมมือ และประสิทธิภาพในการพัฒนาท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมประสานงานชุมชนในพื้นที่ โดยค้นหากลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Accidental Selection) และการประสานงานการลงพื้นที่วิจัยของผู้วิจัย จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านคลองรางไทร หมู่บ้านคลองรางปลาหมอ หมู่บ้านคลองตรง หมู่บ้านคลองเสมียนตรา และหมู่บ้านคลองหม่อมแช่ม ทั้งนี้เพราะทั้ง 5 หมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความเต็มใจในการนำกระบวนการการมีส่วนร่วมไปดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องถิ่นอำเภอ จำนวน 3 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) กลุ่มอาชีพ จำนวน 5 คน 4) กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน และ 5) กลุ่มเยาวชน จำนวน 4 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) รวมทั้งปัญหาอุปสรรค หรือปัจจัยในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนตำบลบางภาษี เพื่อนำข้อมูลมาเป็นส่วนเสริมกับแนวคิดการมีส่วนร่วม และเพื่อให้เห็นถึงสภาพการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนตำบลบางภาษี ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ศึกษาการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) และการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประสานงานชุมชนในพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ระยะที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อค้นหาปัจจัยปัญหา อุปสรรค และแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การสร้างกระบวนการและรูปแบบการมี

ส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในช่วงเดือนธันวาคม 2567 และระยะที่ 3 วิเคราะห์และสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยนี้ใช้ 2 วิธีหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม วิเคราะห์ และตีความเชิงคุณภาพเพื่อสรุปแบบอุปนัยตามกรอบวัตถุประสงค์ และ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary analysis) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย บทความ วารสาร และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงและสนับสนุนผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความรู้และความเข้าใจของประชาชน การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและบทบาทของตนเอง สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล โปร่งใสและตรงกับความต้องการของชุมชน ส่งผลต่อการเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ด้านจิตสำนึกและบทบาทพลเมือง ประชาชนมีความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการร่วมพัฒนาชุมชน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีทัศนคติเชิงบวกต่อกิจกรรมสาธารณะ พร้อมเปิดใจยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง นำไปสู่บรรยากาศแห่งความร่วมมือ เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง และสะท้อนถึงการเห็นคุณค่าของการแสดงความคิดเห็น การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในฐานะสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองอย่างแท้จริง 3) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการสร้างเวทีประชาคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง การดำเนินงานที่ยึดหลักความโปร่งใสและการใช้เทคโนโลยีที่เข้าถึงง่ายช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน ทั้งยังสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยให้ทุกกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นได้ และการติดตามผลที่ชัดเจนทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น 4) ด้านโครงสร้างทางสังคมและเครือข่ายชุมชน ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นภายในชุมชนถือเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการเชื่อมโยงและกระตุ้นความร่วมมือ ขณะที่เครือข่ายชุมชนช่วยกระจายข้อมูลและประสานงานได้อย่างทั่วถึง ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของคนในชุมชน และ 5) ด้านช่องทางการสื่อสารและเทคโนโลยี ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายช่วยกระจายข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเร่งกระบวนการสื่อสารและการประสานงานให้รวดเร็ว อีกทั้งการอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มศักยภาพของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมอย่างสะดวก ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักรู้ของประชาชน การเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางที่เข้าถึงง่ายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักรู้ของประชาชน นอกจากนี้ยังช่วยเน้นย้ำบทบาทของประชาชนในฐานะผู้ร่วมพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกพลเมืองและความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

2) การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นและค้นหาความต้องการของชุมชน การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นและค้นหาความต้องการของชุมชนผ่านการจัดเวทีประชาคมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ยังเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของชุมชน กระบวนการเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องกับบริบทและความต้องการอย่างแท้จริง 3) การจัดลำดับความสำคัญและนำเสนอแผนพัฒนา การวิเคราะห์ข้อมูลจากชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้สามารถระบุความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างชัดเจน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาร่างข้อเสนอและโครงการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้แผนพัฒนาที่จัดทำนั้นมีความเหมาะสมและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้การดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และ 4) การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในงานพัฒนาท้องถิ่น การใช้เวทีประชาคมเป็นช่องทางในการสะท้อนผลการดำเนินงานและร่วมกันปรับปรุงแผนพัฒนา ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้การขับเคลื่อนแผนพัฒนามีความต่อเนื่องและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม นำมาสู่การสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งอย่างครอบคลุมและหลากหลายกับกลุ่มประชาชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการดำเนินงานและประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการเหล่านี้ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนทั้งมิติของการรับรู้ ทศนคติ ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง การวิเคราะห์นี้ไม่ได้มองเฉพาะเพียงระดับปัจเจกบุคคล แต่ยังพิจารณาถึงโครงสร้างและบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปัจจัยภายใน เช่น ความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ แรงจูงใจ ไปจนถึงปัจจัยระดับชุมชน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม กลไกการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการภายใน รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในพื้นที่ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการนี้ใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่แนวคิด ข้อคิดเห็น และประเด็นปัญหาที่พบจากข้อมูลภาคสนาม

การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี มีเป้าหมายเพื่อสร้างแนวทางที่สามารถเสริมสร้างและขยายบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบนี้ถูกออกแบบโดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบหลัก ซึ่งสะท้อนปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเป็นปัจจัยที่สามารถพัฒนาให้เกิดผลกระทบในทางบวกต่อกระบวนการวางแผนและบริหารจัดการท้องถิ่นในภาพรวม ประกอบไปด้วย

องค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้และความเข้าใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการมีส่วนร่วม หากประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง รวมถึงเข้าใจกระบวนการวางแผน ตรวจสอบ และเสนอแนะทางพัฒนา ก็จะสามารถเข้ามามีบทบาทได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ การสร้าง

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมอบรม เวทีอภิปราย หรือสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างองค์ประกอบนี้ให้แข็งแรง

องค์ประกอบที่ 2 ด้านทัศนคติและจิตสำนึก ซึ่งเน้นการปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีทัศนคติเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการเห็นความสำคัญของการมีบทบาทต่อสาธารณะ ประชาชนที่มีจิตสำนึกร่วมจะมีความมุ่งมั่นที่จะผลักดันประเด็นของชุมชนด้วยความตระหนักและเข้าใจในคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่น เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทในการเอื้ออำนวยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงช่องทางการมีส่วนร่วมได้จริง การเปิดพื้นที่ที่โปร่งใส มีขั้นตอนที่ชัดเจน และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างจริงจัง เป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการทั้งหมด หากหน่วยงานท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนอย่างแท้จริง ไม่ใช่ผู้ควบคุมเพียงฝ่ายเดียว จะช่วยสร้างความสมดุลในอำนาจและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแพร่หลายมากขึ้น

องค์ประกอบที่ 4 ด้านโครงสร้างทางสังคมและเครือข่ายชุมชน เป็นการสะท้อนพลังจากภายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว ทั้งในรูปแบบของกลุ่ม องค์กร ผู้นำชุมชน หรือเครือข่ายความร่วมมือ หากสามารถพัฒนาให้โครงสร้างเหล่านี้มีความเข้มแข็งและมีบทบาทเป็นกลไกสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ก็จะทำให้กระบวนการพัฒนาไม่ต้องอาศัยหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่สามารถขับเคลื่อนจากภายในอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 5 ด้านช่องทางการสื่อสารและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแผนพัฒนาและการมีส่วนร่วมสามารถกระจายไปถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงและทันสมัย การใช้เทคโนโลยี เช่น สื่อออนไลน์ กลุ่มไลน์ หรือแอปพลิเคชันท้องถิ่น ช่วยเพิ่มช่องทางการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ปัญหา และติดตามความคืบหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่หรือกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมเวทีแบบดั้งเดิมได้บ่อยนัก การสื่อสารที่ดีและหลากหลายยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล และทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมสามารถครอบคลุมทุกกลุ่มในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี การศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี และการขับเคลื่อนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้เกิดองค์ความรู้จากการวิจัย นำเสนอได้ดังนี้

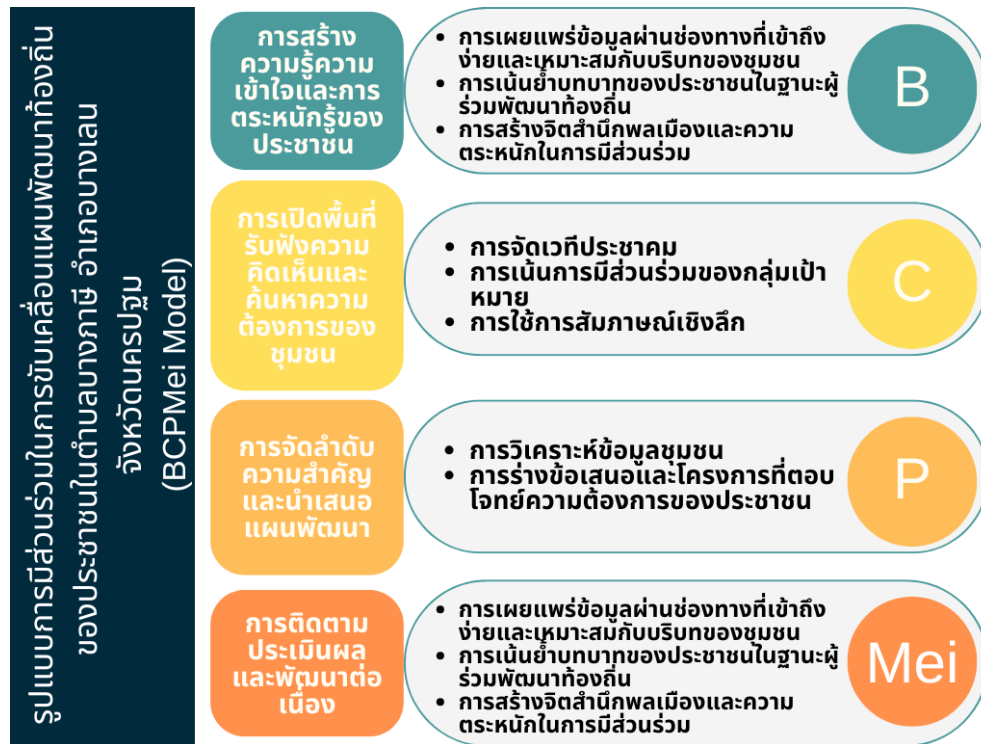

Figure 1: Model for Participatory Involvement in Shaping the Local Development Plan for Communities (BCPMei Model)

จากแผนภาพ BCPMei Model อธิบายได้ดังนี้

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักรู้ของประชาชน

การเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางที่เข้าถึงง่ายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการตระหนักรู้ของประชาชน นอกจากนี้ยังเน้นย้ำบทบาทของประชาชนในฐานะผู้ร่วมพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกพลเมืองและความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

2) การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นและค้นหาความต้องการของชุมชน

การจัดเวทีประชาคมและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระบุความต้องการที่แท้จริงของชุมชน กระบวนการนี้เสริมสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความเข้าใจระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นตอบสนองต่อบริบทและความต้องการอย่างแท้จริง

3) การจัดลำดับความสำคัญและนำเสนอแผนพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากชุมชนช่วยระบุความต้องการและปัญหาที่แท้จริง จากนั้นนำข้อมูลมาจัดทำข้อเสนอและโครงการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ส่งผลให้แผนพัฒนามีความเหมาะสม และสามารถตอบโจทย์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4) การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบช่วยเพิ่มความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่น การใช้เวทีประชาคมสะท้อนผลการดำเนินงานและร่วมปรับปรุงแผนพัฒนา

ทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วม ส่งผลให้การขับเคลื่อนแผนพัฒนามีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) ทักษะและจิตสำนึก 3) การสนับสนุนและความโปร่งใสจากภาครัฐ 4) โครงสร้างสังคมและเครือข่ายชุมชน และ 5) ช่องทางสื่อสารที่เหมาะสม ปัจจัยเหล่านี้ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพและยั่งยืน ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Peputtumkun (2023) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแผนท้องถิ่น โดยควรกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับประชาชน เสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกัน ส่งเสริมการเรียนรู้และความร่วมมือในชุมชน ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม พัฒนาทักษะอาชีพให้ประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ รวมถึงใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมและเข้าถึงได้ เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว และงานวิจัยของ Lamkham (2024) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบลหมื่น อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรตำบลหมื่น เน้นการเปิดโอกาสให้เสนอปัญหาและความต้องการด้านการเกษตร ควบคู่กับการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสนับสนุนทรัพยากร พร้อมจัดอบรมความรู้ ช่วยให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิต เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง และบริหารจัดการตนเองได้ดีขึ้น ขณะเดียวกันการติดตามและประเมินผลร่วมกับประชาชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่หลากหลายและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงข้อมูลและเข้าใจขั้นตอนการวางแผนพัฒนาได้อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถเสนอความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการสื่อสารที่ชัดเจนและโปร่งใสตลอดจนการใช้ช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้การจัดเวทีประชาคมหรือการพบปะพูดคุยในลักษณะที่เปิดกว้างและปลอดภัย ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนรู้สึกว่าการตัดสินใจของตนได้รับการรับฟังและมีคุณค่า สร้างบรรยากาศของความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการสื่อสารและการติดตามผลก็เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมมีความต่อเนื่องและเห็นผลอย่างชัดเจน การมีบทบาทของผู้นำชุมชนและกลุ่มเครือข่ายท้องถิ่นถือเป็นตัวขับเคลื่อนที่ช่วยประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ทั้งในด้านการกระจายข้อมูลและการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้นและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ยังเป็นพื้นฐานที่ทำให้ประชาชนมีความรับผิดชอบและอยากมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการพัฒนา อย่างไรก็ตาม กระบวนการมีส่วนร่วมยังต้องการการส่งเสริมในเรื่องของการสร้างความรู้และทักษะในการสื่อสารและการนำเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อเพิ่มคุณภาพของข้อเสนอแนะและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการติดตามผลและ

การสื่อสารกลับให้ประชาชนได้รับทราบความคืบหน้าและผลลัพธ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมและสร้างความเชื่อมั่นในระบบบริหารจัดการ โดยรวมแล้ว การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดีในตำบลบางภาษีเป็นการผสมผสานระหว่างการเปิดโอกาสอย่างกว้างขวาง การสื่อสารอย่างโปร่งใส การใช้เทคโนโลยีช่วยสนับสนุน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนมีบทบาทที่สำคัญและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaideaw, Kietjareon, and Sutthisai (2022) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี ของเทศบาลตำบลทาสบชัย อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลควรมีจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี ทำให้แผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของทางเทศบาล เช่น เป็นตัวแทนในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และเข้าประชุมประชาคมท้องถิ่นเพื่อเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในพัฒนาท้องถิ่นต่อไป และงานวิจัยของ Sakulhong and Artchai (2024) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลตำบลเกาะแก้วควรเน้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การจัดทำแผน การออกแบบโครงการ รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องและโปร่งใส เพื่อให้แผนพัฒนาตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยในประเด็นการขับเคลื่อนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องอาศัยการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และกลุ่มเครือข่ายท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เช่น เวทีประชาคม การสัมมนา หรือกิจกรรมกลุ่มย่อย เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันและเชื่อมโยงความคิดของประชาชนกับนโยบายหรือแผนงานของท้องถิ่น นอกจากนี้ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมในชุมชน และการส่งเสริมความโปร่งใสในการดำเนินกิจกรรม ยังช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับประชาชนว่าเสียงของตนจะได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง อีกทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและช่องทางสื่อสารที่เหมาะสม ยังช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานไปยังประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ทำให้ประชาชนรู้สึกเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ บทบาทของผู้นำชุมชนและแกนนำท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นและขับเคลื่อนกิจกรรมเหล่านี้ให้เป็นรูปธรรม โดยผู้นำเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารและเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชน ทำให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือที่เข้มแข็งในชุมชน ซึ่งช่วยลดข้อขัดแย้งและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่าการขับเคลื่อนกิจกรรมมีส่วนร่วมบางส่วนยังเผชิญกับอุปสรรค เช่น ความหลากหลายของกลุ่มประชาชนที่มีพื้นฐานความรู้และความสนใจแตกต่างกัน หรือข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเวลา ซึ่งต้องการการวางแผนและการจัดการกิจกรรมอย่างเหมาะสมเพื่อให้ครอบคลุมและเข้าถึงทุกกลุ่มประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นแล้ว การขับเคลื่อนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนตำบลบางภาษี เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือที่ดีจากหลายฝ่าย การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดกว้างและโปร่งใส รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสนับสนุน ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนา

ท้องถิ่นมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Milinjaroonpong, Siriphornwut, Niyomyaht, and Kalyanamitra (2024) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมตามหลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาของกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมตามหลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น กระบวนการสามารถเริ่มต้นจากมิติใดก่อนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นจากด้านวิชาการภาคประชาชน หรือภาครัฐ แต่ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง โดยครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับประโยชน์ ตลอดจนการติดตาม ประเมินผล และตรวจสอบการดำเนินงานของนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ไม่ใช่เพียงการจัดประชุมเพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังเท่านั้น และงานวิจัยของ Chamchoy, and Bodeerat (2022) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลนครพิษณุโลกเกิดจาก ระดับความสนใจต่ำ ขาดสิ่งจูงใจ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ความขัดแย้งภายในชุมชน และความไม่เชื่อมั่นต่อคณะกรรมการชุมชน การแก้ไขควรเน้นการตรวจสอบและพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ การติดตามและปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และจัดประชาพิจารณ์เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่น

สรุป

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพเกิดจากการประสานของหลายปัจจัย ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทและสิทธิของตนเอง ทศนคติและจิตสำนึกเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วม การสนับสนุนและความโปร่งใสจากภาครัฐ โครงสร้างทางสังคมและเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง และช่องทางการสื่อสารและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ปัจจัยเหล่านี้ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม กระบวนการวิจัยยังได้พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้และตระหนักรู้ของประชาชน การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็น การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาท้องถิ่นมีความเหมาะสม โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น และสามารถต่อยอดเป็นแนวทางหรือนโยบายในระดับกว้างได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรจัดโครงการอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สิทธิ หน้าที่ และบทบาทของพลเมือง พร้อมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น การจัดอบรมผ่านระบบประชุมออนไลน์ หรือการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรจัดตั้ง “คณะกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เพื่อกำกับและสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การให้ความรู้และสร้างความตระหนัก การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็น การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของแผน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลบางภาษีควรดำเนินกิจกรรมสร้างความรู้และทักษะเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและบทบาทพลเมือง จัดประชุมระดมความคิดเห็นที่เข้าถึงทุกกลุ่มประชาชน และร่วมกับชุมชนติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อรูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่าง

2.2 ควรวิจัยในด้านผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 ควรดำเนินการศึกษาระยะยาวเกี่ยวกับความยั่งยืนของรูปแบบการมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นเพื่อวัดผลลัพธ์และการเปลี่ยนแปลงในชุมชน รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและบริบทท้องถิ่น

References

- Ban Mai Subdistrict Administrative Organization. (n.d.). Strategic Development Plan. Retrieved June 30, 2025, from <https://www.obtbanmai.go.th/DevelopmentStrategy.html>
- Chamchoy, W., & Bodeerat, C. (2022). Participation of Residents in Making a Development Plan of Phitsanulok Municipality Mueang District Phitsanulok. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Rajapruk University, 8(1), 374-385.
- Chaideaw, K., Kietjareon, S., & Sutthisai, W. (2022). Factors Affecting People's Participation in the Preparation of a 5-year Local Development Plan of Thasopchai Subdistrict Municipality, Mae Tha District, Lamphun Province. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3(6), 747- 764.
- Lamkham, D. (2024). Participation of People on Performance of Developing Plan for Agriculture in Mu Mon Sub-District of Mueang District in Udonthani Province. *Academic Journal of Northern*, 11(1), 74-92.
- Milinjaronpong, Ch., Siriphornwut, N., Niyomyaht, S., & Kalyanamitra, K. (2024). Guidelines for Driving Public Policies for Participatory Health According to the Triangle Principle in Bangkok Metropolis. *The Journal of Pacific Institute of Management Science*, 10(3), 649-659.
- Regulation of the Ministry of Interior on the Preparation of Development Plans of Local Administrative Organizations 2005 C.E., as Amended (No. 2) B.E. 2559 and (No. 3) B.E. 2561. (2018). *Royal Gazette*, 135(Suppl. 246 Ng), pp. 1-13.
- Peputtumkun, M. (2023). Roles of Local Administrators and People's Participation Affecting the Local Development in Kham Thale So District, Nakhon Ratchasima Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 10(9), 306-317.

- Punyawutpreeda, P. (2020). The Political Participation of People: Concepts, Principles, and Promotion. *Journal of Saengkhomkham Buddhist Studies*, 5(2), 384–400.
- Sakulhong, S., & Artchai, V. (2024). The Participation of People in the Preparation of Local Development Plans, Koh Kaew Sub-district Municipality Selaphum District, Roi Et Province. *Journal of Graduate Saket Review*, 9(2), 69–80.
- Suwannamongkol, P. (2004). *Local Administration in Thailand in the Context of the Constitution of the Kingdom of Thailand 1997 C.E.* Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Yimah, B. (2012). *Local Administration in Thailand.* Songkhla: Songkhla Rajabhat University Press.

พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถาน ของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร*

The Buddhist Methods for Resolving Crematorium Management Issues at Wat Sarod, Bangkok

¹วรมน อรินทร์ชัย และ พระครูสังฆกิจดิลก

¹Woramon Arinchai and Phrakhrusangkhitdilok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อเสนอพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านขนาดของพื้นที่ฌาปนสถาน มีศาลาบำเพ็ญกุศลศพ ห้องน้ำประจำศาลาและที่จอดรถ ด้านสภาพโดยรอบมีชุมชนล้อมรอบและโรงเรียน ด้านความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้าง มีการจัดวางศาลาเป็นกึ่งจะลักษณะทางยาว ด้านการเข้าถึงพื้นที่ฌาปนสถานสามารถเดินทางได้ตาม Google Map ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานมีเจ้าหน้าที่ประจำศาลาคอยดูแล ด้านพื้นที่สีเขียวในเขตฌาปนสถานมีต้นไม้ใหญ่หลายจุดในวัด มีพื้นที่สำหรับพักผ่อน ด้านการควบคุมมลภาวะมีการตรวจมาตรฐานอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ด้านการตั้งบำเพ็ญกุศลศพ ยึดตามหลักศาสนาและประเพณีนิยม ด้านค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจัดงาน 20,000 - 30,000 บาท 2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า พื้นที่ฌาปนสถานที่คับแคบไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ใช้พื้นที่ พื้นที่มีจำกัดอยู่ใจกลางกรุงเทพ การเดินทางเข้าถึงค่อนข้างลำบาก ไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มได้ ทางเข้ามีขนาดที่แคบป้ายบอกทางที่ยังไม่ครอบคลุม จำนวนห้องน้ำที่น้อยและการดูแลรักษา ที่จอดรถสำรองที่ไม่เพียงพอ 3) พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถนำหลักสาราณียธรรม มาใช้ได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ จัดทำชุดยูนิฟอร์มแก่พนักงานให้เกิดความเป็นระเบียบ พุดจาไพเราะต่อผู้มาใช้สถานที่ มีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือวัดและชาวบ้าน สนับสนุนพวงหรีดที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ กำหนดระเบียบให้เป็นกิจจะลักษณะ ประชุมกันเนื่อง ๆ ในแต่ละเดือน

คำสำคัญ: พุทธสันติวิธี; การจัดการฌาปนสถาน; กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aims to study the application of Buddhist peaceful means in addressing the problems of crematorium management at Wat Sarot, Bangkok. It is a qualitative study, using in-depth interviews with 7 key informants and focus group discussions with 20 monks and laypeople. Data collection was conducted through interview guides, and content analysis was used to interpret the findings.

The results revealed 1) The general conditions of crematorium management at Wat Sarot include a functional funeral pavilion, restrooms, and parking spaces. The crematorium is surrounded by residential communities and a school. Its layout is organized for easy navigation and accessible via Google Maps. Basic facilities are available, including staff on duty, green areas with large trees, and designated waiting areas. Pollution control is conducted at least twice a year. Funeral rites adhere to religious and traditional customs. The cost of funeral services ranges from 20,000 to 30,000 baht; 2) Problems and obstacles include insufficient space for cremation services, the central urban location limiting expansion, difficult access, narrow entrance roads, inadequate signage, limited restrooms, and insufficient parking; and 3) Buddhist peaceful means applied to address these challenges include: It is possible to appropriately apply the Principles of *Sārāṇiyadhamma*. For example, providing uniforms for employees to ensure orderliness, speaking politely to visitors, cultivating a volunteer spirit to help the temple and local residents, supporting the use of wreaths that can be repurposed for practical benefit, establishing formal regulations, and holding regular monthly meetings.

Keywords: Buddhist Peaceful Means; Crematorium Administration; Bangkok

บทนำ

การศึกษาพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด มีความคาดหวังหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างสันติและสร้างความสมดุลระหว่างชุมชน วัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความคาดหวังด้านแนวทางแก้ไขปัญหามุ่งเน้นฐานของพุทธสันติวิธี พัฒนารูปแบบการจัดการฌาปนสถานโดยใช้แนวคิด อหิงสา เมตตาธรรม และการเจรจาประนีประนอม เสริมสร้างกระบวนการพูดคุยแบบสันติระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Satha-Anand, 2003) ได้แก่ วัด ชุมชน และหน่วยงานรัฐ ลดความขัดแย้งที่เกิดจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ การร้องเรียนเรื่องมลพิษและความเชื่อทางวัฒนธรรม ความคาดหวังด้านการจัดการฌาปนสถานอย่างยั่งยืน เสนอแนวทางพัฒนาฌาปนสถานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้การจัดการฌาปนสถานดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ความคาดหวังด้านการสร้างความเข้าใจและการยอมรับของชุมชน สร้างความเข้าใจให้ชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของฌาปนสถานในทางพุทธศาสนาและคุณค่าทางจิตใจลดอคติหรือความเชื่อที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง เช่น ความกลัวเรื่องโชคร้ายจากการอยู่ใกล้ฌาปนสถาน ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ระหว่างวัดและชุมชน ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ความคาดหวังด้านนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ เสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้จริงในการจัดการฌาปนสถาน ทั้งในระดับวัดและระดับเมือง สนับสนุนให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำหลักพุทธสันติวิธีไปใช้ในการแก้ปัญหามลพิษ

เกี่ยวกับสถานที่ฌาปนกิจในกรุงเทพฯ เป็นต้นแบบให้กับวัดอื่น ๆ ที่เผชิญปัญหาคล้ายคลึงกันในการใช้แนวทางพุทธธรรมในการจัดการ ความคาดหวังต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการใช้ พุทธสันติวิธี ในการบริหารจัดการสถานที่ฌาปนกิจ ขยายขอบเขตงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นพื้นฐานสำหรับงานวิจัยต่อไปที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักพุทธศาสนาในการจัดการข้อขัดแย้งในพื้นที่เมือง (Phra Theppariyatmethee, Obsinn, and Nasurivong, 2021)

ทั้งนี้ การจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร มีประเด็นขนาดของพื้นที่ฌาปนสถาน มีข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ฌาปนสถานของวัด ได้แก่ พื้นที่ฌาปนสถานที่คับแคบไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ใช้พื้นที่ ประเด็นสภาพโดยรอบของพื้นที่ พื้นที่ที่มีจำกัด การขยายพื้นที่จึงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากสถานที่ในปัจจุบันมีความ คับแคบ การเดินทางเข้าถึงค่อนข้างลำบากประเด็นความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้าง มีปัญหาด้านกายภาพที่ต้องปรับปรุง เนื่องจากสภาพของพื้นที่ภายในบางจุดยังคงค่อนข้างประสบปัญหา เรื่องของพื้นที่จอดรถ ห้องน้ำ และความเรียบร้อยในบางส่วนของศาลา ประเด็นการเข้าถึงพื้นที่ฌาปนสถาน ทางเข้าวัดมีพื้นที่ค่อนข้างแคบ และอยู่ห่างจากประตูวัด ทำให้เมื่อมีงานฌาปนกิจทับซ้อนกันจะทำให้การเดินทางลำบาก ประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน มีจำนวนของศาลาน้อยเกินไป ห้องน้ำเพียงพอและเป็นสัดส่วน แต่ควรปรับปรุงเรื่องของความสะอาด ประเด็นพื้นที่สีเขียวในเขตฌาปนสถาน ปัญหาในด้านกิ่งไม้ที่แห้งตามกลางเวลาทำให้อาจหักและตกลงลงมาใส่ผู้ที่นั่งพักคอย รวมไปถึงรถยนต์ที่จอดไว้ภายในบริเวณใกล้เคียง และสิ่งปฏิกูลที่เกิดจากนกที่มากอาศัยในพื้นที่ต้นไม้ใหญ่ประเด็นการควบคุมมลภาวะ อาจมีฝุ่นการเผาไหม้กระดาษและควัน รวมถึงเสียงรบกวนประเด็นกระบวนการเผาศพ ระยะทางการเคลื่อนย้ายศพ ควรมีระยะทางที่เหมาะสมเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายศพ ไม่ไกลจนเกินไปประเด็นการตั้งบำเพ็ญกุศลศพ ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำต้องอาศัยพระภิกษุช่วยกันดูแล และไม่มีการจัดทำแผนผังการทำงานเป็นรูปแบบหรือรายการลักษณะอักษรด้วยจำนวนบุคลากรที่มีจำนวนน้อยประเด็นรายได้ที่เกิดจากการใช้พื้นที่ มีปัญหาในส่วนของการใช้จ่ายแผงที่วัดไม่สามารถควบคุมได้ (Arinchai, 2025)

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน ซึ่งหากสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพแก่ชุมชน สร้างศรัทธาให้แก่วัดและชาวพุทธได้อีกมาก นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา (Sornsit, 2024) เสนอว่า ในการศึกษาการจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน ควรประกอบด้วย 1) ขนาดของพื้นที่ของฌาปนสถาน 2) สภาพโดยรอบของพื้นที่ 3) ความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้าง 4) การเข้าถึงพื้นที่ฌาปนสถาน 5) สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน 6) พื้นที่สีเขียวในเขตฌาปนสถาน 7) การควบคุมมลภาวะ 8) กระบวนการเผาศพ 9) การตั้งบำเพ็ญกุศลศพ 10) รายได้จากการใช้พื้นที่ ในขณะที่การแก้ไขปัญหาระหว่างชุมชนกับวัดนั้น พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Thai Tripitakas: 11/300/422) อธิบายถึงหลักสาราณียธรรม 6 ประการไว้ว่า สาราณียธรรม 6 ธรรมเป็นที่ต้องแห่งความระลึกรู้ถึง ธรรมเป็นเหตุให้ ระลึกถึงกันหลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตาทายกรรม ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ 2) เมตตาจักรกรรม ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ 3) เมตตาโมกกรรม ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน 4) สาธารณโภคี เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม 5) สีสสามัญญตา ความประพฤติสุจริตดีงาม และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยนี้ จึงได้สนใจศึกษา การแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการปัญหาดังกล่าวให้ดีขึ้น อันจะนำมาซึ่งแนวทางและองค์ความรู้ใหม่ “พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร” เป็น

องค์ความรู้การบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถานของวัดสารอด สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถานของวัดอื่น ๆ ต่อไป สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนผู้มาใช้บริการพื้นที่ฌาปนสถานของวัด และเพิ่มขีดความสามารถในการใช้งานจากการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถานของวัด ที่มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหามจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหามจัดการฌาปนสถาน ของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

การดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารประกอบด้วย 1) แนวคิด หลักการ พิธีกรรมงานศพในประเทศไทย และการฌาปนกิจศพ 2) แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ 3) แนวคิดหลักพุทธสันติวิธี 4) แนวคิดหลักการมีส่วนร่วมในชุมชน และ 5) แนวคิดการบริหารจัดการ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

การดำเนินการวิจัยในภาคสนามเลือกใช้การศึกษา 2 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) การดำเนินการจัดประชุมสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 1 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำมาประกอบผลการวิจัยให้สมบูรณ์ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย คือ 1) เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน หรือ 2) เป็นฆราวาสผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน หรือ 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฌาปนสถานของวัดสารอด หรือ 4) เป็นประชาชนที่มีใช้บริการพื้นที่เพื่อบำเพ็ญกุศลให้กับญาติผู้เสียชีวิต

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจงประกอบไปด้วย 1) พระภิกษุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน 3 รูป 2) พนักงานฌาปนสถาน 1 คน 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฌาปนสถานของวัดสารอด 2 คน 4) ประชาชนที่มีใช้บริการพื้นที่เพื่อบำเพ็ญกุศลให้กับญาติผู้เสียชีวิต 1 คน

การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกจำนวน 3 ข้อ คือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการฌาปนสถาน หรือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ฌาปนสถานของวัดสารอด ในเขตราชวรบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร หรือ ต้องเป็นผู้มีอำนาจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตฌาปนสถานของวัดสารอด ในเขตราชวรบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร เพื่อถอดบทเรียนยืนยันข้อมูลเชิงประจักษ์ ณ วัดสารอด กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2567 จำนวน 20 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อคำถามที่ทำการศึกษาไว้ในลักษณะกว้าง ๆ ล่วงหน้าก่อนทำการสัมภาษณ์ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open ended questions) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับเชิงลึก การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะซักถามรายละเอียดจากผู้ให้สัมภาษณ์ โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล (Individual interview) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเป็นอิสระและมีความเป็นส่วนตัวในการให้ข้อมูล แนวคำถามมีประเด็นสำคัญ คือ สภาพทั่วไปปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธสันติวิธี ในการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน ของวัดสารอด ในเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 30 – 50 นาที ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1 ท่าน หรือจนกว่าผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา และจะหยุดการสัมภาษณ์ เมื่อข้อมูลมีความครบถ้วน หรืออิ่มตัว (Saturation of data) โดยพบว่าข้อมูลเริ่มซ้ำกับข้อมูลเดิม ไม่มีข้อมูลใหม่ที่เพิ่มเติมจากข้อมูลเดิมที่เก็บรวบรวมได้ (Supang Chantavanich, 1997) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ขอความร่วมมือในการวิจัยด้วยวาจา และหนังสือขอความร่วมมือ โดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสำคัญของข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นความลับให้กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ทราบ เมื่อกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัยให้เซ็นชื่อลงในเอกสารแสดงความยินยอม โดยจะไม่มีเปิดเผยข้อมูลให้ผู้อื่นทราบ และกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิที่จะตอบรับ หรือปฏิเสธในการเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้ได้ตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงมีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) เป็นการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ โดยนำข้อมูลของแต่ละกลุ่ม มาจำแนกตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปเป็น 3 ประเด็น คือ 1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน 2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน 3. เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธสันติวิธี ในการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน
2. การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Component analysis) เมื่อข้อมูลในแต่ละกลุ่มมีการจัดเรียงตามชนิดของข้อมูลแล้ว จากนั้นนำข้อมูลของทั้ง 3 กลุ่ม คือ พระภิกษุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน ข้าราชการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถาน และประชาชนที่มีใช้บริการพื้นที่เพื่อบำเพ็ญกุศลให้กับญาติผู้เสียชีวิต นำมาเปรียบเทียบกับ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมือนกัน และข้อมูลที่ต่างกันออกไป จากนั้นนำมาเขียนรายงานการวิจัยในบทต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายการวิจัย พร้อมตารางและแผนภูมิประกอบ ประกอบภาพถ่าย รวมไปถึงกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้น หรือสามารถอธิบายรูปแบบกระบวนการให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำมาประกอบ

กับสัมภาษณ์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง กับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถาน ของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร มีผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านขนาดของพื้นที่ฌาปนสถาน มีศาลาบำเพ็ญกุศลศพจำนวน 5 ศาลา มีห้องน้ำประจำศาลา มีที่จอดรถ 2 แห่ง มีที่จอดรถสำรอง 1 แห่ง ด้านสภาพโดยรอบของพื้นที่ ติดกับแม่น้ำ มีชุมชนล้อมรอบและโรงเรียน ศาลาบำเพ็ญกุศลทุกหลังติดเครื่องปรับอากาศ มีไฟส่องสว่างในจุดสำคัญและจุดเสี่ยง ด้านความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้าง มีการจัดวางศาลาเป็นกิจจะลักษณะหาง่าย ผังวิหารและกุฏิที่ปักธงไม้ปนกับศาลาบำเพ็ญกุศลศพ มีศาลาการเปรียญคอยรองรับกรณีต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่ ด้านการเข้าถึงพื้นที่ฌาปนสถานสามารถเดินทางได้ตาม Google Map วัดมีทางเข้าออกหลายทางอยู่ใกล้ทางด่วน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน มีเจ้าหน้าที่จราจรคอยดูแลการจราจร มีเจ้าหน้าที่ศาลาคอยดูแล มีพิธีกรและเจ้าหน้าที่จากฌาปนสถานคอยให้คำแนะนำ ด้านพื้นที่สีเขียวในเขตฌาปนสถาน มีต้นไม้ใหญ่หลายจุดในวัด มีพื้นที่สำหรับพักผ่อน มีจุดสำหรับสูบบุหรี่เป็นกิจลักษณะ ด้านการควบคุมมลภาวะ มีการตรวจมาตรฐานอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เว้นการเผาในวันสำคัญทางราชการ ใช้เตาเผาที่ได้มาตรฐาน และระบบไฟฟ้า ด้านการตั้งบำเพ็ญกุศลศพ ยึดตามหลักศาสนาและประเพณีนิยม มีการแนะนำศาลาสำหรับการจัดงาน พิธีกรและพนักงานวัดดูแลบริหารจัดการ ด้านค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจัดงาน มีการชี้แจงค่าใช้จ่ายก่อนตั้งศพ ค่าใช้จ่าย 20,000 - 30,000 มีกองทุนสำหรับผู้ยากไร้ในชุมชน ฌาปนสถานกองทัพเรือมีงบสำหรับจัดงานให้บางส่วน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นขนาดของพื้นที่ฌาปนสถาน พื้นที่ฌาปนสถานที่คับแคบ ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ใช้พื้นที่ ประเด็นสภาพโดยรอบของพื้นที่ พื้นที่มีจำกัด อยู่ใจกลางกรุงเทพ การเดินทางเข้าถึงค่อนข้างลำบาก ประเด็นความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้าง ไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มได้ พื้นที่ภายในศาลายังมีปัญหาในบางประการ พื้นที่จอดรถยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการ ประเด็นการเข้าถึงพื้นที่ฌาปนสถานทางเข้ามีขนาดที่แคบ ป้ายบอกทางที่ยังไม่ครอบคลุม ประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน จำนวนห้องน้ำที่น้อยและการดูแลรักษา ที่จอดรถสำรองที่ไม่เพียงพอ ประเด็นพื้นที่สีเขียวในเขตฌาปนสถาน สิ่งปฏิกูลที่เกิดจากนกที่มาอาศัยในพื้นที่ต้นไม้ใหญ่ กิ่งไม้ขนาดใหญ่ที่หักช่วงฝนตก เศษใบไม้จำนวนมากช่วงผลัดใบ ประเด็นการควบคุมมลภาวะ มลพิษทางควันทมลพิษทางเสียง มลพิษทางฝุ่นจากการเผาไหม้กระดาซ ประเด็นการตั้งบำเพ็ญกุศลศพ ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ ไม่มีช่วงเวลาที่ชัดเจนของการเข้าและออกของการตั้งศพ ไม่มีการจัดทำแผนผังการทำงาน ประเด็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจัดงาน ค่าใช้จ่ายที่วัดไม่สามารถควบคุมได้ ค่าใช้จ่ายจำเป็นที่ไม่สามารถตัดทิ้งได้ ค่าใช้จ่ายแฝงที่เกิดจากความต้องการของเจ้าภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักเมตตาภาวกรรม จัดทำชุดยูนิฟอร์มแก่พนักงานให้เกิดความเป็นระเบียบ ช่วยเหลืองานซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ ไม่พลัการะ กระจายงานให้ทุกคนในวัดมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อสังคม เมตตาวัจกรรม พูดจาไพเราะต่อผู้มาใช้บริการ พูดคุยทบทวนการทำงานร่วมกัน ให้กำลังใจกันในการทำงานไม่ทอดธุระ เมตตาโมกขกรรม มีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือวัดและชาวบ้าน ทำหน้าที่ด้วยความ

รับผิดชอบต่อส่วนรวม ไม่แสดงอาการเชิงลบต่อผู้มาใช้สถานที่ สาธารณโกศิตา สนับสนุนพวงหรีดที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ฝึกฝีมือแรงงานคนในชุมชน เพื่อเข้ามาช่วยงานหัตถกรรมในวัด กระจายรายได้แก่ชุมชนจากการจ้างงานต่าง ๆ สีสันบุญญตา กำหนดระเบียบให้เป็นกิจจะลักษณะ กำหนดแผนการทำงานให้เป็นรายลักษณ์อักษร กำหนดสายการทำงาน และตำแหน่งให้ชัดเจน ทิฐิบุญญตา ประชุมกันเนื่อง ๆ ในแต่ละเดือน ปรับเปลี่ยนการประสานงานให้ไวขึ้น ทบทวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา เรื่อง “พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร” โดยการนำผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ประเด็นการใช้หลักสารณียธรรมมาจัดทำองค์ความรู้ได้ดังนี้

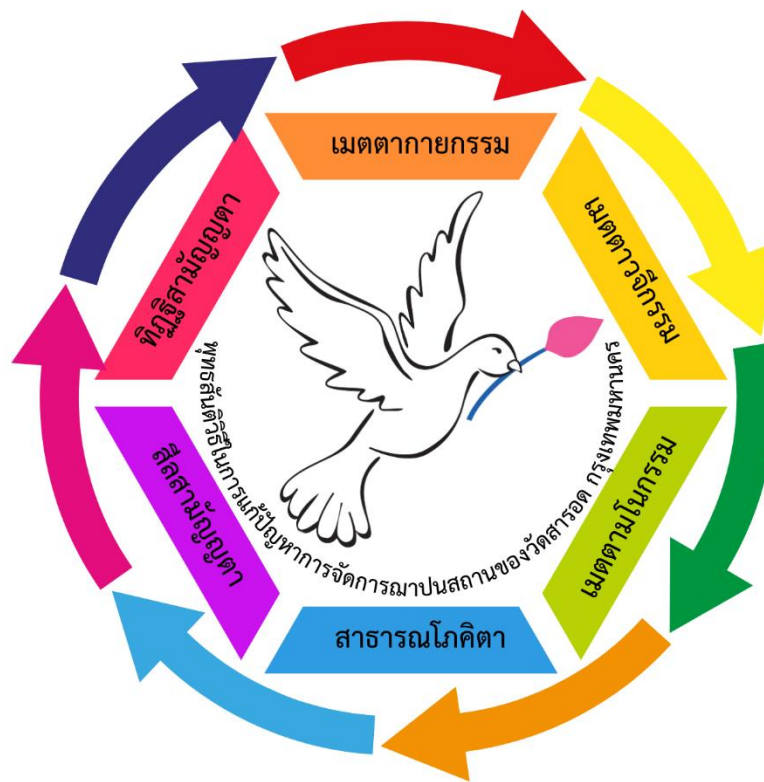

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย เรื่อง “พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร” สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) เมตตากายกรรม คือ การสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความร่วมมือในงาน ด้วยการจัดทำยูนิฟอร์มให้พนักงาน สร้างบรรยากาศการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ ไม่ผลักราะ และมีการกระจายงานให้ทุกคนในวัดมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อสังคม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความรับผิดชอบร่วมกัน

2) เมตตาวจีกรรม คือ การสื่อสารด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนโยนเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ทั้งการพูดจาไพเราะกับผู้มาใช้สถานที่ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทบทวนการทำงานร่วมกัน รวมถึงการให้กำลังใจ

แก่กัน สิ่งเหล่านี้ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูล ลดความขัดแย้ง และทำให้ผู้รับบริการเกิดความประทับใจ

3) เมตตามโนกรรม คือ การพัฒนาจิตสำนึกแห่งความเสียสละและอาสา โดยบุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือวัดและชาวบ้าน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมหรืออารมณ์เชิงลบต่อผู้มาใช้บริการที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือที่ยั่งยืน

4) สาธารณโภคิตา คือ การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนพวงหรีดที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ การฝึกทักษะแรงงานให้แก่ชุมชนเพื่อนำมาช่วยงานหัตถกรรมของวัด รวมถึงการกระจายรายได้แก่ชุมชนผ่านการจ้างงาน สิ่งนี้เป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับวัด

5) สีสสามัญญตา คือ การจัดท่าระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร การกำหนดโครงสร้างสายงานและตำแหน่งหน้าที่ที่แน่นอน เพื่อสร้างระบบการจัดการที่มีมาตรฐานและความโปร่งใส ทำให้ทุกฝ่ายมีแนวทางปฏิบัติร่วมกันและลดปัญหาความไม่ชัดเจนในงาน

6) ทิฐิสามัญญตา คือ การสร้างความเห็นและทิศทางร่วมกัน ผ่านการประชุมอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน การปรับปรุงระบบการประสานงานให้รวดเร็ว และการทบทวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นเอกภาพและเดินไปในทิศทางเดียวกัน อันเป็นรากฐานของการจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาการจัดการฌาปนสถาน ของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร นำมาสู่ข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นทั้งในเชิงกายภาพและการจัดการบริหาร ดังนั้น การบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องพิจารณาตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยใช้กรอบแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่กายภาพ (Facility Management) ซึ่งแบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ ด้านพื้นที่ (Place) ด้านบุคคล (People) และด้านกระบวนการ (Process) ในมิติด้านพื้นที่ พบว่า ลักษณะทางกายภาพ เช่น ขนาด ทำเลที่ตั้ง จำนวนอาคาร การใช้ประโยชน์พื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ล้วนมีผลต่อความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ โดยญาติของผู้เสียชีวิตมีความพึงพอใจต่อฌาปนสถานที่ยังบริหารจัดการโดยองค์กรกองทัพเรือมากกว่าที่บริหารโดยวัด เนื่องจากมีระบบการจัดการและการออกแบบพื้นที่ที่ชัดเจนกว่า อย่างไรก็ตาม วัดได้พยายามแก้ไขปัญห เช่น การเปลี่ยนระบบเผาให้เป็นระบบไร้มลภาวะ และการใช้เชื้อเพลิงที่ไม่กระทบสิ่งแวดล้อม แม้จะไม่สามารถแก้ไขสาเหตุเชิงโครงสร้างอย่างการวางผังพื้นที่หรือทิศทางลมได้โดยตรง แต่ก็เป็นการปรับตัวที่ช่วยลดผลกระทบได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panla (2015) ที่ชี้ว่า ฌาปนสถานที่ได้รับการจัดการโดยองค์กรภายนอกมักได้รับความนิยมมากกว่า ด้านบุคคล หรือผู้ใช้พื้นที่ การจัดการที่ดีไม่เพียงคำนึงถึงความสะดวกของญาติผู้วายชนม์ แต่ยังรวมถึงการลดผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ เช่น กรณีการร้องเรียนจากผู้พักอาศัยและโรงเรียนที่อยู่ใกล้กับเมรุซึ่งได้รับผลกระทบจากควันพิษ การแก้ปัญหาโดยการปรับปรุงระบบเผาใหม่ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Waewnilanon (2019) ที่ยืนยันว่าการปรับปรุงระบบการเผาศพสามารถลดมลภาวะได้ทั้งต่อผู้เข้าร่วมพิธีและผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง ในมิติด้านกระบวนการ งานวิจัยพบว่า การบริหารจัดการที่ดีควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับของชุมชนต่อการใช้พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Charoenmuang et al. (2017) ที่อธิบายว่าปัญหามลพิษทางอากาศในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนหนึ่งเกิดจากการเผาในที่โล่ง รวมทั้งลักษณะภูมิประเทศ

ที่เป็นแอ่งกระทะ จึงสะท้อนว่ากระบวนการจัดการที่คำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีบทบาทสำคัญต่อการลดปัญหาลักษณะในพื้นที่ฉาบฉวยด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการตั้งบำเพ็ญกุศลศพเป็นกระบวนการหลักของฌาปนสถาน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมการดำเนินงานด้านพิธีกรรมและบริการทั้งหมด การจัดการกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัยของผู้ใช้พื้นที่ ตั้งแต่ขั้นตอนการเข้าสู่พื้นที่ การจัดบริการอำนวยความสะดวก การดำเนินพิธีกรรม ไปจนถึงการดูแลความเรียบร้อยโดยรวม ทั้งนี้ เพื่อลดความโศกเศร้าเสียใจของญาติผู้วายชนม์และสร้างความประทับใจต่อการใช้บริการในพื้นที่ ผลการวิจัยชี้ว่า ทศนคติและความพึงพอใจของญาติผู้เสียชีวิตมีความสัมพันธ์กับกระบวนการบริการที่มีความเป็นระบบและอำนวยความสะดวก หากกระบวนการดำเนินการมีความพร้อมและเป็นระเบียบ ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจและสร้างความเชื่อมั่นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของฌาปนสถานนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพของการให้บริการโดยตรง นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Sornsit (2024) ที่ได้สำรวจรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ฌาปนสถานในเขตบางเขน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การบริหารจัดการโดยองค์กรภายนอก เช่น กองทัพอากาศ กองทัพบก และการบริหารจัดการโดยวัดเอง โดยพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฌาปนสถานในปัจจุบัน ได้แก่ การขาดแคลนพื้นที่จอดรถเนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ และในส่วนของวัดที่บริหารจัดการเอง มักประสบปัญหาด้านบุคลากร การดูแลความสะอาด และจำนวนห้องน้ำที่ไม่เพียงพอ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การดำเนินงานของฌาปนสถานสามารถเชื่อมโยงกับหลักสราณียธรรม 7 ประการ ได้ดังนี้ 1) เมตตาทายกรรม มีการจัดทำชุดยูนิฟอร์มแก่พนักงานเพื่อความเป็นระเบียบ ช่วยเหลืองานซึ่งกันและกันโดยไม่ผลักรถ และกระจายงานให้ทุกคนในวัดมีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม 2) เมตตาจักรกรรม มีการพูดจาไพเราะกับผู้มาใช้สถานที่ มีการสื่อสารทบทวนงานร่วมกัน และให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการทำงาน 3) เมตตาโมกกรรม พนักงานและจิตอาสาที่มีความตั้งใจช่วยเหลือวัดและชาวบ้าน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมในเชิงลบต่อผู้ใช้บริการ 4) สาธารณโภคิตา มีการสนับสนุนพวงหรีดที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ พร้อมทั้งฝึกฝีมือแรงงานให้คนในชุมชนเข้ามาช่วยงานหัตถกรรมในวัด ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน 5) สีสสามัญญตา มีการกำหนดระเบียบการทำงานอย่างเป็นระบบ จัดทำแผนงานเป็นลายลักษณ์อักษร และกำหนดสายงานกับตำแหน่งหน้าที่ให้ชัดเจน และ 6) ทิฐิสามัญญตา มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อทบทวนและปรับปรุงการประสานงานให้มีประสิทธิภาพ และทำงานไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่า รายได้ของฌาปนสถาน มาจาก 2 ส่วนหลัก คือ ค่าบำรุงศาลา และค่าใช้บริการเมรุเผา ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงโดยเฉพาะด้านการบำรุงรักษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongsri (2022) ที่กล่าวว่า รายได้ของฌาปนสถานแต่ละแห่งแตกต่างกันตามต้นทุนการดำเนินงาน บุคลากร และสิ่งของที่ต้องใช้ แม้ฌาปนสถานรูปแบบที่ 1 จะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ารูปแบบที่ 2 แต่ผู้ใช้บริการที่มีศักยภาพทางการเงินยังคงเลือกใช้ เนื่องจากความสะดวกและการบริการที่ครบวงจร ในขณะที่รูปแบบที่ 2 มีการกำหนดค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมกับคนในชุมชนรอบวัด จึงตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

สรุป

การนำเสนอแนวทางในประยุกต์หลักการบริหารจัดการพื้นที่กายภาพ โดยการจัดรูปแบบ กายภาพสถานที่ ให้เข้าถึงได้และง่ายต่อการรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการคำนึงถึง สภาพแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งรวมมลภาวะและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ข้างเคียงการจัดหน่วยงานเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและคุณภาพ

ของเตาเผา การตรวจสอบอาคารสถานที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และคุณภาพพื้นที่ฌาปนสถานของแต่ละวัด ด้านของกระบวนการ การจัดระบบของการทำงานในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ โดยปัญหาหลักที่พบ คือ จำนวนและคุณภาพของ บุคลากร ควรมีการจัดอบรมบุคลากร เพิ่มความน่าสนใจในงานและสร้างบุคลากรใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อรองรับการทำงานในอนาคต การจัดรูปแบบของงานโดยคำนึงถึงกรณีที่มีผู้ใช้งานจำนวนมาก เช่น การเรียงเวลาในการสวดพระอภิธรรม การจัดเวลาไม่ให้ตรงกัน เพื่อเลี่ยงไม่ให้เกิดความหนาแน่นของผู้ใช้งาน ภายในพื้นที่ นอกจากนี้แล้ว ผู้บริหารพื้นที่ควรตระหนักถึงความพึงพอใจที่เกิดจากการเข้าใช้พื้นที่ของผู้เข้าใช้งาน โดยจัดเตรียมบริการที่ดีและการอำนวยความสะดวกจากระบบงาน หรืออาจจะทำการประเมินผล คำแนะนำของผู้ใช้บริการซ้ำเพื่อถือเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงความพร้อม และขีดความสามารถขององค์กรต่าง ๆ ดังนั้น การเพิ่มประสิทธิภาพ ของพื้นที่โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ใช้งานพื้นที่ จึงควรมีการวางแผนในระยะยาวโดยพิจารณาถึง อัตราการเพิ่มของผู้ใช้งานในอนาคต และจัดหาพื้นที่สำรองหรือพื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการ ขยายตัวดังกล่าว และผู้บริหารควรพิจารณาการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันโดยเร่งด่วน หรือจัดทำ แผนการบริหารและบำรุงรักษาพื้นที่ฌาปนสถานเพื่อลด ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และช่วยในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการพื้นที่ ฌาปนสถานของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ปรากฏ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 การบริหารงานฌาปนสถานของวัดสารอด ควรมีการจัดทำ แผนผังการดำเนินงานของแผนกต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฌาปนสถาน เพื่ออำนวยความสะดวก และการจัดการเจ้าหน้าที่ในองค์กรมากยิ่งขึ้น
- 1.2 การปรับพื้นที่บางจุดที่รกร้าง หรือในจุดที่ไม่ได้ใช้งานปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น กรณีพื้นที่สุสานเก็บศพ ที่ไม่ได้ใช้งาน โดยทำการปรับพื้นที่ดังกล่าว เพื่อใช้เป็นพื้นที่สีเขียวใน อนาคต
- 1.3 การจัดทำแผนดำเนินงาน เพื่อช่วยในการบริหารจัดการโดยการวางกรอบ แนวทางในการพัฒนาขององค์กรทั้งในระยะสั้น และระยะยาว นำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง และ แก้ไขจุดบกพร่องขององค์กรต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรเพิ่มจำนวนขอบเขตฌาปนสถานในการวิจัย โดยให้มีขอบเขตที่ไม่จำกัด เฉพาะพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับกรณีอื่น ๆ ได้
- 2.2 ควรศึกษาลงลึกเฉพาะด้านการบริหารจัดการ เช่น การบริหารงานอาคารของฌาปนสถาน การจัดการเมรุเผาศพ เป็นต้น เพื่อสามารถนำข้อเท็จจริงเฉพาะด้านมาใช้เพื่อให้เกิด องค์ความรู้ใหม่ ๆ มากยิ่งขึ้น

References

- Arinchai, V. (2025). *Buddhist Peaceful Means in Solving the Management Problems of the Crematorium at Wat Sarot, Bangkok*. (Master's Thesis), Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.
- Chantavanich, S. (1997). *Qualitative Research Methods*. (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Charoenmuang, D. A. et al. (2017). *A Study of Public Participation Behavior in Solving Air Pollution Problems in Chiang Mai City*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Panla, S. (2015). *Guidelines for the Management of Common Areas in Office Buildings on Sathorn Road*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Phra Theppariyatmethee, Obsinn, S., & Nasurivong, P. (2021). *A Study of a Prototype Smart Cremation Furnace in Thai Society*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Satha-Anand, Ch. (2003). *Challenging Alternatives: Violence and Nonviolence*. Bangkok: Komol Kimthong Foundation Press.
- Sornsit, K. (2024). *Management of Crematorium Areas in Temples in Bang Khen District, Bangkok*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Waewnilanon, S. (2019). *Physical Management: A Case Study of Wat Phra Dhammakaya*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Wongsri, Ch. (2022). *Funeral Practices in Bangkok: Appropriate Management and Implementation*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่

โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต

แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

A Model for Developing Teacher Leadership in Learning Management for the New Normal Era at Lower Secondary Sangha Schools in Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic

¹พระมาลี กอนฮูลไ, สิกานต์ เพียรธัญญกรณ์ และ ธวัชชัย ไพไธ

¹Malee Konhoulai, Sikan Pienthunyakorn and Tawatchai Pailai

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Faculty of Education, Sakonnakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: maleekonhoulai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ 4) ศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งเป็น 4 ระยะคือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบ ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ และระยะที่ 4 การศึกษาประสิทธิผลรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามแบบสอบถามภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ แบบประเมินภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับองค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ (1) ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู (2) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (3) ด้านบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู (4) ด้านศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี (5) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และ (6) ด้านความเป็นครูมืออาชีพ ตามลำดับ 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล และจากประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่

โดยรวม มีค่าเฉลี่ยหลังการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการฝึกปฏิบัติจริงและการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 67.76

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำครู; การจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่; โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the components and priority needs of teacher leadership in learning management for the New Normal era; 2) construct and develop a model for developing teacher leadership in learning management for the New Normal era; 3) implement the developed teacher leadership development model; and 4) evaluate the effectiveness of the model. The study employed a Research and Development (R&D) methodology divided into four phases. Phase 1 involved studying components and priority needs. Phase 2 focused on constructing and developing the model. Phase 3 consisted of the model implementation. Phase 4 examined the effectiveness of the model. The research instruments included interview forms, questionnaires on teacher leadership in New Normal learning management, and evaluation forms for teacher leadership in New Normal learning management. The collected data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

From the study, the following results were found: 1) The findings regarding current conditions revealed that, overall, they were at a moderate level, while desirable conditions were at the highest level. The components were ranked by their priority needs index from highest to lowest as follows: (1) self-development and peer teacher development, (2) change leadership, (3) personality suitable for the teaching profession, (4) potential in technology utilization, (5) curriculum development and learning management, and (6) professional teaching, respectively. 2) The developed model for teacher leadership development in learning management for the New Normal era at lower secondary Sangha schools in Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic, consisted of principles, objectives, content, development processes, media and learning resources, and measurement and evaluation. The evaluation of the model's propriety showed that it was at the highest level overall. 3) The results of implementing the teacher leadership development model in learning management for the New Normal era at lower secondary Sangha schools in Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic, indicated that teacher leadership in learning management for the New Normal era reached the highest level overall after the training. Additionally, the satisfaction level of the workshop participants was at the highest level. 4) The study on the effectiveness of the teacher leadership development model in learning

management for the New Normal era at lower secondary Sangha schools in Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic, through practical application and the use of Professional Learning Communities (PLC), revealed that teacher leadership in learning management for the New Normal era showed continuous improvement, with a progress percentage of 67.76.

Keywords: Teacher Leadership; Learning Management for the New Normal Era; Lower Secondary Sangha Schools

บทนำ

การจัดการศึกษาในสถานการณ์โควิด-19 ใน สปป.ลาว กล่าวคือ วิธีการจัดการให้นักเรียนที่มีความสามารถในการเข้าถึงการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้ปกครอง นักเรียนที่มีอุปกรณ์และเข้าถึงการเรียนในรูปแบบออนไลน์ได้ และนักเรียนที่ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ออนไลน์ สามารถเรียนรู้จากคลังปัญญาลาว และครูจัดทำเอกสารบทเรียนและแบบฝึกหัดเพื่อให้เข้าถึงการเรียนรู้ นอกจากนี้ ครูได้จัดวงเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับครูเพื่อสะท้อนความสำเร็จและข้อติดขัด รวมถึงสื่อสารความคิดเห็นจากนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ท่ามกลางสถานการณ์โควิด-19 นอกจากนี้ในภาพรวม ครู สปป.ลาวส่วนใหญ่ ยังได้รับการสนับสนุนให้มีกิจกรรมพัฒนาตนเองในด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนควบคู่ไปกับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและช่วงวัยของนักเรียน รวมถึงการทำงานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองมาช่วยในการดูแลเด็กในกระบวนการเรียนการสอนด้วยโดยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในระดับประถมศึกษาเพื่อให้มีพื้นฐานการศึกษาที่ดี และเรียนรู้ต่อเนื่องตามระดับของการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และต่อยอดในระดับที่สูงขึ้น (Wilcox, 2022)

โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้นแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นโรงเรียนที่เปิดทำการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับพระสงฆ์ สามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป โดยทำการสอนแบ่งเป็นดังนี้คือ 1) การศึกษาสายปริยัติธรรม เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นหลัก 2) การศึกษาสายสามัญศึกษาสงฆ์ เป็นการเรียนการสอน ที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนา กับสายสามัญทางโลก และ 3) การศึกษาด้านจิตวิทยา ซึ่งโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว มีโรงเรียนสงฆ์ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนปริยัติธรรมอบมา 2) โรงเรียนมัธยมต้นสงฆ์เซโน 3) โรงเรียนมัธยมต้นสงฆ์ดงเหิน 4) โรงเรียนมัธยมต้นสงฆ์แก้งกอก และ 5) โรงเรียนมัธยมต้นสงฆ์ปากช่อง ประกอบด้วย ผู้บริหาร 10 รูป ครูพระสงฆ์ 33 รูป และครูคฤหัสถ์ 48 คน รวมผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 91 รูป/คน ที่ต้องได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำที่สูงเพื่อขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสงฆ์ (Sisoulith, 2017)

ในสภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำของครูในวิทยาลัยครูแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับมาก โดยที่ครูในวิทยาลัยครูมีภาวะผู้นำด้านคุณสมบัติและจรรยาบรรณมากกว่าด้านอื่น ๆ รองลงมา คือ ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และลำดับสุดท้ายคือ ภาวะผู้นำของครูด้านความรู้ความสามารถและทักษะทางด้านการสอน การที่ครูในวิทยาลัยครูของลาว มีคุณสมบัติและจรรยาบรรณอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก เป็นเพราะพรรคและรัฐบาลลาวมุ่งเน้นและให้ความสำคัญด้านการการประพฤติปฏิบัติของครู พิจารณาและเลื่อนตำแหน่ง

ครู โดยให้ความสำคัญเรื่องการประพจน์และคุณธรรมเป็นลำดับแรก และการที่ครูมีภาวะผู้นำด้านความรู้ความสามารถและทักษะการสอนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในศาสตร์การสอน การศึกษาการสอนและวิจัยในชั้นเรียน (Phongsongkham, 2019) และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ยังล้าหลัง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคและวิธีการให้ทันสมัย หลักสูตรเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะความรู้มาประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้น้อย หนังสือแบบเรียนมีเนื้อหาเก่าเกินไป สำนวนอ่านเข้าใจยาก การเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก สื่อการเรียนการสอนคือกระดานและชอล์คเป็นหลัก สื่อเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอนยังล้าหลัง ผู้เรียนเน้นการจำมากกว่าการวิจัยวิจารณ์ การวัดผลและประเมินผลไม่เป็นไปตามระเบียบของโรงเรียน ข้อสอบเน้นอัตนัยเป็นหลัก และขาดการวัดผลภาคปฏิบัติ ด้านบุคลากรมีครูผู้สอนทั้งที่เป็นครูสงฆ์และครูฆราวาสไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาปรับปรุงระบบการเรียนการสอนและระบบการศึกษา พร้อมทั้งยังขาดการฝึกอบรมขาดการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็นระบบให้แก่บุคลากร ครู และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ (Chantachan, 2017)

ความจริงแล้ว ครูในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะในยุคดิจิทัลมีความจำเป็นที่จะพัฒนาความเป็นครูที่มีภาวะผู้นำในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง แต่ในการศึกษาเกี่ยวกับครูโรงเรียนสงฆ์ แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนใหญ่ยังขาดภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันที่เรียนในยุคดิจิทัล ยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดิมยังมุ่งเน้นการดำเนินการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ครูทั้งที่เป็นครูสงฆ์และครูฆราวาสยังเป็นครูผู้จัดการเรียนการสอนหนังสือจากแบบเรียนที่กำหนด ครูยังขาดทักษะการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อออกแบบและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา หากจะพิจารณาถึงการพัฒนาภาวะผู้นำในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังไม่พัฒนาเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของความต้องการเรียนรู้อย่างหลากหลาย (Phra Anousone Anussaro (Phanpaseuth), 2022) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่อย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพและสามารถเป็นผู้นำที่สำคัญทั้งทางโลกและทางธรรมในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ในโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. เพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ 7 ขั้นตอนประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ องค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ใช้แนวทางรูปแบบ วิธีการ ใช้แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำของ Khonklong (2017); Sinlarat (2020); Wongkrasorn (2019); Green (2020); Promket (2022); Donpila (2023); Churches (2014); Hersbach (2020); Kharbach and Khallouk (2021); และ Fansher and Eckinger (2021)

ขั้นตอนที่ 2 การยืนยันองค์ประกอบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยและสปป.ลาว มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา และมีประสบการณ์ในการสอนระดับบัณฑิตศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมในประเทศไทยและสปป.ลาว ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย และครูผู้สอนโรงเรียนสงฆ์ สปป.ลาว โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ จำนวน 6 องค์ประกอบซึ่งประกอบด้วย 1) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) การพัฒนาดตนเองและเพื่อนครู 3) ความเป็นครูมืออาชีพ 4) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 5) บุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู และ 6) ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และข้อเสนอแนะขององค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ปีการศึกษา 2567 (มกราคม 2568) จำนวน 62 คน/รูป จาก 6 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 12 คน ครูผู้สอน จำนวน 50 คน/รูป แบ่งเป็นครูพระสงฆ์ จำนวน 31 รูป ครูคฤหัสถ์จำนวน 19 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ปีการศึกษา 2567 (มกราคม 2568) ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 54 คน/รูป จาก 6 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 12 คน/รูป และครูผู้สอน จำนวน 42 คน/รูป แบ่งเป็น ครูพระสงฆ์ จำนวน 26 รูป ครูคฤหัสถ์ จำนวน 16 คน และใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม โดยผู้บริหารในแต่ละโรงเรียนวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ผู้บริหารทุกคนทุกโรงเรียน ส่วนครูผู้สอนโดยใช้สัดส่วน 0.84 ในการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างครูในโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้นทุกโรงเรียนและใช้การสุ่มครูผู้สอนโดยใช้การแบบแบบง่ายโดยวิธีการจับฉลากครูที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่างออกกลุ่มโรงเรียนละ 1-2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จำนวน 64 ข้อ มี 2 ด้าน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มี 4 ข้อ และตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ มี 60 ข้อ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.88 และ 0.94 ตามลำดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.56-0.87 และ 0.57-0.89 ตามลำดับ

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ขั้นตอนที่ 4 - 5)

2.1 ยกร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยเป็นผู้ร่างเองโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1

2.2 ตรวจสอบยืนยันและประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดียวกันกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ยืนยันองค์ประกอบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศไทยและสปป.ลาว ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา และมีประสบการณ์ในการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี และกลุ่มนักปฏิบัติการ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนสำหรับพระสงฆ์ในประเทศไทยและสปป.ลาว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 4) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลและ 6) กิจกรรมประกอบการพัฒนา จำนวนทั้งหมด 42 ข้อ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ขั้นตอนที่ 6)

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและนิเทศติดตามประเมินผลตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ครูโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ประจำปีการศึกษา 2567 (มิถุนายน 2568) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ทั้งหมด จำนวน 33 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว อาสาเข้าเป็นกลุ่มทดลองโดยสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินตนเองก่อน-หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีโครงสร้างของแบบประเมินประกอบด้วย 1) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 3) ความเป็นครูมืออาชีพ 4) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 5) บุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู และ 6) ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี จำนวน 31 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 4 การศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ขั้นตอนที่ 7)

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและนิเทศติดตามประเมินผลตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ครูโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ประจำปีการศึกษา 2567 (มิถุนายน 2568) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ทั้งหมด จำนวน 33 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ที่เข้ารับการพัฒนาตามรูปแบบฯ)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 31 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 2) แบบบันทึก ติดตามผลในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่

ที่	องค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ ในยุคปกติใหม่	สภาพ ปัจจุบัน	สภาพที่พึง ประสงค์	PNI _(Modified)	ลำดับการ พัฒนาการ
1	การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	2.67	4.54	0.700	2
2	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	2.63	4.57	0.738	1
3	ความเป็นครูมืออาชีพ	2.69	4.50	0.673	6
4	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	2.71	4.57	0.686	5
5	บุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู	2.68	4.55	0.698	3
6	ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี	2.67	4.52	0.693	4

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าความต้องการจำเป็น (PNI_(Modified)) ของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ องค์ประกอบการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู (PNI = 0.738) โดยสภาพที่พึงประสงค์ของตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ($\bar{X}$ = 4.59) รองลงมาคือ องค์ประกอบการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (PNI = 0.700) โดยสภาพที่พึงประสงค์ของตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการสร้างแรงจูงใจ ($\bar{X}$ = 4.60) องค์ประกอบบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู (PNI = 0.698) โดยสภาพที่พึงประสงค์ของตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการมีความประพฤติดี ($\bar{X}$ = 4.61) องค์ประกอบ ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี (PNI = 0.693) โดยสภาพที่พึงประสงค์ของตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเข้าถึง (ACCESS) ($\bar{X}$ = 4.56) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (PNI = 0.686) โดยสภาพ ที่พึงประสงค์ของตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.57) และองค์ประกอบความเป็น ครูมืออาชีพ (PNI = 0.673) โดยสภาพที่พึงประสงค์ของตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความเชี่ยวชาญในการสอน ($\bar{X}$ = 4.50)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมของการประเมินรูปแบบการพัฒนา

รูปแบบการพัฒนา	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
1) หลักการของรูปแบบ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
3) เนื้อหาของรูปแบบ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
4) กระบวนการของรูปแบบ	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
5) การวัดและประเมินผล	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
6) คู่มือรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู	4.75	0.46	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด	4.50	0.53	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
ภาพรวม	$\bar{X} = 4.66$ S.D. = 0.49 มากที่สุด											

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาทั้งหมด ทั้งในส่วนของหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ การวัดและประเมินผล และคู่มือรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู พบว่า หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ การวัดและประเมินผล และคู่มือรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูของรูปแบบการพัฒนา มีค่าการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประเมินภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ที่	องค์ประกอบ	ก่อน		หลัง		เพิ่มขึ้น ($\bar{X}_2 - \bar{X}_1$)	ร้อยละ ความก้าวหน้า
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.32	0.59	4.70	0.46	1.38	82.14
2	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	3.34	0.69	4.71	0.45	1.37	82.53
3	ความเป็นครูมืออาชีพ	3.31	0.65	4.70	0.45	1.39	82.25
4	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	3.34	0.61	4.69	0.46	1.35	81.33
5	บุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู	3.33	0.65	4.68	0.47	1.35	80.84
6	ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี	3.30	0.67	4.66	0.48	1.36	80.00
รวมเฉลี่ย		3.32	0.65	4.69	0.46	1.37	81.55

จากตารางที่ 3 พบว่าภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยหลังการอบรม ($\bar{X}_2 = 4.69$) สูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{X}_1 = 3.32$) มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8155 หรือร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 81.55

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ผลการวิจัย พบว่า 1) มีค่าความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) และ 2) ประสิทธิผลของ

รูปแบบการพัฒนาหลังสิ้นสุดการกระบวนการพัฒนา ผลการวิจัย พบว่า หลังสิ้นสุดการกระบวนการพัฒนา โดยการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริงและการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูมีภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 67.76 ซึ่งผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยพัฒนาการของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่

ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่	ประเมินครั้งที่ 1 ($\bar{X}_1$)	ประเมินครั้งที่ 2 ($\bar{X}_2$)	ประเมินครั้งที่ 3 ($\bar{X}_3$)	ประเมินครั้งที่ 4 ($\bar{X}_4$)	ประเมินครั้งที่ 5 ($\bar{X}_5$)	ประเมินครั้งที่ 6 ($\bar{X}_6$)	ประเมินครั้งที่ 7 ($\bar{X}_7$)	เพิ่มขึ้น ($\bar{X}_7 - \bar{X}_1$)	ร้อยละความก้าวหน้า
การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.49	3.60	3.72	3.82	4.03	4.26	4.52	1.03	68.21
การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	3.52	3.61	3.74	3.82	4.06	4.30	4.53	1.01	68.24
ความเป็นครูมืออาชีพ	3.51	3.64	3.69	3.85	4.08	4.27	4.53	1.02	68.46
การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	3.48	3.63	3.71	3.80	4.04	4.25	4.53	1.05	69.08
บุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู	3.49	3.63	3.74	3.80	4.04	4.29	4.54	1.05	69.54
ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี	3.43	3.61	3.73	3.80	4.05	4.29	4.53	1.10	70.06
รวมเฉลี่ย	3.48	3.61	3.72	3.82	4.05	4.28	4.53	1.05	67.76

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนี้

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ที่สร้างขึ้น พบว่า

มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ส่วน ประกอบด้วย 1) หลักการ เป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงปัญหาความจำเป็นหรือความต้องการที่ต้งมี และเป็นการเขียนแสดงให้เห็นถึงปัญหาหรือความต้องการ และเชื่อมโยงให้เห็นว่าโครงการที่เสนอสอดคล้องกับการวางรากฐานไปสู่สภาพที่พึงประสงค์ในอนาคตของภาวะผู้นำครูในยุคปกติใหม่โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น 2) วัตถุประสงค์ เป็นวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการที่สามารถแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย ที่แสดงถึงความต้องการที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ภายในโครงการให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรม 3) เนื้อหา เนื้อหาการพัฒนา ในที่นี้คือภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้นทั้ง 6 องค์ประกอบ 4) กระบวนการพัฒนา เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น ให้มีระดับภาวะผู้นำครูที่สูงขึ้นกว่าสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว และ 6) การวัดประเมินผล เป็นวัดภาวะผู้นำครูโรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มครูผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการทั้ง 33 รูป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว พบว่า สภาพปัจจุบันขององค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนสภาพที่พึงประสงค์ขององค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อนำมาคำนวณค่าความต้องการจำเป็น (PNI_(Modified)) ของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ องค์ประกอบการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู รองลงมาคือ องค์ประกอบ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู องค์ประกอบศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และองค์ประกอบความเป็นครูมืออาชีพ ตามลำดับ โดยการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs assessment) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้หลักกระบวนการรวบรวมสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความสามารถที่คาดหวังกับความสามารถที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นทำการจัดลำดับความสำคัญของความแตกต่างนั้น โดยสามารถนำมาสู่การอภิปรายดังนี้ 1. การที่องค์ประกอบ การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู มีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด น่าจะเกิดจากครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี จึงต้องสนใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง เพื่อนครูและผู้อื่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้น และเป็นบุคคลที่จะเรียนรู้และรับสิ่งแปลกใหม่ และชักจูงโน้มน้าวให้เพื่อนร่วมงานปฏิบัติตาม สร้างเครือข่ายความร่วมมือ มีการคิดเชิงระบบในองค์ความรู้ใหม่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน เพื่อสร้างผลงานให้บรรลุตามเป้าหมาย เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rasphon (2024) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำของกรรมาธิการศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว พบว่า สภาพที่เป็นจริงขององค์ประกอบหลักทั้ง 5 องค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก และสภาพที่ควรจะเป็นขององค์ประกอบหลักทั้ง 5 องค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาคำนวณค่าความต้องการจำเป็น (PNI_(Modified)) ของภาวะผู้นำกรรมาธิการศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ องค์ประกอบ การพัฒนาบุคลากร รองลงมาคือ องค์ประกอบกำหนัดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ องค์ประกอบ

การจัดการบรรยากาศในการบริหารจัดการ องค์ประกอบการกำกับติดตาม และองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือองค์ประกอบการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับ Promket (2022) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ สำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า สภาพที่ควรจะเป็นและสภาพที่เป็นจริงของภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะโดยภาพรวม พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในสภาพที่ควรจะเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะความเป็นครูอยู่ในระดับมากที่สุด สภาพที่เป็นจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด คือ คุณลักษณะความเป็นครู อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนเมื่อพิจารณาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะค่าเฉลี่ยรวมพบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่า $PNI_{Modified} = 0.245$ องค์ประกอบที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะมีค่า รองลงมา คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และด้านคุณลักษณะความเป็นครู ตามลำดับ

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล และจากประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ที่ผู้วิจัยออกแบบมา เป็นรูปแบบการพัฒนาที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เนื่องจากผ่านกระบวนการตามแนวทางการวิจัยและการพัฒนา โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ของนักวิชาการ นักการศึกษาและนักวิจัย ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยผ่านความเห็นชอบจากคณาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Bardo and Hartman (2016) กล่าวสรุปว่า องค์ประกอบของรูปแบบไม่มีข้อกำหนดแน่นอนขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงถึงองค์ประกอบย่อยของระบบ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ผลผลิต (Output) และ 4) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม (Feedback) และสอดคล้องกับ Surinwattanakul (2025) สรุปผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาครูด้วยการบูรณาการกับกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) การนำรูปแบบไปใช้ 4) บริบทการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผล โดยใช้หลักการบูรณาการองค์ความรู้ที่สำคัญ 3 เรื่อง ใช้ชื่อ “CBC Model” ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้แบบเน้นสมรรถนะ (Competency Based Learning: C) กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning: B) และแนวคิดการสร้างสรรคการเรียนรู้ (Constructionism: C) ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว โดยรวมมีค่าเฉลี่ยหลังการอบรม สูงกว่าก่อนอบรม มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8155 หรือร้อยละความก้าวหน้า

เท่ากับ 81.55 ซึ่งหมายความว่า ครูทั้งครูพระสงฆ์และครูคฤหัสถ์ที่ร่วมวิจัยมีภาวะผู้นำ ก่อนเข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง หลังจากที่ได้เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบ ภาวะผู้นำของครูทั้งครูพระสงฆ์และครูคฤหัสถ์โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว อยู่ในระดับมากที่สุด มีความแตกต่างเพิ่มขึ้น 1.37 หรือคิดเป็นค่าร้อยละ 81.55 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rasphon (2024) ได้ศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำของกรรมการศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว จำนวน 28 รูป/คน ระหว่างก่อนการอบรม หลังอบรม และหลังทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา พบว่า ภาวะผู้นำของกรรมการศึกษาสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ระยะหลังการทดลองใช้รูปแบบ สูงกว่าหลังการอบรมพัฒนา และสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ มีความแตกต่างรวมเพิ่มขึ้น 1.55 หรือคิดเป็นดัชนีความก้าวหน้า ร้อยละ 31.00 ซึ่งพบว่าเช่นเดียวกับ Phuoon (2022) ได้สรุปค่าเฉลี่ยผลการประเมินภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะหลังการทดลองใช้รูปแบบ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ ซึ่งก่อนเข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง หลังจากที่ได้เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบ ภาวะผู้นำทางการบริหารสำหรับครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความแตกต่างเพิ่มขึ้น 1.32 หรือคิดเป็นค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 26.38 และผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนามีค่าความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ Prasongsuk (2021) สรุปผลการสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกระบวนการจัดการความรู้พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกระบวนการจัดการความรู้โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า หลังสิ้นสุดการกระบวนการพัฒนา โดยการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริงและการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูมีภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 67.76 ซึ่งหมายความว่า ครูทั้งครูพระสงฆ์และครูคฤหัสถ์ที่ร่วมวิจัยมีภาวะผู้นำในระยะการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริงและการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเกิดขึ้นหลังระยะการอบรมให้ความรู้ มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพ โดยพิจารณาจากการยืนยันรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน และรูปแบบการพัฒนามีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติชัดเจน รวมทั้งกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ผู้เข้ารับการพัฒนาร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยความเต็มใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเยี่ยม อีกทั้งวิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หลังจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติจบแล้ว ได้ให้ผู้เข้ารับการพัฒนารู้สึกได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องกันจึงทำให้ผู้เข้ารับการพัฒนายังมีความรู้ความเข้าใจตรงตามวัตถุประสงค์และการวัดประเมินผล การนิเทศ ติดตามโดยผู้วิจัยและผู้บริหาร รวมถึงการสรุปผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ พิจารณาจากการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถามผู้เข้ารับการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ และอีกทั้งผู้เข้ารับการพัฒนายังได้ทำแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมการพัฒนาอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Prayoonsaowaphak (2025) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะที่ 2 การเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริงและการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) พบว่า

การประเมินภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารวิชาการในระหว่างการปฏิบัติในสถานที่จริงมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยการประเมินครั้งที่ 9 สูงกว่าครั้งที่ 1 โดยมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเท่ากับ 1.93 มีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 70.69

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู 4) ด้านศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี 5) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และ 6) ด้านความเป็นครูมืออาชีพ ตามลำดับ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล และจากประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ ในระยะหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ สูงกว่าก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีค่าความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมากที่สุด และหลังสิ้นสุดการกระบวนการพัฒนา โดยการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริงและการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูมีภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนสงฆ์สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาครูผู้สอน ทั้งที่เป็นครูผู้สอนและฆราวาส หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน หรือกรรมการการศึกษาสงฆ์ ให้มีภาวะผู้นำในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีภาวะผู้นำทางการบริหารและการจัดการเรียนการสอนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนี้ไปใช้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อการพัฒนาตนเองและเป็นการสร้างแนวคิดทางการบริหารใหม่ ๆ ให้เกิดการพัฒนาศาสนศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนต้น แขวงสะหวันนะเขต แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาเปรียบเทียบกับมีความเหมือนแตกต่างกัน หากมีความแตกต่างจะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แตกต่าง ถ้ามีผลการศึกษาเหมือนกันจะได้เป็นเครื่องยืนยันข้อค้นพบ ซึ่งจะทำให้ข้อค้นพบที่ได้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

2.2 ควรทำการวิจัยพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างภาพในอนาคตสถานศึกษา ได้อย่างชัดเจน ว่าประสิทธิผลที่ดีที่สุดของสถานศึกษาที่ต้องการอย่างแท้จริง โดยพัฒนาทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) และด้านเจตคติหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude) ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

References

- Bardo, J. W., & Hartman, J. J. (2016). *Urban Sociology: A Systematic Introduction*. USA: F. E. Peacock.
- Chantachan, S. (2017). A Comparative Study of the Development Model in Education and Religion Management Process between Thailand and Lao. *Journal of Social Sciences*, 7(2), 209–212.
- Churches, A. (2014). Bloom's Taxonomy Blooms Digitally. *Tech & Learning*, 1, 1–6.
- Donpila, A. (2023). *Need Assessment and Guidelines for Developing Teachers' Digital Skills in the 21st Century under the Secondary Educational Service Area Office Mukdahan*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Fansher, A. K., & Eckinger, S. (2021). Tinder Tales: An Exploratory Study of Online Dating Users and Their Most Interesting Stories. *Deviant Behavior*, 42(9), 1194–1208.
- Green, S. (2020). *A Model for Developing Teacher Leadership on Instructional Management in Secondary Schools under the Regional Education Office No. 11*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Hersbach, H. (2020). The ERA5 Global Reanalysis. *Quarterly Journal of the Royal Meteorological Society*, 146(730), 1999–2049.
- Kharbach, Y., & Khallouk, A. (2021). Male Genital Damage in COVID-19 Patients: Are Available Data Relevant? *Asian Journal of Urology*, 8(3), 324–326.
- Khonklong, P. (2017). *A Development of Teacher Leadership for Learning Management in the 21st Century: A Case of Anuban Khamcha-I School*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Phongsongkham, P. (2019). A System Development of Teacher Leadership Enhancement at Teacher Training Colleges, Lao People's Democratic Republic. *Journal of Education Khon Kaen University*, 42(1), 111–119.
- Phra Anousone Anussaro (Phanpaseuth). (2022). A Guideline for the Development of Teaching and Learning Management According to Buddhist Educational Administration Principles in Sangha Secondary School in Luang Prabang, Lao People's Democratic Republic. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 9(1), 249–262.
- Phuoon, R. (2022). *A Model for Developing Administrative Leadership for Teachers Acting Deputy Directors of Small Secondary Schools in the Northeast*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.

- Prayoonsaowaphak, C. (2025). Innovative Leadership Development Model of Teachers in Secondary School, Northeastern Region. *Journal of Social Science and Cultural*, 9(6), 131–144.
- Promket, W. (2022). *Development of a Teacher Leadership Model on Competency-Based Instruction for Science and Technology Teachers in Large-Sized Secondary Schools under the Basic Education Commission Offices in the Northeast*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Rasphon, R. (2024). *The Leadership Development Model for the Sangha Education Commission in Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Sinlarat, P. (2020). The Path to Excellence in Thai Education. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 1(2), 60–75.
- Sisoulith, T. (2017). *Freedom in the World 2017*. USA: Rowman & Littlefield.
- Surinwattanakul, P. (2025). Model Development for Digital Competency of Student Teachers Integrated with Internship Program. *Journal of MCU Peace Studies*, 13(2), 636–651.
- Wilcox, E. (2022). *Southeast Asian Affairs 2022 (Laos in 2021: (IM) Mobility with Infrastructure and Covid-19)*. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute.
- Wongkruasorn, P. (2019). *Development Model of Teacher Leadership on Instructional Management in Thailand 4.0 Era in Primary Schools under the Regional Education Office No. 11*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

**ชุมชนสมานฉันท์ : กลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติความขัดแย้ง
โดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562
ผ่านธรรมนูญชุมชน จังหวัดอุดรธานี***

**Reconciliatory Community: Mechanisms for Driving Cooperation in Conflict
Resolution through Community Justice under the Dispute Mediation Act, B.E.
2562 via Community Charters in Udon Thani Province**

สุดารัตน์ เพ็งค้ำ

Sudarat Pengkham

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Sudarat.pe@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จัดการความรู้ตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 2) จัดทำร่างธรรมนูญชุมชนในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แบบมีส่วนร่วม จังหวัดอุดรธานี และ 3) ถ่ายทอดกลไกความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผ่านธรรมนูญชุมชน การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนสามารถลดข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล ลดค่าใช้จ่าย และลดปริมาณคดีในชั้นศาลได้ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และธรรมนูญชุมชนเป็นกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการลดความขัดแย้งในชุมชน โดยระดับความเห็นการประเมินข้อมูล $\bar{X} = 3.72$ คิดเป็นร้อยละ 74.45 และมีค่า S.D. = 1.11 แปลผล = มาก สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีทักษะเชิงบวกในการนำธรรมนูญชุมชนมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน 2) (ร่าง) ธรรมนูญชุมชน เป็นกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนลดปัญหาข้อขัดแย้ง สร้างความสมานฉันท์ 3) การถ่ายทอดกลไกความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งในชุมชน ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 26 และมาตรา 43 (1) จัดทำร่างธรรมนูญชุมชนในการยุติข้อขัดแย้ง สอดคล้องกับนโยบายการลดปริมาณคดีของศาลยุติธรรมที่มีเป้าหมายในการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบศาล โดยส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในคดีอาญาและคดีแพ่ง

คำสำคัญ: กลไกการขับเคลื่อน; การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท; การยุติความขัดแย้ง; ธรรมนูญชุมชน

*Received September 28, 2025; Revised October 22, 2025; Accepted November 4, 2025

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) manage knowledge according to legal provisions regarding conflict resolution through community justice under the Dispute Mediation Act, B.E. 2562, 2) create a participatory draft of a community charter for conflict resolution through community justice under the Dispute Mediation Act, B.E. 2562, in Udon Thani Province, and 3) transfer collaborative mechanisms for conflict resolution through community justice under the Dispute Mediation Act, B.E. 2562, via community charters. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative data were collected through questionnaires, while the qualitative data were gathered through in-depth interviews and focus group discussions. Content analysis was used for data evaluation.

From the study, the following results were found: 1) People's dispute mediation centers were able to reduce interpersonal conflicts, lower expenses, and decrease the volume of court cases. The community justice centers and community charters served as mechanisms for driving cooperation to reduce conflicts within the community, with an evaluation mean score of $\bar{X} = 3.72$ (74.45%) and a standard deviation of S.D. = 1.11, interpreted at a high level. This reflects that the community held a positive view toward utilizing community charters as a mechanism for driving local dispute mediation; 2) the draft community charter functioned as a collaborative mechanism for resolving conflicts through community justice, thereby reducing disputes and fostering reconciliation. The transfer of these collaborative mechanisms was conducted through a participatory approach based on the authority of Sections 26 and 43 (1) of the Constitution of the Kingdom of Thailand. This resulted in a draft community charter for conflict resolution that aligned with the Judiciary's policy, which aimed to reduce the number of cases entering the judicial system by promoting mediation in both criminal and civil disputes.

Keywords: Driving Mechanisms; Dispute Mediation; Conflict Resolution; Community Charter

บทนำ

จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ปริมาณคดีในชั้นศาลมีอยู่จำนวนมาก ตามสถิติการฟ้องคดีของสำนักงานศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567 โดยพิจารณาจำนวนคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณาทั้งสิ้น จำนวน 1,940,184 คดี (Court of Justice, 2025) ส่งผลถึงปริมาณผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในราชทัณฑ์ เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาลรวมถึงลดค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ เห็นควรส่งเสริมการดำรงชีวิตในชุมชนเชิงสมานฉันท์ ซึ่งการใกล้เคียงเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีวิธีการในการให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งในชุมชน ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการยุติข้อขัดแย้งโดยใช้คนกลางมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Thongkhokhum, 2019) หลักเล็งกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักหรือการฟ้องคดี เพื่อลดปริมาณคดีในชั้นศาล

ปัจจุบันการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยคนกลางมีผลบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจการบังคับใช้โดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Kakpeng, 2023) และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางถือเป็นกลไกการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขข้อขัดแย้ง เนื่องจากการไกล่เกลี่ยที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือในการระงับข้อพิพาท เมื่อคู่กรณีตกลงกันได้จะส่งผลให้ข้อพิพาทนั้นยุติ เกิดความพึงพอใจระหว่างคู่กรณี ช่วยลดปริมาณคดีในชั้นศาล ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย (Sukdit, 2018) อีกทั้งการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเด็นการลดข้อขัดแย้งในชุมชน โดยบูรณาการทำงานร่วมกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ (Sriphapa, 2015) ซึ่งในตำบลเวียงคำมีทุนทางสังคม คือ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตำบลเวียงคำ (วัดท่าม่วงน้อย) มีทุนมนุษย์ คือ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง จึงเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยการจัดทำร่างธรรมนูญชุมชน โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งร่างธรรมนูญชุมชนดังกล่าวจะมีเนื้อความที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งในชุมชน และนำมาซึ่งความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ประเภทคดีที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ มาตรา 20 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ระบุข้อพิพาททางแพ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยได้ คือ ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีใช้ข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวจะต้องมีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา ในส่วนคดีอาญา ตามมาตรา 35 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ระบุข้อพิพาททางอาญาที่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยได้ตามประมวลกฎหมายอาญา คือ ความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ฉ้อโกง หมิ่นประมาท และความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 ซึ่งเป็นความผิดอาญาที่มีโทษไม่ร้ายแรงตามประมวลกฎหมายอาญา โดยมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 10,00 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนที่มีประสิทธิภาพสามารถกำหนดกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยยุติธรรมชุมชนผ่านธรรมนูญชุมชนได้ เนื่องจากธรรมนูญที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน คนในชุมชนร่วมกันออกแบบ และกำหนดข้อตกลง และปฏิบัติการใช้ โดยการยอมรับร่วมกันของคนในชุมชน คนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบงานวิจัยที่วางรากฐานเชิงทฤษฎี คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องมีความพร้อมทั้งทรัพยากรในพื้นที่ และบุคลากรของท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญ (Yampochai, 2021) การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนต้องใช้ต้นทุนของชุมชนในการสร้างความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ความโปร่งใส ความเป็นกลาง การประสานงานอย่างมีส่วนร่วม การลดขั้นตอน และการยืดหยุ่น จึงจะเกิดรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างสมานฉันท์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Srisran and Polpanthin, 2017) และจากแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำร่างธรรมนูญชุมชนมาเป็นกลไกการกำหนดกติกาเพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมคิด วิเคราะห์ให้เกิดเป็นรูปธรรม และสามารถบังคับใช้ได้ จะนำมาซึ่งผลดีในการอยู่ร่วมกันของชุมชน สามารถลดข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในชุมชนได้ (Krueasaeng, 2024) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่จะมาเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Limprasert, Sanapath, Saisa-Nguan, and Usanno, 2019) และตามแนวคิด

กระบวนการยุติธรรมชุมชน เป็นการดำเนินงานโดยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคประชาชนในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน เครือข่ายชุมชน รวมทั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาท และสามารถยุติข้อขัดแย้งในชุมชนได้จะเกิดความสงบอย่างยั่งยืน (Chaithongkam, 2022)

การจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี แบ่งได้หลายแนวทาง การเจรจาห้วงคู่กรณี เพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน หรือการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเข้ามาช่วยกำกับกระบวนการที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงที่เกิดความพึงพอใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้กระทำความผิด และเหยื่อหรือผู้เสียหายได้มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านคนกลาง (facilitator) เพื่อให้เกิดผลที่เป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2021) คือ การทำให้คู่กรณีสามารถปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ ผู้กระทำความผิดสำนึกผิด และยินยอมเข้ารับการช่วยเหลือฟื้นฟูพฤติกรรม พร้อมทั้งเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผ่านคนกลางที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำหน้าที่เป็น facilitator ระหว่างคู่กรณี ซึ่งวิธีการดังกล่าวมานี้ เป็นวิธีการที่ช่วยลด หรือบรรเทาความแตกแยกได้ สำหรับสังคมขนาดเล็กไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว โรงเรียน สถานศึกษา ที่ทำงาน หมู่บ้าน และชุมชน เป็นต้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยช่วยเหลือเหยื่อให้เขาแสดงความคิดเห็น ความต้องการ และมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่เสียหายจากอาชญากรรมและหาวิธีที่ดีที่สุดในการรักษาเยียวยาผลกระทบของอาชญากรรมนั้น ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ยอมรับไม่ได้และยืนยันคุณค่าของชุมชน สนับสนุนการรับผิดชอบโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้กระทำความผิด ด้วยการหาทางออกร่วมกันและมุ่งไปที่การพัฒนาตนเอง แทนการลงโทษและตอกย้ำถึงการกระทำที่เกิดขึ้นไปแล้ว ผ่านธรรมเนียมชุมชนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ดังนั้น การศึกษาเรื่องชุมชนสมานฉันท์ : กลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผ่านธรรมเนียมชุมชน ตำบลเวียงคำ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมทั้งทรัพยากรในพื้นที่ คือ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตำบลเวียงคำ (วัดท่าม่วงน้อย) มีบุคลากรของท้องถิ่นที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จึงเห็นถึงความสำคัญและเข้าใจบริบทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สอดคล้องกับงานวิจัย (Yampochai, 2021) ด้วยเหตุที่ธรรมเนียมชุมชนในบริบทของยุติธรรมชุมชน ทำหน้าที่เป็น “Social contract” มีการกำหนดแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและกำหนดความรับผิดชอบของสมาชิก จึงถือเป็นเครื่องมือเชิงสถาบันของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่สร้างชุมชนสมานฉันท์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดการความรู้ตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562
2. เพื่อจัดทำร่างธรรมเนียมชุมชนในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แบบมีส่วนร่วม จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อถ่ายทอดกลไกความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผ่านธรรมเนียมชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดอุดรธานี โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ แบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอด้วยตาราง และอธิบายเพิ่มเติมด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปจากการจัดการความรู้ การศึกษาเอกสาร การสังเคราะห์และการวิเคราะห์แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อจัดทำร่างธรรมนูญสร้างสุขตำบลเวียงคำ (ธรรมนูญชุมชน) เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจากผู้มีประสบการณ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้เสียในการยุติข้อขัดแย้ง โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยแบ่งเป็นกลุ่มให้สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 60 คน การสนทนากลุ่ม จำนวน 30 คน เพื่อหาแนวทางการจัดการจัดทำร่างธรรมนูญชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามกฎหมายดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.747 ถึง 0.971 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.984

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แนวทางสนทนากลุ่ม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย รวมถึงการศึกษาและทบทวนแนวคิดทฤษฎี วิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการนำทฤษฎีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) เครื่องมือจัดการความรู้ (Knowledge Management Tools) มาประกอบการวิเคราะห์ทฤษฎี หลักการ บทบัญญัติกฎหมาย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามแผนการดำเนินงาน โดยจัดเก็บแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 60 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า การสัมภาษณ์ออนไลน์ผ่านโปรแกรม ZOOM ตามความเหมาะสมซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัดให้สิทธิในการถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกเมื่อ และกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน พนักงานท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ เจ้าพนักงานตำรวจ อาสาสมัคร ยุติธรรมชุมชน ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (qualitative content analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

จากนั้นจัดกลุ่มประเด็น (thematic coding) ตามวัตถุประสงค์และคำถามวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อค้นหาประเด็นร่วม ความขัดแย้ง ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล โดยเน้นการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผ่านธรรมนูญชุมชน อยู่ในระดับมากขึ้นไปโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1. ธรรมนูญชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการลดความขัดแย้งในชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562	3.78	1.12	มาก
2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สามารถลดปริมาณคดีในชั้นศาล	3.76	1.13	มาก
3. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่พิพาทและลดงบประมาณแผ่นดิน	3.76	1.14	มาก
4. ข้อพิพาททางแพ่งสามารถยุติข้อพิพาทระหว่างบุคคลตามกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	3.75	1.09	มาก
5. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการลดความขัดแย้งในชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562	3.75	1.13	มาก
6. ข้อพิพาททางแพ่งสามารถลดข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลตามกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	3.74	1.08	มาก
7. ข้อพิพาททางอาญาสามารถลดข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	3.64	1.09	มาก
8. ข้อพิพาททางอาญาสามารถยุติข้อพิพาทระหว่างบุคคลตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	3.60	1.10	มาก
รวมเฉลี่ย	3.72	1.11	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผ่านธรรมนูญชุมชน ข้อมูลแบบสอบถาม จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน อธิบายให้เห็นว่าระดับความเห็นด้วยการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุติข้อขัดแย้งตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในภาพรวม ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีผู้แสดงความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทำให้ค้นพบเหตุแห่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน แบ่งได้เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินและที่ดิน ข้อพิพาทเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ สิ่งแวดล้อม รวมถึงมลพิษทางเสียง ข้อพิพาททางมรดก การผิดสัญญา เป็นต้น การยุติข้อขัดแย้งแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ การวางแผนจัดทำระเบียบข้อบังคับ การสร้างข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทร่วมกับการร่วมผ่านธรรมนูญชุมชน จึงเกิดแนวปฏิบัติในการกำหนดกลไกการจัดทำร่างธรรมนูญชุมชนจากองค์ความรู้ของผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และข้าราชการเกษียณอายุราชการในชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งในชุมชน สามารถดำเนินการได้โดยการจัดทำร่างธรรมนูญชุมชนในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 43 (1) สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำร่างธรรมนูญชุมชน มีขั้นตอน (1) ค้นหาความต้องการของคนในพื้นที่ที่ต้องการจะลดข้อขัดแย้งในชุมชน เปิดเวทีพูดคุยในชุมชน และนำเสนอต้นทุนมนุษย์ ทูตทางสังคมในชุมชน (ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน) เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน (2) เมื่อค้นพบบุคคลในพื้นที่ที่มีความต้องการร่วมกันแล้ว จึงลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เช่น วัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากรในชุมชน วิถีชีวิต และปัญหาอื่น ๆ ในชุมชน (3) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง (4) ประสานความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น และองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของธรรมนูญชุมชนระดับตำบล (5) เปิดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อค้นหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ภัยคุกคามความขัดแย้ง แนวทางการแก้ไขปัญหา (6) นำผลการแสวงหาที่มายกร่างจัดทำเป็นธรรมนูญชุมชนระดับตำบล ตามความต้องการของชุมชน ดังนี้ (ร่าง)ธรรมนูญสร้างสุขตำบลเวียงคำ (ธรรมนูญชุมชน) ประกอบไปด้วย หลักการและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชน โดยแบ่งเนื้อหาใน (ร่าง) ธรรมนูญสร้างสุขออกเป็น 5 หมวด คือ หมวดที่ 1 หมวดทั่วไป หมวดที่ 2 หมวดว่าด้วยโครงสร้างของคณะกรรมการธรรมนูญสร้างสุขตำบลเวียงคำ หมวดที่ 3 หมวดว่าด้วยการดำเนินงาน หมวดที่ 4 หมวดว่าด้วยการลงโทษ และหมวดที่ 5 คือ หมวดว่าด้วยบทเฉพาะกาล

จากร่างธรรมนูญชุมชน ว่าด้วยการยุติความขัดแย้ง โดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ดังกล่าว เป็นแนวทางการจัดการความขัดแย้งในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมกัน และเป็นการสร้างกลไกทางสังคมในการกำหนดมาตรการบังคับเพื่อให้เป็นแบบแผนความยั่งยืนในการลดความขัดแย้งในชุมชนสอดคล้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ลดปริมาณคดีในชั้นศาล สร้างสงบสุข เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี คณะทำงานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และชุมชนตำบลเวียงคำ ยังขาดองค์ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เป็นข้อบังคับของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการบังคับทางสังคม กรณี

ที่บุคคลในชุมชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับในธรรมนูญชุมชน บุคคลผู้ฝ่าฝืนข้อบังคับดังกล่าวจะถูกตัดสิทธิสวัสดิการทางสังคม หรือระงับการให้ความช่วยเหลือจากชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

กลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จังหวัดอุดรธานีให้ประสบความสำเร็จ ด้วยบริบทของพื้นที่การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน ควรมีนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนกำหนดข้อตกลง ข้อบังคับในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อเป็นการส่งเสริม พัฒนา แก้ไขปัญหารวมถึงการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งเพื่อความยั่งยืนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาเสนอร่างธรรมนูญสร้างสุขตำบลเวียงคำ (ธรรมนูญชุมชน) จะช่วยส่งเสริมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สร้างชุมชนสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชนประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ดังภาพ 1

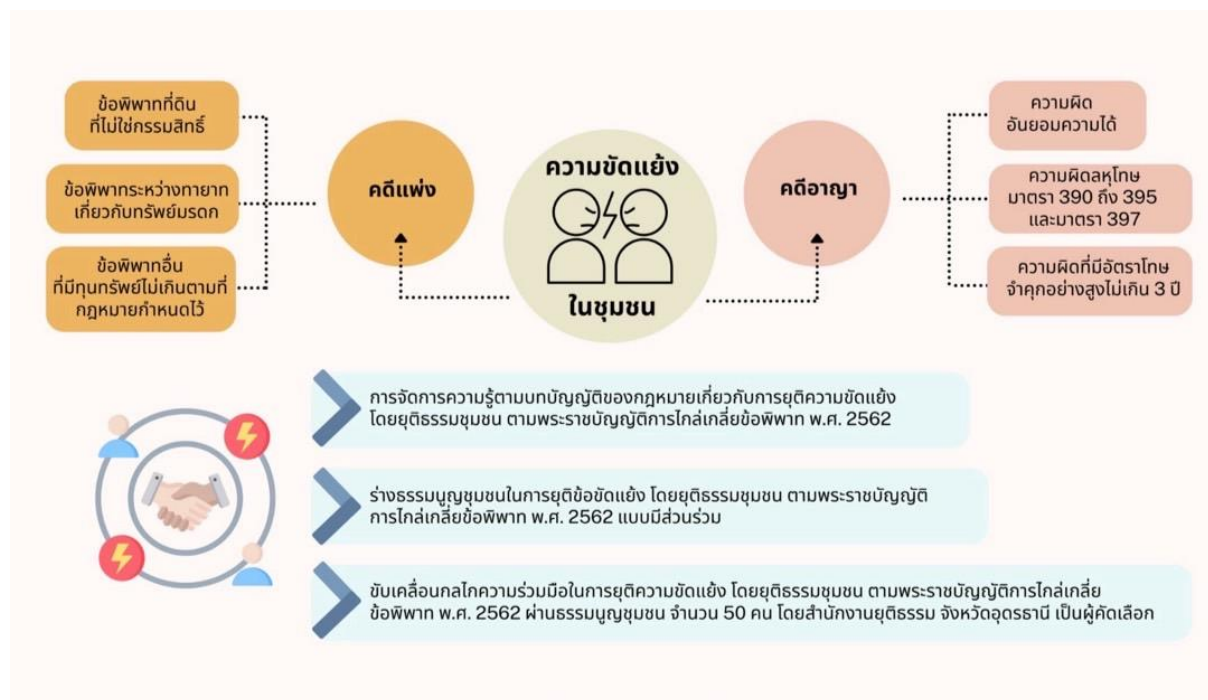

Figure 1: Model for Reconciliatory Community

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าจากการจัดการความรู้ตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และการให้ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เกิดข้อค้นพบการยุติข้อขัดแย้งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการร่วมกันกำหนดธรรมนูญชุมชนเพื่อประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนในการลดข้อขัดแย้งในชุมชน ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ลดปริมาณคดีในชั้นศาล ทั้งนี้เพราะ การจัดทำธรรมนูญชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการลดความขัดแย้งในชุมชนตามพระราชบัญญัติ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ได้ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สามารถลดปริมาณคดีในชั้นศาลได้ คือทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลน้อยลง) สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่พิพาทและลดงบประมาณแผ่นดินได้โดยข้อพิพาททางแพ่ง สามารถยุติข้อพิพาทและลดข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลตามกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งรวมถึงข้อพิพาททางอาญา สามารถลดข้อขัดแย้งและยุติข้อพิพาทระหว่างบุคคลตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้ จากระบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก การให้บริการไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง นำมาซึ่งคดีความล้นศาล คนล้นเรือนจำ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการลดความขัดแย้งในชุมชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Boonchuay, 2022)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งโดยธรรมนุญชุมชนประกอบไปด้วย หลักการและเหตุผลในการจัดทำธรรมนูญชุมชน เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนมีอยู่จำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการฟ้องร้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล สูญเสียค่าใช้จ่ายหรืองบประมาณในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีการกำหนดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภท เพื่อให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าวโดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งพื้นที่วิจัยชุมชนตำบลเวียงคำ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนผ่านธรรมนุญชุมชน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตั้งอยู่ มีผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง มีภาคีเครือข่ายที่พร้อมให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในชุมชนร่วมกัน เพราะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนโดยการกำหนดกติการ่วมกันภายในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินการเพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ซึ่งการนำแนวคิดที่ว่ายุติธรรมชุมชนสามารถช่วยเหลือประชาชนด้านกระบวนการยุติธรรมในประเด็นการลดค่าใช้จ่ายที่ประชาชนจะต้องสูญเสียไปในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Limprasert, Sanapath, Saisa-Nguan, and Usanno, 2019) และการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณากระแสหลัก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชนยังส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยความสมานฉันท์ เกิดความปรองดองรักใคร่สามัคคีขึ้นในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kongcharoen, 2013) ซึ่งภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกแล้ว การปรับความสัมพันธ์ของคู่กรณีในการใช้คนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อเกิดความยินยอมและได้ประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ของคู่กรณีก็กลับมาดีดังเดิม เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (Kaewsomchat, 2025) เพื่อประโยชน์สูงสุดของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กลไกความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังขาดการประชาสัมพันธ์ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าพนักงานท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดองค์ความรู้ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ส่งผลให้ชุมชนในท้องถิ่นขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ทางเลือก เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโคกขาม ที่ว่านอกจากบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ต้องมีความรู้ความชำนาญแล้ว ศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และคำแนะนำแก่คนในท้องถิ่นด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Thodsungnoen, and Klanthapura, 2014) รวมถึงการทำนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการบริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้อย่างทั่วถึง (Siriwattana, 2025)

สรุป

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Restorative Justice ของ Zehr (2002) ที่มองว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนมนุษย์ในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไข ร่วมกันสร้างกติกาของชุมชน (ธรรมนูญชุมชน) และร่วมกันขับเคลื่อนจนเกิดเป็นกลไกความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งในชุมชน สอดคล้องกับ แนวคิด Community Mediation Model และ รูปแบบการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างสมานฉันท์ (CPR MODEL) ของ Srisran and Polpanthin (2017) ดังภาพ 2

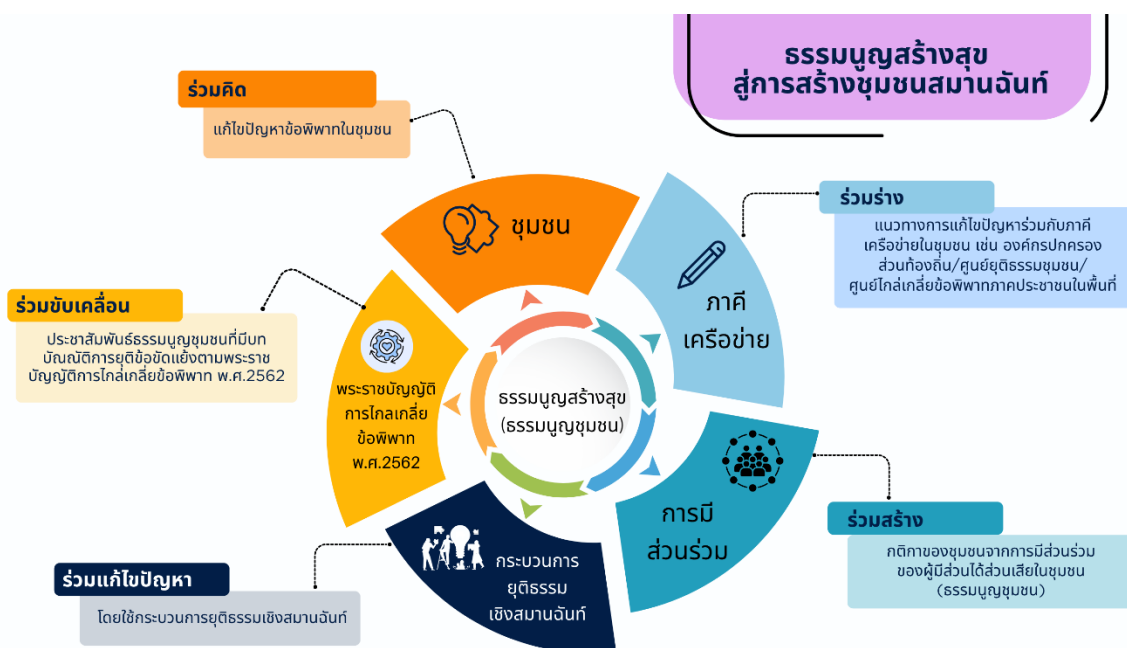

Figure 2: Model for The Community Constitution of Happiness (The CCH Model)

“ธรรมนูญชุมชน” เป็นกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติความขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้ โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความยืดหยุ่นในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ไม่เคร่งครัดบทบัญญัติของกฎหมายเท่ากับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล เนื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถหาทางออกในการแก้ปัญหาร่วมกันด้วยความรวดเร็ว ประหยัด เกิดความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย สร้างความเข้าใจ เสริมสร้างความสัมพันธ์

อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข โดยอาศัยหลักขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งแนวทางการนำข้อขัดแย้งในชุมชนเข้ามาไกล่เกลี่ยด้วยเหตุผลส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ลดภาระในกระบวนการยุติธรรม ลดงบประมาณแผ่นดิน มีความเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น เกิดเป็น “ชุมชนสมานฉันท์”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่ากลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จากการจัดการความรู้ของภาคประชาสังคม หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดำเนินการจัดทำข้อบังคับในชุมชน (ร่างธรรมนูญสร้างสุขตำบลเวียงคำ) ซึ่งเป็นข้อตกลงของคนในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชน ดังนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน การบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เห็นควรนำไปใช้เพื่อภารกิจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชน คือ ข้อบังคับ หรือข้อตกลงของคนในชุมชนที่ปรากฏตัวขึ้นในลักษณะของธรรมนูญชุมชน ซึ่งจากงานวิจัยได้ข้อค้นพบร่างธรรมนูญสร้างสุขตำบลเวียงคำ โดยมีเจตนารมณ์ในการสร้างชุมชนสมานฉันท์ ดังนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม สามารถนำไปเป็นต้นแบบเพื่อสร้างกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้ง ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าจากการดำเนินการถ่ายทอดกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชน ทำให้ได้ข้อค้นพบจากการวิจัย คือ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าพนักงานท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐยังขาดองค์ความรู้ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ส่งผลให้ชุมชนในท้องถิ่นขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม สามารถนำกลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือในการยุติข้อขัดแย้งโดยยุติธรรมชุมชนผ่านธรรมนูญชุมชนสร้างสุขตำบลเวียงคำ ไปปรับใช้ เพื่อสร้างชุมชนสมานฉันท์ขึ้นในสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีเห็นควรมีการพัฒนาข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาบทบาทของชุมชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การสร้างระบบ กลไก การดำเนินงานให้คนในชุมชนเข้าถึงได้ การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การสร้างกลไกระบบการติดตามผล และการประเมินผล

2.2 ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่องในระดับชุมชน

2.3 การพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีมาตรการในการคัดเลือกที่จะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนให้มากขึ้น สร้างความน่าเชื่อถือและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการระงับข้อพิพาทอย่างแท้จริง

2.4 การปรับปรุงบทบัญญัติข้อกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทแท้จริงในชุมชน

References

- Boonchuay, S. (2022). The Success of Restorative Justice Operations Abroad to be Applied in Thailand. In *Proceedings of the Conference on Research to Create Innovation and Technology to Support Thai Society into the Digital World* (pp. 2382–2394). The 14th National Academic Conference, Nakhon Pathom Rajabhat University.
- Chaithongkam, S. (2022). Development of Law for Mediation of Criminal Dispute at the Investigation Level. *Law TSU: Journal of Law, Thaksin University*, 10(12), 75–92.
- Court of Justice. (2025). *Report on Statistics of Court Cases for the Year 2024*. Retrieved October 21, 2025, from <http://www.oppb.coj.go.th>
- Kaewsomchat, S. (2025). Promoting Network in the Provision of Community Sector Dispute Mediation Centers Based on Buddhist Principles. *Journal of MCU Peace Studies*, 13(4), 1755–1766.
- Kakpeng, P. (2023). *A Judicial Public Mediation Model for People of Sam-Ngam Subdistrict Municipality, Don Tum District, Nakhon Pathom Province*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Kongcharoen, K. (2013). Acceptance of the Restorative Justice Process to Manage Community Conflicts in Chachoengsao Province. *Journal of Buriram Rajabhat University: Humanities and Social Sciences*, 5(2), 17–43.
- Krueasaeng, P. (2024). Management of the Public Area for Poverty Alleviation through Community Constitution in Thoen District, Lampang Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Review Lampang Rajabhat University*, 12(3), 21–38.
- Limpasert, S., Sanapath, S., Saisa-Nguan, R., & Usanno, W. (2019). Community Justice: An Alternative Justice Process in Thai Society. In *Proceedings of the RSU National Academic Conference 2019* (pp. 1458–1474). Rangsit University.
- Siriwattana, S. (2025). A Model for Developing Dispute Mediation in Public-Sector Dispute Mediation Centers. *Journal of MCU Peace Studies*, 13(3), 1129–1144.
- Sriphapa, A. (2015). *The Development of Driving Health Constitution on Exercise Behaviors in Khok Kwang, Bueng Khla District, Bueng Kan Province*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.
- Srisran, S., & Polpanthin, Y. (2017). The Development of Conflict Reconciliation Mediation Model by Community. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 1959–1975.

- Sukdit, P. (2018). The Mediation in Civil Cases of the Court of Justice: A Comparative Study of Thai Law and Singapore Law. In *Proceedings of the Conference on Research: The Thai Legal System Is Undergoing Reform and Transformation* (pp. 330–342). The 1st National Academic Conference on Jurisprudence, Faculty of Law, Chiang Mai University.
- Thodsungnoen, J., & Klanthapura, O. (2014). Factors Contributing to the Success of the Community Justice Center, Mueang District, Samut Sakhon Province. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 40(1), 98–113.
- Thongkhokhum, S. (2019). *Applying Restorative Justice in Dispute Resolution: Studying Mediation on Criminal Cases with Imprisonment Not Exceeding Five Years in Court*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). *Handbook on Restorative Justice Programmes* (2nd ed., pp. 3–15). Vienna, Austria: UNODC.
- Yampochai, K. (2021). The Community Charter Development on the Elderly's Wellness at Talat Mai Sub-District, Wiset Chai Chan District, Ang Thong Province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 14(4), 68–79.

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้าง สันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร*

The Participatory Process in Developing a Drinking Water Production System to Promote Peace at Wat Sarod, Bangkok

¹รัฐไท พร้อมอาษา, อุทัย สติมัน และ พระครูสังฆกิจดิลก

¹Ratthai Phromasa, Uthai Satiman and Phrakhrusanghakitdilok

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ratthi2568@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบอริยสัจโมเดลปฏิบัติการตามบันได 9 ขั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ ความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชน 2) พัฒนากลุ่มกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชน 3) นำเสนอผลลัพธ์กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย พระสงฆ์และสามเณรในวัดสารอด คณะกรรมการชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 35 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดื่มคุณภาพ แม้มีน้ำประปาเพียงพอแต่ไม่เหมาะสมเนื่องจากความกระด้างและการปนเปื้อน จึงต้องพึ่งการซื้อน้ำหรือรับบริจาคซึ่งไม่สม่ำเสมอและเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเท่าเทียมในการเข้าถึงน้ำดื่มคุณภาพ จุดแข็งของพื้นที่คือความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างวัดและชุมชน แต่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ความรู้ และงบประมาณ 2) การพัฒนาระบบใช้การบูรณาการหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 กับศาสตร์สมัยใหม่ ออกแบบเป็น WISDOM Model ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ Water, Introduction, Service, Drink, Output, และ Management ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา ออกแบบระบบ ดำเนินการ จนถึงติดตามประเมินผล 3) ชุมชนวัดสารอดมีระบบน้ำดื่มคุณภาพ มาตรฐาน และตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่อง เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมเสริมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์วัดชุมชนแน่นแฟ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายน้ำดื่มของครัวเรือนและวัด เพิ่มคุณภาพชีวิตทั้งกายและใจ พัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครและองค์ความรู้ท้องถิ่นจนดูแลระบบได้ด้วยตนเอง ขยายผลเป็นต้นแบบการจัดการน้ำชุมชนที่ยั่งยืนและนำไปใช้ในพื้นที่อื่นได้ องค์ความรู้ใหม่ คือ การมีส่วนร่วมแบบ 6 ร่วม” (ร่วมเห็น-ร่วมมือ-ร่วมสื่อ-ร่วมใจ-ร่วมให้-ร่วมเป็น) ซึ่งผสมผสานหลักพุทธธรรมกับกระบวนการจัดการน้ำดื่มอย่างบูรณาการ เรียกว่า WISDOM Model สามารถยกระดับคุณภาพน้ำดื่มเสริมสร้างสันติสุข ความสามัคคี และทุนทางสังคมในชุมชนวัดสารอด พร้อมเป็นต้นแบบการจัดการทรัพยากรน้ำที่ตรวจสอบและดูแลได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: กระบวนการมีส่วนร่วม; การพัฒนาระบบ; การผลิตน้ำดื่ม; ชุมชนวัดสารอด

Abstract

This research article employed a qualitative study using *Ariyasacca* research model with a nine-step process. The study aimed to: 1) investigate and analyze the context, problems, causes, impacts, priority needs, and relevant theoretical concepts regarding the participatory process in developing a drinking water production system to promote community peace; 2) develop a participatory process for the development of a drinking water production system to enhance community peace; and 3) present the outcomes of the participatory process in developing the drinking water production system to promote community peace at Wat Sarod, Bangkok. Key informants included monks and novices at Wat Sarod, community committee members, local leaders, representatives of relevant agencies, and local residents, totaling 35 participants. Data were analyzed using descriptive methods.

The research findings revealed that: 1) the community faced a shortage of quality drinking water. Although tap water was available in sufficient quantity, it was unsuitable for consumption due to hardness and contamination. This forced residents to rely on purchased or donated water, which was inconsistent and increased household expenses, negatively affecting health and equitable access to clean water. The area's strength lay in the strong relationship between the temple and the community, but limitations existed in terms of personnel, knowledge, and budget; 2) The development of the drinking water system integrated the Noble Eightfold Path with modern scientific knowledge, resulting in the WISDOM Model, which encompassed six components. They are: Water, Introduction, Service, Drink, Output, and Management. The community participated throughout the process, from problem analysis and system design to implementation and monitoring; and 3) Wat Sarod's community developed a high-quality, standardized, and continuously monitored drinking water system. The focus was on a sense of shared ownership, strengthening unity and temple-community relationships, reducing household and temple water expenses, and improving both physical and mental well-being. The project also developed volunteer networks and local knowledge, enabling the community to manage the system independently. This model became a sustainable community water management model that could be replicated in other areas. A key innovation was the "Sixfold Participation" approach (co-seeing, co-working, co-communicating, co-caring, co-giving, co-being), which integrated Buddhist principles with an inclusive water management process. The WISDOM Model effectively enhanced drinking water quality, promoted peace, unity, and social capital in Wat Sarod community, and served as a self-monitored and self-managed water resource management model.

Keywords: Participatory Process; System Development; Water Production; Wat Sarod Community

บทนำ

น้ำถือเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยที่หล่อเลี้ยงร่างกาย หากแต่ยังเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (Department of Water Resources, 2021) องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดเกณฑ์ว่าน้ำดื่มที่ปลอดภัยต้องปราศจากเชื้อโรคและสารปนเปื้อนที่เป็นอันตราย รวมทั้งต้องมีรสชาติ กลิ่น และสีที่เหมาะสมต่อการบริโภค (World Health Organization, 2017) อย่างไรก็ตาม ปัญหาการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดยังคงเป็นความท้าทายของหลายพื้นที่ในประเทศไทย โดยเฉพาะเขตเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นและระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ชุมชนวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยมีวัดสารอดเป็นศูนย์กลางทั้งทางศาสนาและสังคม ไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ แต่ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจและพื้นที่จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ (Department of Health, Bureau of Food and Water Sanitation, 2020) แม้ตั้งอยู่ใจกลางเมืองหลวง แต่ชุมชนยังคงเผชิญปัญหาน้ำดื่มสะอาด ทั้งในด้านคุณภาพที่ไม่สม่ำเสมอ ค่าใช้จ่ายในการซื้อน้ำดื่มสูงขึ้น และการพึ่งพาน้ำดื่มบรรจุขวดเชิงพาณิชย์ซึ่งเพิ่มภาระทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (Department of Disease Control, 2021) ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และพระสงฆ์ ซึ่งต้องใช้น้ำดื่มที่ปลอดภัยต่อสุขภาพอย่างต่อเนื่อง (Phiriyakul, 2020)

ที่ผ่านมา ภาครัฐและเอกชนได้พยายามพัฒนาระบบน้ำดื่มชุมชนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงน้ำสะอาดในราคาที่เหมาะสม แต่แนวทางที่ดำเนินการมักเป็นแบบบนลงล่าง (Top-down) ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อีกทั้งระบบที่ติดตั้งแล้วบางแห่งขาดการดูแลบำรุงรักษา จึงทำให้ประสิทธิภาพลดลงหรือหยุดใช้งานไป (Sangthong, 2019) ดังนั้น การพัฒนาระบบน้ำดื่มที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัย “กระบวนการมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและร่วมกันบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง (Srisawat, 2021)

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้ร่วมมือ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การออกแบบระบบ ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล ซึ่งจะทำให้โครงการสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และแก้ปัญหาได้แท้จริง อีกทั้งยังช่วยสร้าง “สันติสุขของชุมชน” เพราะการทำงานร่วมกันช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความไว้วางใจ และเสริมสร้างความสามัคคี เมื่อชุมชนเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดอย่างยั่งยืน จะช่วยลดปัญหาสุขภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ส่งเสริมเศรษฐกิจ และนำไปสู่การสร้างชุมชนที่มั่นคงและยั่งยืน (Thiraphan, 2018)

ชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ยังประสบปัญหาการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาด แม้น้ำประปามีปริมาณเพียงพอแต่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภค ทำให้ชุมชนต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายจากการซื้อน้ำดื่มและเผชิญความเสี่ยงต่อสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง อีกทั้งโครงการจัดการน้ำที่ผ่านมาเป็นแบบบนลงล่าง ขาดความต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาระบบน้ำดื่มที่ยั่งยืน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสันติสุขในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ ความต้องการจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อนำเสนอผลลัพธ์กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย รายงานทางวิชาการ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำดื่มและการพัฒนาชุมชน ทั้งในและต่างประเทศ โดยมีแนวทางดังนี้ รวบรวมข้อมูลเอกสารค้นคว้าจากห้องสมุด มหาวิทยาลัย หน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น และฐานข้อมูลออนไลน์ เลือกเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการน้ำดื่ม การพัฒนาระบบชุมชน หลักพุทธธรรม และการเสริมสร้างสันติสุข

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

การลงพื้นที่สำรวจนําร่องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเพื่อให้การตอบคำถามเกิดความสบายใจในความรู้สึกปลอดภัยและสามารถสะท้อนข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงใช้การตอบคำถามปลายเปิดใน google form โดยมีลำดับในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ขั้นเตรียมข้อมูลคำถามปลายเปิด โดยนำคำถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิมาใส่ในแบบฟอร์ม Google form เป็นคำถามปลายเปิดและทำลิงค์ QR code และส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและรูปแบบอีกครั้งก่อนนำไปใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) ก่อนดำเนินการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ประสานกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยและความปลอดภัย รักษาความลับในการให้ข้อมูลรายบุคคล แจ้งกำหนดระยะเวลาในการตอบคำถาม

3) รวบรวมคำตอบของแต่ละข้อคำถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และนำมาสกัดแยกจัดกลุ่มคำตอบ

4) นำข้อมูลที่รวบรวมได้ไปทำการวิเคราะห์เพื่อนำไปสรุปตอบผลศึกษาวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพปัญหา ได้แก่ (1) เจ้าอาวาสวัดสารอด และคณะทำงานกองงานเลขานุการวัดสารอด (2) ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสารอด (3) ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน รวม 20 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

ในขั้นตอนการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง โดยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สำรวจข้อมูลนําร่อง เพื่อนำมาเป็นกรอบในการออกแบบสัมภาษณ์ 2) ส่งเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้างให้อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น การเก็บข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร และการลงพื้นที่สำรวจนําร่องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเพื่อให้การตอบคำถามเกิดความสบายใจในความรู้สึก

ปลอดภัยและสามารถสะท้อนข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงใช้การตอบคำถามปลายเปิดใน google form

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแยกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารประเด็นสภาพบริบทของความต้องการจำเป็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ร่วมกับการตอบแบบสอบถามปลายเปิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ การตรวจทานด้วยข้อมูล ตรวจทานด้วยแหล่งผู้ให้ข้อมูล และตรวจทานด้วยแนวคิด ทฤษฎี นำสรุปผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล แบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรายงานผลสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เจริญพรณนาโวหาร

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results)

นำผลการศึกษาวเคราะห์ที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มาสรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา โดยนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดื่มคุณภาพ แม้ว่าจะมีน้ำประปาใช้เพียงพอในปริมาณ แต่ไม่เหมาะต่อการดื่มโดยตรงเนื่องจากความกระด้างและการปนเปื้อนจากระบบท่อเก่า พระสงฆ์ สามเณร และชุมชนต้องพึ่งพาการซื้อน้ำหรือการบริจาค ซึ่งไม่สม่ำเสมอและเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุและเด็กเล็ก ปัญหานี้ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงน้ำดื่มคุณภาพ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบน้ำที่ได้มาตรฐานกลาง

น้ำดื่มคุณภาพเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์และประชาชน ทั้งในด้านสุขภาพกาย จิตใจ และการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา การนำน้ำประปามาผ่านกระบวนการกรองและปรับปรุงคุณภาพตามมาตรฐาน WHO และกรมอนามัย ถือเป็นแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืน เพราะสามารถผลิตต่อเนื่อง ควบคุมคุณภาพได้ ลดการพึ่งพาการซื้อหรือบริจาค และแบ่งปันให้ชุมชนใช้ร่วมกัน แต่ต้องมีระบบบำรุงรักษาตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ และบริหารจัดการโปร่งใส

ปัจจัยเชิงพื้นที่ จุดแข็ง : ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างวัดและชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรม มีพื้นที่และแรงสนับสนุนทางสังคม การรวมกลุ่มและสื่อสารภายในมีประสิทธิภาพ จุดอ่อน: ขาดบุคลากรและความรู้ด้านเทคนิค ขาดทักษะบำรุงรักษาระบบและควบคุมคุณภาพน้ำ ปัญหา: งบประมาณและเครื่องมือจำกัด ตรวจสอบคุณภาพไม่ต่อเนื่อง อุปสรรค : การมีส่วนร่วมไม่สม่ำเสมอจากภาระงานของชาวบ้าน และความเข้าใจมาตรฐานน้ำดื่มไม่เท่ากัน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

Participation Theory: การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของระบบ Integrated Water Resources Management (IWRM): การจัดการน้ำบูรณาการทั้งปริมาณ คุณภาพ และความยั่งยืน Community Health Theory: น้ำดื่มคุณภาพส่งผลต่อสุขภาพกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ Social Capital Theory: พูนทางสังคมของวัดช่วยระดมคนและทรัพยากรได้ง่าย Peacebuilding Theory: น้ำดื่มคุณภาพและการมีส่วนร่วมช่วยลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความไว้วางใจ และเสริมสันติสุข

หลักพุทธธรรม (มรรคมีองค์ 8) ถูกประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การวินิจฉัยปัญหา การออกแบบระบบ การสื่อสาร การลงมือปฏิบัติ การบริหารการเงิน การบำรุงรักษา ไปจนถึงการประเมินผล โดยมุ่งสร้าง “น้ำดี-คนดี-ระบบดี” เพื่อบรรลุสันติสุขเชิงโครงสร้าง

สรุป ระบบน้ำดื่มมาตรฐานที่ขับเคลื่อนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและวัด สามารถสร้างความมั่นคงด้านน้ำดื่ม เข้าถึงเท่าเทียม ยกระดับสุขภาวะ และความสัมพันธ์ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ใช้การบูรณาการ หลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 กับศาสตร์สมัยใหม่ด้านการจัดการน้ำและสุขภาพชุมชน โดยออกแบบเป็น WISDOM Model ครอบคลุม 6 องค์ประกอบ คือ Water, Introduction, Service, Drink, Output, และ Management เพื่อให้ตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการจำเป็นของพื้นที่อย่างแท้จริง

1) Water (น้ำดี) สำรวจแหล่งน้ำดิบและประเมินคุณภาพตามมาตรฐาน WHO/กรมอนามัย โดยชุมชนร่วมตัดสินใจเลือกแหล่งน้ำที่เหมาะสม ใช้ สัมมาทิฐิ และ สัมมาวายามะ วิเคราะห์ปัญหาและเพียรปรับปรุงระบบกรอง ผลลัพธ์คือน้ำดื่มสะอาด ปลอดภัย และเข้าถึงได้เท่าเทียม 2) Introduction (การแนะนำดี) จัดเวทีให้ความรู้ สื่อสารข้อมูลคุณภาพน้ำอย่างโปร่งใส และเปิดรับข้อเสนอแนะ ใช้ สัมมาสังกัปปะ และ สัมมาวาจา เพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นของชุมชน 3) Service (บริการดี) ออกแบบจุดบริการครอบคลุม จัดทีมอาสาสมัครดูแลและตรวจสอบคุณภาพ ใช้ สัมมากัมมันตะ และ สัมมาสติ เพื่อให้บริการปลอดภัยและทั่วถึงทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มเปราะบาง 4) Drink (ดื่มดี) รณรงค์และให้ความรู้ด้านพฤติกรรมดื่มน้ำสะอาด จัดครอบครัวต้นแบบและตรวจสุขภาพ ใช้ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ เพื่อปลูกฝังวินัยและสุขลักษณะ ลดโรคจากน้ำไม่สะอาด 5) Output (ผลผลิตอันดี) ผลิตน้ำดื่มตามมาตรฐานด้วยระบบกรองที่เหมาะสม ควบคุมคุณภาพทุกเดือน และสร้างแบรนด์ชุมชน ใช้ สัมมาวายามะ และ สัมมาอาชีวะ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์คุณภาพต่อเนื่องและคุ้มค่า 6) Management (การจัดการดี) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม จัดทำแผนการเงิน บำรุงรักษา และรายงานผลอย่างโปร่งใส ใช้หลักมรรคมีองค์ 8 โดยเฉพาะ สัมมาอาชีวะ และ สัมมาสมาธิ เพื่อสร้างระบบที่ยั่งยืน

การดำเนินงานดังกล่าวทำให้ชุมชนและวัดมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา ออกแบบระบบ ดำเนินการ จนถึงการติดตามประเมินผล ส่งผลให้เกิดน้ำดื่มคุณภาพมาตรฐาน ลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ เสริมสร้างความร่วมมือ และวางรากฐานระบบน้ำดื่มที่มั่นคง โปร่งใส และเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร โดยใช้ WISDOM Model ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ 1) Water ปรับปรุงคุณภาพน้ำต้นทางด้วยระบบกรองหลายชั้นและฆ่าเชื้อ UV ให้ได้มาตรฐาน WHO และกรมอนามัย สร้างความมั่นใจและสิทธิการเข้าถึงน้ำสะอาดเท่าเทียม 2) Introduction สื่อสารชี้แจงโครงการ โปร่งใส เปิดเวทีซักถาม ทำให้ชุมชนเข้าใจและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม เกิดทุนทางสังคม 3) Service จัดจุดจ่ายน้ำทั่วถึงทั้งวัดและชุมชน ทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงน้ำได้สะดวก ลดความเหลื่อมล้ำ 4) Drink – พฤติกรรมการบริโภคน้ำเปลี่ยนไปใช้ระบบชุมชน ทำให้อัตราการเจ็บป่วยจากโรคทางเดินอาหารลดลง และเกิดความภูมิใจร่วมกัน 5) Output ได้ทั้งน้ำดื่มคุณภาพและผลผลิตทางสังคม เช่น กลุ่มอาสาสมัคร ศูนย์เรียนรู้ และต้นแบบให้ชุมชนอื่น 6) Management ตั้งคณะกรรมการมีตัวแทนทุกภาคส่วน บริหารจัดการ โปร่งใส บำรุงรักษาต่อเนื่อง ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นต่อไป

ผลกระทบเชิงคุณภาพ ระดับบุคคล ความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น เกิดความมั่นใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ระดับชุมชน ความร่วมมือและเครือข่ายเข้มแข็ง ลดช่องว่างระหว่างกลุ่ม ระดับระบบ/โครงสร้าง

มีคณะกรรมการและคู่มือบำรุงรักษา ทำให้ระบบมั่นคง ด้านพฤติกรรม เปลี่ยนมาใช้น้ำดื่มมาตรฐานและเผยแพร่ความรู้ต่อ ด้านสุขภาพ/คุณภาพชีวิต ลดโรคจากน้ำไม่สะอาด ลดค่าใช้จ่าย ด้านความยั่งยืน วางรากฐานทั้งด้านเทคนิคและสังคม ทำให้ระบบดำเนินต่อไปได้แม้เปลี่ยนบุคลากร ภาพรวม โครงการนี้สร้างผลลัพธ์ทั้งด้านกายภาพ (น้ำสะอาดและระบบกรองมาตรฐาน) และด้านสังคม (ความสามัคคี ทูตทางสังคม ความรู้ท้องถิ่น) ทำให้ชุมชนวัดสารอดมีระบบน้ำดื่มที่ตรวจสอบได้ ดูแลได้เอง และเป็นต้นแบบการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานได้ก่อให้เกิด องค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเกิดจากการบูรณาการทั้งแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น มรรคมีองค์ 8 หลักเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน และบทเรียนจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ โดยสามารถสรุปและจัดกรอบตามแนวคิด “ร่วมเห็น-ร่วมมือ-ร่วมสื่อ-ร่วมใจ-ร่วมให้-ร่วมเป็น” ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล กลุ่ม และโครงสร้างชุมชน สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

Figure 1: “WISDOM Model”

ผู้วิจัยสามารถอธิบายองค์ประกอบโมเดล ได้ดังต่อไปนี้

1) ร่วมเห็น การวิจัยนี้ทำให้คณะสงฆ์และชุมชนวัดสารอดเกิด การรับรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับปัญหาน้ำดื่มทั้งด้านคุณภาพและความเพียงพอ การใช้เวทีประชุม การสนทนากลุ่ม และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผย

ทำให้ทุกฝ่ายได้เห็นภาพรวมของปัญหาและความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพน้ำกับสุขภาพและกิจกรรมชุมชน การ “ร่วมเห็น” จึงเป็นการสร้างฐานความเข้าใจเดียวกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างฉันทามติและลดความขัดแย้ง 2) ร่วมมือ จากความเข้าใจร่วม ทำให้เกิด การลงมือปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และหน่วยงานภายนอก เช่น การออกแบบระบบกรองน้ำ การระดมทุน และการจัดเวรดูแลบำรุงรักษาเครื่องกรองน้ำ ความร่วมมือนี้มีได้เกิดเพียงชั่วคราว แต่เป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการพึ่งพากัน ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น (resilience) ของชุมชนต่อปัญหาทรัพยากรน้ำในอนาคต 3) ร่วมสื่อสารภายในและภายนอกชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด มีการใช้ทั้งสื่อดั้งเดิม เช่น การประกาศเสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน และสื่อสมัยใหม่ เช่น กลุ่มไลน์ เฟซบุ๊ก เพื่ออัปเดตสถานการณ์ แจ้งตารางบำรุงรักษา หรือเผยแพร่ความรู้เรื่องมาตรฐานน้ำดื่ม การ “ร่วมสื่อ” ทำให้ข้อมูลมีความโปร่งใส เข้าถึงได้ และช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ 4) ร่วมใจ จากการทำงานร่วมกันต่อเนื่อง เกิด ความผูกพันและความศรัทธาร่วม ต่อโครงการน้ำดื่ม ทุกฝ่ายเห็นคุณค่าในผลลัพธ์ที่ไม่เพียงแก้ปัญหาหน้า แต่ยังเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ความร่วมมือนี้สะท้อนผ่านการช่วยเหลือโดยสมัครใจ การเข้าร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาแม้ไม่ถูกกำหนดหน้าที่ และการปกป้องระบบน้ำของชุมชนเสมือนเป็นสมบัติส่วนรวม 5) ร่วมให้ ความร่วมมือไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแรงงานหรือเวลา แต่ยังรวมถึง การแบ่งปันทรัพยากร เช่น การบริจาคเงินเพื่อซื้อไส้กรอง การสนับสนุนอุปกรณ์จากภาคเอกชน หรือการแบ่งปันความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำ การให้ในรูปแบบต่าง ๆ นี้ช่วยลดภาระต้นทุนโครงการ และสร้างความรู้สึกว่าทุกคนมีส่วนลงทุนในความสำเร็จร่วมกัน 6) ร่วมเป็น ในที่สุด ชุมชนวัดสารอดได้ก้าวสู่การเป็น เจ้าของระบบน้ำดื่มอย่างแท้จริง โดยมีคณะทำงานและตัวแทนชุมชนที่สามารถดูแล บริหาร และตัดสินใจเรื่องระบบน้ำได้ด้วยตนเอง นี่คือการเปลี่ยนจากผู้รับความช่วยเหลือมาเป็นผู้กำหนดทิศทางและพัฒนาระบบน้ำของตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ชุมชนเข้มแข็ง” และ “การพึ่งพาตนเอง”

สรุปเชิงคุณภาพ จากองค์ความรู้ใหม่ “ร่วมเห็น-ร่วมมือ-ร่วมสื่อ-ร่วมใจ-ร่วมให้-ร่วมเป็น” ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมได้หยุดอยู่แค่การทำโครงการให้สำเร็จ แต่เป็นการสร้างทุนทางสังคม ความรู้ และความสามารถในการจัดการทรัพยากรที่เป็นของชุมชนเอง ผลกระทบเชิงคุณภาพจึงอยู่ที่การยกระดับความตระหนักรู้ ความสัมพันธ์ และศักยภาพการจัดการตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานของการเสริมสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1) บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ชุมชนยังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดื่มคุณภาพ แม้ว่าจะมีน้ำประปาในปริมาณเพียงพอ แต่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภคโดยตรง เนื่องจากมีค่าความกระด้างสูงและการปนเปื้อนจากระบบท่อเก่า สถานการณ์ดังกล่าวทำให้พระสงฆ์ สามเณร และประชาชนต้องพึ่งพาการซื้อน้ำดื่มหรือการรับบริจาค ซึ่งไม่สม่ำเสมอและก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงน้ำดื่มที่มีคุณภาพ ทั้งที่น้ำสะอาดถือเป็นปัจจัยสี่พื้นฐานของมนุษย์ (Department of Health, Bureau of Food and Water Sanitation, 2020)

ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีสุขภาพชุมชน (Community Health Theory) ที่อธิบายว่าความไม่เพียงพอของทรัพยากรด้านสุขภาพพื้นฐาน เช่น น้ำดื่มคุณภาพ จะส่งผลโดยตรงต่อ

สุขภาพของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ ผู้สูงอายุและเด็กเล็กที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ จึงมีความเสี่ยงต่อโรคจากน้ำที่ไม่สะอาด (Kawachi and Berkman, 2000)

อย่างไรก็ตาม จุดแข็งที่สำคัญของพื้นที่ คือ ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างวัดและชุมชน อันถือเป็นทุนทางสังคมที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดตั้งระบบการจัดการน้ำดื่มร่วมกันได้ในอนาคต แต่ข้อจำกัดด้านบุคลากร ความรู้ และงบประมาณ ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ จึงควรมีการพัฒนาศักยภาพจิตอาสา ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านสุขาภิบาลน้ำ และจัดหาทุนสนับสนุนเพิ่มเติม เพื่อให้การแก้ปัญหาน้ำดื่มของชุมชนเกิดความยั่งยืน

2) กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

การดำเนินงานพัฒนาระบบน้ำดื่มของชุมชนวัดสารอด โดยใช้การบูรณาการหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่และออกแบบเป็น WISDOM Model ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ Water, Introduction, Service, Drink, Output และ Management แสดงให้เห็นผลสัมฤทธิ์ทั้งในเชิงกายภาพและเชิงสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การออกแบบระบบ การดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผล ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) และสร้างความยั่งยืนของโครงการได้จริง (Arnstein, 1969)

ในมิติด้าน Water และ Drink การปรับปรุงคุณภาพน้ำต้นทางด้วยระบบกรองหลายชั้นและการฆ่าเชื้อด้วยรังสี UV ให้ได้มาตรฐานองค์การอนามัยโลก (WHO) และกรมอนามัย ช่วยสร้างความมั่นใจในคุณภาพน้ำที่สะอาดและปลอดภัยต่อการบริโภค (Department of Health, Bureau of Food and Water Sanitation, 2020) ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคของประชาชนให้หันมาใช้น้ำดื่มที่ผ่านการตรวจสอบมาตรฐานของชุมชน ส่งผลให้อัตราการเจ็บป่วยจากโรคทางเดินอาหารลดลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสุขภาพชุมชน (Community Health Theory) ที่อธิบายน้ำสะอาดว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อสุขภาพของทั้งกายและใจ (Kawachi and Berkman, 2000)

องค์ประกอบด้าน Introduction และ Service เน้นการสื่อสารโปร่งใส การเปิดเวทีพูดคุย และการกระจายบริการอย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับ Social Capital Theory ที่ระบุว่าความสัมพันธ์และความไว้วางใจในชุมชนจะเพิ่มพลังแห่งการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ (Putnam, 2000) ส่วนองค์ประกอบ Output และ Management แสดงถึงการเกิดผลผลิตทางสังคม เช่น การรวมกลุ่มอาสาสมัคร การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ และการสร้างระบบบริหารจัดการที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยมีคณะกรรมการจากทุกภาคส่วนร่วมกันกำหนดนโยบายและดูแลบำรุงรักษา ทำให้ระบบน้ำดื่มมีความมั่นคงและถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง อันสอดคล้องกับ Peacebuilding Theory ที่ชี้ว่าการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมและโปร่งใสจะเสริมสร้างสันติสุขและความไว้วางใจในสังคม (Lederach, 1997)

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าชุมชนวัดสารอดไม่เพียงแต่มีระบบน้ำดื่มที่มีมาตรฐาน ตรวจสอบได้ และลดภาระค่าใช้จ่ายครัวเรือน แต่ยังเสริมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน พัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครและองค์ความรู้ท้องถิ่น จนสามารถดูแลระบบได้ด้วยตนเอง และต่อยอดเป็นต้นแบบการจัดการน้ำดื่มชุมชนที่ยั่งยืน ขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาที่บูรณาการทั้งด้านเทคโนโลยี การมีส่วนร่วม และคุณธรรมได้อย่างสมบูรณ์

3) ผลลัพธ์กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการผลิตน้ำดื่มเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ชุมชนวัดสารอดสามารถพัฒนาระบบน้ำดื่มที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพน้ำและสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของร่วมของคนในชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Participation Theory ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนจะทำให้เกิดความผูกพันและการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง (Arnstein, 1969)

การมีระบบน้ำดื่มที่ได้มาตรฐานยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายน้ำดื่มของครัวเรือนและวัด อีกทั้งยังเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะการลดความเสี่ยงจากโรคที่เกิดจากน้ำไม่สะอาด ตรงกับหลักการของ Community Health Theory ที่มองว่าน้ำสะอาดเป็นปัจจัยพื้นฐานของสุขภาวะมนุษย์ (Kawachi, and Berkman, 2000)

นอกจากนี้ การพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครและองค์ความรู้ท้องถิ่นจนสามารถดูแลระบบได้ด้วยตนเอง แสดงให้เห็นถึงการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เข้มแข็ง ส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อันสอดคล้องกับ Social Capital Theory ที่เน้นว่าเครือข่ายและความไว้วางใจทางสังคมจะทำให้การจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Putnam, 2000)

สุดท้าย ความสำเร็จดังกล่าวได้ขยายผลเป็นต้นแบบการจัดการน้ำชุมชนที่ยั่งยืนและสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นได้ ถือเป็นตัวอย่างของการพัฒนาที่บูรณาการองค์ความรู้สมัยใหม่กับทุนทางสังคมและหลักพุทธธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Peacebuilding Theory ที่อธิบายว่าการจัดการทรัพยากรอย่างโปร่งใสและมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ความไว้วางใจและสันติสุขในสังคม (Lederach, 1997)

สรุปอภิปราย การประยุกต์ใช้ WISDOM Model ทำให้ชุมชนวัดสารอดได้ทั้งระบบน้ำดื่มมาตรฐาน และการเสริมสร้างสันติสุขเชิงโครงสร้างและสังคม ระบบนี้ตรวจสอบได้ ดูแลได้เอง และเป็นต้นแบบที่สามารถถอดบทเรียนไปใช้ในชุมชนอื่นได้ สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการเทคโนโลยี การมีส่วนร่วม และคุณธรรมสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

สรุป

ชุมชนประสบปัญหาน้ำดื่มไม่เหมาะสม แม้น้ำประปาเพียงพอ แต่มีความกระด้างและการปนเปื้อน ทำให้ต้องซื้อน้ำหรือรับบริจาคเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย ปัญหานี้กระทบต่อสุขภาพ ความเท่าเทียม และคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบางในชุมชน ข้อได้เปรียบคือความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนที่แน่นแฟ้น แต่ยังขาดบุคลากรความรู้ และงบประมาณ การพัฒนาระบบใช้องค์ความรู้แบบบูรณาการ ผสมผสานมรรคมงคล 8 กับศาสตร์สมัยใหม่ ออกแบบเป็น WISDOM Model ครอบคลุม 6 ด้าน คือ Water, Introduction, Service, Drink, Output และ Management ชุมชนมีส่วนร่วมครบวงจร ตั้งแต่การสำรวจ วิเคราะห์ ออกแบบ ปฏิบัติ ติดตาม และประเมินผล ผลลัพธ์คือระบบน้ำดื่มคุณภาพ มาตรฐาน ตรวจสอบได้ เกิดความรู้สึกรับเป็นเจ้าของและสามัคคี ชุมชนลดภาระค่าใช้จ่ายน้ำดื่ม เพิ่มคุณภาพชีวิต และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครท้องถิ่น องค์ความรู้ใหม่ คือ การมีส่วนร่วมแบบ “6 ร่วม” (ร่วมเห็น-ร่วมมือ-ร่วมสื่อ-ร่วมใจ-ร่วมให้-ร่วมเป็น) ซึ่งยกระดับคุณภาพน้ำดื่ม เสริมสันติสุข ความสามัคคี และเป็นต้นแบบการจัดการน้ำชุมชนที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนวัดสารอดประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดื่มคุณภาพ แม้มีน้ำประปาเพียงพอแต่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภค เนื่องจากความกระด้างและการปนเปื้อน ส่งผลให้ต้องซื้อน้ำหรือรับบริจาคเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายและกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กรมอนามัย และหน่วยงานด้านน้ำ ควรนำไปใช้ดำเนินการโดย กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำดื่มชุมชนให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของ WHO และกรมอนามัย จัดระบบตรวจสอบคุณภาพน้ำเป็นระยะ จัดทำคู่มือการติดตั้ง การบำรุงรักษา และการตรวจสอบระบบกรองน้ำ เพื่อให้ชุมชนใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาระบบน้ำดื่มโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม มรรคมีองค์ 8 กับศาสตร์สมัยใหม่ และออกแบบเป็น WISDOM Model ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมครบวงจรตั้งแต่สำรวจ วิเคราะห์ ออกแบบ ปฏิบัติ และติดตามผล ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อปท. วัด โรงเรียน และหน่วยงานสาธารณสุข ควรนำไปใช้ดำเนินการโดย บรรจุโครงการผลิตน้ำดื่มชุมชนไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนพัฒนาจังหวัด จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทวัดเป็นศูนย์กลางการจัดการน้ำ และสร้าง “กองทุนซ่อมบำรุงระบบน้ำดื่ม” ที่บริหารร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และ อปท.

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ชุมชนวัดสารอดสามารถพัฒนาระบบน้ำดื่มคุณภาพมาตรฐานตรวจสอบได้ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม เสริมสร้างสามัคคี ลดภาระค่าใช้จ่าย และยกระดับคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งเกิดองค์ความรู้ใหม่คือ “6 ร่วม” (ร่วมเห็น-ร่วมมือ-ร่วมสื่-ร่วมใจ-ร่วมให้-ร่วมเป็น) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เขต/จังหวัด และเครือข่ายสาธารณสุข ควรนำไปใช้ดำเนินการโดย สนับสนุนให้ชุมชนวัดสารอดเป็น “ต้นแบบ” (Best Practice) และขยายผลสู่ชุมชนอื่น จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ศึกษาดูงาน และอบรมเชิงปฏิบัติการ ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลระบบน้ำดื่มผ่านสื่อออนไลน์ คู่มือ และสื่อการเรียนรู้ บูรณาการการจัดการน้ำกับกิจกรรมเยาวชน โรงเรียน และศูนย์พัฒนาเด็ก เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมดูแลสุขภาพทรัพยากรตั้งแต่วัยเยาว์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นการวิจัยในอนาคต ควรต่อยอดจากงานนี้ โดยเน้นดังนี้

2.1 ศึกษาการประยุกต์ใช้ WISDOM Model ในชุมชนที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น ชุมชนชนบท พื้นที่ภูเขา หรือชายฝั่ง เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จและความยั่งยืน

2.2 ทำวิจัยเชิงปริมาณด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ เช่น การลดโรคทางเดินอาหาร และการประหยัดค่าใช้จ่ายครัวเรือนหลังใช้ระบบน้ำดื่ม

2.3 ศึกษาการเปรียบเทียบ WISDOM Model กับโมเดลอื่น เช่น IWRM หรือ Community-based Water Management และวิเคราะห์ศักยภาพของการประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักพุทธธรรมในการสร้างสันติสุขเชิงโครงสร้าง

References

- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Department of Disease Control. (2021). *Report on the Situation of Gastrointestinal Diseases*. Bangkok: Ministry of Public Health.

- Department of Health, Food and Water Sanitation Division. (2020). *Announcement of the Department of Health: Standards for Drinking Tap Water, B.E. 2563 (2020)*. Bangkok: Department of Health.
- Department of Water Resources. (2021). *Report on the Water Resources Situation in Thailand*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- Kawachi, B. B., & Berkman, L. F. (2000). *Social Epidemiology*. New York: Oxford University Press.
- Lederach, J. P. (1997). *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Sangthong, S. (2019). *Public Participation in Local Development*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Thavatchai, P. (2020). Community Water Management in Urban Areas: Problems and Challenges. *Journal of Community Development*, 12(2), 55–57.
- Thiraphan, C. (2018). *Sustainable Social Development: Concepts and Applications*. Bangkok: Thammasat University Press.
- World Health Organization. (2017). *Guidelines for Drinking-Water Quality*. (4th ed.). Geneva: World Health Organization.

แนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Implementing the Medical Cannabis Liberalization Policy in Chiang Mai Province

¹นิชาร์ต ชุตีพงศ์พัชญ์, ²ปิยะ พละปัญญา, ³ภาวิณี อารีศรีสม และ ⁴อนุวัฒน์ จรัสรัตนไพบูลย์

¹Nicharat Chutipongphat, ²Piya Palapanya, ³Pawinee Areesrisom
and ⁴Anuwat Jaradrattanapaiboon

สาขาวิชาการจัดการและพัฒนาทรัพยากร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Division of Resources Management and Development, Faculty of Agricultural Production,
Maejo University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: piya_p@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติ ในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ (1) อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยการแพทย์ทางเลือก (2) ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 11 (3) ผู้อำนวยการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ (4) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลซึ่งให้บริการคลินิกกัญชา รวม 4 คน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติ ในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ คือ 1) การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ให้กับบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนทั่วไป 2) การพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้กัญชาทางการแพทย์อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ 3) การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านกัญชาทางการแพทย์ในจังหวัดเชียงใหม่ ในการให้คำปรึกษาแก่โรงพยาบาลและคลินิกต่าง ๆ 4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลการใช้กัญชาทางการแพทย์ที่เชื่อมโยงกันทั้งในระดับโรงพยาบาล คลินิก และเครือข่ายสุขภาพ 5) การพัฒนาช่องทางการเข้าถึงยา กัญชาทางการแพทย์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม 6) การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการผลิตและจัดหายากัญชาทางการแพทย์ที่มีคุณภาพมาตรฐาน 7) การติดตามและประเมินผลการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่อง 8) การจัดให้มีการวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ และสภาพสังคม 9) บูรณาการกับการแพทย์แผนไทย และ 10) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

คำสำคัญ: กัญชาเสรี; กัญชาทางการแพทย์; การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

This research article aimed to present guidelines for the effective implementation of the medical cannabis liberalization policy in Chiang Mai Province. The study employed qualitative research and conducted in-depth interviews with key informants, including: 1) the

Director-General of the Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2) the Inspector of the Ministry of Public Health, Health Region 11, 3) the Director of Chiang Mai Provincial Public Health Office, and 4) the directors of hospitals providing cannabis clinics, totaling four participants. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that effective implementation of the medical cannabis liberalization policy in Chiang Mai required: 1) creating accurate understanding of medical cannabis among healthcare personnel and the general public; 2) developing and training healthcare personnel to ensure safe and effective use of medical cannabis; 3) establishing a Center of Excellence for Medical Cannabis in Chiang Mai to provide consultation to hospitals and clinics; 4) developing an integrated medical cannabis database across hospitals, clinics, and health networks; 5) improving fair and appropriate access to medical cannabis; 6) fostering collaboration with the private sector for the production and supply of high-quality, standardized medical cannabis; 7) continuously monitoring and evaluating policy implementation; 8) conducting research on the policy's impact on public health, safety, and social conditions; 9) integrating medical cannabis with Thai traditional medicine; and 10) creating collaborative networks among relevant agencies.

Keywords: Cannabis Liberalization; Medical Cannabis; Policy Implementation

บทนำ

กัญชาเป็นพืชสมุนไพรที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้การแพทย์ดั้งเดิมในหลายพื้นที่ของโลกรวมทั้งในประเทศไทย อย่างไรก็ตามด้วยกัญชาที่มีส่วนประกอบที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทจึงถูกไปใช้เป็นยาเสพติดภายใต้อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 ระบุเหตุผลว่า เป็นสิ่งที่มีโทษโดยที่คุณค่าในด้านการรักษาโรคมียากัดหรือไม่มีเลย แม้จะถูกคัดค้านจากหลายประเทศที่มีการใช้กัญชาในระบบการแพทย์ดั้งเดิมของตน แต่ก็ไม่สามารถต้านทานแรงผลักดันของนานาชาติได้ (Kessomboon, 2018) ส่งผลให้การกำหนดนโยบายยาเสพติดในหลายประเทศ จะมุ่งเน้นนโยบายทางการแพทย์และเศรษฐกิจเป็นหลัก นโยบายทางสังคมจะให้ความสำคัญเป็นอันดับรอง และในหลายประเทศมีการอนุญาตให้มีการนำพืชกัญชา มาใช้อย่างถูกกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันประเทศที่กัญชาได้รับการรับรองอย่างถูกกฎหมายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประเทศที่รับรองกัญชาเพื่อใช้ทางการแพทย์ 33 ประเทศ 2) ประเทศรับรองกัญชาเพื่อสันทนาการ 6 ประเทศ และ 3) ประเทศรับรองกัญชาอย่างเสรี 3 ประเทศ และจากรายงาน The Global Cannabis Report ของ Prohibition Partners ผู้ให้บริการข้อมูลเชิงลึกและที่ปรึกษาด้านกลยุทธ์ชั้นนำระดับโลก คาดว่ามูลค่าตลาดกัญชาทั่วโลกจะมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง หรือคิดเป็นมูลค่ากว่า 103.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2567 แบ่งเป็น ตลาดกัญชาเพื่อการแพทย์มีสัดส่วนราวร้อยละ 60 ของมูลค่าตลาดกัญชาทั้งหมด และอีกร้อยละ 40 เป็นตลาดกัญชาเพื่อการสันทนาการ ปัจจุบันมีบริษัทกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มของโลก สนใจที่จะใช้สารสกัดจากกัญชาเป็น ส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์ ส่งผลแนวโน้มในระยะยาว มูลค่าตลาดกัญชาโลกจะเติบโตและกระจายไปในหลายธุรกิจมากขึ้น (Kasikorn Research Center, 2020)

สำหรับประเทศไทย การประกาศใช้กฎหมายยาเสพติดให้โทษฉบับใหม่ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 และรัฐบาลได้แถลงนโยบายเกี่ยวกับกัญชาเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการใช้กัญชาและสมุนไพรทาง

การแพทย์ได้อย่างปลอดภัย เพื่อสร้างโอกาสทางการรักษา เศรษฐกิจ และการสร้างรายได้ของประชาชน กระทรวงสาธารณสุขจึงเร่งดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศสามารถเข้าถึงบริการรักษาเสริมทางการแพทย์ได้อย่างทั่วถึง โดย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 ได้มีการเปิดให้บริการคลินิกกัญชาในโรงพยาบาลนำร่อง ใน 12 เขตสุขภาพ โดยเปิดบริการการใช้กัญชาในทางการแพทย์แผนปัจจุบัน 12 แห่ง และการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก 7 แห่ง รวม 19 แห่ง และต่อมาได้มีการขยาย พื้นที่การบริการเพิ่มขึ้นตามลำดับ เมื่อสิ้นสุดปี พ.ศ. 2562 ได้มีการสั่งการให้เปิดให้บริการ กัญชาทางการแพทย์ในโรงพยาบาลในสังกัด ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่มีคลินิกกัญชาเสริมทางการแพทย์จำนวน 37 แห่ง ตามแผนการขยายบริการในระยะที่ 4 อย่างไรก็ตาม จำนวนของประชาชนที่เข้าถึงบริการการใช้กัญชาทางการแพทย์ในคลินิกกัญชามีจำนวนเพิ่มขึ้นไม่มากเท่าที่ควร ยา กัญชาจำนวนมากไม่ได้ถูกส่งจ่าย (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2022) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจสภาพปัญหาและค้นหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อผลักดันให้การดำเนินการตามนโยบายนี้ บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายและ แนวทางการบริหารจัดการของภาครัฐและเอกชนที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายกัญชาเสรีเพื่อการแพทย์ ทางเลือก และนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ตอบสนองความต้องการของประชาชน ขับเคลื่อนแผนงาน

ต่อมา เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับคดียาเสพติดใหม่ ออกมาจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2564 โดยประกอบไปด้วย 24 มาตรา ภายใต้ พ.ร.บ. ฉบับนี้มีการประกาศให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 โดยให้เริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งได้รวบรวมเอากฎหมายยาเสพติดที่เคยกระจายอยู่หลายฉบับ ให้บูรณาการอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน โดยประมวลกฎหมายดังกล่าวประกอบไปด้วย 186 มาตรา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ภาค ได้แก่ ภาค 1 การป้องกัน ปราบปราม และควบคุมยาเสพติด ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด และ ภาค 3 บทกำหนดโทษ นอกจากนี้ กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดอีกฉบับหนึ่งที่ออกมาคู่กันคือ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเดิม ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายยาเสพติด โดย พ.ร.บ. ฉบับนี้ประกอบไปด้วย 10 มาตรา และมีผลบังคับใช้ไปเมื่อ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2564

นโยบายต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในสังคมหรือองค์กรใด ๆ นั้นเป็นแนวคิดในการดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการหรือความประสงค์ของบุคคลในองค์กรนั้น และลักษณะของนโยบายก็จะต้องสอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก นโยบายที่กำหนดขึ้นมักจะได้อ้างอิงข้อมูลและมีการถ่วงถ่วงข้อมูลจาก บุคคลหลายฝ่าย อย่างไรก็ตามไม่ว่าสังคมหรือองค์กรจะมีลักษณะการปกครองหรือ รูปแบบในการบริหารเป็นเช่นไร การกำหนดนโยบายย่อมต้องมีขั้นตอนและเป็น กระบวนการ อันนำมาซึ่งนโยบายและการดำเนินงานที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักวิชาการ ของการบริหารและนโยบายที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นที่รับทราบและยอมรับจากบุคคล ภายในหน่วยงานต้องได้รับการผสมผสานเข้าด้วยกันให้เป็นแนวทางกว้าง ๆ เพื่อการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน นโยบายในการบริหารงานและการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความชัดเจนในบริบทของพื้นที่ชุมชนและสังคม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจสภาพปัญหาและค้นหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อผลักดันให้การดำเนินการตามนโยบายนี้ บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย และการบริหารงานของรัฐบาลจึงมีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายกัญชาเสรีเพื่อการแพทย์ ทางเลือกที่จะมาสู่นโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม เป็นที่พึงพอใจของ

ประชาชน เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน ช่วยเหลือรัฐบาลในการขับเคลื่อนแผนงาน โครงการที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาชน (Changsat, 2016) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติ ในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้ 1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ประเด็นพืชสมุนไพรไทยและการต่อยอด 2) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) 3) แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2560 - 2564) 4) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 5) แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมกัญชาและประโยชน์ของกัญชาในด้านการแพทย์และสุขภาพ 6) การใช้กัญชาทางการแพทย์ 7) แนวคิดและรูปแบบการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อธิบดี กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 11 ผู้อำนวยการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลซึ่งให้บริการคลินิกกัญชา รวม 4 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่มนี้ เนื่องจากต้องการให้ครอบคลุมทุกระดับของการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปสู่การปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่ โดยอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นผู้กำหนดนโยบายระดับชาติ ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุขเขตสุขภาพที่ 11 มีบทบาทเชื่อมโยงและกำกับติดตามในระดับภูมิภาค ผู้อำนวยการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่เป็นผู้กำกับดูแลและประสานงานในระดับจังหวัด และผู้อำนวยการโรงพยาบาลที่ให้บริการคลินิกกัญชาเป็นผู้ปฏิบัติจริงในหน่วยบริการ การเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้จึงสะท้อนให้เห็นข้อมูลครบทุกมิติ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การกำกับดูแล การจัดการในระดับจังหวัด ไปจนถึงการปฏิบัติจริงในพื้นที่ ทำให้ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์แนวทางได้อย่างรอบด้านและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สร้างโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ บทวิพากษ์วิจารณ์ และรายงานการศึกษาวิจัย นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ครอบคลุมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะติดต่อเพื่อขออนุญาตและอธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงขอความยินยอม (Informed Consent) จากผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์ จะใช้เครื่องบันทึกเสียง (Voice Recorder) ควบคู่กับการจดบันทึก (Field Note) เพื่อไม่ให้ข้อมูลตกหล่น และหลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะถอดความ (Transcription) คำพูดทั้งหมดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วตรวจสอบความถูกต้อง ขั้นตอนสุดท้ายคือ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาประเด็นหลัก แนวโน้ม และรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ : แนวทางการนํานโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติ ในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ

1. อธิบัตริกรรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

การนํานโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติ กรรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายและแนวทางการใช้กัญชาทางการแพทย์ การดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่ควรเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ให้กับบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนทั่วไป

ในด้านการพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรมแพทย์ เภสัชกร พยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้กัญชาทางการแพทย์อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก การอบรมจะต้องครอบคลุมตั้งแต่เภสัชวิทยาของกัญชา การประเมินผู้ป่วยที่เหมาะสม การกำหนดขนาดยา การติดตามผลการรักษา รวมถึงการจัดการผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น เราจะต้องจัดให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับบุคลากรในระดับต่าง ๆ และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้มั่นใจว่าบุคลากรมีความพร้อมในการให้บริการ

การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านกัญชาทางการแพทย์ในจังหวัดเชียงใหม่จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญ ศูนย์นี้จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการให้คำปรึกษาแก่โรงพยาบาลและคลินิกต่าง ๆ ในการดูแลผู้ป่วยที่ใช้กัญชาทางการแพทย์ รวมถึงการทำวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ศูนย์นี้ควรมีทีมแพทย์ผู้เชี่ยวชาญหลายสาขา เช่น แพทย์ระงับปวด แพทย์ประสาทวิทยา แพทย์จิตเวช และแพทย์โรคกระเพาะ เพื่อให้สามารถดูแลผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุม

ในส่วนของการพัฒนาระบบฐานข้อมูล การสร้างระบบการบันทึกข้อมูลการใช้กัญชาทางการแพทย์ที่เชื่อมโยงกันทั้งในระดับโรงพยาบาล คลินิก และเครือข่ายสุขภาพจะช่วยให้เราสามารถติดตามผลการรักษา ความปลอดภัย และประสิทธิภาพของการใช้กัญชาทางการแพทย์ได้อย่างเป็นระบบ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแนวทางการรักษาและการพัฒนานโยบายในอนาคต

การพัฒนาช่องทางเข้าถึงยากัญชาทางการแพทย์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมเป็นอีกประเด็นสำคัญ เราต้องดูแลให้ผู้ป่วยที่มีความจำเป็นสามารถเข้าถึงยากัญชาทางการแพทย์ได้อย่างสะดวก โดยไม่ต้องเดินทางไกลหรือมีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินไป การจัดตั้งคลินิกกัญชาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและโรงพยาบาลชุมชนจะช่วยขยายการเข้าถึงไปยังพื้นที่ห่างไกล

การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการผลิตและจัดหายากัญชาทางการแพทย์ที่มีคุณภาพมาตรฐานจะช่วยให้มีการจัดหายาที่เพียงพอและมีราคาที่เหมาะสม การกำหนดมาตรฐานการผลิตที่เข้มงวด และการตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอจะสร้างความมั่นใจให้กับแพทย์และผู้ป่วย

ด้านการสื่อสารสาธารณะ การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์อย่างถูกต้องและเป็นวิทยาศาสตร์จะช่วยลดความเข้าใจผิดและการใช้ที่ไม่เหมาะสม การจัดกิจกรรมให้ความรู้ การผลิตสื่อการเรียนรู้ และการใช้ช่องทางสื่อต่าง ๆ อย่างเหมาะสมจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในสังคม

การติดตามและประเมินผลการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้เราสามารถปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดให้มีการวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ และสภาพสังคมโดยรวมจะให้อข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนานโยบายในอนาคต

ในด้านการบูรณาการกับการแพทย์แผนไทย การศึกษาและพัฒนาการใช้กัญชาร่วมกับสมุนไพรไทยอื่น ๆ อาจจะเป็นจุดแข็งที่เฉพาะของประเทศไทย การวิจัยและพัฒนาตำรับยาผสมที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัยจะช่วยเพิ่มทางเลือกในการรักษาให้กับผู้ป่วย

สุดท้าย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้กับประเทศอื่น ๆ ที่มีการใช้กัญชาทางการแพทย์จะช่วยให้เราได้เรียนรู้แนวทางปฏิบัติที่ดีและหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

2. ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 11

การนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการประสานงานและบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีการกำกับดูแลที่เข้มแข็ง

การวางระบบการกำกับดูแลและการควบคุมคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่ต้องให้ความสำคัญ จำเป็นต้องมีกลไกการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของยา กัญชาทางการแพทย์ตั้งแต่ขั้นตอนการปลูก การแปรรูป การเก็บรักษา จนถึงการจัดจำหน่ายให้กับผู้ป่วย การจัดตั้งหน่วยตรวจสอบคุณภาพที่มีมาตรฐานสากลในระดับเขตสุขภาพจะช่วยให้สามารถรับรองคุณภาพและความปลอดภัยของยาที่ใช้รักษาผู้ป่วยได้

ในด้านการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ต้องมีการวางแผนการกระจายบริการคลินิกกัญชาให้ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่และความสามารถในการเดินทางเข้าถึงบริการ การจัดตั้งคลินิกกัญชาในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนควรมีการกระจายอย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวก

การพัฒนาระบบการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างระดับบริการต่าง ๆ เป็นอีกแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้การดูแลรักษาผู้ป่วยเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ผู้ป่วยที่มีอาการซับซ้อนหรือต้องการการดูแลเฉพาะทางควรได้รับการส่งต่อไปยังแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ในขณะที่ผู้ป่วยที่มีอาการคงที่สามารถได้รับการดูแลต่อเนื่องที่โรงพยาบาลใกล้บ้าน

ระบบการจัดการข้อมูลและสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินนโยบาย เราจำเป็นต้องพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างโรงพยาบาลต่าง ๆ และสามารถติดตามการใช้ยา กัญชาทางการแพทย์ของผู้ป่วยแต่ละรายได้อย่างละเอียด ระบบนี้จะช่วยในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการรักษา การติดตามผลข้างเคียง และการป้องกันการใช้ในทางที่ผิด

การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการแพทย์ในทุกกระดับเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินนโยบาย ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการสร้างผู้เชี่ยวชาญในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่แพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้คำปรึกษาในกรณีที่ซับซ้อน ไปจนถึงพยาบาลและเภสัชกรที่สามารถให้การดูแลผู้ป่วยในระดับปฐมภูมิได้

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ จะช่วยในการพัฒนาการวิจัยและนวัตกรรมด้านกัญชาทางการแพทย์ การสนับสนุนให้มีการทำวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพและความปลอดภัยของการใช้กัญชาในกลุ่มผู้ป่วยไทยจะช่วยสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

ในด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทาน การสร้างระบบการผลิตและจัดจำหน่ายยาภัณฑ์ทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสเป็นสิ่งจำเป็น ต้องมีการกำหนดมาตรฐานการผลิตที่เข้มงวด การตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ และระบบการติดตามการเคลื่อนไหวของยาตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงผู้ป่วย

การพัฒนาการเงินและการประกันสุขภาพเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์เป็นประเด็นที่สำคัญและต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ การศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สุขภาพของการใช้กัญชาทางการแพทย์เปรียบเทียบกับวิธีการรักษาแบบเดิมจะช่วยให้สามารถกำหนดนโยบายการชดเชยค่าใช้จ่ายได้อย่างเหมาะสม

การสร้างการเข้าใจและการยอมรับของสังคมต่อการใช้กัญชาทางการแพทย์เป็นอีกด้านหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องจะช่วยลดอคติและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์

การติดตามและประเมินผลการดำเนินนโยบายอย่างเป็นระบบจะช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดให้มีการรายงานผลและการทบทวนนโยบายอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างทันทั่วถึง

3. ผู้อำนวยการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

การนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการวางแผนที่คำนึงถึงบริบทและความเป็นพิเศษของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของภาคเหนือ มีประชากรหลากหลาย ทั้งคนในเมือง ชาวเขา และนักท่องเที่ยว รวมถึงมีสถาบันการศึกษาทางการแพทย์ที่มีชื่อเสียง

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพเพื่อรองรับการให้บริการกัญชาทางการแพทย์เป็นสิ่งแรกที่เราต้องดำเนินการ จังหวัดเชียงใหม่มีโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวนมาก ต้องประเมินความพร้อมของแต่ละแห่งและจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม โรงพยาบาลในระดับต่าง ๆ ควรมีบทบาทที่แตกต่างกันตามศักยภาพและความเชี่ยวชาญ

สำหรับโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่และโรงพยาบาลศรีพิงค์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเป็นเลิศด้านกัญชาทางการแพทย์ โดยมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาที่สามารถดูแลผู้ป่วยที่มีอาการซับซ้อน ทำวิจัย และให้คำปรึกษาแก่โรงพยาบาลอื่น ๆ ส่วนโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชนควรมีคลินิกกัญชาเพื่อดูแลผู้ป่วยทั่วไปและทำหน้าที่เป็นจุดคัดกรองเพื่อส่งต่อผู้ป่วยที่มีความซับซ้อนไปยังโรงพยาบาลศูนย์

การพัฒนาบุคลากรเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินนโยบาย ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ในทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสร้างผู้เชี่ยวชาญหลักในแต่ละโรงพยาบาล จากนั้นจึงขยายการฝึกอบรมไปยังบุคลากรคนอื่น ๆ การจัดหลักสูตรการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับบุคลากรในระดับต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสำหรับแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ หลักสูตรสำหรับแพทย์ทั่วไป หลักสูตรสำหรับพยาบาล และหลักสูตรสำหรับเภสัชกร จะช่วยให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ในพื้นที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาองค์ความรู้และการฝึกอบรมบุคลากร การใช้ประโยชน์จากความเชี่ยวชาญของอาจารย์แพทย์และนักวิจัยในมหาวิทยาลัยจะช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการและการวิจัย

ในด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทาน การสร้างระบบการจัดหายาภัณฑ์ทางการแพทย์ที่เพียงพอและมีคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ ต้องประสานงานกับผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายที่ได้รับอนุญาตเพื่อให้มั่นใจว่ามียาเพียงพอ

สำหรับความต้องการของผู้ป่วย การจัดตั้งคลินิกยาเสพติดส่วนกลางในระดับจังหวัดอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยในการบริหารจัดการและควบคุมคุณภาพ

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลผู้ป่วยและการติดตามผลการรักษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างโรงพยาบาลต่าง ๆ จะช่วยให้แพทย์สามารถเข้าถึงข้อมูลการรักษาของผู้ป่วยได้อย่างครบถ้วน และช่วยป้องกันการใช้จ่ายซ้ำซ้อนหรือไม่เหมาะสม

การดูแลกลุ่มประชากรพิเศษ เช่น ชาวเขา ผู้สูงอายุ และเด็ก ต้องมีการวางแผนเป็นพิเศษ สำหรับชาวเขาที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล อาจต้องจัดให้มีทีมแพทย์เคลื่อนที่หรือการให้บริการแบบ telemedicine เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าถึงบริการได้ การฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาทางการแพทย์จะช่วยในการให้คำแนะนำเบื้องต้นและการติดตามผู้ป่วยในชุมชน

การจัดการด้านการเงินและงบประมาณเป็นอีกประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ ต้องศึกษาค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งระบบ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมบุคลากร การพัฒนาระบบสารสนเทศ การจัดหาและอุปกรณ์ และค่าดำเนินการคลินิก เพื่อให้สามารถวางแผนงบประมาณได้อย่างเหมาะสม

การสร้างกลไกการประกันคุณภาพและความปลอดภัยเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของยาเสพติดทางการแพทย์อย่างเข้มงวด รวมถึงการติดตามผลข้างเคียงและการรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ การจัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยด้านยาเสพติดทางการแพทย์ในระดับจังหวัดจะช่วยในการกำกับดูแลและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

การพัฒนาระบบการสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่ประชาชนเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้าใจและการยอมรับของสังคม การจัดกิจกรรมให้ความรู้ การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ และการใช้ช่องทางสื่อท้องถิ่น จะช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและลดความเข้าใจผิด

สุดท้าย การติดตามและประเมินผลการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการให้ดีขึ้น การจัดให้มีการรายงานผลและการทบทวนการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เราสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลซึ่งให้บริการคลินิกกัญชา

การนำนโยบายไปปฏิบัติ การทำให้นโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ประสบความสำเร็จในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ต้องเริ่มจากการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมและสร้างระบบการทำงานที่เป็นจริงและใช้ได้จริง

ประเด็นแรกที่เป็นความท้าทายสำคัญคือการพัฒนาความเชี่ยวชาญของบุคลากรทางการแพทย์ ในช่วงเริ่มต้นที่เปิดคลินิกกัญชา พบว่าแพทย์และพยาบาลส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในการให้คำแนะนำและดูแลผู้ป่วยที่ใช้กัญชาทางการแพทย์ เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ การแก้ปัญหานี้ต้องอาศัยการฝึกอบรมที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะการได้ฝึกกับผู้ป่วยจริงภายใต้การดูแลของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ

เราจำเป็นต้องมีระบบการ mentoring ที่แพทย์ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาและแนะนำแพทย์ที่เพิ่งเริ่มให้บริการคลินิกกัญชา การจัดให้มีการประชุมเคสคอนเฟอเรนซ์เป็นประจำเพื่อหารือเกี่ยวกับผู้ป่วยที่มีปัญหาซับซ้อนจะช่วยเพิ่มประสบการณ์และความมั่นใจให้กับแพทย์ นอกจากนี้ การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างโรงพยาบาลที่ให้บริการคลินิกกัญชาจะช่วยให้ได้เรียนรู้แนวทางปฏิบัติที่ดีจากกันและกัน

ในด้านการจัดการผู้ป่วย การคัดเลือกผู้ป่วยที่เหมาะสมสำหรับการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์เป็นสิ่งสำคัญมาก ต้องมีแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินผู้ป่วย โดยคำนึงถึงประวัติการรักษา ความรุนแรง

ของอาการ การตอบสนองต่อการรักษาแบบเดิม และความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น การมีระบบการประเมินที่เป็นมาตรฐานจะช่วยให้แพทย์สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

การติดตามผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในช่วงแรกของการรักษา ต้องจัดให้มีการนัดติดตามที่เหมาะสมและมีช่องทางสำหรับผู้ป่วยติดต่อเมื่อมีปัญหา การมีพยาบาลผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาและติดตามผู้ป่วยจะช่วยเพิ่มคุณภาพการดูแลและลดภาระงานของแพทย์

ประเด็นการจัดหายากัญชาทางการแพทย์ที่มีคุณภาพและเพียงพอเป็นความท้าทายอีกประการหนึ่ง ในช่วงแรกประสบปัญหาการขาดแคลนยาและคุณภาพของยาที่ไม่คงเส้นคงวา การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย และหน่วยงานกำกับดูแล ต้องมีระบบการสั่งซื้อและการเก็บรักษาที่เป็นระบบ รวมถึงการตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลผู้ป่วยและการติดตามผลการรักษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบที่ดีต้องสามารถบันทึกข้อมูลการรักษา ติดตามผลข้างเคียง วิเคราะห์ประสิทธิผลของการรักษา และสร้างรายงานต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ระบบต้องเชื่อมโยงกับโรงพยาบาลอื่น ๆ เพื่อป้องกันการใช้ยาซ้ำซ้อน

การสร้าง ความเข้าใจและการยอมรับจากผู้ป่วยและญาติเป็นสิ่งสำคัญมาก พบว่าผู้ป่วยหลายรายยังมีความกังวลและข้อสงสัยเกี่ยวกับการใช้กัญชาทางการแพทย์ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน การอธิบายข้อดีข้อเสียอย่างเป็นกลาง และการใช้เวลาผู้ป่วยตัดสินใจอย่างเพียงพอจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในการรักษา

ในด้านการบริหารจัดการ การจัดตั้งทีมสหสาขาวิชาชีพที่ประกอบด้วยแพทย์ พยาบาล เภสัชกร นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์จะช่วยให้การดูแลผู้ป่วยเป็นแบบองค์รวมและครอบคลุมทุกด้าน แต่ละสาขาวิชาชีพมีบทบาทที่สำคัญและเสริมกันในการดูแลผู้ป่วย

การจัดการด้านการเงินและค่าใช้จ่ายเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ค่าใช้จ่ายในการให้บริการคลินิกกัญชารวมถึงค่ายา ค่าบุคลากร ค่าอุปกรณ์ และค่าดำเนินงานต่าง ๆ การคำนวณต้นทุนอย่างถูกต้องและการกำหนดอัตราค่าบริการที่เหมาะสมจะช่วยให้บริการสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน

การสร้างเครือข่ายกับโรงพยาบาลอื่น ๆ และสถาบันการศึกษาจะช่วยในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การส่งต่อผู้ป่วย และการพัฒนาความรู้ร่วมกัน การมีช่องทางการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในกรณีที่พบผู้ป่วยที่มีปัญหาซับซ้อนจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในการให้บริการ

การวิจัยและพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการ การรวบรวมข้อมูลการรักษาและผลลัพธ์ การวิเคราะห์ประสิทธิผลของการรักษา และการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของการรักษาจะให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการปรับปรุงการให้บริการ

การจัดการกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานต้องมีแผนการรับมือที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดแคลนยา ปัญหาบุคลากร ปัญหาระบบสารสนเทศ หรือปัญหาอื่น ๆ การมีแผนสำรองและกลไกการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วจะช่วยให้บริการสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

สุดท้าย การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทีมงานจะช่วยให้การให้บริการมีคุณภาพที่ดีขึ้น การส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมการประชุมวิชาการ การอบรม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยให้ทีมงานมีความรู้และทักษะที่ทันสมัยอยู่เสมอ

แนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติในประเด็นเพิ่มเติม

1. การบริหารจัดการของภาครัฐ

การบริหารจัดการของภาครัฐในการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่ ต้องมีการวางโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการกัญชาทางการแพทย์ระดับจังหวัดที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและลดความซ้ำซ้อน

ศูนย์อำนวยการนี้ควรประกอบด้วยตัวแทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์มหาวิทยาลัย หน่วยงานกำกับดูแล และตัวแทนภาคเอกชน โดยมีหน้าที่ในการกำหนดแผนปฏิบัติการ ติดตาม ประเมินผล แก้ไขปัญหา และรายงานต่อหน่วยงานส่วนกลาง การประชุมอย่างสม่ำเสมอและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การทำงานราบรื่น

การพัฒนากระบวนการอนุญาตและการกำกับดูแลที่เป็นมิตรกับผู้ประกอบการแต่ยังคงมาตรฐานความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ การจัดทำคู่มือการปฏิบัติที่ชัดเจน การลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และการให้บริการแบบ one stop service จะช่วยส่งเสริมการเข้าร่วมของภาคเอกชนในการผลิตและจัดจำหน่ายกัญชาทางการแพทย์

ระบบการจัดการงบประมาณแบบบูรณาการที่รวมงบประมาณจากหลายแหล่งทุน ทั้งงบประมาณแผ่นดิน งบประมาณท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาคเอกชน จะช่วยให้มีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณตามลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนจะช่วยให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุด

การสร้างกลไกการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่วัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน เช่น จำนวนผู้ป่วยที่เข้าถึงบริการ ความพึงพอใจของผู้ป่วย ประสิทธิภาพการรักษา และความปลอดภัย จะช่วยในการติดตามและปรับปรุงการดำเนินงาน

2. ความพร้อมของประชาชน

ความพร้อมของประชาชนในการรับการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย การสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนเป็นระยะ ๆ จะช่วยให้เราเข้าใจปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริง รวมถึงการปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้เหมาะสม

การให้ความรู้แก่ประชาชนต้องมีการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน สำหรับผู้สูงอายุ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม และการใช้ช่องทางการสื่อสารที่พวกเขาคุ้นเคย เช่น วิทยุชุมชน การปาฐกถาในศาสนสถาน หรือการประชุมหมู่บ้าน จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้สื่อออนไลน์

สำหรับกลุ่มวัยทำงาน การใช้สื่อออนไลน์ แอปพลิเคชัน และการจัดกิจกรรมในสถานที่ทำงานอาจเป็นช่องทางที่เหมาะสม การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น วิดีโอสั้น infographic หรือ podcast จะช่วยดึงดูดความสนใจและเพิ่มการเข้าถึงข้อมูล

การแก้ไขความเข้าใจผิดและอคติต่อกัญชาต้องใช้เวลาและความอดทน การใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การนำเสนอข้อมูลอย่างสมดุล ทั้งข้อดีและข้อเสีย และการใช้ตัวอย่างผู้ป่วยที่ได้รับประโยชน์จริง จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ

การสร้างเครือข่ายผู้ป่วยและครอบครัวที่สามารถแบ่งปันประสบการณ์และให้กำลังใจกันจะช่วยลดความกังวลและเพิ่มความมั่นใจในการเข้ารับการรักษา การจัดกิจกรรมพบปะ การสร้างกลุ่มสนับสนุนออนไลน์ หรือการจัดทำเอกสารแชร์ประสบการณ์จะเป็นประโยชน์

การศึกษาและทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเชื่อของชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นสิ่งสำคัญ สำหรับชุมชนชาวเขาที่อาจมีความเชื่อและแนวปฏิบัติเฉพาะเกี่ยวกับการรักษาโรค การนำเสนอข้อมูลต้องคำนึงถึงความไวทางวัฒนธรรมและใช้ผู้นำชุมชนเป็นสื่อกลาง

3. การเข้ารับบริการ

การพัฒนาระบบการเข้ารับบริการที่สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดความสำเร็จของนโยบาย การจัดทำระบบการจองคิวออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันจะช่วยลดเวลารอคอยและเพิ่มความสะดวกให้กับผู้ป่วย

การกระจายจุดให้บริการให้ครอบคลุมทั่วจังหวัดเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากคลินิกกัญชาในโรงพยาบาลแล้ว การจัดให้มีหน่วยบริการเคลื่อนที่ที่ไปให้บริการในพื้นที่ห่างไกล การใช้ระบบ telemedicine สำหรับการติดตามผู้ป่วย และการประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะช่วยขยายการเข้าถึงบริการ

ระบบการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างระดับบริการต่าง ๆ ต้องมีความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การมีโปรโตคอลการส่งต่อที่ชัดเจน ระบบการสื่อสารระหว่างแพทย์ และการติดตามผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลที่เหมาะสม

การจัดการด้านค่าใช้จ่ายและการประกันสุขภาพต้องมีความชัดเจนและเป็นธรรม การศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สุขภาพของการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์จะช่วยให้การกำหนดนโยบายการชดเชยค่าใช้จ่าย การมีระบบการช่วยเหลือทางการเงินสำหรับผู้ป่วยที่มีฐานะยากจนจะช่วยให้การเข้าถึงบริการเป็นไปอย่างเท่าเทียม

การพัฒนาระบบการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแก่ผู้ป่วยและครอบครัวก่อนและหลังการรักษาเป็นสิ่งสำคัญ การมีศูนย์ข้อมูลหรือ hotline ที่ผู้ป่วยสามารถติดต่อสอบถามข้อมูลหรือขอคำปรึกษาได้ตลอดเวลาจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและลดความกังวล

การจัดทำคู่มือการใช้ยาและการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยที่เข้าใจง่ายและครบถ้วนจะช่วยให้ผู้ป่วยสามารถใช้อย่างถูกต้องและปลอดภัย คู่มือควรมีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการใช้ยา ผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น สิ่งที่ต้องระวัง และเมื่อไหร่ควรติดต่อแพทย์

การสร้างระบบ feedback จากผู้ป่วยเพื่อปรับปรุงคุณภาพบริการอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ การจัดให้มีแบบสอบถามความพึงพอใจ การเปิดช่องทางรับข้อร้องเรียน และการนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงบริการจะช่วยให้บริการมีคุณภาพที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ

องค์ความรู้ใหม่

การนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพในจังหวัดเชียงใหม่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบและบูรณาการหลายมิติ เริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคลากรทางการแพทย์และประชาชนเกี่ยวกับการใช้กัญชาเพื่อการรักษา ซึ่งจะช่วยลดความเข้าใจผิดและป้องกันการใช้ที่ไม่เหมาะสม ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พยาบาล เภสัชกร และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผ่านการฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้เพื่อให้สามารถใช้กัญชาทางการแพทย์ได้อย่างปลอดภัยตามมาตรฐานวิชาชีพ นอกจากนี้ การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านกัญชาทางการแพทย์ในจังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนโรงพยาบาล คลินิก และเครือข่ายสุขภาพในด้านการให้คำปรึกษาและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม การพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยบริการด้านสุขภาพเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการติดตามผลการใช้กัญชาและประเมินผล

กระทบในเชิงวิชาการ รวมถึงการพัฒนาช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงยาัญชาทางการแพทย์อย่างเป็นธรรม ครอบคลุม และคำนึงถึงมาตรฐานความปลอดภัย

การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการผลิตและจัดหายาที่มีคุณภาพจะช่วยเพิ่มความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทานยา ขณะเดียวกันการติดตามและประเมินผลนโยบายอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้สามารถปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง การบูรณาการกับการแพทย์แผนไทยและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการทางการแพทย์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและสร้างผลประโยชน์ต่อระบบสาธารณสุขและสังคมโดยรวม จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสามารถสร้างเป็นโมเดลการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติ ในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพได้ดังภาพ 1

การนำนโยบายกัญชาทางการแพทย์ไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

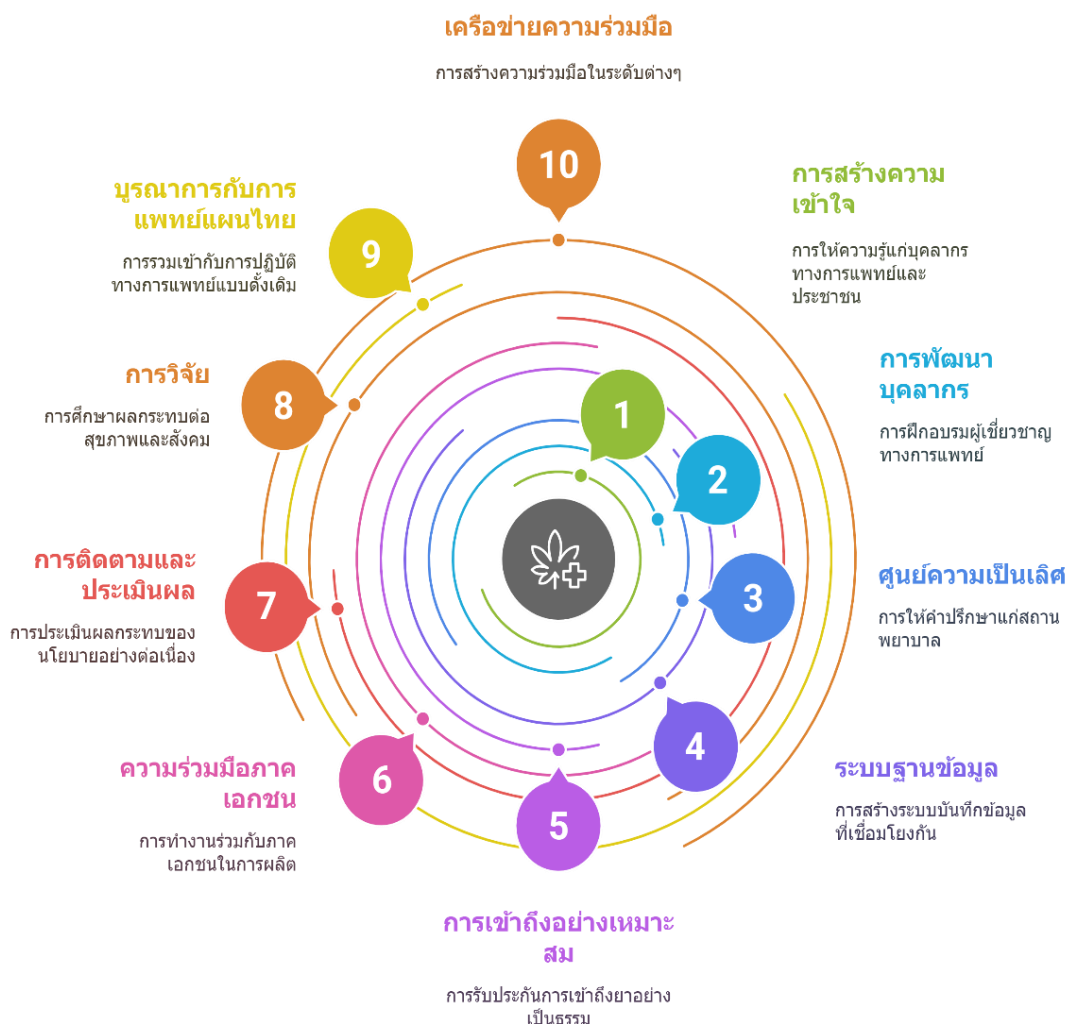

Figure 1: Model for Effective Implementation of the Free Medical Cannabis Policy in Chiang Mai Province

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่ที่พบ 10 แนวทางหลัก เช่น การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับบุคลากรและประชาชน การฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศ การพัฒนาฐานข้อมูล ระบบการเข้าถึงยา การร่วมมือกับภาคเอกชน การติดตามประเมินผล การวิจัยผลกระทบ การบูรณาการกับแพทย์แผนไทย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือหลายหน่วยงาน สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีหลายประการในระดับนานาชาติที่สนับสนุนการบูรณาการนโยบายสาธารณสุขที่ซับซ้อน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน (Multisectoral Collaboration) และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้ฐานข้อมูลและงานวิจัยเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Policy) เพื่อประเมินผลและปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง

แนวทางแรกเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจและฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์สอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นการเตรียมความพร้อมและการเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรเพื่อให้การนำนโยบายทางการแพทย์ใหม่ ๆ ไปใช้ได้ผล (Fixsen et al., 2005; Damschroder et al., 2009) นอกจากนี้ ความรู้และทัศนคติของแพทย์เป็นตัวกำหนดสำคัญของการสั่งใช้กัญชาทางการแพทย์ จึงต้องมีหลักสูตร ฝึกอบรม และเครื่องมือกำกับการสั่งใช้ที่ชัดเจน

การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศและระบบฐานข้อมูลเชื่อมโยงกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกับทฤษฎีการจัดการนโยบายที่เน้นความต่อเนื่องและการเก็บข้อมูลเชิงลึก (Monitoring and Evaluation) เพื่อให้สามารถติดตามประสิทธิภาพและผลกระทบของนโยบายได้ (Mavrot et al., 2018)

การลงทุนในระบบข้อมูลและการประเมินผลคือเงื่อนไขจำเป็นของการกำกับคุณภาพ ความปลอดภัย และความเสมอภาคในการเข้าถึงยากัญชา (World Health Organization, 2007) หลักฐานเชิงประจักษ์จากหลายประเทศยังชี้ว่าการเก็บข้อมูลเชิงระบบ (real-world data) และการลงทะเบียนผู้ป่วยเป็นขั้นแรก ที่จำเป็นเพื่อประเมินประสิทธิผลและความปลอดภัยในบริบทจริงของการใช้กัญชาแพทย์ (Schleider et al., 2022)

การติดตามและประเมินผลรวมถึงการวิจัยผลกระทบสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนานโยบายสุขภาพแบบวนรอบ (Policy Cycle) ที่เน้นการนำข้อมูลและผลการประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Walt and Gilson, 1994) งานวิจัยในต่างประเทศยังเน้นความสำคัญของการศึกษาแนวทางการนำกัญชาทางการแพทย์ไปใช้ในสภาพแวดล้อมจริง และการประเมินผลทางสุขภาพและสังคมเพื่อความปลอดภัยสาธารณะ (MacCallum and Russo, 2018; Ramírez, 2019)

ในปี พ.ศ. 2568 มีการเปลี่ยนนโยบายสำคัญเกี่ยวกับกัญชาเสรี โดยกระทรวงสาธารณสุขออกประกาศใหม่ที่ยกเลิกแนวนโยบายกัญชาเสรี และควบคุมการใช้กัญชาเฉพาะทางการแพทย์เท่านั้น ภายใต้มติคณะรัฐมนตรี และประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ระบุว่า ซ่อดอกกัญชาเป็นสมุนไพรควบคุม และการจำหน่ายต้องได้รับใบอนุญาตจากผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์เท่านั้น การใช้กัญชาต้องอยู่ในกรอบเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์อย่างเข้มงวด และมีมาตรการห้ามจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์หรือร้านค้าทั่วไปโดยไม่มีใบอนุญาต นโยบายนี้ สอดคล้องกับความจำเป็นในการควบคุมคุณภาพ ความปลอดภัย และการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม (Thailand Consumers Council, 2025) นอกจากนี้ ในระดับจังหวัดเชียงใหม่ มีการเน้นคุมเข้มร้านขายกัญชาและกำชับให้ใช้เฉพาะทางการแพทย์ พร้อมทั้งรับฟังและลงโทษสถานประกอบการที่ฝ่าฝืน เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อสุขภาพและสังคม (Thairath Online, 2025)

ดังนั้น นโยบายที่เปลี่ยนจากกัญชาเสรีไปสู่การควบคุมอย่างเข้มงวดในการใช้กัญชาเพื่อการแพทย์เท่านั้น ซึ่งเพิ่มความชัดเจนในเรื่องการออกใบอนุญาต การควบคุมซ่อดอกกัญชา และการส่งเสริมการวิจัยและติดตาม

ประเมินผลในรอบนโยบายสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนานโยบายสุขภาพแบบบูรณาการและมีการประเมินผลตามแนวคิด Policy Cycle ของ Walt & Gilson (1994) และ การใช้ฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน นโยบายปี พ.ศ. 2568 ย้ำแนวทางการใช้กัญชาในทางการแพทย์อย่างเข้มงวด เป็นการพัฒนาต่อยอดจากแนวทางเดิมที่มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจ บุคลากร การพัฒนาระบบข้อมูล และการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและเพิ่มความปลอดภัยของสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่และทั่วประเทศ

โดยสรุป ผลการวิจัยที่พบในจังหวัดเชียงใหม่สะท้อนทฤษฎีและผลการศึกษาระหว่างประเทศที่เน้นการบูรณาการความรู้ การพัฒนาบุคลากร การฝึกกำลังหลายฝ่าย การใช้ข้อมูลเชิงระบบ และการวิจัยเพื่อประเมินผล โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เกิดการนำนโยบายการใช้กัญชาทางการแพทย์ไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และยั่งยืนในบริบทของสังคมไทย

สรุป

การนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการประสานงานและบูรณาการจากหลายระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับการบริหารจัดการ ไปจนถึงระดับการปฏิบัติ โดยมีจุดร่วมที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร การสร้างระบบการกำกับดูแลคุณภาพ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างความเข้าใจในสังคม การบริหารจัดการของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ การเตรียมความพร้อมของประชาชน และการพัฒนาระบบการเข้าถึงบริการที่เป็นธรรมและมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กระทรวงสาธารณสุข ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยควรเน้นให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และแนวทางการรักษาที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ เพราะการมีฐานข้อมูลเชิงประจักษ์จะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างยั่งยืน

1.2 สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควรจัดทำแนวทางการควบคุมและกำกับดูแลคุณภาพของผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เนื่องจากความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์มีผลต่อการยอมรับของประชาชนและบุคลากรทางการแพทย์ในการใช้กัญชาเพื่อรักษาโรค

1.3 กระทรวงมหาดไทย ควรบูรณาการกับกระทรวงสาธารณสุข ในการกระจายงบประมาณไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เกิดหน่วยบริการกัญชาทางการแพทย์ในระดับพื้นที่ เพราะการมีแหล่งให้บริการที่เข้าถึงง่ายจะทำให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากนโยบายได้อย่างเท่าเทียม

1.4 ควรจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อกำกับดูแลการดำเนินนโยบายกัญชาทางการแพทย์แบบบูรณาการ โดยมีผู้แทนจากหลายภาคส่วน เช่น ภาครัฐ นักวิชาการ แพทย์แผนไทย และตัวแทนชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

1.5 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรบรรจุนโยบายกัญชาทางการแพทย์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเน้นการใช้กัญชาเป็นหนึ่งในกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ควบคู่กับการสร้างสุขภาวะที่ดีของประชาชน เพื่อให้การใช้กัญชามีมิติทางสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่สมดุล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการประเมินประสิทธิผลของการใช้กัญชาทางการแพทย์ในระบบบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ เนื่องจาก แม้จะมีหน่วยให้บริการเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่า ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับบริการที่มีคุณภาพหรือไม่ การศึกษานี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นช่องว่างในเชิงระบบและสามารถใช้เพื่อพัฒนาการจัดบริการให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

2.2 ควรทำวิจัยเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาต่างประเทศ เช่น ประเทศที่มีการนำนโยบายกัญชาทางการแพทย์ไปใช้มาก่อนแล้ว เช่น แคนาดา อิสราเอล หรือบางรัฐของสหรัฐอเมริกา จะช่วยให้เห็นทั้งความสำเร็จและข้อจำกัด ที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของเชียงใหม่ จะสามารถชี้ให้เห็นว่ามีปัจจัยใดที่ควรนำมาปรับใช้ และปัจจัยใดที่อาจไม่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยเสริมความน่าสนใจและเพิ่มความเข้มแข็งของข้อเสนอเชิงนโยบายให้มีมิติหลากหลายมากขึ้น

2.3 ควรศึกษาเชิงปริมาณ เช่น การติดตามอัตราการเข้าถึงการรักษาด้วยกัญชา จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการรักษา ผลลัพธ์ทางคลินิกด้านสุขภาพ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม การมีข้อมูลเชิงสถิติที่เป็นรูปธรรม จะช่วยสนับสนุนความน่าเชื่อถือของแนวทางที่เสนอ และทำให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based policy) ในการขยายหรือปรับปรุงมาตรการต่อไป

References

- Changsat, C. (2016). *Concepts for Implementing Policy by the Policy Management Office*. Bangkok: National Defence College, National Defence Studies Institute.
- Damschroder, L. J. et al. (2009). Fostering Implementation of Health Services Research Findings into Practice: A Consolidated Framework for Advancing Implementation Science. *Implementation Science*, 7(4), 50.
- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine. (2022). *Department of Thai Traditional and Alternative Medicine*. Retrieved February 2, 2025, from <https://www.dtam.moph.go.th/index.php/th/>
- Fixsen, D. L. et al. (2005). *Implementation Research: A Synthesis of the Literature*. Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network.
- Kasikorn Research Center. (2020). *SME Logistics Businesses Adjust Strategies to Meet Opportunities and Challenges in the 4.0 Era*. Retrieved February 2, 2025, from <https://www.kasikornresearch.com/TH/K-EconAnalysis/Pages/search.aspx>
- Kessomboon, P. (2018). Medical Marijuana. *Yawipak Journal: Drug System Monitoring Information Center Newsletter*, 9(36), 13–15.
- MacCallum, C. A., & Russo, E. B. (2018). Practical Considerations in Medical Cannabis Administration and Dosing. *European Journal of Internal Medicine*, 49, 12–19.

- Mavrot, C. (2018). The Regulation of Medical Cannabis: Bureaucracies and Policy Implementation Challenges. In A. Nikolay & J. Moyer (Eds.). *Stoneover: The Observed Lessons and Unanswered Questions of Cannabis*. Lanham, Boulder, New York, London: Lexington Books.
- Ramírez, T. (2019). *Medicinal Cannabis Policies and Practices around the World*. Retrieved December 20, 2024, from https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/Contributions/October/Thematic_Debate/23_October/Tania_Ramirez.pdf
- Schleider, L. B. L. et al. (2022). Adherence, Safety, and Effectiveness of Medical Cannabis and Epidemiological Characteristics of the Patient Population: A Prospective Study. *Frontiers in Medicine*, 9(9), 827849.
- Thailand Consumers Council. (2025). *Cabinet Resolution Ends Legal Cannabis Use, Allowing Only Medical Cannabis Use*. Retrieved September 30, 2025, from <https://www.tcc.or.th/medical-cannabis-clinic/>
- Thairath Online. (2025). *Chiang Mai Provincial Public Health Office Orders Strict Control of 823 Cannabis Shops, Prohibiting Them from Being Used for Medical Purposes Only*. Retrieved September 30, 2025, from <https://www.thairath.co.th/news/local/2866640>
- Walt, G., & Gilson, L. (1994). Reforming the Health Sector in Developing Countries: The Central Role of Policy Analysis. *Health Policy and Planning*, 9, 353–370.
- World Health Organization. (2007). *Everybody's Business — Strengthening Health Systems to Improve Health Outcomes*. Switzerland: World Health Organization.

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดเชียงราย*

Guidelines for Tourism Management in Secondary Cities to Promote Sustainable Tourism in Chiang Rai Province

¹ณัชติชา อมรกีติพล, ปิยะ พลະปัญญา, กอบลาภ อารีศรีสม และ รัชนีวรรณ คำตัน

¹Natthicha Amornkitiphon, Piya Palapanya, Koblap Areesrisom
and Ratchaneewan Kamton

สาขาวิชาการจัดการและพัฒนาทรัพยากร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Program in Resource Management and Development, Faculty of Agricultural Production,
Maejo University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: deeneenong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง ในจังหวัดเชียงราย การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ (1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายหรือผู้แทน (2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวเชียงราย (3) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย (4) ผู้บริหารหรือนักวิชาการจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (5) ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชียงราย รวม 5 คน และสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเมืองรอง ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ประชาชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการ รวม 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดเชียงรายควรเริ่มจากการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารแบบบูรณาการ เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผน และติดตามผลอย่างมีส่วนร่วม พร้อมพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและกำหนดมาตรฐานประเมินผลอย่างรอบด้าน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ควรกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว พัฒนาแผนเฉพาะพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจัดการมลพิษอย่างเป็นระบบ รวมถึงการฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม ด้านชุมชน ควรส่งเสริมทักษะและความรู้ให้ชุมชน พัฒนาการท่องเที่ยวที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจและตลาด ควรพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า หนุนธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน ส่งเสริมแบรนด์ท้องถิ่น ด้านโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากร ควรส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนาเจ้าหน้าที่และมัคคุเทศก์ และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว; เมืองรอง; ความยั่งยืน

Abstract

This research article aimed to propose guidelines for tourism management in secondary cities to promote sustainable tourism in Chiang Rai Province. The study employed qualitative research methods, conducting in-depth interviews with five key informants. They were: 1) the Governor of Chiang Rai Province or a representative; 2) the Director of the Chiang Rai Tourism Office; 3) the President of the Chiang Rai Provincial Administrative Organization; 4) executives or academics from the Organization for the Development of Special Areas for Sustainable Tourism (Public Organization); and 5) representatives of Chiang Rai tourism operators. Additionally, focus group discussions were held with 30 stakeholders involved in secondary city tourism management, including university lecturers, local residents, and entrepreneurs, divided into three groups of ten participants each. Data were analyzed using content analysis.

The findings indicated that sustainable tourism development in Chiang Rai should begin with the establishment of an integrated management committee to formulate policies, plan, and monitor implementation collaboratively. An information system for decision-making and comprehensive evaluation standards should support this. Regarding natural resources, the guidelines recommend setting tourism carrying capacities, developing area-specific plans, promoting ecotourism, managing pollution systematically, and restoring degraded areas. Community development should focus on enhancing skills and knowledge, and promoting tourism that reflects local culture. In terms of the economy and market, the focus should be on developing value chains, supporting community tourism businesses, and promoting local brands. For infrastructure and personnel, recommendations include creating an environment conducive to sustainable tourism, developing staff and tour guides, and providing lifelong learning opportunities.

Keywords: Tourism; Secondary Cities; Sustainability

บทนำ

รัฐบาลได้ส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัวของการท่องเที่ยวไปยังเมืองรองต่าง ๆ ลดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว โดยกระจายการเดินทางในเชิงพื้นที่และเวลาไปยังพื้นที่จังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองผ่านมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ลดความเหลื่อมล้ำและกระจายการท่องเที่ยวสู่ จังหวัดต่าง ๆ ได้มีนโยบายการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวลงสู่เศรษฐกิจฐานรากด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองและสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มมากขึ้น รวมถึงโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ทั้งโครงการ ชิม ช้อป ใช้, ร้อยเดียวเที่ยวทั่วไทย, เที่ยววัน ธรรมดาราคา ช็อกโลก เป็นต้น (BBC News, 2019) โดยที่นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด เช่น พิชญ์โลก ตาก แพร่ น่าน สุโขทัย ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อุบลราชธานี หนองคาย สกลนคร ศรีสะเกษ มุกดาหาร จันทบุรี ตราด สระแก้ว สตูล ระนอง ชุมพร เป็นต้น ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจ ภาคท่องเที่ยวและบริการใน จังหวัดนั้น ๆ ทั้งธุรกิจที่พัก โรงแรม และสถานที่ท่องเที่ยว (Siriwan, 2024)

จากงานวิจัยเพิ่มทิศท่องเที่ยว (Tourism Authority of Thailand, c2018) ระบุเกี่ยวกับเมืองรองไว้ว่า เมืองรอง คือ เมืองที่ยังมีนักท่องเที่ยว ไม่พลุกพล่าน (ต่ำกว่า 4 ล้านคนต่อปี) ประกอบด้วย 55 จังหวัดทั่วประเทศ เน้นการเสริมสร้างภาพ เมืองท่องเที่ยวผ่าน 3 แนวคิด ดังต่อไปนี้ 1) Local Experience ให้ประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ลงลึกระดับวิถีชุมชน 2) Future Challenge มีโอกาสต่อยอด พัฒนาเติมเต็มศักยภาพในอนาคต 3) Connecting Destination เชื่อมโยงเมืองใหญ่ ผนึกกำลังเมืองเล็กต่าง ๆ และเชื่อมต่อกับเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ผลการสำรวจหน่วยตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ภาคเหนือที่มีการเดินทางไปท่องเที่ยวยัง จังหวัดเมืองรองในช่วงปี พ.ศ. 2563 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 พบว่า ร้อยละ 78.4 ของกลุ่มตัวอย่างเที่ยว เมืองรองครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2563 และ ร้อยละ 21.6 เที่ยวเมืองรองครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2564 เมื่อพิจารณาช่วงเดือนที่เดินทางท่องเที่ยว พบว่า ระหว่างเดือนมกราคม (ร้อยละ 17.6) ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 (ร้อยละ 9.0) เป็นช่วงที่หน่วยตัวอย่างเดินทางท่องเที่ยวเมืองรองมากที่สุด และ รองลงมาในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ร้อยละ 12.4 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ.2564 ร้อยละ 8.9 ก็มีสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างเดินทางเที่ยวเมืองรองมากเช่นกัน พฤติกรรมการท่องเที่ยวเมืองรอง ส่วนหนึ่งของงานวิจัยสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว ของชาวไทย ปี 2563 งานวิจัยสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย ระบุเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองรองไว้ว่า ในปี 2563 มีร้อยละ 45.6 ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางท่องเที่ยวเฉพาะเมืองหลัก รองลงมา ร้อยละ 43.4 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวเฉพาะเมืองรอง และอีกร้อยละ 11 เดินทางท่องเที่ยว ไปทั้งเมืองหลักและเมืองรอง (Tourism Authority of Thailand, 2021) และหากพิจารณานักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายตามกลยุทธ์ของ ททท. แล้วพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ (Silver Age) เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนผู้เดินทางท่องเที่ยวเฉพาะเมืองรองมากที่สุด พฤติกรรมการท่องเที่ยวเมืองรองที่น่าสนใจ ได้แก่ ชาวไทยที่มีการท่องเที่ยวเมืองรองในปี 2563 มีการท่องเที่ยวเฉพาะเมืองรองเฉลี่ย 1.4 ครั้ง ร้อยละ 65.6 เป็นการท่องเที่ยวในภูมิภาคเดียวกันกับจังหวัดที่ พำนักอาศัย ส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองไม่ใช้บริการทัวร์ จังหวัดจุดหมายปลายทางยอดนิยม 10 อันดับแรก ได้แก่ จันทบุรี เพชรบูรณ์ เชียงราย นครศรีธรรมราช เลย อุบลราชธานี อุดรธานี นครนายก พิษณุโลก และ น่าน ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงปลายปีตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม การทานอาหารระหว่างท่องเที่ยวเมืองรองส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวนิยมร้านข้างทางหรือ street food รองลงมาคือร้านอาหารที่มีการรีวิว/บอกต่อ และร้านที่มีมุมถ่ายรูปสวย ๆ ประเด็นที่แตกต่างกันของการท่องเที่ยวเมืองหลักกับการท่องเที่ยวเมืองรองคือ วัตถุประสงค์การ ท่องเที่ยว และ สิ่งที่จังหวัดเมืองรองหรือภาครัฐต้องพัฒนาเพื่อช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยที่ วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเมืองรองมีประเด็นเป็นการให้รางวัลชีวิต เป็นการสร้างความโดดเด่น/การประสบความสำเร็จ ระบุว่า ผู้เดินทางชาวไทย จำนวนมากกว่าครึ่ง หรือ 68% อยากมีส่วนร่วมในการลดปัญหานักท่องเที่ยวล้นเมือง โดยปี 2563 จะเลือก ท่องเที่ยวเมืองรองแทนเมืองหลัก ส่วน 65% ต้องการเปลี่ยนแผนไปเที่ยวจุดหมายอื่นที่เขารู้จักน้อยกว่า แต่คล้ายกับของเดิม ขณะเดียวกันนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองต่าง ๆ ตั้งแต่การลดหย่อนภาษีแก่นักท่องเที่ยว การยกเว้นภาษีกรณีจัดอบรมสัมมนาในจังหวัดเมืองรอง การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองรอง ต่าง ๆ ของรัฐบาล ส่งผลให้นักท่องเที่ยวขยายตัวไปในทุกจังหวัดเมื่อเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวในกลุ่มเมืองรอง พบว่า จังหวัดเชียงรามี รายได้สูงสุดในกลุ่มเมืองรอง 1,585 ล้านบาท ในช่วง 10 เดือนแรก ของปี 2565 (Thairath Online, 2023)

ทั้งนี้ คณะกรรมการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พทท.) เห็นชอบให้ประกาศพื้นที่ทั้ง 18 อำเภอ ของจังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เชียงราย ตามที่องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

(อพท.) เสนอ (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2021) ขั้นตอนการดำเนินงานของ อพท. เพื่อให้เป็นไปตามมติดังกล่าว และแผนการดำเนินงานของ อพท. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566 ซึ่งมีเป้าหมายจะดำเนินการใน 3 กิจกรรมหลัก คือ 1) การขับเคลื่อนจังหวัดเชียงรายสู่การเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO ด้านการออกแบบ 2) การศึกษาความเหมาะสมในการเสนอพื้นที่ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน เป็นอุทยานธรณีโลก (Geo park) และ 3) การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ตลาดมูลค่าสูงและมีมาตรฐานความยั่งยืนระดับสากล ซึ่งหมายความว่าจังหวัดเชียงรายกำลังได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นเมืองที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งด้านธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น แต่ยังเผชิญปัญหาการจัดการที่ไม่เป็นระบบ เช่น การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง การใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัด และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง ปัจจัยเหล่านี้อาจกระทบต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว ดังนั้น บทความนี้จะนำเสนอการศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดเชียงราย สามารถสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม รวมทั้งเป็นต้นแบบการจัดการที่สามารถนำไปปรับใช้กับเมืองรองอื่น ๆ ได้อีกในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง ในจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้ 1) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580) 2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง 3) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว 4) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน 5) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมและการบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็นสองส่วนคือ 1) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ (1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายหรือผู้แทน (2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวเชียงราย (3) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย (4) ผู้บริหารหรือนักวิชาการจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (5) ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชียงราย รวม 5 คน และ 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเมืองรอง ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ประชาชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการ รวม 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดเชียงราย โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนมุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน การสัมภาษณ์เชิงลึกมุ่งเน้นการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลที่ได้จะช่วยสร้างความเข้าใจที่ละเอียดและตรงประเด็น

การสนทนากลุ่มถูกนำมาใช้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเมืองรอง วิธีการนี้ช่วยให้เกิดการอภิปราย การโต้แย้ง และการเสนอแนวทางใหม่ ๆ ที่สะท้อนมุมมองที่หลากหลาย การใช้ทั้งสองวิธีควบคู่กัน ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของข้อมูล อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงข้อค้นพบไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อความยั่งยืนได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุมทุกมิติ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ที่เน้นการตีความข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการถอดเทปคำสัมภาษณ์และบันทึกการสนทนากลุ่มออกมาเป็นข้อความ (Transcription) จากนั้นทำการอ่านและทบทวนข้อมูลหลายรอบเพื่อให้เข้าใจประเด็นสำคัญอย่างรอบด้าน ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ (Coding) โดยกำหนดรหัส (Code) เพื่อสะท้อนแนวคิดหรือประเด็นที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อได้รหัสแล้ว จะทำการจัดกลุ่มรหัสให้เป็นหมวดหมู่ใหญ่ (Category) และสร้างประเด็นหลัก (Themes) ที่สะท้อนภาพรวมของเนื้อหา เพื่อให้สามารถระบุได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติ ความต้องการ และข้อเสนอแนะที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร การวิเคราะห์เนื้อหาจึงทำให้สามารถสกัดข้อมูลที่มีความซับซ้อนให้ออกมาเป็นสาระสำคัญที่ชัดเจนและมีโครงสร้าง ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์เนื้อหา จะช่วยให้เห็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองจังหวัดเชียงรายในมิติต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางเชิงปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ : นำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรองในจังหวัดเชียงราย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน และมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนในจังหวัดเชียงรายได้ดังนี้

1. แนวทางด้านการบริหารจัดการและธรรมาภิบาล

การสร้างกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการนี้จะทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย วางแผนยุทธศาสตร์ ประสานงาน และติดตามประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวางแผน และการตัดสินใจ ระบบนี้ควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สถานภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อมูลเชิงคุณภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนามาตรฐานและเกณฑ์การประเมินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม มาตรฐานเหล่านี้จะใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผล และปรับปรุง การจัดการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น ผ่านการจัดประชุมเวที สาธารณะ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และการสร้างช่องทางการสื่อสารและรับฟัง ความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น ข้อบัญญัติท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว และการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสร้างกลไกการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง โดยการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งสามารถ รองรับได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกำหนดนี้ต้องคำนึงถึง ทั้งขีดความสามารถทางกายภาพ ความสามารถของระบบนิเวศ และความเหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรม

การพัฒนาแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอย่างเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดแนวทางการ อนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การติดตาม และการประเมินผล แผนเหล่านี้ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับปรุง ได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ซึ่งเน้นการศึกษาธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างความตระหนักในคุณค่าของการอนุรักษ์ให้กับนักท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวประเภทนี้จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างรายได้จาก การอนุรักษ์

การจัดการมลพิษและของเสียจากการท่องเที่ยว โดยการพัฒนากระบวนการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการลดการใช้พลาสติก การแยกขยะ การรีไซเคิล และการใช้ประโยชน์จากของเสีย การจัดการ น้ำเสียจากสถานประกอบการท่องเที่ยว และการควบคุมมลพิษทางอากาศจากการคมนาคมขนส่ง

การฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่เสื่อมโทรม โดยการดำเนินโครงการฟื้นฟูป่าที่ถูกทำลาย การปรับปรุง คุณภาพดินและแหล่งน้ำ และการสร้างพื้นที่สีเขียวในเมือง การดำเนินงานเหล่านี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพ การท่องเที่ยวและสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาระบบการติดตามและเตือนภัยสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันและจัดการกับผลกระทบที่อาจ เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น ระบบติดตามคุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ การกัดเซาะของดิน และการ เปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนและวัฒนธรรม

การเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น โดยการจัดอบรมและพัฒนาทักษะ ด้านการท่องเที่ยว เช่น การบริการ การต้อนรับ การปรุงอาหาร การทำหัตถกรรม การเป็นไกด์ท้องถิ่น และ การบริหารจัดการธุรกิจขนาดเล็ก การพัฒนาศักยภาพนี้ต้องสอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของ ชุมชนแต่ละแห่ง

การส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชุมชน ที่สะท้อนเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและอนุรักษ์วัฒนธรรมไปพร้อมกัน

การพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยการสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งองค์กรหรือกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาแผนการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการเงินทุนหมุนเวียน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ระบบการจัดการนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถควบคุมและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองได้อย่างยั่งยืน

การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้วัฒนธรรมท้องถิ่นคงอยู่และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การสร้างความเข้าใจและความเคารพระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนาแนวทางการสื่อสารและการให้ข้อมูลที่เหมาะสม การจัดทำคู่มือมารยาทสำหรับนักท่องเที่ยว การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสามารถถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น

การสร้างกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาความแออัด ปัญหาเสียงรบกวน ปัญหาการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และปัญหาทางวัฒนธรรม กลไกนี้ควรมีการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน

4. แนวทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการตลาด

การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจการท่องเที่ยวกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม อาหารท้องถิ่น และบริการต่าง ๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมสำหรับตลาดการท่องเที่ยว และการสร้างตราสินค้าและการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

การส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็กและขนาดกลางของชุมชน โดยการให้การสนับสนุนด้านเงินทุน การบริหารจัดการ การตลาด และเทคโนโลยี การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย ธุรกิจเหล่านี้จะช่วยกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ โดยการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืน การพัฒนาสื่อการตลาดที่สะท้อนคุณค่าของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม และการสร้างช่องทางการตลาดที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

การพัฒนากระบวนการเงินที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เหมาะสมกับธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชน และการสร้างกลไกการจัดสรรประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน

การส่งเสริมการนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแอปพลิเคชันและระบบออนไลน์สำหรับการจองและการให้บริการ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการและติดตามการท่องเที่ยว การพัฒนาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสีเขียวในธุรกิจการท่องเที่ยว

5. แนวทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงเส้นทาง การท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่ใช้พลังงานสะอาด การจัดทำ

จุดจอตลอดและระบบการจราจรที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความพิการ

การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น ระบบประปาที่มีประสิทธิภาพ ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบจัดการขยะ ระบบไฟฟ้าที่ใช้พลังงานทดแทน และระบบสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัย ระบบเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่พักและสถานที่ให้บริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการใช้วัสดุท้องถิ่นและวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานทดแทน การประหยัดน้ำและพลังงาน การลดการใช้สารเคมี และการจัดการของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว การพัฒนาเว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่มีข้อมูลครบถ้วนและทันสมัย การจัดทำแผนที่และสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้บริการให้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสม

การพัฒนาระบบความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โดยการจัดทำแผนป้องกันและระงับอัคคีภัย แผนการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ระบบการแพทย์ฉุกเฉิน และระบบการสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน รวมถึงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และชุมชนท้องถิ่นให้มีความพร้อมในการจัดการเหตุการณ์ฉุกเฉิน

6. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทุกระดับ โดยการจัดทำแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรการอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและเน้นความยั่งยืน การจัดทำระบบการรับรองมาตรฐานบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

การพัฒนาความรู้และทักษะด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วัฒนธรรม การบริหารจัดการชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการสนับสนุนการวิจัยของสถาบันการศึกษา การส่งเสริมการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน การพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดเชียงราย และการเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้

การพัฒนาความรู้และทักษะด้านภาษาต่างประเทศและการสื่อสาร โดยการจัดอบรมภาษาอังกฤษและภาษาจีนสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร และการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาและการจัดการความขัดแย้ง

การสร้างโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำแผนการพัฒนาตนเองสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ การสนับสนุนการศึกษาต่อและการพัฒนาสายอาชีพ และการสร้างแรงจูงใจสำหรับการพัฒนาตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

การสร้างความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาเชิงปริมาณไปสู่การจัดการเชิงคุณภาพ โดยเน้นการบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นหัวใจสำคัญ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่สามารถดำเนินการโดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องสร้างกลไกความร่วมมือที่รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ชุมชน และสถาบันการศึกษา

ผ่านการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มีอำนาจในการวางแผน กำหนดมาตรการ และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่สำคัญอีกประการคือการพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยวแบบบูรณาการซึ่งเชื่อมโยงข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ นักท่องเที่ยว และผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจ การวิจัยยังเสนอแนวคิดใหม่ในการออกแบบแผนจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับ เพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของทรัพยากรและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังพบว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มในการท่องเที่ยวเมืองรองควรใช้แนวทาง “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่ผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่แตกต่าง การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจและชุมชน เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งในระยะยาว สุดท้าย การสร้างศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นและพัฒนาองค์ความรู้เชิงวิชาการเป็นฐานสนับสนุนการตัดสินใจ ทำให้จังหวัดเชียงรายสามารถวางแผนเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริงจากผลการวิจัย สามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเมืองรอง ในจังหวัดเชียงราย ดังภาพ 1

Figure 1: Guidelines for Tourism Management to Create Sustainability in Secondary Cities in Chiang Rai Province

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดเชียงราย ที่นำเสนอ 6 ด้านครอบคลุมทั้งการบริหารจัดการธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาชุมชนและวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจและการตลาด โครงสร้างพื้นฐานและการบริการ รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นั้นสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีหลายอย่างในวงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการและธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการ (Integrated Tourism Management) ที่เน้นการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน เช่น รัฐ เอกชน ชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม รวมถึงการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศและมาตรฐานการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีระบบ (Systems Approach) ที่เน้นการมองท่องเที่ยวเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันและต้องมีการวางแผนและติดตามแบบองค์รวม (Laing et al., 2014; Buckley, 2009)

ด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) และการจัดการมลพิษ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นไปตามหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ โดยตามแนวคิดของ Eco-tourism และการบริหารทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ที่มีการศึกษาและนำไปปฏิบัติในหลายประเทศ (Weaver, 2006; Bramwell et al., 2014)

ด้านการพัฒนาชุมชนและวัฒนธรรม สอดคล้องกับทฤษฎี Community-Based Tourism (CBT) ที่เน้นการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเหมาะสม CBT ถือเป็นแนวทางสำคัญที่ได้รับการสนับสนุนในงานวิจัยต่างประเทศและนำไปปฏิบัติได้ผลดีในหลายพื้นที่ เช่น งานวิจัยที่ศึกษาการท่องเที่ยวชุมชนในเชียงรายโดยตรง (Rocharungsat, 2008; Goodwin and Santilli, 2009)

ด้านเศรษฐกิจและการตลาด เน้นการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางเศรษฐกิจและสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางในชุมชน โดยผสมผสานนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการตลาดซึ่งเกื้อหนุนกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Sustainable Economic Development) และการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาดอย่างคล่องตัวตามทฤษฎี Destination Life Cycle (Butler, 2000; Smith and Jones, 2011)

ด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบสาธารณูปโภคที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา Infrastructure Sustainability ที่มุ่งเน้นความสมดุลด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต (World Travel & Tourism Council, n.d.)

ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับให้มีทักษะและความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาและการสื่อสาร สอดคล้องกับแนวทาง Capacity Building และ Human Resource Development ในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการ (Ashley and Haysom, 2006)

สรุป

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนในจังหวัดเชียงรายมุ่งเน้นการบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสมดุล ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชน เศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากรมนุษย์ ในด้านการบริหารจัดการ เน้นการจัดตั้งคณะกรรมการ

บริหารการท่องเที่ยวที่มีตัวแทนจากหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น เอกชน และชุมชน เพื่อกำหนดนโยบายและวางยุทธศาสตร์ โดยใช้ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงข้อมูลนักท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ และผลกระทบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย พร้อมกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว พัฒนาแผนจัดการพื้นที่ ปรับใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดการมลพิษและขยะอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม และพัฒนาระบบติดตามสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันด้านชุมชนและวัฒนธรรม เน้นเสริมสร้างศักยภาพคนในพื้นที่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถ่ายทอดภูมิปัญญา และสร้างความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

ในด้านเศรษฐกิจและการตลาด เน้นพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว ส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่น พัฒนาการตลาดอย่างมีความรับผิดชอบ จัดตั้งกองทุนสนับสนุน และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการบริการ ส่วนโครงสร้างพื้นฐานเน้นระบบสาธารณสุขปลอดภัยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่พักสีเขียว และระบบความปลอดภัยครบวงจร สุดท้ายด้านทรัพยากรมนุษย์มุ่งสร้างคนที่มีทักษะด้านการบริการ การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การใช้เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ รวมถึงสนับสนุนงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย การดำเนินงานทั้งหมดนี้เป็นแนวทางสำคัญสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ควรร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกลไกบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหาร แผนงานการพัฒนา และการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เนื่องจากการบริหารจัดการของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น

1.2 หน่วยงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น กรมทางหลวงชนบท และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ควรวางแผนและจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น การพัฒนาถนน ระบบขนส่งสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ห้องน้ำสาธารณะ และระบบไฟฟ้า-น้ำประปา โดยควรออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความประทับใจและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือนอย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ควรสนับสนุนชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่า ทั้งในแง่ของการฝึกอบรม การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เช่น การเรียนรู้วัฒนธรรม การทำอาหารพื้นบ้าน การเกษตรเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรม สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ และยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และกรมประชาสัมพันธ์ ควรดำเนินการสร้างแบรนด์และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดเชียงรายอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการถ่ายทอดภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ความงามทางธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และ

ความรู้สึกอบอุ่นที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ การรับรู้ในเชิงบวก และความเชื่อมั่น ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมการท่องเที่ยวซ้ำและการบอกต่อในวงกว้าง

1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ควรจัดตั้งคณะทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชนร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และกลุ่มเยาวชน เพื่อดำเนินการวางแผน และควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้และการรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะการมีคณะทำงานในพื้นที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องและสามารถตัดสินใจได้ทันต่อสถานการณ์

1.6 ชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มทักษะด้านการบริการ การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ และการดูแลนักท่องเที่ยวอย่างมีอาชีพ โดยสามารถประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพราะการเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรในพื้นที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของประสบการณ์นักท่องเที่ยวและสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพท่องเที่ยวของคนในชุมชน

1.7 รีสอร์ท และที่พักในพื้นที่ควรส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าทอ อาหารพื้นเมือง หรือของที่ระลึกจากชุมชน ในการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยจัดมุมจำหน่ายสินค้าและแสดงข้อมูลที่มาอย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจเอกชนกับฐานการผลิตของชุมชนในท้องถิ่น

1.8 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยรัฐหรือเอกชน ควรจัดทำคู่มือท่องเที่ยวเมืองรองอย่างยั่งยืน ที่แสดงเส้นทางกิจกรรม ข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และข้อมูลที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าใจง่าย พร้อมทั้งเผยแพร่ผ่านทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากยังขาดแนวทางในการเดินทางอย่างเหมาะสมในพื้นที่ที่มีบริบทเฉพาะทางวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษา รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเมืองรอง การวิจัยนี้จะช่วยออกแบบโมเดลความร่วมมือที่เหมาะสมกับบริบทของเมืองรอง เพื่อให้เกิดการจัดการแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.2 ควรศึกษา บทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นและอัตลักษณ์ชุมชนในการสร้างจุดขายทางการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจว่าชุมชนสามารถนำทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการท่องเที่ยวอย่างไรโดยไม่สูญเสียความเป็นตัวเอง และยังคงรักษาความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนควบคู่กับการสร้างรายได้

References

- Ashley, C., & Haysom, G. (2006). From Philanthropy to a Different Way of Doing Business: Strategies and Challenges in Integrating Pro-Poor Approaches into Tourism Business. *Development Southern Africa*, 23(2), 265–280.
- BBC News. (2019). *Taste, Shop, Use: Giving Money away for Travel Helps Stimulate the Economy, as Intended by the Prayut 2/1 Government or Not*. Retrieved December 23, 2024, from <https://www.bbc.com/thai/49371889>
- Bramwell, B., Henry, I., & Lane, B. (2014). Collaborative Tourism Planning: Insights for Sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(2), 206–227.

- Buckley, R. (2009). *Ecotourism: Principles and Practices*. UK: CABI Publishing.
- Butler, R. W. (2000). The Tourism Area Life Cycle: Conceptual and Theoretical Issues. In D. R. Judd & S. S. Fainstein (Eds.). *The Tourist City*. (2nd ed.). New Haven, CT: Yale University Press.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2021). *History of Designated Areas for Sustainable Tourism Administration, Chiang Rai*. Retrieved December 24, 2024, from <https://www.dasta.or.th/th/article/579>
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). *Community-Based Tourism: A Success? International Centre for Responsible Tourism Occasional Paper*, 11, 1-37.
- Laing, J., Frost, W., & O’Leary, J. (2014). The Role of Community in Sustainable Tourism Development. *Tourism Management Perspectives*, 10, 47–55.
- Rocharungsat, P. (2008). Community-Based Tourism in Asia. In G. Moscardo, 2008 (Eds.). *Building Community Capacity for Tourism Development*. Retrieved March 22, 2025, from <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/10.1079/9781845934477.0060>
- Siriwan, N. (2024). Development of Secondary City Tourism. *Research Review Article*, 45, 1–12.
- Smith, A., & Jones, B. (2011). The Destination Life Cycle: A Review of Research from 2000 to the Present. *Journal of Tourism Research*, 50(3), 123–145.
- Thairath Online. (2023). *The Government Revealed That the Tourism Authority of Thailand (TAT) Is Promoting the Secondary City Tourism Project to Boost Domestic Tourism throughout 2024*. Retrieved December 24, 2024, from <https://www.thairath.co.th/news/politic/2751009>
- Tourism Authority of Thailand. (2018). *Tourism Compass, 4th Quarter 2018*. Bangkok: TAT Intelligence Center.
- Tourism Authority of Thailand. (2021). *Results of the Survey on the Tourism Behavior of Thai Tourists in Secondary Cities in 2020–2021*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Weaver, D. (2006). *The Encyclopedia of Ecotourism*. UK: CABI Publishing.
- World Travel & Tourism Council. (n.d.). *Sustainable Travel & Tourism — Research, Insights and Actions*. Retrieved December 22, 2024, from <https://wtcc.org/sustainability>

การพัฒนาแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานแนวคิดการ ท่องเที่ยวดิจิทัลเพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี*

Development of Cultural Tourism Management Model Based on the Concept of Digital Tourism to Promote Intangible Cultural Heritage Suphanburi Province

¹รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์, ²อุทัย สติมัน, ³กัญญทอง หรดาล และ ⁴ศุภิสรา ทองจรรย์
¹Rungnapa Lertpatcharapong, ²Uthai Satiman, ³Kanyathong Horadal
and ⁴Supitsara Thongjaroons

^{1, 3, 4}มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1, 3, 4}Suan Dusit University, Thailand.

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rungnapa_lea@dusit.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความพร้อมของนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล โดยเน้นชุมชนที่สืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวดิจิทัล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่การศึกษา คือ ชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ชุมชนและภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 30 ราย การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 ราย และการเสวนากลุ่มย่อย สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 ราย

ผลการวิจัย จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าชุมชนมีความพร้อมทางด้านแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังมีขาดศักยภาพในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชน และสื่อดิจิทัลที่มีอยู่ยังขาดความสมบูรณ์ในการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล โดยเน้นชุมชนที่สืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ควรมีการพัฒนา 5 ประเด็น คือ ควรพัฒนาด้านข้อมูลที่เน้นสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชน, ควรมีแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เน้นส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยว, ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลที่นำเสนอจุดเด่นคุณค่าทางวัฒนธรรม, ควรพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวดิจิทัล, และพัฒนาทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารให้แก่คนในชุมชน และวัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวดิจิทัล พบว่า ควรมีการจัดการ 4 รูปแบบ คือ พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่สนับสนุนความต้องการของนักท่องเที่ยว, พัฒนาสื่อดิจิทัลที่สนับสนุนการเชื่อมโยงของชุมชนและผู้มาเยือน, พัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เน้นการโต้ตอบอัจฉริยะ, และพัฒนาเทคโนโลยีที่สนับสนุนการร่วมสร้างประสบการณ์การเดินทางกับนักท่องเที่ยว

*Received January 8, 2026; Revised February 3, 2026; Accepted February 17, 2026

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวดิจิทัล; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

Abstracts

This research aims to 1) examine the readiness of implementing technology in tourism management and promoting cultural heritage wisdom, 2) study guidelines for developing digital tourism with emphasis on communities that preserve cultural heritage wisdom in Suphan Buri Province, and 3) propose a digital tourism management model. The research employed qualitative research methodology. The study area was Ban Laem Community, Bang Pla Ma District, Suphan Buri Province. Key informants included 30 individuals from the community and tourism network partners in the province, selected through purposive sampling. Data collection tools included interviews with 10 key informants and focus group discussions with 20 key informants.

Research findings, regarding objective 1) The community has readiness in terms of tourist attractions and cultural tourism promotion activities. However, there is still a lack of capability in utilizing technology to promote cultural tourism, presenting community identity, and existing digital media lacks completeness in communicating cultural values. Regarding objective 2) Guidelines for developing digital tourism emphasizing communities that preserve cultural heritage wisdom in Suphan Buri Province should include development in 5 areas: developing information focused on community tourism communication, establishing online platforms emphasizing tourism experience promotion, developing digital media presenting cultural value highlights, developing digital tourism markets, and developing digital technology skills for community communication. Regarding objective 3) Digital tourism management models should include 4 management approaches: developing technology systems supporting tourist needs, developing digital media supporting connections between communities and visitors, developing digital technology emphasizing intelligent interaction, and developing technology supporting co-creation of travel experiences with tourists.

Keywords: Digital Tourism; Cultural Tourism; Intangible Cultural Heritage Suphanburi Province

บทนำ

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มรดกที่มีชีวิต” ได้แก่ ประเพณีที่ผ่านการบอกเล่า ศิลปะการแสดง วิถีทางสังคม พิธีกรรมและงานเฉลิมฉลอง ความรู้และวิถีปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและจักรวาล ตลอดจนความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานช่าง งานฝีมือ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกภูมิใจเป็นเจ้าของ ดังนั้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของทุนทางสังคม และเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจ ถือเป็นพลังขับเคลื่อนการเสริมสร้างการกินดีอยู่ดี มีความสุขร่วมกันของคนในสังคม นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศให้มีความเข้มแข็งอีกทางหนึ่ง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดผลิตภัณฑ์และการบริการทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าทั้งทาง

เศรษฐกิจและสังคม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ (UNESCO, 2024; Thawornpraphasawat, 2022)

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ไทยแลนด์ 4.0 หรือเป็นยุคเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Based Economy) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ ซึ่งพัฒนามาจากอดีตตั้งแต่ประเทศไทยยุค 1.0 ที่เป็ในยุคสังคมเกษตรกรรม ในยุคนี้ การตลาดท่องเที่ยวจะมีลักษณะที่เน้นผลิตภัณฑ์สินค้า ดังนั้นผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ ด้านการท่องเที่ยวจะเป็นการผลิตให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าในตลาด มีการวางแผนวิเคราะห์ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภคเข้าถึงตัวสินค้าได้ง่ายขึ้น โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมส่วนประสมการตลาด (4Ps) ประกอบไปด้วยผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด (Kotler, 2000) ต่อมาประเทศไทยยุค 2.0 เป็นยุคอุตสาหกรรมเบา มีการค้าขายในเชิงพาณิชย์ที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก ใช้แรงงานคนเพื่อผลิต การตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้นี้จะมีลักษณะเน้นการทำการตลาดแบบแบ่งกลุ่มเป้า เพื่อหาลักษณะเด่น และทำการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์การตลาดในเชิงการสร้างเชื่อมั่นให้ลูกค้าและทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และเกิดความภักดีต่อตราสินค้าด้านการท่องเที่ยว ส่วนประเทศไทยยุค 3.0 ตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้นี้จะมีลักษณะเป็นยุคที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับตราสินค้าและการทำกิจกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และปัจจุบัน ยุคประเทศไทย 4.0 เป็นการมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เป็นหลัก ดังนั้นการตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้นี้จะมีลักษณะ การตลาดสังคมออนไลน์ เชื่อมโยงการตลาดออนไลน์ การตลาดออฟไลน์ และการบริหารช่องทางในการเข้าถึงลูกค้า ดังนั้น การทำการตลาดในยุคนี้นี้จะทำให้ลูกค้าและผู้ให้บริการเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวมทั้งมีการสร้างความเชื่อมโยงในการจัดการตลาด ให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ (Kotler, Kartajaya and Setiawan, 2017)

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ดังคำขวัญว่า “สุพรรณบุรี เมืองยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง” ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์นับย้อนอดีตไปถึงสมัยทวารวดี สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ประเพณีเหล่านี้ ทำให้จังหวัดสุพรรณบุรีได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด ซึ่งประกอบไปด้วย ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ เพลงอีแซว ลูกทุ่งเมืองสุพรรณ ภาษาพวน และผ้าทอไทครั้ง นอกจากนี้ มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ยังมีโบราณสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดต่าง ๆ เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดพระรูป วัดสนามชัย วัดมรกต วัดเขาใหญ่ วัดพริก วัดปู่บัว วัดการ้อง วัดไก่เตี้ย วัดสังฆายเณร วัดม่วง วัดเขาดิน วัดชีอาราม เป็นต้น มีแหล่งโบราณคดี (โบราณวัตถุ) เช่น เศษเครื่องสังคโลก ที่ขุดค้นได้ที่วัดโพธิ์เจริญ ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ซึ่งขุดค้นได้ที่วัดพระนอน วัดชีสุขเกษม บ้านบางปูน หรือขุดพบเครื่องถ้วยจีนที่บ้านธรรมกุล เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม เช่น พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เรือนขุนช้างและคุ้มขุนแผน จิตรกรรมฝาผนังที่มีอยู่ในหลาย ๆ วัด เป็นต้น อีกทั้งยังมีด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ภาษาไทยกลาง ภาษาจีน ภาษาไทยลาว ภาษาไทยกะเหรี่ยง ภาษาไทยละว้า ภาษาไทยเขมร ภาษาไทยญวน และสำเนียงสุพรรณ (ภาษาถิ่น) เป็นต้น และที่โดดเด่นอีกด้านหนึ่ง คือ ตำนานวรรณกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ เช่น เรื่องตาสินทกกับนางเดิม เรื่องถนนสามชุก-หนองผักนาก เรื่องบ้านทิงบ้านขี้ทิง เรื่องสระเกษ เรื่องสองพี่น้อง เรื่องบางแม่หม้าย เรื่องวังตาเพชร บ้านย่งทลาย เรื่องพระเจ้าอุทองหนิห้า เรื่องเขาซานหมาก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรีที่ยังคงสืบทอดถึงปัจจุบัน เช่น การเล่นเสื่อโล่หมู การเล่นตีจับ การเล่น รี่ข้าวสาร การเล่นงูกินหาง การเล่นหมากเก็บ

การเล่นแมงมุม รวมถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดคือเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีแซว เพลงพิษฐาน เพลงปรบไก่ เพลงเรือ ลิเก เป็นต้น

ดังนั้น โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวดิจิทัล เพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี จึงมุ่งเน้นการศึกษาข้อได้เปรียบของการท่องเที่ยวดิจิทัลมาเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเที่ยว รวมถึงสามารถสร้างความมั่นคงทางรายได้และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมของนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล โดยเน้นชุมชนที่สืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวดิจิทัลในการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวดิจิทัลเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ศึกษาความพร้อมของนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการศึกษาโดย กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ ชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เจ้าหน้าที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ผู้จัดการบริษัทท่องเที่ยว และผู้จัดการที่พัก เป็นต้น จำนวน 30 ราย หรือจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว ซึ่งการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล โดยเน้นชุมชนที่สืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ใช้การทบทวนข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 ราย และการเสวนากลุ่มย่อย สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 ราย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การทบทวนข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 ราย และการเสวนากลุ่มย่อย สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 ราย โดยการออกแบบเครื่องมือในการรวบรวมความคิดเห็นจัดสร้างบนฐานแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวดิจิทัล ซึ่งทำให้สามารถสรุปข้อคำถามที่มีประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวของ

ชุมชนในปัจจุบัน เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และแนวทางการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

กระบวนการศึกษาเป็นการนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงดิจิทัลและแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยมีข้อมูล 2 กลุ่มใหญ่ ๆ เป็นข้อมูลนำเข้าเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย คือ บริบทเชิงกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ความร่วมมือของคนในชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น และความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวดิจิทัล เพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามประเด็นต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ได้มีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ตามรายวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาความพร้อมของนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1. ความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนบ้านแหลม เป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่ยังคงรักษาสภาพแวดล้อมดั้งเดิม คือ มีลักษณะเป็นเรือนไทยหลังคาแหลมใต้ถุนสูงอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำ มีทั้งเรือนไทยเดี่ยว เรือนไทยหมู่ เรือนไทยคหบดี วัดเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนที่ผูกพันกับสายน้ำ ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของชุมชน ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2554 ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมขึ้นมา ภายใต้ชื่อว่า “วิสาหกิจท่องเที่ยววิถีชุมชนตำบลบ้านแหลม” ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของชุมชนริมแม่น้ำสุพรรณบุรี โดยเป็นการนำจุดแข็งด้านวิถีชีวิตมาเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว อาทิ การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยเพลงเกี่ยวข้าว เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ตามมาด้วยเพลงเรือ ที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน แนะนำสมาชิก ตลอดจนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม นำเสนอภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ โดยผู้คนในชุมชน เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนบ้านแหลมเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวและเป็นพื้นที่เรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน

2. ความพร้อมด้านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมมีระบบโครงสร้างการทำงาน จัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มอย่างชัดเจน ตลอดจนมีแผนและการบริหารจัดการต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกมีความเข้มแข็งในการร่วมมือจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในการเข้าไปเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ โดยตัวอย่างกิจกรรมที่โดดเด่น เช่น กิจกรรมล่องเรือแม่น้ำท่าจีน การสานผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา การทำลูกประคบ กิจกรรมการทำอาหารไทยโบราณ กิจกรรมการทำขนมหวานโบราณ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า กิจกรรมส่งเสริม

การท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมมีศักยภาพในการนำเสนอและชูความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรมและสถานที่ทางประวัติศาสตร์รวมถึงมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว จึงสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

3. ความพร้อมด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านแหลมเน้นการชูจุดเด่นทางด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของชุมชนริมแม่น้ำสุพรรณบุรี ปัจจุบัน เทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนประกอบด้วย 1) เครือข่ายเชื่อมโยงทางสังคม (Social Network) ประเภท เฟสบุ๊ก (Facebook), Tiktok เพื่อการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่ม และ กลุ่มไลน์ (Line Group) เพื่อประสานงานระหว่างเครือข่ายสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานภายนอก และ 2) การแบ่งปันผ่านสื่อออนไลน์ (Media Sharing) ประเภท ยูทูบ (YouTube) เป็นสื่อหลักในการเผยแพร่โฆษณาสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ที่พัก และสภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ชุมชนยังขาดประสิทธิภาพในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน และไม่สามารถใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอตัวตนและเอกลักษณ์ของชุมชนต่อสาธารณะได้อย่างเต็มที่เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ สื่อทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังขาดความสมบูรณ์ทางด้านเนื้อหาในการนำเสนอ ส่งผลต่อการขาดประสิทธิภาพด้านการสื่อสารให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวดิจิทัล โดยเน้นชุมชนที่สืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า มีแนวทางที่ควรพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาด้านข้อมูล กล่าวคือ การท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตสารสนเทศที่เน้นด้านการสื่อสารเนื้อหา (Content) ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยนำเสนอข้อมูลที่มีลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวที่มา (Story) ของผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และคุณค่าทางด้านวิถีชีวิตชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม เช่น อัตลักษณ์ของอาหารพื้นถิ่น ความเป็นมาของสถานที่ทางวัฒนธรรมในชุมชน ความโดดเด่นและแตกต่างของกิจกรรมวิถีชีวิตท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยีควรจัดเป็นระบบหมวดหมู่ สื่อความหมายชัดเจนตรงประเด็น เข้าใจง่าย มีความน่าเชื่อถือ ถูกต้อง ทันสมัย และสนับสนุนการค้นหาข้อมูลออนไลน์ที่เข้าถึงลิงก์เชื่อมโยงอื่น ๆ ได้

2. พัฒนาด้านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เหมาะสม คือ ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เช่น พัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือ หรือการใช้เครื่องมือดิจิทัลอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ที่ดื่มด่ำและโต้ตอบกับวิถีชีวิต กิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่น สถานที่มรดกทางวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเป็นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อนำเสนอทรัพยากรเส้นทางวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและง่ายต่อการเข้าถึงได้มากขึ้น

3. พัฒนาด้านสื่อดิจิทัลที่เป็นไปได้ กล่าวคือ ควรมีการแปลงเนื้อหาทางวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตชุมชนให้นำเสนอในรูปแบบดิจิทัลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับทัวร์เสมือนจริง และการนำเสนอมีมิติเดียว ที่มีลักษณะ

ส่งเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งและความซาบซึ้งในคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลายจากการบอกเล่าสื่อสารเรื่องราว (Story)

4. พัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวดิจิทัล คือ ควรมีการพัฒนาพื้นที่เชิงดิจิทัลแบบสร้างสรรค์และสามารถโต้ตอบได้อย่างรวดเร็ว เพื่อส่งเสริมความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานราชการ องค์กรการศึกษา บริษัทนำเที่ยว นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน เป็นต้น เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทั้งทางด้านข้อมูลทางการตลาด แนวโน้มความต้องการของตลาด ช่องทางการจำหน่าย และ ขณะเดียวกันสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการพัฒนาศักยภาพด้านการตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ พัฒนาความสามารถในการเชื่อมต่อและรับรู้ถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ประสบการณ์การเดินทางที่มีเอกลักษณ์ โลฟิสต์ที่เป็นส่วนตัว ซึ่งจะส่งผลทำให้เพิ่มศักยภาพทางการตลาดที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมได้ในระยะยาว

5. พัฒนาศักยภาพทางดิจิทัลและเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารสำหรับสมาชิกในชุมชน เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากระบบดิจิทัลและเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและการบริการ รวมถึงการสื่อสารเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมทางการตลาด ดังนั้น ควรมีหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น เป็นผู้ให้ความรู้และส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถพัฒนาต่อยอดและดำเนินการต่อไปได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวดิจิทัล เพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่สนับสนุนความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ การทำความเข้าใจความต้องการและความชอบของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว การสื่อสารร่วมกันระหว่างชุมชนภายในแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อสร้างความเข้าใจ ความต้องการ และตอบสนองต่อความคาดหวัง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว จะช่วยให้สามารถปรับปรุงข้อเสนอการท่องเที่ยวให้ตรงตามข้อกำหนดของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ทำให้มั่นใจได้ว่าผู้มาเยือนจะได้รับประสบการณ์ที่เป็นส่วนตัวและสามารถยกระดับความพึงพอใจเพิ่มมากขึ้น

2. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน คือ ชุมชนภายในแหล่งท่องเที่ยวสามารถร่วมมือกับนักท่องเที่ยวในการออกแบบประสบการณ์ร่วมกัน โดยอาศัยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการสร้างแผนการเดินทาง กำหนดกิจกรรมและระบุสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลและแนวคิดจากนักท่องเที่ยวสามารถส่งผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลต่อศักยภาพการดึงดูดและสร้างให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน คือ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีลักษณะสนับสนุนการโต้ตอบอัจฉริยะ โดยสร้างแพลตฟอร์มที่โต้ตอบทั้งในรูปแบบออนไลน์และภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสามารถแบ่งปันคำติชม ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์ ในขณะเดียวกันชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลเชิงพฤติกรรม โลฟิสต์ และข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว เช่น วันเกิด ความชอบส่วนบุคคล สิ่งที่เป็นความต้องการเฉพาะบุคคล เป็นต้น เพื่อให้สามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น สร้างความประทับใจและความสัมพันธ์ระยะยาวด้วยการส่งข้อความอวยพรให้แก่ผู้เคยมาเยี่ยมเยือน ส่งข้อมูลอัปเดตผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้แก่

ผู้เคยมาเยี่ยมเยือน เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงดูดให้กลับมาเที่ยวซ้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนยังสามารถนำข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยวไปปรับปรุงข้อเสนอที่มีอยู่ ออกแบบประสบการณ์ใหม่ และปรับปรุงคุณภาพการบริการโดยรวมโดยอิงจากข้อมูลเชิงลึกแบบเรียลไทม์จากผู้เยี่ยมชม

4. พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่สนับสนุนการบริการแบบรายบุคคล คือ การเอื้อประโยชน์แก่ผู้จัดการด้านการท่องเที่ยวในชุมชนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนำเสนอบริการเฉพาะที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวรายบุคคลได้ อาทิเช่น กิจกรรมส่งเสริมทางการท่องเที่ยว แผนการเดินทางเฉพาะบุคคล ตัวเลือกที่พัก ประสบการณ์การรับประทานอาหาร และบริษัทนำเที่ยว เป็นต้น ซึ่งจะเป็ปัจจัยที่ช่วยให้สามารถสร้างความรู้สึกพิเศษและความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว.

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษา ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยเครื่องมือทางดิจิทัลร่วมกับการรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเรียกว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอัจฉริยะเพื่อความยั่งยืนของภูมิปัญญา หรือ Smart-ICH Synergy Model ดังแสดงในรูปภาพต่อไปนี้

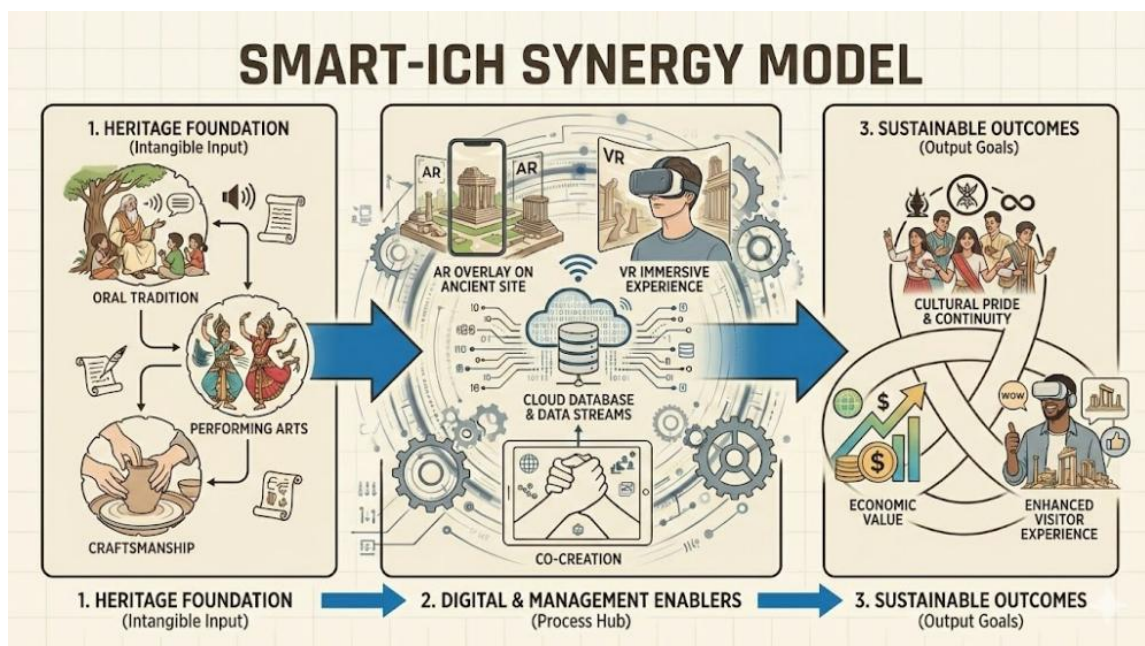

Figure 1: The Smart-ICH Synergy Model, Which Is Adapted from the Concepts of Systems Theory, Smart Tourism, and Sustainable Tourism

จากภาพที่ 1 เป็นการสรุปผลจากการวิจัย ร่วมกับการประยุกต์ใช้ “ทฤษฎีระบบ (System Theory)” มาเป็นโครงสร้าง และสอดแทรกเนื้อหาแนวคิดของ “การท่องเที่ยวอัจฉริยะ (Smart Tourism)” เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่เป้าหมายสุดท้าย คือ “ความยั่งยืน (Sustainability)” โดยองค์ความรู้ใหม่นี้เป็นการอธิบายถึงแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาการได้อย่างเสียอย่างระหว่างการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยว โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยง การสร้างมูลค่า และการรักษาความแท้จริงของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 : ฐานรากมรดกภูมิปัญญา (Heritage Foundation - Input) คือ การระบุและจัดหมวดหมู่ต้นทุนทางวัฒนธรรม เช่น ตำนาน ภาษา การแสดง พิธีกรรม ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน งานช่าง และงานศิลปต่าง ๆ เป็นต้น ให้ชัดเจนก่อนนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ต้องคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มี "ศักยภาพในการเล่าเรื่อง" (Storytelling Potential) และชุมชนมีความพร้อมที่จะเปิดเผย

องค์ประกอบที่ 2 : กลไกทางดิจิทัล (Digital Enablers - Process A) โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ใน 2 มิติ คือ "เพื่อการอนุรักษ์" และ "เพื่อการบริการ" ดังนี้

1. **ดิจิทัลเพื่อการอนุรักษ์และจัดเก็บ (Digital for Preservation)** คือ การสร้างฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อเก็บรวบรวมองค์ความรู้ ไม่ให้สูญหาย และการสแกนวัตถุทางวัฒนธรรมเพื่อเก็บเป็นข้อมูลต้นฉบับ

2. **การใช้ดิจิทัลเพื่อสร้างประสบการณ์ (Digital for Experience)** ได้แก่ การผสมผสานระหว่างดิจิทัลและโลกแห่งความจริงผ่านอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เช่น สมาร์ทโฟน เป็นต้น เพื่อสร้างประสบการณ์เสมือนจริงและโต้ตอบได้ โดยการซ้อนทับสิ่งเสมือนลงบนภาพจริงและการสร้างประสบการณ์เสมือนจริงสำหรับการเรียนรู้วัฒนธรรม เช่น พิธีกรรมหรือประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 : การจัดการประสบการณ์และการมีส่วนร่วม (Experience & Governance - Process B) คือ "หัวใจ" ของการจัดการ เพื่อให้เทคโนโลยีไม่ก่อให้เกิดการทำลายวิถีชีวิต โดยมีแนวปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่

1. **การร่วมรังสรรค์ (Co-Creation)** คือ เนื้อหา (Content) ที่จะนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัล จำเป็นต้องให้ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้กำหนด เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

2. **การตีความหมาย (Interpretation)** คือ การอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการขยายความหมายเชิงลึก เพื่อสร้างให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจ "คุณค่า" มากกว่าแค่การมาเยี่ยมชม

3. **การจัดการขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว** คือ การใช้ Big Data (ที่เป็นไปได้) มาเป็นเครื่องมือในการช่วยวิเคราะห์จำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อประสิทธิภาพในการจัดการเส้นทางและระยะเวลาเข้าชม เพื่อไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน

องค์ประกอบที่ 4 : ผลลัพธ์ความยั่งยืน (Sustainable Outcomes - Output) กล่าวคือ ผลลัพธ์ที่ได้จากโมเดลนี้ต้องตอบโจทย์ 3 ด้าน ได้แก่

1. ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว และการขายผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมผ่านช่องทางดิจิทัล
2. คนรุ่นใหม่ในชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมผ่านสื่อดิจิทัล และสามารถก่อให้เกิดการสืบทอด
3. นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ลึกซึ้ง และสามารถเข้าใจบริบทของวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความพร้อมของนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี มีดังนี้

1. **ความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว** ชุมชนบ้านแหลมถือเป็นหนึ่งในการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง มีแหล่งรองรับการท่องเที่ยวและเป็นพื้นที่เรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งดำเนินการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง จากการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของชุมชน ริมแม่น้ำสุพรรณบุรี ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชุมชนมีจุดแข็งที่สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวได้แก่ ด้านวิถีชีวิตเก่าแก่ริมสายน้ำ ด้านความหลากหลายของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม และด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Akkapin, Rojanayutthana,

Teepan Chaengsi and Kongrungchok, 2022) เรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางพลาม้า เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองที่มีศักยภาพของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งพบว่า ชุมชนบ้านแหลมมีศักยภาพสูงในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและโดดเด่น มีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกตัวตนของผู้คนในชุมชน ทั้งนี้เพราะเป็นชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำสุพรรณหรือแม่น้ำท่าจีน ผู้คนมีวิถีชีวิตร่วมกับสายน้ำมาตั้งแต่อดีตนับร้อยปีที่ผ่านมามีความน่าสนใจ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sriruk et al. (2024) ที่กล่าวว่า ชุมชนบ้านแหลมมีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว อาทิ วิถีชีวิต สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำ อาทิ ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ ประเพณีชักพระเล่นเพลง ประเพณีแข่งเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ เป็นต้น

2. ความพร้อมด้านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านแหลมมีระบบโครงสร้างการทำงาน จัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการบริหารจัดการต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกมีความเข้มแข็งในการร่วมมือจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ ทั้งนี้ จากผลการวิจัยด้านความพร้อมของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญต่อการรับรู้และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดการเติบโตของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ Chin and Lo (2017) ระบุว่า คุณภาพและความพร้อมของกิจกรรมและการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในมิติของการกลับมาเที่ยวซ้ำ นอกจากนี้ แนวคิดของ Kim et al. (2020) ยังสนับสนุนว่า การใช้เครื่องมือสื่อสารที่มีความพร้อม เช่น VR หรือสื่อดิจิทัล เป็นต้น และความพร้อมของกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและลดความกังวลของนักท่องเที่ยวได้จริง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเติบโตของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ความพร้อมด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนประกอบด้วย 1) เครือข่ายเชื่อมโยงทางสังคม (Social Network) ประเภท เฟสบุ๊ก (Facebook) และ Tiktok เพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่ม และ กลุ่มไลน์ (Line Group) เพื่อประสานงานระหว่างเครือข่ายสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานภายนอก และ 2) การแบ่งปันผ่านสื่อออนไลน์ (Media Sharing) ประเภท ยูทูบ (YouTube) เป็นสื่อหลักในการเผยแพร่โฆษณาสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ที่พัก และสภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านแหลมจะมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวชุมชน แต่ยังคงขาดการศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ส่งผลต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะจากการศึกษาชุมชนยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูล การรับรู้ และการเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อการโน้มน้าวและดึงดูดการท่องเที่ยวในระดับสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sutakhot and Pirasant (2023) ที่พบว่า รูปแบบแนวคิดหลักโฆษณาที่มีประสิทธิภาพ คือ การสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการสร้างเนื้อหาออนไลน์ เน้นการใช้รูปแบบการสื่อสารด้วยอักษร ภาพนิ่ง เป็นตัวแทนในการสื่อสาร และสื่อสารผ่านการเล่าเรื่องด้วยภาพเคลื่อนไหว นอกจากนี้ ด้านการโฆษณาดิจิทัลควรเน้นการต้องเข้าถึงและเข้าใจผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และให้ความสำคัญกับการสร้างเนื้อหาที่แปลกใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ยังต้องมีแนวคิดสร้างสรรค์โดยใช้การสื่อสารตราสินค้า สร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า รวมถึงสร้างโฆษณาที่มีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในแพลตฟอร์มออนไลน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ามีแนวทางที่ควรพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาด้านข้อมูล กล่าวคือ การท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมควรมีการพัฒนาาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เน้นด้านการสื่อสารเนื้อหา (Content) ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยนำเสนอข้อมูลที่มีลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราว (Story) ของผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และคุณค่าทางด้านวิถีชีวิตชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยีควรจัดเป็นระบบหมวดหมู่ สื่อความหมายชัดเจนตรงประเด็น เข้าใจง่าย มีความน่าเชื่อถือ ถูกต้อง ทันสมัย และสนับสนุนการค้นหาข้อมูลออนไลน์ที่เข้าถึงถึงอีกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับ Meo (2017) ที่ระบุว่า กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลที่ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง การแพร่กระจายของโซเชียลมีเดีย อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง และข้อมูลแบบเปิด มีส่วนทำให้เกิดการสร้างฐานข้อมูลทางเลือกและฐานข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งประกอบด้วยข้อมูลอันมีค่าเกี่ยวกับแนวโน้มการท่องเที่ยวใหม่ ๆ และความต้องการของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ แหล่งข้อมูลดังกล่าวแสดงถึงโอกาสใหม่สำหรับความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับพลวัตร่วมสมัยของการท่องเที่ยวในระดับการสื่อสาร เทคโนโลยี และมนุษย์ และสำหรับการออกแบบกิจกรรมการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ยั่งยืนและมีสติมากขึ้น ทั่วโลก บริษัท สถาบันภาครัฐ และผู้มีบทบาทในภาคการท่องเที่ยวกำลังมองหาโอกาสที่เกิดขึ้นจาก Information and Communication Technology (ICT) และการประยุกต์ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภค เนื่องจากการดำเนินการเชิงรุก และทัศนคติเชิงโต้ตอบ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kessadayurat (2019) ที่ระบุว่า การพัฒนาเนื้อหา (Content) ที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ ควรมีความสอดคล้องกับความสนใจและพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มเป้าหมาย เพราะจะเป็นการกระตุ้นการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันประสบการณ์ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ ตลอดจนก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์และความผูกพันอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการที่เพิ่มประโยชน์และคุณค่าต่อทุกฝ่ายร่วมกัน

2. พัฒนาด้านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เหมาะสม คือ ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เช่น พัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือ หรือการใช้เครื่องมือดิจิทัลอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ที่ดื่มด่ำและได้ตอบกับวิถีชีวิต กิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่น สถานที่มรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเป็นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อนำเสนอทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่มีเน้นการมีส่วนร่วมและง่ายต่อการเข้าถึงได้มากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญต่อการส่งเสริมการสื่อสารและสร้างการรับรู้จุดเด่นและเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวและการเติบโตของตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Roque and Forte (2024) พบว่า กลยุทธ์ทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่ของการได้รับความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองในฐานะเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่การได้รับผ่านประสบการณ์ที่แท้จริงและความรู้สึกดื่มด่ำกับสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Mungkalarungsi, Raktham, Chirinang, and Fuangchan (2021) ที่มีแนวคิดว่าการสร้างความแข็งแกร่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์ม ภายใต้รูปแบบแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยน (Exchange Platform) จะช่วยส่งเสริมทางด้านการตลาดให้สินค้าและบริการโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้รับการเข้าถึงโดยนักท่องเที่ยวจากทุกมุมของโลก ทุกเวลาที่ต้องการ (On-demand Access) ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งแพลตฟอร์มนี้สามารถรองรับการเติบโตอย่างรวดเร็วของจำนวนสมาชิกทั้งจากทั้งฝั่งผู้ให้บริการและ

ผู้ให้บริการได้ (Stable Growth) ที่สำคัญคือ มีระบบการสร้างความไว้วางใจในการให้บริการ และให้บริการผู้ให้บริการและผู้ให้บริการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการและให้บริการได้ (Feedback System) เพื่อให้เป็นการพัฒนา และรักษาคุณภาพที่ดีในการบริการแพลตฟอร์มท่องเที่ยวนี้สร้างคุณค่าให้กับทั้งผู้ให้บริการและลูกค้า กล่าวคือ ผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงช่องทางการตลาดที่ทรงพลังได้ ส่วนลูกค้าสามารถเข้าถึงตัวเลือกผู้ให้บริการที่หลากหลาย และระบบนี้ได้สร้างความน่าไว้วางใจ (Trust) ในการให้บริการและใช้บริการผ่านระบบการให้ความคิดเห็นการใช้และให้บริการ (Feedback System) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืน

3. พัฒนาด้านสื่อดิจิทัลที่เป็นไปได้ ควรมีการแปลงเนื้อหาทางวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตชุมชนให้น่าสนใจในรูปแบบดิจิทัลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับทัวร์เสมือนจริง และการนำเสนอมีมิติเดียวที่มีลักษณะส่งเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งและความซาบซึ้งในคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน สื่อดิจิทัลมีความสำคัญต่อการขยายการเข้าถึง การเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ และอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลเชิงลึกของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ Straus, Ceglar, and Ilijaš (2022) ที่เสนอว่า นวัตกรรมดิจิทัลสำหรับมรดกทางวัฒนธรรมสามารถสร้างให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ที่มุ่งเน้นความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยใช้ประโยชน์จากศักยภาพของเทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ เช่น การโต้ตอบเสมือนจริง การสแกนและการพิมพ์ 3 มิติ รวมถึง แพลตฟอร์มอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งนวัตกรรมนี้ต้องเกิดขึ้นร่วมกับการรักษาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมด้วยความเคารพ โดยใช้เทคโนโลยีที่ไม่รุกรานหรือทำลาย และการพัฒนาความรู้และทักษะที่เหมาะสมที่เชื่อมโยงการศึกษามรดกเข้ากับแนวทางและทักษะทางธุรกิจ เช่น มุมมองความคิดด้านศิลปะและการออกแบบ โมเดลทางธุรกิจ ประสบการณ์ผู้ใช้ การตลาดดิจิทัล เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tammarakkul and Asawasakulsorn (2024) ที่นำเสนอว่าการนำเทคโนโลยีเสมือนจริงมาประยุกต์ใช้ในพิพิธภัณฑ์ ด้านการนำเสนอและจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในพิพิธภัณฑ์ ในลักษณะสามมิติ ส่งผลต่อศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างความน่าสนใจ รวมถึงสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเทคโนโลยีเสมือนจริงนี้จัดเป็นสื่อช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีต่อไปในระดับที่ลึกลงไปได้

4. พัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวดิจิทัล คือ ควรมีการพัฒนาพื้นที่เชิงดิจิทัลแบบสร้างสรรค์และสามารถโต้ตอบได้อย่างรวดเร็ว สำหรับความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทั้งทางด้านข้อมูลทางการตลาด แนวโน้มความต้องการของตลาด ช่องทางการจำหน่าย และ ขณะเดียวกันสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการพัฒนาศักยภาพด้านการตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ พัฒนาความสามารถในการเชื่อมต่อและรับรู้ถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ประสบการณ์การเดินทางที่มีเอกลักษณ์ โลฟสไตล์ที่เป็นส่วนตัวที่จะส่งผลทำให้เพิ่มศักยภาพทางการตลาดที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมได้ในระยะยาว ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การตลาดท่องเที่ยวดิจิทัล มีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว สร้างการรับรู้ ร่วมกันสามารถส่งเสริมการอนุรักษ์ ทำให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Abou-Shouk and Soliman (2021) ที่พบว่า การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น Gamification หรือ การใช้กลไกเกม เป็นต้น มาใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เป็นตัวบ่งชี้ถึง "ความพร้อมด้านดิจิทัล" ของผู้ประกอบการ/ชุมชน ในการช่วยดึงดูดความสนใจและสร้าง "การมีส่วนร่วม (Engagement)" อันจะนำไปสู่ "ความภักดี (Loyalty)" และการกลับมาเที่ยวซ้ำ ดังนั้น ความพร้อมของเครื่องมือส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่

ไม่เพียงแต่ดึงดูดผู้คน แต่ยังช่วยสร้างความผูกพันระยะยาว (Engagement & Loyalty) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thawit (2025) ที่ระบุว่า การรับรู้ของนักท่องเที่ยวทางด้านผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดการ การตลาด และกระบวนการบริหาร รวมถึงความคาดหวังเกี่ยวกับมาตรฐานการบริการ คุณภาพ การบริการ และความน่าเชื่อถือ มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการเลือกจุดหมายปลายทาง

5. พัฒนาทักษะทางดิจิทัลและเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารสำหรับสมาชิกในชุมชน เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากระบบดิจิทัลและเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและการบริการ รวมถึงการสื่อสาร ดังนั้น ควรมีหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง อาทิ ททท. สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น เป็นผู้ให้ความรู้และส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้สามารถพัฒนาต่อยอดและดำเนินการต่อไปได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kudusova, Shemileva and Aliev (2023) เสนอแนะว่า การท่องเที่ยวชุมชนโดยมากมักเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ขาดแคลนทรัพยากร โครงสร้างพื้นที่ที่จำกัด ความรู้และทักษะของบุคลากรในชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่งผลในแง่การดึงดูดนักท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เติบโตและอยู่ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในท้องถิ่น รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐบาล ธุรกิจเอกชน ในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะและความรู้ของคนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขัน นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องอาศัยการตลาดดิจิทัลและเทคโนโลยีทางการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนากลยุทธ์และการส่งเสริมทางการตลาดอย่างสร้างสรรค์อีกด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. **พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่สนับสนุนความต้องการของนักท่องเที่ยว** การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำความเข้าใจ ความต้องการและความชอบของนักท่องเที่ยว รวมถึงการสื่อสารร่วมกันระหว่างชุมชนภายในแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว จะช่วยให้สามารถปรับปรุงข้อเสนอการท่องเที่ยวให้ตรงตามข้อกำหนดของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มเฉพาะ ทำให้มั่นใจได้ว่าผู้มาเยือนจะได้รับประสบการณ์ที่เป็นส่วนตัวและสามารถยกระดับความพึงพอใจให้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dekhill and Hallem (2020) ที่ระบุว่า การที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาคุณค่าและสื่อสารความต้องการก่อให้เกิดแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของความพึงพอใจและพร้อมยินดีนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวของตน รวมถึงส่งผลให้ความเครียดและวิตกกังวลของนักท่องเที่ยวลดลง

2. **พัฒนาระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน** ชุมชนภายในแหล่งท่องเที่ยวสามารถร่วมมือกับนักท่องเที่ยวในการออกแบบประสบการณ์ร่วมกัน โดยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการสร้างแผนการเดินทาง กำหนดกิจกรรม และระบุสถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลและแนวคิดจากนักท่องเที่ยวสามารถส่งผลต่อการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้ ส่งผลต่อศักยภาพการดึงดูดและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Rini (2019) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1. การแก้ไขปัญหาและพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถนำแนวทางและข้อได้เปรียบของเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือภายในแหล่งท่องเที่ยวได้ 2. ชุมชนเข้าใจถึงการนำการท่องเที่ยวแบบดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว และ 3. การท่องเที่ยวแบบดิจิทัลสามารถเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนได้

3. **พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน** คือ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีลักษณะสนับสนุนการโต้ตอบอัจฉริยะ โดยสร้างแพลตฟอร์มที่โต้ตอบทั้งในรูปแบบออนไลน์และภายใน

แหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสามารถแบ่งปันคำติชม ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์ ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำคำติชมเหล่านี้ไปปรับปรุงข้อเสนอที่มีอยู่ ออกแบบประสบการณ์ใหม่ และปรับปรุงคุณภาพบริการโดยรวมโดยอิงจากข้อมูลเชิงลึกแบบเรียลไทม์จากผู้เยี่ยมชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Buhalis and Sinarta (2019) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการสร้างสรรค์ร่วมกันช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างข้อมูลเชิงลึกอันล้ำค่าและข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับความคาดหวัง ความชอบ ความไม่ชอบ และคำแนะนำของนักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ช่วยให้พวกเขาสามารถปรับปรุงข้อเสนอและยกระดับความพึงพอใจของลูกค้าได้

4. พัฒนาระบบเทคโนโลยีที่สนับสนุนการบริการแบบรายบุคคล คือ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้จัดการด้านการท่องเที่ยวให้สามารถเสนอบริการเฉพาะบุคคลที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวรายบุคคลได้ ซึ่งอาจรวมถึงแผนการเดินทางเฉพาะบุคคล ตัวเลือกที่พัก ประสบการณ์การรับประทานอาหาร และทัวร์นำเที่ยว สร้างความรู้สึพิเศษและความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลสรุปการศึกษาของ John and Supramaniam (2024) ระบุว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในเป็นตัวการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างมูลค่าร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า และผลกระทบของการสร้างมูลค่าร่วมกัน ส่งผลเชิงบวกทั้งระบบ ทั้งในแง่การเพิ่มขึ้นด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความเป็นอยู่ที่ดีภายในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการเติบโตทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Erhardt, Martin-Rios and Chan (2019) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวที่มีบุคลิกเปิดเผยและกระตือรือร้นมักจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันมากกว่า รวมถึงมักจะแสวงหาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แบ่งปันความคิดอย่างเปิดเผย และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ดังนั้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้จึงมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นอีกว่า ลักษณะบุคลิกภาพของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อความชอบส่วนบุคคล ที่มีต่อกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันอย่างเฉพาะเจาะจง นักท่องเที่ยวที่มีความเปิดกว้างสูงต่อประสบการณ์ต่าง ๆ มักจะเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ และแปลกแตกต่าง ความเต็มใจที่จะสำรวจมุมมองใหม่ ๆ และมีส่วนร่วมในประสบการณ์ที่ไม่ซ้ำใคร อีกทั้ง ยังมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ร่วมกันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สรุป

การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวดิจิทัล เพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแหลม จังหวัดสุพรรณบุรี มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีทุนวัฒนธรรมเด่นชัด ได้แก่ ชุมชนโบราณริมแม่น้ำท่าจีน เรือไทย วัดเก่าแก่ และวิถีชีวิตผูกพันสายน้ำ อีกทั้งมีการจัดตั้งวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 และมีระบบบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมเด่น เช่น ล่องเรือทำจันท การสานผักตบชวา การทำลูกประคบ และอาหาร-ขนมไทยโบราณ ชุมชนมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่าน Facebook, TikTok, YouTube และ Line Group อย่างไรก็ตาม ยังขาดประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสื่อสาร “ตัวตน” และคุณค่ามรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างครบถ้วน ทันสมัย และเป็นระบบ แนวทางพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาข้อมูลเชิงเล่าเรื่อง (Storytelling) จัดหมวดหมู่ข้อมูลให้ชัดเจน การพัฒนาแพลตฟอร์ม/แอปพลิเคชันและสื่อดิจิทัล เช่น ทัวร์เสมือนจริง รวมทั้งการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวดิจิทัลแบบโต้ตอบและสร้างเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควบคู่กับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของสมาชิก

อย่างต่อเนื่อง รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมควรมุ่งพัฒนาระบบที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์ และการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐควรส่งเสริมและร่วมพัฒนาอย่างจริงจังในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้เป็นเครื่องมือสำหรับดึงดูดลักษณะเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศให้มีความโดดเด่น สามารถรับรู้ถึงคุณค่าและสัมผัสได้ผ่านโลกเสมือน เพื่อดึงดูดให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

1.2 ควรนำแนวคิดเทคโนโลยีดิจิทัลไปปรับใช้ในการพัฒนาสารสนเทศที่ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างสื่อดิจิทัล และการนำสื่อดิจิทัลไปใช้ให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน

1.3 ควรให้การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวดิจิทัลแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามผลในระยะยาว รวมถึงการสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัลที่เอื้อประโยชน์ในทุกมิติต่อการท่องเที่ยว และสามารถกระจายผลตอบแทนได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยแบบระยะยาว ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อสามารถประเมินและติดตามผลทั้งในเชิงการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าได้อย่างแท้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาด้านประเภทและรูปแบบของสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพิจารณาความสอดคล้องกับบริบทเชิงวิถีชีวิต ความเชื่อ บรรทัดฐาน และพฤติกรรมของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

References

- Abou-Shouk, M. A., & Soliman, M. (2021). The Impact of Gamification Adoption Intention on Brand Awareness and Loyalty in Tourism: The Mediating Role of Customer Engagement. *Journal of Destination Marketing & Management*, 20, 1–10.
- Akkapin, S., Rojanayutthana, N., Teepan, B., Chaengsi, C., & Kongrunchok, A. (2022). Promoting Community Tourism in Ban Laem Subdistrict, Bang Plama District, to Become a Potential Secondary Tourist Destination in Suphan Buri Province. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus*, 9(2), 180–192.
- Buhalis, D., & Sinarta, Y. (2019). Real-Time Co-Creation and Nowness Service: Lessons from Tourism and Hospitality. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(5), 563–582.
- Chin, C. H., & Lo, M. C. (2017). Rural Tourism Quality of Services: Fundamental Contributive Factors from Tourists' Perceptions. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(4), 465–479.

- Dekhili, S., & Hallem, Y. (2020). An Examination of the Relationship between Co-Creation and Well-Being: An Application in the Case of Tourism. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 37(1), 33–47.
- Erhardt, N., Martin-Rios, C., & Chan, E. (2019). Value Co-Creation in Sport Entertainment between Internal and External Stakeholders. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 31(11), 4192–4210.
- John, S. P., & Supramaniam, S. (2024). Value Co-Creation Research in Tourism and Hospitality Management: A Systematic Literature Review. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 58, 96–114.
- Kessadayurat, C. (2019). Value Co-Creation and Relationship Management Strategies in Online Social Media. *BU Academic Review*, 18(1), 132–147.
- Kim, M. J., Lee, C. K., & Jung, T. (2020). Exploring Consumer Behavior in Virtual Reality Tourism Using an Extended Stimulus-Organism-Response Model. *Journal of Travel Research*, 59(1), 69–89.
- Kotler, P. (2000). *Marketing Management: The Millennium Edition*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Kudusova, M. I., Shemileva, M. S.-A., & Aliev, I. M. (2023). The Impact of Information Technology on Tourism Development Potential. *SHS Web of Conferences*, 172, 1–4.
- Meo, C. D. (2017). A Digital Culture for a Smart Tourism. *IEEE Smart Cities Initiative – Trento White Paper*. Retrieved August 18, 2025, from https://event.unitn.it/smartcities-trento/TrentoWP_ChieraDiMeo_1.pdf
- Mungkalarungsi, S., Raktham, A., Chirinang, P., & Fuangchan, S. (2021). Strengthening Community-Based Tourism with Digital Platform. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 9(1), 45–55.
- Rini, A. D. (2019). Digitalization in the Community-Based Tourism Development in Peripheral Areas: A Case Study of Sumbermanjing Wetan Village, Malang Regency. *Journal of ASEAN Studies*, 7(2), 138–149.
- Roque, M. I., & Forte, M. J. (2017). Digital Strategies to a Local Cultural Tourism Development: Project e-Carnide. In V. Katsoni, A. Upadhyay, & A. Stratigea (Eds.). *Tourism, Culture and Heritage in a Smart Economy*. Springer Proceedings in Business and Economics. Cham: Springer.
- Sriruk, C., et al. (2024). *Project to Promote and Support the Knowledge Management to Suphanburi River Research*. Bangkok: National Research Council of Thailand, Kasetsart University.

- Straus, M., Strac-Peceny, U., Ceglar, M., & Ilijas, M. (2022). *Digital Innovation of Cultural Heritage: Handbook for Tourist Destinations and Cultural Heritage*. Retrieved May 20, 2024, from https://tourism4-0.org/wp-content/uploads/2022/03/e-Heritage_Handbook_EN.pdf
- Sutakhot, W., & Pirasant, J. (2023). The Development of Digital Advertising Model for Community Tourism Nakhon Phanom Province. *URU Journal of Integrated Sciences for Development*, 13(1), 1–22.
- Tammarakkul, J., & Asawasakulsorn, A. (2024). The Study on Sustainable Tourism Using Information Technology with Augmented Reality Technology: A Case Study of Sgt. Maj. Thawee Folk Museum, Phitsanulok Province. *Journal of Public Administration and Politics*, 13(1), 16–25.
- Thawit, S. (2025). The Community-Based Tourism Management Effect on Tourists' Perceptions and Expectations. *Journal of Thai Hospitality & Tourism*, 20(1), 95–109.
- Thawornpraphasawat, P. (2022). *Progress in Legislation Regarding Civil Partnerships for LGBTQ+ Individuals in Thailand*. Bangkok: Secretariat of the House of Representatives.
- UNESCO. (2024). *Living Heritage and Education: The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Retrieved May 24, 2024, from <https://ich.unesco.org/doc/src/46212-EN.pdf>

การขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เป็นโรงเรียนแห่งความสุข*

Driving Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Phor Ngern Anusorn School
Toward a Happy School Model

กานดา หงส์วิงจันทร

Kanda Hongwiengchaniengchan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: dakanda.hong1983@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียน แห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน การขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี 3) เพื่อศึกษาความสำเร็จในการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เป็นโรงเรียนแห่งความสุข การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ครูผู้สอนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน 2) ผู้ปกครองนักเรียน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 60 คน และ 3) คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนมัธยมขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เรียงตามลำดับประกอบด้วย ด้านบุคคล ประกอบด้วย 6 ปัจจัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 7 ปัจจัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 7 ปัจจัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) การมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) ส่วนภาวะผู้นำในการบริหารโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) 2) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับโรงเรียนปกติขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์มีผลการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข

*Received August 2, 2025; Revised January 15, 2026; Accepted January 30, 2026

(Happiness School) สูงกว่าโรงเรียนปกติ 3) ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ได้แก่ นักเรียนมีความสุขและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ครูมีความสุขในการทำงาน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาดร่มรื่น น่าอยู่น่าเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนโรงเรียน; พระปฐมวิทยาลัย 2; โรงเรียนแห่งความสุข

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to analyze factors affecting the drive toward a Happy School at Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Phor Ngern Anusorn School; 2) to compare the performance of the Happy School initiative between Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Phor Ngern Anusorn School and medium-sized schools under the Secondary Educational Service Area Office Ratchaburi; and 3) to study the success of driving Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Phor Ngern Anusorn School toward becoming a Happy School. The study employed a mixed-method research design including both qualitative and quantitative approaches. Key informants included: 1) 30 teachers from Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Phor Ngern Anusorn School for the 2024 academic year; 2) 60 parents of students for the 2024 academic year; and 3) 15 members of the Basic School Board. The informants for the performance comparison included 30 teachers and 15 school board members from medium-sized secondary schools under the Secondary Educational Service Area Office Ratchaburi, selected through purposive sampling.

The research findings revealed that the factors influencing affecting the drive toward a Happy School at Phra Pathom Witthayalai 2 Luang Pho Ngern Anuson School included personal factors (6 factors, overall high, $\bar{X} = 4.37$), process factors (7 factors, overall highest, $\bar{X} = 4.59$), and environmental factors (7 factors, overall highest, $\bar{X} = 4.63$). Participation of staff and stakeholders in driving the Happiness School was overall at the highest level ($\bar{X} = 4.51$), while leadership in managing the project was rated high ($\bar{X} = 4.48$). A comparison with a regular medium-sized school under Ratchaburi Secondary Educational Service Area Office showed that Phra Pathom Witthayalai 2 performed better in implementing the Happiness School. The project's success was reflected in students being happy and motivated to learn, teachers experiencing job satisfaction, and a clean, shaded, and pleasant school environment, all of which contributed to higher student academic achievement.

Keywords: School Implementation; Phra Pathom Witthayalai 2; Happy School

บทนำ

ความท้าทายของการบริหารองค์กรยุคใหม่ คือ โลกที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แบบก้าวกระโดด (Technology Disruption) ถูกนำมาแทนที่สิ่งเดิม ๆ เพื่อสร้างทางเลือกที่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตวิถีชีวิตและนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการทำงาน ทั้งช่วยลดระยะเวลา และได้ชิ้นงานที่มีคุณภาพดีขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน คือ เรื่องของช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) จากการที่คนยุคเก่าไม่สามารถปรับตัวตามเทคโนโลยี และมีวิธีคิดที่ต่างไปจากคนยุคใหม่ วัฒนธรรม การทำงานร่วมกันระหว่างคนสองกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่องค์กรต้องคำนึงถึงเพื่อสร้างองค์กรที่สามารถขับเคลื่อนคนยุคเก่ากับคนยุคใหม่ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายองค์กรมีสัดส่วนของบุคลากรที่หลากหลายรุ่น (Generation) มีทั้งคนรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรม ทัศนคติและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปจากคนรุ่นเก่า การบริหารจัดการองค์กรในสถานการณ์ปัจจุบันที่หลายองค์กร ให้ความสนใจก็คือ “การสร้างสุขในองค์กร” โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งในระบบสังคมที่มีลักษณะเปิดซึ่งปัจจุบันได้มีแนวทางในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางแนวทางการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข หรือโรงเรียนแห่งความสุข ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการดำเนินงานภายในโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งความสุข จึงมีบทบาทมาก องค์กรแห่งความสุขเป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยที่ผ่านมาการบริหารมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะสูงด้วยการมุ่งผลลัพธ์ จากการปฏิบัติงาน ผลของการมุ่งเน้นแต่ผลงานเพียงอย่างเดียวก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากคนไม่ว่าจะเป็นความเบื่อหน่าย ความเครียดในการทำงาน การทำงาน ตามคำสั่ง ความไม่รักองค์กร เป็นต้น ดังนั้น องค์กรชั้นนำจึงมุ่งพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงโดยมีนโยบายสร้างความผูกพันต่อองค์กรควบคู่ไปด้วยการให้ความสำคัญต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนนี้เรียกว่า องค์กรสุขภาวะ เป็นการพัฒนาองค์กรที่ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งในประเทศไทยจะคุ้นเคยกับคำว่าองค์กรแห่งความสุข (Wasunthanarak, 2016)

โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ตั้งอยู่เลขที่ 256 หมู่ 2 ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 468 คน แบ่งเป็น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 284 คน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 184 คน มีข้าราชการครู จำนวน 25 คน ครูอัตราจ้าง จำนวน 5 คน อธิการโรงเรียน จำนวน 1 คน นักการภารโรง จำนวน 4 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 53 ไร่ (Prapathom Wittayalai 2 Luang Pho Ngern Anusorn School, 2025) จากการสำรวจข้อมูลนักเรียนจำนวน 121 คน โดยครูที่ปรึกษา พบปัญหาที่บั่นทอนความสุขในการเรียนของนักเรียน ดังนี้ 1) นักเรียนบางคนขาดเรียนเป็นประจำสาเหตุเกิดจาก ต้องช่วยผู้ปกครองในการหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัว บางคนมาสายเนื่องจากกลางคืนต้องออกไปทำงานมีเวลาพักผ่อนน้อย ตื่นสาย อีกทั้งครอบครัวนักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป มีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างยากจน รายได้ไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน บางคนมีความจำเป็นต้องหารายได้ระหว่างเรียนเพื่อช่วยเหลือครอบครัว จนบางครั้งต้องมาโรงเรียนสาย ขาดเรียน มีอาการเหนื่อยหน่ายจากการทำงานนอกเวลา ไม่มีสมาธิและมักจะหลับในเวลาเรียน ประกอบกับมีนักเรียนบางรายประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนต้องยืมหนังสือลาออก ไม่ศึกษาต่อ เกิดภาวะทอดทิ้งทางการเรียนรู้ ขาดความสุขในการเรียน 2) บรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ และไม่สนใจให้นักเรียนอยากมาโรงเรียน ครูบางคนมักใช้คำพูดที่บั่นทอนจิตใจนักเรียน ไม่ให้กำลังใจ อารมณ์ฉุนเฉียวง่าย 3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษา

ตอนปลาย ติด 0 ร ม ส ตั้งแต่ปีการศึกษา 2564 - 2565 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 142 คน คิดเป็นร้อยละ 32.42 จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 4) ครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน ขาดความสุขในการทำงาน ไม่มีเวลาดูแลรอบครัว

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงให้ความสำคัญ กับการทำงาน การเรียนการสอน และความสุขของนักเรียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เป็นโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการบริหารงานภายในโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ครู นักเรียนอยากมาโรงเรียนทุกวัน เพราะมีความสุขกับการได้มาโรงเรียน ทั้งนี้ด้วยเหตุผลสำคัญคือการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขนั้น มาจากความต้องการที่จะสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ดีและปลอดภัยให้แก่ นักเรียนทุกคน ภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ความกดดันและความเครียดที่เพิ่มขึ้นอาจทำให้นักเรียนขาดความสุขและไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาโรงเรียนให้เป็น "โรงเรียนแห่งความสุข" จึงไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การจัดการการศึกษาให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้น ไปที่การพัฒนา สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางจิตใจ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง การสร้างโรงเรียนแห่งความสุขมีแรงจูงใจสำคัญจากความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีความสุข ดังนั้น การพัฒนาและขับเคลื่อนโรงเรียนในครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุขภาวะทางกาย และใจของนักเรียน นอกจากการเรียนการสอน ที่มีคุณภาพแล้ว โรงเรียนยังควรเป็นสถานที่ที่นักเรียนรู้สึก ถึงความปลอดภัย ความอบอุ่น และการสนับสนุนที่ดีจากครูและบุคลากรทุกคน อีกทั้งการสร้างความสุข ในโรงเรียนยังช่วยลดความเครียดและแรงกดดันทางการเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับโรงเรียนปกติขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี
3. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เป็นโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์เป็นโรงเรียนแห่งความสุข การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ศึกษารวบรวมข้อมูล หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะ (Rasmithammachot, 2004) แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยและตัวชี้วัดความสุขขององค์กร (Kittisuksathit et al., 2012) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้าง

โรงเรียนแห่งความสุข (Educational System Research Institute Foundation, 2017) โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย ตลอดจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยนำไปสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียน แห่งความสุข (Happiness School) เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ที่ผู้วิจัยต้องใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์มีการกำหนดข้อคำถามกว้าง ๆ ไว้ตามองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ครูผู้สอนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ จำนวน 60 คน กลุ่มที่ 3 คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ จำนวน 15 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบ่งเป็น 2 เครื่องมือ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยนำไปสัมภาษณ์ความคิดเห็น เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงคุณสมบัติ (In-depth Interview) เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้รับสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคคล 2. ด้านกระบวนการ 3. ด้านสภาพแวดล้อม 4. ด้านการมีส่วนร่วม และ 5. ด้านภาวะผู้นำ ตอนที่ 1 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำในการบริหารโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ จำนวน 10 ข้อ ชุดที่ 2 แบบสอบถามการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับโรงเรียนปกติขนาดกลางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี จำนวน 34 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และคณะกรรมการแต่ละกิจกรรมชี้แจงกับ คณะครูหัวหน้ากลุ่มงานที่รับผิดชอบ คณะครูหัวหน้า สายชั้นและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ในรายละเอียดของการดำเนินงานจัดทำโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์เป็นโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School)

2) โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมตามขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์เป็นโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

3) ผู้วิจัยเชิญคณะครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างาน และหัวหน้าระดับชั้นของโรงเรียน พระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ร่วมประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียน พระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์เป็นโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) จากนั้นเปิดการอภิปรายเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินงาน และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์เป็นโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) 4) ผู้วิจัยดำเนินการประสานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์โรงเรียนขนาดกลาง ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรและภาวะผู้นำในการบริหารโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ และแบบสอบถามผลการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข มาประมวลผลโดยใช้โปรแกรม SPSS จากนั้นนำผลที่ได้มาทำตารางการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออภิปรายความหมาย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยภาพรวม

(n = 226)

ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียน แห่งความสุข	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านบุคคล	4.37	0.34	มาก
2. ด้านกระบวนการ	4.59	0.30	มากที่สุด
3. ด้านสภาพแวดล้อม	4.63	0.28	มากที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.51	0.59	มากที่สุด
5. ด้านภาวะผู้นำ	4.48	0.48	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.52	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า คณะครู กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ค่าเฉลี่ย 4.59 ด้านสภาพแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 4.63 และด้านการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย 4.51 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านบุคคล ค่าเฉลี่ย 4.37 และด้านภาวะผู้นำ ค่าเฉลี่ย 4.48

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับสถานศึกษานาดกลางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยรวมแตกต่างกันโดยโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ มีผลการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) สูงกว่าโรงเรียนปกติ เพราะเหตุที่โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ได้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ตามปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) จึงทำให้มีผลการปฏิบัติงานฯ ที่สูงกว่าโรงเรียนปกติ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความสุขและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ครูมีความสุขในการทำงาน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าอยู่ น่าเรียน

องค์ความรู้ใหม่

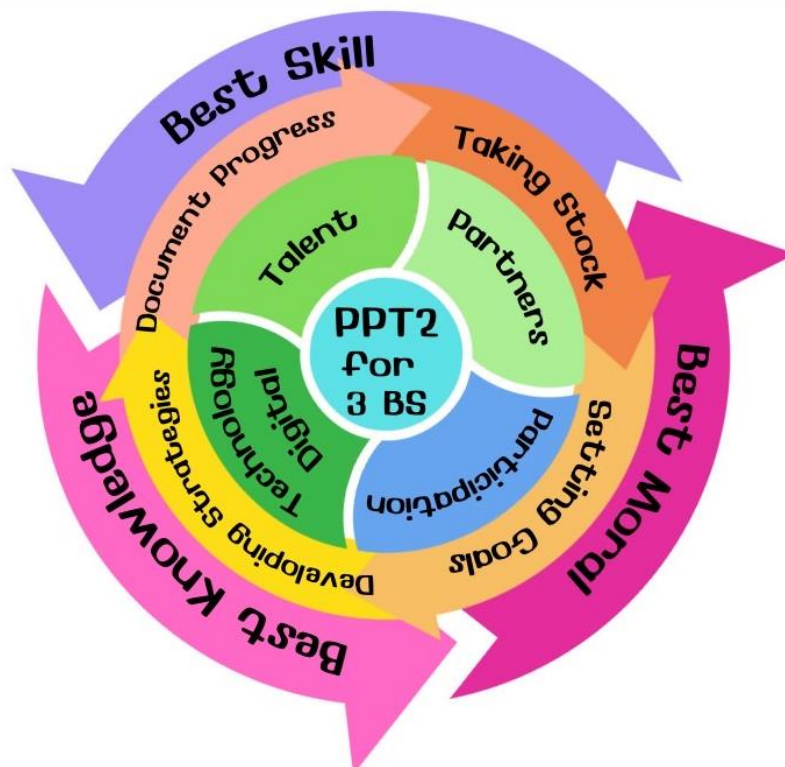

Figure 1: A Model for Improving Educational Quality at Prapathom Wittayalai 2 Luang Pho Ngern Anusorn School through the PPT2 Model

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ด้วย PPT2 Model ประกอบด้วย

P: Partners (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง) = หน่วยงานภายนอกที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษา มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

P: Participation (การมีส่วนร่วม) = หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา ประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล และให้คำปรึกษา เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง วัด ชุมชน ชมรมศิษย์เก่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

T: Talent (ศักยภาพ ความสามารถ) = ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีโอกาสแสดงศักยภาพและความสามารถตามความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างเสมอภาค

T: Technology Digital (เทคโนโลยีดิจิทัล) = ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลรู้เท่าทันและเลือกใช้ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันได้

จากรูปแบบดังกล่าว ผู้บริหารได้สร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา และนำรูปแบบการปฏิบัติเป็นการกำกับติดตามประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Evaluation) มาใช้ในการบริหารจัดการแผนงานโครงการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Taking Stock) ด้วยการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งขององค์กร ส่องผลของการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาคำหนดเป้าหมายของแผนงานโครงการ รวมทั้งจัดตั้งองค์กร โครงสร้างการบริหาร กำหนดภารกิจ ของครูและบุคลากร

2) การสร้างเป้าหมาย (Setting Goals) โดยกำหนดทิศทางวัตถุประสงค์ของแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กำหนดสิ่งที่จะประเมิน

3) การพัฒนากลยุทธ์ (Developing Strategies) โดยนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อสถานศึกษา การกำหนดภาระงานและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติภาระงานตามแผนงานโครงการ โดยเน้นการทำงานเป็นทีม การกำหนดวิธีการ เครื่องมือ การกำหนดผู้ประเมิน การหลอมรวมแผนการประเมินสู่แผนการเรียนรู้ การสร้างเครื่องมือและวิธีประเมินแผนการปฏิบัติงาน การปฏิบัติตามกลยุทธ์ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลข้อมูล และการสรุปผลการประเมินตามแผนงานโครงการ

4) การรวบรวมหลักฐานแสดงความก้าวหน้า (Document Progress) โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ สิ่งที่จะประเมิน กำหนดวิธีการประเมิน รายงานความก้าวหน้า และนำเสนอผลการดำเนินงาน

ผลผลิต (Output) 3 Best Students นักเรียนมีความเป็นเลิศทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1. Best moral มีความเป็นเลิศด้านคุณธรรม
2. Best knowledge มีความเป็นเลิศด้านวิชาการ
3. Best skill มีความเป็นเลิศด้านทักษะความสามารถพิเศษ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยมีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ด้านบุคคล โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ในการปฏิบัติงานมีการยอมรับในเงื่อนไขหรือข้อกำหนดให้รู้สึกและเห็นคุณค่าในการทำงานร่วมกันอีกทั้งยังมีการกำหนดกิจกรรมที่หลากหลายให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน สร้างเสริมการมีสัมพันธภาพที่ดี มีทักษะและความสามารถในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียน รวมไปถึงการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ครูและบุคลากร มีอารมณ์ความรู้สึกดี ภาคภูมิใจ มีความหวังและพึงพอใจต่อโรงเรียน จึงทำให้มีการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศการทำงานและการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความสุขของนักเรียน

ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะการยอมรับในเงื่อนไขหรือข้อกำหนดของการทำงานร่วมกัน ซึ่งช่วยส่งเสริมความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tiansopha (2023) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเอกชนเพื่อส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งความสุข ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาเอกชน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจพบว่า มี 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สถานศึกษามีบุคลากรที่มีคุณภาพ 2) สถานศึกษามีผลสัมฤทธิ์ที่ดีด้านการจัดการศึกษา 3) สถานศึกษามีบรรยากาศทางกายภาพที่ดี 4) ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 5) ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการวางแผนการดำเนินชีวิต 6) ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้มีความคิดแบบเติบโต 7) ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้มีการปฏิบัติตนที่ดี 8) ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีแรงสนับสนุนในการทำงาน 9) ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เช่นเดียวกับ Sakdanarong and Wongsakul (2023) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความสุขในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาาคม” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสุขในการทำงานของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมีความสุข โดยมีมิติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือครอบครัวดี (Happy Family) รองลงมาคือจิตวิญญาณดี (Happy Soul) และมิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือผ่อนคลายดี (Happy Relax) 2) ประสิทธิภาพการสอนของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ รองลงมา คือ ด้านการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการแสดงความใส่ใจในงานสอน และ 3) ความสุขในการทำงานกับประสิทธิภาพการสอนของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง โดยมีมิติที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือมิติที่ 3 น้ำใจดี (Happy Heart รองลงมาคือมิติที่ 7 ใฝ่รู้ดี (Happy Brain) และมิติที่มีความสัมพันธ์ต่ำที่สุดคือมิติที่ 1 สุขภาพดี (Happy Body) โดยมีมิติดังกล่าวทั้งหมดมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ พบว่า ครูมีจิตวิญญาณทำงานเป็นทีมและมีความสุขหลากหลาย ในการทำงาน ประกอบกับครูมีการทำงานด้วยเหตุผลยุติธรรมรวมทั้งการมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์และการยอมรับในความสำเร็จ การเสริมสร้างความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ มีการมอบหมายภาระงานอย่างมีเหตุผลและยุติธรรมสำหรับนักเรียนและครู อีกทั้งครูให้ความสำคัญกับความสำเร็จในการเรียนรู้ของนักเรียน รวมไปถึงครูมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนมีความสุขมีวิธีการบริหารจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม และมีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง จึงทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ritmontee (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยวิธีสุนทรียสาธก : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ผลการวิจัยพบว่า ประสพการณ์เชิงบวกของผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับคณะ คณาจารย์ รวมถึงบุคลากรสายสนับสนุนช่วยวิชาการ ส่วนใหญ่จะมีความประทับใจในความสัมพันธ์ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร จริงใจ มีความเป็นกันเอง ช่วยเหลือกัน เหมือนอยู่ในบ้านหลังที่ 2 แต่ในเรื่องความสุขผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับคณะ คณาจารย์มีความสุขที่มีเพื่อนร่วมงานมีความรักสามัคคีให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือกันทำงาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และยอมรับซึ่งกันและกันแต่บุคลากรทั้งสายสนับสนุนและช่วยวิชาการจะมีความสุขในความก้าวหน้าในอาชีพ การได้รับการสนับสนุน ให้สามารถพัฒนาตัวเอง ทั้งเรื่องงาน ตำแหน่ง หรือการที่ผู้บริหาร หัวหน้างานเห็นความสำคัญส่วนปัจเจกที่ส่งผลให้พนักงานมีความสุขในองค์กร ได้แก่ 1) บรรยากาศองค์กร ที่ร่มรื่น น่าอยู่ น่าทำงาน รวมถึงบรรยากาศทางชีวภาพที่มีเพื่อนร่วมงานที่เป็นพี่ เป็นน้อง ช่วยเหลือกัน 2) ความผูกพันกับองค์กรที่มีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่เป็นนิสิตจนกระทั่งทำงาน บางกลุ่มทำงาน ในมหาวิทยาลัยตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ และบางส่วนมีโอกาสเข้ามาตามกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

เกษตรแฟร์ 3) ความรักในงานที่ทำเป็น ความภูมิใจที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ถือว่ามีความเสี่ยง เป็นที่พึ่งของประชาชน เกษตรกร และ 4) การเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน หรือผู้บริหาร ที่คอยให้การสนับสนุน และผลักดันให้เจริญก้าวหน้า สำหรับแนวทางพัฒนามหาวิทยาลัย ให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งความสุขในกลุ่ม ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับคณะ คณาจารย์ เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้รู้จักกัน ให้อยู่ร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันจนเกิดความผูกพันกันและต้องจัดในรูปแบบวนคณะ มีเจ้าภาพรับผิดชอบสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามคณะต่าง ๆ กลุ่มบุคลากรควรส่งเสริมการพัฒนาระบบการทำงาน สามารถพัฒนาตัวเอง ทั้งเรื่องงาน และตำแหน่ง

ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ มีสภาพแวดล้อมอบอุ่น เป็นกันเองมีความปลอดภัยและมีบรรยากาศเป็นแหล่งเรียนรู้ โรงเรียน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนและความเป็นผู้นำที่สามารถแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เกิดเป็นโรงเรียนแห่งความสุข มีการพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน รวมทั้งการประสานความร่วมมือ บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ ให้ความร่วมมือสนับสนุน อีกทั้งสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน มีความอบอุ่นเป็นกันเองเหมาะสมแก่การจัดการเรียนรู้ โรงเรียนมีการจัดสัปดาห์และสัปดาห์ที่ดีให้กับนักเรียน เช่น ความสะอาดภายในโรงเรียนและมีการจัดโภชนาการที่ดีให้กับนักเรียนและมีทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่เพียงพอมีคุณภาพเหมาะสม เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ พัฒนาใช้งาน มีบรรยากาศทางการเรียนรู้ที่อบอุ่นปลอดภัยและมีกลิ่นอายมิตร ทำให้ครูนักเรียนมีความสุขในการทำงานและมีความสุขในการมาโรงเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะ การขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข จำเป็นต้องอาศัย สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งทางกายภาพและทางจิตสังคม เป็นฐานสำคัญ เมื่อโรงเรียนมีบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย และเป็นมิตร จะช่วยสร้างความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจแก่นักเรียนและครู ทำให้ทุกคนเกิดความไว้วางใจและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้การเรียนรู้และการทำงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Konpet (2021) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการเป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านบุคคล และด้านสถานที่ และ 2) แนวทางการพัฒนาการเป็นโรงเรียนแห่งความสุข ได้แก่ (1) ด้านบุคคล คือโรงเรียนควรส่งเสริมความรู้ด้านวัฒนธรรมความหลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โรงเรียนควรสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นครอบครัวในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และโรงเรียนควรมี การยกย่องครูที่อุทิศตนให้แก่โรงเรียนและสังคม (2) ด้านกระบวนการ คือ โรงเรียนควรมีการชื่นชมประกาศเกียรติคุณ มีการมอบรางวัลให้กับครู นักเรียน และโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นหมู่คณะให้มีการทำงานเป็นกลุ่ม และ (3) ด้านสถานที่ คือ โรงเรียนควรมีพื้นที่สำหรับผ่อนคลายและทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับความสุขทุกพื้นที่ในโรงเรียน เช่นเดียวกับ Golden and Wiens -Tuers (2006) ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุข จากกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันจำนวน 1,787 คน ทำการวัดความสุข ด้วยด้านสุขภาพและทางเศรษฐกิจ พบว่า การทำงานพิเศษและการทำงานล่วงเวลามีความสัมพันธ์กับความสุขและความทุกข์ การทำงานพิเศษที่ถูกบังคับ ซึ่งการทำงานล่วงเวลามีความสัมพันธ์กับความกดดัน ในการทำงานที่เพิ่มขึ้น ความเบื่อหน่ายและภาระทางครอบครัวและทำให้ครอบครัวมีปัญหาเพิ่มขึ้น 2 เท่าเมื่อเทียบกับคนที่ทำงานล่วงเวลาแบบสมัครใจจนทำให้มีความเครียดและเหนื่อยล้ามากขึ้นแต่ทั้งนี้การทำงานล่วงเวลาทั้งแบบสมัครใจ หรือถูกบังคับจากองค์กรล้วนมีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสุขและทำให้พนักงานไม่มีความสุขในการทำงานมากนัก การมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้สร้างมิตรภาพระหว่างครูและนักเรียนที่มี

โอกาสในการเรียนรู้ จากการทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม และบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมส่งเสริมการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข

ภาวะผู้นำในการบริหารโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ พบว่า มีภาวะผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้ดำเนินการโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) เป็นผลมาจากศักยภาพของผู้นำทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งโรงเรียนยังส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของทีมงานแก่สมาชิกทีม และการบริหารภาพรวมโครงการเป็นแบบบูรณาการ ดังที่ Phonok (2024) ได้กล่าวว่า โรงเรียนแห่งความสุข (happy school) หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้ก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยมีเกณฑ์การพิจารณา 3 ด้าน คือ 1) บุคคล 2) กระบวนการ และ 3) สถานที่ และสภาพแวดล้อม บุคลากรทุกฝ่ายมีความพึงพอใจ และตั้งใจทำงานตามหน้าที่ที่ร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุข มีการจัดบรรยากาศของการเรียนการสอนที่เกื้อหนุนให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการ ด้านสังคม และอารมณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับสถานศึกษาขนาดกลางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยรวมแตกต่างกันโดยโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ มีผลการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) สูงกว่าโรงเรียนปกติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะฝ่ายบริหารและครูมีทัศนคติเชิงบวกต่อนักเรียน เพื่อนร่วมงานและผู้ปกครอง อีกทั้งครูมีบุคลิกภาพ เจตคติและจริยธรรมที่เหมาะสมมีการยอมรับในความหลากหลายและความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของนักเรียน เพื่อนร่วมงานและผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังพบว่า ครูให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกในการส่งเสริมให้ผู้เรียน ประสบความสำเร็จในการเรียน โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมพิเศษเสริมการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับผู้เรียน โรงเรียนมีความสะอาดร่มรื่นสวยงาม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Konpet (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพและแนวทางการพัฒนาการเป็นโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกลุ่มบางละมุง 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการเป็นโรงเรียนแห่งความสุขโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านบุคคล และด้านสถานที่ และ 2) แนวทางการพัฒนาการเป็นโรงเรียนแห่งความสุข ได้แก่ (1) ด้านบุคคล คือโรงเรียนควรส่งเสริมความรู้ด้านวัฒนธรรมความหลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โรงเรียนควรสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นครอบครัวในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และโรงเรียนควรมีการยกย่องครูที่อุทิศตนให้แก่โรงเรียนและสังคม (2) ด้านกระบวนการ คือ โรงเรียนควรมีการชื่นชมประกาศเกียรติคุณ มีการมอบรางวัลให้กับครูและนักเรียน และโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นหมู่คณะให้มีการทำงานเป็นกลุ่ม และ (3) ด้านสถานที่ คือ โรงเรียนควรมีพื้นที่สำหรับผ่อนคลายและทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับความสุขทุกพื้นที่ในโรงเรียน เช่นเดียวกับ Freyermuth and Schonewille (2009) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสุขในการทำงาน และการสร้างองค์กรแห่งความสุข ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำจะต้องเป็นผู้สร้างความสุขในสถานที่ทำงาน โดยเริ่มจากการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ทุกคนรู้สึกมีความสุข และพวกเขายังได้สรุปแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุข 8 ข้อ ดังนี้ 1) การคิดสิ่งที่ยิ่งใหญ่เพื่อทำให้เกิดความแตกต่าง (for something) 2) มีทัศนคติด้านบวกกับทุกเรื่อง รู้สึกมีความสุข (unabashed happiness) 3) มีการเข้าใจธรรมชาติ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน (nurturing environment) 4) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

โดยเริ่มต้นจากความรับผิดชอบต่อตนเอง (working together we can) 5) รู้จักสู้กับความผิดหวังและนำมาปรับปรุงสู่ความสำเร็จ (outrageous acknowledgement) 6) ความกระตือรือร้น (reach high) 7) การสร้างผลลัพธ์ที่น่าอัศจรรย์ผ่านความคิดที่สร้างสรรค์ (kick ass) และการมองเห็นสิ่งที่ต้องการและวัดค่าได้ (specific outcome)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ พบว่า นักเรียนมีความสุขและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ จึงทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ครูมีความสุขในการทำงานและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าอยู่ น่าเรียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและความสัมพันธ์ของโรงเรียนที่มีต่อชุมชนที่ดีจะเป็นปัจจัยหลักในการทำให้โรงเรียนมีความสุข และทำให้นักเรียนเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ แต่นักเรียนจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนทั้งในห้องเรียนและต่างห้อง ต่างระดับกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ครู และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดทัศนคติทางบวกกับนักเรียน โดยการดำเนินการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อีกทั้งการมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนครูในโรงเรียนการสร้างความรู้สึกเชิงบวกให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและครู ซึ่งการเป็นโรงเรียนแห่งความสุขสำหรับนักเรียนทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะลดภาวะความกดดันของนักเรียนในการเรียนรู้ของนักเรียน และการสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้เปรียบเสมือนครอบครัว เพราะครอบครัวมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับนักเรียนสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น รวมไปถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ปลอดภัย เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ ไม่มีอันตรายไม่มีสิ่งยั่วยุที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ พื้นที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสะอาดเรียบร้อย ปลอดภัย เหมาะกับวัยและธรรมชาติวิชาที่นักเรียนต้องเรียน ปราศจากการทะเลาะวิวาท การเกรงกันของนักเรียน เพราะเป็นสาเหตุที่จะทำให้โรงเรียนไม่มีความสุข มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย โปร่ง โล่ง มีพื้นที่ว่างสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีพื้นที่สีเขียวในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดสวนภายในโรงเรียนก็มีส่วนสำคัญในการทำให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Keawpijit et al. (2013) ได้กล่าวถึงองค์กรแห่งความสุขว่าเป็นกระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย โดยมียุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้เกิดความพร้อมของบุคคลในองค์กรที่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงและนำพาองค์กรไปสู่การเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Intarachot, Thongkeaw and Yurarat (2024) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับของการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อายุ และประสบการณ์ ในขณะที่ตัวแปร เพศ ตำแหน่ง และสหวิทยาเขต ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) แนวทางการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ประกอบด้วย แนวทางหลัก 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลตามความเชี่ยวชาญ แนวทางเสริม 1) การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศในโรงเรียน 2) การบูรณาการการทำงานระหว่างตำแหน่ง 3) การประสานความร่วมมือระหว่างสหวิทยาเขต

สรุป

ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ เรียงตามลำดับประกอบด้วย ด้านบุคคล ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 7 ปัจจัย ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 7 ปัจจัย การมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ส่วนภาวะผู้นำในการบริหารโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ส่วน ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) ระหว่างโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์กับโรงเรียนปกติขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันโดยโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ มีผลการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) สูงกว่าโรงเรียนปกติ ทั้งนี้ ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข (Happiness School) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความสุข และกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ครูมีความสุขในการทำงาน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าอยู่น่าเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดและผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุขอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบกระบวนการทำงานและการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีความต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากรอย่างเพียงพอ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 โรงเรียนควรส่งเสริมและพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและจิตสังคมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนการดูแลด้านสุขภาพและโภชนาการของนักเรียนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและความเข้มแข็งให้แก่โรงเรียน

1.3 โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงบวก การทำงานเป็นทีม และการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารและครูแกนนำ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโรงเรียนแห่งความสุข ในบริบทที่แตกต่างกันโดยการวิเคราะห์ ปัจจัยบุคคล สภาพแวดล้อม ความสุขในการทำงาน

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของโรงเรียน ที่ประสบความสำเร็จในการเป็นโรงเรียนแห่งความสุข

2.3 ควรมีการศึกษาผลกระทบของการเป็นโรงเรียนแห่งความสุขต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะชีวิตของผู้เรียน

References

- Bahrudi, M., Dari, T. W., & Maimuna, S. (2024, October). Positive Psychology and Happiness: A New Intervention for College Students. *Qubahan Academic Journal*, 1(5), 275–295.
- Educational System Research Institute Foundation. (2017). *Tools for Development toward a Healthy School*. Maha Sarakham: Sarakham Printing Co., Ltd.
- Freyermuth, P. A., & Schonewille, R. J. (2009). Happy Workplaces Happy? Are You Nuts? *The Journal of the Conference for Global Transformation*, 9(1), 1–10.
- Golden, L., & Wiens-Tuers, B. (2006). To Your Happiness? Extra Hours of Labor Supply and Worker Well-Being. *Journal of Socio-Economics*, 35, 382–397.
- Intrachot, M., Thongkaew, S., & Yurarat, S. (2024). Guidelines for Promoting Happy Schools under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. *Sripatum Journal*, 11(4), 155–169.
- Kaewphijit, C. et al. (2013). *Towards a Happy Organization 123*. Nonthaburi: Healthy Organization Center, Thai Health Promotion Foundation.
- Kittisuksathit, S. et al. (2012). *Quality of Work Life and Happiness*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Konphet, P. (2021). *Current Conditions and Development Guidelines for Becoming a Happy School in Banglamung 3 School Group under Chonburi Primary Education Service Area Office 3*. (Research Report). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Phonok, J. (2024, October 18). *Happy School*. Retrieved October 18, 2024, from <https://www.dailynews.co.th/article/611722>
- Prapathom Wittayalai 2 Luang Pho Ngern Anusorn School. (2025). *Homepage of Prapathom Wittayalai 2 Luang Pho Ngern Anusorn School*. Retrieved June 22, 2025, from <http://www.ppt2.ac.th/>
- Rasmithammachot, S. (2004). *Guidelines for Human Potential Development through Competency*. Bangkok: Siriwatthana Interprint Public Company Limited.
- Ritmontri, S. (2017). *Guidelines for Promoting a Happy Organization through Appreciative Inquiry: A Case Study of Kasetsart University, Bangkok*. (Research Report). Bangkok: Kasetsart University.
- Sakdanarong, C., & Wongsakun, S. (2023). The Relationship between Teacher Happiness at Work and Teaching Effectiveness at Phothinimit Wittayakom School. *Journal of Educational Vision*, 10(3), 435–446.
- Thiansopha, Ch. (2023). *A Private School Administration Model to Promote a Happy Organization*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Wasanthanarat, C. (2016). *Let's Create a Happy Organization*. Nonthaburi: Songkha Creation Co., Ltd.

การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน
เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

A Study of The Current Situations, Needs Assessment for Sustainable School
Development to Enhance Student Competency According to the Royal
Guidelines for Agricultural Civilization under the Office of
the Basic Education Commission

¹นำพงศ์ จันทรโท และ นิรดา เวชญาณลักษณ์

¹Numpong Janto and Nirada Wechayaluck

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: numpong.j@psru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์เมทริกซ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อประเมินความต้องการจำเป็น ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารและจัดการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วม การประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการอารยเกษตรสืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 102 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 102 คน และครูแกนนำอารยเกษตรในสถานศึกษา จำนวน 102 คน รวมทั้งสิ้น 204 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาด้วยร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และทำการวิเคราะห์เมทริกซ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งสภาพปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.61$) และสภาพที่พึงประสงค์ ($\bar{X} = 4.21$)

2) ผลการประเมินความต้องการจำเป็นมากที่สุดลำดับที่ 1 คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.41$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($PNI_{modified} = 0.18$) ด้านการประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.16$) ด้านผู้มีส่วนได้เสียและด้านการมีส่วนร่วม ($PNI_{modified} = 0.11$) และด้านการบริหารและจัดการ ($PNI_{modified} = 0.08$) ตามลำดับ 3) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์เมทริกซ์ พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ อยู่ในส่วนที่ 3 คือ มีการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับควรปรับปรุงเร่งด่วน

คำสำคัญ: การพัฒนาที่ยั่งยืน; การพัฒนาสถานศึกษา; สมรรถนะผู้เรียน; อารยเกษตร; ความต้องการจำเป็น

Abstract

This research article aims to 1) study the current and desired conditions for developing sustainable educational institutions to enhance student competency in accordance with the Royal Guidelines for Agricultural Civilization under the Office of the Basic Education Commission, 2) assess the needs for developing sustainable educational institutions to enhance student competency in accordance with the Royal Guidelines for Agricultural Civilization under the Office of the Basic Education Commission, and 3) study guidelines for developing sustainable educational institutions to enhance student competency in accordance with the Royal Guidelines for Agricultural Civilization under the Office of the Basic Education Commission. The analysis is based on a matrix and is a survey research study to assess needs, covering all 6 components: administration and management, stakeholders, participation, evaluation, personnel development, and curriculum and learning development. The target group was selected using a purposive sampling method, specifically educational institutions participating in the Royal Guidelines for Agricultural Civilization project: continuing, maintaining, extension related to the royal view in an economic sufficiency based on "Kok Nong Na of Kindness and Hope," under the Office of the Basic Education Commission, in the 2021 academic year, totaling 102 institutions, including 102 school administrators and 102 core agricultural civilization teachers, for a total of 204 people. The research instrument was a questionnaire on the current and desired conditions for developing sustainable educational institutions to enhance student competency in accordance with the Royal Guidelines for Agricultural Civilization. Data were analyzed using descriptive statistics. With percentages, frequencies, means, standard deviations, priority ranking indices for needs, and matrix analysis.

The research findings indicate that 1) the overall results of the study on the current and desired states of sustainable school development are at a high level for both the current state ($\bar{X} = 3.61$) and the desired state ($\bar{X} = 4.21$). 2) The results of the needs assessment showed that the most important need was curriculum and learning development ($PNI_{modified} = 0.41$), followed by personnel development ($PNI_{modified} = 0.18$), evaluation ($PNI_{modified} = 0.16$), stakeholders and participation ($PNI_{modified} = 0.11$), and administration and management

($PNI_{modified} = 0.08$), respectively. 3) The study on guidelines for sustainable school development to enhance student competency based on the Royal Guidelines for Agricultural Civilization approach under the Office of the Basic Education Commission found thru matrix analysis that curriculum and learning development was in the third part, indicating that school development was at a level that required urgent improvement.

Keywords: Sustainable Development; School Development; Students Competencies; Agricultural Civilization; Needs Assessment

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ภายใต้ปรากฏการณ์ “VUCA World” ที่มีความผันผวน (V-Volatility) ความไม่แน่นอน (U-Uncertainty) ความซับซ้อน (C-Complexity) และความคลุมเครือ (A-Ambiguity) (Lekhaku, 2021) ที่ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ดังที่องค์กรสหประชาชาติ United Nations (UN) จากผลการประชุมสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อ 25 กันยายน 2558 โดยมีผู้นำจาก 193 ประเทศทั่วโลก ได้รับรองวาระเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งประกอบด้วย 17 เป้าหมาย (Goals) 169 เป้าประสงค์ (Targets) เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลกที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Boonnak et al. 2018) สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความท้าทายใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้พร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต โดยความยั่งยืนที่เกิดจากเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ พัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน โดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การรับรู้ การยอมรับ และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sinthuwongsanont, Boonkongsaen, and Wangtomklang, 2023) ซึ่งประเทศไทยได้ปรับตัวตามกระแสโลกด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) เพื่อเป็นแผนพัฒนาระยะยาวที่มุ่งสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) ปรัชญาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยอาศัยความรู้ควบคู่คุณธรรม เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการพึ่งพาตนเองกับการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก แนวคิดนี้จึงไม่เพียงเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนและประเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งหมายถึงเป็นการศึกษาที่หนุนให้พลเมืองไทยมีสมรรถนะเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีและทำหน้าที่พลเมืองดี ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมในสภาพสังคมที่มีลักษณะดังกล่าว จึงจะเป็นการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Panich, 2023)

ดังพระปฐมบรมราชโองการ “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” ของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 10 สะท้อนถึงพระราชปณิธาน และพระราชหฤทัยอันแน่วแน่ในการทรงงานเพื่อที่จะสืบสาน รักษาและต่อยอด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และแนวพระราชดำริต่าง ๆ ของสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร

มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ประชาชน และพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืน (Permthongin, 2021) อย่างแท้จริง ตลอดจนกระแสพระราชดำริ เรื่อง “อารยเกษตร” เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2564 ณ พระที่นั่งวิมาข พระราชวังดุสิต ความว่า “โคก หนอง นา นอกจากเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางด้านเกษตรกรรมแล้ว ยังเป็นศิลปะ เป็นแบบฝึกหัดที่ดีใน การที่จะรวมเกษตรกรที่หลากหลายให้มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน รักษาความหลากหลาย แต่ความหลากหลายนั้น ก็เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในยุครัชกาลที่ 9 มีพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ในยุคนี้คือเกษตร เกษตรคือประเทศ ก็คือผืนดิน (Sustainable Agronomy) คือ อารยประเทศ เกษตรประเทศ ก็คืออารยประเทศ ทำได้โดย ประยุกต์หลาย ๆ ทฤษฎีที่ได้ทรงรับสั่งไว้ อารยะคือเจริญแล้ว เจริญแล้วก็ต้องเจริญในใจก่อน ประเทศเรา รวยที่สุดคือ อารยธรรม เรียกได้ว่าเป็น "Cultural Heritage" เมืองไทยมีวัฒนธรรม คนไทยใจดี มีเมตตา ธรรมะ ธรรมโม มีความรู้เรื่องศาสนา มีศาสนาต่าง ๆ ที่รักษาไว้ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะต่าง ๆ ที่รักษา ไว้ วัฒนธรรมของเรา มี "Culture" หรือการเป็นคนไทย ประเทศอื่นไม่มี บ้านเรามีวัฒนธรรม มีความเป็นคน ไทยเราจึงรอด แต่ไม่ใช่เราร่ำรวย ประเทศที่มีวัฒนธรรม ไม่ใช่เอาของต่างชาติมาใช้หมด เทคนิคของต่างชาติ เทคโนโลยีของต่างชาติก็ดี แต่เราก็ต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมในบ้านเรา” (Royal Jitarsa School, 2021)

จากแนวทางพระราชทานดังกล่าว นำมาซึ่งการน้อมนำแนวทางมาปฏิบัติเพื่อเป็นการสืบสาน พระราชดำริให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สืบเนื่อง จากหนังสือกองพระราชภารกิจในพระองค์ 904 กองพระราชภารกิจในพระองค์ 904 สำนักงานราชเลขาธิการ ในพระองค์ฯ ที่ พว 0202.2/4106 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564 ขอพระบรมราชานุญาตพระราชทาน ชื่อโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง “โคก หนอง นา แห่ง น้ำใจและความหวัง” (Madeng, 2024) เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา โดยมุ่งหวังให้ ผู้เรียนเกิดสมรรถนะอารยเกษตร ประกอบด้วย การพึ่งพาตนเอง เป็นที่พึ่งพิงให้ผู้อื่น และการบริหาร ทรัพยากรอย่างยั่งยืน จากรายงานผลการดำเนินงานโครงการของกลุ่มพัฒนาโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ และโครงการเฉลิมพระเกียรติ พบว่า ระยะที่ 1 ปีการศึกษา 2564 มีโรงเรียนเข้าร่วม จำนวน 102 โรงเรียน (Promotion and Development of Royal Initiative Schools and Royal Commemorative Schools Center, Office of the Basic Education Commission, 2023) อย่างไรก็ตาม แม้โครงการดังกล่าวจะสร้าง ผลลัพธ์เชิงบวกในหลายพื้นที่ แต่ยังประสบข้อจำกัด เช่น ความแตกต่างด้านบริบทของโรงเรียนและชุมชน ความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการ และการขาดรูปแบบเชิงระบบที่ชัดเจนสู่การปฏิบัติ

ด้วยเหตุผลสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการ พัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนา และการสร้างองค์ความรู้หรือข้อค้นพบในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังน้อมนำแนวทางพระราชดำริ ให้เกิดประสิทธิผลและขยายขอบเขตความเจริญอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้าง สมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียน ตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์หม่ทริกซ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสร้างและตรวจสอบเครื่องมือเป็นแบบสอบถามที่กำหนดขอบเขตของคำถามครอบคลุมองค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารและการจัดการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วม การประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ระยะที่ 1 ปีการศึกษา 2564 แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1.1 กลุ่มเป้าหมายระดับสถานศึกษา คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เข้าร่วมโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ระยะที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จาก 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 102 แห่ง

1.2 กลุ่มเป้าหมายระดับบุคคล คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตรในสถานศึกษาที่ถูกคัดเลือกตามเกณฑ์ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 102 คน และ (2) กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ครูแกนนำอารยเกษตรของสถานศึกษา จำนวน 102 คน รวม 204 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพเป็นจริงในปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินความต้องการจำเป็น มีลักษณะ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพเป็นจริงในปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แบบ 2 คำตอบ (Two-Answer) โดยกำหนดข้อคำถามครอบคลุม 6 องค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารและการจัดการ 2) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) ด้านการมีส่วนร่วม 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 6) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ จำนวน 38 ข้อ

2.2 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content

Validity) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ด้านการวิจัยและประเมินผล และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีค่าดัชนี IOC รายข้ออยู่ในช่วง 0.8-1.0 และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถาม มีค่าระหว่าง 0.20 -1.00 แสดงว่า จำแนกได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำข้อมูลไป วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากคณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถึงผู้บริหาร สถานศึกษาและครูแกนนำอารยเกษตร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ติดต่อประสานงานสถานศึกษาผู้ให้ข้อมูล เพื่อสอบถามความสมัครใจและเต็มใจในการ ให้ข้อมูล โดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมในมนุษย์ในการวิจัย และจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และขอความร่วมมือให้ส่งกลับมายังผู้วิจัยภายในระยะเวลาที่กำหนด

3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมา มีผลการ ตอบแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 164 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.39 ซึ่งเพียงพอสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจ (Pungbangkradee, 2023) และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษา ที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารและจัดการ 2) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) ด้านการมีส่วนร่วม 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 6) ด้านการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนรู้ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งสภาพเป็นจริงในปัจจุบันกับ สภาพที่พึงประสงค์เป็นรายข้อเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้คะแนนตามน้ำหนัก ของตัวเลือก แล้วนำผลของคะแนนที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด นำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาแปลความหมายได้ ดังนี้ (Srisaard, 2017)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียน ตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้ดัชนีการจัด เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (modified priority needs index: PNI_{modified}) ที่ปรับปรุงโดย (Wongwanich, 2019) จากสูตร ดังนี้

$$PNI_{\text{modified}} = \frac{(I - D)}{D}$$

เมื่อ $PNI_{modified}$	หมายถึง ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
I	หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์
D	หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน

4.3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์เมทริกซ์ (Matrix Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่เน้นการเสนอผลการดำเนินงานของหน่วยงาน ในส่วนที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนที่ควรได้รับการพัฒนา โดยแบ่งตารางออกเป็น 4 ส่วน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยนำความต้องการจำเป็นมาวิเคราะห์ และกำหนดจุดตัดพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคู่อันดับระหว่างสภาพที่พึงประสงค์และสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน โดยปรับเกณฑ์การแปลความหมายจาก Wongwanich (2019)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 164 คน พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.65 มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.93 วุฒิมัธยมศึกษาปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 60.97 มีตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 43.90 และครูแกนนำอารยเกษตร คิดเป็นร้อยละ 56.90 ซึ่งมีประสบการณ์ทำงาน 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.70 โดยภูมิภาคของสถานศึกษา ภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 23 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 69.51

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่พึงประสงค์สูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) ด้านผู้มีส่วนได้เสีย และด้านการวัดประเมินผล อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) ด้านการบริหารและจัดการ อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ น้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$)

สภาพเป็นจริงในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพเป็นจริงในปัจจุบันสูงสุด คือ ด้านการบริหารและจัดการ อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) รองลงมา คือ ด้านผู้มีส่วนได้เสีย อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการพัฒนาบุคลากร อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ด้านการวัดประเมินผล อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนสภาพเป็นจริงในปัจจุบันน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

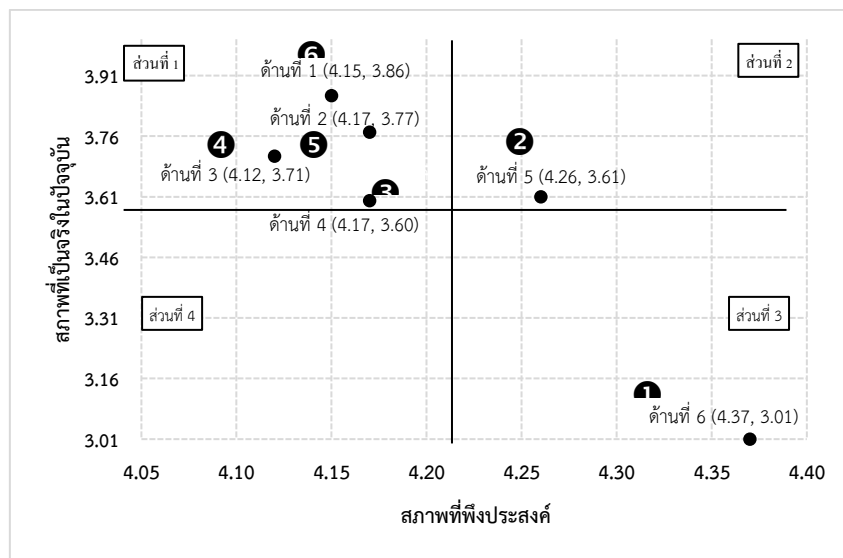
การพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตาม แนวทางพระราชทานอารยเกษตร	สภาพเป็นจริงในปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.ด้านการบริหารและจัดการ	3.86	0.78	มาก	4.15	0.60	มาก
2.ด้านผู้มีส่วนได้เสีย	3.77	0.87	มาก	4.17	0.75	มาก
3.ด้านการมีส่วนร่วม	3.71	0.84	มาก	4.13	0.69	มาก
4.ด้านการวัดประเมินผล	3.60	0.84	มาก	4.17	0.75	มาก
5.ด้านการพัฒนาบุคลากร	3.61	0.98	มาก	4.26	0.68	มาก
6.ด้านการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนรู้	3.10	0.95	ปานกลาง	4.35	0.63	มาก
รวมเฉลี่ย	3.61	0.92	มาก	4.21	0.69	มาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อพิจารณาดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดลำดับที่ 1 ($PNI_{modified} = 0.41$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($PNI_{modified} = 0.18$) ด้านการประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.16$) ด้านผู้มีส่วนได้เสีย ($PNI_{modified} = 0.11$) ด้านการมีส่วนร่วม ($PNI_{modified} = 0.11$) และด้านการบริหารและจัดการ ($PNI_{modified} = 0.08$) ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียน ตามแนวทางพระราชทาน อารยเกษตร	ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียน			
	สภาพเป็นจริงในปัจจุบัน (D)	สภาพที่พึงประสงค์ (I)	PNI modified (I-D)/D	ลำดับ
$\bar{X}$	$\bar{X}$			
1. ด้านการบริหารและจัดการ	3.86	4.15	0.08	5
2. ด้านผู้มีส่วนได้เสีย	3.77	4.17	0.11	4
3. ด้านการมีส่วนร่วม	3.71	4.13	0.11	4
4. ด้านการวัดประเมินผล	3.60	4.17	0.16	3
5. ด้านการพัฒนาบุคลากร	3.61	4.26	0.18	2
6. ด้านการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนรู้	3.10	4.35	0.41	1
รวมเฉลี่ย	3.61	4.21	0.18	-

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์เมทริกซ์จากผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพเป็นจริงในปัจจุบันในภาพรวม โดยพิจารณาจุดตัดค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ ($\bar{X} = 4.21$) และจุดตัดค่าเฉลี่ยของสภาพเป็นจริงในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.59$) ประกอบกับลำดับความต้องการจำเป็นตามดัชนี PNImodified ซึ่งแสดงหมายเลขลำดับความต้องการจำเป็น รายละเอียดแสดงดังรูปภาพที่ 1

Picture 1: The Results of the Needs Assessment Matrix Analysis for Developing Sustainable Schools to Enhance Students' Competencies in Accordance with the Royally Initiated Ariya Agriculture Approach, under the Office of the Basic Education Commission, Across All Six Aspects

จากรูปภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ อยู่ในส่วนที่ 3 คือ มีการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับควรปรับปรุงเร่งด่วน ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากร อยู่ในส่วนที่ 2 คือ มีการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับดี และด้านการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการบริหารและจัดการ มีการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับดีเกินเกณฑ์ สรุปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เกณฑ์การแปลความหมายจากการวิเคราะห์เมทริกซ์

องค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน	ระดับการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน
1. ด้านการบริหารและการจัดการ	ดีเกินเกณฑ์
2. ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ดีเกินเกณฑ์
3. ด้านการมีส่วนร่วม	ดีเกินเกณฑ์
4. ด้านการวัดประเมินผล	ดีเกินเกณฑ์
5. ด้านการพัฒนาบุคคล	ดี
6. ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้	ควรปรับปรุงเร่งด่วน

องค์ความรู้ใหม่

Figure 2: The New Body of Knowledge

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็น โดยจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นลำดับแรก และเมื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการวิเคราะห์เมทริกซ์ คือ ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ใน

ระดับ ควรปรับปรุง เร่งด่วน ซึ่งเป็นสารสนเทศในการบริหารจัดการและข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพและแนวทางปฏิบัติสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสถานศึกษาให้มีความยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร ต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักสูตรและการเรียนรู้เชิงรุกสอดคล้องกับบริบทภูมิสังคม การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัญหาของชุมชน การวัดประเมินผลที่สะท้อนสมรรถนะทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรมของผู้เรียน รวมถึงการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้านเพื่อการบริหารและจัดการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการมีจิตสำนึกต่อสังคม ให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพ มีคุณธรรม และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม มีสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.17$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเป็นสถานศึกษานำร่องที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการระยะแรก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2564 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ มีสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันสูงสุด ($\bar{X} = 3.86$) แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีความพร้อมในด้านการบริหารจัดการ โดยผู้บริหารมีความศรัทธาเชื่อมั่นในแนวทางพระราชทานอารยเกษตร มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนและพัฒนาสถานศึกษาในระยะยาวให้เกิดความต่อเนื่องของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Madeng (2024) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 พบว่า สภาพโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญกับการปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง จัดทำโครงสร้างการบริหารในรูปแบบ/แผนภูมิอย่างชัดเจน โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่ใช้แนวทางอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ มีสภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) ซึ่งบ่งชี้ว่าเป็นด้านที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonhai, and Sukjairungwatana (2021) ที่ศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายในและการพัฒนาบุคลากรเป็นหัวใจสำคัญต่อการยกระดับโรงเรียนให้มีความยั่งยืน อีกทั้งยังเน้นว่าหลักสูตรต้องตอบสนองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ระยะยาว เช่นเดียวกับ ผลวิจัยนี้ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรควบคู่ไปกับสมรรถนะครู ขณะเดียวกัน ผลวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ Yotharak, and Chansongsaeng (2022) ได้พัฒนารูปแบบ SURAT Model บนฐานแนวคิด TQM และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนต้องผสมผสานการจัดการเชิงคุณภาพเข้ากับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความต่อเนื่องและความเข้มแข็งในเชิงระบบ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดลำดับที่ 1 ($PNI_{\text{modified}} = 0.41$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($PNI_{\text{modified}} = 0.18$) ทั้งนี้เนื่องมาจาก การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้เรียน โดยเฉพาะการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับภูมิสังคมตามกรอบแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Naksamrit, Chalermchai, and Saetung (2017) ที่ศึกษาการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยพบว่า การบริหารของโรงเรียนเน้นการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการที่สอดคล้องกับภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีการใช้การบริหารจัดการที่ดีเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทั้งนี้ การบริหารจัดการที่ดีและการพัฒนาหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Siriprom (2020) ได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นของระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการโรงเรียนที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตร รองลงมา คือ การวัดและประเมินผล รวมถึงงานของ Atchopkan, Saophayan, and Songkitpisarn (2023) ที่ยืนยันว่าหลักสูตร การประเมินผล และแหล่งเรียนรู้ คือ ปัจจัยหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า เมื่อวิเคราะห์เมทริกซ์การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ อยู่ใน ส่วนที่ 3 คือ มีการพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับควรปรับปรุงเร่งด่วน เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้เป็นส่วนที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วนของการพัฒนาสถานศึกษา แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรบูรณาการที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยนำแนวทางพระราชทานอารยเกษตร มาประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในกระบวนการเรียนการสอน ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามกรอบแนวทางพระราชทานอารยเกษตรที่ต้องมีความชัดเจนสู่การขับเคลื่อนและปฏิบัติในสถานศึกษา ดังที่ Ngaorungsi (2016) ได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า กลวิธีการจัดการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องจัดการให้มีการปฏิรูปหลักสูตรของการศึกษาทุกระดับในการช่วย ให้เกิดการสร้างผลผลิตและรูปแบบการบริโภคอย่างยั่งยืน ของการพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับต่าง ๆ ของระบบการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonhai, and Sukjairungwatana (2021) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่นที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งพบว่า การพัฒนาและส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ Ridei et al. (2021) ได้ศึกษาการบริหารจัดการกระบวนการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมเชิงสังคมบนพื้นฐานของหลักการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศยูเครน พบว่า องค์ประกอบการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาอยู่บนพื้นฐานกลยุทธ์เชิงนวัตกรรมภายใต้หลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรและระบบโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การติดตาม การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสาธารณะ การเสริมสร้างบทบาทและปฏิสัมพันธ์ของผู้กำหนดนโยบายการศึกษาโดยยึดหลักที่ว่าบุคคล สังคม และรัฐ เป็นผู้ปฏิบัติและผู้ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน

สรุป

การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ผลลัพธ์ซึ่งพบว่า สภาพเป็นจริงในปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ลำดับที่ 2 ด้านการพัฒนาบุคลากร ลำดับที่ 3 ด้านการประเมินผล ลำดับที่ 4 ด้านผู้มีส่วนได้เสียและด้านการมีส่วนร่วม และลำดับที่ 5 ด้านการบริหารและจัดการ จากผลการวิเคราะห์เมทริกซ์ความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร แสดงให้เห็นว่า ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้เป็นประเด็นที่ควรปรับปรุงเร่งด่วน ขณะที่ด้านการพัฒนาบุคลากรอยู่ในระดับดี และด้านการประเมินผล การมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการบริหารและจัดการ อยู่ในระดับดีเกินเกณฑ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ในระดับควรปรับปรุงเร่งด่วน แสดงว่าเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการน้อมนำแนวทางพระราชทานอารยเกษตรมากำหนดนโยบายของสถานศึกษา จัดทำคู่มือแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายให้นักเรียนเกิดสมรรถนะอารยเกษตร โดยมีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร การวัดประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย และการบริหารจัดการให้มีความเข้มแข็งและต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.2 ควรทำการวิจัยพัฒนารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

2.3 ควรพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตร เพื่อสร้างความยั่งยืนระยะยาวในการบริหารสถานศึกษา

References

Atchopkan, S., Saophayan, S., & Songkitpisarn, M. (2023). Management Model of Basic Education Institutions under the Office of the Basic Education Commission Affecting the Development of Learners' Competencies in Thailand 4.0 Era. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(6), 2181–2193.

- Boonhai, A., & Sukjairungwatana, T. (2021). Strategies for Managing Local Sufficiency Schools Focusing on Learning Outcomes toward Sustainable Development. *Quality of Life and Law Journal*, 17(1), 109–124.
- Boonnak, C., Chariyathammanukul, A., Phanthuwongpakdee, N., Kongsri, N., Ruangdech, P., & Sukmee, T. (2018). *Research Coordination for SDGs*. (Research Report). Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Lekhakul, A. (2021). The Next Normal of Higher Education: Challenges. *Journal of Education and Learning Innovation*, 1(2), 111–125.
- Madeng, N. (2024). The Management of Development Model for the Civilized Agriculture Curriculum: Continuing, Maintaining, Extension Related to the Royal View in an Economic Sufficiency Based on “Khok Nong Na” with Kindness and Hope for Student Quality Development in Rajaprajanugroh 39 School, Narathiwat under the Special Education Bureau. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 11(1), 246–265.
- Naksamrit, J., Chalermchai, Y., & Saetung, S. (2017). Administration of Alternative Schools Based on the Concept of Cultural Landscape Management and Sustainable Development. *Journal of Education, Burapha University*, 28(1), 154–167.
- Ngaorungsi, K. (2016). Education for Sustainable Development (ESD). *Journal of the Association of Researchers*, 21(2), 13–18.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Thailand Economic and Social Development Report 2022*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Panich, V. (2023). Education for Sustainable Development. *Journal of Teacher Professional Development*, 4(2), 1–12.
- Permthongin, N. (2021). From the King’s Philosophy to Khok Nong Na: Thai “Civilized Agriculture.” *Journal of Development Soldiers*, 45(2), 11–30.
- Promotion and Development of Royal Initiative Schools and Royal Commemorative Schools Center, Office of the Basic Education Commission. (2023). *Report on the Implementation of the “Araya Kaset: Continuation, Preservation, and Extension according to the Royal Philosophy of Sufficiency Economy with Khok Nong Na of Kindness and Hope” Project for the Year 2022*. Retrieved May 3, 2025, from <http://www.jitarsa.moe.go.th>
- Pungbangkradee, S., Chaemchoy, S., & Siribanpitak, P. (2023). Components and Priority Needs Index of Collaborative Academic Management toward STEM Education Goals of Primary Schools under the STEM School Network. *Panyapiwat Journal*, 15(2), 269–283.
- Ridei, N. M. et al. (2021). Administrative Management of Improvement Processes of Socio-Cultural Forms Based on Principles of Sustainable Development of Education. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 21(14), 102–111.

- Royal Jitarsa School. (2021). *Araya Kaset by His Majesty King Rama X*. Retrieved May 3, 2025, from <https://facebook.com/royaljitorsaschool/posts>
- Sinthuwongsanont, M., Boonkongsaen, N., & Wangtomklang, K. (2023). Education and the Sustainable Development Goals (SDGs). *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 6(5), 527–544.
- Siriprom, A. (2020). *Academic Administration Strategies of Schools Based on Students' Competency Concepts Responding to the Essential Needs of the Eastern Economic Corridor*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Srisaard, B. (2017). *Basic Research*. (7th ed.). Bangkok: Suviriyasarn.
- Wongwanich, S. (2019). *Research on Needs Assessment*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Yotharak, M., & Chansongsaeng, A. (2022). A Management Model of Educational Institutions for Sustainable Development, Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 3. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 705–717.

แนวโน้มความต้องการในอนาคตของผู้เข้ารับบริการวิชาการ :

บทเรียนจากวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล*

Future Trends in Academic Service Demand: A Case Study of Mahidol University International College

¹พรชนก เจียรกิตติธนา และ วันวิสาข์ ลำตระกุล

¹Pornchanok Tanekittana and Wanwisa Lamtrakul

กลุ่มบริการวิชาการ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล

Academic Services Group, Mahidol University International College, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Pornchanok.thian@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการเข้ารับบริการวิชาการของผู้เรียนในอนาคต โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ของวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (MUIC) ระหว่างปี พ.ศ. 2562–2567 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ตลาดแรงงานและระบบการศึกษาเผชิญความเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจฐานความรู้ เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบว่าจำนวนผู้เข้าร่วมหลักสูตรมีการเติบโตต่อเนื่องเฉลี่ยร้อยละ 10–18 โดยเฉพาะในหลักสูตรด้านทักษะแห่งอนาคต ได้แก่ ดิจิทัล การจัดการ ภาวะผู้นำ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และความยั่งยืน ขณะที่ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพสะท้อนถึงความต้องการรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย นำไปใช้ได้จริง และมุ่งเน้นการรับรองสมรรถนะรูปแบบใหม่ เช่น Micro-credentials และ Microlearning

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลงานวิชาการสากร่วมกับกรณีศึกษา MUIC นำไปสู่การพัฒนา “MiLL Model: MUIC Integrated Lifelong Learning Model” ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) Learning Flexibility การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน (2) Strategic Content การพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรสู่ทักษะแห่งอนาคต และ (3) Organizational Alignment ความสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและตลาดแรงงาน

บทความยืนยันว่ามหาวิทยาลัยไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การเป็น “ผู้สร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เชื่อมโยงตลาดแรงงาน และพัฒนาทักษะเชิงมนุษย์ขั้นสูงที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้ ผลการศึกษาจึงมีคุณูปการสำคัญต่อการออกแบบหลักสูตรบริการวิชาการ และยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทยในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

คำสำคัญ: แนวโน้มบริการวิชาการ; ความต้องการทักษะอนาคต; การเรียนรู้ตลอดชีวิต; MiLL Model; ระบบนิเวศการเรียนรู้

Abstract

This academic article investigates the emerging trends in academic service demand by examining six years of empirical data (2019–2024) from Mahidol University International College (MUIC). The study is situated within a global context shaped by rapid technological transformation, digitalization, and the rise of artificial intelligence (AI), all of which have accelerated the shift toward a knowledge-based economy and lifelong learning. Quantitative findings reveal a consistent annual growth rate of 10–18 percent in training participation, particularly in programs related to digital competencies, management, leadership, cross-cultural communication, and sustainability. Qualitative analysis highlights learners' demand for flexible, short-format, practice-oriented learning systems, along with increased interest in micro-credentials, microlearning, hybrid learning, and data-informed learning pathways.

Through synthesis of empirical evidence and international theoretical frameworks—including adult learning theory, automation theory, AI-driven labor transformation, and global lifelong learning models—the study proposes the MiLL Model: MUIC Integrated Lifelong Learning Model. The model comprises three interrelated pillars: (1) Learning Flexibility (offering personalized and accessible learning options); (2) Strategic Content (focusing on Future Skills and AI-Resilience); and (3) Organizational Alignment (ensuring relevance and labor-market linkage). Together, these components create a New Learning Ecosystem, positioning MUIC as a strategic hub for lifelong learning in Thailand.

The findings underscore the evolving role of universities—from traditional knowledge providers to strategic orchestrators of lifelong learning ecosystems—capable of developing AI-resilient human capital. The study contributes both academic insights and practical direction for higher education institutions in redesigning curricula, strengthening academic services, and advancing national human capital development in the digital era.

Keywords: Academic Service Demand; Future Skill Needs; Lifelong Learning; MiLL Model; Learning Ecosystem

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 พลวัตของการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการขับเคลื่อนสังคมสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเหล่านี้ทำให้ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning: LLL) กลายเป็นยุทธศาสตร์หลักของประเทศทั่วโลก ผู้เรียนวัยทำงานต้องการทักษะที่ยืดหยุ่น หลากหลาย และสามารถนำไปใช้ได้ทันที ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น Microlearning, Hybrid Learning, Online Learning และหลักสูตรระยะสั้น ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยกำลังก้าวสู่ “สังคมแห่งการเรียนรู้” ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ซึ่งมุ่งพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับสังคมดิจิทัลและตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว งานศึกษาของ Sangnapaboworn (2020) เน้นย้ำว่ามหาวิทยาลัยไทยต้องเปลี่ยนบทบาท

จาก “ผู้ให้การศึกษา” ไปสู่ “ผู้ให้บริการการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่ยืดหยุ่น เข้าถึงได้ และตอบโจทย์ตลาดแรงงานได้จริง สอดคล้องกับกรอบสากลของ UNESCO (2016); UNESCO (2022); OECD (2021); OECD (2023); World Economic Forum (2023) ที่ชี้ว่าระบบการเรียนรู้ยุคใหม่ต้องขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-driven Learning) และออกแบบโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ในบริบทของมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาลัยนานาชาติ (MUIC) มีบทบาทสำคัญในการเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเชิงรุก” ผ่านการพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น โปรแกรมออนไลน์ และ Microlearning สำหรับผู้เรียนหลากหลายกลุ่ม ข้อมูลเชิงประจักษ์ระหว่างปี พ.ศ. 2562–2567 พบว่า ความต้องการหลักสูตรด้านภาษา เทคโนโลยี ภาวะผู้นำ และทักษะมนุษย์ขั้นสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

จากข้อมูลดังกล่าว “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ได้พัฒนาไปสู่มุมมองเชิงนิเวศ ไม่ใช่เพียงกิจกรรมการอบรม แต่เป็นระบบที่เชื่อมโยงผู้เรียน เทคโนโลยี ตลาดแรงงาน องค์กร และสถาบันอุดมศึกษาเข้าด้วยกันอย่างพลวัต แนวคิด “นิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning Ecology) จึงเป็นกรอบวิเคราะห์สำคัญในการทำความเข้าใจบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยในยุคดิจิทัลและ AI

นอกจากนี้ การเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เปลี่ยนธรรมชาติของงานและทักษะแห่งอนาคต ทำให้มหาวิทยาลัยต้องก้าวข้ามจากบทบาท “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ไปสู่ “ผู้สร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานยุค AI” บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องพัฒนาในเชิงระบบมากขึ้น ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และความร่วมมือข้ามภาคส่วน

เพื่อให้การศึกษามีความเป็นระบบและสามารถเชื่อมโยงทั้งบริบทสากลและข้อมูลเชิงประจักษ์ของ MUIC อย่างครอบคลุม บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลจริงจากผู้เรียนและการดำเนินงานด้านบริการวิชาการ ตลอดจนการสังเคราะห์แบบจำลองเชิงระบบเพื่ออธิบายบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคปัญญาประดิษฐ์ เนื้อหาที่นำเสนอมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจว่ามหาวิทยาลัยไทยควรปรับทิศทางและพัฒนากลไกใดบ้างในการเสริมสร้างขีดความสามารถของทุนมนุษย์ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดนิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) นิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิต : กรอบแนวคิดเชิงระบบของการเรียนรู้ยุคใหม่ การทำความเข้าใจพลวัตการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบ “นิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning Ecology) ซึ่งอธิบายว่าการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงกิจกรรมในสถานศึกษา แต่เป็น “ระบบนิเวศ” ที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ได้แก่ ผู้เรียน เทคโนโลยี องค์กร ตลาดแรงงาน นโยบายรัฐ และสถาบันอุดมศึกษา (Clark, 2021) กรอบนี้เสนอว่าประสบการณ์การเรียนรู้เกิดขึ้นจาก “ความเชื่อมโยงแบบพหุปัจจัย” (Multifactor Interdependence) ทำให้การออกแบบบริการวิชาการต้องมองเชิงระบบมากกว่ามองเป็นหลักสูตรเฉพาะรายวิชา ในระดับสากล แนวคิด LLL Ecology ประกอบด้วย 5 มิติหลัก ได้แก่ 1) ผู้เรียน (Learners) – ผู้เรียนวัยทำงานต้องการการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นและสามารถกำกับตนเอง (Self-directed Learning) 2) เทคโนโลยี (Technology) – แพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบ AI และ Learning Analytics ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ปรับเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) 3) สถาบันการศึกษา (Higher Education Institutions) – ทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางระบบนิเวศการเรียนรู้” (Learning Ecosystem Hub) 4) องค์กรและตลาดแรงงาน (Industry & Labor Market) – ต้องการ Upskilling/Reskilling เร่งด่วนในทักษะใหม่

ตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และ 5) นโยบายและโครงสร้างรัฐ (National Policies) – ผลักดัน LLL เป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติ เช่น AI policy, อุตสาหกรรมอนาคต, ทักษะดิจิทัล

การมองการเรียนรู้เป็น “ระบบนิเวศ” ทำให้มหาวิทยาลัยต้องออกแบบการบริการวิชาการแบบเชิงระบบ (Systemic Approach) ที่ครอบคลุมทั้งเนื้อหา กลไกการส่งมอบ การรับรองสมรรถนะ และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ไม่ใช่เพียงจัดอบรมหรือเปิดหลักสูตรแบบเดิมอีกต่อไป สำหรับ MUIC ระหว่างปี 2562–2567 ข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน 25–45 ปีที่มาจากภาคธุรกิจ บริการ เทคโนโลยี การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ความต้องการเน้นหลักสูตรทักษะดิจิทัล ภาษาอังกฤษสำหรับงาน และภาวะผู้นำ รวมถึงหลักสูตรที่ระยะสั้น-ใช้จริงได้ทันที ทำให้ MUIC ต้องพัฒนาเป็น “Ecosystem-oriented Provider” มากกว่าผู้สอนด้านเนื้อหา

2) นิเวศวิทยาการเรียนรู้สู่ยุค AI : ปัจจัยกำหนดพลวัตใหม่ของการเรียนรู้ การเกิดขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Generative AI ถือเป็น “ตัวแปรเปลี่ยนโครงสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้” ซึ่งปรับความสัมพันธ์ของผู้เรียน องค์กร และสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดย AI ไม่ได้เปลี่ยนเฉพาะวิธีการเรียน แต่เปลี่ยนธรรมชาติของ “งาน-ทักษะ-การผลิตความรู้” ทั้งระบบ ส่งผลให้การเรียนรู้แบบเดิมไม่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานอีกต่อไป ผลกระทบหลักของ AI ต่อระบบนิเวศ ได้แก่ เปลี่ยนลักษณะทักษะที่จำเป็น (Skill Shift) – งานที่เป็น Routine ถูกแทนที่ แต่ Non-routine และ Human Skills เพิ่มความสำคัญ เพิ่มความต้องการการเรียนรู้แบบเร่งด่วน (Just-in-time Learning) เน้นความสามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยี (AI Adaptability) และทำให้บริการวิชาการต้องเป็นข้อมูลชุดใหม่ (Data-driven Program Design)

ดังนั้น การวิเคราะห์แนวโน้มบริการวิชาการของบทความนี้จึงตั้งอยู่บนฐานคิด “นิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุค AI” ซึ่งมองการเรียนรู้เป็นระบบพลวัตที่ AI เป็นแกนกลางของการขับเคลื่อน การเปิด Short Courses ของ MUIC ตั้งแต่ปี 2565 พบการเติบโตของหลักสูตร AI Literacy, Digital Transformation, Data Analytics, Human Skills เช่น Leadership และ Cross-cultural Communication สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนต้องการ “Skills Mixture” ที่ผสมผสาน AI + มนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ LLL Ecology ในยุค AI

3) นิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ประสานทฤษฎี-โครงสร้าง-พันธมิตร นิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้เป็นเพียงแนวคิด แต่เป็น “ระบบการจัดการความรู้” ที่ประสาน 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1. องค์ประกอบทางทฤษฎี – เช่น Andragogy ที่เน้นการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แบบมีส่วนร่วม 2. องค์ประกอบโครงสร้างพื้นฐาน – เช่น Learning Platform, AI Tools, Digital Credentialing 3. องค์ประกอบเครือข่ายพันธมิตร (Partnerships) – ที่ทำให้หลักสูตรตอบโจทย์ตลาดแรงงานจริง Jarcho (2021) ชี้ว่า LLL Ecology ต้องใช้การจัดวางองค์ประกอบเหล่านี้ให้ทำงานร่วมกันแบบ “Adaptive System” ซึ่งจะสร้างเส้นทางการพัฒนาทักษะที่ยืดหยุ่นตามพลวัตของโลกปัจจุบัน

เมื่อรวม 3 องค์ประกอบนี้เข้าด้วยกัน จะเห็นว่า AI ไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยี แต่เป็น “ตัวกำหนดโครงสร้างของระบบนิเวศการเรียนรู้” ที่ทำให้มหาวิทยาลัยต้องสร้างการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และตอบโจทย์ตลาดแรงงานแบบเรียลไทม์ MUIC ใช้การร่วมพัฒนาหลักสูตรกับองค์กรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เทคโนโลยี และบริการ ใช้แพลตฟอร์ม MUIC iLearn และระบบ e-Certificate ผสานทฤษฎีผู้ใหญ่เข้ากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โครงสร้างเหล่านี้ทำให้ MUIC สามารถตอบสนองต่อระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ “เปลี่ยนเร็ว-เชื่อมโยงสูง” ได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง และพลวัตแนวโน้มใหม่ในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI)

การวิเคราะห์พลวัตความต้องการบริการวิชาการจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (AI) พฤติกรรมของผู้เรียน (ผู้ใหญ่) และกลไกของตลาดแรงงาน บทความนี้ใช้การวิเคราะห์จากสามมิติหลัก ได้แก่ ทฤษฎีการทำงานแบบอัตโนมัติ (Automation Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) และทฤษฎีทุนมนุษย์และการผลิตองค์ความรู้เชิงยุทธศาสตร์ (Human Capital & Mode 2 Knowledge Production) เพื่อสร้างฐานการสังเคราะห์ MiLL Model

1) ทฤษฎีการทำงานแบบอัตโนมัติและทักษะที่ AI แทนที่ไม่ได้ งานวิจัยด้าน Autor et al. (2003); Frey and Osborne (2017) ชี้ว่า AI ไม่ได้ทดแทน “อาชีพ” แต่แทนที่ “งานย่อยภายในอาชีพ” โดยเฉพาะงานที่เป็น Routine เช่น การประมวลผล การวิเคราะห์พื้นฐาน และการผลิตเนื้อหาที่ซ้ำรูปแบบ ทำให้มหาวิทยาลัยต้องพัฒนาเนื้อหาเชิงลึกและ Human Skills ที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้ ทักษะมนุษย์ที่ยังเป็น Irreplaceable ได้แก่ Leadership & Ethical Judgment, Original Creativity, Emotional Intelligence, Cross-cultural competence, Sustainability & Ethical Reasoning

หลักสูตรผู้นำระหว่างวัฒนธรรม การสื่อสารเชิงธุรกิจ และ Creative Problem Solving เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนให้คะแนนสูงสุดในช่วงปี 2564–2567 สอดคล้องกับทักษะแบบ Non-routine ที่ตลาดแรงงานต้องการ

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ผู้เรียนวัยทำงานมีพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างจากผู้เรียนทั่วไปโดยสิ้นเชิง ทฤษฎี Andragogy ของ (Knowles, 1980) อธิบายว่า ผู้ใหญ่ต้องการ เส้นทาง การเรียนรู้ที่กำกับตนเองได้ เน้นประสบการณ์จริง สามารถนำไปใช้ได้ทันที กรอบนี้เป็นฐานสำคัญของ MiLL Pillar “Learning Flexibility” ผู้เรียนวัยทำงานยังให้ความสำคัญกับ Micro-credentials, Digital Badges, Credit Bank ซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญของบริการวิชาการยุคใหม่

ดังนั้น MUIC ใช้ Microlearning และ Modular Course ในหลักสูตร Business Communication, Digital Marketing, Data Literacy ที่ผู้เรียนสามารถเรียนเป็นโมดูลสั้น ๆ และสะสมเป็น Certification ทำให้ตอบโจทย์ Andragogy ได้ตรงกับบริบทผู้เรียนจริง

3) ทฤษฎีทุนมนุษย์และการผลิตองค์ความรู้เชิงยุทธศาสตร์ การให้บริการวิชาการต้องสอดคล้องกับ (1) Strategic Human Capital Theory (Becker, 1993) ซึ่งการศึกษาควรสร้าง Specific Human Capital มากกว่า General Skills โดยเฉพาะในยุค AI ที่องค์กรต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (2) Mode 2 Knowledge Production (Gibbons et al., 1994) เสนอว่าความรู้สมัยใหม่ ต้องผลิตนอกห้องเรียน ผ่านความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย-อุตสาหกรรม-ผู้เรียน ทำให้หลักสูตรต้องยืดหยุ่น พลวัต และตอบโจทย์ตลาดแรงงานทันที

ในช่วงปี 2565–2567 MUIC ได้ร่วมมือกับองค์กรธุรกิจในด้าน Tourism & Hospitality, Tech Startup, Logistics และ Financial Service ทำให้สามารถออกแบบหลักสูตรที่เคลื่อนไหวตามพลวัตตลาดแรงงานจริง เช่น Digital Tourism Strategy, Business Data Analytics, Global Leadership in Service Economy ซึ่งเป็นตัวอย่างของ Mode 2 Knowledge Production ที่ชัดเจน

ถอดบทเรียนจากข้อมูลเชิงประจักษ์ : แนวโน้ม ความพร้อม และทักษะที่อยู่รอดในยุค AI

การถอดบทเรียนจากข้อมูลเชิงประจักษ์ของวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (MUIC) ระหว่างปี พ.ศ. 2562–2567 เปิดเผยพลวัตที่สำคัญของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทไทย ซึ่งกำลังเผชิญแรงกดดันจากการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจฐานความรู้และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นทั้ง โอกาส–ความท้าทาย–จุดแข็งเชิงยุทธศาสตร์ ของ MUIC ในฐานะผู้ให้บริการวิชาการระดับนานาชาติ และเป็นข้อมูลฐานในการพัฒนา MiLL Model สำหรับการออกแบบนิเวศวิทยาการเรียนรู้ยุคใหม่

1) แนวโน้มเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ: พลวัตความต้องการทักษะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เข้าร่วมบริการวิชาการของ MUIC พบว่า จำนวนผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยปีละ 10–18% ตลอดช่วง พ.ศ. 2562–2567 โดยจาก 940 คนในปี 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 2,160 คน ในปี 2567 รวมผู้เรียนสะสมกว่า 8,800 คน สะท้อนให้เห็นว่า MUIC สามารถตอบโจทย์ความต้องการ Upskilling/Reskilling ของแรงงานไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในเชิงเนื้อหา พบว่า หลักสูตรที่เติบโตสูงสุด ได้แก่ การจัดการและภาวะผู้นำ ภาษาสำหรับการทำงาน ทักษะดิจิทัลและข้อมูล (Digital/Data Skills) และ ความยั่งยืน–ESG–SDGs การเติบโตอย่างก้าวกระโดดหลังวิกฤตโควิด-19 โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เรียนจาก 480 คนเป็น 2,540 คน (เพิ่ม 429%) สอดคล้องกับแนวโน้มระดับสากลของ (OECD, 2021) ที่ระบุว่ารูปแบบ Hybrid Learning และ Microlearning จะเป็นกลไกหลักของการพัฒนาทักษะแรงงานหลังปี 2020 เป็นต้นไป ความสำเร็จเชิงปริมาณนี้เป็นผลจากยุทธศาสตร์ 3 ประการของ MUIC ได้แก่ (1) Flexible Program Design การปรับหลักสูตรให้ยืดหยุ่น เช่น Online Short Courses, Microlearning และ Hybrid Format ทำให้เข้าถึงผู้เรียนกลุ่มใหม่ได้กว้างขึ้น (2) Public–Private Partnership การร่วมมือกับภาคเอกชน (เช่น ด้าน Tourism, Healthcare, ESG Business ฯลฯ) ทำให้หลักสูตรตอบโจทย์ตลาดแรงงานจริง (3) Regional & International Outreach หลักสูตรเชิงผู้บริหาร เช่น ASEAN Executive Program ทำให้ MUIC มีบทบาทในภูมิภาคและสร้างฐานผู้เรียนต่างประเทศเพิ่มขึ้น

ในเชิงคุณภาพ ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม Early–Mid Career จากหลายอุตสาหกรรม โดยแรงจูงใจหลักคือ ต้องการทักษะใหม่เพื่อความก้าวหน้าในสายอาชีพ ต้องการการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ต้องการเนื้อหาที่นำไปใช้ได้ทันที ให้ความสำคัญกับ Micro-credentials และการรับรองที่ตรวจสอบได้ ข้อมูลนี้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) ที่เน้นความยืดหยุ่นและความสามารถนำไปใช้จริงเป็นสำคัญ

2) การวิเคราะห์ความท้าทายเชิงนโยบายและช่องว่างของระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แม้ MUIC จะประสบความสำเร็จด้านการขยายจำนวนผู้เรียนและคุณภาพเนื้อหา แต่การยกระดับสู่การเป็น “สถาบันผู้กำหนดระบบนิเวศการเรียนรู้” ยังเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในระดับอุดมศึกษาไทย 2 ประการสำคัญ ได้แก่ (1) ความล่าช้าของระบบ Credit Bank และการเทียบโอนสมรรถนะ แม้ MUIC มีศักยภาพในการผลิต Micro-credentials แต่ระบบการศึกษาปัจจุบันยังไม่รองรับการเทียบโอนสมรรถนะจาก Non-degree สู่ Degree ได้อย่างเป็นระบบ ผลที่ตามมาคือ “มูลค่าเชิงโครงสร้าง” ของการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นถูกลดทอนลงในสายตาผู้เรียน และไม่สามารถรองรับแนวคิด Lifelong Learning ได้เต็มรูปแบบ (2) การขาดมาตรฐานการรับรองสมรรถนะที่เชื่อมโยงอุตสาหกรรม แม้ความต้องการ Micro-credentials จะสูง แต่การยอมรับในตลาดแรงงานยังขึ้นอยู่กับการรับรองจากองค์กรวิชาชีพและภาคอุตสาหกรรม หากไม่มีการสร้าง Knowledge Partnership อย่างเป็นระบบ จะไม่สามารถพัฒนา Specific Human Capital ตามแนวคิดของ (Becker, 1993) และ Mode 2 Knowledge Production ได้อย่างแท้จริง

ช่องว่างทั้งสองประการนี้จึงเป็นอุปสรรคหลักต่อการพัฒนานิเวศวิทยาการเรียนรู้แห่งอนาคต และต้องได้รับการแก้ไขเชิงนโยบายระดับชาติควบคู่กับการขับเคลื่อนของมหาวิทยาลัย

3) พลวัตความต้องการเชิงคุณภาพ : ทักษะเชิงมนุษย์ที่ทนทานต่อ AI (AI-Resilient Skills)

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เรียนและผู้เชี่ยวชาญสะท้อนถึงความต้องการ “ทักษะเชิงมนุษย์ขั้นสูง” (High-order Human Skills) ซึ่งเป็นทักษะที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้ และเป็นแกนกลางของเนื้อหาเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Content) ของ MiLL Model ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำเชิงซับซ้อนและวิจารณ์ญาณ (Complex Leadership & Critical Judgment) ผู้เรียนต้องการพัฒนาทักษะการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและเชิงกลยุทธ์ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ซึ่ง AI ไม่สามารถทดแทนได้ (2) ความคิดสร้างสรรค์ดั้งเดิมและนวัตกรรม ตลาดแรงงานต้องการทักษะด้านการคิดใหม่อย่างมีนัยสำคัญ (Novel Creativity) ซึ่งต่างจากการสร้างเนื้อหาแบบ Generative AI เนื่องจากต้องอาศัยจินตนาการและการคิดข้ามสาขาอย่างแท้จริง (3) ความฉลาดทางอารมณ์และทักษะมนุษยสัมพันธ์ ในบริบทของการทำงานแบบ Hybrid และ Cross-Cultural ความสามารถในการสร้างความไว้วางใจและการสื่อสารเชิงอารมณ์มีความสำคัญมากขึ้น (4) จริยธรรมและความยั่งยืน (Ethics & Sustainability) ทักษะด้าน ESG/SDGs และ Digital Ethics กลายเป็นความต้องการพื้นฐานขององค์กรยุคใหม่ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือ ความโปร่งใส และผลกระทบเชิงสังคม

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ตอกย้ำว่า AI-Resilient Skills คือหัวใจของการพัฒนาทุนมนุษย์ยุคใหม่ และเป็นฐานสำคัญของ MiLL Model

4) กรณีศึกษา MUIC: การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา

กรณีศึกษาของ MUIC ชี้ให้เห็นจุดแข็งเชิงยุทธศาสตร์ 2 ประการหลัก ได้แก่ (1) Market Responsiveness MUIC สามารถออกแบบโปรแกรมตอบโจทยตลาดได้อย่างฉับไว ทั้งด้านภาษา Digital Skills และ ESG โดยมีอัตราเติบโตของผู้เรียนสูงกว่าสถาบันอื่นในสัดส่วนที่เด่นชัด (2) Systemic Flexibility การใช้ข้อมูลเชิงลึกของผู้เรียน การออกแบบ Microlearning และ Hybrid Learning ทำให้ MUIC อยู่ในตำแหน่งที่โดดเด่นในการสร้าง Learning Flexibility อย่างไรก็ดีตาม จุดที่ยังต้องพัฒนา ได้แก่ ระบบ Non-degree ที่ยังถูกจำกัดด้วยนโยบายของประเทศ ความจำเป็นในการสร้าง “มาตรฐานการรับรองสมรรถนะ” ร่วมกับอุตสาหกรรม การยกระดับให้ MUIC เป็นตัวกลางกำหนดมาตรฐานทักษะระดับชาติ

การวิเคราะห์กรณีศึกษา MUIC นี้ทำให้เห็นความสามารถของสถาบันในการแปลงข้อมูลเชิงประจักษ์สู่ยุทธศาสตร์ใหม่ และเป็นฐานสำคัญในการออกแบบ MiLL Model

5) ทักษะที่อยู่รอดในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI-Proof Skills)

บทสรุปจากข้อมูลเชิงประจักษ์ของ MUIC ชี้ชัดว่า ทักษะที่เติบโตสูงสุดและได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องคือ ชุดทักษะที่ AI ไม่สามารถทำซ้ำได้ ได้แก่ ภาวะผู้นำ การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาซับซ้อน การสื่อสารขั้นสูง และคุณค่าด้านจริยธรรมและความยั่งยืน

ทักษะเหล่านี้ไม่เพียงเป็น Human Skills แต่ยังเป็น Specific Human Capital ที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานในยุค AI ตามแนวคิดของ (Becker, 1993) การบูรณาการทักษะเหล่านี้สู่หลักสูตรจึงเป็น “โครงสร้างหลักของการอยู่รอดของแรงงาน” และเป็นหัวใจของ MiLL Model ในส่วนถัดไป

สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ : MiLL Model และยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์

การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์จาก MUIC (หัวข้อ 4) ร่วมกับการรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (หัวข้อ 3) ทำให้เกิดแบบจำลองเชิงระบบสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งนำไปสู่การออกแบบ MiLL Model: MUIC Integrated Lifelong Learning Model ในฐานะ “ระบบนิเวศ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบบูรณาการ” สำหรับมหาวิทยาลัยไทย โดยแบบจำลองนี้สะท้อนบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาลัยนานาชาติ (MUIC) ในการเป็น “โครงสร้างกลาง” ของการพัฒนาทักษะและทุนมนุษย์แห่งอนาคตอย่างแท้จริง

1) การก่อรูป MiLL Model และระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่

แบบจำลอง MiLL Model เกิดจากการสังเคราะห์ 3 มิติ ได้แก่ (1) พลวัตความต้องการทักษะจากข้อมูลจริงของ MUIC (2562–2567) (2) แนวคิดนิเวศวิทยาการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพลวัตยุค AI (3) ทฤษฎีทุนมนุษย์ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และ Automation Theory ผลลัพธ์คือ “กรอบนวัตกรรมเชิงระบบ” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับมหาวิทยาลัยและระดับประเทศ โดย MiLL Model ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังแสดงใน ภาพที่ 1

Mahidol Integrated Lifelong Learning Model (MiLL Model)

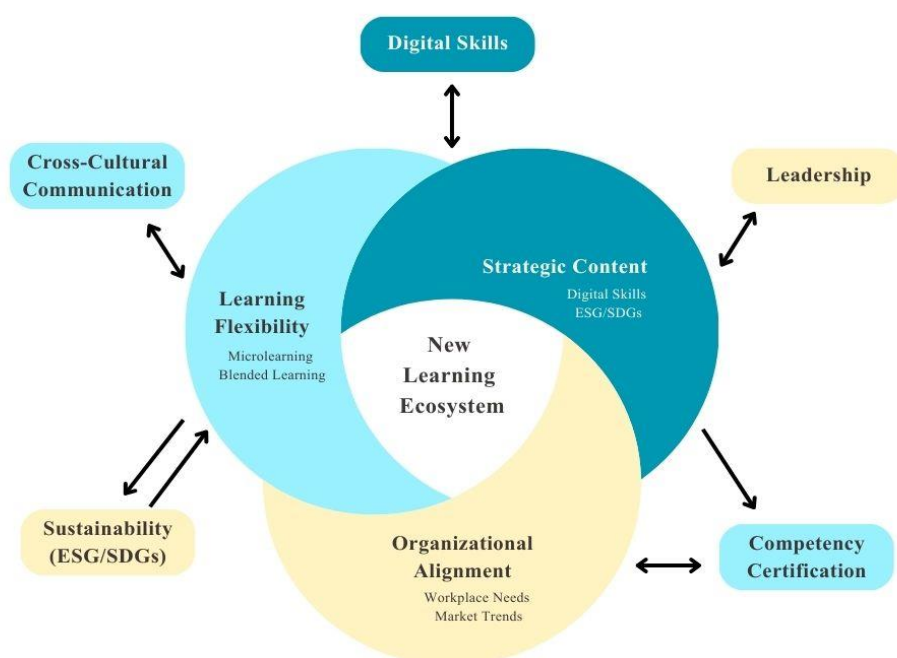

Figure 1: Mahidol Integrated Lifelong Learning Model (MiLL Model)

ภาพที่ 1 Mahidol Integrated Lifelong Learning Model (MiLL Model) : โมเดลนี้นำเสนอระบบนิเวศการเรียนรู้รูปแบบใหม่ของวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (MUIC) โดยผสมผสาน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ (Learning Flexibility) การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นสูง รองรับความแตกต่างของผู้เรียน และสามารถบูรณาการรูปแบบ Microlearning, Blended Learning และ Online Learning เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้และตอบโจทย์อาชีพเฉพาะทาง (2) เนื้อหายุทธศาสตร์สู่ทักษะแห่งอนาคต (Strategic Content) เช่น ทักษะดิจิทัล ภาษา การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมภาวะผู้นำ และความยั่งยืน และ (3) ความสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและตลาดแรงงาน (Organizational Alignment) ผ่านการกำหนดสมรรถนะ การรับรองผลลัพธ์การเรียนรู้ และการเชื่อมโยง

ตลาดทักษะ การทำงานร่วมกันของทั้งสามองค์ประกอบนำไปสู่ผลลัพธ์สูงสุดคือ “AI-Resilient Human Capital: ทุนมนุษย์ที่ทนทานต่อการแทนที่ของ AI” (Tanekittana and Lamtrakul, 2025)

2) องค์ประกอบที่ 1 : Learning Flexibility (ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้)

ความยืดหยุ่นเป็น “รากฐาน” ของระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตสมัยใหม่ และเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้จำนวนผู้เรียนของ MUIC เติบโตมากกว่า 400% ในช่วงปี 2562–2567 (ข้อมูลเชิงปริมาณจากหัวข้อ 1)

กลไกหลักของ Learning Flexibility (1) Microlearning และ Hybrid Delivery รองรับลักษณะผู้เรียนวัยทำงานตามหลัก Andragogy Knowles (1980) สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้เรียนของ MUIC ที่ต้องการหลักสูตรกระชับ ใช้ได้จริงทันที หลังโควิด-19 MUIC ขยายรูปแบบออนไลน์และ Hybrid จาก 12 หลักสูตร เป็น 33 หลักสูตร (+275%) (2) Credit Bank System และการเทียบโอนสมรรถนะ สะท้อนตามความจำเป็นของผู้เรียนที่ต้องการการรับรองที่ใช้ได้จริงในระดับปริญญา เป็นกลไกที่ยังติดขัดเชิงนโยบายในประเทศไทย แต่ MUIC ถือเป็นสถาบันที่มีความพร้อมสูงที่สุดด้านโครงสร้างข้อมูลผู้เรียนและระบบรับรองผลลัพธ์ หากพัฒนาเต็มรูปแบบ จะทำให้ Learning Flexibility ของ MUIC กลายเป็น Best Practice ในระดับประเทศ

คุณูปการขององค์ประกอบนี้ Learning Flexibility ช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถสร้าง “ระบบนิเวศการเรียนรู้แบบเปิด” ที่รองรับความแตกต่างของผู้เรียน และเป็นหัวใจของ LLL Ecosystem ยุค AI

3) องค์ประกอบที่ 2 : Strategic Content (เนื้อหายุทธศาสตร์สู่ทักษะแห่งอนาคต)

เนื้อหาเชิงยุทธศาสตร์คือหัวใจของการสร้าง Specific Human Capital Becker (1993) ให้ตอบโจทย์ตลาดแรงงานยุค AI ที่ต้องการทักษะที่ “ไม่สามารถทำซ้ำได้ด้วยอัลกอริทึม” จากข้อมูลเชิงคุณภาพของ MUIC (หัวข้อ 3) พบว่า ผู้เรียนต้องการทักษะ 4 ชุดหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ดั้งเดิม ความฉลาดทางอารมณ์และมนุษยสัมพันธ์ จริยธรรมและความยั่งยืน

กลไกสำคัญใน Strategic Content

(1) AI-Resilient Skill Curation MUIC ใช้ข้อมูล Real-time จากโครงการอบรมในการคัดเลือกทักษะเชิงมนุษย์ขั้นสูง เชื่อมโยงกับ Automation Theory Autor et al. (2003); Frey and Osborne (2017) ที่ชี้ว่างาน Non-Routine ไม่สามารถแทนที่ด้วย AI หลักสูตรด้าน Leadership, Human Skills และ Creative Problem-Solving ของ MUIC มีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในรอบ 5 ปี

(2) Sustainability Integration MUIC บูรณาการ ESG/SDGs ลงในหลักสูตรธุรกิจ การสื่อสาร และการจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นการสร้าง “Value-Based Skills” ที่จำเป็นต่อทุนมนุษย์ยุคดิจิทัล เชื่อมโยงกับบทบาท MUIC ในฐานะมหาวิทยาลัยที่มุ่งสร้างความยั่งยืนตาม SDG 4 และ SDG 17 (United Nations, 2015)

ผลลัพธ์เชิงกลยุทธ์ขององค์ประกอบนี้ มหาวิทยาลัยสามารถสร้าง “Human Capital ที่หายาก” ซึ่งเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันของประเทศไทยในยุค AI

4) องค์ประกอบที่ 3 : Organizational Alignment (ความสอดคล้องกับตลาดแรงงานและองค์กร)

องค์ประกอบนี้เปรียบเสมือน “ระบบยืนยันความถูกต้องเชิงยุทธศาสตร์” (Validation Mechanism) สำหรับ MiLL Model

กลไกหลักขององค์ประกอบนี้

1. Knowledge Partnership กับภาคอุตสาหกรรม MUIC มีความร่วมมือกับองค์กรชั้นนำ เช่น อุตสาหกรรมบริการ ธุรกิจเทคโนโลยี สตาร์ทอัพ และสถาบันการเงิน ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับ Demand-Side อย่างแท้จริง ตามแนวคิด Mode 2 Knowledge Production Gibbons et al. (1994)

2. Standardized Certification (Micro-credentials) การรับรองสมรรถนะที่ได้รับการยอมรับจากอุตสาหกรรม คือปัจจัยกำหนดคุณค่าของหลักสูตร MUIC มีความพร้อมด้านข้อมูล ระบบสอบ และระบบออกใบรับรองดิจิทัล หากเชื่อมโยงกับ Credit Bank ได้ จะทำให้ MUIC เป็น “ต้นแบบมาตรฐานทักษะแห่งอนาคต” ในระดับประเทศ

3. Real-time Labor Market Data MUIC ใช้ข้อมูลผู้เรียนกว่า 8,800 คน (2562–2567) ในการทำ Demand Analysis เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบ Strategic Content และการพัฒนาหลักสูตรที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน

5) คุณูปการของ MiLL Model ต่อระบบอุดมศึกษาไทย

การสังเคราะห์ MiLL Model ทำให้เห็นคุณูปการเชิงยุทธศาสตร์ 3 ประการ ได้แก่ 1) พิมพ์เขียวสำหรับการปฏิรูปบริการวิชาการไทย MiLL Model เป็นกรอบโครงสร้างที่มหาวิทยาลัยไทยสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งในด้าน Learning Flexibility, Micro-credentials และความร่วมมือกับอุตสาหกรรม 2) การสร้างทุนมนุษย์ที่มีความทนทานต่อ AI แบบจำลองนี้เน้น Specific Human Capital Becker (1993) ที่ AI ไม่สามารถแทนที่ได้ เป็นทุนมนุษย์ที่ “เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ” 3) การกำหนดบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยไทย MiLL Model ช่วยให้มีมหาวิทยาลัยเปลี่ยนจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ไปเป็น “ผู้จัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชาติ” ซึ่งเป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ MiLL Model เป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการข้อมูลเชิงประจักษ์ของ MUIC เข้ากับกรอบทฤษฎีร่วมสมัย ทำให้เกิด “ต้นแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่สามารถใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายสำหรับมหาวิทยาลัยไทยและระบบการศึกษาในระดับประเทศ โดยมีเป้าหมายร่วมคือการสร้าง ทุนมนุษย์ไทยที่พร้อมสำหรับอนาคตและทนทานต่อการแทนที่ของ AI

เพื่อสรุปภาพรวมของการสังเคราะห์องค์ความรู้ตาม MiLL Model ในหัวข้อที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ากลไกทั้งสามเสาหลัก Learning Flexibility, Strategic Content และ Organizational Alignment ได้สร้างรากฐานเชิงระบบสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ยุค AI อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านบทบาทของมหาวิทยาลัยสู่ “ผู้จัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของมหาวิทยาลัยในเศรษฐกิจฐานความรู้ การทำงานร่วมกันของเสาหลักเหล่านี้ไม่เพียงยกระดับคุณภาพของบริการวิชาการของ MUIC แต่ยังนำไปสู่การก่อรูปของทุนมนุษย์ที่มีความทนทานต่อเทคโนโลยี (AI-Resilient Human Capital)

ดังนั้น ในหัวข้อถัดไป บทความจะสรุปผลการศึกษาโดยย่อ พร้อมนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบทเรียนจาก MUIC และศักยภาพการประยุกต์ใช้โมเดล MiLL ในระดับมหาวิทยาลัยและระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทยอย่างยั่งยืนในยุค AI

สรุป

ผลการศึกษาค้นคว้านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของความต้องการบริการวิชาการในบริบทอุดมศึกษาไทยภายใต้พลวัตของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ของวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (MUIC) ระหว่างปี พ.ศ. 2562–2567 เป็นกรณีศึกษาพบว่าจำนวนผู้เข้าร่วมหลักสูตรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มมุ่งสู่การเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะเฉพาะทาง รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และการนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning) ในยุคดิจิทัล

ด้านคุณลักษณะของทักษะที่เป็นที่ต้องการของผู้เรียน การศึกษาพบว่าทักษะเชิงมนุษย์ขั้นสูง ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ดั้งเดิม ความสามารถในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และจริยธรรม/

ความยั่งยืน ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิด Automation Theory ที่ชี้ว่าทักษะไม่สามารถทำซ้ำด้วยอัลกอริทึมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันของแรงงาน และเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงในเศรษฐกิจยุค AI

การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกับกรอบแนวคิดด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทฤษฎีทุนมนุษย์ และทฤษฎีงานอัตโนมัติ นำไปสู่การพัฒนา MiLL Model: MUIC Integrated Lifelong Learning Model ในฐานะแบบจำลองเชิงระบบที่ช่วยอธิบายพัฒนาการของบริการวิชาการในบริบทมหาวิทยาลัยไทย โมเดลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เนื้อหายุทธศาสตร์ที่ตอบโจทย์ทักษะแห่งอนาคต และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นสามกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยสามารถทำหน้าที่เป็นผู้จัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

โดยสรุป ผลการศึกษานี้ตอกย้ำว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ยุค AI ทำให้บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต้องขยายจากการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การเป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านการเรียนรู้ของประเทศ (National Learning Infrastructure) ซึ่งสามารถผลิตและพัฒนาทุนมนุษย์ที่ทันต่อการแทนที่ของเทคโนโลยีได้ การวิเคราะห์จากกรณีศึกษา MUIC จึงไม่เพียงเสนอแบบจำลองเชิงปฏิบัติสำหรับการพัฒนาบริการวิชาการเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นทิศทางการปรับตัวของระบบอุดมศึกษาไทยในระดับโครงสร้าง เพื่อรองรับความท้าทายและโอกาสของเศรษฐกิจฐานความรู้ในอนาคต

References

- Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2003). The Skill Content of Recent Technological Change: An Empirical Exploration. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1279–1333.
- Becker, G. S. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. (3rd ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Clark, J. (2021). Digital Higher Education: A Divider or Bridge Builder? Leadership Perspectives on Edtech in a COVID-19 Reality. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18(51), 1–17.
- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerization? *Technological Forecasting and Social Change*, 114, 254–280.
- Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P., & Trow, M. (1994). *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: SAGE.
- Jarche, H. (2021). *Personal Knowledge Mastery: Mastering the Discipline of Continuous Learning*. Sackville, New Brunswick, Canada: PKM Insights Press.
- Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. New York: Cambridge Books.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life*. Paris, France: OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Lifelong Learning and Adult Skills in the Era of AI*. Paris, France: OECD Publishing.

- Sangnapaboworn, P. (2020). *A Study Report on the Promotion of Lifelong Learning to Cope with Sudden Transformation and Global Crises* [In Thai]. Bangkok, Thailand: National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council (NXPO).
- Tanekittana, P., & Lamtrakul, W. (2025). *MiLL Model: MUIC Integrated Lifelong Learning Model* (Author's Synthesis). (n.p.).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2016). *Education for People and Planet: Creating Sustainable Futures for All (Global Education Monitoring Report)*. Paris, France: UNESCO Publishing.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2022). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris, France: UNESCO Publishing.
- United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York, NY: United Nations Publishing.
- World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*. Retrieved October 3, 2025, from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf

เจาะลึกการข่าวความมั่นคงในยุค AI : มุมมองรัฐศาสตร์กับความเป็นจริงในพื้นที่*

Security Intelligence in the Age of AI: Political Science Perspectives and Local Realities

ภูวดิษฐ์ นันทสกุลสิทธิ์

Phuwaditz Nunthasakulzit

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand.

Corresponding Author's Email: jlawpolkorat2568@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดทางรัฐศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้การข่าวกรองด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในพื้นที่ท้องถิ่นที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองและสังคม การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่างานข่าวกรองความมั่นคงมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางการเมืองหรืออิทธิพลของประเทศเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงมิติของ ความมั่นคงของมนุษย์ ความยุติธรรมทางสังคม และการทำความเข้าใจพลวัตของอำนาจในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง ในทางรัฐศาสตร์การข่าวกรองถูกมองเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการรวบรวม วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่น การข่าวกรองต้องเผชิญกับความท้าทายจากโครงสร้างอำนาจ การเมืองวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ที่ไม่ไว้วางใจกันระหว่างรัฐกับประชาชน บทความนี้จะเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการ ผนวกมุมมองเชิงคุณภาพ จากรัฐศาสตร์เข้ากับกระบวนการข่าวกรอง เพื่อให้การรับรู้สถานการณ์ในพื้นที่เป็นไปตามความเป็นจริง ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ และส่งเสริมการสร้าง ความไว้วางใจ ระหว่างรัฐกับชาวบ้าน การทำความเข้าใจโครงสร้างการเมืองท้องถิ่น วัฒนธรรมทางการเมือง และบทบาทของผู้นำท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการกำหนดรูปแบบและผลสำเร็จของการข่าวกรองความมั่นคง บทความนี้ยังได้วิเคราะห์ความท้าทายใหม่ในยุคปัญญาประดิษฐ์โดยมองว่า เอไอเป็นทั้งโอกาสในการเพิ่มประสิทธิภาพการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และเป็นภัยคุกคามร้ายแรงผ่าน การก่อกวนข้อมูล และการสร้างข้อมูลบิดเบือนที่แนบเนียน มุมมองทางรัฐศาสตร์ชี้ว่า การใช้เอไอในการข่าวกรองต้องคำนึงถึง ความชอบธรรมของรัฐ สิทธิของพลเมือง และประเด็นเรื่อง อำนาจข้อมูลรัฐ จึงจำเป็นต้องมีการ กำกับดูแล เทคโนโลยีเอไออย่างโปร่งใสและมีหลักจริยธรรม เพื่อป้องกันการสร้าง อนาคตที่ฝงในระบบ ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติหรือทำลายความไว้วางใจในท้องถิ่น การทำความเข้าใจมิติทางรัฐศาสตร์เหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนายุทธศาสตร์การข่าวกรองความมั่นคงที่มีประสิทธิภาพ ยุติธรรม และยั่งยืนในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติในภาพรวม

คำสำคัญ: การข่าวความมั่นคง; รัฐศาสตร์; ยุค AI

*Received September 2, 2025; Revised October 12, 2025; Accepted October 22, 2025

Abstract

This academic article aims to present political science concepts to understand and apply security intelligence, particularly in politically and socially sensitive local areas. The analysis suggests that security intelligence is not limited to military dimensions or national sovereignty, but must also encompass human security, social justice, and a deep understanding of local power dynamics. In political science, intelligence is viewed as a crucial mechanism for the state to collect, analyze, and summarize information for policy decision-making at the local level. Intelligence faces challenges from power structures, political culture, and mistrustful relationships between the state and the people. This article emphasizes the need to integrate qualitative perspectives from political science into the intelligence process to ensure a realistic perception of the local situation, reduce misinterpretation, and foster trust between the state and the people. Understanding local political structures, political culture, and the role of local leaders is crucial in shaping the design and success of security intelligence. This article also analyzes new challenges in the era of artificial intelligence, viewing AI as both an opportunity to enhance big data analysis and a serious threat through information warfare and the creation of subtle disinformation. A political perspective suggests that the use of AI in intelligence must take into account state legitimacy, citizen rights, and issues of inequality. State intelligence therefore requires transparent and ethical oversight of AI technology to prevent embedded biases that could lead to discrimination or undermine local trust. Understanding these political dimensions is central to developing effective, equitable, and sustainable local security intelligence strategies that will contribute to strengthening national security overall.

Keywords: Security Intelligence; Political Science; AI Age

บทนำ

ในโลกปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการตัดสินใจที่ซับซ้อน แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความท้าทายเรื่องการแทนที่แรงงานมนุษย์และความกังวลด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมต้องจัดการอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

ในบริบทเช่นนี้ การข่าวกรองความมั่นคง จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือของรัฐในการเฝ้าระวัง วิเคราะห์ และคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของประเทศ การข่าวกรองที่เคยเน้นเรื่องข้อมูลลับทางการทหารเพียงอย่างเดียว ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้ครอบคลุมถึงข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแนวโน้มเศรษฐกิจโลก การเคลื่อนไหวทางสังคม การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารปลอม (fake news) หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในระดับรากหญ้า การเข้าใจพลวัตในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายความมั่นคงที่มีประสิทธิภาพ เพราะหลายครั้งจุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลง ทั้งในทางบวกและทางลบมักเกิดขึ้นในพื้นที่เล็ก ๆ เหล่านี้ ตั้งแต่ความขัดแย้งเรื่องทรัพยากร ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชน ไปจนถึงการรวมกลุ่มทางความคิดเห็น

ที่แตกต่างกัน ข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการข่าวกรองในระดับท้องถิ่นจะช่วยให้รัฐสามารถมองเห็นปัญหาได้ตั้งแต่เนิ่น ๆ ก่อนที่จะลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ ตัวอย่างเช่น การติดตามสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่ หรือการวิเคราะห์สาเหตุของการย้ายถิ่นฐานของประชากร ซึ่งล้วนเป็นข้อมูลที่มีค่าอย่างยิ่งต่อการวางแผนเชิงรุก การข่าวกรองความมั่นคงในโลกยุคปัจจุบันจึงไม่ใช่แค่การรวบรวมข้อมูลเพื่อการปราบปราม แต่คือการ สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ต่อโครงสร้างทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้จากการข่าวกรองจะถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์และจัดทำรายงาน เพื่อเสนอต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด การบูรณาการข้อมูลจากทุกมิติจะช่วยให้รัฐสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความมั่นคงของชาติที่ยั่งยืนในที่สุด (David, 1955)

รัฐศาสตร์ช่วยให้เรามองเห็นว่าการข่าวกรองไม่ใช่เพียงแค่การตอบสนองต่อภัยคุกคาม แต่เป็นกลไกที่รัฐใช้ในการธำรงไว้ซึ่งอำนาจและความชอบธรรม การวิเคราะห์ข่าวกรองจึงไม่สามารถแยกออกจากบริบททางการเมืองได้ เช่น การที่รัฐบาลเลือกที่จะให้ความสำคัญกับข้อมูลบางประเภทมากกว่าข้อมูลอื่น หรือการตีความข้อมูลเพื่อสนับสนุนนโยบายที่รัฐต้องการผลักดัน สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงเจตจำนงทางการเมืองเบื้องหลังการทำงานของหน่วยงานข่าวกรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา หรือมีประวัติศาสตร์ของความขัดแย้ง การข่าวกรองจะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยหากขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อบริบททางสังคมและการเมืองของพื้นที่นั้น ๆ เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดหรือกำลังพลที่ได้รับ การฝึกฝนมาอย่างดีที่สุดก็ไม่สามารถแทนที่ความเข้าใจใน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ แรงขับเคลื่อนที่ซ่อนอยู่ ภายในชุมชนได้ การขาดความเข้าใจในมิติเหล่านี้ อาจนำไปสู่การตีความข้อมูลที่ผิดพลาด การสร้างความหวาดระแวง หรือแม้กระทั่งการเพิ่มความตึงเครียดในพื้นที่ การข่าวกรองที่แท้จริงจึงต้องก้าวข้ามการมองประชาชนเป็นเพียงเป้าหมายในการเก็บข้อมูล แต่ต้องมองพวกเขาในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทสำคัญในพลวัตทางสังคมและการเมือง (Nilkamhaeng, 2016)

บทความนี้จะมุ่งเน้นการเจาะลึกบทบาทของรัฐศาสตร์ในการอธิบายและสนับสนุนภารกิจด้านการข่าวความมั่นคงในระดับท้องถิ่น โดยเสนอว่า การวางแผนและปฏิบัติการข่าวควรตั้งอยู่บนฐานของความรู้และความเข้าใจต่อความเป็นจริงในพื้นที่ มิใช่เพียงข้อมูลเชิงเทคนิคหรือคำสั่งจากส่วนกลางเท่านั้น เพื่อให้เกิดการข่าวที่มีความรวดเร็วต่อบริบท สร้างความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับชุมชน และนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงในแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับการข่าวความมั่นคง

การข่าวกรองความมั่นคงเป็นกลไกสำคัญที่ทุกรัฐต้องมีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติและประชาชน การมองการข่าวกรองเป็นเพียงกระบวนการทางเทคนิคในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลนั้น (Serirangsan, 2019) อาจเป็นมุมมองที่คับแคบเกินไป แท้จริงแล้ว การข่าวกรองความมั่นคงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักการและแนวคิดทางรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทาง ขอบเขต และประสิทธิภาพของการดำเนินงานข่าวกรอง ทั้งในระดับประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น บทความนี้จะเจาะลึกถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างรัฐศาสตร์กับการข่าวกรองความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการข่าวกรองในท้องถิ่น (Sinthasawat, 2002)

รัฐศาสตร์กับการกำเนิดและวิวัฒนาการของการข่าวกรอง พื้นฐานของรัฐศาสตร์ คือ การศึกษาเกี่ยวกับ อำนาจอธิปไตย การใช้อำนาจอธิปไตย การปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม แนวคิดเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของการข่าวกรอง เริ่มตั้งแต่การกำเนิดของรัฐสมัยใหม่ การข่าวกรองถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ

ในการรักษาอำนาจ ตรวจสอบภัยคุกคามจากภายนอกและภายใน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง เช่น จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตย ย่อมส่งผลต่อลักษณะของการข่าวกรอง จากที่เคยเป็นเครื่องมือของกษัตริย์หรือชนชั้นนำ ก็เริ่มเปลี่ยนมาเป็นกลไกภายใต้การควบคุมของรัฐสภาและกฎหมาย เพื่อรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้น (Charoenrattanakul, 1987)

อิทธิพลของโครงสร้างอำนาจและการปกครองต่อการข่าวกรอง รัฐศาสตร์สอนให้เราเข้าใจถึง โครงสร้างอำนาจ ทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ ในระดับชาติ โครงสร้างการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ย่อมส่งผลต่อการกำกับดูแลและการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานข่าวกรอง ขณะที่ในระดับท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด (National Intelligence Agency, 2019)

หน่วยงานข่าวกรองในท้องถิ่นมักต้องทำงานร่วมกับ อปท. ผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ การที่รัฐมอบอำนาจให้ท้องถิ่นบริหารจัดการตนเองมากขึ้น (การกระจายอำนาจ) ย่อมหมายถึงการที่ข้อมูลข่าวสาร ปัญหาความมั่นคง และความต้องการของประชาชน จะถูกสะท้อนผ่านกลไกท้องถิ่นเหล่านี้ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานของการข่าวกรองในท้องถิ่น (Siriyotha, 2009)

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน : หัวใจของการข่าวกรองในท้องถิ่น หนึ่งในประเด็นสำคัญทางรัฐศาสตร์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ในบริบทของการข่าวกรองในท้องถิ่น ความสัมพันธ์นี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง การที่ประชาชนให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูล และมีความไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐ ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของการข่าวกรองโดยตรง การที่หน่วยงานข่าวกรองเข้าใจถึงวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่น ค่านิยม ความเชื่อ และปัญหาของชุมชน จะช่วยให้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน และได้รับข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น ในทางกลับกัน หากประชาชนไม่ไว้วางใจรัฐ หรือมองว่าหน่วยงานข่าวกรองเป็น “ผู้สอดแนม” ความร่วมมือย่อมเป็นไปได้ยากและอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง (Péuntong, 2016)

พลวัตของกลุ่มผลประโยชน์และความขัดแย้ง รัฐศาสตร์ยังให้ความสำคัญกับการศึกษา กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทางการเมือง กลุ่มเศรษฐกิจ หรือกลุ่มทางสังคม ในท้องถิ่นก็เช่นกัน มีกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย ซึ่งอาจมีทั้งที่สนับสนุนและต่อต้านนโยบายของรัฐ หรือมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน พลวัตของกลุ่มเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงในพื้นที่ และเป็นสิ่งที่หน่วยงานข่าวกรองต้องเฝ้าระวังและทำความเข้าใจ การวิเคราะห์ทางการเมืองเกี่ยวกับแรงจูงใจ พลังอำนาจ และความสัมพันธ์ของกลุ่มเหล่านี้ จะช่วยให้การข่าวกรองสามารถคาดการณ์และป้องกันปัญหาความมั่นคงได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น (Pintobtang, 2015)

ดังนั้น การข่าวกรองความมั่นคงในท้องถิ่นเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและมีพลวัตสูง การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับการข่าวกรองความมั่นคง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง แนวคิดทางรัฐศาสตร์ช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมของปัจจัยทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำเนินงานข่าวกรองในพื้นที่จริง การบูรณาการมุมมองทางรัฐศาสตร์เข้ากับการปฏิบัติงานด้านการข่าวกรอง จะช่วยให้หน่วยงานข่าวกรองสามารถสร้างกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สร้างความไว้วางใจกับประชาชน และนำไปสู่การธำรงรักษาความมั่นคงในระดับท้องถิ่นที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงของชาติโดยรวม

วิเคราะห์เจาะลึกการข่าวความมั่นคงกับมุมมองด้านรัฐศาสตร์กับความเป็นจริงในยุคสังคมปัญญาประดิษฐ์ รัฐศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงของอำนาจในยุค AI

ในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและแทรกซึมเข้าสู่ทุกมิติของสังคม การข่าวกรองความมั่นคงก็เป็นหนึ่งในขอบเขตที่ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ

บทความนี้จะวิเคราะห์เจาะลึกถึงความสัมพันธ์ระหว่าง การข่าวกรองความมั่นคงกับมุมมองด้านรัฐศาสตร์ ในบริบทของความเป็นจริงในพื้นที่ และความท้าทายที่เกิดขึ้นในยุคสังคมปัญญาประดิษฐ์ โดยเน้นย้ำถึงพลวัตใหม่ ๆ ที่ AI เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานต่อบทบาทของรัฐ อำนาจ และความมั่นคงในระดับท้องถิ่น

รัฐศาสตร์ศึกษาการใช้อำนาจของรัฐในยุค AI

อำนาจของรัฐกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ

1) อำนาจในการเข้าถึงและควบคุมข้อมูล AI ทำให้รัฐมีศักยภาพในการรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลในปริมาณมหาศาล (Big Data) ได้อย่างไม่เคยมีมาก่อน สิ่งนี้นำมาซึ่งอำนาจในการสอดส่อง และคาดการณ์พฤติกรรมของประชาชนที่เพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดคำถามเชิงรัฐศาสตร์เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพพลเมือง และการควบคุมอำนาจรัฐ หากปราศจากการกำกับดูแลที่เหมาะสม (Amarawikrom, 2025)

2) อำนาจในการสร้างและบิดเบือนข้อมูล (Disinformation/Misinformation) AI สามารถสร้างเนื้อหาปลอม (Deepfake) และเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนได้อย่างรวดเร็วและซับซ้อน ซึ่งเป็นภัยคุกคามใหม่ต่อความมั่นคงของชาติในระดับท้องถิ่น การบิดเบือนข้อมูลอาจนำไปสู่ความแตกแยกทางสังคม ความไม่สงบ หรือการแทรกแซงทางการเมือง การรับมือกับภัยคุกคามนี้กลายเป็นภารกิจสำคัญของการข่าวกรองที่ต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลและจิตวิทยาสังคมในยุค AI

การข่าวกรองในท้องถิ่นกับความจริงใหม่ในยุค AI

ในระดับท้องถิ่น การประยุกต์ใช้ AI ในการข่าวกรองก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทายเชิงรัฐศาสตร์

1) โอกาสในการยกระดับประสิทธิภาพ AI วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อระบุรูปแบบพฤติกรรมที่น่าสงสัย และคาดการณ์ภัยคุกคาม เช่น การก่อการร้ายในชุมชน ปัญหาอาชญากรรม หรือความไม่สงบทางสังคม ระบบ AI เฝ้าระวังและแจ้งเตือนเหตุการณ์ผิดปกติเพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่นตอบสนองได้ทันที่ นอกจากนี้ AI ยังช่วยจัดสรรทรัพยากรด้านความมั่นคงในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากข้อมูลความเสี่ยงและแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

2) ความท้าทายเชิงรัฐศาสตร์และจริยธรรม อคติในข้อมูล AI เรียนรู้จากข้อมูล หากข้อมูลมีอคติ เชื้อชาติ เพศ หรือสังคม ผลลัพธ์จะมีอคติ นำไปสู่การตัดสินใจไม่เป็นธรรมและเฝ้าระวังบางกลุ่มอย่างไม่เหมาะสม ขาดความโปร่งใส การทำงานของ AI ซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายว่าทำไมจึงตัดสินใจเช่นนั้น ทำให้ตรวจสอบและรับผิดชอบได้ยากเมื่อเกิดข้อผิดพลาดหรือการละเมิดสิทธิ ประชาชนกับการข่าวกรอง AI ในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนสำคัญ หากปราศจากการมีส่วนร่วม การให้ข้อมูล หรือการตรวจสอบ อาจสร้างความไม่ไว้วางใจและบั่นทอนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การเข้าถึงเทคโนโลยี AI ในการข่าวกรองอาจสร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างหน่วยงานท้องถิ่น ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงในแต่ละพื้นที่

บทบาทของรัฐศาสตร์ในการกำกับดูแล AI เพื่อความมั่นคง

เพื่อให้การใช้ AI ในการข่าวกรองความมั่นคงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและชอบธรรม รัฐศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการให้กรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานข่าวกรอง : ความท้าทายและการสร้างความรับผิดชอบในยุคที่ข้อมูลคือยุทธทรัพย์และเทคโนโลยีคืออำนาจ การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในงานข่าวกรองจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การใช้เครื่องมือที่ทรงพลังนี้จำเป็นต้องควบคู่ไปกับการรับผิดชอบและกรอบการทำงานที่ชัดเจน เพราะหากปราศจากการกำกับดูแลที่เหมาะสม AI อาจกลายเป็นเครื่องมือที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ การสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและความโปร่งใสจึงเป็นความท้าทายสำคัญที่ทุกรัฐบาลต้องเผชิญ

1. หัวใจของการควบคุม AI คือการวางรากฐานทางกฎหมายที่มั่นคง รัฐบาลต้องร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในการร่าง นโยบายและกฎหมาย ที่ชัดเจน เพื่อกำหนดขอบเขตอำนาจของ AI ในการเข้าถึง ประมวลผล และใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงหลักการด้านสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ กฎหมายที่รัดกุมนี้จะเหมือนเข็มทิศที่นำทางให้การใช้ AI เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร

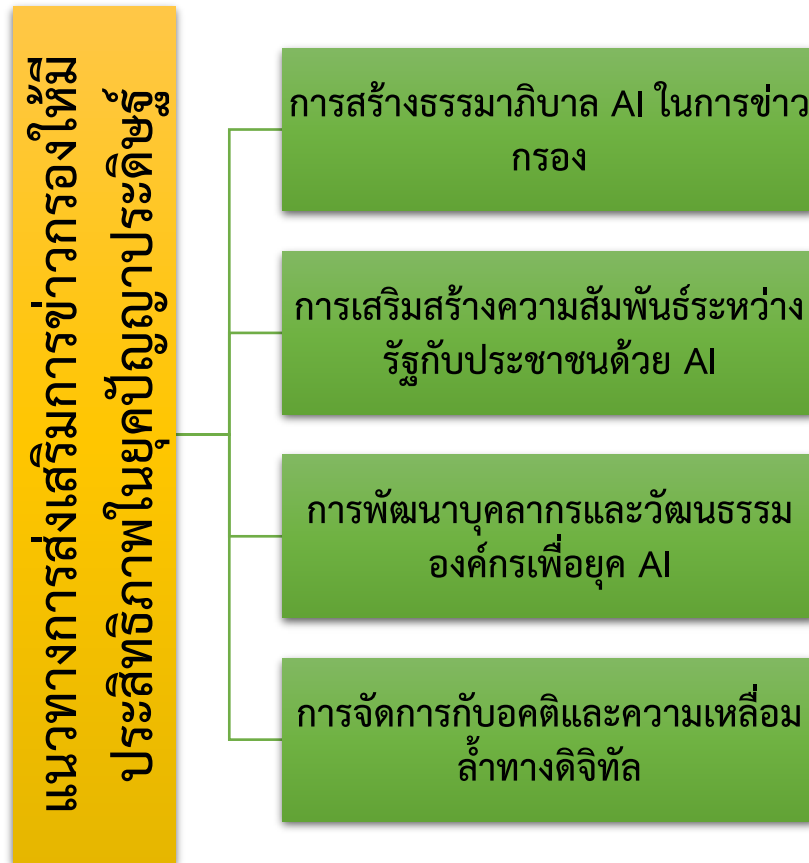
2. กฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากปราศจาก กลไกการกำกับดูแลและตรวจสอบ ที่เข้มแข็ง การจัดตั้งหน่วยงานอิสระ การเปิดให้รัฐสภามีอำนาจในการตรวจสอบ หรือการรับฟังเสียงจาก ภาคประชาสังคม ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยสร้างความโปร่งใสและป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต กลไกเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตาข่ายนิรภัยที่คอยจับตาการทำงานของ AI เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนว่า ข้อมูลส่วนตัวของพวกเขาจะได้รับการคุ้มครองอย่างดีที่สุด

3. ความร่วมมือคือหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การใช้ AI ที่ซับซ้อนนี้ต้องการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน รัฐบาลควรส่งเสริมให้ หน่วยงานข่าวกรอง นักวิชาการด้าน AI ผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม และภาคประชาสังคม ได้มาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน การร่วมมือนี้จะนำไปสู่การพัฒนากรอบการทำงานที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศอย่างแท้จริง

4. การลงทุนในเทคโนโลยีจะไร้ความหมายหากปราศจากบุคลากรที่มีความสามารถ การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เจ้าหน้าที่ข่าวกรองในยุคใหม่ไม่เพียงต้องเข้าใจการทำงานของ AI แต่ยังต้องซึมซับหลักการทางจริยธรรมและรัฐศาสตร์อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมืออันทรงพลังนี้ได้อย่างชาญฉลาด มีความรับผิดชอบ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติโดยไม่ละเลยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การเข้ามาของ AI ทำให้เกิดการปฏิรูปภูมิทัศน์ของการข่าวกรองความมั่นคงอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น การทำความเข้าใจมิติทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวด รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ ๆ ในการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จาก AI เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงกับการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการธำรงไว้ซึ่งหลักธรรมาภิบาล การบูรณาการมุมมองด้านรัฐศาสตร์เข้ากับการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ AI ในการข่าวกรอง จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบความมั่นคงที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และเป็นธรรมในยุคสังคม AI

องค์ความรู้

การวิเคราะห์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่ายุค AI ได้นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายอันใหญ่หลวงต่อการข่าวกรองความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของท้องถิ่น ลองมองผ่านในมุมของรัฐศาสตร์ องค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การตระหนักว่าการข่าวกรองในยุค AI ไม่ใช่เพียงเรื่องของเทคโนโลยี แต่เป็นการบูรณาการอย่างลงตัวระหว่างศักยภาพทางเทคนิคของ AI กับหลักการพื้นฐานทางการเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อให้การข่าวกรองมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ โดยมีแนวทางการส่งเสริมการข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพในยุค AI ดังแผนภาพที่ 1

การสร้างธรรมาภิบาล AI ในการข่าวกรอง	การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนด้วย AI	การพัฒนาบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กรเพื่อยุค AI	การจัดการกับอคติและความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล
1. กำหนดนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจน - รัฐต้องเร่งพัฒนากฎหมายและข้อบังคับที่กำกับดูแลการใช้ AI ในการข่าวกรองอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การใช้ และการทำลายข้อมูลส่วนบุคคล สิ่งนี้จะช่วยลดความกังวลเรื่องการละเมิดสิทธิพลเมืองและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน	1. ใช้ AI เพื่อทำความเข้าใจชุมชน AI - ใช้ AI ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลสาธารณะ (เช่น กระแสในโซเชียลมีเดีย การสำรวจความคิดเห็น) เพื่อทำความเข้าใจปัญหา ความต้องการ และข้อกังวลของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานข่าวกรองสามารถตอบสนองได้อย่างตรงจุดและสร้างความรู้สึก	1. พัฒนาบุคลากรผสมผสาน (Hybrid Talent) - ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ข่าวกรองให้มีความรู้ทั้งด้านเทคนิค AI และหลักการทางรัฐศาสตร์ สิทธิมนุษยชน และจริยธรรม เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าใจบริบททางการเมืองสังคม	1. ลดอคติในข้อมูล (Bias Mitigation) - พัฒนาแนวทางและเทคนิคในการระบุและลดอคติที่อาจมีอยู่ในข้อมูลที่ใช้ฝึกฝน AI รวมถึงการตรวจสอบผลลัพธ์ของ AI อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าการวิเคราะห์ข่าวกรองมีความเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ

การสร้างธรรมาภิบาล AI ในการข่าวกรอง	การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนด้วย AI	การพัฒนาบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กรเพื่อยุค AI	การจัดการกับอคติและความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล
2. ใช้กลไกการตรวจสอบและถ่วงดุล - สร้างหน่วยงานอิสระหรือคณะกรรมการที่มีอำนาจตรวจสอบการทำงานของ AI ในหน่วยงานข่าวกรอง เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต การนำไปใช้ในทางที่ผิด หรือการเกิดอคติจากข้อมูล โดยอาจรวมถึงการตรวจสอบโดยภาคประชาชนและผู้เชี่ยวชาญภายนอก	2. สื่อสารที่โปร่งใสและสร้างสรรค์ - ใช้ AI วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลข่าวสารความมั่นคงในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงประชาชนได้ เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงภัยคุกคาม และร่วมมือกับหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหา	2. เสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันแบบข้ามสาขา - ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านข่าวกรอง นักวิทยาศาสตร์ข้อมูล นักวิทยาศาสตร์ นักกฎหมาย และผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และมุมมองที่หลากหลายในการพัฒนาและใช้งาน AI	2. ส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เป็นธรรม - วางแผนและลงทุนเพื่อให้หน่วยงานข่าวกรองในท้องถิ่นทั่วประเทศสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี AI และการฝึกอบรมที่จำเป็นได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านความมั่นคงระหว่างพื้นที่
3. สร้างระบบที่มีความรับผิดชอบและการอธิบายได้ - สร้างระบบที่สามารถระบุผู้รับผิดชอบเมื่อเกิดข้อผิดพลาด หรือเมื่อการตัดสินใจของ AI นำไปสู่ผลกระทบเชิงลบ - พัฒนา AI ที่สามารถอธิบายกระบวนการตัดสินใจได้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้น	3. สร้างช่องทางการมีส่วนร่วมที่รับผิดชอบ - ใช้แพลตฟอร์มที่ขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อให้ประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสหรือแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงในท้องถิ่นได้อย่างปลอดภัยและไม่เปิดเผยตัวตน พร้อมกับการสร้างความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับจะถูกใช้ไปในทางที่ถูกต้อง	3. เสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และปรับตัว - สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ การทดลอง และการปรับตัวให้เข้ากับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุค AI	3. ให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมการใช้ AI ในการข่าวกรองในท้องถิ่น - คำนึงถึงความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของแต่ละชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

Figure 1: Guidelines for Enhancing Intelligence Effectiveness in the Age of AI

สรุป

ในฐานะกลไกสำคัญของรัฐ การข่าวกรองไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการทางเทคนิค แต่ฝังรากลึกในบริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม หลักการทางรัฐศาสตร์ เช่น อำนาจอธิปไตย การปกครองส่วนท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และพลวัตของกลุ่มผลประโยชน์ ล้วนส่งผลต่อการทำงานข่าวกรองตั้งแต่การกำหนดไปจนถึงการปฏิบัติงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นที่การข่าวกรองต้องทำงานใกล้ชิดกับโครงสร้างการปกครองและความต้องการของชุมชน การสร้างความไว้วางใจและการเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ความท้าทายและโอกาสในยุค AI การเข้ามาของ AI ได้เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์การข่าวกรองอย่างมีนัยสำคัญ โดยโอกาสคือ AI ช่วยยกระดับประสิทธิภาพในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากมหาศาลเพื่อระบุภัยคุกคาม คาดการณ์สถานการณ์ และบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ส่วนความท้าทายคือ AI ก่อให้เกิดคำถามเชิงรัฐศาสตร์เกี่ยวกับอำนาจในการเข้าถึงข้อมูล การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการบิดเบือนข้อมูล นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายด้านอคติในข้อมูล และการขาดความโปร่งใส ซึ่งอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรม หรือสร้างความไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนหากไม่มีการกำกับดูแลที่ดี

แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการข่าวกรองในยุค AI เพื่อให้การข่าวกรองในยุค AI มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ ควรเน้นแนวทางเชิงรุกที่บูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับหลักรัฐศาสตร์ การสร้างธรรมาภิบาล AI กำหนดนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส และมีกลไกการตรวจสอบถ่วงดุล เพื่อควบคุมการใช้ AI ในการข่าวกรอง ไม่ให้ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบเมื่อเกิดข้อผิดพลาด การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน ใช้ AI เพื่อทำความเข้าใจความต้องการและข้อกังวลของชุมชน และสร้างช่องทางการสื่อสารที่โปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและไว้วางใจอันเป็นหัวใจของการข่าวกรองในท้องถิ่น การพัฒนาบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ทั้งด้านเทคนิค AI และหลักการทางรัฐศาสตร์และจริยธรรม พร้อมส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานแบบข้ามสาขาและการเรียนรู้เพื่อปรับตัวรับมือกับภัยคุกคามใหม่ ๆ การจัดการกับอคติและความเหลื่อมล้ำดิจิทัล พัฒนาแนวทางเพื่อลดอคติในข้อมูล AI และสร้างความมั่นใจว่าหน่วยงานข่าวกรองในท้องถิ่นทั่วประเทศสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี AI ได้อย่างเท่าเทียม

โดยสรุป การข่าวกรองในยุค AI ไม่ใช่เรื่องของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นการสร้างระบบนิเวศการข่าวกรองที่ชาญฉลาด มีความรับผิดชอบ และยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้สามารถดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติไปพร้อมกับการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

References

- Amarawikrom, P. (2025). Adaptation of Human Resources in the Era of Artificial Intelligence (AI). *Academic Journal of Political Science and Public Administration*, 7(1), 72–82.
- Charoenrattanukul, S. (1987). *Political Analysis: A Summary of the Ideas of Ten American Scholars*. Bangkok: Odeon Store.
- Easton, D. (1955). *The Political System*. New York: Knopf.
- National Intelligence Agency. (2019). *The Explanation of the National Intelligence Act B.E. 2562 (2019)*. Bangkok: National Intelligence Agency.
- Nilkamhaeng, K. (2016). Information Operations and National Security. *Ratthapirak Journal*, 58(3), 69–78.
- Péuntong, K. (2016). *Guidelines for the Development of the National Intelligence Agency's Citizen News Network*. Bangkok: Military Staff College, National Defense Studies Institute.
- Pintobtang, P. (2015). Interest Group Political Framework of Analysis: Development, Debate and Frontier of Research. *Journal of Social Sciences and Humanities Kasetsart University*, 41(2), 1–18.

- Serirangsan, Th. (2019). Political Science and Political Stability in Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University*, 21(2), 347–364.
- Sinthasawat, N. (2002). *The Study of Political Science from a Political Psychology Perspective*. In the Teaching Materials for the Core Subjects and Methods of Political Science (Unit 8). (17th ed.). Bangkok: Chuanpim Printing House.
- Siriyotha, P. (2009). *The Role of the National Intelligence Agency on the Security of the Three Southern Border Provinces*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.

การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองกับการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว*

Suspension of Enforcement of Administrative Rules or Orders and Temporary Injunction in the Administrative Court

ลักขณา ดวงตาทิพย์

Lakkana Dountatip

ศาลปกครองนครสวรรค์

Nakhon Sawan Administrative Court, Thailand.

Corresponding Author's Email: jchutiphon2568@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของศาลปกครองในการมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษา ทั้งนี้ มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 หมวด 5 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง อันจะมีผลเป็นการชะลอหรือระงับการบังคับตามผลของกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองไว้เป็นการชั่วคราว และส่วนที่ 2 การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว เป็นกรณีศาลมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองอย่างใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาหรือกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ขอในระหว่างการพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาได้ ซึ่งแม้ทั้งสองมาตรการจะมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน แต่มีรายละเอียด หลักเกณฑ์ และวิธีการที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การทุเลาการบังคับ; คำสั่งทางปกครอง; การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว

Abstract

This research article examines the exercise of authority by the Administrative Court to issue measures or procedures for providing temporary relief prior to judgment. Section 66 of the Act on Establishment of Administrative Courts and Administrative Court Procedure, B.E. 2542 (1999), empowers the Court to prescribe temporary measures or procedures. These must follow the criteria and procedures set by the Regulations of the Plenary Meeting of Judges of the Supreme Administrative Court. Under Chapter 5 of the Regulations on Administrative Court Procedure, B.E. 2543 (2000), temporary pre-judgment measures are divided into two categories. The first is suspension of the enforcement of administrative rules or orders, which temporarily delays or halts enforcement. The second is temporary relief, in which the Court issues

*Received September 11, 2025; Revised September 25, 2025; Accepted October 8, 2025

protective measures to alleviate harm to a petitioner before judgment. These measures also safeguard the petitioner's interests during proceedings and ensure the enforceability of the eventual decision. Although both measures share similar objectives, they differ in details, criteria, and procedures.

Keywords: Suspension of Enforcement; Administrative Orders; Temporary Relief

บทนำ

ในการฟ้องคดีต่อศาลไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีปกครองย่อมมีความมุ่งหมายให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเพื่อเยียวยาหรือระงับความเดือดร้อนหรือเสียหายที่เกิดจากคู่กรณีอีกฝ่าย แต่ในการดำเนินการพิจารณาคดีของศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีนำเสนอข้อเท็จจริงและข้อโต้แย้งอย่างเต็มที่ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเพื่อความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการพอสมควรกว่าที่ศาลจะมีคำสั่งชี้ขาดคดี คู่ความฝ่ายที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายก่อนที่จะนำคดีมาฟ้องต่อศาลย่อมได้รับความเสียหายอย่างต่อเนื่องต่อไปในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หรืออาจต้องเสียสิทธิบางประการ และแม้ต่อมาจะมีคำพิพากษาของศาลแล้ว แต่ก็ไมอาจมีผลเป็นการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่คู่ความที่เป็นฝ่ายชนะคดีได้อย่างเหมาะสม หรือแม้กระทั่งไม่อาจแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายได้เลย ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดีเพื่อบรรเทาทุกข์หรือคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณี หรือป้องกันมิให้สิทธิหรือทรัพย์สินของคู่ความได้รับความเสียหายในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล (Singdaeng, 2018)

วิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษา (Provisional measure before judgment) หมายถึง วิธีการที่ศาลกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือสถานะของบุคคลหรือป้องกันมิให้สิทธิหรือทรัพย์สินของคู่ความได้รับความเสียหายในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล โดยศาลจะกำหนดมาตรการในรูปแบบของคำสั่งที่เรียกว่า “คำสั่งคุ้มครองชั่วคราว” โดยทั่วไปแล้วคำสั่งคุ้มครองนี้ศาลมักจะสั่งให้บุคคลกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ เป็นการป้องกันมิให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่อีกบุคคลหนึ่ง จึงถือได้ว่าวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาเป็นมาตรการพิเศษที่ศาลนำมาใช้เพื่อเยียวยาให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความมากที่สุด (Wisarutpich, 1997)

“คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า (1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ (2) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง (Administrative Procedure Act, 1996)

“กฎ” หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ (Administrative Court Establishment Act and Administrative Procedure Act, 1999)

การพิจารณาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของศาลปกครองในการมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษา มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลปกครองเห็นสมควรกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี ไม่ว่าจะมีความร้องขอ

จากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ให้ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวและออกคำสั่งไปยังหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และวรรคสอง บัญญัติว่า การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงความรับผิดชอบของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นแก่การบริหารงานของรัฐประกอบด้วย ซึ่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 หมวด 5 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง (กรณีการฟ้องขอให้เพิกถอนกฎหมายและคำสั่งทางปกครอง) และส่วนที่ 2 การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว (ใช้กับกรณีนอกเหนือจากการขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง) (Saengsakdi, 2007)

วิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาถือเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ฟ้องคดีชั้นแรกที่สำคัญ ทั้งนี้ เพราะการฟ้องคดีต่อศาลปกครองมิได้มีผลเป็นการระงับสภาพบังคับของเหตุแห่งการฟ้องคดีโดยอัตโนมัติ ผู้ฟ้องคดีจึงต้องใช้สิทธิในการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้กำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาเพื่อชะลอหรือระงับการบังคับตามเหตุแห่งการฟ้องคดีนั้น ๆ ไว้ก่อนเป็นการชั่วคราว โดยผู้ฟ้องคดีสามารถยื่นคำขอมาพร้อมกับคำฟ้อง หรือจะยื่นมาในเวลาใด ๆ ก็ได้ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดในคดี ประการสำคัญผู้ฟ้องคดีจะต้องแสดงเหตุผลมาในคำขอให้ศาลเห็นว่า การปล่อยให้กฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองนั้น ๆ ดำเนินต่อไป จะก่อให้เกิดความเสียหายที่ยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลังได้อย่างไรในการที่ศาลปกครองจะมีคำสั่งกำหนดวิธีการชั่วคราว ซึ่งในการพิจารณาของศาลว่าสมควรจะมีคำสั่งกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาให้แก่ผู้ฟ้องคดีหรือไม่ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยในชั้นนี้ศาลจะพิจารณาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในสำนวนคดีเพียงเบื้องต้นเท่านั้น ฉะนั้น การที่ศาลจะมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในคดีนั้น ๆ หรือไม่ จึงไม่มีผลผูกพันใด ๆ ต่อคำพิพากษาหรือผลการตัดสินคดีของศาลในชั้นต่อไป โดยในการพิจารณาคำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ข้อ 72 วรรคสาม แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 มีข้อกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ 3 ประการ คือ (1) ในกรณีที่ศาลเห็นว่ากฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีนั้น น่าจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย (2) การให้กฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมีผลใช้บังคับต่อไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงที่ยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง และ (3) การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองนั้นไม่เป็นอุปสรรคแก่การบริหารงานของรัฐหรือแก่บริการสาธารณะ ฉะนั้น การที่ศาลจะมีคำสั่งทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองได้จึงต้องเข้าตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายข้างต้น ส่วนการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษา และกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ขอในระหว่างการพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษา โดยให้นำความในลักษณะ 1 ของภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำขอ เจื่อนไขในการออกคำสั่ง และผลของคำสั่งโดยอนุโลมเท่าที่สภาพของเรื่องจะเปิดช่องให้กระทำได้ (Hongsirichai, 1997)

ความหมายและหลักการพื้นฐาน

1. การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง (Suspension of Administrative Act) หมายถึง การที่ศาลปกครองมีคำสั่งให้ระงับการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองไว้เป็นการชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลปกครอง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ฟ้องคดีหากปล่อยให้กฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองมีผลบังคับใช้ต่อไประหว่างการพิจารณาคดี

การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองเป็นมาตรการคุ้มครองชั่วคราวซึ่งศาลปกครองใช้ระงับการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองที่พิพาทกันในคดีนั้นไว้เป็นการชั่วคราวก่อนศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี (Saengsakdi, 2007)

หลักการนี้มีพื้นฐานมาจากหลักที่ว่า การฟ้องคดีไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองโดยศาลหรือโดยผู้ออกกฎหมาย หรือคำสั่งทางปกครองนั่นเอง นอกจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แล้ว ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 69 ถึงข้อ 74 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการทุเลาการบังคับตามกฎหมาย หรือคำสั่งทางปกครองไว้โดยละเอียด ทั้งนี้เจตนารมณ์ของการกำหนดให้มีการทุเลาการบังคับ ตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองคือการป้องกันไม่ให้เกิดสภาพที่ไม่อาจเยียวยาแก้ไขได้ในภายหลัง (Irreparable Damage) แก่ผู้ฟ้องคดี หากต่อมาศาลพิพากษาว่ากฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองที่พิพาทไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Regulation of the General Assembly of Judges of the Supreme Administrative Court on Administrative Case Procedure, B.E. 2543, 2000)

2. การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว (Interim Relief หรือ Provisional Remedies) เป็นมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนศาลมีคำพิพากษาโดยเป็นอำนาจของศาลในการออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาหรือเพื่คุ้มครองประโยชน์ของผู้ฟ้องคดีในระหว่างการพิจารณา

การบรรเทาทุกข์ชั่วคราวเป็นมาตรการที่มีขอบเขตกว้างกว่าการทุเลาการบังคับ โดยศาลสามารถกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีได้ตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี หลักการนี้มีพื้นฐานมาจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 66 ซึ่งบัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดวิธีการชั่วคราวเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 75 ถึงข้อ 77 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวไว้ (Banjoet Singkaneti, 2013)

ในประเทศไทย มาตรการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวถูกนำมาใช้ในคดีปกครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนที่ผู้ฟ้องคดีได้รับอันเนื่องมาจากการกระทำทางปกครองโดยเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ฟ้องคดีระหว่างการพิจารณา ทั้งนี้ การบรรเทาทุกข์ชั่วคราวไม่ได้จำกัดเฉพาะการระงับการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกคำสั่งเชิงบวก (Mandatory Injunction) ให้หน่วยงานทางปกครองต้องกระทำการบางอย่างด้วย ซึ่งทำให้มาตรการนี้มีคามยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละกรณี (Pakarat, 2011)

ความแตกต่างระหว่างสองมาตรการ และผลทางกฎหมาย

1. ความแตกต่างระหว่างสองมาตรการ

การทุเลาการบังคับ : มุ่งเน้นการระงับผลบังคับของกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองที่เป็นวัตถุแห่งคดีเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ฟ้องคดีต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองในระหว่างที่ศาลยังพิจารณาคดีไม่แล้วเสร็จ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายที่ยากต่อการเยียวยาหากปล่อยให้กฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองมีผลบังคับต่อไป

การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว : มีขอบเขตกว้างกว่า โดยศาลสามารถกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ฟ้องคดีได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่ผู้ฟ้องคดี

ได้รับหรืออาจได้รับจากการกระทำทางปกครอง จึงมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้หลากหลายตามสภาพแห่งความเดือดร้อนหรือความเสียหายนั้น โดยอาจรวมถึงการสั่งให้หน่วยงานทางปกครองกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย ซึ่งทำให้มาตรการนี้มีผลหลากหลายและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ฟ้องคดีได้ตรงจุดมากกว่า

2. ผลทางกฎหมาย

2.1 การทุเลการบังคับ :

- มีผลเฉพาะการระงับการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองที่เป็นวัตถุแห่งคดี
- กฎหรือคำสั่งทางปกครองนั้นยังมีอยู่แต่ไม่มีผลบังคับใช้ชั่วคราว
- ผลของการทุเลการบังคับมีผลจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

2.2 การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว :

- ผลขึ้นอยู่กับมาตรการหรือวิธีการที่ศาลกำหนด ซึ่งอาจมีได้หลายรูปแบบ
- อาจรวมถึงการสั่งให้หน่วยงานทางปกครองกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง
- มีผลบังคับตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง

กรณีศึกษาและตัวอย่างคำวินิจฉัย

กรณีศึกษาที่ 1 : การทุเลการบังคับตามคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต

ในคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 255/2545 กรณีที่ผู้ประกอบการรายหนึ่งถูกเพิกถอน ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน และได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองพร้อมคำขอให้ทุเลการบังคับตามคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต ศาลปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่า การบังคับตามคำสั่งดังกล่าว จะทำให้ผู้ฟ้องคดีต้องหยุดประกอบกิจการทันที ส่งผลให้ขาดรายได้และอาจต้องเลิกจ้างพนักงานจำนวนมาก อันเป็นความเสียหายที่ยากแก่การเยียวยาแก้ไขในภายหลัง ประกอบกับมีเหตุที่น่าเชื่อได้ว่า คำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการพิจารณาออกคำสั่งมีข้อบกพร่องในกระบวนการพิจารณา เช่น ไม่ได้ให้โอกาสผู้ฟ้องคดีชี้แจงแสดงพยานหลักฐานอย่างเพียงพอ ศาลจึงมีคำสั่งให้ทุเลการบังคับตามคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตไว้ก่อน (Supreme Administrative Court Order No. 225/2002)

วิเคราะห์คำสั่งดังกล่าวได้ว่า เป็นกรณีที่ศาลได้ชั่งน้ำหนัก ระหว่างความเสียหายที่ผู้ฟ้องคดีจะได้รับ หากไม่มีการทุเลการบังคับกับประโยชน์สาธารณะ โดยพิจารณาว่าการให้ทุเลการบังคับในกรณีนี้ไม่ได้กระทบต่อประโยชน์สาธารณะอย่างร้ายแรง เนื่องจากโรงงานดังกล่าวเป็นโรงงานขนาดกลางและสามารถกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ฟ้องคดีปฏิบัติเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ และกรณีนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการที่ศาลพิจารณาถึง “ความเสียหายที่ยากแก่การเยียวยาแก้ไขในภายหลัง” ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้เท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่ความเสียหายมีมูลค่าสูง และอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของกิจการหรือมีผลกระทบต่อพนักงานจำนวนมากด้วย

กรณีศึกษาที่ 2 : การทุเลการบังคับกับกรณีการสั่งรื้อถอนอาคาร

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 52/2546 เป็นกรณีที่เจ้าของอาคารถูกคำสั่งให้รื้อถอนอาคารที่ก่อสร้างโดยไม่ได้รับอนุญาต และได้ยื่นฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าว พร้อมยื่นคำขอให้ทุเลการบังคับตามคำสั่งรื้อถอนอาคาร ศาลปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่า การรื้อถอนอาคาร เป็นความเสียหายที่ไม่อาจเยียวยาแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ หากต่อมา ศาลมีคำพิพากษาว่าคำสั่งให้รื้อถอนอาคารไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเมื่อพิจารณาพยานหลักฐานเบื้องต้นแล้ว มีเหตุที่น่าเชื่อว่าคำสั่งให้รื้อถอนอาคารอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เนื่องจากออกโดยไม่ได้พิจารณาถึงข้อเท็จจริงบางประการที่สำคัญ ประกอบกับอาศรรดังกล่าวมิได้ก่อให้เกิดอันตรายหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดทำบริการสาธารณะ ศาลจึงมีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งให้รื้อถอนอาคารไว้ก่อน (Supreme Administrative Court Order No. 52/2003)

วิเคราะห์คำสั่งดังกล่าวได้ว่า กรณีนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของ “ความเสียหายที่ไม่อาจเยียวยาแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้” เนื่องจากเมื่ออาคารถูกรื้อถอนไปแล้ว แม้ภายหลังศาลจะพิพากษาว่าคำสั่งให้รื้อถอนไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ไม่อาจทำให้อาคารกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ต้องก่อสร้างขึ้นใหม่ซึ่งต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายสูง และศาลปกครองมักจะให้ความสำคัญกับการพิจารณา “ความไม่สามารถเยียวยาได้” (Irremediable) ของความเสียหายเป็นอย่างมาก ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เนื่องจากเป็นกรณีที่มีลักษณะทางกายภาพที่ชัดเจน และเมื่อดำเนินการไปแล้วไม่สามารถย้อนกลับได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของศาลปกครองในต่างประเทศ เช่น สภาแห่งรัฐฝรั่งเศส (Conseil d'Etat) ที่มักจะรับพิจารณาคำขอทุเลาการบังคับในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างเช่นกัน

สรุป

นอกเหนือจากคำอธิบายเรื่อง การทุเลาการบังคับ และการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว แล้ว ยังมีรายละเอียดเพิ่มเติมที่สำคัญในเรื่องมาตรการคุ้มครองชั่วคราวในคดีปกครอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อแตกต่างเชิงลึกกระหว่างสองมาตรการ แม้ว่าทั้งสองมาตรการจะมีเป้าหมายเพื่อป้องกันความเสียหายในระหว่างพิจารณาคดี แต่ก็มีข้อแตกต่างที่สำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียด เจตนาที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง : การทุเลาการบังคับมีเจตนาเพื่อ “หยุด” หรือ “ชะลอ” ผลของคำสั่งทางปกครองที่อาจไม่ชอบด้วยกฎหมายและกำลังจะก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรง เป็นมาตรการที่ใช้เพื่อป้องกันไม่ให้ความเสียหายที่เกิดจากคำสั่งที่ไม่เป็นธรรมนั้นลุกลามไปมากกว่าเดิม เปรียบเสมือนการ “เบรกฉุกเฉิน” เพื่อหยุดรถที่กำลังจะพุ่งชน การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว มีเจตนาเพื่อ “สร้าง” หรือ “กำหนด” ให้มีการกระทำการบางอย่างที่จำเป็น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนที่กำลังจะเกิดขึ้น หรือเพื่อรักษาสถานะเดิมไว้ก่อนที่จะมีการพิพากษาเป็นมาตรการเชิงรุกที่ศาลใช้เพื่อรักษาสีทธิของคู่ความในระหว่างที่กระบวนการทางปกครองยังไม่สามารถให้ความยุติธรรมได้ทั้งหมด เปรียบเสมือนการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้กับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ

อำนาจของศาลในการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวไม่ได้จำกัดอยู่แค่การพิจารณาคำขอของคู่ความเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้ดุลยพินิจเพื่อความเป็นธรรมสูงสุด อำนาจของศาลในการพิจารณาโดยไม่มีคำขอตามกฎหมาย ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่ง ทุเลาการบังคับ ได้เอง โดยไม่ต้องมีคำขอจากคู่ความ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าการปล่อยให้อำนาจทางปกครองมีผลบังคับต่อไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้ฟ้องคดี และเป็นเรื่องสำคัญที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ นี่เป็นอำนาจพิเศษที่แสดงให้เห็นว่าศาลปกครองมีบทบาทเชิงรุกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การกำหนดเงื่อนไขของคำสั่ง ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขในการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ตามสมควร เช่น ให้มีการวางหลักประกันเพื่อเป็นค่าเสียหายหากภายหลังศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง และคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานทางปกครอง นี่เป็นกลไกที่ช่วยรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของประชาชนกับประโยชน์สาธารณะ

คำสั่งที่มีผลบังคับใช้ทันที ผลทางกฎหมายที่สำคัญที่สุดของคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว คือการมีผล บังคับใช้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงที่สุด และเป็นคำสั่งที่ผูกพันทุกฝ่าย ในคดี ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีข้อยกเว้น หากไม่ปฏิบัติตามอาจถือเป็นการขัดขวางการพิจารณาคดีของศาล และอาจต้องรับโทษทางกฎหมายได้

ดังนั้น การคุ้มครองชั่วคราวในคดีปกครองจึงเป็นกลไกที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน ซึ่งศาลใช้ดุลยพินิจอย่างรอบคอบเพื่อพิทักษ์สิทธิของประชาชนไม่ได้รับความเสียหายอย่างไม่อาจแก้ไขได้ในระหว่างที่กระบวนการทางกฎหมายยังดำเนินอยู่ สรุปสังเคราะห์ออกเป็นองค์ความรู้ดังแผนภาพที่ 1

Figure 1: The New Body of Knowledge

แผนภาพที่ 1 สามารถสรุปขั้นตอนและหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับ คำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ในคดีปกครอง ซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ศาลใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างเร่งด่วนในระหว่างที่คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายที่แก้ไขได้ยากในภายหลัง โดยสามารถอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา การที่ศาลปกครองจะพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้นั้น ต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ผู้ร้องนำเสนออย่างรอบด้าน โดยมีหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ

1.1 ต้องนำเรื่องไปฟ้องคดีที่ศาลปกครอง ตามปกติแล้วการจะขอให้ศาลคุ้มครองชั่วคราวได้นั้น ผู้ฟ้องคดีจะต้องยื่นคำขอพร้อมกับการฟ้องคดีหลัก หรือยื่นคำขอในระหว่างการพิจารณาคดีหลัก ทั้งนี้ศาลจะพิจารณาคำขอคุ้มครองชั่วคราวนี้ควบคู่ไปกับการพิจารณาคดีหลัก ซึ่งผู้ร้องจะต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือว่ากรณีที่หน่วยงานทางปกครองออกคำสั่งหรือละเลยการปฏิบัติหน้าที่นั้น อาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย

1.2 จะต้องเกิดความเสียหายที่ไม่อาจแก้ไขหรือเยียวยาได้ในภายหลัง นี่คือนหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุด ผู้ร้องต้องแสดงให้เห็นว่าหากศาลไม่ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวและปล่อยให้คำสั่งทางปกครองมีผลบังคับต่อไป จะทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง เช่น การเสียสิทธิในการประกอบอาชีพ การเสีย

ทรัพย์สิน หรือการได้รับอันตรายต่อชีวิตและร่างกาย ซึ่งความเสียหายเหล่านี้ยากที่จะได้รับการเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ แม้ว่าสุดท้ายศาลจะมีคำพิพากษาให้ผู้ฟ้องคดีเป็นฝ่ายชนะก็ตาม

1.3 คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานของรัฐหรือบริการสาธารณะ ศาลจะพิจารณาถึงผลกระทบในวงกว้าง หากการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นไปกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินหรือบริการสาธารณะที่สำคัญของประเทศจนเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง เช่น การสั่งระงับการก่อสร้างโครงการสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ที่จำเป็น หรือการสั่งให้ระงับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในภาวะฉุกเฉิน ศาลอาจใช้ดุลยพินิจไม่รับคำขอคุ้มครองชั่วคราวได้ แม้ผู้ฟ้องคดีจะแสดงให้เห็นถึงความเสียหายของตนเองแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของเอกชนกับประโยชน์สาธารณะ

2. อำนาจของศาลในการออกคำสั่ง หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเข้าหลักเกณฑ์ ศาลมีอำนาจในการออกคำสั่งได้หลายรูปแบบ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่คู่กรณี ดังนี้

2.1 การทุเลาการบังคับ เป็นอำนาจหลักที่ศาลใช้เมื่อมีการขอ ทุเลาการบังคับตามกฎหมาย หรือ คำสั่งทางปกครอง โดยศาลจะสั่งให้ระงับการบังคับใช้คำสั่งนั้นไว้ก่อน เช่น หากมีการออกคำสั่งรื้อถอนอาคาร ศาลอาจสั่งให้ระงับการรื้อถอนไว้ชั่วคราวจนกว่าคดีจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด เพื่อป้องกันความเสียหายที่ไม่อาจแก้ไขได้ในภายหลัง

2.2 สั่งให้หน่วยงานรัฐกระทำ ศาลมีอำนาจสั่งให้หน่วยงานทางปกครอง กระทำ การบางอย่าง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ฟ้องคดี เช่น สั่งให้ต่ออายุใบอนุญาตที่กำลังจะหมดอายุเป็นการชั่วคราว หรือ สั่งให้ ละเว้นการกระทำ บางอย่าง ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น สั่งให้หยุดการก่อสร้างโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการชั่วคราว

2.3 การใช้ดุลยพินิจ ศาลมีอำนาจในการ ใช้ดุลยพินิจ ออกคำสั่งที่เหมาะสมกับ พฤติการณ์แห่งคดี เป็นกรณีไป โดยไม่ได้จำกัดอยู่แค่การทุเลาการบังคับเท่านั้น แต่สามารถออกคำสั่งที่นอกเหนือจากที่ผู้ฟ้องคดีร้องขอได้ หากเห็นว่าจำเป็นและเหมาะสมเพื่อป้องกันความเสียหายของผู้ฟ้องคดีอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลทางกฎหมายของคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวแล้ว คำสั่งนี้จะมีผลบังคับทางกฎหมายทันที และทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติตาม

3.1 บังคับใช้ชั่วคราว คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะมีผลบังคับใช้ไปจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือ คำสั่งอย่างอื่นในคดีหลัก

3.2 ผูกพันทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานทางปกครองและคู่กรณีจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาลอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกดำเนินการทางวินัยหรือถูกลงโทษตามกฎหมายได้

3.3 มิใช่คำพิพากษา แม้ว่าคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะมีผลบังคับใช้ แต่ก็ไม่ใช่คำพิพากษาในคดีหลัก และคำสั่งนี้ก็ไม่สามารถนำไปใช้เป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีอื่น ๆ ได้

References

- Administrative Court Office. (2013). *The 3rd ASEAN Judicial Roundtable on Environmental Law: "ASEAN's Environmental Challenges and the Role of the Courts"*. (3rd ed.). Bangkok: Administrative Court Office.
- Hongsirichai, R. (1997). *Administrative Legal Acts*. In *Handbook for the Study of Administrative Law*. Bangkok: The Legal Education Institute of the Thai Bar Association.
- Pakarat, W. (2011). *Administrative Procedure Act for Local Government Organizations*. Bangkok: King Prajadhipok Institute.

- Regulation of the General Assembly of Judges of the Supreme Administrative Court on Administrative Case Procedure B.E. 2543. (2000, 17 November). *Royal Gazette*. Vol. 117, Part 108 a, p. 30.
- Saengsakdi, Ch. (2007). *Explanation of the Law Establishing Administrative Courts and Administrative Procedures*. (6th ed.). Bangkok: Wise People.
- Saengsakdi, Ch. (2020). *Explanation of Administrative Law*. (13th ed.). Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- Singdaeng, P. (2018). *Determining Interim Measures before Judgment in Administrative Cases Concerning the Environment: A Case Study of Interim Relief*. Bangkok: Thammasat University.
- Singkaneti, B. (2013). *General Knowledge about Administrative Courts*. (3rd ed.). Bangkok: Vinyuchon Publishing House.
- Supreme Administrative Court Order No. 225/2002*. (2002).
- Supreme Administrative Court Order No. 52/2003*. (2003).
- Wisarutpich, W. (1997). *Basic Ideas and Principles in Public Law, Including Some Articles on Administrative Law and Constitutional Law*. Bangkok: Rule of Law.

อุเบกขาทางการเมืองสู่การตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทย*

Political Equanimity and the Emergence of a New Form of Political Awareness among Thai Youth

¹ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูศรีปวรบัณฑิต บวรวิทย์ आयुมน, พัชรียา ฟองจันทา และ อนรรักษ์ วงศ์เขียว

¹Silawat Chaiwong, Phrakrusripavarabandit Bowronwit Aryumun, Patchareeya Fongchanta and Anuruk Wongkhiao

วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lampang Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email:

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์พลวัตทางการเมืองที่นำหลักพุทธธรรมมาร่วมวิเคราะห์ในปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยได้นำหลักพรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะ อุเบกขา ซึ่งเป็นหลักที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตใจสงบ เย็น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจากการยั่วยุจากสิ่งแวดล้อมในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการฝึกใจให้มีความสมดุลและความสงบในทุกสถานการณ์หรือภาวะการวางเฉยทางการเมือง ไปสู่การตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ ในกลุ่มเยาวชนไทย โดยศึกษาสภาวะอุเบกขาในอดีตที่ประชาชนมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ไม่สนใจ ไม่แสดงแสดงความคิดเห็นหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง รวมไปถึงการออกเสียงเลือกตั้ง การไม่ติดตามข่าวสารในประเด็นทางการเมือง จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองที่แตกต่างจากเดิม ทว่า การนิ่งเฉยทางการเมืองมีทั้งด้านบวกและด้านลบ อาจกล่าวได้ว่าการนิ่งเฉยเป็นการป้องกันตัวเองออกจากความขัดแย้ง แต่ในทางกลับกันอาจจะเกิดการชะงักงันทางการเมืองเพราะไม่มีประชาชนสนับสนุนหรือการแสดงออกทางการเมืองเพื่อสนับสนุนประเด็นสำคัญในสังคม โดยเฉพาะ กลุ่มเยาวชน การนิ่งเฉยอาจมองว่าเป็นการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่งอาจเป็นการส่งสัญญาณเตือนถึงความหวาดกลัวต่อความขัดแย้งของผู้มีอิทธิพลทางการเมือง

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยมีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเคลื่อนไหว การให้ความสำคัญกับประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย และการแสวงหาแนวทางการเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ ดังนั้น การเข้าใจในเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นอาจจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถนำประเด็นที่ปรากฏในบทความไปเป็นข้อมูลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: อุเบกขาทางการเมือง; การตื่นตัวทางการเมือง; เยาวชนไทย; การเมืองรูปแบบใหม่; สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This article analyzes the dynamics of political phenomena through the integration of Buddhist principles, particularly focusing on the Four Immeasurables, especially *Upekkhā* (equanimity). *Upekkhā* promotes a calm and composed mind, enabling individuals to remain unaffected by environmental provocations and social turbulence. It can be seen as a mental training to attain balance and serenity in all situations or a form of political indifference that leads to a new consciousness among Thai youth. By studying the historical state of *Upekkhā* where people exhibited political apathy, refrained from expressing opinions, or did not participate in political activities, including voting and following political news, the article suggests that such attitudes eventually evolved into a different form of political awakening. However, political indifference has both positive and negative aspects. It can serve as self-defense against conflict, but it may also cause political stagnation due to the lack of public support or political expression for important societal issues. Particularly among youth, indifference might be viewed as avoidance of social responsibility; conversely, it could also signal fear of conflict driven by political influencers.

The article further highlights that the new form of political engagement among Thai youth is characterized by active use of social media for mobilization, emphasis on diverse social issues, and the pursuit of participatory and decentralizing approaches to politics. Understanding these reasons may help relevant agencies or interested parties utilize the insights from this analysis to promote more effective political participation.

Keywords: Political Equanimity; Political Awareness; Thai Youth; New Political Approach; Social Media

บทนำ

เหตุการณ์ 14 ตุลา เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทย เยาวชนคนหนุ่มสาวที่เป็นนักเรียนนักศึกษาได้ร่วมกับประชาชนจำนวนแสน เรียกร้องให้รัฐบาล ปลอตนิสิต นักศึกษา อาจารย์ และนักการเมือง 13 คนที่ถูกจับกุมฐานเรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่กลับถูกรัฐบาลตั้งข้อหาว่ากระทำการผิดกฎหมาย มั่วสุม ชักชวนให้มีการชุมนุมทางการเมืองในที่สาธารณะเกินกว่า 5 คน นำมาซึ่งบ่อนทำลายความมั่นคงของรัฐ เป็นกบฏภายในพระราชอาณาจักร และมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาในทศวรรษ 2510 กลายเป็น เยาวชน คนหนุ่มสาว รุ่นใหม่ที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ คนรุ่นนี้เติบโตขึ้นมาในบรรยากาศของการพัฒนาประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2512-2515 เยาวชน คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทเพื่อสังคมโดย เข้าร่วมสังเกตการณ์ การเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2512 ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท วิพากษ์วิจารณ์สังคม มีบทบาทเป็นพลังผลักดันให้เกิดนโยบายต่างประเทศที่ไม่ฝักใฝ่เฉพาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต่อต้านการครอบงำทางเศรษฐกิจโดยต่างประเทศ ต่อต้านความหรุหราบุมเพื่อย กังวลและห่วงใยการขาดดุลการชำระเงิน รวมไปถึงการเสนอแนวทางในการ รักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ศิลปะและวรรณกรรมเพื่อชีวิต (Silapawatthanatham, 2025)

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา ปลายทศวรรษ 2520 ถึงต้น ทศวรรษ 2530 เยาวชนไทยหลายกลุ่มเริ่มมีการวางเฉยทางการเมือง (Kaiwiwattanannon, 2005) ซึ่งเป็นผลมาจากความผิดหวังต่อการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมทำให้เยาวชน นิสิต นักศึกษา เลือกที่จะลดการแสดงออกทางการเมือง ละทิ้งความหวังในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กลัวจะถูกดำเนินคดี ตลอดจนการประเมินความเสี่ยงจากสถานการณ์สังคมและการเมืองในเวลานั้น ส่งผลให้เยาวชนไม่กล้าแสดงออกทางการเมืองมากนัก (Kamtale, 2011) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการวางเฉยทางการเมือง (Political Apathy) หรือ “อุเบกขาทางการเมือง” ซึ่งเป็นการขาดความสนใจหรือการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสำหรับเยาวชนจำนวนมากมักงดออกเสียงหรือเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างไม่สม่ำเสมอ สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการวางเฉยทางการเมืองของเยาวชน อาจกล่าวได้ว่า แบบอย่างทางสังคมจากรุ่นก่อน โดยเฉพาะพ่อแม่ มีผลต่อการหล่อหลอมทัศนคติของเยาวชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูง และจะสังเกตได้ว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือคนในครอบครัวมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ สามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการเมือง ความสนใจประเด็นทางการเมืองของเยาวชนได้ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์นี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา จากการตื่นตัวทางการเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในกลุ่มเยาวชน การตื่นตัวนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การประท้วงหรือสนับสนุนพรรคการเมือง แต่ยังรวมถึงการแสดงออกทางการเมืองที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรณรงค์ การสร้างสรรค์งานศิลปะที่สะท้อนปัญหาทางสังคม และการรวมกลุ่มเพื่อผลักดันประเด็นที่สนใจ

บทความนี้จึงเป็นทัศนของผู้เขียนที่ต้องการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุเบกขาทางการเมืองในอดีตกับการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทย โดยมีวัตถุประสงค์ วิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ภาวะอุเบกขาทางการเมืองในกลุ่มเยาวชนไทย สำนวณลักษณะของการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทย อภิปรายถึงผลกระทบของการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยต่อสังคมไทยสามารถอธิบายได้ดังนี้

วิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ภาวะอุเบกขาทางการเมืองในกลุ่มเยาวชนไทยเป็นลักษณะของความไม่มีความสนใจหรือไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งอาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การหมดกำลังใจต่อระบบการเมืองที่ไม่เป็นธรรม หรือการมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความสามารถของตนเอง (Yadav, 2020) นอกจากนี้ การรับรู้ข่าวสารผ่านโซเชียลมีเดีย และการเมืองที่ไม่โปร่งใสก็สามารถเพิ่มความรู้สึกไม่สนใจ และความเฉยเมยต่อปัญหาทางการเมืองของเยาวชนได้เช่นกัน (Chunharas et al., 2021)

สำนวนลักษณะของการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทย เป็นรูปแบบที่แตกต่างจากยุคก่อนหน้า โดยเยาวชนมักใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และโซเชียลมีเดียเพื่อแสดงความคิดเห็นและเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ เช่น การแสดงความคิดเห็นบนโซเชียลมีเดีย การเข้าร่วมกิจกรรมออนไลน์ หรือการจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวในอินเทอร์เน็ต (Nguyen and Smith, 2022) ซึ่งลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลและความสนใจที่เพิ่มขึ้นในประเด็นสาธารณะ

อภิปรายถึงผลกระทบของการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยต่อสังคมไทย ส่งผลต่อสังคมไทยอย่างมากในหลายด้าน เริ่มตั้งแต่การเสริมสร้างความตระหนักรู้ทางสังคมและการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ไปจนถึงการสร้างความตื่นตัวในเชิงพลวัตของประชาชน (Kong et al., 2023) อย่างไรก็ตาม ยังมีความเสี่ยงที่การเคลื่อนไหวออนไลน์อาจนำไปสู่ความขัดแย้งหรือการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองในระยะยาว (Anwar, 2024)

อุเบกขาทางการเมือง : รากเหง้าและปัจจัยขับเคลื่อน

ภาวะอุเบกขาทางการเมืองในกลุ่มเยาวชนไทยมีรากเหง้าจากปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน โดยปัจจัยทางสังคม สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมอำนาจนิยมที่เคารพผู้ใหญ่และผู้มีอำนาจ ทำให้เยาวชนรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่มีสิทธิหรือความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใด (Pye, 1985) อีกทั้ง ความไม่ไว้วางใจในนักการเมือง การทุจริตคอร์รัปชันและการใช้อำนาจในทางมิชอบของนักการเมือง ทำให้เยาวชนรู้สึกสิ้นหวังและไม่เชื่อมั่นในระบบการเมือง (Transparency International, 2025) ความกลัวซึ่งประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและการปราบปราม ทำให้เยาวชนจำนวนมากกลัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเปิดเผย (Callahan, 1998) อาจทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกเฉยเมย (Yacob and Uba, 2019) ด้านวัฒนธรรมการส่งเสริมค่านิยมที่ไม่เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนบางกลุ่ม อาจเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้เยาวชนไม่ได้ให้ความสนใจต่อการเมืองมากเท่าใดนัก (Suksomboon, 2020) ตลอดจน ระบบการศึกษาที่เน้นการท่องจำและการเชื่อฟัง มากกว่าการคิดวิเคราะห์และการตั้งคำถาม ทำให้เยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง และไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะความยากจนและความไม่มั่นคงทางรายได้ ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ลดโอกาสและความสนใจในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางการเมือง (Chalermpananupap et al., 2021) ขณะเดียวกัน ปัจจัยทางการเมืองเช่น ระบบการเมืองที่ไม่โปร่งใสหรือมีความเข้มงวดในการควบคุมสื่อและความคิดเห็นของประชาชน ก็ส่งผลให้เยาวชนสูญเสียความเชื่อมั่นและความสนใจในกระบวนการทางการเมืองเช่นกัน (Kong and Piyapong, 2022)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อุเบกขาทางการเมืองอาจเป็นกลไกการปรับตัวของเยาวชนต่อความไม่แน่นอนทางการเมืองและความไม่เท่าเทียมในสังคม เช่นเดียวกับที่ Yadav กล่าวว่า ความไม่รู้และความสับสนต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอาจนำไปสู่การวางเฉย อย่างไรก็ตาม ในบริบทที่เปลี่ยนไปของเยาวชนในยุคดิจิทัล การเลือกใช้ความเป็นกลางอาจไม่เพียงพอแล้ว เพราะในยุคที่สื่อและแพลตฟอร์มดิจิทัลสามารถสร้างความตระหนักรู้และชักชวนให้เข้าสู่การเคลื่อนไหว การแสดงออกในเชิงอุเบกขาอาจกลายเป็นการละเลยปัญหาที่สำคัญไปได้ (Yadav, 2020) เช่น ในกรณีของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิ LGBTQ+ ของเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 ซึ่งมีหลายกลุ่มที่เลือกใช้แนวทางที่ไม่เน้นความรุนแรงและเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในเชิงให้เกียรติซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่ม “YGStand” ที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมและรณรงค์ผ่านสื่อออนไลน์ โดยไม่เน้นการชุมนุมในเชิงความรุนแรง (Chantawiboon et al., 2022) ซึ่งการแสดงออกนี้สอดคล้องกับแนวคิดอุเบกขาต่อการเมืองในบางแง่มุม แต่ก็ยังเป็นกลไกที่ทำให้เกิดความเข้าใจและความอดทนในสังคมมากขึ้น

การตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทย : ลักษณะและพลวัต

แม้ว่าในอดีตที่กล่าวมาข้างต้นเยาวชนจำนวนมากจะอยู่ในภาวะอุเบกขาทางการเมือง ซึ่งวางเฉยต่อเหตุการณ์ทางการเมือง แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาสังคมออนไลน์ (Social network) เข้ามาเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันด้วยแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมแบบเรียลไทม์ ส่งผลต่อการการตื่นตัวทางการเมืองในกลุ่มเยาวชนไทยอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เนื่องจากการได้มีการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ให้สังคมได้รับรู้เช่น ข้อมูลทางการเมือง การบริหารบ้านเมือง เป็นต้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เยาวชนไทยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เช่น Facebook, X, TikTok เพื่อรณรงค์และเคลื่อนไหวในประเด็นทางสังคม

ที่สนใจ สื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้เยาวชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงสามารถเชื่อมต่อและสร้างเครือข่ายกับกลุ่มผู้สนใจความคิดเห็นเดียวกันได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองในยุคดิจิทัล (Bennett and Segerberg, 2012)

นอกจากนี้ เยาวชนไทยไม่ได้ให้ความสำคัญแค่ประเด็นทางการเมืองแบบดั้งเดิม เช่น การเลือกตั้ง การแก้ไขรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจและเคลื่อนไหวในประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย เช่น ความเท่าเทียมทางเพศ สิทธิของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ ความสิทธิและเสรีภาพของมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจที่กว้างขวางและความตระหนักในประเด็นที่มีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขาและสังคมโดยรวม (Inglehart, 1997)

อีกทั้ง เยาวชนไทยได้แสวงหาวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เน้นความเป็นประชาธิปไตยแบบตรงมากขึ้น เนื่องจากพวกเขามองว่าระบบการเมืองในปัจจุบันมีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง พวกเขาจึงให้ความสนใจในการสร้างแนวทางการเมืองที่เน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง และส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้น (Fung, 2006) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในพฤติกรรมและมุมมองทางการเมืองของเยาวชนไทยในยุคใหม่

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีเป็นตัวกลางของการตื่นตัวทางการเมือง ทำให้เยาวชนสามารถแสดงออกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างรวดเร็วและมีพลังมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนไหว “รายงานข่าว” บนแพลตฟอร์ม TikTok หรือการสร้างกลุ่มใน Facebook เพื่อรณรงค์ในประเด็นสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมไม่ได้จำกัดอยู่แค่การลงคะแนนแบบเดิมอีกต่อไป แต่ยังรวมถึงการสร้างเครือข่าย การแสดงความเห็น การแชร์ข้อมูล ซึ่งเป็นไปในเชิงรุกและสร้างสรรค์มากขึ้น (Nguyen and Smith, 2022)

ผลกระทบของการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยต่อสังคมไทย

การตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยส่งผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งด้านบวก และด้านลบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิธีการมีส่วนร่วม และมุมมองทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนได้กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย สำหรับในด้านบวกนั้น การตื่นตัวช่วยสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นต่าง ๆ เช่น สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค และความโปร่งใสของรัฐบาล เยาวชนใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางการเมือง และเชื่อมโยงกัน ซึ่งทำให้เกิดการอภิปรายบนพื้นที่สาธารณะที่กว้างขวาง และสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Castells, 2012) นอกจากนี้ ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการเรียกร้องการปฏิรูปหลายประเด็นของสังคม เช่น การผลักดันความยุติธรรม การต่อต้านความอยุติธรรม และการสนับสนุนประชาธิปไตยที่เข้มแข็งขึ้น

ในทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และทัศนคติของเยาวชนก็อาจนำไปสู่ผลกระทบเชิงลบ เช่น ความเสี่ยงของความขัดแย้ง และความแบ่งแยกในสังคม เนื่องจากการเคลื่อนไหวออนไลน์อาจกลายเป็นแหล่งของข้อมูลเท็จหรือการแพร่กระจายของความเกลียดชัง ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยและเสถียรภาพของบ้านเมือง (Kong and Piyapong, 2022) นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวที่เน้นความรวดเร็ว และแรงกระตุ้นอาจไม่สนับสนุนกระบวนการพูดคุยและการแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่แน่นอนทางการเมืองในระยะยาว

ยกตัวอย่าง เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 โดยเฉพาะการชุมนุมในประเด็นทางสังคมและการเมือง เช่น การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกข้อบังคับ

ในรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นธรรม การแสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศ สิทธิกลุ่ม LGBTQ+ และการต่อต้านความไม่เป็นธรรมในสังคม

ผลกระทบเชิงบวก ทำให้เกิดความตระหนักรู้ในสังคมต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาคมากขึ้น และกระตุ้นให้รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจและพยายามปรับปรุงกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง สร้างวัฒนธรรมการแสดงออกที่เปิดเผยและให้เกียรติซึ่งกันและกันในสังคมไทย

ผลกระทบเชิงลบ เกิดความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคม เนื่องจากความเห็นที่แตกต่างกันอย่างรุนแรง จนบางกลุ่มเรียกร้องให้มีการควบคุมข้อมูลในโลกออนไลน์มากขึ้น และการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จและข่าวปลอมที่อาจสร้างความเข้าใจผิดและความวุ่นวายในสังคม ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่สงบสุขในช่วงเวลาหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าเยาวชนในยุคใหม่สามารถมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม ทั้งในด้านการสร้างความตระหนักรู้และการเรียกร้องสิทธิ แต่ก็ต้องตระหนักถึงความเสี่ยงและพยายามใช้ช่องทางอย่างรับผิดชอบเพื่อให้การเคลื่อนไหวนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีในระยะยาว ผลกระทบต่อการตื่นตัวทางการเมืองเป็นแรงผลักดันสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย เยาวชนไทยมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องประชาธิปไตย การแก้ไขรัฐธรรมนูญ และการปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ (Diamond, 2008) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้สังคมไทยเปิดกว้างและยอมรับความแตกต่างมากขึ้น เยาวชนไทยเป็นผู้นำในการรณรงค์เพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ความหลากหลายทางเพศ สิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมทางสังคม (Putnam, 2000) ตลอดจน เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงออกทางการเมืองของเยาวชนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ ที่เน้นการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย และการตั้งคำถามต่ออำนาจ (Castells, 2012)

องค์ความรู้ใหม่

การตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและมีพลวัต การทำความเข้าใจรากเหง้าของ “อุเบกขาทางการเมือง” และปัจจัยการตื่นตัว เป็นปรากฏการณ์ที่เยาวชนไทยเคยแสดงออกถึงความเฉยชาต่อกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้กำลังท้าทายด้วยกระแสการตื่นตัวทางการเมืองรูปแบบใหม่ของเยาวชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, X, TikTok และ Instagram ทำให้เยาวชนสามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่งผลให้เกิดการสร้างความรู้และความเข้าใจด้านการเมืองที่เป็นอิสระและมีพลวัตมากขึ้น มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ และลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้น การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็น ส่งเสริมการศึกษาที่เน้นการคิดวิเคราะห์ และการสร้างระบบการเมืองที่โปร่งใสและเป็นธรรม จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนไทยสามารถเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง

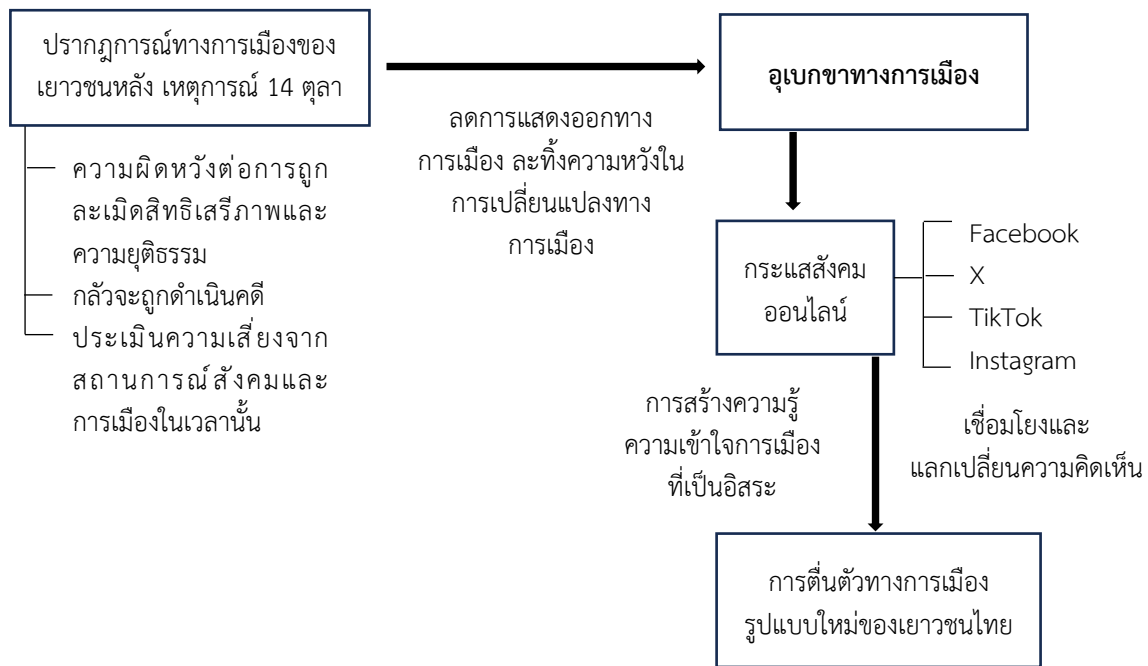

Figure 1: The New Body of Knowledge

สรุป

การตื่นตัวทางการเมืองในรูปแบบใหม่ของเยาวชนไทยเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประเทศไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก้าวเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, X, TikTok และ Instagram ทำให้เยาวชนสามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่งผลให้เกิดการสร้างความรู้และความเข้าใจด้านการเมืองที่เป็นอิสระและมีพลวัตมากขึ้น (Boonprasert & Supant, 2022) นอกจากนี้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์แล้ว รูปแบบการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนยังแสดงออกผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น การประท้วง การจัดกิจกรรมรณรงค์ การสร้างกลุ่มเคลื่อนไหว หรือแม้แต่การใช้ศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อสื่อสารแนวคิดทางการเมือง ซึ่งเป็นการแสดงออกที่เน้นความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมของเยาวชนในระดับต่าง ๆ (Khamphakdi & Chaisawat, 2021) ความสนใจของเยาวชนได้กว้างขวางและหลากหลายมากขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะประเด็นการเมืองในระดับชาติเท่านั้น แต่รวมถึงประเด็นทางสังคม เช่น สิทธิพลเมือง ความเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมทางสังคม สิ่งแวดล้อม และความเป็นธรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน (Jitpleechep and Preechaisri, 2022) ด้านหนึ่งของผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ การเสริมสร้างประชาธิปไตยและเสรีภาพในการแสดงออกของเยาวชน ส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เพิ่มความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งขึ้นในอนาคต (Suwan et al., 2023) ในขณะเดียวกัน ก็เกิดความท้าทายและความเสี่ยง เช่น การขาดความเข้าใจในเนื้อหาทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง การแพร่กระจายข่าวปลอมหรือข้อมูลผิดพลาด ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสับสนและความขัดแย้งในกลุ่มเยาวชนเอง นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของเยาวชนยังส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคมและการเมืองในระดับกว้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสร้าง

แนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับสิทธิพลเมือง สิทธิในการมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบอบการปกครอง การนโยบายสาธารณะ และกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองในอนาคต (Jitpleecheep and Preechaisri, 2022) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นในทางการเมืองและสังคม

โดยสรุปแล้ว การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทยเป็นปรากฏการณ์ที่มีหลายมิติซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและเทคโนโลยี ที่ไม่เพียงแต่สร้างความตื่นตัวและความสนใจในประเด็นต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและโครงสร้างสังคมในอนาคต อันนำมาซึ่งความหวังว่าเยาวชนจะกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในกระบวนการสร้างสรรค์สังคมที่โปร่งใส ยุติธรรม และเข้มแข็งมากขึ้นต่อไป

References

- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). *The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Boonprasert, J., & Supant, P. (2022). Youth Political Awakening in Thailand: The Role of Social Media and Social Change. *Journal of Southeast Asian Social Studies*, 10(2), 123–136.
- Castells, M. (2012). *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Chalermpananupap, T., et al. (2021). Economic Insecurity and Political Disengagement among Thai Youth. *Asian Economic Papers*, 20(4), 67–86.
- Chantawiboon, N., Suwannapong, C., & Preechaisri, K. (2022). Online Activism of LGBTQ+ Youth in Thailand. *Asian Journal of Social Science*, 50(4), 486–502.
- Chunharas, A. et al. (2021). Media Influence and Political Disengagement in Thailand. *Asian Journal of Political Science*, 29(4), 456–472.
- Diamond, L. (2008). *The Spirit of Democracy: The Struggle to Build Free Societies throughout the World*. UK: Times Books.
- Fung, A. (2006). *Varieties of Democracy: Participation, Inclusion, and Contestation*. Cambridge University Press.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. USA: Princeton University Press.
- Jitpleecheep, P., & Preechaisri, P. (2022). Youth Engagement with Social Movements in Thailand: Opportunities and Challenges. *Thai Political Science Review*, 15(1), 45–60.
- Kaiwiwattanannon, S. (2005). Youth and Politics in Thailand. *Journal of Thai Politics and Society*, 12(2), 20–23.
- Kamtale, S. (2011). “Thai Political History after 1973.” In *Thai Political History*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Khamphakdi, S., & Chaisawat, T. (2021). Youth Participation and Democratization in Thailand: Challenges and Prospects. *Asian Journal of Social Science*, 48(4), 399–417.

- Kong, L., & Piyapong, T. (2022). Political Trust and Youth Activism: Challenges for Thai Democracy. *Southeast Asian Studies*, 10(2), 125–143.
- Kong, L., et al. (2023). Youth-Driven Digital Political Activism and Its Societal Impact in Thailand. *Asian Sociology Review*, 18(1), 50–70.
- Nguyen, T., & Smith, J. (2022). Digital Activism among Thai Youth: New Forms of Political Engagement. *International Journal of Digital Society*, 11(3), 210–225.
- Pye, L. W. (1985). *Asian Power and Politics: The Cultural Dimensions of Authority*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Silapawattthanatham (Art & Culture Magazine). (2025). What Happened in the “October 14th” Event Leading to the Significant Victory of the People’s Uprising against “Oligarchy”? Retrieved September 23, 2025, from https://www.silpa-mag.com/history/article_40175
- Suksomboon, R. (2020). Cultural Influences on Youth Political Disengagement in Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 31(1), 81–96.
- Suwan, T., Anan, P., & Wattanachai, S. (2023). Social Movements and Youth in Thailand: Opportunities and Risks. *Thai Political Science Review*, 15(1), 45–60.
- Transparency International. (2025). *Corruption Perception Index*. Retrieved September 14, 2025, from <https://www.transparency.org/en/cpi/>
- Yacob, J., & Uba, A. (2019). Social and Political Factors Influencing Youth Apathy in Thailand. *Asian Journal of Social Sciences*, 47(3), 233–250.
- Yadav, S. (2020). Political Apathy among Youth: Factors Influencing Disengagement. *Journal of Political Studies*, 35(2), 150–165.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดอภิปัญญาเพื่อการบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้

The Integration of Buddhist Principles and Metacognitive Concepts to Enhance Learning Outcomes

ระวีวรรณ แก้ววิทย์

Raweewan Kaewwit

คณะกรรมการสร้างเจ้าของธุรกิจและการบริหารกิจการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

School of Entrepreneurship and Management, Bangkok University, Thailand.

Corresponding Author's Email: raweewan.k@bu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้และหลักการทางทางอภิปัญญาเพื่อนำไปสู่การรู้คิดในความคิดของตนเองและการตระหนักรู้ในตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้ตัวและมีสติสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ได้ตามคาดหวัง เนื้อหาในบทความนี้ประกอบด้วย 1) หลักพุทธธรรมกับการเรียนรู้ ได้แก่ การศึกษาหลักอริยสัจ 4 กับการเรียนรู้ และการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ 2) หลักการความหมายและองค์ประกอบทางอภิปัญญา 3) การวัดประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียน 4) กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างผลลัพธ์ 5) ความสัมพันธ์ของอริยสัจ 4 กับแนวคิดทางอภิปัญญา 6) การสร้างพลังการเรียนรู้ 7) สรุปองค์ความรู้และกรอบแนวคิด และ 8) บทสรุปและข้อเสนอแนะ ผลจากการศึกษาพบว่าหลักอริยสัจ 4 และสัมมาทิฐิ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้มีความสามารถทางอภิปัญญาได้โดยการทบทวนความรู้สึกและความคิดในระดับจิตใจ อย่างมีสติผ่านการสะท้อนคิดด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนรู้สามารถปรับกระบวนการคิดและการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; อภิปัญญา; ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้; การตระหนักรู้ในตน

Abstracts

This academic article aims to explore the integration of core Buddhist principles related to learning and metacognitive theory, with the goal of cultivating awareness of one's own thinking and enhancing self-awareness. Such integration fosters learners' ability to become mindful, self-regulated individuals capable of effective learning and achieving desired learning outcomes. The content of the article encompasses: (1) Buddhist principles and learning, including the study of the Four Paths of Accomplishment (Iddhipāda) and the factors leading to Right View (Sammā Dittṭhi); (2) the definition and components of metacognition; (3) assessment and evaluation of learning outcomes for learner development; (4) learning processes that promote meaningful outcomes; (5) the relationship between the Four Paths of Accomplishment and metacognitive principles; (6) the cultivation of learning empowerment;

*Received August 28, 2025; Revised October 8, 2025; Accepted October 18, 2025

(7) synthesis of knowledge and conceptual framework; and (8) conclusions and recommendations. The study reveals that the Four Paths of Accomplishment and the cultivation of Right View significantly enhance learners' metacognitive abilities. This is achieved through mindful reflection on internal thoughts and emotions, enabling learners to consciously monitor and adjust their cognitive processes. Consequently, learners are empowered to improve their learning potential and achieve more effective educational outcomes.

Keywords: Buddhism Principles; Metacognition; Learning Outcomes; Self-Awareness

บทนำ

ยุคที่การพัฒนาการเรียนรู้ดำเนินไปพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในระดับก้าวกระโดด สามารถเห็นได้จากการนำสื่อโซเชียล (Social Media) และปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI (Artificial Intelligence) มาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กนักเรียนและนักศึกษาที่มีการรับรู้ข้อมูลและการใช้ประโยชน์จากสื่อต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือ ตามรายงานการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประชาชนในประเทศไทยช่วงไตรมาสแรกของ ปี พ.ศ. 2568 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical office Thailand, 2025) ผลการสำรวจประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป ประมาณ 66.1 ล้านคน พบว่า ประชาชนที่มีอายุ 15 – 24 ปี มีโทรศัพท์มือถือสูงสุด คิดเป็น 98.7% และพบว่าร้อยละ 100 ของประชากรในกลุ่มนี้มีโทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน ทำให้ผู้ใช้งานซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อที่หลากหลายรูปแบบที่จะเกิดประโยชน์และอาจเกิดโทษได้ในเวลาเดียวกัน การจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับนักเรียนนักศึกษาจึงเป็นความท้าทายอย่างสูงที่จะบรรลุเป้าหมายให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ จัดการข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง คือ เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดี สามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ในปัจจุบันและอนาคต ดังจะเห็นได้จากประกาศเรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา ได้นิยาม คำว่า “ผลลัพธ์การเรียนรู้” หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จาก การศึกษา การฝึกอบรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ หรือการเรียนรู้จริงในที่ทำงานระหว่างการศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้ ประกอบด้วยอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) จริยธรรม (Ethics) และลักษณะบุคคล (Character) (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, 2021)

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีคุณค่าเกิดจากการที่ผู้เรียนสามารถคัดกรองสิ่งที่ได้เรียนรู้หรือพิจารณาความถูกต้องและเหมาะสมของข้อมูลซึ่งมีปริมาณมากจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย สามารถนำไปสร้างประโยชน์และสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมได้ ในทางตรงกันข้ามผู้เรียนต้องสามารถพิจารณาได้ว่าข้อมูลส่วนใดมีความผิดเพี้ยน ไม่เหมาะสม ไม่สร้างประโยชน์ ไม่สร้างคุณค่า และในบางกรณีอาจก่อให้เกิดโทษหรือผลกระทบเชิงลบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมได้เช่นกัน การรับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากอย่างรู้เท่าทันจะนำไปสู่ความสามารถในการตกตะกอนหรือตกผลึกความคิดด้วยตนเองจากการเชื่อมโยงความรู้เดิมและประสบการณ์จนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์สร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ทักษะใหม่ และถ้าฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะพัฒนากลายเป็นผู้ที่มีลักษณะหรือบุคลิกของการชอบเรียนรู้ ชอบการ

ค้นคว้า ขอบการคิด และขอบการตั้งคำถาม ดังนั้น ผลลัพธ์การเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงเป็นปลายทางของการเรียนรู้ที่ทุกคนมุ่งหวังทั้งในส่วนของผู้เรียนและผู้ให้ความรู้ สอดคล้องกับคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ที่ได้กล่าวว่า การเรียนมากได้ข้อมูลมากเป็นความรู้แต่ยังไม่ใช่วิปัญญา ปัญญาเป็นความฉลาดรอบรู้ที่เกิดจากการเรียนและการคิด มีความรอบรู้อย่างเป็นระบบสามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่เคยรู้ในอดีตเข้ากับความรู้ใหม่ได้อย่างลงตัว รวมถึงการไม่มองแต่เฉพาะสิ่งที่ปรากฏแต่มองลึกลงไปมากกว่าสิ่งที่เห็นทำให้ผู้เรียนรู้นั้นมีความรู้อย่างลึกซึ้ง (Phra Dhammakosachan (Prayoon Thammachitto), 2010)

การเรียนรู้จะเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีและมีคุณภาพ เมื่อผู้เรียนมีความสามารถในการตระหนักรู้ (Awareness) โดยรู้ว่าตนเองมีความสามารถและมีความชำนาญในด้านใด รู้จุดด้อยหรือข้อที่ควรพัฒนา รู้ข้อผิดพลาด รู้ปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้ครั้งต่อไป การมีสติรู้ตัวและทบทวนตนเองอยู่เสมอ ทั้งก่อนการเรียนรู้ ระหว่างการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญหลักของพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์มีสติในการดำเนินชีวิต สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า “สติ คือการคอยระลึกรอคอยนึกอยู่เสมอ ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ทันทต่อเหตุการณ์ หมายความว่า อะไรเกิดขึ้นเป็นไปรอบตัวเรา นี่มันจะมีผลกระทบต่ชีวิต ต่อความเสื่อมความเจริญ ต่อความดีงาม ต่อครอบครัว ต่อสังคมของเรา แล้วใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบเหตุปัจจัยอยู่เสมอ การอยู่ด้วยสติปัญญา อย่างนี้เรียกว่าความไม่ประมาทที่แท้” (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2024) ซึ่งคำสอนนี้สอดคล้องกับหลักการของอภิปัญญาหรือการรู้คิด (Metacognition) ซึ่งหมายถึง การตระหนักรู้ในความคิดของตนเอง รู้ตัวว่าตนเองคิดอะไร รู้ว่าตนเองรู้อะไร ไม่รู้อะไร (Flavell, 1979) บุคคลที่มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก ความคิดของตนเอง ในขณะที่ได้ยิน ได้ฟังหรือลงมือปฏิบัติในสิ่งใด จิตใจจะจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้นหรือที่เรียกว่า จิตใจมีสมาธิ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและมีโอกาสได้รับผลลัพธ์ตามที่ตั้งใจ ความสามารถทางอภิปัญญาของผู้เรียนจะทำให้เกิดความตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้และกลยุทธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จ ผู้เรียนสามารถจัดการรูปแบบการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างเหมาะสมและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองในขณะที่เรียนรู้ได้ และเมื่อมีความรู้เหล่านี้แล้วผู้เรียนจะเข้าใจความคิดและกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง จึงมีแนวโน้มที่จะกำกับดูแลการเลือกและการนำกลยุทธ์การเรียนรู้ไปใช้วางแผนวิธีการดำเนินการเรียนรู้และตรวจสอบประสิทธิภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องรวมถึงการประเมินตนเองหลังจากการเรียนรู้สิ้นสุดลง (Eliezer, and Marantika, 2021) การรู้คิดหรืออภิปัญญาจึงเป็นหลักคิดสำหรับบุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้สามารถเรียนรู้และพัฒนาในสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างมีสติและรู้ตัวซึ่งจะนำไปสู่การมีสมาธิในการเรียนรู้และการทำงานจนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีและมีคุณภาพ นอกจากนี้บุคคลที่มีสติ รู้ตนอารมณ์และความคิดของตนเองจะใช้ปัญญาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังคำกล่าวของท่านสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ที่ว่า สติเป็นตัวนำให้สมาธิเกิดขึ้นและเป็นตัวนำที่จะให้ปัญญาทำงาน เพราะฉะนั้น สติจึงมีบทบาทสำคัญให้ปัญญาทำงานได้ เรียกว่า สติปัญญา (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2018b)

การสร้างสติปัญญาตามหลักพุทธธรรมจึงเป็นแนวทางที่ถูกนำมาปรับใช้สำหรับการเรียนรู้และการทำงาน ซึ่งในบทความนี้จะได้นำเสนอหลักอริยบท 4 เพื่อให้ผู้ปฏิบัติที่ยึดถือตามหลักธรรมนี้สามารถสร้างผลสำเร็จจากการเรียนรู้และการทำงานได้ ตามความหมายของอริยบท แปลว่า “ทางไปสู่ความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่ไปถึงความสำเร็จ” (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2018a) ดังนั้น การเรียนรู้และการทำงานตามหลักอริยบท 4 รวมถึงการพิจารณาปัจจัยภายในของหลักสัมมาทิฐิที่อธิบายถึงการมองตนเองจากภายในอย่างมีสติ วิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง ไม่มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงผิวเผินที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ จะเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความเห็นชอบตามความเป็นจริง ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสติ

อยู่กับการเรียนรู้ในปัจจุบันทำให้เกิดการรู้คิดในขณะที่เรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางอภิปัญญา และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการเรียนรู้จนนำไปสู่การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นับว่าเป็นแนวทางในการฝึกฝนและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง

หลักพุทธธรรมกับการเรียนรู้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษที่สามารถฝึกได้จึงเรียกว่าสัตว์ประเสริฐ การฝึก คือ การทำให้ผู้ฝึกพัฒนาขึ้นได้ด้วยสติปัญญา การฝึกจะทำให้ชีวิตสามารถดำเนินไปได้โดยอาศัยสัญชาตญาณของตนเองน้อยลงเพราะสิ่งที่มนุษย์ต่างจากสัตว์ คือ การทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ใช่เพียงสัญชาตญาณของตนเองเท่านั้น แต่มนุษย์จะทำสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการคิด การไตร่ตรองและการทบทวน ดังคำกล่าวที่ว่า “สัตว์เกิดมาด้วยสัญชาตญาณใด ก็ตายไปด้วยสัญชาตญาณนั้น แต่ของมนุษย์ไม่อย่างนั้น คติของมนุษย์ว่าฝึกอย่างไร ก็ได้อย่างนั้น” มนุษย์หรือสัตว์ประเสริฐจึงมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ด้วยการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนา ซึ่งการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาที่ได้ผลลัพธ์สูงสุด คือ การฝึกฝนจนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและเกิด “ปัญญา” หรือที่เรียกว่า “การฝึกตน” ประเด็นสำคัญ คือ ผู้เรียนรู้ต้องมีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ จึงเกิดเป็นความสามารถและศักยภาพในตนเอง (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2024) เมื่อมีความเชื่อมั่นในตนเองเช่นนี้แล้วผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพัฒนา จะนำพาตนเองไปสู่กระบวนการของการฝึกฝนและพัฒนาจนทำให้เกิดปัญญาได้ ซึ่งตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า ปัญญามีที่มาจาก 3 แหล่ง เรียกชื่อตามแหล่งที่เกิด ได้แก่

1. สุตมยปัญญา แปลว่า ปัญญาที่เกิดจากการฟัง จากการเรียน จากการอ่าน
2. จินตมยปัญญา แปลว่า ปัญญาที่เกิดจากการคิด
3. ภวานมยปัญญา แปลว่า ปัญญาที่เกิดจากภavana คือ การลงมือปฏิบัติ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายเสริมว่าปัญญาทั้ง 3 ข้อ มีค่าเท่ากัน แต่ประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงให้เกิดปัญญาได้ คือ กระบวนการในการสร้างปัญญา (Venerable Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2003) การสร้างปัญญาจากการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม คนที่ฝึกฝนตนเองจนสามารถสร้างความรู้ ประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองจะต้องมีความตั้งใจจริง มุ่งมั่น มีความพยายาม และทบทวนตนเองอยู่เสมอ ดังหลักธรรม **อิทธิบาท 4** ที่อธิบายว่า **ฉันทะ** คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่งดงาม รักวัตถุประสงค์ของงานนั้น เมื่อมีใจรักงานนั้นจะทำงานด้วยใจรัก ใจเป็นสุข เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานด้วยฉันทะก็มีจิตใจเป็นสุข **วิริยะ** ความเพียร ความพยายาม ใจสู้ ไม่ยอมท้อ ถ้าเห็นอะไรเป็นอุปสรรคหรืองานที่มาอยู่ข้างหน้าแล้วจะต้องเอาชนะทำให้สำเร็จ คนที่มีลักษณะนี้จะมองเรื่องยากเป็นสิ่งที่ท้าทาย ถ้าได้รับงานหรือต้องเรียนรู้เรื่องที่ทำหยาบแล้วจะสู้และจะพยายามทำให้สำเร็จได้ **จิตตะ** ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น เอาใจจดจ่อไม่ทอดทิ้งหรือละทิ้งระหว่างทาง เป็นลักษณะของคนมีความรับผิดชอบ **วิมังสา** ความไตร่ตรอง พิจารณา ทบทวน สิ่งต่าง ๆ ที่ได้ทำแล้ว ทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นหลักของการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการเรียนรู้ ซึ่งท่านสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์สรุปหลักของอิทธิบาท 4 ให้จดจำและเข้าใจง่าย คือ “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน” และได้อธิบายถึงการเกิดสมาธิจากอิทธิบาท 4 ที่ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จว่า ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงการเกิดสมาธิตามชื่อของอิทธิบาท 4 แต่ละข้อ ดังนี้ สมาธิที่อาศัยฉันทะเกิดขึ้น เรียกว่า “ฉันทสมาธิ” สมาธิที่อาศัยวิริยะเกิดขึ้น เรียกว่า “วิริยสมาธิ” สมาธิที่อาศัยจิตตะความเอาใจฝึกฝนเกิดขึ้น เรียกว่า “จิตตสมาธิ” และสมาธิที่อาศัยวิมังสาเกิดขึ้น เรียกว่า “วิมังสาสมาธิ” สมาธิในแบบอิทธิบาทช่วยเกื้อกูลแก่การทำงานมาก เป็นทางนำไปสู่ความสำเร็จเพราะเมื่อบุคคลนั้นเกิดสมาธิแล้ว

จะทำงานด้วยความพอใจ มีความสุข เมื่อทำด้วยความตั้งใจจริง ทำด้วยสมาธิ งานนั้นก็จะสำเร็จอย่างดี (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2018a) การศึกษาและการเรียนรู้จะบรรลุผลลัพท์ได้นั้นต้องเกิดจากผู้เรียนรู้ที่มีสมาธิซึ่งอาศัยหลักอิทธิบาท 4 เช่นเดียวกัน การมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่กำลังเรียนรู้ มีความพยายาม ฝึกฝนและทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนรู้สามารถพิจารณา วิเคราะห์ ด้วยสติ ด้วยปัญญา ด้วยความคิด เพื่อไม่ให้หลงทาง สามารถนำตนเองไปสู่ความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายในจุดที่คาดหวังได้ (Phramaha Chatchai Dhammavaramedhi (Tanbal) et al., 2023)

นอกจากนี้การสร้างปัญญาต้องพัฒนาจากฐานแห่งการรู้จักใช้ปัญญา เริ่มต้นจากหลักการที่จะช่วยให้วางใจวางท่าทีในการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง เรียกว่า **สัมมาทิฐิ** หมายถึง ความเห็นชอบ รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ซึ่งเป็นจริยธรรมข้อแรกของมรรคมีองค์ 8 ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ มี 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการกระตุ้นหรือชักจูงให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ การสั่งสอน การแนะนำ การถ่ายทอดหรืออธิบายจากบุคคลสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ถ้าเป็นบุคคล เรียกว่า กัลยาณมิตร หรือ กระบวนการแห่งศรัทธา 2) ปัจจัยภายในที่ตนเองเป็นเหตุปัจจัยให้กับตนเอง การทำในใจให้แนบคาย การใช้ความคิดที่ถูกต้อง การใช้ความรู้ รู้จักคิดเป็น เรียกว่า กระบวนการวิธีการแห่งปัญญา (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2024)

หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบทางอภิปัญญา

อภิปัญญา (Metacognition) หรือ การรู้คิด John Hurley Flavell นักจิตวิทยาการศึกษาได้อธิบายไว้ดังนี้ การรู้คิด หมายถึงการตระหนักรู้ (Awareness) ในกระบวนการคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของตน คือ เป็นการคิดเกี่ยวกับการคิดของตนเอง (Thinking about Thinking) คือ รู้ว่าตนเองกำลังคิดอะไร สามารถประเมินได้ว่าความคิดนั้นเกิดจากอะไรและสามารถควบคุมหรือปรับเปลี่ยนความคิดนั้นได้ โดยได้แบ่งแนวคิดด้านอภิปัญญาออกเป็น 2 องค์ประกอบ (Flavell, 1979) ได้แก่

1. ความรู้ทางอภิปัญญา (Metacognitive Knowledge) คือ การรู้คิดทางด้านความรู้ หมายถึง ความรู้และความสามารถของบุคคลที่ได้สะสมไว้ในระบบความจำและประสบการณ์เดิมเพื่อถ่ายทอดความรู้และความเข้าใจ ทำให้บุคคลรู้ความสามารถในการรู้คิดของตนเองว่ารู้อะไรบ้างและมีอะไรที่ยังไม่รู้อีกบ้าง รู้ว่าทำอะไรจึงจะบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ โดยความรู้ที่ส่งผลต่อกระบวนการรู้คิดของบุคคลประกอบด้วย 1) บุคคล (Person) คือ ความรู้ของบุคคลต่อความสามารถของตนเองในการเรียนรู้และสามารถวิเคราะห์ความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองได้ 2) งาน (Task) คือ ความรู้ของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะงานและกระบวนการของงานที่ต้องปฏิบัติและรู้ว่ามีวิธีการหรือกระบวนการใดบ้างที่จะสามารถแก้ปัญหาหรือทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จได้ และ 3) กลยุทธ์ (Strategy) คือ ความรู้ของบุคคลเกี่ยวกับการวิเคราะห์ลักษณะงานและวิธีการในการเรียนรู้ปฏิบัติตลอดจนสามารถตัดสินใจเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ได้

2. ประสบการณ์ทางอภิปัญญา (Metacognitive Experience) คือ การรู้คิดทางด้านประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ทางความคิดที่บุคคลใช้เพื่อกำกับตนเองให้สามารถเรียนรู้จนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งประสบการณ์ในการรู้คิดประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) ความสามารถคิดวางแผนเพื่อทำงานหรือเรียนรู้เรื่องใด ๆ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตลอดจนขั้นตอนการทำงานหรือการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ 2) การติดตาม (Monitoring) คือ การตรวจสอบและทบทวนแผนหรือกระบวนการที่เลือกใช้ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด และ 3) การประเมิน (Evaluating) คือการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการหรือการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุป อภิปัญญาหรือการรู้คิด ประกอบด้วยความสามารถในการรู้คิด การหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจระยะยาวและความสามารถในการวางแผน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์วิธีการเรียนรู้ของตนเองว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด (Sanium and Buaraphan, 2019) อภิปัญญาในมิติของการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการปรับกระบวนการคิด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น รู้ว่าตนเองรู้อะไร ไม่รู้อะไรและสะท้อนคิดเกี่ยวกับการกระทำของตนเองได้ รวมถึงมีการทบทวนว่าการกระทำของตนเองนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ หากไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จะมีวิธีการปรับปรุงอย่างไร (Sirikamonsathian et al., 2017) นอกจากนี้ อภิปัญญาเป็นลักษณะเฉพาะของจิตใฝ่เรียนรู้ที่ทำให้สามารถไตร่ตรองถึงสภาวะจิตใจของตนเองได้ บุคคลที่มีการฝึกฝนเรื่องการรู้คิดอย่างสม่ำเสมอจะเป็นผู้ที่มีความรู้ตัวและนำไปสู่การมีสติ (Mindfulness) (Hussain, 2015) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thomasz และ Pawel ที่ได้นำเสนอสมมติฐานเกี่ยวข้องกับ อภิปัญญาและการมีสติไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การประมวลผลข้อมูลแบบอภิปัญญาในระดับที่หลากหลาย เกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลนั้นอยู่ในสภาวะของการมีสติ เช่น ความรู้สึกทางกาย การรับรู้อารมณ์ การรับรู้ทางความคิด เป็นต้น 2) การมีสติขึ้นอยู่ด้วยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักของอภิปัญญา ได้แก่ ความรู้ทางอภิปัญญาและประสบการณ์ทางอภิปัญญา 3) การมีสติ คือ การรู้ตัว (Conscious) อยู่ตลอดเวลา สามารถตระหนักรู้ได้ว่าตนเองกำลังคิดหรือรู้สึกอะไรโดยมีจุดมุ่งหมายในการรับรู้ด้วยความตั้งใจ ซึ่งต่างจากการรับรู้โดยไม่รู้ตัวหรือขาดสติที่เป็นการรับรู้โดยไม่ตั้งใจ เช่น การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดไว้ล่วงหน้า เป็นต้น 4) การตั้งใจฝึกฝนสติจะช่วยลดความช่องว่างของความแตกต่างในการรู้คิดของระดับการตระหนักรู้ด้านความคิดกับระดับของประสบการณ์หรือความรู้สึกให้มีความสอดคล้องกันมากขึ้น เช่น ในช่วงเวลาที่มีเหตุการณ์คับขันอาจทำให้มีความเครียดเกิดขึ้นบุคคลนั้นจะเกิดความตระหนักรู้ว่าขณะนั้นตนเองมีความเครียดเกิดขึ้น เป็นต้น 5) การตระหนักรู้อย่างมีสติจะถูกพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (Jankowski, and Holas, 2014)

การวัดประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีและมีคุณภาพเกิดจากการกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างผลลัพธ์อันจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองซึ่งผู้เรียนจะมีความสามารถในการตระหนักรู้ได้ว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่ตนเองต้องการหรือไม่ เพราะกระบวนการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพจะนำไปสู่ผลผลิตของการเรียนรู้ที่ต้องการ (Wongyai and Patphol, 2020) โดยกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมได้นั้น ผู้เรียนจะต้องลงมือทำจริงโดยการใช้กิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning) การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐาน (Case - Based Learning) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project – Based Learning) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้จำเป็นต้องมีผู้นำการเรียนรู้ ที่เรียกว่า โค้ช (Coach) หรือ ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยผู้นำการเรียนรู้ต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำเพื่อคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความชำนาญ มุมมองและความคิดเห็นต่าง ๆ โดยต้องผ่านการประเมินผลที่แท้จริง

การประเมินผลการเรียนรู้สามารถทำได้ 2 แนวทาง ได้แก่ 1) Formative Assessment คือ การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ 2) Summative Assessment คือ การประเมินเพื่อตัดสินสรุป ซึ่งการประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 2 แนวทางมีเป้าหมายและวิธีการที่แตกต่างกัน โดยเป้าหมายหลักของการเรียนรู้ คือ การฝึกฝนและพัฒนาผู้เรียน ซึ่งหมายถึง ความต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น การประเมินในแนวทาง

Formative Assessment จึงเป็นการประเมินตามสภาพจริงที่ช่วยส่งเสริมพลังการเรียนรู้ของผู้เรียน มุ่งเน้นการนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียน ไม่เน้นการตัดสินผลการเรียน ซึ่งพบว่าผู้เรียนที่ได้รับการประเมินเพื่อพัฒนาจะมีพัฒนาการทางการเรียนรู้สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการประเมินแบบตัดสินสรุป (Wongyai, and Patphol, 2020)

เป้าหมายของการเรียนรู้ตามหลักการของอภิปัญญาหรือการรู้คิด คือ ความสามารถในการรู้คิดและหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเอง ดังนั้น การประเมินตนเอง (Self Assessment) ด้วยวิธีการสะท้อนคิด (Reflection) จึงถูกนำมาใช้ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อทำให้ผู้เรียนรู้ได้ทบทวนความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม การสะท้อนคิดเป็นวิธีประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เนื่องจากผู้เรียนจะพิจารณาผลจากการทำกิจกรรมของตนเองว่าเกิดความรู้และประสบการณ์อะไรบ้าง ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการรู้คิดและพิจารณาแนวทางเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง สอดคล้องกับการรวบรวมการทบทวนงานวิจัยระหว่างปี 2013 ถึง 2018 ของ Heidi L. Andrade ที่ได้ข้อสรุปว่า การประเมินตนเอง คือ การติดตามกระบวนการและผลลัพธ์ของตนเองเพื่อพัฒนาให้การเรียนรู้มีความลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และมีหลักฐานจากการทบทวนแสดงให้เห็นว่าการประเมินตนเองนั้นมีประโยชน์สูงสุดในด้านของความสำเร็จจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Andrade, 2019) การสะท้อนคิดเป็นรูปแบบการคิดที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ในความคาดหวังความรู้สึกลึกตนเองจะมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ ทำให้มีการวางแผนหาแนวทางแก้ไขในอนาคตโดยผ่านกระบวนการพูด การเขียนอธิบาย การสะท้อนคิดจึงเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ รวมทั้งมีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานในสถานการณ์ต่าง ๆ และการสะท้อนคิดยังช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้เรียนรู้ด้วย (Suprom, Akakul, and Sangprateetong, 2023) นอกจากนี้ยังช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถตกผลึกความคิดและจดจำ สิ่งนั้นไปได้อย่างยาวนาน ดังคำสอนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ที่ว่า ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำใ้มากที่สุดและผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิดและการซักถาม ได้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่าง ๆ ได้รับความรู้ความเข้าใจ ขึ้นในตนเอง (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2021)

กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างผลลัพธ์

กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างผลลัพธ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

การเข้าใจตนเอง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจตนเอง คือ การตระหนักรู้ในตน (Self-Awareness) ความสำคัญของการตระหนักรู้ในตนเองจะช่วยให้บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้ที่จะรู้จักตนเองทั้ง ด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและการกระทำได้อย่างชัดเจนจนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ (Teerasantikul and Laeheem, 2022) การเข้าใจตนเองเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากผู้เรียนรู้ที่สามารถตอบได้ว่าตนเองมีความชอบ มีความสนใจหรือมีความถนัดในเรื่องใด มีศักยภาพโดดเด่นหรือจุดแข็งในเรื่องใด มีจุดที่ควรพัฒนาในด้านใด จะเป็นบุคคลที่พร้อมเปิดใจรับฟังคำแนะนำจากผู้อื่นและหันกลับมาพิจารณาทบทวนจนนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้ นอกจากนี้ การตระหนักรู้ในตนเองเป็นตัววัดมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล เนื่องจากการรับรู้ในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นประเมินความสามารถที่แท้จริงของตนและเปิดใจรับคำติชมอย่างตรงไปตรงมาจากผู้อื่น (Tamunomiebi and Owthorji, 2018) ผู้เรียนที่มีความเข้าใจตนเองจะสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้โดยเลือกวิธีการเรียนรู้ในแบบที่ตนเองชอบและพอใจทำให้มีความสุขในการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับอย่างชัดเจนและไม่เสียเวลาเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ดังนั้น สิ่งสำคัญ

คือการการค้นหาตัวตนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจตนเองให้ได้มากที่สุด แต่ในกรณีของผู้เรียนที่ยังไม่สามารถบอกความชอบหรือความสนใจของตนเองได้ชัดเจน การทำสิ่งใหม่ที่ไม่คุ้นเคย การลองผิดลองถูกอาจเป็นแนวทางในการค้นหาความเข้าใจของตนเองได้เช่นกัน

การมีเป้าหมาย การที่ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองและรู้จักตนเองเป็นอย่างดีจะสามารถตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ได้แม่นยำและตรงประเด็น มีการนำความรู้ที่ส่งผลต่อกระบวนการรู้คิดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านคน ด้านงาน ด้านกลยุทธ์ และการใช้ประสบการณ์ในการวางแผน กำกับตนเองจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ เปรียบเทียบได้กับการเดินทางไกลที่ทราบจุดหมายปลายทางแน่นอน ผู้เดินทางจะทราบว่าตนเองต้องเดินทางอย่างไร ใช้เวลานานเท่าไร รวมถึงการเตรียมพร้อมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคระหว่างทาง ทำให้ตั้งใจค้นหาวิธีการหรือกระบวนการที่จะแก้ไขปัญหาหรือดำเนินงานนั้นจนได้ผลสำเร็จด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อ มานะ บากบั่น และพยายามจนถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

การพร้อมเรียนรู้ ผู้เรียนที่มีเป้าหมายชัดเจนจะมีจิตใจมั่นคง จดจ่อกับเป้าหมาย มองเห็นทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวเป็นโอกาสในการนำไปสู่เป้าหมายและพยายามมองหาทุกเส้นทางที่จะนำตนเองไปยังจุดหมายปลายทางนั้น ดังนั้น ผู้เรียนจะพร้อมเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ มีความมุ่งมั่นและติดตามสิ่งที่เป้าหมายอยู่เสมอเพราะรู้เหตุผลและเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ มีความตั้งใจในการมองหาโอกาสและทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา มีหลักคิด (Mindset) และมุมมองเชิงบวกในการจัดการปัญหาและอุปสรรคเชื่อว่าทุกปัญหามีทางออกและมีแนวทางที่สามารถแก้ไขได้เสมอ จึงพร้อมเปิดรับความคิดเห็นและแนวคิดจากผู้อื่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้บุคคลที่มีลักษณะของความพร้อมเรียนรู้จะสามารถนำความรู้ ประสบการณ์และมุมมองใหม่ที่หลากหลายมาเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมจนต่อยอดเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ได้

การทบทวน เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนรู้พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้นั้นสำเร็จหรือล้มเหลว และนำสิ่งที่ได้พิจารณาใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้ครั้งต่อไป การทบทวนในลักษณะนี้เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ก่อนการเรียนรู้ ระหว่างการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกันตามความถนัด สภาพแวดล้อม ผลลัพธ์ของการทบทวนจะทำให้ผู้เรียนรู้ใช้บทเรียนของความสำเร็จและความผิดพลาดของการเรียนรู้ในครั้งก่อนนำไปใช้เป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ครั้งใหม่ ส่งผลให้ความคิดเห็นและมุมมองมีความรอบด้านมากขึ้นจนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ใหม่ที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างผลลัพธ์ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเข้าใจตนเอง 2) การมีเป้าหมาย 3) การพร้อมเรียนรู้ และ 4) การทบทวนพบว่าตรงกับหลักอิทธิบาท 4 ของพระพุทธศาสนา ดังนี้ **ฉันทะ** คือมีใจรัก พอใจในสิ่งที่ทำ ต้องการทำงานนั้นให้ประสบผลสำเร็จอย่างดี มิใช่เพียงเพื่อทำพอให้เสร็จไปหรือเพียงเพื่อได้รางวัลหรือสินจ้าง **วิริยะ** คือ ความพากเพียร สู้งานขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อทอย ทำด้วยความอดทน มุ่งมั่นทำจนเกิดความสำเร็จ **จิตตะ** คือ เอาใจใส่ ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำการตรวจสอบไตร่ตรองไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย พิจารณาความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ สม่าเสมอ และ **วิมังสา** คือ การใช้ปัญญาในการพิจารณาตรวจสอบด้วยเหตุผลข้อใดยังหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องต่อสิ่งที่ทำ โดยมีการทดลอง เปลี่ยนแปลง แก้ไข วัดและประเมินผลปรับปรุง (Phramaha Chatchai Dhammavaramedhi (Tanbal) et al., 2023) และหลักอิทธิบาท 4 ยังเป็นปัจจัย ที่เกื้อหนุนให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ได้ทั้งในด้านการทำงาน การศึกษา และการพัฒนาตนเอง (Promsonthi and Promsonthi, 2024) ความสอดคล้องขององค์ประกอบในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างผลลัพธ์กับหลักอิทธิบาท 4 แสดงได้ดังรูปภาพที่ 1

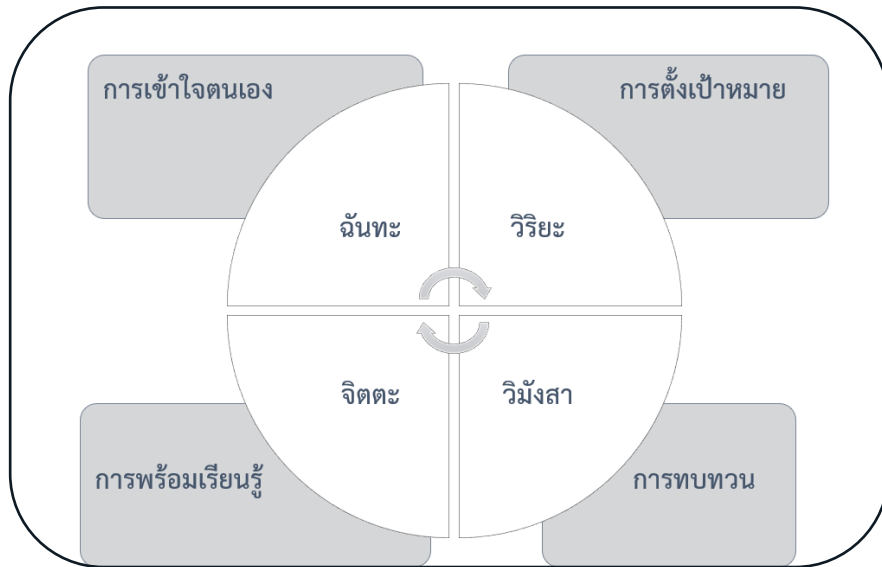

Figure 1: Alignment of the Components in the Learning Promotion Process Leading to Outcome Creation with the Four Bases of Success (I Iddhipāda 4)

ความสัมพันธ์ของอิทธิบาทกับแนวคิดทางอภิปัญญา

อิทธิบาทเป็นหลักธรรมที่นำพาผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านการเรียนรู้และการทำงานรวมถึงการดำเนินชีวิต สำหรับแนวคิดทางอภิปัญญาเป็นหลักการที่สร้างการรู้คิด การตระหนักรู้ในกระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้ของตน เมื่อนำอิทธิบาทและแนวคิดทางอภิปัญญามาพิจารณาความสัมพันธ์พบว่า จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและสามารถบรรลุผลสำเร็จของการเรียนรู้และการทำงาน โดยอธิบายได้ดังนี้

1) ฉันทะ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเอง เมื่อผู้เรียนมีความพอใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความรัก จะทำให้ผู้เรียนต้องการเรียนรู้และทำงานนั้นให้ประสบผลสำเร็จไม่ใช่เพียงทำงานให้เสร็จหรือเพื่อได้รับค่าจ้างเท่านั้น เมื่อพิจารณาตามแนวคิดทางอภิปัญญาแล้วจะพบว่าผู้เรียนสามารถรู้อย่างชัดเจนลงไปในระดับจิตใจของตนเองถึงสาเหตุของความชอบ ความพอใจที่ทำให้ตนสนใจในสิ่งนั้น หากผู้เรียนมีความเข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้งเมื่อได้เรียนรู้และลงมือทำในสิ่งที่สนใจ ผู้เรียนจะเรียนรู้และปฏิบัติต่อสิ่งนั้นด้วยความรักและความพอใจจนสามารถบรรลุผลสำเร็จของการเรียนรู้หรืองานนั้นได้

2) วิริยะ เกิดจากการที่ผู้เรียนมีเป้าหมาย เมื่อผู้เรียนมีการตั้งเป้าหมายแล้วจะทำให้เห็นปลายทางของความสำเร็จ มีความมานะและพยายามอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีความพากเพียร สู้งาน ไม่ท้อถอย ทำด้วยความอดทน มุ่งมั่น เมื่อพิจารณาตามแนวคิดทางอภิปัญญาแล้วจะพบว่าผู้เรียนสามารถวางแผนในการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนและการลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองได้

3) จิตตะทำให้ผู้เรียนพร้อมเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้จะมีลักษณะของการใฝ่เรียนรู้และมุ่งมั่นพร้อมรับโอกาสและสิ่งใหม่ด้วยความตั้งใจ ไม่ปล่อยจิตใจให้เลือนลอย พิจารณาความคิดในเรื่องที่ตนเองสนใจอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพิจารณาตามแนวคิดทางอภิปัญญาแล้วจะพบว่าผู้เรียนสามารถควบคุมความคิดของตนให้มีจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเองสนใจไม่ปล่อยใจให้คิดถึงเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่าจิตใจของผู้เรียนนั้นเกาะติดอยู่กับเรื่องที่สนใจตลอดเวลาพร้อมเปิดรับแนวทางต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้การเรียนรู้และการทำงานนั้นสำเร็จตามความตั้งใจ

4) วิมังสา ทำให้ผู้เรียนเกิดการทบทวน เมื่อผู้เรียนมีการทบทวนบทเรียน ความรู้ รวมถึงการทบทวนสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วนั้นจะสามารถมองเห็นปัจจัยของความสำเร็จและความผิดพลาดในกระบวนการเรียนรู้นั้น ทำให้เกิดการพิจารณาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต่างกันเพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุงการเรียนรู้ในครั้งถัดไป ส่งผลให้ลดความผิดพลาดจากสิ่งที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ครั้งก่อน เมื่อพิจารณาตามแนวคิดทางอภิปัญญาแล้วจะพบว่าผู้เรียนมีความสามารถในการประเมิน กำกับ ติดตามวิธีการเรียนรู้ของตนเองและสามารถปรับปรุงการเรียนรู้ในแต่ละครั้งให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ผู้เรียนรู้ที่ได้นำหลักอิทธิบาทมาเป็นแนวทางในการเรียนรู้โดยบูรณาการร่วมกับแนวคิดทางอภิปัญญาแล้วนั้นจะมีสติรู้ตัว รู้ทันความคิดของตน สามารถกำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผลการเรียนรู้นั้นให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ รวมถึงการตระหนักรู้ความสามารถของตนในกระบวนการเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้ได้ดีด้วยวิธีการใด และจะพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นได้อย่างไร นั่นคือ การสร้างความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ได้ด้วยตนเองสามารถทำได้โดยวิธีการสะท้อนคิด (Reflection) จากผู้เรียน ซึ่งผู้่นการเรียนรู้หรือโค้ชจะเป็นผู้กำหนดคำถามให้ผู้เรียนได้สะท้อนคิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ก่อนร่วมทำกิจกรรม นักศึกษามีเป้าหมายอย่างไร
- ขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษามีความรู้สึกอย่างไร
- การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษารู้สึกชอบหรือประทับใจอะไรบ้าง เพราะอะไร
- จากการเรียนรู้ร่วมกันในวันนี้ นักศึกษาคิดว่าตนเองได้เรียนรู้อะไร
- สิ่งที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้มีประโยชน์ต่อนักศึกษาอย่างไร
- จากตัวอย่างคำถามดังกล่าว ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนการสะท้อนคิดทำให้เกิดความตระหนักรู้ในทำให้ผู้เรียนนั้นสามารถสะท้อนคิดได้ด้วยตนเอง (Self Reflection) และทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

การสร้างพลังการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่สร้างความสุขให้กับผู้เรียนจะส่งเสริมให้เกิดพลังเชิงบวกและเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดี ซึ่งมีคุณภาพต่อผู้เรียน การเรียนรู้จะได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้นถ้าผู้เรียนมีพลังในการเรียนรู้อย่างเต็มเปี่ยมพร้อมเผชิญหน้ากับอุปสรรค ปัญหา และความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้น พลังในการเรียนรู้จะช่วยขับเคลื่อนและผลักดันให้ผู้เรียนมีความกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าทดลองทำสิ่งใหม่โดยปราศจากความกลัวแม้จะยังมองไม่เห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการยอมรับความผิดพลาดและพร้อมแก้ไขปัญหากหากมีอุปสรรคหรือสิ่งที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น ซึ่งพลังในการเรียนรู้นี้มีลักษณะเป็นนามธรรมที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้จาก 2 แนวทาง ดังนี้

1) การสร้างพลังการเรียนรู้จากตนเอง หมายถึง การสร้างพลังจากจิตใจภายในของผู้เรียนรู้ ซึ่งพลังที่สร้างโดยวิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนมีความแข็งแรงทางด้านจิตใจ ไม่เกรงกลัวอุปสรรค สามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้จนได้รับผลลัพธ์ตามเป้าหมายในระดับเชิงลึก ผู้เรียนรู้แต่ละคนจะมีรูปแบบหรือวิธีการในการสร้างพลังจากภายในด้วยตนเองตามรูปแบบเฉพาะของตน เช่น ผู้เรียนบางคนสร้างพลังการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากการนั่งทบทวนตนเอง ขณะที่ผู้เรียนบางคนสร้างพลังการเรียนรู้จากการได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกันกับตนเอง หรือในบางครั้งจำเป็นต้องออกไปค้นหาแรงบันดาลใจสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

2) การสร้างพลังการเรียนรู้จากผู้อื่น หมายถึง การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีความอยากเรียนและอยากรู้ เกิดขึ้นได้จากการที่มีผู้่นการเรียนรู้หรือโค้ชเป็นผู้สร้างบรรยากาศให้มีความน่าสนใจ น่าติดตาม หรือ

เกิดจากการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้ได้คิด วิเคราะห์ในเชิงลึก โดยการใช้คำพูดเชิงบวกเพื่อให้ผู้เรียนรู้มีความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด และกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้าถาม นอกจากนี้การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้อาจมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดพลังการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน

เมื่อผู้เรียนรู้มีพลังการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจะเป็นแรงขับเคลื่อนเชิงบวกทำให้สามารถสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วงแรกของการฝึกฝนการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างพลังการเรียนรู้ทั้งจากตนเองและผู้อื่น แต่เมื่อผู้เรียนรู้มีความชำนาญและสามารถจัดการตนเองให้เรียนรู้ได้ตลอดเวลาแล้วการสร้างพลังการเรียนรู้จากผู้อื่นอาจลดความสำคัญลงได้เพราะผู้เรียนรู้จะสามารถทบทวนตนเองได้ตลอดเวลาว่าผลลัพธ์จากการเรียนรู้ของตนเองในขณะนั้นเป็นอย่างไร อยู่ระดับใด ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนี้แปรผันตรงตามพลังการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ดังนั้น หากผู้เรียนรู้สามารถสร้างพลังการเรียนรู้จากภายในได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยสภาพแวดล้อมภายนอกหรือผู้นำการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนนั้นจะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องตามคำสอนของพระพุทธโฆษาจารย์ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับการสร้างฐานของการพัฒนาปัญญาว่า สัมมาทิฐิ คือ หลักการที่จะช่วยให้วางใจ วางท่าทีในการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เกิดจาก 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน คือ การรู้จักคิดรู้จักพิจารณาด้วยตนเอง เรียกว่า **โยนิโสมนสิการ** และปัจจัยภายนอก คือ สิ่งที่ครูผู้สอน หรือกัลยาณมิตรได้ถ่ายทอด แนะนำ สั่งสอน ในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ เรียกว่า **ปรโตโมสะ** ซึ่งในการพัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญานั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยทั้งสองด้าน กล่าวคือ การใช้ปัจจัยภายในเพื่อให้เกิดปัญญาจนสามารถพึ่งตนเองได้และการใช้ปัจจัยภายนอกที่ได้มีการสร้างระบบการศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้เรียนรู้ส่วนมากจะมีปัจจัยภายในน้อยจึงต้องอาศัยกัลยาณมิตรซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกช่วยกระตุ้นและเพิ่มพลังการเรียนรู้ (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2024) ผู้เรียนรู้ที่มีความสามารถในการตระหนักรู้ รู้คิดในด้านความคิด ด้านอารมณ์ ด้านความรู้สึก และรับรู้ในพลังการเรียนรู้ของตนเองได้ คือ ผู้เรียนรู้ที่มีการทบทวนตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีสติ รู้ตัวในทุกขณะที่ตนเองทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนรู้กลุ่มนี้จะพัฒนาตนเองได้รวดเร็วและสามารถเติมพลังการเรียนรู้ได้ทันเวลาโดยพิจารณาจากปัจจัยภายในและภายนอกตนเอง

นอกจากนี้ การตระหนักถึงผลกระทบของผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นอีกหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการสร้างพลังการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเช่นกัน เนื่องจากผู้เรียนที่รับรู้ได้ว่าผลลัพธ์ของการเรียนรู้นั้นมีผลในเชิงบวกที่มีคุณค่าหรือคุณประโยชน์เฉพาะตนเท่านั้นแต่ยังส่งผลลัพธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้อื่นและสังคมอีกด้วย จะทำให้ผู้เรียนรู้รู้สึกมีพลังในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น การเรียนรู้ที่สร้างพลังในลักษณะเช่นนี้เป็นการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ที่เกิดขึ้นจากการได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากความอยากเรียนรู้ มีฉันทะในการเรียนรู้ ไม่ได้เรียนเพื่อประโยชน์ส่วนตนเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่นำไปสู่การทำประโยชน์สร้างสรรค์ต่อสังคมส่วนรวมด้วย (Wongyai and Patphol 2024)

องค์ความรู้และกรอบแนวคิด

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความคาดหวัง ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การเข้าใจตนเอง 2) การมีเป้าหมาย 3) การพร้อมเรียนรู้ และ 4) การทบทวน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ข้อนี้นี้มีความหมายสอดคล้องกับ **หลักอิทธิบาท 4** คือ ฉันทะ วิริยะ จิตติ วิมังสา ผู้เรียนรู้ที่มีครบทั้ง 4 องค์ประกอบจะสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในด้านการเรียนและการทำงาน โดยที่ความสามารถและศักยภาพในการเรียนรู้จะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับพลังการเรียนรู้ที่สร้างได้จาก 2 แนวทาง ได้แก่ 1) พลังการเรียนรู้จากตนเอง 2) พลังการเรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องตามหลักของ

สัมมาทิฐิที่เป็นแนวทางการสร้างฐานของการพัฒนาปัญญา เกิดจากการพิจารณาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน เรียกว่า **โยนิโสมนสิการ** ทำให้ผู้เรียนมีการพิจารณาทบทวนตนเองจากภายใน ปัจจัยภายนอก เรียกว่า **ปรโตโฆสะ** ทำให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำและคำสอนที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาทบทวนตนเอง ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดพลังในการเรียนรู้ มีความสามารถในการรู้คิดทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ตามหลักการทางอภิปัญญา สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักการอภิปัญญาเพื่อสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ดังรูปภาพที่ 2

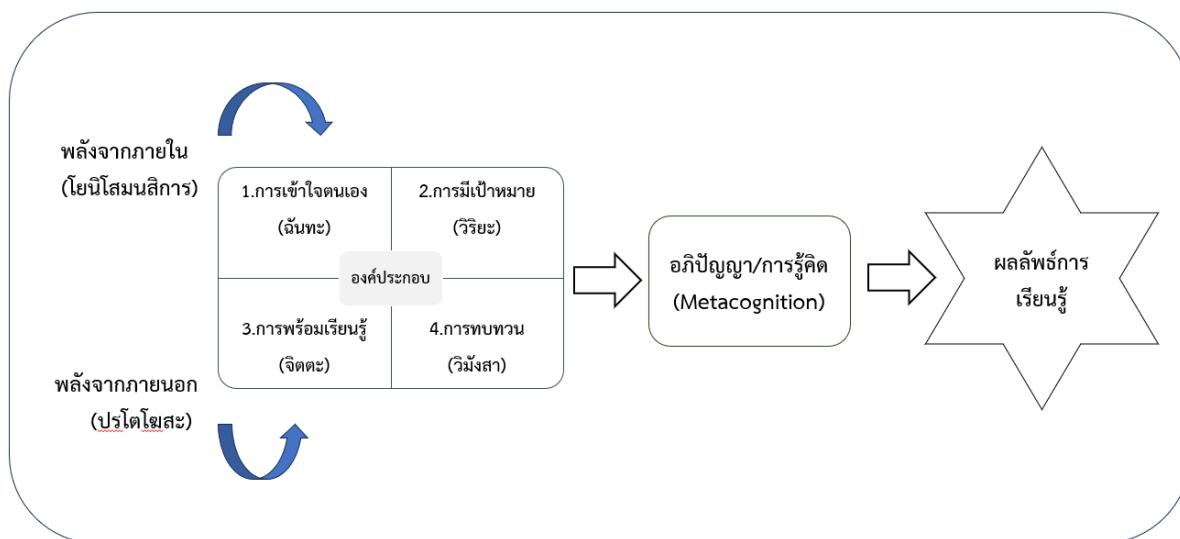

Figure 2: Conceptual Framework for Integrating Buddhist Principles with Metacognitive Principles to Achieve Learning Outcomes

ดังนั้น ผู้เรียนรู้ที่มีความตระหนักรู้ในตน มีสติ รู้คิด มีพลังในการเรียนรู้และทบทวนตนเองอย่างสม่ำเสมอ จะเป็นบุคคลที่สามารถสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ตามความคาดหวังจนนำไปสู่การบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการได้เนื่องจากพลังการเรียนรู้จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความตระหนักรู้ในความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและการกระทำของตนเองทั้งในด้านกิจกรรมการเรียนรู้และการทำงาน สามารถวางแผน ติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการเรียนรู้และงานนั้นได้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าตนเองได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อะไรบ้างและมีสิ่งใดที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติมบ้าง โดยมีเป้าหมายสู่ผลสำเร็จของการเรียนรู้และงานนั้น จึงกล่าวได้ว่า การรู้คิดในตนเองทั้งก่อนกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างกระบวนการเรียนรู้และหลังกระบวนการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถสะท้อนคิด ตกลึกความคิดและประสบการณ์เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จนนำไปสู่กระบวนการคิด วิเคราะห์ แยกแยะข้อมูล รวมถึงข่าวสารที่มีคุณภาพและเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคมได้

สรุป

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่แท้จริง คือ การสร้างให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากการรับข้อมูลและการลงมือปฏิบัติอย่างมีสติทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ในความคิดและสามารถทบทวนตนเองได้ตลอดเวลาทั้งในด้านองค์ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนทุกคนสามารถฝึกฝนได้จากการสะท้อนคิดด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยในช่วงแรกของการฝึกสะท้อนคิดจำเป็นต้องอาศัยผู้นำการเรียนรู้ช่วยในการตั้งคำถามและเมื่อมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้วผู้เรียนจะพัฒนาศักยภาพของ

ตนเองจนสามารถสะท้อนคิดโดยการตั้งคำถามด้วยตนเองได้ ซึ่งการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้สะท้อนคิดในลักษณะนี้ยังเกิดประโยชน์กับผู้นำการเรียนรู้สำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นถ้าผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาการเรียนรู้โดยเริ่มต้นจากความชอบหรือความถนัดของตนเองจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้และพร้อมเปิดรับความรู้ใหม่ ประสบการณ์ใหม่ รวมถึงโอกาสใหม่ที่จะผ่านเข้ามาในชีวิตในทุกช่วงเวลา เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่รู้ สามารถฝึกฝนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตรงกับความหมายของคำว่า “การฝึกตน” ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

References

- Andrade, H. L. (2019). A Critical Review of Research on Student Self-Assessment. *Frontiers in Education*, 4(87), 1–13.
- Eliezer, J., & Marantika, R. (2021). Metacognitive Ability and Autonomous Learning Strategy in Improving Learning Outcomes. *Journal of Education and Learning*, 15(1), 88–96.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive–Developmental Inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
- Hussain, D. (2015). Meta-Cognition in Mindfulness: A Conceptual Analysis. *Psychological Thought*, 8(2), 132–141.
- Jankowski, T., & Holas, P. (2014). Metacognitive Model of Mindfulness. *Consciousness and Cognition*, 28, 64–80.
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2021). *Ministerial Regulation on Higher Education Curriculum Standards (2022)*. Retrieved July 9, 2025, from <https://www.mhesi.go.th/index.php/all-legal/76-ministerial-regulation/7209-2565.html>
- National Statistical Office Thailand. (2025). *The Household Survey on the Use of Information and Communication Technology (Annually)*. Retrieved June 30, 2025, from https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/jj?set_lang=th
- Phra Dhammakosachan (Prayoon Thammachitto). (2010). *Wisdom Combined with Compassion Will Lead the Nation to Safety*. (4th ed.). Bangkok: Chen Printing.
- Phramaha Chatchai Dhammavaramedhi (Tanbal) et al. (2023). The Four Iddhipada Dharma and Education to Promote Lifelong Learning. *Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University*, 6(1), 164–181.
- Promsonthi, V., & Promsonthi, H. (2024). Analyzing the Relation between the Four Paths of Accomplishment and GRIT for Learner Development. *Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 7(4), 609–621.
- Sanium, S., & Buaraphan, K. (2019). Metacognition for Enhancing Scientific Lifelong Learning (EP2). *Innovation Booklet, Mahidol University*, 14(55), 7–10. Retrieved May 28, 2025, from <https://il.mahidol.ac.th/th/newsletter55/>
- Sirikamonsathian, B., et al. (2017). Metacognition for Improving English Reading Competency in Higher Education. *Journal of Health Science Research*, 11(1), 90–98.

- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2018a). *Enhancing Work Efficiency*. Retrieved May 30, 2025, from https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/27
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2018b). *Fostering the Qualities of Thai Children*. Retrieved September 29, 2025, from <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/53/25>
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2021). *Buddhist Methods of Teaching*. (26th ed.). Bangkok: N.P.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2024). *Cultivating Wisdom for the Future of Humanity*. Retrieved June 8, 2025, from https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/51
- Suprom, S., Akakul, T., & Sangprateeptong, V. (2023). The Model of Teacher Development by Using Reflective Assessment Affecting Secondary School Teacher Competencies in Learning Measurement and Evaluation. *Journal of MCU Social Science Review*, 12(2), 92–104.
- Tamunomiebi, M. D., & Owthorji, S. (2018). Emotional Self-Awareness: A Critical Competency for Managing Excellence—A Human Factor. *American Journal of Humanities and Social Science Research*, 2(11), 129–146.
- Teerasantikul, P., & Laeheem, K. (2022). Developing Self-Awareness of Students. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(3), 588–600.
- Venerable Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto). (2003). *Alternative Education: Towards Evolution or Collapse in a Borderless World*. (3rd ed.). Bangkok: Sahadhamic.
- Wongyai, W., & Patphol, M. (2020). *The Heart of Learning*. Bangkok: Innovation Leaders Center in Curriculum and Learning, Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Wongyai, W., & Patphol, M. (2024). *Creative Learning*. (4th ed.). Bangkok: Charansanitwong Printing.